

PAMĚTI

FRANTIŠKA J. VAVÁKA

SOUSEDA A RYCHTÁŘE MILČICKÉHO

Z LET 1770—1816.

VYDÁVÁ

JINDŘICH SKOPEC.

KNIHA DRUHÁ (ROK 1784—1790).

ČÁST I.

(1784—1786.)

KNIH „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ ČÍSLO 111.

PODÍL ÚDŮ „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ NA ROK 1910 Č. 3.

V PRAZE 1910.

GYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA. — NÁKLADEM
„DĚDICTVÍ SV. JANA NEPOMUCKÉHO“.

Imprimatur.

Ex archiep. Ordinariatu Pragae, die 3. Maii 1906.

Fr. Brusák,
vic. generalis.

„Františka Jana Vaváka v Milčicích druhý díl spisu Paměti, od roku 1783 (vlastně po něm, od r. 1784) do roku 1790, má archů 84,“ tak poznamenává autor Paměti na obálkovém listě, později přiloženém. Stránek jest celkem 672 čtvrtarchového formátu, mnou teprve číslovaných. Kniha však není zcela bez poruchy; na několika místech nacházíme mezery, několik listů nesprávně založeno, samostatné přídavky vsunuty, ale to vše již při původní vazbě, asi Vavákem samým později opatřené (hřbet a rohy v prosté tmavé kůži, lepenkové desky tmavým papírem potažené, s tkaničkami k zavázání). V první části, zde otištěné, působí rušivěji toliko mezera po str. [208.], pravděpodobně celý arch obnášející (viz zde str. 86. pozn. 1.), tolikéž konec článku o Libici (viz str. 72. pozn. 3.) ukazuje na pokračování, ačli ovšem bylo vůbec napsáno. Vše to i ostatní o stavu rukopisu podávají podrobně na příslušných místech poznámky.

Do knihovny Musea království Českého (pod sign. I. E. 1.) dostala se druhá kniha Paměti darem od p. Jana Čermáka, z příbuzenstva Vavákovského, statkáře ve Žherách u Českého Brodu.

Obsahujíc vypravování z let 1784 až 1790, zahrnuje v sobě většinu doby panování císaře Josefa II., jeho smrt a začátek vlády Leopolda II. Pro vydání tiskem rozdělena byla i tato kniha opět na dvě části, z nichž první, zde hotová, obsahuje léta 1784 až 1786, prvních to 300 stran v rukopise. Druhá část (r. 1787—1790) spolu opět s rejstříkem, soupisem vložených obrázků a s vděčnou připomínkou laskavých mých pomocníků vyjde bohdá napřesrok.

I svým obsahem i jeho důležitostí a zajímavostí nestojí tato část za svazky předcházejícími. Bohužel nutí mne skrovnost místa, pro předmluvu tentokráte zbývajícího, vytknouti hlavní věci z obsahu jen co nejstručněji.

Z dalších reforem Josefových v letech 1784—1786 dotýká se selského lidu přirozeně nejživěji nová úprava daní dle výnosu pozemkového s předcházející novou výměrou veškeré půdy (t. zv. josefinský katastr). A zde má Vavák vítanou příležitost osvědčiti i lásku i schopnost svoji k „umění zemoměřičskému“; vypisuje pak důkladně, jak celá věc postupovala, přidává pro své děti i praktický návod s jednoduchými nákresy (zde zmen-

šeně reprodukovány), jak měřiti pole a výnos jejich počítati. (Viz str. 77.—85., 111.—112.) Rázovitou ilustrací tehdejšího života jest i vypravování o potížích s měnou dukátovou (str. 103.—105.), nebo hned z počátku historie gruntů Dubeneckovských v Chotouni (str. 5.—10.), péče o chudé (str. 2.—4., 96.—97.), opětovné nářky na množící se krádeže a jiné.

Co do poměrů náboženských provází tu Vavák celými články jmenovitě záporů zvonění na mračna (str. 13.—19.), omezení procesí („spolujdy“, str. 22.—24.), další vyklizení klášterů (str. 88.), zrušení farářské koledy (str. 90.—91.), literátských bratrstev („zpěvové spolby“, str. 99.—101.) a j. Dílem aby potěšil katolíky, z potlačování starých náboženských zvyklostí se rmoutící, dílem — a to více — aby odrazil posměšky nekatolíků, ujímá se Vavák spisování těchto článků. S jakousi pak žárlivostí a lítostí pozoruje i další výhody novověrcům poskytované (viz zvláště o stavbě kostela velimského) a pečlivě si všímáje stále života nekatolických spoluobčanů svých, neopomíjí poukazovati na vlažnost a neochotu jejich náboženskou již již se vyskytující. Vzájemná však řevnivost náboženská nebyla asi toho stupně, by rušila všechny styky přátelské. Alespoň pro Vaváka samého je to jistě charakteristické, že ke křtu sedmého syna svého přibírá za svědka souseda nekatolíka, jak svědčí zápis matriční (viz str. 72. pozn. 6.).

Literárního historika zaujmou zmínky o chvalořeči Habřinově (str. 37.), o knihtiskařích Höchenbergrovi (str. 37., 48.) a Schönfeldovi (str. 93.), o Krameriusovi (str. 89.), o polemice Rokosově se Stachem (str. 89. a 93.) a jiné. Zvláště však vítá Vavák činnost Frant. Faust. Procházky; „staré matky české jeden syn se vydařil“, píše o něm radostně při zmínce o Procházkově vydání kroniky Dalimilovy (str. 102.) a jak v další části se dočteme, zvláštním listem oslavným ho velebí

Z ostatního obsahu poukazují na vypravování o povodni v Praze (str. 11.—13.), o cestách Josefa II. k vojenským cvičením do Prahy a návštěvě anglického prince Fridricha (str. 40.—43.), o rozmluvě Vavákově s císařem (str. 40.) atd. Z celého svazku za nejdůležitější měl bych ono jednání o novém katastru, za nejzajímavější vypravování o osudech bratří Dubeneckých, avšak chcete-li článek takový ryze Vavákovský, čtete vypravování o vrchu Vaškohrbu a o Libici (str. 55.—72.), kde se pozorovací talent Vavákův s jeho sečtělostí a vypravovatelskou obratností domáhá pochvaly milčického našeho písmáka nejzaslouženější.

V Praze, dne 30. dubna 1910.

JINDŘICH SKOPEC.

Rok 1784.

[1] Den rokV noWeho, až k WeCzerV gasno, slLnl Mráz, sňlJH a poCzasno.

Tento 84. rok mnohým lidem líbí se v skok,
neb takových jestiř síla, již praví, že římská víra
zhyne všudy aneb místem i s svým římským antikristem;
v proroctví prý jest to psáno a letos má být skonáno
to náboženství papežské — zůstane prý jen helvetské.
Chval, kdo chceš, co se ti líbí, — tento verš jistě nechybí:

„NesLVssl řziCy, Co gest toto aneb Co gest onno: nebo WsseCky
WěCy W Čzas sWVg WihLeDáWanl bVDaV.“

Nevěříš-li, milý brachu, přečti to sobě v Sirachu (39. kap.).¹⁾

„Přeběhnou zajisté mnozí a mnohotvárné bude umění.“ (Daniel
v 12.)²⁾ — „Spiknutí prorokův uprostřed lidu jako lev řvoucí a beroucí³⁾
loupež duše sežrali.“ „Jako vlci chvátajíce⁴⁾ loupež k proliti krve a k za-
tracení duší a lakomě stojíce po zisku.“ (Ezechiel, 22. kap.)⁵⁾

Toť právě nyní vidíme — ach, zruš to, náš Hospodine!

[2] Zima ostrá velmi, která 27. prosince se sněhem se začala, nyní
s velkými a prudkými mrazy ve dne i v noci držela, až slyšeti bylo, že
již onde i onde člověk na cestě zmrzl i dobytek v chlívích. V chlívích
zajisté ve všech hnůj a v studnicích voda mrzla. 11. ledna drobet oble-
vení se znamenalo, sněhu ale vždy přibývalo, přes den neb přes dva
vždy padal, až do 21. již ho na $\frac{3}{4}$ lokte zvýši bylo. Záhony v poli ne-
bylo znáti.

Toho měsíce dověděli jsme se, že císař pán v Římě se
vynachází, jakož pak tam na den slavný Narození Páně v hlav-
ním kostele ve Vatikáně⁶⁾ při mši papežské přítomen byl. Dne
14. ledna šťastně do Vídně se navrátil.

Naši noví harfeníci houdli, že prý tam jel vypovídat víru a že tam
papeže ostře zavázal, aby proti tomu nic nejednal, co on ve svých ze-
mích ustanovuje.⁷⁾ Ale dejme tomu: Jestliže papež jest antikrist (jakž
oní praví), nač by mu císař pán víru vypovídal a nač by do Říma jezdil?
Mohl by proti němu zrovna táhnouti a jej zahladiti.

¹⁾ Verš 26. — ²⁾ Verš 4. — ³⁾ R: řeva a bera. — ⁴⁾ T. j. uchvacující.
— ⁵⁾ Verš 25. a 27. — ⁶⁾ R: in Vaticano. — ⁷⁾ V Římě ujednáno, že
papež strpí mlčky dosavadní zařízení císařova, císař pak že upustí od
dalších záměrů svých ve věcech církevních.

Dne 20. ledna něco k tomu podobného stalo se zde. Nebo když pan sirotčí, jakožto počet vedoucí všech kostelů, jel spolu se panem oberforštem a panem polesným vykazovat dříví do lesa zádušního čiňoveského a v Čiňovsi [3] na faře oběd měli, událi hned z toho odpadlíci, že prý tam jede pan sirotčí oltáře a obrazy v tamním kostele prodávat a že tam Matku Boží za 50 zl. prodal, a ten kostel, když prázdný bude, že se jim odevzdá. Nu, považ každý, jaké jsou to jejich šibalské výnosy, posmíšky a sebe vespolek potěšování. Takýť jsem já v tom kostele byl, a žádnou statui Panny Marie jsem tam ani neviděl.

Den 25. ledna byla neděle 3. po sv. třech králích a památka na víru obrácení sv. Pavla. Ráno pošmourný, k poledni jasný, pak zas pošmourný; vítr nevelký od západu vál, zima nepřiliš tvrdá, ale sněhu mnoho, cesty velmi zlé a netrefné.

Ten den obzvláště odpadlíci si zamilovali, že prý i oni na víru se obrátili jako sv. Pavel a protož do svých stodol v tom sněhu valně šli. Nevím, jak přes rok půjdou, když ten den všední bude.¹⁾

Item dne 20. ledna zde v Milčicích pan Kitler,²⁾ listovní ze zámku, a pan [Ignat] Haaman,³⁾ radní z města Poděbrad, přivevše prohlídli ty v prosinci poznamenané žebráky. Že pak z počtu 6 již jeden umřel a sice ten Michálek,⁴⁾ dali jsme do toho počtu zase Lidmilu Klášterskou. Nato do soboty musili jsme dát poznamenání, co kdo na ty žebráky za týden dáti chce; jsou pak rozvrženi na 4 klasy. Po celém panství tak jezdíce žebráky [4] spisují a prohlízejí, dělajíce z nich čtyři klasy a sice: První klas jsou ti, jižto již nic sobě vydělati nemohou a mají míti své almužny za jeden den 1 krejcar peněz, 1 libru chleba a 1 žejdlík vaření. Druhý klas jsou ti, jižto již něco vydělati mohou a ti mají míti za den grešli peněz, $\frac{3}{4}$ libry chleba a $\frac{3}{4}$ žejdlíka vaření. Třetí klas jsou ti, jižto již více vydělati mohou a mají míti za den troník peněz, $\frac{1}{2}$ libry chleba a $\frac{1}{2}$ žejdlíka vaření. Čtvrtý klas jsou nejsilnější, kteří ještě spíš něco sobě vydělati mohou a ti mají míti za den 1 feník peněz, $\frac{1}{4}$ libry chleba a $\frac{1}{4}$ žejdlíka vaření.

Nařízeno při tom, aby každá ves podala poznamenání, co který soused chce dobrovolně na ty žebráky každý týden dáti. Taková almužna má se do zámku každotýhodně odváděti a

¹⁾ Připsáno později: „NB. Nešli nikam.“ — ²⁾ Ondřej Kitler (R: Gitler), písař listovní (epistolaris), uvádí se od r. 1781. Manželka jeho slula Teresie. Bližšího není o něm známo. (H.) — ³⁾ Ignat (R: A.) Haaman byl do r. 1776 poddůstojníkem (vexilifer) u pluku de Wallis, načež se stal sousedem v Poděbradech, oženiv se dříve s Annou, dcerou bývalého senátora Josefa Kellera. Haaman držel dům v městě číslo 38-I. „u bílého lva“ a provozoval živnost hostinskou. Zemřel 6. ledna 1791. Syn jeho Jan byl písařem u sirotčího v Pardubicích od r. 1810. (H.) — ⁴⁾ Viz Pam. I. 2., str. 192. a 193. —

odtud zas do vesnic, kam co potřeba, rozvrhnouti a teprv ten, jenž to do zámku nesl, zase zpátkem na své domácí žebráky do vsi to přinese a rychtář neb někdo jiný k tomu zvolený to mezi ty domácí žebráky rozdělit. Za bídu zajisté všichni jsme to přijali.

[5] Nemá také a nesmí žádný žebrák ze své vesnice nikam jinam na žebrotu vycházeti a domy vybíjeti. Almužnu má každý k rychtáři sám poslati, rychtář do zámku a ze zámku přinesenou těm domácím rozdělit.

Já ačkoliv jsem na tom stál, že my Milčičtí své žebráky sami vyživíme bez trmácení poslů a bez všech na ně jiných přídavek, ale nešlo to, musili jsme se patentální reguli poddati a svoji ¹⁾ almužnu, co kdo za týden dáti chce, do zámku poslati.²⁾

[6] Vypadá tehdy na ty zdejší žebráky na 1 týden $36\frac{3}{4}$ krejcaru peněz a tolik liber chleba a tolik žejdlíků vaření; následovně za celý rok přijde na ně peněz 31 zl. $29\frac{1}{2}$ kr., chleba 18 centnýřů 98 liber a vaření 10 strychů 10 žejdlíků. Nyní podle uvolení domácího vypadá na ně za 1 týden peněz $8\frac{1}{2}$ kr., chleba 23 libry, vaření $9\frac{1}{2}$ žejdl., za celý rok přijde peněz 8 zl. 52 kr., chleba 11 cent. 96 liber, vaření 2 strychy 2 věřt. 3 čtvrtce.³⁾

Přířknuto jest, co se kde dostávat nebude, že se to z důchodu dodá. Nato stalo se, že některé vesnice své poznamenání daly, zvláště ty, ježto více žebráků mají, některé pak nedaly a dáti nechtí, zvláště ty, jež málo žebráků mají, pravíce, že si takové bez vši pomoci samy vyživí. Následovně ta z vesnic podaná almužna vypadla tak, že by se mnoho z důchodu přidávati musilo. Protož chytrost ta obrátila se v nemožnost a zůstalo při tom, aby každá ves své žebráky živila.

Prve však, než se tak stalo, já v zámku jsoucí tu naši podanou almužnu, ačkoliv menší, než by býti měla, [7] přece jsem zrušil a v nic obrátil s tím doložením, že sobě sami své žebráky živiti budeme. Nebo naslechlo se, že kdyby přece jakž tak výnosnou almužnu vesnice se uvolily, byli by prý invalidové, t. j. staří a nestateční vojáci do vesnic dávání, aby tak při té almužně k smrti se doživil.

¹⁾ R: naši. — ²⁾ Následuje podrobný výčet, co kdo v Milčicích týdenní almužny (peněz, chleba, vaření) upsal, a jména šesti žebráků, z nichž čtyři zařadí do třídy I. a po jednom do třídy II. a III. Na týdenní almužně nejvíce upsáno z čís. 3. od Vozába (5 kr. a 5 liber chleba), nejméně z čís. 5. a 14. (po půl libře chleba). Na penězích (vedle potravin) přispívali jen ze čtyř čísel. Vavák upsal z čís. 4. 1 libru chleba a z čís. 16. 2 libry chleba a 1 žejdlík vaření týdně. — ³⁾ Výpočty nejsou přesné.

Pán Bůh rač nás zachovati,
zdraví, pokoj, chléb nám dáti —
žebráci jistě jsme vždycky,
žebráme každý den všickni,
nemáme nic sami z sebe —
Bože, všechno jest od tebe.

Ač pak vždycky mudrujeme,
všelijak shromažďujeme,
chtíce utéci té nouzi
i všemu, co nás zde souží,
však, Pane, bez tvé pomoci
v zimě, v létě, ve dne, v noci
ne můžem mít pohovení,
leda z tvého dovolení.

Před lety, když měřivali
sedlákům pole, dávali

při každém zemském provázku
pro tu samou k bližním lásku:
půl lokte darmo přidali, —
nyní pak to všechno vzali,
tak že nic darmo nemáme,
cokolivěk užíváme,
ano i z mezí platíme,
ačkoliv z nich neklidíme.

Ale ty, Pane Bože náš,
kterýž všechno v svých rukou máš,
rač nám sám přispořovati
a prací našich želnati,
ať zde tebe můžem ctíti,
cisaři daně platiti,
sebe pak slušně živiti,
chlebné žebrotě ujiti.

[8] Celý měsíc leden s velkými sněhy a mrazy dodržel, kromě že tak silné mrazy nebyly jako při konci prosince a na začátku ledna. Při konci ledna obilí prodávalo se zde: pšenice 3 zl. 6, 9, 10 kr., žito 2 zl. 54, 57 kr., ječmen 1 zl. 54, oves 1 zl. 6 kr., proso 2 zl. 24 kr., hrách 2 zl. 45 kr., čočka 3 zl., vika 2 zl. 30 kr., vše vrchovitá mira.

Toho měsíce dle nejvyššího poručení¹⁾ vypovězené a k zaplacení oznámené jsou všechny zádušní kapitály, to jest rozpůjčené zádušní peníze; kdo takové má, že je v půl létě oplatiti musí. Má se takových zádušních neb kostelních peněz v celé zemi české vynacházeti 78 millionů. Sama Hora Kutná jich má 200.000 zl., Čáslav 60.000 zl., Kolín 40.000 zl., Poděbrady 24.000, Sadská 10.000. Item naše poděbradské panství 75.000, naše ves 440 zl.

Item toho měsíce skrze patenty²⁾ zapověděné jsou všem nekatolikům všechny saské knihy; mají takové v Praze kupovati, aby se peníze ven ze země nevyvážely, — ale dala se ta zápora, když již koně vyvedli.

[9] Na začátku února vždy tak zima trvala jako v lednu. Sněhu vždy přibývalo, sanice obzvláštní byla, kromě že se cesty často sněhem a větrem zanášely; kdo dnes jel, zejtra nevěděl, kady jeti má. Pěšky jdoucím těžká vždy cesta byla.

Rybníky v ten čas mnoho práce daly. Ryb onde i onde mnoho se zdusilo. Do prosekaných prohlubní valně ryby šly, že se snadně loviti mohly. Na zdejší poděbradské rybníky z celého panství lidé (z lásky) na prosekávání prohlubní a shazování sněhu na hromady choditi musili. Od nás z Milčic na křečkovském rybníce dvakráte jsme byli. Rovně též na cisařskou silnici okolo ležící vesnice každodenně choditi a sníh z ní shazovati musily, nebo ustavičně zaváta a zanešena byla, že nebylo lze vědět, kady se bezpečně jeti má.

Hnůj na pole žádný voziti nemohl, neb netoliko jedno pole od druhého, ale taky záhon od záhonu nebylo možná rozeznati. Tolikéž dříví z lesa nemohli jsme voziti, nebo i těžce ho nakládati i ven z lesa vztí zle bylo. V lese ovšem po nápravě sněhu bylo; dřevo, když padlo, tak se v sněhu zakutilo, že s tím mrzutá práce byla.

¹⁾ Dvorní dekrety z 1. září a 25. prosince 1783. — ²⁾ Dvor. dekret ze 4. (gub. 16.) prosince 1783. Zároveň se týkala zpěvníků, tištěných v Žarově (Sorau v Dol. Lužici). Před tím zapověděny dekretem z 24. července (gub. 2. srpna) 1783 rovněž zpěvníky z Řezna a Ortenburga.

Z toho znáti, že i ten sníh, když ho Pán Bůh mnoho spadnouti dopouští, trest a bída lidská jest. Kdyby v tom sněhu takové silné mrazy byly jako na začátku, byli by hováda i lidé zimou hynuli.

[10] Na den hromnic byl jasný čas; jest pak ten starodávni hlas, jestli čas na ten den bývá, že více sněhu přibývá.

Kdo to vyhlásil pravidlem, letos nebouch¹⁾ motovidlem; nebo vždy ještě sněhu rřibývalo a dnem nocí pomalu mrzlo, až 14. února odpoledne začalo ulevovati a se střech ponejprv kapati — pravím valně kapati. Vítr také teplý vál ten den, ale do rána zase mráz a celý den studeno

Téhož 14. dne února, jenž sobota byla ante dominicam Sexagesimae,¹⁾ držána byla veřejná licitací v zámku poděbradském v kanceláři řiditelském na ony ve vsi Chotouni Dubeneckovské grunty, již tak vůbec známé, že nyní netřeba o tom šířiti. Nicméně po letech snad by přece někdo žádostiv byl věděti něco o té Dubeneckovské pověsti; protož pro potomstvo toto aspoň krátce, však hlavně zanechám:

Za paměti otcův našich byl zde v Milčicích švec nějaký, Dubenecký příjmím, v chaloupce na dvoře u souseda Matěje Hotovce, tu kde nyní jest numero 11.,²⁾ v podruží, víc nuzný než možný; ten dva syny měl, Antonína a Jana, jimžto oběma otec můj, Jan Vavák, kmotrem byl.³⁾ Živnost jejich byla: Otec šil obuvi, matka předla a ti chlapci žemličky ze Sadské nosivše, po vsi obcházeli a je prodávali a při tom chléb žebřali. Tak praví, již dosavad živi jsou, kteří je vídali, že mnozí [11] chasníci brávali za vrch toho chlapce Jana a silně za vlasy jej drželi a on⁴⁾ tak dlouho se točil, až se vytočil, začez kus chleba dostal a tomu vděčen byl

Potom odtud do Chotouně otec i se syny se dostal a tam umřel. Matku vdovu zas tkadlec, Vorlický příjmím, sobě za manželku vzal a staršího syna Antonína témuž řemeslu učil, Jan pak na ševcovství přestával. Že pak maličkému handl⁵⁾ z mládí přivykali, s větším jejich věkem rostl taky větší handl, až oves i jiné obilí při tom řemesle svém skupující a prodávající, lépe než otec jejich i otčím měli se. Štěstí ovšem se jich drželo, až Antonín, starší, oženil se, vzav⁶⁾ sobě dceru Jana Dvořáka, tamního největšího souseda a spolu rychtáře. A toho času soused jeden v Chotouni, Mareš, od štěstí opuštěn byv o statek přišel, kterýž týž Dvořák ujal a zeti svému, Antonínu Dubeneckému, odevzdal. Tu on Antonín jsa sedlákem do větších handlů se pouštěl, obilí panské ze dvorů ujímal, do Prahy vozil a stržené peníze odváděl.

Jan, bratr jeho, také opustiv docela ševcovství koňohandlířem-býti začal, až i pánům stavům do Prahy koně sem tam skupuje vodil s nemalým prospěchem, že nic napřed svému bratru nedal. Též se i oženil, řezníka jednoho, příjmím Budinského (jemuž obecně [12] Dyna aneb Budina říkali), dceru sobě vzal a při svém bratru zůstával, někdy spolu s ním nějakou summu obilí koupiv a prodav⁶⁾ výdělkem se těšil.

Za krátký čas opět soused jeden, Čermák, v též vsi o svůj statek přišel. (Tehdáž zajisté přísnost veliká v zámcích byla; jak kdo kontri-

¹⁾ T. j. před nedělí Sexagesima. — ²⁾ Dole připsáno: „Od r. 1802 Nr. 17.“ — ³⁾ Bližších dat o rodině Dubeneckých nebylo mi zatím lze podati. Ve skramnických matrikách přichází jméno to po prvé r. 1730 při křestním zápisu Kateřiny, dcery „rodičů svobodných“ Petra Dubeneckého a Kateřiny. Zápis Jana a Antonína tam není. Pak přichází jméno Dubenecký až od r. 1786 při křestních zápisech asi osmi dětí Jakuba Dubeneckého, sedláka v Chotouni, a matky Anny. V Sadské, kamž Chotoun do té doby byla přifařena, v rejstříku jméno Dubenecký se sice vyskytuje, matriky však jsou neúplné. — ⁴⁾ R: jej držice, on atd. — ⁵⁾ R: vezma. — ⁶⁾ R: koupic a prodajic.

bucí nemohl platiti, hned byl ze statku vyhnán. O milosrdenství tehdaž ani cítit nebylo a spravedlnosti víc by byl našel mezi Francouzy v Praze, — když tam roku 1741 od našich obležení byli a mnoho lidu, nechť bylo právě nebo neprávě, zvěšeli, — nežli v mnohém svém říditeckém zámku.) Tentýž Čermákovský statek Dubenecký opět ujal a nato přišla ona sedmi-letá vojna s pruským králem, v kteréžto Dubenecký teprva až k podivu handle v lifrování císařského magazínu neb foroty v mouce, ovse a seně začal a vedl s takovým prospěchem, až na mnoho tisíc peněz mival, v čemž bratr jeho Jan také s ním dobrou poltu¹⁾ držel a neméně než jako on handloval, kromě že Antonín skrz mnoho jiných lidí a najatých lifrantů svou věc vedl, kteří od té pečeně hodné štáfy krájeli, Jan pak sám všechno, co zasáhnouti mohl, řídil a jiným mnoho nesvěřoval a ta jeho opatrnost učinila ho v štěstí stálějšího.

Maje již Antonín mnoho zbytečného stříbra, dal se do přestavování Čermákovského statku a hlavní obydlí se špejcharem pospraviv, dal se tam a tu zůstával. [13] V tom nahodilo se, že urozený a statečný rytíř, pan Václav Mladota z Solopisk, pán na Lhotce a Berkově, ten Berkov aneboližto Svatoprokopský dvůr zde v Chotouni na prodej vystavil, kterýž Dubenecký chutně koupil a dobře jej (neb tenkrát mnoho peněz měl) zaplatil, dav²⁾ za něj 5500 zlatých.³⁾ Maje Berkov myslil taky na statek Zubíkovský, kterýž tu podle Berkova sedí, any jsou⁴⁾ ty dva grunty od celé vsi jako oddělené. — N. B. Berkov proto tak slove, že před Mladotou páni Berkové z Dubé ten dvůr drželi, — což i dosáhl a shan-dloval, dav⁵⁾ za něj Zubíkovi ten již od polou přestavěný Čermákovský statek, a tam dav se celý jej zas přestavěl, — tak dosavad jest viděti. Začal také stavěti i Berkov, ale pustiv se do slavného stavění, nedokonal ho. Lázně sice důkladné u studánky Prokopky dokonal, ale málo bylo těch, jižto se tam myli. Obydlí slavnější postaviv, ve špejchary prozatím obrátil, vrata ona starožitná, cihelná (v nichžto svatý Prokop dábla ušnul neb přirazil) kvádrem podepřel, dvě bydlá při nich vzdělav; kaplu pro-strannou, od rodu Berkovského vystavěnou na tom místě, kde se sv. Prokop narodil, jemuž ona taky jest obětována, vydláždil kvádrem, zbilil a z dílu okrášlil i kruchtu varhanami ozvučnil.

[14] Přestala potom v roce 1763 v březnu⁶⁾ vojna a přestalo také stavění, ačkoliv vždy něco stavěl, ale ne tak valně jako prv. Pout také svatoprokopskou hlučně strojival, všechny duchovní, již tam procesí přivedli, a s nimi panstvo hostiv mnoho na to nakládal.

Jan pak, bratr jeho, též prve než vojna minula, jiné bydlo sobě vyšlapal, totiž tvrz a dvůr Veleslavín, za Prahou blíž Břevnovského⁷⁾ kláštera ležící, jenž jest vlast onoho slavného muže, měšténina staropražského, historika a knihotičce i slávomnožce českého, Daniele Adama z Veleslavína. Kdo jeho knihy čte, posavad, kdo on byl, věděti může. Umřel léta 1599.

Že pak i mnozí odpadlíci, kteří nějakou jeho knihu taky snad přečtli, se ním⁸⁾ chlubí a že z jejích roty byl, říci smí, žádný tomu nevěř. Toho času pikharti žádného místa v Praze neměli; kde jaký byl, ten se jako máslo slizající pes skrýváti musil, neb magistrát tehdejší pražský, všecken podobojí, a s ním konsistoř dolejší, kde kterého dosíci mohli, hned mu jako Žižka oněm v Klokotech posvítili. Byl ovšem z Veleslavína podobojí, ale z těch, jižto podle kompaktát a dovolení římské církve pod obojí přijímali a katoličtí podobojisté slouli, při tom taky všechny rády a ceremonie církevní s naší církví drželi, krom to jim scházelo, že se potom větším dílem Luterové sekty chytali a své [15] pravé, s církví

¹⁾ Polta či polt = polovice. — ²⁾ R: daje. — ³⁾ U Bernaua („Plaňany s okolím“) jsou o tom jiná data. — ⁴⁾ R: sedí, souce ty. — ⁵⁾ R: daje . . . a tam daje se celý ho. — ⁶⁾ R: in Marti. — ⁷⁾ R: Břevniovského . . . Staro-Pražského. (Sám jsa rodem z Prahy, přijal Daniel Adam predikát „z Veleslavína“ podle rodiště otcova.) — ⁸⁾ R: s ním.

římskou spojené náboženství opouštěli, čehož však největší příčinou byli někteří páni stavové z podobojistů a husitů, kteří v Sasích a jiných kacířských zemích na vandru a vojnách byvše a Luterovo učení oblíbivše, doma potom na svých statcích faráře luteránské, ženaté do far dosazovali a tak své poddané, dřív husitské, zlutriánili, zvláště roku 1609, když sobě majestát od Rudolfa II. na svobodné provozování náboženství vymohli a vynutili.

V tom zámku Veleslavíně roku 1766 on Jan Dubenecký svátek svůj když slavil,¹⁾ měl mnoho hostí pozvaných (mezi jinými i náš škramnický velebný pan farář, Jakob Zelenka, dodnes živ), po obědě mrak silný to vůkolí obklopiv hromobití spustil i udeřil²⁾ hrom práv do té hostěnice na ten způsob, že všichni na zem padli omráčení jsouce. Odtud ta hromová rychlost skrz špaňhelku na stěně visící proběhla, na žíně téměř ji rozdrobivši, (která našemu škramnickému panu faráři patřila a od něho v kapli svatoprokopské v Chotouni zavěšena byvši tam podnes se spatřuje), na podkroví nádvorníka zvoncem zvonícího zabila, hosti pak všichni zase k sobě přišli. Pan hospodář pak do sklepa (jako císař Anastasius řecký³⁾) utekl, nemůž prý hromobití slyšeti.

Nyní zase o Antoninovi. Přihodilo se, že Jana Dvořáka, Antonínova tchána, štěstí jako drobet začalo opouštět. Protož on Antonín koupil od něho hospodu dolejší, která [16] od starodávna při témž Dvořákovském gruntě byla přivtělena, však bez polí. Nyní ale Antonín způsobil to, že Dvořák, tchán jeho, dal k té hospodě 3 kopy záhonů polí od statku a za to mu dal zeť ten Maršovský statek a peněz 300 zl.

Koupil on Dubenecký taky hospodu „Zlaté Slunce“ řečenou na silnici vídeňské, mezi Kolínem a Plaňany. Item též zase v Chotouni statek Krupkovský v koutě, skrz nějž se chodí.

Nato Dvořák Maršovský statek rozdělil, dav⁴⁾ ho půl s é dceři Kvapilce a druhou půlu pro sebe zanechal. Nato v roce 1764 umřel, na jehožto grunt hned zase nastoupil zeť Dubenecký a ježto nebyla⁵⁾ tu ani vdova po něm, třetí již žena, ani z dětí žádný v stavu ten grunt zastoupiti, složil zaň Dubenecký 1400 zl. a Martinovi, z druhé ženy synu, dal za dědictví statek Krupkovský, vdova pak též s jedním synem odešla do půli statku Maršovského. Všech dětí tu dvanáct bylo a ty se o ty peníze rozdělili y spolu s macechou.

Když již tak Dubenecký mysl drobet upokojenou měl, co žádal a co se mu kde líbilo, všecko téměř máje, začala mu nepřiležitost činiti [17] ona stará všech věcí konečnice, poslavši mu tuhou exekuci jménem souchotiny. Opřeli se naproti tomu mnozí doktoři a bojovali s ní o něho drahně času chtěje ji ho mocně vydržiti, začez hustě groši sypáno měli, ale posléz ona stará zvítězila a roku 1773 jej položila. Pohřben byl (on první) v té svatoprokopské kapli.

Byl tento Antonín Dubenecký člověk mírný, sprostý k každému, zvláště k chudým nakloněný, dobrotivý. Mnoho lidem jak v čas té sedmileté vojny, tak v oné dvouleté drahotě dobrodiní všelijaké rád, když mohl, učinil, s každým rád jednal a své tak hojně výdělky mezi řemeslníky a mezi sedláky nechával, tak že po něm nic téměř na hotově nezůstalo kromě ještě okolo 11000 zl. dluhův, čemuž se každý téměř měl co podívti.

Po jeho smrti manželka jeho oddělena byla s tou hospodou dolejší,

¹⁾ Celý tento odstavec jest význačným dokladem záliby Vavákovy pro přechodníkové tvary a způsobu jich užívání. R: svůj slavivši. —

²⁾ R: obklopiv a hromo-bití spustiv, udeřil. — ³⁾ Máje prý předpověděno, že bleskem zahyne, dal si zvláštní ochranné stavení zařídit. Za jedné veliké bouřky pobíhaje přestrašen z komnaty do komnaty a z lože do lože, nalezen byl posléze v síni jedné bleskem zabit r. 518. (Caes. Baronii Annales eccl., tom. VI.) — ⁴⁾ R: dadouc. — ⁵⁾ R: a nebyvše tu.

kdežto vzal sobě ji nějaký Šimon Ocásek, z Velimě obilní ladýř,¹⁾ a nebyl s ní ani rok a ona²⁾ umřela. On pak zas do Velimě odešel, nato v Glixu³⁾ na gruntech dvora pňovského chápí⁴⁾ sobě vystavěv, tu též duši svou zbořil, nešťastným [odpadlíkem] podnes živ jsa zůstává.

Děti, jichž pět bylo, Jan Dubenecký na starost sobě vzal, jakož i všechny ty grundy. [18] Byly pak grundy tyto: 1. Berkov, jinak Svato-prokopský dvůr, silný 24 kop; 2. Zubíkovský statek, podle téhož ležící, 30 kop; 3. Dvořákovský statek s hospodou dolejší, 36 kop, 4. hospoda „Zlaté Slunce“ blíž Kolína. Nějaký čas držel⁵⁾ to Jan, ale omrzelo ho to, viděv z toho mnohou svou zbytečnou strapací. Když polty dobré od té pečeně odkrojil, kosti na rožni nechal, tak že ouřad poděbradský řiditelský musil se toho ujíti a ty grundy pronajmouti. Pronajal je jistý Jan Kratochvíle, vůbec Kubeš, syn rychtářů[v] ze vsi Vrbčan.⁶⁾ Hospoda pak „Zlaté slunce“ prodala se na věno nejstarší dceři, kterou sobě vzal krajší neb krejčí z Prahy, příjmím Brumeysl,⁷⁾ a ten má nyní dům „Šmerhof“ od starodávna řečený, na staroměstském tržišti. Syn jeden, Jakub, mydlářství se učil, na nějžto Jan strýček mnoho ve svém registriku vypočítal outrat. Druhý, Prokop, v Škramníku na faře ministrantem nejprv byl a nyní u téhož krajšího, švakra svého, v Praze učí se krajšovství, kdež opět široký rejstřík se tu ukazuje. Jakub pak hodiv řemeslem chytil se sedlství a přišed⁸⁾ do Chotouně do služby se dal.

[19] Zatím Kubeš, nájemník těch gruntů, vybyv tam 6 let a máje po ta léta poplátku, dobře pochodil a s velkým zlskem nasycený jsa, vida nějak jináč časy se obracetí, z toho se poděkoval a do Vrbčan na svůj po otci dědičný statek sedl.

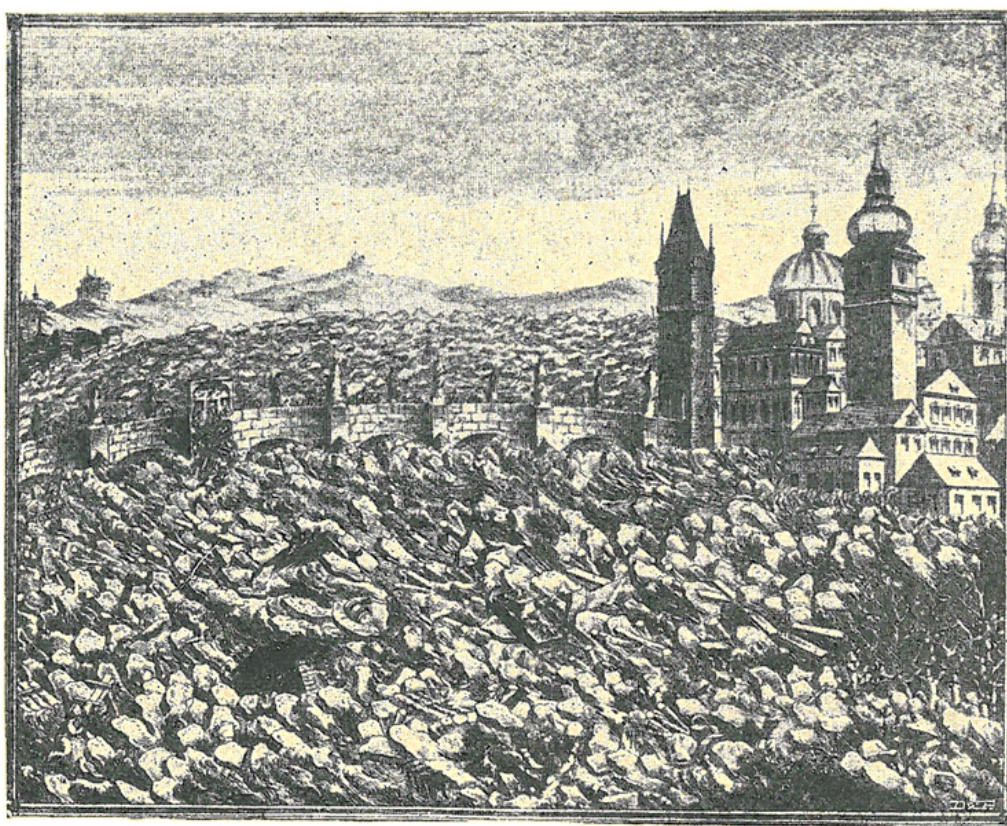
Nato opět ouřad zámecký na jiných 6 let to hospodařství pronajal a to sice takto: Berkov rozliční lidé na 1 kopu na 2, na 3 pronajali; Zubíkovský Jan Tůma, kostelecký poddaný, u něhož sirotek Jakub Dubenecký s'ouže dceru jeho si vzal, očekávaje na ten některý grunt jako dědič; Dvořákovský tu jednu polovici vzal řezník Kubeš, předešlého Kubše bratr, a druhou polovici jistý Mašín, oba kostelečtí poddaní.

Přihodilo se pak, že v roce 1783 druhá dcera po Antoníně Dubeneckém se v Praze vdala vybytím Jana, strýce svého, dostavši pekaře s domem. Za nějaký čas po vdání pekař chtěl mít peníze na ní. Tolikéž i Brumeysl krejčí jednak ještě ostatek věna své ženy, jednak co na dva chlapce naložil, chtěl mít. Rovně též mnozí věřitelové své dluhy zpátkem žádali, tak až onino páni zefové, krejčí a pekař, prokurátora na to vzali, kterýž u král. gubernium tak dalece to přivedl, že magistratus novokolinský, též poděbradský spolu s ouřadem řiditelským [20] dostavše na to komissí, dne 29. prosince roku 1783 do Chotouně se sjeli a dne 30. téhož všechny ty grundy Dubeneckovské vyšacovali, kteréžto šacunky ku král. gubernium odevzdané byly. Na té komissí od zámku byl pan Jan

¹⁾ Ladýř = obchodník. Mezi sousedy ve Velimi ani v Siegfeldu Ocásek se neuvádí. Byl snad nájemcem mlýna. H.) — ²⁾ R: a nebyv s ní ani rok, ona. — ³⁾ T. j. Glückzu. — ⁴⁾ T. j. chalupu. — ⁵⁾ R: držice to Jan, omrzelo. — ⁶⁾ V matrikách plaňanských připomíná se Jan Kratochvíl, vrchní dědičný rychtář ve Vrbčanech č. 3., v letech 1779—1801, kteréhožto roku byl hospodským na Kubšovce (hospoda o samotě na silnici, dříve Kratochvílka zvaná) a zemřel tam r. 1803. Rychtář Martin Kratochvíl, jenž se vyskytuje v letech 1749—1766, byl nepochybně jeho otcem. Před ním držel ještě r. 1738 dědičnou rychtu ve Vrbčanech Jan Kratochvíl. (Sdělil vsdp. kanovník Karel Hodinář v Plaňanech.) — ⁷⁾ Dle několika dokladů z městského archivu pražského Jan Michal Brumeysl (R: Brumajzl a Brumeysl) r. 1756 obdržel propustný list od hraběte Hartiga z panství Gishübl, oženil se s vdovou Annou — bezpochyby majitelkou „Šmerhofu“ — a po její smrti r. 1765, stav se téhož roku měšťanem pražským, vstoupil ve druhý sňatek s dcerou Jana Dubeneckého, jak o tom Vavák píše. „Šmerhof“ byl dům při radnici, jejíž nová severovýchodní část na jeho místě stojí. — ⁸⁾ R: přijda.

Kremla, starší sirotčenský písař,¹⁾ 2. František Vavák, rychtář milčický; od kolinského magistrátu pan František Tumlíř,²⁾ zasloužilý konšel, vznešený muž, a s ním odtud mistr tesařský a mistr zednický; od poděbradského magistrátu pan František Dvořský,³⁾ pan [Josef František] Peřina,⁴⁾ konšelé, a s nimi p [Jakub] Huttary,⁵⁾ syndikus, též odtud mistři, jeden tesařský a druhý zednický. Dne 31. prosince jeli jsme v tu nejprudší zimu každý do svého příbytku. Nato od slavného gubernu ku prodaji skrz již tak obyčejnou licitaci ty grunty jsou vypovězené.

¹⁾ O Kremlovi není bližších zpráv. Přichází v knihách pouze r. 1784 jako scriba pupillaris, tedy písař u sirotčího. (H.) — ²⁾ Byl ze zeman-
ského rodu „z Borče“, usedlého v Kolíně. Jan Adam Tumlíř z Borče
(† 1748) byl purkrabím zámeckým v Kolíně. Syn jeho Dominik byl sou-
sedem v Kolíně († 1768) a dcera Lidmila vdala se za Jana Šperlínka.

Povodeň v Praze r. 1784.

Syn Dominika, František Tumlíř, o němž Vavák píše, byl městským rad-
ním a tajemníkem v Kolíně († 1790). Syn pak jeho Jan byl tam záme-
ckým duchovním († 1854). (H.) — ³⁾ R: Dvořsky. — Viz o něm Pam.
I. 1., str. 127. Pocházel ze starožitné rodiny poděbradské, která se již
v polovici XVII. století připomíná. Syn jeho Josef byl kožešník a měl
dům čis. 30-I., který se dosud při potomcích udržel. Jiný syn, František,
byl písařem rybníčními. (H.) — ⁴⁾ Soused Josef Frant. Peřina (R: místo
křestního jména píše: N.) byl městským rychtářem v Poděbradech roku
1779–1780, pak senátorem a radním. Zemřel 31. března 1806 ve věku
72 let. Otec jeho, František, řezník, pocházel z Č. Brodu, ale záhy (od
r. 1721) usadil se v Poděbradech. Sestra Josefova Rosalie († 1781) byla
manželkou Václava Dlabáče, řezníka, a matkou Jana Bohumíra Dlabáče,
bibliothekáře strahovského. (Viz o tom „Věstník Poděbrad.“, roč. VII.
str. 112. a násl. (H.) — ⁵⁾ Jakub (R: N.) Huttary, syndicus juratus et

A tak včera, dne 14. února, první licitací na ty grunty byla držána, a sice 1. Berkov neb Svatoprokopský dvůr má svého šacuňku 5439 zl. 36 kr., nyní má podání 3510 zl., licitanti byli Jan Kubeš, bývalý nájemník, a s ním sládek z Radimě,¹⁾ kterýž vydržel; 2. Zubíkovský má svého šacuňku 2757 zl. 48, nyní podání 2355 zl., licitanti: Jan Kubeš, Frant. Sixta, rychtář, a Jan Tuma, téhož statku nájemník a mladého Dubeneckého tchán, kterýž i vydržel; [21] Dvořákovský spolu s dolejší hospodou má svého šacuňku 3214 zl., 20 $\frac{1}{2}$ kr., nyní má podání 3700 zl., licitanti byli: 1. Jan Kubeš, 2. Tomáš Kubeš, kovář z Kratochvílky, bratr Janův, 3. Jan Tuma, 4. Frant. Sixta, 5. pan Josef Sepp,²⁾ důchodní poděbradský, k ruce své paní tchyně, vdovy Caubrtky,³⁾ kterýž i vydržel. Nato druhá licitací býti má dne 13. března a třetí dne 17. dubna.

Při té licitací seděli jemnostpán vrchní, pan sirotčí, pan listovní, z Kolína dva páni konšelé a s nimi syndikus, z města Poděbrad dva páni konšelé a s nimi též syndikus. Tu též přítomen byl mladý pan Dubenecký z Veleslavína⁴⁾ na místě pana Jana Dubeneckého, otce svého, který pro svou na sluchu nestatečnost doma zůstal.

Dne 13. března druhá licitací: Svatoprokopský zas tak, 3510 zl., Zubíkovský 2460 zl., Dvořákovský 3700 zl. 17. dubna třetí licitací: Svatoprokopský 4300 zl., Zubíkovský 4970 zl., Dvořákovský 8550 zl. Všecky tři grunty koupil jistý pan Vojtěch Půlpán, bratr onoho Půlpána, jenž jest sekretářem při kouřimsko-krajském ouřadě.⁵⁾

[22] Zima se sněhem a mrazy držela až do 24. února, kteréhožto dne konec masopustu i též konec trvanlivého sněhu byl. Na den sv. Matěje⁶⁾ a spolu na popelec již vlhnouti začalo, nato ve čtvrtek, 26. téhož, odpoledne až do večera hojně pršalo i tu celou noc na pátek a hned

causarum agens civitatis Poděbradensis, zastával úřad ten od r. 1773 do 1787 po Josefu Eklovi. Byl virtuosem na housle a pro své umění byl všude oblíben. R. 1787 stal se justiciářem panství poděbradského a také chlumeckého a kovanického. V dubnu 1787 rovnal sporné hranice mezi panstvím poděbradským a chlumeckým. Na cestě domů raněn byv mrtvici zemřel 21. dubna r. 1787 a tamtéž byl i pochován. (Viz podrobněji ve „Věstníku Poděbrad.“ roč. VII. str. 129.) (H.)

¹⁾ V matrice dobřichovské uvádí se 3. prosince 1784 narození Marie Anny, dcery Františka Miškovského, sládka v Radimi č. 3., a Barbory. — ²⁾ Josef Sepp, syn Kašpara, advokáta ve Vidni, dostal se do Poděbrad za pojezdného (obeques) r. 1770. Dne 30. ledna 1771 oženil se s Josefínou, dcerou po † Janu Zaubertovi, purkrabím poděbradským. V červenci 1786 uvádí se Sepp jako administrátor císařských panství, snad jen na čas po dobu nemoci vrchního ředitele Baierwecka. V Poděbradech byl Sepp ještě v dubnu 1789. (H.) — ³⁾ Purkrabí Zaubert (též Caubert psaný) zemřel 15. června 1758 ve věku 59 let. Zanechal vdovu Annu a 5 dcer. (H.) — ⁴⁾ Byl to asi Prokop Dubenecký, uváděný v matrikách libockých jako držitel Veleslavína, jenž oženiv se s Karolinou, dcerou Karla Keyla, císařského rychtáře, měl s ní více dětí. Starý Jan Dubenecký zemřel ve Veleslavíně v č. 1. (v zámku) dne 24. května 1795 ve stáří 73 let, „věkem sešlý a dušnost“. (Z far. archivu v Liboci.) — ⁵⁾ Viz Pam. I. 2., str. 167. a více ve IV. knize Pamětí. — ⁶⁾ R: Matěje.

vody ouprkem ze všech stran se valily, luka, pole, obce zatopily, a sice taková voda sem pod Milčice přišla a onde i onde na polích stála, že jsme to ještě, kteří tu rozeni jsme, nikdy neviděli. V pátek ráno již záhony dobře znáti bylo a sníh všecken v vodu obrácen byl, ač ho dobře na loket ztlouští bylo.

Dne 29. února, v 1. neděli postní, byl pěkný čas, ale již slyšeti bylo, kterak onde i onde lidi, dobytek i celé chalupy voda pobrala a zanesla.

Toho měsíce přišel patent pod datum 31. ledna, aby nekatolíci, tu kde již dříve nějaké místo k pohřbu svému vykázané aneb při své vystavěné modlitebnici ohražené mají, aby se zas na ně¹⁾ a ne na katolické hřbitovy kladli.²⁾ Zdejší odpadlíci věděvše to dřív, než jsem já to čísti chtěl, protož majíce to potom poslouchati, nechtěli, nýbrž domův odešli. Ač pak takové místo jim zvláště vykázané nikdež nemají a protož z té příčiny přece na katolické hřbitovy se kladou a rádi.

[23] V Praze povodeň taková byla, jakouž netoliko žádný tam nepamatuje, ale ani v kronikách zapsána není. Ačkoliv léta 1501 taková voda tam byla, že zajíc na ovesném mandeli seděl a tak na Staroměstském rynku plovál,³⁾ nicméně tehdáž spíše do města voda vyraziti mohla nežli nyní, a přece tehdáž přes zábradlí na mostě nešla jako nyní.

Povodeň ta v pátek první postní, 27. února, se začala a poněvadž všecky tři řeky, jež skrz Prahu tekou, s vrchů a skal ostře běh svůj vedou a v tom velikém sněhu náhlý rozjih se stal, protož předně dříví, které k jarnímu plavení při těch řekách onde i onde kolik mil před Prahou přichystáno bylo, voda náhle vzala a takové spolu s ledem, jenž na pět čtvrtí lokte tlustý byl, do Prahy přinesla. Mezi to přimíchalo se i mnohé stavení, střechy atd. a nastavělo se toho až zároveň s mostem, ano až na most takové věci házela a posledně i voda přes zábradlí u obou konců mostu šla. Skrze to tak veliké zdutí ledu a dříví voda na obě strany do pražských měst vystoupila, až jí bylo na Staroměstském rynku na půl lokte, na Malém rynečku na tři lokte; v Jesuitské ulici⁴⁾ před mostem tu celá dolejší patra⁵⁾ zatopena byla a ten chod od křižovníků, již u mostu jsou, až do Židův.

[24] Následovně se Žižkova a s těch strání a vrchů, jež okolo Prahy jsou, voda se též valila, že netoliko ty valy, jež okolo šanců jsou, zatopila a naplnila, ale i ten most, jenž do brány Poříčské vede, viděti nebylo, voda branou Poříčskou do Prahy i z Prahy šla; v domě invalidův neb valithause před Prahou spodního patra⁶⁾ okna docela zatopena byla.

¹⁾ R: na něj . . . maje to. — ²⁾ To jest obsaženo ve dvor. dekretu z 31. prosince 1783 (gub. 8. února 1784). Nato dvor. dekretem z 8. (gub. 26.) ledna 1784 dovoleno akatolíkům na vlastních toliko jejich hřbitovech zpívati a řeči pohřební konati. — ³⁾ Viz Hájkovy kroniky list 459. — ⁴⁾ Nynější Karlova ulice. — ⁵⁾ R: cele . . . štoky . . . byly. — ⁶⁾ R: štoku . . . byly.

V městě do sklepů a kvelbů jak voda jdoucí hlučela, hrozno bylo slyšeti a praví se, že kdyby se tak mnoho vody do sklepů, kvelbů a pivovarských spilek, sušenic atd. bylo nevešlo, že by mnohem výš byla vystoupila. Nyní s velikou prací takovou ven vynášejí a pumpují, ač přece veliké škody na staveních od podmoknutí následovati budou; též i vína, ledy a jiné věci, jež v sklepech a kvelbích své schrány mají, zkažené jsou. Také v těch místech vynacházející se kupci ve svých zatopených krámcích veliké škody na zboží mají.

Na mostě stojící strážnice („wachtštubny“) zadní díl spadl spolu se dvěma tam ležícími vojáky, dva pak vojáci přece na mostě zůstavše (neb pod ztracením hrdla ze stráže neodcházeti regule jest¹⁾, potom když voda přes zábradlí u obou konců mostu šla, oni s velikým strachem dva dni a dvě noci zimou se třesoucí uprostřed mostu býti musili.

[25] Na vodárnách, mlýnách takové škody se staly, že za celý rok napravené a na své místo přivedené býti nemohou. Vodu nyní na vozích po městě vozí.

Na ostrovích a zahradách dříví, stromy, lusthauzy neb veselky¹⁾ od ledu jdoucího a dříví plynoucího (které na všech třech řekách, Vltavě, Sázavě a Berounce, nad Prahou několik mil jež k jarnímu plavení u vody přichystané bylo, nyní ale všecko pobrané skrz Prahu šlo), vše otlučené, zkažené a i z kořen vyvrácené jest. Lidu mnoho i dětí tou povodní zahynulo, několik jich v Praze vysvobozeno a chyceno jest. Jak křesťané tak židé, kteří, kde vysoko voda topila, nemohouce nikam z domů, na svrchních ponebách jsouce hladem zápasili, tak že magistrát staropražský chléb dav²⁾ péci, takový skrz rybáře na lodích po ulicích rozvážeti a lidem do domů okny podávati nechal.

Všecky škody a smutné příběhy, které ta voda učinila, zvláště pod Mělníkem, kdež i celé vesnice zatopené, strhané i sebrané a množství lidu potopeno bylo, čas nepřipouští mně psáti. Ze všeho viděti jest: Trest Boží. [26] Na Labi ač veliká voda také byla, však nic paměti hodného se nepřihodilo.

Na den sv. Josefa, v pátek před nedělí Družebnou, první den byl toho roku něco vlažnější a bez mrazu druhý. První den byl bez mrazu 27. února, když ta povodeň šla.

V pondělí po neděli Družebné začínali lidé teprv orati, 22. března, ač dobrá orba nebyla, nebo každý den tuhý mráz byl. Obilí v ten čas nic nepřiplácelo; ač setba jarní se začínala, proto přece ječmen nic drah se neprodával než jako prve měsíce února, totiž 1 zl. 54 kr.; žito 2 zl. 36 kr., taky 2 zl. 45 a 48 kr., pšenice 3 zl. 12 a 15 kr., oves 1 zl. 12 kr., proso 2 zl. 30 kr., bob a vika 2 zl. 45 kr.

Podivno to mnohým bylo, že ač se málo sklídilo obilí loňského roku, zima dlouhá všemu skotu, však obilí, seno, sláma v levných penězích zůstává, dosavad nic nepřiplácí, ještě dolů spadá radši. Tuť mocnost Boží vážití můžem a z ní se učit.

¹⁾ T. j. besídky (Lusthaus). — ²⁾ R: dadouc pécti.

Po osáknutí vody, když tak mlýny pražské na zkázu přišly, prohlásilo se v zemi, aby tam lidé vaření a mouku i jiné k potravě potřebné věci vezli. Mnozí mlynáři a handlíři na to se uctili, valem tam takové [27] věci vezli nadějíce se zisku, ale potkali se s netrefou; nebo páni Pražané vidouce mnoho for, dávali, co chtěli, ještě méně než před povodní, až mnozí, jestli chtěli peníze domů vézti, musili na své zboží prositi, ba i na dluh dáti. Z toho a

tak nejedni, co tam jeli,
ještě všecku Prahu kleli.

29. března byl čas přece příjemný, že se mohlo síti. Nato 30. přšlo celý den a 31. sníh padal, až ho zas na 4 coule lehlo, z čehož setba přestala. V pondělí po Květné neděli, 5. dubna, přece tak v tom téměř sněhu, an v brázdách ležel, jsme orali a celý pašijový týden seli, ač vždy každý den byl mraz.

Dne 10. dubna, v Bílou sobotu, první byl den, ježto se jarní řici mohl, že bez kabátu jsme rozsívali, a toho dne karmanýři,¹⁾ již tu před dvěma lety v těch městech při Labi leželi, zase sem z Uher přišli.

Dne 11. dubna hod slavný velikonoční třetí den byl letos bez mrazu; nebylo teplo ani jasno, větším dílem pošmournó, však u večer od západu mrak s hřměním a blýskáním přišel i hromové rány slyšeti bylo. Dnes 12. dubna, v pondělí velikonoční, čtvrtý den bez mrazu.

[28] Aby mnohý potomek o této zimě věděl, krátce a sprostě k paměti nechávám, že nejstarší lidé této zimě se diví a že jakživi takovou neviděli, jistí; nebo předně mrazy od Všech Svatých, to jest od 1. dne listopadu roku minulého 1783 trvají až dosavad v jednom 5 měsíců a 12 dní do dneška, pondělka velikonočního, mimo 4 dni, totiž 27. února, 19. března, 11. a 12. dubna. Sněhu jak mnoho bylo, již prve psáno jest, kterýžto ještě i dnes v ouvozích a stinných místech onde i onde leží. Hnůj v polích již přes čtyři neděle rozházený ještě pod hromádkami tak zmrzlý jest, že zaorán býti nemůže; mnoho pluhů lidé polámali. Dobytek hovězí i ovčí, kde více mrazy dobytí se mohly, zhubený jest. Zvěři, zajíců a ptactva, mnoho též pohynulo, neb je lidé do ruky chytati n. o. ali a chytali.

A jak první den teplý, totiž v Bílou sobotu, se ukázal, hned po něm druhý den, totiž na hod Boží, bouřka přišla — a tak všecky časy vidíme neobyčejné a od nás ještě nevidané. Jak loňský rok podivný byl, již jsem loni psal. A tak z toho všeho poznáváme, že jak my se v náboženství měníme a v jednotě pravé samospasitedlné víry státi nechceme, tak i Pán Bůh ty časy mění a nám je protivné činí, a my přece — buď Bohu želi — nic na to nedbáme, vidouce znamení na nebi i na zemi.

[29] Na začátku dubna obdrželi jsme patent,²⁾ v němžto se nařizuje, aby se víc na mračna zvony nezvonilo, nebo prý ten zvuk zvonu netoliko hromobití a bouřky nerozhání, ale ještě takové mocí těch kovů, z nichžto zvonové slití jsou, přitahuje a nebezpečnoství činí, což že dokázáno jest loňského roku, když tak od hromobití množství lidu zabito a věží i kostelů roztlučeno a zapáleno bylo.

¹⁾ Viz Pam. I. 2. str. 124. R: 2mi . . . městách. — ²⁾ Patent z 26. listopadu (gub. 16. prosince) 1783.

Z toho nařízení [odpadlíci] naši radosti opět nabyli pravice : „Hle, jak pomalu pořád katolická víra hyne; už zas mají jednu pověru zrušenou a jedno jejich bláznovství pryč. Cím dál, zas jiného něco pozbudou, ¹⁾ až k nám všichni případnou. Procesí mají pryč, statue na nich nošení pryč, svátky pryč, teď zas zvonění pryč, — pomalu všecko jejich bláznovství bude pryč.“ Na to všecko snadnou odpověď mohl bych učiniti, ale nemoha se do žádné šířiny pustiti, jen toliko o těch zvonech něco pro věrné katolíky, ne pak pro [odpadlíky] dotknu z té příčiny, že se taky mnozí katolíci nad tím zastavují a proti tomu repci. Protož takto o tom rozumně smýšleti máme. K snadnějšímu pochopení sprostého, mně rovného katolíka v otázkách a odpovědích to položím krátce :

[30] 1. Syn : Otče můj, proč pak na mračna zvonění nyní se zapovídá an[o] se vždycky od starodávna zvonívalo?

Otec : Však jsi slyšel v patentu, proč : totiž že hlas zvonů mračna nerozhání, ale ještě je přitahuje.

2. A co pak to dřív lidé nevěděli, že by tomu tak bylo, že vždycky zvonívají?

Odpověď : Naši předkové horlivou víru měli a v náboženství svém stáli byli a tak z té víry s doufáním na mračna zvonili, že Pán Bůh netoliko hlasem těch zvonů, ale více mocí těch církevních modliteb, které nad zvony říkané při jejich svěcení bývají, mračna sám rozrazí, nebo jak dí : „Začkoliv prositi budete Otce mého ve jménu mém, dám vám.“ Protož taky každý zvon světí se ve jménu a ke cti Krista Pána, Panny Marie a některého svatého. Modlitby církevní mocné jsou, nebo Kristus choti svou, církev milou, neoslýší.

Nyní se mnoho přirozenosti přičítá, — cos divného. Nedávno proti všem planetníkům, ježto oblohu se zemi rovnati, zemské mineralie s během planet míchati a z toho rok šťastný neb nešťastný předpovídati chtěli, psalo se a všecka starých matematikův vyzpytování za bláznovství počítáno a i do těch kalendářů klásti zapovězíno bylo. Při tom přiřknuto, aby těm a takovým šprochům žádný nevěřil. Nyní pak té samé přirozenosti aneb naturalii a mineralii takové místo se dává, že tomu i díl nějaký náboženství [31] — jakž mnozí smýšlejí — ustoupiti musí. Předkové naši na takových přirozenostech mnoho záležet si nenechali, ale k Bohu měli své zření vedouce, že on jest pánem i přirozenosti.

A protož když se na mračna zvoní, jedno sláva církve Boží v povětrí se proslýchá, svatí v nebi, jakž tomu pobožně věříme, své přimluvy před Bohem vylévají; zde na zemi lidé též horlivě se modlí, v noci hlasem těch zvonů probuzeni bývají a zdá se jim v strachu hrozné bouřky jako veseleji. Dáblové pak, již také někdy povětrí vedou, zaražení bývají — a tak netoliko hlas těch zvonů, ale více moc těch modliteb, které biskup při svěcení jich říkal a Pána Boha, aby kdekoliv toho zvonu hlas se rozejde, všecko zlé zahnáno bylo, žádal, mračna se rozptylují. Rovně jako při svěcení kostela žádá biskup Boha příkladem Šalomounovým, aby kdokoliv věrný v tom chrámě modliti se bude, vyslyšán byl, tak tuto.

3. Nu, když jest tomu tak, proč pak se to přece nyní zapovídá?

Odpověď : Již jsem řekl, že nyní mnoho přirozenosti a náhodě se přičítá a v Bohu malá důvěrnost se vzkládá, nebo jako pád dobytka, též onen před 12 lety hlad i [32] taky ty loňské mlhy a bouřky i tuto zimu přirozenosti přičítají a všemu světské a politické příčiny dávají, nic za Boží dopuštění a metlu Boží neuznávajíce. Protož zase přirozené lékařství bez náboženství proti tomu se vymýšlí, an v takových případech jediné Bůh sám, kterýž to pro naše hříchy dopouští, pomoci může a pomáhá.

¹⁾ R: pozbydou.

4. Přece vždy něco takového oučinkování býti musí, poněvadž loni tolik lidu na věžích a při samých zvoních zabito bylo.

Odpověď: Více ale dole na zemi, v pokojích, světnicích, v chlívích, v lesích, v polích ano i v sklepích nežli na věžích takových se od hromu zabitych našlo. Jestliže ti na věžích skrz zvonění zabiti byli, skrz co pak tito dole? Znáti jest, že rovně jako ty mlhy a ty přehrozné bouřky, tak tolik lidu od hroma zabitych, jichžto se v celé zemi 416 počítá,¹⁾ z dopuštění Božího a nám k výstraze se stalo a ne nějakou náhodou a přirozeností, poněvadž dříve nikdy se to nestalo — a víme věže, zvonice a zvony přes 200 i více let staré, a ještě nikdy do nich hrom neudeřil.

5. Mně se zdá, že jest tato řeč jako proti patentu čelící a že by se to veřejně před celým světem mluvíti nemohlo.

[33] Odpověď: Milý synu, podle povinnosti své²⁾ patentu se držím nic proti němu nesmýšleje, aniž chci koho odrážeti a bouřiti, neb poručení pána země plniti sám Pán Bůh přikazuje; však nicméně ten patent vymyslí lidé a ne císařská Milost, lidé snad takoví (což Bůh nedej!), kteří se víc policií a přirozeností spravují nežli vírou a náboženstvím. Protož na takovou radu snadno císař pán povolil a na zkoušku³⁾ tuto změnu veřejně vyhlásiti nechal. Kdo ví, jak to dlouho trvati bude. V jiných křesťansko-katolických zemích přece na mračna zvoniti budou a po chvíli snad i zde.

6. Mně se zdá, že jest lepší hlas lidí než hlas zvonů v takových případnostech.

Odpověď: Ovšem žeť, ale hleď, že hlasem zvonů lidé vzbuzení a pohnutí jsouce svůj hlas tím pilněji množí a k Bohu posílají a také tím hlasem zvonů zvěstuje a obnovuje se hlas církve, choti Páně.

7. To jest mně k pohnutí a snad každému katolíku, že se tak z toho ti nynější nováčkové radují a jako by se v naší církvi nevím co stalo, se posmívají.

Odpověď: Kdo blázen jest, snad se směje; však zvonění naše není žádný artikl víry, ani víra naše těmi zvony nestojí. Kdyby taky hned všechny zvony k zrušení přišly, proto víra naše přece pravou zůstává a [34] kdyby oni všechny ty zvony sami měli, proto jejich nevěra přece nevěrou zůstane. Však nedávno za to žádali, aby při jejich funusích taky se jim zvonilo, ale musili s hanbou na chuti přestati, nebo skrz veřejný patent pod datum 11. listopadu 1783 nejvyšší záповeď přišla, aby se jim žádným způsobem nečinilo. Což jsou se už z toho prospali?

8. Já jsem slyšel od nich, že o zvoních žádná zmínka v Písmě není a že je vymyslí lidé a že jsou na užitky kněžské, z nichžto oni své pytle plní.

Odpověď: Rád jsem tomu, že's to slyšel, ale radši bych byl, kdybys jim byl takto na to odpověděl: Když o zvoních žádné přikázání není v Písmě, proč jste vy o ně před pěti měsíci žádali a zvoněno mít jste chtěli? Za druhé, když je vymyslí lidé, proč vaši předkové, někdejší čeští evangelíci a husité, zvony líti dávali a na nich mnoho záležet si nechali, ano i na ta mračna zvonívali? Důkaz toho jest množství posavad takových zvonů onde i onde visících, které dle nápisů jejich ti páni líti dávali, kteří takměř největší zástupcové náboženství evangelického a bratrského byli. Jichžto i já mnoho viděl jsem, mezi jinými i v Škramniku, o kterémžto kostele všichni vůbec hlásají, že musí [35] jejich býti, protože evangelický býval. Ale jakž by pak evangelický kostel mohl jejich býti, poněvadž oni kalvíni jsou, ba ani ne kalvíni? Za druhé či pak ten kostel byl, když ani ještě evangelíci na světě nebyli, an kostel přes 800 let starý jest? Za třetí, když by jej dostali, tak ty samé zvony tam visící by je zahanbily; nebo jeden jest tam slit roku 1503 nákladem samých podobojistův a má tento nápis v latině: „L. P. 1503 tento zvon slit jest ke cti Boha všemohoucího a blahoslavené Marie Panny a sva-

¹⁾ Viz Pam. I. 2. str. 183. — ²⁾ R: me. — ³⁾ R: próbu.

tého Jana Křtitele skrze mistra, jenž sloul Ptáček na Horách Kutnách.“ V druhém pásu toto se čte: „Já zvon nikdy nadarmo nezvoním, nebo oheň nebo bouřku nebo pobožnost nebo smrt zvěstuji. Amen.“¹⁾ Tyto nápisy mohou nynějším padouškům provaz na chřtán²⁾ býti. I. Zdaliž se oni s těmi starými podobojisty ve víře srovnávají, poněvadž ti sami jejich předkové (jakž oni hudou) taky ke cti Marie Panny a sv. Jana zvon slíti a na něm i obrazy jejich vyrýti dali? II. Jestli ten zvon zvoní nadarmo, tak ti jejich předkové byli blázni, že jej³⁾ líti dali. A což druhý, ten tak krásný a spanilý, též veliký tam visící zvon je více zahanbí netoliko svým [36] obrazem, ale i nápisem, což pro šířinu zde smlčím.

Otázka: Kdo pak ten líti dal a kdy?

Odpověď: I ten nej[z]řetelnější pán a zástupce všech evangeliků a předního panského stavu, Jaroslav Smiřický z Smiřic, pán na Černém Kostelci a Klučově, léta 1585, který také dosavad v témž Kostelci v zámecké kapli sv. Vojtěcha v kryptě v cínové truhle odpočívá. Nu tehdy, jestliť jsou zvony bláznovství, tak ten vznešený pán musil by bláznem býti, že ten tak nákladný zvon i jiných mnoho po svých panstvích líti dal. Co kdyby nyní z hrobu vstal a oni mu to řekli, zdaliž by to od nich přijal a je schválil? Jistě ne.

Ještě dále na tu tvou od nich slyšenou propověď, jsou-li zvony na užitky kněžské. Mohl's jim říci, že oni sami svoji soudcové býti mohou, nebo taky od zvonění při funuse plativali; protož vědí, zdaliž to knězi aneb k záduší dávali. Oniť vědí, že to ne kněží, nýbrž kasa zádušní běže a odtud potom správy na kostel a na ty samé zvony se činí.

Inu, pravda jest, a jak pak to tehdy říci mohou?

Odpověď: I mají to ze starých kacířských knížek a to nejprv Jan Viklef v Anglii⁴⁾ sklepal, což se léta 1404 [?] s jinými bludnými artikuly do Prahy dostalo, až to i Hus taky [37] kázal a zvonění zničemňoval. [?] Z toho znáti jest, že to z ďábla pochází, poněvadž modlitby a pobožnosti, k nimžto zvony vzbuzují a znamení dávají, ďábel v nenávisti má.

Otázka 9. : Ale odkud pak ty zvony pocházejí a jak a kdy se začaly?

Odpověď: Což's to ještě nikdy nečetl?

Ještě ne.

Slyš tehdy: Léta Páně 470⁵⁾ v království sicilíanském v krajině Kampanii, v městě Nola nábožný biskup, Paulin jménem, ten při svém kostele nejprv zvonec slíti dal a zavěsiv na kostel nařídil, aby se tím hlasem lidé k službě Boží svolávali. Odkudž také až dosavad každý zvon v latině campana slove, že v krajině Kampanii nejprv vymyšlené byly. To vidouce jiná města, biskupové, až i sami panující páni knížata, králové atd. taky takové zvonce, až i velké a nákladné zvony líti a ku kostelům na věže přivěsiti dávali. Z toho potom pošlo, že církev celá uznávši to za dobrý způsob k náboženství sloužící, přijala to. Pak papež⁶⁾ nařídil, aby se taky třikrát za den na památku Božího vtělení zvonilo a lidé, již to uslyší, aby kleknouce, to Boží vtělení [38] sobě připomínali a z toho Pánu Bohu vděční byli. Potom i za obyčej vzešlo, aby když

¹⁾ Viz Pam. I. 2., str. 35. — ²⁾ R: křtán. — ³⁾ R: ho. — ⁴⁾ R: v Englygi. — ⁵⁾ Sv. Paulin zemřel r. 431. Domněnka, dříve rozšířená, kterou také Vavák podává, že sv. Paulinem byly zvony do kostelů zavedeny, jest mylna. Zvony kostelní, mající původ svůj z malých zvonků plechových, v klášterech užívaných ke svolávání mnichů k bohoslužbám, začaly až ve století VII. Podle Kampanie mají pravděpodobně jméno, že tamního kovu bylo ke slévání jich jakožto nejvhodnějšího s počátku užito. Od X. století byly zvony svěceny a dávana jim jména. — ⁶⁾ Pro jméno jeho vynechané místo nevyplněno. Zvonění klekání povstalo postupně; večerní, dříve již známé, předepsal pro celou církev papež Jan XXII. r. 1318; v témž století modlili se již i při zvonění ranním a v XV. stol. přikázáno i zvonění a modlitba polední.

kdo z věřících umírá aneb když již umřel, zvonilo se, a tu kdokoliv hlas ten uslyší, aby se pomodlil za duši toho mrtvého. Potom i při zpívání sv. evangelium zvoní se, že jako zvuk a hlásání sv. apoštolů rozešel se po všech končinách světa, tak tuto slavná Boží církev zvěstuje veřejně a slavně i v povětří skrze hlas zvonů to přechutné evangelium svaté. Potom zvoní se i při procesích neb pobožných spolujdách, aby jako na zemi církevní zpěvy a hlasy se od věřících k Bohu odsílají, tak i v povětří od těch zvonů se rozléhal neb hlaholil. Potom zvoní se, když vrchní správce církevní, biskup neb jeho místodržící, vikář, do osady přijíždí a ji navštěvuje. Tím znamená se, že osada ta neb jako malá církvička těší a raduje se z příchodu svého řiditele neb vrchního správce. Začátek toho stal se v Jerusalemě, když Pán Kristus na oslátku jeti ráčil. Potom zvoní se též, když panující pán země, císař, král, kníže, zřetelně a slavně do své země, města neb zámku vjíždí. Tím znamená se, že jako

Prodavač koziho mléka.

Deštníkář.

Pražské pouliční figurky z konce XVIII. století.

poddaní v běhu světském, tak také církev Boží v běhu duchovním raduje se, že zástupce a vyznavatel [39] i oud její zdrav sem přijíždí, kterýž taky jejím dobrodincem i rozmnožitelem bývá a býti může. Naposledy za obyčej vzešlo i proti mračnám a mrazům zvonití. Nejprve sice s důvěrností k Bohu, s horlivou nadějí a spolu připojeným svým pobožným hlasem předkové naši to začali, a stávalo se, že šťastně bouře hromová rozrážena bývala. Nic tu přirozenost kovu a mineralie nepřekážely, ani hromový oheň nepřitahovaly. Co hádáš, kdyby až posavad na ten způsob se to činilo, zdaliž by se mračna nerozháněla? Ale když pohříchu ten dobrý obyčej taky ovšednil, a lidé myslíce,

aby samé zvony rozrážely hromy,
sami na krátce hledí své práce
neb sedí u stolu, nemodlí se k Bohu,
nebo v noci spějí [!], mnozí se i smějí,
ba i v krčmách sedí, pítí, tance hledí, —
tuť již není divu, že v takovém lidu
Bůh nevšímáje hlas zvonu dopouští bítí hromu.

Opět ještě zvoní se každý pátek okolo hodiny deváté před polednem¹⁾ na památku přehořkého umírání Pána Krista a předraheho našeho vykoupení, a tu kdožkoliv hlas ten slyší, pobožně klekne a Pánu Bohu za vykoupení vděčen jsa upřímně se pomodlí. Místem v městech každý den v soumrak na to zvoní a jmenují to tenebrae, to jest tmy neb tma, nebo okolo toho umírání Páně staly se tmy po vší zemi. [40] Zvonívá se taky proti nepříteli všeho křesťanstva, Turkům nebo Tatarům, když s nimi vojna jest, a to zvonění kdekoliv věřící slyší, kleknouce na kolena Pánu Bohu se modlí a za ukročení jeho božského hněvu prosí. Sumou, nač se koliv při kostelích zvoní, vždycky něco pobožného to znamená a k pobožnosti to vzbuzuje. Odkudž pošlo, že již dávno mnohé vrchnosti zde v Čechách na svých panstvích i v vesnicích, kde kostela není, zvonce na sloupích svým nákladem vyzdvihly. Některé pak vesnice samy na svůj náklad takové ustavěly a mimo všechna ta prv psaná zvonění zvoní také, když do vsi k nemocnému převelebná svátost oltářní se nese; a tuť věřící z domů svých vybíhajíce na zem padají a Boha svého v té svátosti skrytého vítajíce ctí a chválí. Jestliže s tím blázní, tak Rudolf Habsburský,²⁾ první císař z domu Rakouského, taky blázen byl.

Otázka 11.: Otče, již tomu rozumím, nač zvony jsou a že ke všemu dobrému v církvi jsou, že nejsou žádné bláznovství; ale přece slyším, že prý taky časem svým pominou?

Odpověď: Synu milý, již jsem napřed navrhl, že o tomto i jiném k náboženství patřícím způsobu má se rozumně smýšlet. [41] Starodávni jest přísloví: „Co tělo a krev vymyslílo, všechno pomine, ale slovo Páně na věky zůstane.“ Ovšem ku skonání světa se blíží, lidé vždy jiní a jiní povstávají, tito tak, jiní jinak smýšlejí, — vidíme jen za naší paměti veliké a divné světa proměny, — takyť stane se někdy, že zvony pominou; nebo když Antikrist přijde, i obět mše svaté zkazí a víru zruší.

Syn: A tak vždy snad přece přijde k tomu, co ti odporníci naši mluví, že zvony pominou, protože jsou vymyšlení lidské?

Odpověď: Ovšem žeť pominou, ale jestli proto pominou, že jsou vymyšlení lidské, takyť jejich celá víra pomine, neb jest taky vymyšlení lidské.

Syn: Vždyť³⁾ oni praví a já to taky čtu v jejich knížkách, že jest jejich víra na slovu Božím založena; toť snad zahynout nemůže?

Odpověď: Synu milý, užívají oni slova Božího k své víře tak jako ho užíval ďábel, když Krista Pána pokoušel, a výklady mu dělají tak jako činil výklady též on, když Evu v ráji podvedl. Tam zajisté Bůh řekl: „Budete-li jísti, smrti zemřete,“ ďábel pak řekl: „Budete-li jísti, budete jako bohové.“ Již jsem ti napřed řekl, kdyby hned zvony pomínuly, že víra naše přece pravou zůstává a že zvony nejsou žádný článek víry, ale toliko veřejný hlahol a [42] zvuk náboženství a ozdoba kostelů našich. Kdyby ti naši protivníci byli dosáhli zvonění, jakž je⁴⁾ míti chtěli, tak by byli o tom jinak hrdli. Smýšlejme my jen s matkou naší, církví svatou všeobecnou, a držme, že to, co ona kdy přijala neb dovolila, dobré a nehřešitelné jest a kdyby to někdy od ní moci odjato bylo aneb že by sama skrze proměny časův něco vyzdvihla a proměnila neb zrušila, taky dobré a nehřešitelné jest. Však to zvonění ani církev posavad nepřikázala, ale horlivost víry, naděje a lásky starých křesťanů katolických to založila a církev povolila, rovněž tak jako svátky. Že to nynější přikázání, aby se na mračna nezvonilo, nic církvi naší ani víře slávy a dobroty i pravdy neujímá, každý moudrý sám pomyslit může. Lidé někdy — ne církev — na mračna zvoniti začali;

¹⁾ „Okolo hodiny deváté“ dle evangelia (Mat. 27, 46.) jest okolo naší 3. hodiny odpolední, kteréžto zvonění, dosud obvyklé, nařídil pro celou církev papež Benedikt XIV. r. 1740. — ²⁾ Naráží na známý příběh, jak Rudolf Habsburský vyprovázel kněze, nesoucího nejsv. svátost k nemocnému. — ³⁾ R: Kdýť. — ⁴⁾ R: ho.

lidé také nyní na mračna zvoniti přestali. Církev nezačala, církev nepřestává; lidé začali, lidé přestávají. V jiných zemích jakož i v uherském království posavad zvoní a zdá se jim mračna rozháněti, a tuším, že sobě proto nedají bláznů nadati, jako ti zdejší nováčkové bláznovstvím to jmenují. Zatím ať jen sami moudří jsou, což stane-li se, tehdy plně pytle svého vlastního bláznovství najdou.¹⁾

[45] Až do konce dubna jednak pršelo, jednak zima byla, v dolních zemích dlouho zasít se nemohlo. Ozimní osení zimou sešpičatělo a zmodralo, žito, která před sv. Václavem seta byla, ač do suché země, přece pěknější byla než ta, jež po něm seta byla. Při konci dubna obilí platilo: Žito 2 zl. 56 kr. i taky 3 zl., pšenice 3 zl. 24 i 30 kr., ječmen 2 zl., oves 1 zl. 15 a 18 kr., proso 2 zl. 45 kr.

V den 1. máje, ačkoliv od rána chladný vítr vál a nehrubě teplo bylo, přece na večer zakalená a strašlivá mračna s krupobitím a hromobitím²⁾ přišla od západu. Mezi Prahou a Běchovicí veliké jako slepičí vejce kroupy padaly, zde pak menší. Za Nymburkem a okolo Rožďalovic jich napadlo, že do třetího dne ležely. V té veliké bouřce, ač se na mračna nikde dle záповědi nezvonilo, přece však v Nymburce hrom do vysoké kostelní věže udeřil a tam zůstávající hlásnou omráčil a něco od dříví polámal, okolo Labe onde i onde do stromů rány dal.

[46] Toho dne okolo 3 hodin z poledne u vsi Senic a Srbec na rybníce stalo se, že tam v střelení ptactva svou chut vedoucí urozený a krásný vysoký mládenec, Hynek Materna, z onoho starožitného rytířského rodu českého pánů Maternů z Květnice pocházející, nenadále se utopil a dne 4., v outerý, v Poděbradech pohřben byl. Otec jeho zde na Poděbradště a Kolínště mnohá léta forštem býval, před třemi lety pak pro dobrotu svou služby zbaven jsa, v Městci Královém loni v listopadu³⁾ umřel;⁴⁾ tento pak syn jeho byv ve Vídni, nedávno sem přišel na službu adjunkta čekaje, že naděje byla, že on zase tu slavnou a tak starožitnou familii Maternovskou do vzhledu uvede. Zatím smrt se s ním potkavši, jemu i celé familii konec učinila. Chut mne podjala, abych mu tento aspoň náhrobek napsal:

Starodávni všech slavných Maternův tvrz Květnice
pod Fidrholcem⁵⁾ bývala první sídlo, —
poslednímu v prvním máje dnu u vsi Senice
rybník pod Srbcem odňal skrz vodu hrdlo.

[47] První Materna s Čechy květoucími
do Čech z Charvát přišel,
poslední Materna s Čechy hynoucími
zahynul a zašel.

Husté památky, činy slavné, víry pravé
toho ctného rodu
dokazují knihy mnohé i hrobové
a hlas slavných zvonů.

¹⁾ Stránku [43.] a [44.] ponechal si Vavák pro „Vypsání některých obzvláštních zvonův“, stránky však kromě uvedeného nadpisu zůstaly prázdné. — ²⁾ R: s krupo- a hromo-bitím. — ³⁾ R: vloni in Novembri... byvše... adjuncta čekajíc. — ⁴⁾ Zemřel 20. srpna 1783 v Poděbradech, nikoliv v Král. Městci v listopadu. (Viz Pam. I. 1., str. 132. a „Věstník Poděbrad.“ roč. VI. str. 107.) — ⁵⁾ Veliký les u Ouval.

Tvé příjmení již víc není,
jen kus zdi nad Květnicí —
lépeť jest vám, pojal vás Pán
v nebeskou hlaholnici.

To ještě zůstává, že starého Materny bratr a tohoto utopeného strýc byv¹⁾ v onu sedmiletou vojnu na vojně majorem,²⁾ zdalíž ještě živ jest a syny jaké má-li, nemohu se dověděti.

[48] Toho též dne 1. máje prohlášeno jest v zámku nejvyšší dvořské poručení a to takové, že od dneška všem vesnickým rychtářům a posílákům žádný plat od vybírání kontribuce se nepassíruje, nýbrž toliko od platu robotního má iníti rychtář z každého odvedeného 100 zlatých jeden zlatý a od cesty jedné míle do zámku 2 groše a má jíti do zámku dvanáctkrát za rok to jest každý měsíc jednou. Posílák pak míval nyní 3 zlaté důchodu, ten již nic odtud míti nemá, nýbrž každá vesnice má rychtáři i posílákovi nějakou odplatu, buďto role neb louku neb les neb v penězích uděliti a nato v příští sobotu, 8. máje, mají z každé vsi dva sousedi do zámku přijíti a to uvolení oznámiti i podepsati.

To když se sousedstvu oznámilo, žádný k tomu přivoliti nechtěl. Nato 8. máje z některých vesnic přišli sice sousedi a z některých ani nepřišli do zámku a tam jednou myslí a jedněmi ústy vyřkli, že nic přidávati nebudou z příčiny té, že svých platů dosti mají a z obecních gruntů taky kontribuci platí.

[49] Toho též dne v celých Čechách všichni páni farářové dostali v nově vyhotovené matriky neb zápisní knihy, každý tři, z nichž do první křtěné, do druhé oddávající, do třetí pak mrtvé osoby zapisovati bude.

Od 1. až do 9. máje studeno, pošmurno, chladno a větrno. Celé jaro až do tohoto dne po čtyry večery žáby toliko svůj hlahol vedly, ježto jinda hned před sv. Jiřím řehcí. Až do toho dne také lidé ječmeny a ovy sejí, k prosám pak nedávno hnoje zaorané jsou a protož mišení k nim žádné nebude.

9., 10., 11. máje po ty tři dni ve Českém Brodě u kapucínův vyhlášen jest za blahoslaveného Vavřince z Brindisi,³⁾ jeden z toho řádu rozený Vlach, kterýž také za Rudolfa II., když se v Praze klášter kupucínský na Hradčanech stavěl, roku 1608⁴⁾ tam prvním kvardiánem byl. Řeči tyto: chaldej-

¹⁾ R: byvši . . . dověditi. — ²⁾ Je to asi Adam František Materna z Květnice, jediný člen z toho rodu v šlechtickém katalogu při kalendářích tehdy uváděný, v letech šedesátých jako praporečník, pak hejtman u pěšího pluku Colloredovského, v letech pak osmdesátých jako „Oberst-wachtmeister und bei der Militar-Oeconomie-Commission zu Pilsen angestellter Praeses“. Jeho osobu uvádí Jirásek v „F. L. Věku“. — ³⁾ R: z Ursino . . . Rodolfa II. — ⁴⁾ Do Prahy přišel blah. Vavřinec s prvními kapucíny již roku 1599. R. 1602—1605 byl generálem celého řádu, nato r. 1607 na žádost císaře Rudolfa II. poslán opět do Prahy. Kapucínský klášter na Hradčanech dostavěn byl r. 1602. Za blahoslaveného prohlášen byl Vavřinec papežem Piem VI. dne 1. června 1783 (za svatého papežem Lvem XIII. dne 8. prosince 1881. Památka jeho koná se dne 9. července

skou, hebrejskou, latinskou, vla[š]skou, španělskou, řeckou, francouzskou, německou dobře, též z dílu českou uměl. Za svého živa divy činil a dosavad po smrti ve Vlaších zhusta se stávají. V jiných klášteřích již dřív vyhlášen byl.

[50] 13. máje krupobití veliké přes čáslavský kraj přeběhlo, že okolo Křesetic a Oumonína na 2 libry těžké kroupy spadaly a osení do země stloukly.

Toho dne v Lysé na Labem kalvínský predikant, Josef Szalay,¹⁾ umřel nebyv tam ani zouplna rok, nebo loni dne 1. června nejprv tam v stodole jednoho ševce čisti začal. Pohřben jest na tom nedávno od nich zvoleném a ohraženém místě neb hřbitově za městečkem. Na jeho pohřeb sjelo se 17 predikantů dílem kalvínské, dílem lutriánské professí. Dne 16., v neděli Křížovou, byl zakopán.

Cena obilí okolo půl máje: Pšenice 3 zl. 30 kr., žito 3 zl., ječmen 2 zl., oves 1 zl. 24 kr., proso 2 zl. 45 kr., hrách 3 zl. 30 kr. Přes celý máj sucho bylo, ačkoliv jinde deště spadly, ale od Prahy až po Plaňany a Labe jen někdy něco maličko mželo. Ječmeny zasychaly, prosa nevycházel, prosa přížinkův nedala.

31. máje, v pondělí svatodušní, s procesím do Brodu Českého z kostelů Liechtenšteinských převeliké množství lidu přišlo.

[51] Toho měsíce z těch vesnic odpadlíci, jižto pod pastora velímského patří, dostavše povolení, aby sobě hlaholnici neb modlitebnici stavěti mohli, s obzvláštní pilností k tomu se měli. Kamení, vápna, cihel, dříví a jiných potřeb nakoupivše, k místu „na průhoně“, kudy se z Velimě k Plaňanům jezdí, to svezli, zemi vyrovnali, grunty vykopali, rozvrhše²⁾ na každou osobu tam patřící jistý plat, i na tu čeládku, k tomu na sousedy forování, na podruhy pak ruční práci. Nejprv 28. dubna, potom 5. května grunty založiti chtěli, valně se tam sešedše,³⁾ ale záповěď dostali, že dokudž všecky resty jak kontribučenské, tak za robotu nezaplatí, stavěti že nesmí; nebo tak v nařízení vídeňském stojí, aby nejprv všecky své povinnosti zaplatili a nic dlužni nebyli, potom že stavěti mohou. Protož dosavad nestavějí.

Rovně téhož měsíce jistý soused z Kostomlátek na panství lyském, přijmím Strnad,⁴⁾ byv na začátku odpadu jako kapo a vůdce všech [odpadlíkův],⁵⁾ toto jaro oslepl. V té bídě naří-

¹⁾ R: „Salaj ... nebyvši.“ Dle úmrtní matriky v Lysé zemřel Szalay dne 12. (nikoliv 13.) května 1784 ve věku 26 let. Z Uher již churavý přijel do Lysé 28. května 1783 a bohoslužby začal 1. června t. r. Pomocí Václ. Mat. Krameria přeložil Szalay „Krátké a sprosté vyznání a vysvětlení víry křesťanské“, jež však dotištěno (v Praze 1784) až po jeho smrti. (Jungm. VI., 1772.) — ²⁾ R: dostavši ... rozvrhnuce. — ³⁾ R: sejdouce. — ⁴⁾ Vedle jednoho katolíka, Frant. Strnada, uvádějí se v matrikách z Kostomlátek tři Strnadové helv. vyznání: Josef z čís. 53 a 21., František z čís. 34. a 21. a Matěj z čís. 39. — ⁵⁾ Slova padouch, padoušství, jež odtud nadále častěji Vavák užívá, zmírňuji vždy slovem odpadlík, odpadlictví, jež kladu do []. Tento význam měl jistě také Vavák spíše na mysli (kořen: padati), nežli onen příliš potupný, jaký my nyní do slova toho klademe.

kaje dostal radu od katolíkův, aby se zas obrátil, že mu Pán Bůh může zas zrak navrátiti. On uposlechna dal se véztí ku kapličce pod Sadskou; tam lázně užívaje a Panně Marii se poroučuje, hned něco málo, potom doma dočista prozřel.

[52] Též toho měsíce dne 10. farář ze vsi Horek blíž Benátek do města Poděbrad za děkana se dostal. Prázdnno tam bylo 1 rok a 7 dní. On se jmenuje Antonín Ziegelheim,¹⁾ rozený jest ve mlýně pod Benátky ležícím.

Rovně téhož měsíce skrz veřejný patent prošlo, kterak v Moravě pastor, Jan Vaniček jménem, ve vsi Velké Lhotě s jistým písařem Hlaváčkem pozdvižení poddaných proti víře a vrchnosti katolické²⁾ ztropiti chtěl, to však jejich dílo zjeveno bylo a³⁾ písař šestinedělním špinhauzem, pastor pak slovem toliko potrestán s tím doložením, kdyby se více toho dopustil, že ze země vyhnán bude. Hádej, kdyby se toho kdo z katolíkův dopustil, zdaliž by jen taky tak potrestán byl?

Item skrz patent prohlášeno, že každý farní kostel mimo církevní procesí, kteráž jsou ve dni křížové, na den sv. Marka a v den Božího Těla, nemá míti více než dvoje procesí neb spolujdy; ostatní, kde jich více bývalo, mají přestati, jakož i všechny pouti, schůzky a procesí bez duchovního otce konané nemají držané býti.⁴⁾

[53] Mnohým [odpadlíkům] opět k radosti bylo ten zvuk slyšeti, protož se vespolek potěšovali a ve svém bludu utvrzovali a že pořád katolická víra hyne a pomalu se trátí, s chechtáním a plesáním mezi sebou provolávali. Nu, když již nic ve své slepotě nemají, co by je těšilo, hle, aspoň z naší víry ještě potěšení berou. Protož já jim říkávám: Hle, jak vás ještě ta naše a vaše matka těší! Co vás při ní mrzelo a na čemž tak mnoho nezáleželo (neb to žádný artikul víry není), ona to mění, — tím vás ještě k sobě volá, a vy majíce se obrátiti ještě se posmíváte.

Nato když k svátku sv. Jana Nep. lidé ze Slezska a od hranic českých valně do Prahy šli, nechutně na ně hleděli pravice: „Vždyť pak jsou jim ty pouti⁵⁾ a to běhání zapovězené, a přece do té Prahy běží!“ Až i řeč postavili, že prý tam do Prahy poutníkům nedadí a že je od brány vracejí zpátkem domův; u hlavního kostela varta že stojí, kamžto žádný že nesmí. Jaká bezbožnost!

[54] O procesích neb spolujdách vůbec to věděti a smýšlet se má: Stará našich předkův nábožnost tak horlivá byla, že chtěce v čas potřeby (jako ku příkladu v čas moru, hladu, vojny, neúrodných let) od Boha všemohoucího pomoc vyprositi, umínili sobě někam jinam ze své osady na jednu, dvě, tři a více mil odjiti, dům svůj a hospodářství své opustiti, domácích svých starostí se zbaviti a tak společně jdouce, jednou

¹⁾ Antonín Valentin Ziegelheim (*R*: Ciglhajm) uvádí se r. 1787 jako „canonicus ad S. Spiritum Regino-Hradec., vicarius foraneus et decanus loci“. Zemřel 21. května 1789 stár 50 let. Obraz jeho zachoval se na proboštví. (H.) — ²⁾ Týkalo se to poměrů poddanských, nikoliv náboženství. Písaři Hlaváčkovi pohroženo též jen výhostem, jakýsi pak Vodička potrestán nucenou čtyřnedělní prací. (Viz Prášek: Josef II., část II. str. 91.) — ³⁾ *R*: zjeveno jsoucy písař atd. — ⁴⁾ Dvor. dekret z 21. března (gub. 2. dubna) 1784. — ⁵⁾ *R*: Kdyt . . . poutě.

myslí, jedním srdcem a hlasem zpívající neb modlíce se,¹⁾ Pána Boha za ukročení hněvu jeho, odpuštění hříchův a dosažení milosti potřebné prositi. Tam přišedše z hříchů svých se vyznávali, káli a Pána Boha ve svátosti skrytého přijímali — a stávalo se, že žádané milosti šťastně vyprosili a obdrželi. Někdy zas na poděkování Pánu Bohu za nějakou všeobecnou milost až i na budoucí léta takové procesí založili. Co hádáš, jest-li to dobré nebo zlé? A jestli taky hned v Starém zákoně toho začátkové nejsou?

[55] Odtud zde v Čechách starožitná procesí hned před časem všech kacířství bývala do Staré Boleslavi k tomu nejprvnějšímu, od sv. Crchy udělanému a jakž někteří tomu chtí, na rynku mělnickém slitému obrazu Marie Panny,²⁾ a v Štýrsku do Marie Cell. Potom v poslednějších věcích³⁾ i jinam, jako do Prahy, do Chrudimě, na Svatou Horu a na jiná rozličná místa procesí z těch prv psaných příčin se začalo, až i nás došlo. Onano pak procesí, která do nějakého farního kostela při jeho roční slavnosti ze dvou neb tří⁴⁾ jiných kostelů farních se vede, o mnoho starší jsou, neb hned při vystavení těch kostelů takové jedno-roční slavnosti a radostné i zvučné památky milí předkové naši založili a je pobožně oslavovali.

Z toho potom pošlo, že i ta světská muzika neb hudba v krčmách dovolila se, kteráž dobře užívaná žádný hřích není, nýbrž k politickému neb světskému běhu a taky i k zdraví jest nápomocna a prospěšna. Jestli pak toho [56] kdo kdy zle užíval a místo pobožnosti raději hřešil, tím ani církev a víra, ani ta slavnost, ani ta předků našich horlivost vinna není; neb taky mnohé věci jsou od samého Boha ustanovené aneb stvořené, avšak jich lidé zle užívají. Tak posměvači naši i víru samou od Krista Pána založenou zle užívali, ano ji i dokonce opustili a od ní odpadli. Víno, také Boží stvoření, tolikéž maso atd. mnozí zle užívají a ním hřeší, čímž víno samé vinné není, ale ti, již ho zle a nemírně užívají.

Nyní pak za příčinou hospodářství, že na taková mnohá a zvlášť vzdálená procesí mnoho outrat a nákladu záduším, obcím a cechům vychází, taková zrušena jsou. Lidé začali, lidé ruší; církev nezačala, církev neruší. Starožitná církevní procesí, jež bez outrat jsou, ta zůstávají v své podstatě.

Nu, měli bychom taky voj na ty našich posměvačův ne spolujdy, ale pošetilé sběhy obrátiti: Z čího oni základu do těch stodol běhají a právě daremné outraty na pastory a na sbory činí i v krčmách hojně, třeba před přijímáním kořalku dusí? [57] Nechaje všech jiných, jen něco málo o zdejších milčlických dotknu a to sice, co bych i všudy dokázati mohl: Oni v neděli ráno sejdouce se větším dilem u Brtka, sedláka v čís. 15.,⁵⁾ odtud jdou do Velimě, — jest tam odtud veliké dvě hodiny, ano půl třetí hodiny cesty. Vyjdouce z domu humnami, hned okolo mé stodoly neb humna jdou a tu již hned na začátku cesty začínají dílo satanovo. Ach, jakž by jeho dílo nedělali, poněvadž v jeho království jsou a on je vede? Netřebať to Písmem tvrditi, ten nejsprostější rozum nechť rozsoudí, jaké to dílo jest: Oni žádné jiné řeči nemají než o katolicích, o tom to, o jiném ono k potupě a posměchu jeho mluví. Jeden praví, jak oněmno katolíkům tam a tam žádné pozdravení nedal; jiný, jak toho neb onoho katolíka vyplatil, zahanbil a Písmem prý svatým přemohl; jiný, jak kněze potkal a před ním nesmekl; jiný, jak toho neb onoho pacholka, voláka, děvku rozviklal, pohnul, osvitil a že již do kostela nechodí, z toho se raduje a s ním jiní všickni. Takové hanebné, posměšné, utrhačné a bláznové řeči s šelmováním a proklínáním katolíkův vedou a sebe tím⁶⁾ potěšují a že jim Pán Bůh z toho Babylona pomohl,

¹⁾ R: modlece se ... přijdouce. — ²⁾ Pověsti o původu obrazu toho viz obšírněji v „Památkách staroboleslavských“ od Jana Kř. Votky (Děd. sv. Jana Nep. r. 1879). — ³⁾ R: věkách. — ⁴⁾ R: dvouh neb ze třech. — ⁵⁾ Byl to Jakub Brtek. Viz o něm častěji v předešlém svazku. — ⁶⁾ R: s tím.

jakoby vděčni byli. Právě zlý vstal, horší do stodoly vešel, ještě horší do domu se navrátil.

[58] Takové spolujdy oni vedou. Každý pak hodný kus chleba [s] sebou v kapse neb v šátku nese a ten na cestě, než do Velimě dojde, sní. Někteří ale po starodávnu jak prv v katolictví dělávali, zdržují se před přijímáním a nejedí, až když domů jdou a s tím opět zachovávají katolický způsob a řád.

Do stodoly, jež souseda Hůly¹⁾ k tomu obrána jest, když se sejdou, hlaholem přílišným a právě střestěným posilu si dodávají, jeden na druhého se ohlíží a aby lépe²⁾ než on křičel a aby lépe jeho hlas zněl, se snaží.

Tu je křiku a hlaholu,
div nezboří tu stodolu.

Z toho takového křiku v pýchu divnou upadají a právě v ďáblovo osidlo; nebo za to mají, že již nebe v hrsti drží a že již jest s nimi vyhraná, že tu jim Pán Bůh všechny hříchy odpouští a tať pravá pocta a služba od Boha prý v Písmě žádaná že se tu od nich činí. Hle, jak tu satan pěkně kraluje: Cestou jdouce proklínají, tupí, haní, všechno zlé vinšují a záhubou i smrtí hrozí bližnímu svému, to jest každému katolíku; tam zas pyšně hlasů svých pozdvihují a ne chválu Boží, ale svou hledají; domů jdoucí opět takovou, jako když tam šli, vedou, leda jestli něco do toho o lásce Diany³⁾ přimíchají.

Ač již nyní pastor jim drobet toho břesku ujal a nedá jim tak příliš a mnoho křičeti; dvě neb jednu [59] píseň když odkřičí, on jim začne hned čisti, nebo, poněvadž on mnoho českému zpívání nerozumí a taky tomu doma v Uhřích zvyklý není, za zbytečnost to klade. Čte pak jim z knížky nějaké a to sice, co mu Hůla, hospodář té stodoly, navrhne a okáže aneb někdo jiný. A to jim taky k mrzutosti jde, že jim evangelium nečítá, jen vždycky výklad.

Po čtení, kdo chce, jde k večeri, kdež kousek chleba a částku vína dostane a za to desetiník neb sedmík, chudší groš až i krejcar ano i troník položí.

Dost již to pastora mrzí, že jsou ochvátli tak brzy:

Kdo prve dal zlatý rejnšský, sotva teď dá ten groš český;

kdo prv mariáš⁴⁾ stříbrný, sotva teď krejcar měděný.

Aniž tak často přistupují jako prve, nebo by prý to do roka mnoho stálo;⁵⁾ vždyť prý u katolíků jen jednou za rok nutí a ještě to nic nestojí.

Po vykonání toho čte jim patenty aneb je-li jakékoliv vrchnostenské poručení. Protož oni vždy dříve vědí něco nového, nežli se to doma prohlásí, a to proto, že ouřad říditelský dosáhna patenty, výtah z nich rozešle po vesnicích a taky obzvláště pastorům, pokudž je něco k jejich materii; a tak než do naší vsi, jež od zámku šestá jest, se patent dostane, on pastor již dříve jej⁶⁾ má.

[60] Již tu každý sám rozsudek učiniti může, jest-li to dílo Boží, jest-li to cesta k spasení, jest-li to ostrihání duše své. Já jen toto přidám: „Strážce duše své zachovává cestu svou.“ (Přisl. 16, v. 17.) Jestliže zachovává, tehdy od ní neodpadá, jako oni odpadli. Ach, milí bratři, nedržtež se té nevěstky smilné⁷⁾ a vyjděte z toho převedení pravého babylonského, jež se vykládá zmatení, a přidržtež se té nevěsty okrášlené, choti jediné Beránkové, církve svaté, a neroztrhujte tu zkrvavenou naskrz setkanou sukni Kristovou, ale raději o ni losujte, aby se vám některému — ach, ba, všem raději celá dostala! Bůh vás osvěť a posilň!

¹⁾ O Vítu Hůlovi viz Pam. I., 2. str. 173. — ²⁾ R: zde i dále: lepeji, lepeji, a též tak superlativ. — ³⁾ T. j. řeči nečisté. — ⁴⁾ T. j. sedmáctník (Marianus). — ⁵⁾ R: koštovalo, když . . . nekoštuje. — ⁶⁾ R: ho, — ⁷⁾ Dle slov Zjevení sv. Jana.

V půl máje pastor velimský¹⁾ do ouřadu krajského do Bydžova jeti musil a tam ostrou domluvu skrz ony tři děti bez dovolení pana faráře škramnického z Milčic okřtěné a jednoho [odpadlíka] nezapsaného mrtvého vyzdvižení²⁾ též odtud dostal s tím doložením, pokudž by se toho více dopustil, že ze země vyhnán bude. Ta guberniální výpověď taky panu vrchnímu do zámku z ouřadu krajského poslána jest.

Až do konce máje a na začátku června sucho veliké bylo, ječmeny sešpičatěly a žloutly, žita špatně kvetla, prosa ani nevycházela a kteří zaorali a jiná seli, tolikéž v zemi zůstala. [61] Kdo před dnem 16. máje proso zasil ještě do staré vláhy zimní, tu některé zrno vyšlo, ale málo požitku k očekávání jest.

Při konci máje a na začátku června obilí o dva a místem o tři groše dražší bylo než v půl máji.

Též v začátku června pastor velimský opovážil se u slavného gubernium žádati, aby prý při onom nynějším nařízení, jež od prvního máje³⁾ stojí, nebyli povinni nekatoličtí kmotrové, otec a pastor na faru katolickou se dostaviti a se tam podpisovati při okřtívání jejich dítěte, jakž na to patent v dubnu tohoto roku 1784 zní;⁴⁾ ale byl ve své žádosti a opovážlivosti netoliko odmrštěn, ale i prikuknán,⁵⁾ aby se více neopovážil takové věci před sebe bráti.

Dne 17. června deštíček tichý a bez škody jsme dostali a sice takový, jakýž ještě to jaro nebyl, — ale pozdě (dle našeho smyslu), nebo již veliké škody na osení jsou. Po témž dešti prosa přece nevycházela.

Dne 19. téhož nařízeno bylo,⁶⁾ že když tak odpadlíci své pastory mají, protož tam jediné že se jim dovoluje zpívati a křičeti, kde pastor jest; ostatně ani pastor nemá jinde žádné sbory mimo své sídlo dělati a oni nemají se jinde podomácně scházeti, zpívati a křičeti, jediné tam v své stodole.

[62] Opovážlivě zde příkládám, že mnoho v peru nechávám, co bych víc mohl napsati, z častých patentů vybrati, jež jdou nové každý měsíc a někdy v počtu hojném sic. Ze pak do obzvláštní knihy vpisují je co žák jiný, protož kdybych druh dělati, v tomto spisu též je psáti měl, pokládám za zbytečnost i též malou užitečnost.

A na krátce: Skrz mé [!] práce a starosti, nestálosti musím časem mnohým hlasem a dějinou neb novinou, jichž jest hustě, ba až tlustě, byť pravdivé, naučlivé, za pas vrci; neboť vlci stále výjou, zuby myjou, zda by mohli nepohodlí neb i zkázu v náhém rázu nastrojiti, naléčiti neb raniti neb shladiti.

Ač z té hlúzy nemám hrůzy, ani strachu z toho prachu, vím, že co dejm [!] pomine jen, když my stále v naší skále⁷⁾

¹⁾ Štěpán Szeremley. Viz o něm v Pam. I. 2., str. 182. — ²⁾ Matěje Michálka, podruha. Viz Pam. I. 2., str. 193. — ³⁾ R: gubernium . . . onem . . . od Prima Maji . . . in Apríli. — ⁴⁾ Snad myslí patent z 20. února (gub. 15. března) 1784 o nových matrikách. — ⁵⁾ T. j. domluveno mu. (Admurmurare.) — ⁶⁾ Dle dvor. dekretu ze 17. (gub. 27.) května 1784 nemají protestantští duchovní mimo návštěvu nemocných nikde jinde bohoslužby a náboženská cvičení konati, leč ve vlastních svých kostelích. — ⁷⁾ T. j. ve víře, v církvi.

budem státi, o tříhati srdce svého od zlostného
převedení, pomatení, tmavých pustin, šustu chrustin,
lstného svodu, ďábla rodu, tváře ženy smilné velmi.¹⁾

Pane, ty sám sílu dej nám, ať v tvé svaté choti zlaté,
církvi milé a spanilé a pravdivé, bezpečivé
zůstáváme, setrváváme, v ní tě ctíme, v se cítíme
činnivosti tvých milostí a tvé řeči vždy na péči
ať míváme, hřích zbýváme, — tak spojení, zásobení
s tebou ať jsme jak zde časné, tak práv vděčně v nebi věčně
ať zůstanem v tobě samém, amen, amen.

S tebou, Pánem, ať zůstanem, amen, amen! — F. V.

[63] Příklad pro ožralce: Blíž města Kouřima při samém
klášteře skalickém leží mlýn Havraník jménem. Mlýnář z toho
mlýna, tichý a mírný sice člověk, ale ožralství velice ode-
vzaný, byv dne 14. června v Kouřimě v cechu, tam až do
17. téhož pořád pil, pak teď praveného dne u večer domův
opilý jda do rybníka Hrázského, okolo něhož pěší cesta jde,
žádný neví jak, spadl a se utopil.²⁾ Čtyři dni sem tam hledán
byl, až ten čtvrtý den šos od kabátu na vodě plynoucí se
spatřil, protože dosáhnout a vytažen, k hroznému divadlu kaž-
dému byl.

K paměti: Když tak ten někdy krásný klášter skalický již nyní do-
konce i duchovní přítomnosti zbaven jest, toto o něm k delšímu pama-
tování dotknou

Nějaký Theodorik³⁾ cisterciák tak platně a mile v rozličných důle-
žitostech Karlovi IV., králi českému a spolu císaři sloužil, až z něho
Karel za ty jeho zásluhy nejprv biskupa mindenského, pak probošta vy-
šehradského a naposledy arcibiskupa magdeburského učinil. Ten na po-
děkování Pánu Bohu za tak veliké milosti založil, vystavěl i živnosti
opatřil klášter řádu svého blíž Kouřima, jméno mu dav⁴⁾ Mllost Panny
Marie, léta Páně 1357. Že pak to místo, kde se [64] klášter ten stavěl,
od starodávna Skalice sloulo, protože u Čechů vždy Skalice se jmenoval.
Potom léta 1421 od kacířů husitův dne 14. dubna vypálen a zbořen a
řeholníci, jichž 12 bylo, s Emerikem, v počtu pátým opatem svým
zmordováni a ukrutným způsobem shlazení byli. Nato léta 1481 pustiny
toho kláštera spolu s příležitým dvorem jistý Vilím Zub z Landštejna,
toho držitel, daroval a odevzdal opatu a klášteru sedleckému, u Hor
Kuten ležícímu. Opat sedlecký dav tam tři bratry, z nich jednoho opa-
tem též zvolil, kterýž byl v počtu šestý. Po něm ještě bylo tam sedm
opatův, až léta 1550 pro nedostatek důchodův a vyživení přestalo opat-
ství. Tři duchovní vždy tam bývali a v malém kostelíku, kterýž jest mezi
zbořenými zděmi udělán,⁵⁾ služby Boží vykonávali, až za naší paměti
toliko jeden tam zůstával, nyní žádný. Od toho malého kostelíka a obydlí
řeholního všeobecně až posavad jmenuje se „Kláštýrek“ aneb „v Klá-
štýrku“, tak že mnozí i domácí lidé jiné jméno nevědí, než to jediné.

V zříceninách toho kláštera spatřují se až podnes vysoké, krásně
vykroužené pilíře a sloupy kostelní z čistého pískového, subtilně sklá-
daného kamena, že bez podivení na to nelze patřiti. Hle, co stará hor-
livost víry předkův našich činila a co zlost nedověry a slepoty kacířské
zbořila! Kdybychom [65] my měli „Persekuci“ a „Korunky mučedníkův
Božích českých“ a sice mučedníkův pravých psáti a dělati, všechny kni-

¹⁾ Rčení biblické. — ²⁾ Dle matriky kouřimské utopil se v Hráz-
ském rybníce 29. června 1784 Jan Vrba, mlýnář havranický. — ³⁾ T. j.
Dětřich z Kugelweitu. — ⁴⁾ R: daje. — ⁵⁾ Kaple Zvěstování Panny Marie,
vystavěná kolem r. 1630.

hárny, ba kouty knihami bychom naplnili. Umlknětež, řičící koňové, s vaší „Persekucí“ a „Korunkou“, a přestaňtež korunovati! Naše mučedníky sám Bůh korunoval, čehož podle rozličných divův i ti vaši zbůjní předkové, ukrutní mordýřové a paličové, svědkové byli a jsou. Vaším Růžička a Komenský „Korunku“ dělali, ale drahých kamenů do ní nedostávalo se, to jest ctností, zásluh, divův.

Milý čtenáři! Jestliže Jan Mnich ¹⁾ a s ním mnoho jiných od staropražského magistrátu, který sice též husitského vyznání ²⁾ byl, na smrt odsouzených aneb ze země vypovězených, tak slavně za mučedníka v té „Persekuci“ vyhlášen jest a jsou, tak o mnohem jistěji mohou se všichni zločinci, již na šibenice se věšejí aneb kolem lámou neb upalují, za mučedníky vyhlášovati.

Za to každého pro lásku Boží prosím, kdo by to hrozné šelmovství, tu ďáblovou rohoži, tu prach-zlořečenou bestii, „Persekuci“ a „Korunku“ četl, aby tomu nic nevěřil, ale aspoň Hájkovu kroniku přečta sám aby soudcem byl, zdaliž ti korunovníci i korunovaní dobře a spravedlivě korunovali a korunováni byli.

[66] Že našich katolických mučedníkův Božích, pravých, svatost a nevinnosti svědectví netoliko divy Boží, při jejich smrti stále, ale i sami ti, již mučili, dávali a dávají, jichž v knihách hustě psáno máme, také i jiné, bezdušné stvoření tolikéž až dosavad vysvědčuje: Mezi jinými onde i onde po zemi české důkazy jest strom, lípa staříčká, všechna již spodpíraná, u kostnice kláštera sedleckého, která až podnes listí své na způsob kápí řeholních cistercienských zrostlé vydává, tím svědčíc, že na ní mnoho kněží toho kláštera a řehole zvěšeno bylo a to od kacírů, vojáků Žižkovských, léta 1421.³⁾

Co při zmordování kněží kláštera botičského v Praze ⁴⁾ na důkaz jejich nevinu se stalo a co při jiných sem i tam žalostivých popravách a mordech věrných katolíkův, to já zde vypsati nemohu; kdo pilný jest, může to v rozličných kronikách a pamětních spisích sytě přečísti. Dnes neb zejtra jednak tak, ba daleko hůře naši [odpadlíci] s velikou a obzvláštní chutí by činili; ale že jejich vůdce satan ještě v tom moci nemá, protož jen se v tom teprva líknují a že to někdy přijde, se těší a potřásají.

Co se mimo všechny jiné bouře a mordy Žižkovské jen léta 1611 dne 15. února v Praze stalo, kdež protivníci [67] víry katolické beze vší sobě dané příčiny jen z pouhé nenávisti a ďábelské zlosti učinili, nic ani na to nedbajíce, že tu Velebnost císařská, Rudolf II., na zámku pražském zůstává a přítomen jest! Nebo zbouřivše se jako vztekli do některých klášterů vběhli, je vyrabovali, zloupili a kněží ukrutně zmordovali, zvláště onen slavný klášter karlovský, v němžto když nejprve velebného opata, Kašpara Čepa, a s ním všechny jiné kanovníky ukrutně zmordovali, všechny kostelní nádoby, roucha a klášterní věci pobrali, klášter ten

¹⁾ T. j. Jan Želivský. Viz Pam. I. 2., str. 74. a 162. — ²⁾ R: husitského professy . . . jistěc mužou . . . zlo-cžincy, jenž . . . věší . . . kolem lámi atd. — ³⁾ Sedlecký farář Czeybek napsal do pamětní knihy farní roku 1819: „Na hřbitově za sochou sv. Jana Nep. stály dvě lípy, na jejichž větvích vyskytovaly se listy v podobě kápí. Já sám našel jsem na nich r. 1819 tři takové listy. Tato zvláštnost připisovala se tomu, že dal Žižka sedlecké řeholníky na stromech těch oběsiti.“ Ještě před 25—30 roky byly tam dvě veliké lípy, jedna však, jsouc silnými podpěrami podepřena, hrozila památné soše sv. Jana Nep. podražením i byla tudíž poražena. Druhá stojí dosud na hřbitově u vchodu. Nejsou to však již ony původní lípy z doby Žižkovy, ale spíše vnučky jejich. (Dle sdělení vdp. faráře Jos. Ptáčka v Sedlci.) Viz i v dílku Veselského: „Fresky kláštera sedleckého.“ — ⁴⁾ Klášter mnichů celestinů s kaplí sv. Michala na Botiči. (R: Botického) pod Vyšehradem úplně zničen 3. června 1420 od Táborů.

zapálili a rozbořili. Tolikéž u Matky Boží Sněžné 14 františkánů nešlechetně zamordovali.¹⁾

Tento také způsob při loupení kostelův zachovávali, že kde na obraz ukřižovaného Pána našeho trefili, ohavně takový tloukli, bili, kopali, ven vyhodili i spálili; obrazům pak dvou lotrů, mezi nimiž Pán visel, nic neublížili. NB. Za starodávna býval obyčej, že téměř v každém kostele obraz Pána našeho, na kříži uprostřed dvou lotrů visící[ho], tak jako na hoře Kalvarii se stalo, se spatřoval. A protože jako v Jerusalemě lotři za lotra se přimlouvali a život mu přáli, Pána pak ukřižovali, tak tito lotři lotrovské obrazy ušetřili a zachovali, obraz pak Pána samého tloukli, sekali, šlapali, ven metali a pálili — a toť jsou taky před loňským rokem zdejší jejich potomci činili.

[68] Že pak taky i v politickém běhu a při světských osobách někdy Pán Bůh nevinu skrze divy ukazuje, rozličně to v knihách nacházíme a důkaz toho též nám přítomný v Poděbradech se nacházel; neb když tam léta 1496 dne 5. srpna deset havířů nevinně sřato bylo, na dubě velikém u téhož místa stojícím od té doby žaludy s kápěmi havířskými každoročně rostly a sem tam až do jiných zemí se dostávaly; i já sám takových žaludů mnoho sem tam jsem rozdál. Léta pak 1777 dne 20. srpna dub ten od větru zlámán jsa padl.²⁾ Jestli pak někde nějakého protivníka církve římské, kacíře, [odpadlíka] nevina divem ukázána jest, toho jsem ještě nikde nečetl ani neviděl ani neslyšel. „Persekucí“ sice ukazuje nějaké takové špásy, že by prý tamto nebo tuto tento neb onen katolík skrz pronásledování husitů tak a tak trestán byl, ale poněvadž autor³⁾ té knížky jiné věci v ní položené v hrdlo lže, a my víme odjinud, jak se to neb ono stalo, protože taky v tom pravda žádného místa nemá. Za druhé, poněvadž Pán Bůh při straně katolické v té bouři kacířské divy činil; jakž to zhusta víme, tehdy nemohl jest je při straně kacířské činiti.

Ach, milí bratři katolíci, buďte pilní více knih čísti, abyste těm šáleninám [69] kacířským lépe rozuměli, jim se obrániti a nad nimi s pomocí Boží a pravdou zvítěziti mohli! Sladčoučce oni, lítostně a žalostně, pohnutelně a pronikavě své věci vypisují, tak že mnohý i dost zřetelný muž a zvlášť ženy, chasa chytají se na ten lep neuměvše sobě pomoci, ale to, co oni katolíkům činili, kterak je beze vší lítosti mordovali a až hůř než Dioklecián pronásledovali, o tom mlčí, o tom ani zmínky u nich nenajde se. Zajisté v „Persekucí“ najdeš i baby jakési smrt⁴⁾ a lidí takových, kteří ne jednu, ale sto smrtí za své zlé činy zasloužili, — a vyhlašuje je za mučedníky; zatím o zboření klášterů, zmordování a ukrutnou smrtí shlazení na tisíce kněží a až na sta tisíce věrných, dobrých katolíků nemá tam ani zmínky.

Libé řeči a zlé srdce jest jed v medu, mečík v ruce, jest líbání, zdraví přání, a po straně v bok proklání.

Jidáš I bal, pozdravoval, avšak tím Pána zrazoval
hluku zlému, bezbožnému, tím ukázal cestu k němu.

Nevěřte jim, milé děti, šlapte po nich co po smetí
a ty knížky, chytré lišky, palte co borové šišky!

Satan pletl, co by smekl a za sebou všecko smetl.

Uzříte to v den soudu.

[70] Okolo svátku sv. Petra a Pavla obilí mělo cenu: Pšenice 4 zl., žito 3 zl. 15, též 18 i 24 kr., ječmen 2 zl. 24, oves 1 zl. 45 kr., hrách 3 zl. 30 kr. V ty časy sucha veliké osení hubilo a ačkoliv přes celý červen každý téměř den pršelo, ale nikdy ani dokonale prach se nemočil a sice tak divně deštiky a přehánky chodily, že nikdy u jedné

¹⁾ Obojí se stalo při vpádu Pasovských do Prahy. — ²⁾ Viz Pam. I. 1., str. 89. — ³⁾ R: Athor. — ⁴⁾ Snad tu má na mysli Kláru, hospodyní Mikuláše Vřetenáře, či Martu Poříčskou, o jejichž upálení vypravuje se v kap. 30. a 31.

vsi na všecka pole nepršelo. Ze všeho osení žita nejlépe se okázovala, ač dosti řídká nízká a malého klasu. Pšenice, ječmeny špatné, nízké; prosa více nic než něco.

Okolo sv. Prokopa a zvlášť na ten den zima příkrá se studeným větrem byla, že v ruce záblo. Do Chotouně na pout ženské pohlaví v kožiších všecko šlo. Procesí pak žádné nepřišlo tam z příčiny výš oznámené,¹⁾ bylo však tam lidu tak, jako by všecka procesí byla přišla.

Dne 3. července přišlo dovolení od krajského ouřadu odpadlcům, aby sobě sbor v Velimi stavěti mohli. Protož davše ²⁾ sobě věděti, v den 6. července, v úterý, valně se tam sešli i sjeli a tu věž babylonskou proti nebi i Bohu založili. [71] Že pak ten den k tomu obrali, Jana Husu tím snad poctiti mínili, nebo on na ten den v Konštanci upálen byl léta 1415,³⁾ kteréhožto upálení svátek již taky opět ve svých kalendářích mají, jakož i Lutherův i také Jana Komenského.

V noci na 9. den července v kapli sv. Prokopa ve vsi Chotouni světlo opět ukázalo se a to již tento rok po třetí. Ačkoliv mnozí viděli to a jedni druhým okazovali,⁴⁾ žádný tam nešel.

Mnohá věc, když často bývá,
méně vážitelův mívá.

Dne 12. a 13. července v našem vúkolí žně se začaly a sice tak neobyčejně, že takové žádný nepamatuje. Předně, sláma uzrála, že jedva povřísla dělati mohl a zrna vždy měkké zůstávalo. Za druhé, nikde celé pole veskrz žiti se nomohlo, ale toliko na kusy; tuto kus bylo zralé a jinde zas zelené. Ječmeny a pšenice též tak. Za třetí, přehánky dešťové až do 25. července trvaly a přece nikde nic nenamoklo. Orat možno nebylo, tak že i ouhory místem až dosavad orané nejsou. Za čtvrté, některý den taková zima byla, že ženci i v žeti zahřít se nemohli. Ouroda v žitě a ječmeně lepší než loni, v pšenici pak menší byla a jest.

[72] Obilí nové platilo: Žito 2 zl. 45 kr., též místem 3 zl., pšenice 3 zl. 30 kr. i 36 kr., ječmen 2 zl. i taky 1 zl. 45 a 48 a 50 kr.

Dne 16. července onino ariáni neb diistové, již do Banátu v roce 1782 zaslání byli,⁵⁾ zase zpátkem do svých domů přišli, a sice z panství pardubského dne 15. a do městečka Žizelic na panství chlumeckém dne 16. července. Příčina jest ta, že oni minulého 1783. [roku] v měsíci máji odřekše ⁶⁾ se tam v Uhřích své slepoty a bludu, víru sv. katolickou přijali a přítomného tam císaře pána s velikou pokorou žádali, aby zase mohli domů se navrátiti. Protož byli tam ještě celý rok zanecháni, až letos máje měsíce odtud propuštění jsouce nyní domův se přibrali, sami revers na sebe činíce, jestliže by kdy od víry katolické odstoupili, aby mečem neb provazem i kolem trestáni byli.

Téhož 16. července, jenž pátek byl, starožitný a velmi vzhledný klášter žďárský, v kraji čáslavském na pomezí moravské ležící, řádu cistercienského, od ohně na čtyrech místech

¹⁾ Viz o záповědi procesí na str. 22. — ²⁾ R: dadouc. — ³⁾ R: s tím . . . l. 1414. — ⁴⁾ R: mnozí vidice to a . . . okázovavše, žádný atd. — ⁵⁾ Viz Pam. I. 2., str. 158. — ⁶⁾ R: odřeknouce.

bezbožně založeného vyhořel. Prohořel také i kostel, kdež škody veliké vzdělané jsou.¹⁾

[73] Klášter ten v latině slove Fons Beatae Mariae Virginis, Studnice Panny Marie. Založený jest od nějakého pana Gebharta z Berneku léta 1234, z kteréhožto rodu potom páni Kunštátové pošli, z těch pak posel taky Jiří z Kunštátu a Poděbrad, král český.

[73] Opat kláštera toho ²⁾ doma nebyl, nýbrž v klášteře sedleckém, kdežto sedm opatův řádu toho na ten čas shromážděných bylo; tam mu dne 17. července ta smutná novina přinesena, že klášter vyhořel, protož on ihned domův odjel. Příčina, proč sedm opatův cistercienských do Sedlce se sjelo, jest ta, že ten tak někdy slavný, nádherný a v celé Evropě nejvznešenější klášter, na jehožto ještě celý kostel a kostnici bez podivení nelze patřiti, tak nyní dalece zašel a do dluhův upadl, až již více nemohou tam duchovní bratři živi býti, a praví se, jestli prý oni věřitelům dluhy na krátce platiti nebudou, že to místo v fabriku koželužskou se promění. Protož tito opatové radu zde drželi, jak by se tomu v cestu vkročiti a ty dluhy placené býti měly, a tak uznáno jest od nich, aby na šest let všechny statky a užitky toho kláštera pronajaté byly. Probošt sám jediný toliko zde zůstal ³⁾ a jeden bratr v Malíně jako farář a jeden bratr ve Lhotě jako administrátor, ostatní do jiných klášterův rozesláni jsou. [74] Z příčiny té zde pozůstalé pustiny, což dražšího jest od nádobí a roucha kostelního, to odtud vzato a do bezpečnějšího místa přeneseno. Dne 18. července já sám jedá tudy náhodou přes Sedlec, spatřil jsem mezi jinými věcmi i onu od ceny, krásy, starožitnosti a velikosti vznešenou monstranci, jenž přes dva lokte má výšky, na vůz dávati a s ní jinou menší. Tu též z kostnice jdoucího potkal jsem opata zbraslavského,⁴⁾ a kostnice již za ním zamčena byla; i žádal jsem ho, aby mně byla otevřena, což on dobrý stařec netoliko ochotně rozkázal učiniti, ale i sám zase tam se mnou se obrátil, dolův sešel a ty posekané a zprorážené hlavy mučednické někdejších tam mnichů od Žižky ukrutně zmordovaných mně ukazoval i též nynější bídu téhož kláštera vypravoval.

O tomto klášteře pro velikou šířinu nic zde nepřidávám; kdo chce o něm čísti, může Kroniku sedleckou ⁵⁾ aneb aspoň Beckovského prohlédnouti.

Odtud jel jsem na Hory Kutny a tam [spatřil] onen memfitský ⁶⁾ pěníádherný palác svaté panny Barbory, Vlašský dvůr

¹⁾ Viz obšírnou zprávu v Prager Oberpostztg. str. 276., 285 a 310. O zločinném založení ohně zmínka se nečiní. — ²⁾ Opat Otto Steinbach z Kranichsteina. Žďárský klášter 22. října 1784 zrušen. — ³⁾ Byl to Ferdinand Hausa, jenž po zrušení kláštera sedleckého (a skalického) zvolen r. 1785 za arciděkana v Kutné Hoře. — ⁴⁾ Byl to Celestin Stoy, po jehož smrti r. 1786 téhož ještě roku zrušen i klášter zbraslavský. — ⁵⁾ „Historia kláštera Sedleckého“ z r. 1630 od Kapihorského. (Jungm. V, 396.) — ⁶⁾ Memfis, nejslavnější město starověkého Egypta.

i onen dům přestarožitný, dosavad celý, kde léta 1504 Filip, biskup nějaký,¹⁾ všech husitův milostník, zůstával i umřel a v kostele sv. Panny Barbory pohřben byl. Když [75] pak léta 1626 ten kostel byl dán jesuitům a hrob toho biskupa otevřen byl, oděv jeho biskupský tam se našel, a tělo ani kosti z něho se nenašlo. Ten dům posavad biskupský slove a jest nyní za 400 zl. na prodej. Tak pravím, kdyby Hory kvetly jako někdy a Kutná kdyby nebyla tak smutná, ten dům by nebyl ani za 4000 zl. dost placený, — co rozumět:

Když jsou tehdejší Horníci byli s Prahou ve víře společníci, žeť jsou biskupovi tomu popřáli slavného domu.

Ale nyní místa tato, Sedlec a Hora Kutná, popatř, Pane náš, sám na to, jak jest obojí smutná! Sedlec pláče, Hora kvílí, když na předky vzpomíná, — ještě čím dál každou chvíli více bídy přibývá.

Nedivme se, polepšme se, uhoďme se, zastydme se, — my jsme vinni, žádný jiný, že při Hoře to jest hoře.

Když zdřímáme, nic nedbáme, to, co máme, si mrháme.

Když zdřímá Argus stooký,²⁾ ukradli mu krávu, — kdo chce z nížka být vysoký, snadno padne v jámu.

Tělesně bděl, duchovně zdřímá, kdo Freisaf příjmení míval, tak zdřímaje zbloudil z cesty, až jest pozbyl své nevěsty . . .³⁾

[76] Dům Ruthardovský, o kterýchžto Ruthardích v kronice české něco čísti se může, trvá také na Horách Kutných v své staré způsobnosti.⁴⁾

Skrz patenty pod datum 7. července toto opět nařízeno a prohlášeno jest: 1. Olejkáři uherští a slovanští nemají zase zde v Čechách choditi a svými oleji lidi šiditi.⁵⁾ 2. Hry v kostky, též v kartách hry, jenž slovou barva, strašák, prungel, půldvanáctý a flaury, pod pokutou 30 dukátů zapovězené jsou. Hráče takové kdo by pronesl, ten třetí díl té pokuty dostati má.⁶⁾ 3. Nekatolíci k svému manželstvu mají se taky v těch katolických kostelích, na jejichžto farách bydlí, po třikráte prohlašovati.⁷⁾ 4. Ve svěcených věcech, jako jsou růžence, srdíčka,⁸⁾ svíčky, kouřidlo atd., nemá se žádný handl z ohledu toho svěcení vésti,⁹⁾ což taky dřív nikdy nebylo. 5. Nekatolíci při

¹⁾ Filip de Novavilla, biskup sidonský, z Italie do Čech za „českého biskupa“ od podobojích povoláný r. 1503, nedlouho v lásce však chovaný, odešel do Kutné Hory r. 1506 (Vavák mylně píše 1504) a zemřel tamtéž r. 1507. Bydlil však jinde, nikoliv v onom dosud t. zv. „biskupském“ či „kamenném“ domě. — ²⁾ Bytost z bájesloví řeckého. Bohyně Héra ustanovila Argosa strážcem lóy, milenky Ževovy, v krávu proměněné. Hermes pak na rozkaz Ževův Argosa zabil, aby se zmocnil zakleté lóy. — ³⁾ T. j. své důstojnosti pozbyl, církvi a víře se zpronevěřiv špatným životem, Frant. Freisaf (*R*: Freuhaf), poslední opat sedlecký, jenž r. 1764 ujel do ciziny. Viz Pam. III., str. [321]. Další o něm dva verše vynechány. — ⁴⁾ Původní dům sesul se již v XVI. stol., nyní v místech těch jest zahrada „Ruthardka“ s malým domkem uprostřed. (Dle „Památek Hory Kutné“ od Zavadila a Laška.) — ⁵⁾ Dvorní dekret z 9. března 1786. — ⁶⁾ Patent z 1. května 1784. — ⁷⁾ Dvor. dekret z 10. (gub. 24.) května 1784. — ⁸⁾ *R*: srdýčka. — ⁹⁾ Dvor. dekret z 28. dubna (gub. 11. června) 1784.

svých křtinách a oddavkách mají vždy na katolické faře v matrice vlastnoručně otec dítěte a kmotrové, ženich, nevěsta a svědkové se podpisovati a teprva své určení vykonati — a toto již po druhé nařízeno jest.¹⁾

[77] Na zdejším poděbradském panství čtyři hlavní rybníky zrušené a k užívání ornímu lidem propuštěné jsou tyto: chlebský, bobnický, Draho a křečovský, dle čehož pod datum 28. července prohlášeno jest, kdo chce tam na svůj náklad stavěti, že hned začítí a před všemi emigranty, již ze Slezska sem běží, předeck mítí má.²⁾

Již nás zajisté omrzelo těm ničemným lidem peníze dávatí a jim stavěti, již je známe, jak správní jsou. Může každý pomyslit, že kdo dokonalý jest a poctivě živiti se chce, ten doma vždy práci najde a ze země ven nepůjde. Někdy naši utíkávali tam pro Pána Ježíše, nyní tam odtud utíkají sem pro chléb, však v těch prvních i v těchto druhých žádné dokonalosti není viděti. Onino dle svého zdání bludného pro duši tam nadáli se mítí potravu, tito pak zde pro tělo, aby tam hladem nemřelo, sem běží. Naši teď domnívají se Pána Ježíše mítí doma, ano v hrsti, tito pak příběhše³⁾ sem, jim se smějí a jim bláznů a že od Pána Ježíše nejdál vzdálení jsou nadávají.

[78] Tohoto měsíce overejněno jest, kterak kraj chrudimský, čáslavský a z dílu hradecký z moci a správy arcibiskupa pražského vyňat a pod moc a správu biskupa králohradeckého dán jest.⁴⁾ Že pak v Hradci Králové pevnost nyní znamenitá jest (20 let již se staví, od roku 1763), tehdy z toho ohledu má odtud stolice biskupská, kanonie a školy, též konsistoř vy-
zdvížena a někde jinde (praví se v Chrudimi) postavena býti. Projížděje pak ty kraje biskup hradecký, jménem Leopold Hay,⁵⁾ a shlédnuv na Horách Kutných kostel sv. panny Barbory i kollej někdy jezuitskou, oboje převýborná stavení, nechal se slyšet, že by se to zde dobře již bez nákladu nového stavení hodilo⁶⁾ a konsistoř že by v klášteře tovaryšek sv. jedenácti tisíc panen, jinak sv. Voršily, býti mohla, což stane-li se, čas ukáže. Voršilinky ale v nemalém strachu jsou, musejí-li ze svého kláštera, ač pak ten jejich klášter daleko od kostela svatobarborského (řeknu, co v Praze z Karlova k Matce Boží Sněžné) vzdálený jest.

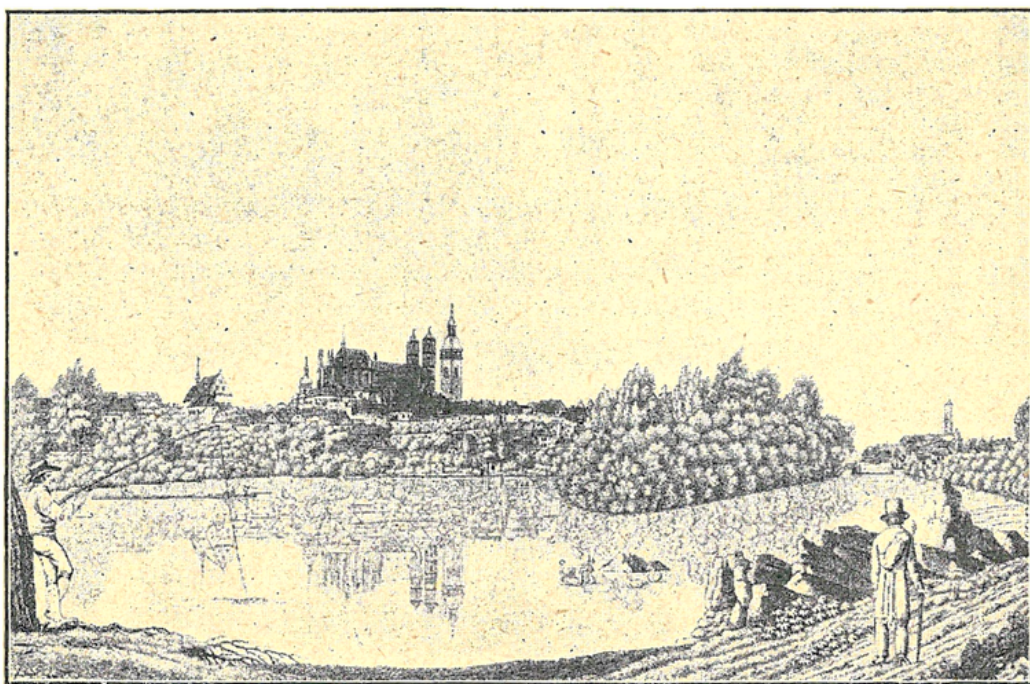
[79] Od dne 25. července začaly se přehorké časy a parna, pšenice hned ve třech dnech zralé a suché byly, a taková parna zvlášť 3. a 4.

¹⁾ Gub. nařízení ze 6. května 1784. Viz i str. 25. — ²⁾ S tolerančním patentem vydal císař Josef II. i prohlášení, že se smějí uprchlí poddaní nekatolíci vrátiti během roku do vlasti. (Viz Pam. I. 2., str. 17.) Čeští emigranti však se báli vrtkavosti vlády a místo nich přišlo sem hojně katolických Němců ze Slezska, již se dílem i na Poděbradsku usadili, dostavše mnohé výhody, na pozemcích bývalého rybníka bobnického, čímž vznikla tam osada Slezsko. (Viz: „Bobnice“ od J. Hellicha.) — ³⁾ R: příběhna. — ⁴⁾ Nové rozdělení a úprava českých biskupství (před založením nového biskupství v Č. Budějovicích) ujednána mezi arcibiskupem a biskupy litoměřickým a králohradeckým 13. října 1783, papežem stvrzena 12. ledna 1784, císařem 17. února 1784 a od arcibiskupa všemu duchovenstvu a věřícím oznámena prohlášením z 27. května 1784. — ⁵⁾ R: Haag . . . shledna . . . Guttnách. — ⁶⁾ R: šikovalo.

srpna byla, že ledva mohli dělníci v poli dělati, nebo ani dech od člověka jíti nechtěl. Na lukách a obcích tráva tak suchá byla, že když se po ní šlo, tak šustěla a hlas vydávala, jako když mráz bývá. Dobytek z pastvy přicházející¹⁾ doma hnůj hladem žral. Zelí, řepy a jiné zeliny i stromy, vše suchem bělelo. Prosa též valně uschla, že hned v posledních dnech července jsme je sklízeli.

Dne 4. srpna, na den památky padání sněhu ke cti Marie Panny,²⁾ spadl také u nás žádoucí deštiček s velmi prodlouženou bouřkou a blýskáním a přišel mrak od východu. Okolo toho dne obilí mělo cenu: Pšenice 3 zl., 16, 18 grošů, též 4 zl., žito 2 zl. 10 grošů, ječmen 1 zl. 15 grošů, oves 1 zl. 5 grošů, hrách 3 zl., míra zde přivyklá vrchovatá, v Praze pak rovná v též ceně.

[80] Dne 8. srpna, v neděli ráno studeno a deštivo začalo býti a ačkoliv ten den [odpadlíci] v Velimi svou večeri pro-

Kolín.

hlášenou měli, však pro ten deštiček, ba snad pro peníze, málokdo tam šel, zvláště od nás. To nyní za reguli pasturové jim určili, že každý měsíc jednou večere držána býti má. Snad tudy nadějí se více peněz dostat, než když by ta každou nedělí byla.

Mezitím, ačkoliv čas žní jest, však proto se stavením svého Bábele v Velimi velmi pospíchají, rovně jako onino v Babyloně. Pane Bože, račiž je již tak nyní zmatené osvětlení a k pravému poznání a ctění tebe skrze jednotu katolické pravdy milostivě přivést! Amen.

¹⁾ R: přijda. — ²⁾ T. j. na den Panny Marie Sněžné, jenž jest však 5. srpna.

Vysvětlení, jak svorně i protivně noví stavitelové se starými zůstávají:

Svorně: Staří Boha znajíce a jinak bez stavení věže ctíti ho mohou, z samé pýchy a zlomyslnosti, však v jednotě a bez zmatení věži stavěli. Noví též Boha a víru jeho svatou majíce a znajíce a že ho v ní ctíti i k spasení přijíti mohou, vědouce, z též samé pýchy a zpuřnosti jiné rozcestí sobě zvolivše, stav[ě]jí.

Protivně: Staří, dokud jednotu měli, stavěli a když se zmátli, stavěti přestali. Noví, dokud v jednotě byli,^{*)} na stavění nemyslí, až když se zmátli, teprv stavěti začali.

[81] A tak krátce: Onino když se zmátli, přestali, tito pak když se zmátli, začali stavěti. „Ránoť přivstanou a nenaleznou mne, protože jsou v nenávisti měli kázeň a bázně Boží nepřijali, aniž jsou uposlechli rady mé, ale utrhlí všelikému trestání mému. A protož užívatí budou ovoce cesty své a nasytíť se radami svými.“ (Přisl. 1. kap.)¹⁾ — „Synové Agar, kteříž²⁾ hledali opatrnosti, jež [ze] země jest (a, cesty pak moudrosti neviděli, aniž vzpomenuli na stezky její.“ (Baruch v 3.)³⁾ — „Majíce způsob pobožnosti, ale moci její zapřeli.“ (II. Tim. 3.)⁴⁾ — „Kterak pravíte: Moudří jsme my a zákon Páně s námi jest? Jistě lež činilo pero lživé písařův“ (b). (Jerem. 8.)⁵⁾ — „Vy, kteří jste opustili Pána, kteří jste zapomenuli hory svaté mé (c), kteří stavíte štěstí stůl.“ (Isai 65.)⁶⁾

Mé milé děti, pozorujte a vizte:

(a) Domnívají se být opatrní, a hledali víru, která prý jest bohatá, právě zemská, — ježto pravá moudrost a bázeň Boží blátem to nazývá.

(b) Lživým mistrem vedeni lživí písařové jejich lživě vykládali a psali, čehož tito se drží.

(c) Hory svaté, cirkve Boží, se spustili, za štěstí stůl svou večeri, jenž obecný stůl jest, staví a sytí se věcmi⁷⁾ zemskými v nich své kochání majíce.

[82] Tak hle: Zapřítí nemohou (což já jim v oči mluvívám), že jediné k vůli bohatství zdejšímu mnozí tak hovádstí byli, dali se navěsti a od víry naší staré odpadli. Nicméně přece až posavad bohati nejsou.

Protož onano žena, Anna Bacilková ze vsi Opočnice souseda, jdoucí roku 1782 v únoru ze zámku poděbradského a potkávajíc⁸⁾ houfy lidu, ani k zápisu odpadení od víry katolické jako omámení běželi, řekla jim: „Kam pak, prosím vás, lidi, tak běžíte?“ I odpověděli, že se jdou dáti zapsati na tu novou víru. I dí jim ona: „Proč pak se k ní dáváte zapisovat a proč od naší staré víry odpadáte?“ Odpověděli zase: „Proto, že jest dobrá a bohatá.“ Řekla zase žena: „Ale jací jste vy blázni; co pak nevíte, kdyby to co dobrého bylo, že by to sobě taky páni brali? Nebo když se dvory rozdělovaly, oni sobě nejlepší familie vybrali a zapsati dali; takyť kdyby co do toho bylo, dávali by se zapisovat, — ale když páni nic nezačínají, tuším, do toho ani čert není. Pojdte⁹⁾ raděj domů a počkejte, až co budou páni dělat!“ A ačkoliv prostě a do té materie dosti nešikovně, nicméně přece dobře řekla a tou svou kratochvilnou řečí několik lidí, zvláště žen a děvek ze své vesnice zpátkem domů obrátila a je při svaté víře zachovala.

*) Katolické pravdy a cirkve.

¹⁾ Verš 28.—31. — ²⁾ R: Agar, kterýž. — ³⁾ Verš 3. — ⁴⁾ Verš 5. — ⁵⁾ Verš 8. — ⁶⁾ Verš 11. — ⁷⁾ R: věci. — ⁸⁾ R: podkavajice . . . an. — ⁹⁾ R: Podte . . . lidu . . . staře víře.

[83] Z tohoto diskursu sluší nyní povážiti, zdaliž ti lidé k tomu odpadu a zápisu Duchem Božím, jakž oni praví, vedeni byli? Nebo kdyby byl nejučenější kněz ty lidi potkal¹⁾ a Písmem svatým k nim mluvil, byli by ho neuposlechli; ženu pak, ana žertovně mluvila a ještě čerta pojmenovala, poslechli. Já mám za to: Předně, kdyby je Duch Boží byl vedl, že by se ženě odraziti nedali. Za druhé, kdyby je Duch Boží byl vedl na ten oumysl a k tomu cíli, aby bohatí byli, snad by jim to bohatství až dosavad dával a v svém slibu stál, nebo Duch Boží nelže. Znáám dobře několik sousedů, že v katolictví tak možni zevnitřně byli, až jiným lidem peníze i obilí půjčovali, od čehož vážnost a slovuťnost nemalou měli, nyní pak ve svém [odpadlictví] tak jaksi na novo zbohatli, že se letos přede žněmi obilí na chléb dlužili, ježto ani v ona hladovitá léta toho nečinili. A byť pak každý ten [odpadlík] až příliš bohatý byl, ba všecken svět aby získal, — pokudž na duši škodu ponese, co platno bude? Tím samým souditi můžeme, že nechápají to, co jest Božího, když po bohatství touží, ježto pravý slouha Boží má se jediné v kříži těšiti.

[84] Dne 5. srpna pastor velimský do vsi Gliksu, jež na gruntech dvora někdy pňovského blíž Labe leží, přišel a tamního souseda, Černý příjmení majícího a obrátiti se chtěcího, utvrzovati chtěl. On ale mu zrovna řekl: „Dejte mně pokoj i s vaší vírou, když nikdy evangelium nečítáte v té stodole, jen vždycky výklady; takových výkladů já sám mohu dost nadělat a za to vaše víno se vás neprosím.“ Žena pak jeho taky se svou vzadu²⁾ nezůstala, nýbrž pastora tak odbývala, že on časně raděj ustoupiti musil.

Dne 10., 11. a 12. [srpna] zima příkrá se studeným větrem byla, že v ruce záblo; mladí lidé v rukavicích orali, pšenice v kabátech lidé žali a sotva se kdo mohl zahříti. Slunce po ty dni se neukázalo. Mnozí myslíce,³⁾ že brzy déšť po tom větru přijde, dost mnoho vlhkých pšenic do stodol navezli.

Dne 14. téhož na jisto jsem se dověděl a to sice od nekatolíkův a [odpadlíkův], (ježto oni takovým věcem nevěří a i já sám dříve jsem tomu věřiti nechtěl), co se dne 2. srpna ve vsi Křečkově, půl míle od Poděbrad, na témž panství, přihodilo, z čehož všecky nezvedné děti i rodiče příklad míti mohou:

[85] Příklad pro zlojné⁴⁾ děti: V již pravené vsi Křečkově chlapec jeden, 11 let starý, z Velimě rodič, Jírka jiněm, u souseda, jenž Kňourek slove, slouží, oba katolíci. Chlapec ten velice přivykl klení a zlého mluvení a jsa často dosti jak od hospodáře, tak od jiných lidí napomínán, nic na to nedbal. I přihodilo se dne 2. srpna, že pásal voly na jisté louce v čisté planině, kde žádného roští a křoví není. a na podsedním⁵⁾ volovi ležel vzhůru hřbetem a vola klel. V tom stalo se, že ho něco začalo bítí od náruční strany a vždy pět ran dávši⁶⁾ přestalo a tak po chvílce opakujíc po pěti ranách tak dlouho dávalo, až chlapec nemoha vydržet křičel a chtě s vola skočiti, žádným způsobem ani hnouti se nemohl, ale musel tak pořád ležeti. Nápodobně vůl ten, dosti čerstvý, na němž on mnohokrát z jiných luk honěn jsa ujel, tuť nyní ani krok učiniti nechtěl. Viděl on toliko, že ten prut, co ním šlehán byl, zdál se mu jak hranatý, fišpan, co do šněrovaček dávají, ostatně nic neviděl. Když

¹⁾ R: discoursu . . . podkal . . . byllyby . . . an. — ²⁾ R: zádu. —

³⁾ R myseje. — ⁴⁾ R: zlolejncne. — ⁵⁾ R: na pocedním (a dole připsáno: pod-sedním) . . . řbetem. — ⁶⁾ R: daje . . . chtěce z vola.

již dobře až do krve zadní díl těla rozšlehaný měl, přestalo šlehání,¹⁾ a on ohlednuv se teprva, viděl as na půl honu od [86] sebe jakési strakaté pachole, které se mu čistě smálo a chechtalo, z čehož hrůza nemalá ho obešla. Jel on potom ostře domů a vypravoval, co se mu přihodilo. Napuchla mu ale [záda]²⁾ tak, že netoliko seděti, ale ani dva dni choditi nemohl. Ten příběh jak katolíci, tak nekatolíci všichni stejně vypravují, jenž se stal ve dne, okolo 11. hodiny před polednem.³⁾

Dne 15. srpna, v neděli, pastor velimský prohlásil svým posluchačům v stodole, že kdo ten jejich katechismus věděti nebude, jakožto věc k spasení potřebnou, že ho k večeři Páně nepřipustí. Dle čehož někteří chasníci a děvky začali proti tomu se stavěti pravíce: „Kdož by se to učil! My nemůžem takové věci se učiti. Vždyť pak prve se mluvilo, jen když věří, že spasen bude, a teď toho kdo ví co na nás chtějí mít, brzy to, brzy to předkládají a peníze taky musíme dávat, — bude-li to tak dlouho, budem radši⁴⁾ katolíci.“ Hle, chasa nezvedná

k ničemu se vázat nedá,
vždy jen svou svobodu hledá.

Ten obyčej⁵⁾ sice v naší církvi taky býval, odkudž jej⁶⁾ lutriáni i kalvíni vzali.

[87] Od 15. srpna začala být zas převeliká horka a parna a mezi tím sucho tak již veliké, že jsme více orati nemohli. Obce bílé a suché byly, dobytek hladovitý z pastvy přicházel, že na dvořích doma hnůj žral. Svinský dobytek tuze zcepenal na hlízy celé tyto žně, ovčí i hovězí velmi hubený se spatřuje. Stromy napořád schnou, ovoce málokde co se nachází, krom okolo hor. Zelí, řepa a jiné zeliny vše jest suché. Mnohé a časté znamení deště se přihází, avšak přece nikdy neprší.

Ze všech stran viděti jest patrný trest Boží. Všeobecně se mluví, i ty sprosté ženy a mladý lid praví, že co ta proměna v náboženství se začala, všechny časy taky tak proměněné jsou, že nic svým starým během a obyčejným způsobem nejde. Zajisté nyní nejstarší a zkušený hospodář ve svém hospodářství uředníkem jest a neví sobě jak pomysleti, kdy a jak co začítí dělati má. Starodávni pranostiky a všeliké obyčeje, ty jsou tak nyní omylné, ba i ty kalendáře, že se tím⁷⁾ žádný nic řídit nemůže. Pán Bůh buď s námi!

[88] Cena v obilí okolo půl srpna, vršitá míra zde: Pšenice 3 zl. 30 kr. i 36 kr., žito 2 zl. 45 kr. i 48 kr., ječmen 1 zl. 45 kr., oves 1 zl. 15 kr., hrách 3 zl., proso 2 zl. 36 kr.

Dne 18. srpna žádoucí déšť s bouřkou přišel, jakýž nebyl ani minutý 1783., ani přítomný 1784. rok. Budiž Pánu Bohu chvála věčná!⁸⁾

[89] 9. srpna byl den, v němžto nové ustanovení v městech pražských nejprv se začalo, dle kteréhožto všecka čtyři města pražská⁹⁾ za jedno právo sjednocena a pod jednu nej-přednější hlavu, z prostřed měšťanstva vyvolenou, k řízení a spravování poukázána jsou tímto pořádkem: Pan Bernard Zahoranský z Worlika, od učenosti i velikých ouřadů, v nichž drahně let trval, staropražský měštěnin a konšel slavný, ten

¹⁾ šlohání ... ohledna. — ²⁾ R: S[ít] V[enia] p. M ... a. — ³⁾ Výprask byl asi dle zásluhy skutečný, ale bez té báčorky o podivném kloučeti trestateli. — ⁴⁾ R: Kdyt ... rač. — ⁵⁾ T. j. vyžadovati znalosti katechismu. — ⁶⁾ R: ho. — ⁷⁾ R: stim. — ⁸⁾ Ostatek stránky nepopsán. ⁹⁾ R: „města Prahove“. Do té doby Staré Město, Nové, Hradčany a Malá Strana měly vlastní své magistráty s rychtářem v čele. Židovské město příslušelo pod král. komoru a Vyšehrad poddán byl tamní kapitule.

jest vrchním říditelem celé Prahy. K němu v radě pomocní: pan Leopold Fischer ¹⁾ a pan František Pecher; ²⁾ item ze tří měst, Starého, Nového a Menšího po osmi, z Hradčan pak čtyři — a tak všech 28 p. pánův konšelův a spolu soudcův zvoleno a slavně potvrzeno jest, dle čehož všecka Praha raduje se z toho taky ohledu, že při menším tom počtu ouředníkův užítky městské větší vzhled vezmou a všemu měšťanstvu k lepší citlivosti sloužiti budou.

Toho dne při zavírce toho ustanovení slavný jeden 70 let starý měšťtín, pan Jan Tad. ³⁾ Habřina [90] obzvláštní obšírnou a dobře štěpnou řeč jazykem českým z vnitřního plesání a jménem všech Pražanův k díku císařské Milosti za to vysoce zřetelné ustanovení učinil a s velikou pochvalou vykonal, kterážto řeč taky tištěná ⁴⁾ vůbec se spatřuje.

Již se spravilo mnoho
a spravuje se stále —
Pane, požehnej toho,
ať jest to k tvé cti, chvále!

To celé Prahy za jedno právo uvedení a ustanovení mnohým nově se zdá, zvláště špatným čtenářům, ale když do Hájka a Veleslavína nahlédneme, najdeme tam, že léta 1518 za krále Ludvíka Staré a Nové města pražská na jedno právo a soud uvedena jsou, což potom zřetelně a slavně potvrdil král Ludvík léta 1523 dne 14. února. Má to též Beckovský v listu 1003. a 1009.

O tomto novém zřízení a pražském ustanovení rým ⁵⁾ v tisku vydal jest slušný Jan Tomáš Vysokovršný, ⁶⁾ impressor na Malé Straně, kdo jej ⁷⁾ chce, tam jej dostane. On též tlačí mnohé knihy na tyto teď nové víry, jež nastaly v tomto věku, ale má dost málo vděku: Mnoho v kvelbu mu jich leží, a žádný pro ně neběží, staré se jim zase zdají, nových novějších žádají.

[91] Když tak všeliké a mnohé hany, tupení a utrhaní, dobrého jména zlehčování všech katolíkův od [odpadlíkův] našich slyšeti, ano i v knížkách viděti musíme, které taky ne všechny pravdivé, nýbrž mnohé lživé a práv bezectné jsou, bude snad slušno již taky se ozvati a z tak mnoho střel ⁸⁾ proti nám hustě padajících jednu aspoň zpátkem obrátiti, ač pak všechny mohly by se obracet, nebo ta sama každá střela již to sebou má a nese, čím by se ten tupiti mohl, jenž ji vystřelil. Že ale naše katolická víra má v sobě bázeň a stud a tu znamenitou ctnost trpělivost, protož nedopouští nám žádného tupiti, haněti neb se o něco vaditi, hadrovati, dišputovati, mudrovati, tím méně do knížek a tisku takové ošemetnosti a Bohu i poctivým lidem protivné zlomyslnosti stavěti a vůbec na světlo vydávati. Uchovejž Bůh, aby v které katolické knížce takové utrhaní, hanění, posmišky, nemravné úsudky, šalby, zbilené hroby, obalené až i pláštěm císařským podvody a šibřinky někdo najíti a čísti měl; nebo víra katolická tím se nevzdělává ani netvrdí. Za hanbu, lehkost a veřejnou nečest bychom sobě to katolíci pokládali, [92] co

¹⁾ R: Fišer. — ²⁾ V novinách psán Pecher i Becher. — ³⁾ R: Jan Judas. — ⁴⁾ „Chvalořeč na den 9. srpna 1784. od J. T. Habřiny.“ (Jungm. VI, 1992.) — ⁵⁾ R: „rým“. Myslí asi „Libé nabízení k radostnému plesání Pražských obyvatelů dne 9. srpna 1784.“ (Jungm. VI, 362.) — ⁶⁾ T. j. Höchenberger. Viz dále str. [115.] o něm. — ⁷⁾ R: ho. — ⁸⁾ R: stržel.

vidíme v těchto od nových náboženství vydaných knížkách. Dost k po-
divu, že lidé, kteří praví a učí své náboženství nejjistší s Kristem
sjednocení, nebem hned na zemi obdaření býti, přece takové věci mlu-
viti a vůbec do tisku vydávati smí, že bláznovské, pacholské, ba hova-
dské slouti mohou. Zatím budou se mít někdy zač stydět. Pravím, po-
tomci jejich někdy umoudří se, když hromady bláznovství otcův svých
najdou. Starodávni jest přísloví: „Nikda jsem nelitoval, že jsem mlčel,
ale častokrát jsem lítoval, že jsem mluvil.“

Pán Bůh každého osvěćuj,
ducha k tvé chvále rozněćuj!

Nebude snad zle, z mnohých scestných a pravdivých oućinků při
nových stranách stalých tento jeden aspoň zaznamenati, ne proto, jako
bych na cti utrhati aneb souditi mnil, — toho mně víra má katolická
nedopouští, — ale abych historickým způsobem věc v pravdě stalou,
sice nejkratčej, zanechal:

Dne taky 9. srpna ve vsi Blatních Pečkách onano Čer-
mačka, souseda tamní, jež roku minulého ¹⁾ zdejšímu Stehlí-
kovi dceru s připovídáním mnoho [93] peněz dala, víru ale
pravou mu vzala, a byvši v stavu vdovském chtěla se vdáti
za pastora velimského, kterýž ji taky často navštěvovával a co
možného těšival, ale vzíti ji sobě nechtěl. Ona pak potom mlá-
dence jednoho z svého cechu ze vsi Chotutic, příjmím Kovářika,
sobě sama skrz poselství namluvila a sama u krajského ouřadu
byvši, aby hned oddavky s ním míti mohla, to vyjednala a tak
na rychlost dne 19. prosince roku 1783, v pátek po 3. neděli
adventní ²⁾ jakožto v suché dni, na truc katolikům svatbu sobě
s ním strojila a odbyla. Ta nyní v den 9. srpna dceru poro-
dila. ³⁾ [Pověst udávala za otce dřívějšího onoho nápadníka Čer-
maččina. Kovářík odešel do Chotutic k matce své a k otčimovi
Sochovi, ⁴⁾ ale byv od nich přemluven vrátil se opět ke své
ženě.] Čermačka pak vidouc a slyšíc tu pověst, co se již ve-
řejně mluví, v hoře, ba snad v stud teprve upadla, z čehož
nemoc těžkou [94] dostala a 24. srpna ⁵⁾ umřela. Nato 29. té-
hož taky to dítě umřelo. Pověst pak veřejná zůstala, aniž mohli
co odporníci proti tomu říci, ačkoliv pokud mohli, nanejvýš
to tajili a hájili. Tuť se splnilo ono starodávni přísloví:

Dobré se pomní dlouho a zlé ještě déle,
budeš-li lidi haněti, hned se tvá také smeje,
tuť zviš, jakéhoš měl otce, děda i přátely,
ježto by o tom mnozí byli nevěděli.

¹⁾ Viz Pam. I, 2., str. 179. a další. — ²⁾ Dle matriky dobřichovské
oddání byli Kovářík Matěj, „adolescens famulus ex pago Chotutice,“
s Kateřinou, vdovou po † Matěji Čermákovi, oba helvet. vyzn., dne 3 (ni-
koliv 19.) prosince, t. j. na 1. neděli adventní 1783. — ³⁾ Byl to syn Jiří
a nikoliv dcera a narodil se 18. (nikoliv 9.) srpna 1784. (Z matriky do-
břichovské.) Následující větou v [] zmírněn jest obsah dalších 11 řádků
v rukopise. — ⁴⁾ Jiří Socha, syn Tomáše Sochy ze vsi Chválovic, oženil
se 30. října 1769 s Kateřinou, vdovou po zemřelém 4. února 1769 Jiřím
Kováříkovi ze vsi Chotutic. (Z matrik skramnických.) — ⁵⁾ Zemřela
25. srpna ve stáří 37 let. (Z matriky dobřichovské.)

Co dále následovalo, sám trnu, když na to pomyslím. Za příklad všem boháčům, lakomcům, lichvářům, utrhačům a žvácům sloužiti to může :

Poněvadž tu po té Čermačce a respective po prvním otci, Matěji Čermákovi, tři děti ještě zůstaly,¹⁾ protož se tu všechny nábytky z inventovaly a následovně v den 9. září skrz veřejně prohlášenou a drženou licitací prodávaly. Tuť se všecko vidělo a i skrz ty židovské ruce prošlo, co po mnoho let shromažďováno bylo.

Místo pak peněžitých druhů
zůstalo půl třetího sta dluhův.
Za svrchky 220 zlatých utrženo
a do kasy sirotčí dětem uloženo.
Sláva, bohatství a vznešená slovnost
obrácena jest v zlou pověst, pustinu a bídnou smutnost
Tu mne srdce samého bolelo,
když pláč a kvílení těch dětí vidělo.

[95] Věřitelové pak, kteří k hlasu nebožky jen proto půjčovali, aby prý dukáty neměnila, nyní chtějí takové oplácené míti, musili s prázdnou kapsou, ba i s hanbou domů jíti. Na to ale tak vždy slavné prohlašování bylo tu dost málo svrchků a nábytku k spatřování. Grunt ten zůstal k správě a držení pozůstalého muže Kováříka do zrostu dětí.

Náš Stehlík taky může nyní prohlídnouti a tělesné omámení vida aspoň duchovnímu se vyhnouti; neb tam, kde se mu připovídaly sta, již tam nemá ani k navštívení místa.

Jest v též vsi na gruntě nevěsta nebožky, která má po Čermákovi nejstaršího syna. Ta při té licitací pro písaře zámeckého z Poděbrad oběd strojila a při tom obědě prohlásila se, že ona s těmito zdejšími helvety nic nedrží, nýbrž s křečhořskými, odkud rozena jest, v kteréžto vsi ačkoliv všichni odpadlí jsou, však s žádným tímto pastorem nic míti nechťi. Tázána byvši proč, odpověděla [posměškem o velimském pastorovi.]²⁾

[96] Do dne 26. srpna veliká parna byla, na to 27. téhož zima nesnesitelná, že v ruce záblo a rukavic potřeba bylo. Sucho taky ustavičně trvalo, že jsme nemohli, jak by slušelo, pole orati.

V posledních dnech srpna a na začátku září obilí mělo cenu, a sice v Praze: Pšenice 3 zl. 27 kr., žito 2 zl. 27 kr., ječmen 2 zl. 3 kr., hrách 3 zl. 15 kr., oves 1 zl. 15 kr.; zde pak vrchovatá míra: Pšenice 3 zl. 15. kr., žito 2 zl. 12, ječmen 2 zl., hrách 3 zl., oves 1 zl. 6 kr.

Ovoce velmi málo bylo, krom něco v studenějších zemích, při horách a kde vláha trávající jest; 4 neb 5 malých hrušek za 1 kr., švestek pak 20 se prodávalo.

¹⁾ Nezletilé, totiž Matěj, Jan a Rosalie. (Z matrik dobřichovských.) Všechny děti bylo celkem pět, z nichž nejstarší syn, Václav Čermák, ujal statek po otci r. 1783. Matěj Čermák sám převzal za odhad 1296 kop míš. též statek po Matěji Hotovci, jenž nechav statek nedbalostí svou zpustnouti a ještě dluhů nadělav, byl ho r. 1764 zbaven. (H.) — ²⁾ Přímá odpověď zmírněna slovy v [].

Dne 1. září vojenské ležení v již známém místě od Hloupětína k Praze z obou stran cesty založeno jest. Dne 6. téhož císař pán skrz Plaňany do Koloděj přijel a odtud 9. [září], ve čtvrtek, do ležení vjev, je ¹⁾ prohlédnouti a nato do kvartýru svého již obyčejného, hospody hloupětínské, odebrati se ráčil. Dne 13. září, v pondělí, držáno bylo slavné cvičení vojska skrze oheň anebo tak řečená batalie, bitva, na způsob oné, roku 1757 [97] dne 6. máje mezi našimi a Prušáky stalé, což také ke cti a k vidění pana hosta, prince anglického,²⁾ stalo se, který přes ten celý čas ležení v zámku krásném, Libni, zůstával.

V ten 13. den září časně ráno, když již regimenty do té bitvy se stavěly, já, jenž toto píši, spolu se sousedem zdejším Janem Šlechtou do Prahy jedoucí nad hospodou hloupětínskou musili jsme zastaviti, nemohouce pro vojsko jeti a tak uhnuvše se na levo, nad hutí kamencovou pod ten vrch, dostalo se nám, že císař pán spolu s jenerály Laudonem, Lascym, Wallisem Michaelem a Kinským právě vedle nás samých jeti ráčil na koni. Já teprv po prvé živého viděv poznal jsem ho podle malovaných jeho tvářností a vidouce jej přijížděti klekli jsme, on ale z daleka řekl: „Vstávejte, vstávejte!“, a my postavili jsme se. Když pak k nám přijel, promluvil na mne: „Odkad jste?“ Odpověď: „Z poděbradského panství, Jejich císařská Majestátnost.“ On zas: „Co to vezete?“ Odpověděl jsem: „Ječmen, Jejich císařská Majestátnost“ On zas: „Zač pak je ječmen?“ Odpověď: „Za 2 zlaté za 1 groš,“ — na to doložil Laudon: „Jeden strych“, a já též doložil: „Jeden strych, Jejich Milosti.“ [98] Nato jeli oni do té batalie a my se též na ni sytě podívali. Z Prahy i odjinud diváků na vozích, kočářích i pěšky veliké houfy onde i onde se spatřovalo a pro veliké prachy, jež z toho hrozného sucha všudy v polích byly, v 10 hodin všecko se skoncovalo. Císař pán zas do hospody a princ anglický do Libně se navrátili.

V úterý, dne 14. září, ráno všecku kavalerii u Prosíka při přítomnosti prince exerciroval a odtud v 8 hodin na pěším koni do Prahy přijeti ráčil. Hned taky z hospody hloupětínské všecka stolní, ložní a kuchyňská nádobí do Prahy se vezla, kdežto já právě byl.³⁾ Princ onen po témž exercirování od Prosíka na koni sem přijev, tu do vozu sedl a do Kolína spolu se dvěma knížaty, svými tovaryši cesty, odjel.

Hospodu tu v Hloupětíně šenkýř tamní tohoto roku nespoře nákladu dal vyblíiti a co kde scházelo, dobře oprav ti, tak jakž viděti jest, an sice hned od svého začátku jest to poctivý kus stavení, jako hned schválně pro to vyzdviženo. Patří

¹⁾ R: do logru vjeda jej. — ²⁾ Fridricha, syna anglického krále Jiřího III. (R: englického ... čas logru.) — ³⁾ R: kuchinske ... vezly, kdežto já právě byvši, princ onnen ... přijeda ... thovaryši.

křížovníkům bojovným, betlemským, již slují „s červenou hvězdou“, jejichžto každý jenerál již od roku 1252 v Praze ¹⁾ zůstává.

[99] Pro milovníky věcí památních toto přidávám, že tu v Hloupětíně tito křížovníci nejprvnější v Čechách obydli měli, dostavše tu ves od královny Konštancie, Přemysla II., krále českého, manželky, roku Páně 1217, při kterémžto svém obydli i kostel ten sv. Jiří, jenž tu dosavad stojí, vystavěli. Potom pak léta 1233 do Poříčan, jinak nyní na Poříčí v Praze říkáme, ku kostelu sv. Petra a Pavla od též královny převedeni byli. Nato roku 1234 svatá Anežka, dcera krále Přemysla a Konštancie, vystavěvši slavný špitál pro chudé u mostu pražského, těm křížovníkům jej ²⁾ odevzdala, kamžto oni z Poříče zase se přestěhovali roku 1252. Táž sv. panna Anežka vyžádala jim od papeže Innocencia IV., aby pod svým červeným křížem též hvězdu červenou nosili na památku,

Prodavačka pučalky.³⁾

Popelářka.

Pražské pouliční figurky z konce XVIII. století.

že Albrecht z Šternberka v ty časy nejvyšší mistr jejich byl, jakož taky aby budoucně každý jejich nejvyšší mistr (nyní jmenují jenerál) v Praze v Čechách a ne v jiných zemích ostával. Křížovníci tito, ač někdy zde v Čechách na osmi místech své komendy neb stanoviště ⁴⁾ měli, totiž v Praze dvě, v Kouřimě, v Klatovech, v Chebu, v Oustí nad Labem, v Písku a v Sušici, nyní toliko [?] právo patronství kostela farního v Žatci ⁵⁾ a malou komendu ve Hbě neb Chebu mají.

[100] Za paměti otcův našich, totiž na skonání věku 17. a začátku 18., v tomto řádu slavný jeden vlastenec náš, ⁶⁾ pravý upřímný Čech

¹⁾ T. j. od toho roku při kostele u mostu. — ²⁾ R: ho. — ³⁾ Pučalka jest zvláště smočený a zase pražený hrách, jaký pepřem sypaný v Praze postního času na ulicích ženy praží a prodávají. Prägelerbsen. (Slovník Jungmannův.) — ⁴⁾ R: stanovišťata ... pantronství. — ⁵⁾ V Žatci nebyli křížovníci. Spíše měl uvéstí Most, Mariánský Chlum a j. — ⁶⁾ Jan Frant. Beckovský († 1725) vydal r. 1700 nově upravenou Kroniku Hájkovu pod názvem „Poselkyně starých příběhův českých. Díl I.“ Druhý díl, samostatné jeho dílo, dlouho zůstal v rukopise v knihovně klášterní

se nacházel, který pro své milé Čechy mnoho práce perem udělal, vlasti své se odsloužil, všem potomkům, zvláště pak lenochům a marnožroutům příklad zanechal. Mezi jinými mnohými spisy i Kroniku českou obnovil, rozšířil a Hájka téměř mrtvého zase jako z mrtvých vzkřísil, kteréžto první díl, potud¹⁾ totižto, pokud Hájek psal, zhusta se nachází, druhý pak díl, rukou jeho sepsaný, leží v špitále u vody co u bravního rybníka a nemá již 78 let člověka, co by jej²⁾ do vody — chci říci do tiskárny hodil, an tou vodou nyní dosti často nevím jaký anjel hýbe a kalí.

Kdo „Poselkyni“ čtete,
tam ho jménem najdete.

Dne 16., 17. a 18. září císař pán v Praze všechny kláštery, osazené i pusté, prohlídl, jakož školy, seminarium a vojenské kasárny. Před tím dne 15. tábor³⁾ vyzdvižen byl a každý regiment do svého předešlého místa se navrátil. Pro veliké prachy a ustavičné sucho nebylo možné lidu v poli ležeti. Zajisté, takové stálé časy a tak mnoho prachu, jakýž jsme ještě nikdy neviděli, taky nemalá bída jest. Hle, jak nás Pán Bůh vždycky, všudy a každou věcí trestati může! [101] Abych něco málo dotekl: Na tři mile od Prahy a ležení⁴⁾ mohl prach v cestách konví jako vodu bráti. Po polích, kudy kdo dost tiše šel, všudy se prášilo, obzvláště v tom ležení každý voják a kůň zaprášený tak byl, že ledva hleděti mohl. Vojáci ustavičně sebe i koně i zbraň čistili,⁵⁾ ale přemoci toho nemohli. Na stokrát deštíček žádali, ale dočkat se ho nemohli. Jindy s deští se jim stýskalo, letos pak s časy.

Dne 17. září, v pátek, aby ten princ anglický více vyražení měl, s vůlí císařské Milosti kníže Josef z Liechtenšteina honbu polní na panství radimském držel, dav⁶⁾ tam dříve ze všech panství svých bažantů a koroptví nanésti, nelituje žádného nákladu. A tu tak rovně co loni v Loučkách, mezi Radimí a Milčici dopoledne, kamžto ráno z Prahy přijeli, pak u Tatec odpoledne stříleno bylo. Byli pak p. páni tito: 1. Fridrich, syn Jiřího, toho jména III. krále anglického a arcibiskup v Osnabrücku, 2. Josef, 3. Franz, bratři, knížata z Liechtenšteina, 4. kníže z Anglie jeden, jenž s princem Fridrichem jezdil, 5. 6. dva bratři knížata z Reuss, 7. kníže mladý z Aueršperka, 8. hrabě Špork,⁷⁾ nejvyšší jägermistr císařský. [102] Jeden tisíc kusů všeho dohromady zabili a na večer sedše⁸⁾ do vozu zase všichni do Prahy odjeli.

Dne 19. září, v neděli, aby onen princ více vyražení měl, dal císař pán slavné bály⁹⁾ neb veselé schůzky nastrojiti,

(jak o tom Vavák vtipně používá srovnání se známou událostí z evangelia), až teprve r. 1879—1880 dočkal se třísazkového vydání v „Dědictví sv. Prokopa“ péčí Dr. Ant. Rezka.

¹⁾ *R*: podsud. — ²⁾ *R*: ho ... říct. — ³⁾ *R*: loger. — ⁴⁾ *R*: logru .. v tom logru. — ⁵⁾ *R*: pucovali ... přemoct ... s deštěma. — ⁶⁾ *R*: dadouc ... koroptví ... nelitujic. — ⁷⁾ Jan Karel hrabě Špork, od r. 1780 nejvyšší zemský lovčí (*R*: jägermistr) v Čechách, zemřel roku 1790. — ⁸⁾ *R*: sednouc. — ⁹⁾ *R*: gbály.

kteřé v onom slavném paláci na hradě pražském držané byly. Sto muzikářů tam houdlo a mohl přijít kdo chtěl, tolikéž tancovati, — zajisté 300 párů tam volně tancovati může. Paletu dřív každý musil sobě dostati a jda tam ji ukázati. Svačina tu též i vína dobrého pro každou osobu jistá míra se udělilo, vše na náklad císařský. Do jedné hodiny s půlnoci to trvalo. Nato ráno v 6 hodin, než se kdo nejméně nadál, císař pán všecka dicasteria, ouředlní kanceláře, prohlížel a tam málo písařů, tím méně ouředlníků nalezl, čímž mnohé k větší bedlivosti pohnul. Nato v pondělí zase bál ¹⁾ držaný byl předestřím způsobem v témž paláci.

Divím se, že při těchto rozprávkách mnozí hodní lidé, když o tom starožitném a slavném paláci slyší, netoliko nic o něm nevědí, ale ani v něm jakživi nebyli. Tak, hle, málo sobě starého pole vážíme, až když na něm pěknou ourodu vidíme, tu bychom ji rádi klidili, ale nevíme jak; musíme k tomu žence ledajakés horáky potřebovati a teprva do lepšího vzhledu to pole bereme. Tak tohoto paláce žádný ani z učenných si nevšímal, ba snad vejda [103] tam nic ani jeho slávě nerozuměl. Nyní teprv, když slyší, co se tam dalo, chce jej ²⁾ rád viděti a musí prozatím řeči samou, kdo, co chce, řekne, spokojen býti, což pro vznešenějšího člověka nemalá hanba jest. Jáť o tom paláci dobře vím, jej naskrz jsem prošel a toto o něm potomstvu napiši:

Palác ten dokonán jest roku 1501, v outerý před sv. Václavem. Má pod sebou jiné dvoje klenutí a nad sebou třetí klenutí tak velmi kunstovné, že bez podivení také všech mistrů zednických nelze naň patřiti, a ta vše klenutí bez postraních, vnitřních i zevnitřních pilířův stojí. Dlouhý jest 106 loktů pražských, široký 27 ¹/₂ lokte. Že celá Evropa tak dlouhé, široké a vysoké klenutí bez pilířů stojící nemá, již dávno jest vyhlášeno. Stavěl jej ³⁾ nějaký mistr zednický jménem Beneš, z města Loun nad Ohří rodič, za panování krále českého Vladislava IV. On též tu královskou modlitebni v hlavním kostele sv. Víta udělal. On též ve své vlasti, městě Lounech, znamenitý a kunstovně klenutý kostel vystavěl, tam též léta 1534 dne 19. října ⁴⁾ umřel i v tom kostele pohřben. V tomž paláci za Ferdinanda I., též za Matyáše páni stavové do kroužku na koních honivali, že až sto jezdcův tam bývalo a dost vůle měli.

[104] (Do kroužku honiti, taková regraci — vyrazení mysle — bývalo: Uprostřed toho paláce visel kroužek neb kruh, do něhožto jezdec v plném běhu na koni jeda kopí své hodil a podjeda kroužek zase to kopí letící do ruky chytil, což kdo nejrychleji a bez chyby dokázal, dík ⁵⁾ a chválu i dar nějaký obdržel, jakož pak císař Matyáš roku 1612 zlatý koflík v dar vystavil tomu, kdo to bez chyby učiní.)

Dne 21. září, v outerý, den sv. Matouše, princ anglický přes Drážďany domů z Prahy odjel s komfojí císařskou. Nyní opět o tom princi tolik jest rozprávek a větším dílem chybných, že opět mnozí hodní lidé nevědouce nic jistšího nimi se kojí a se lží spokojeni býti musejí.

Hle jak to škodí přece,
kdo nikdy knihy nečte.

Já pro sprostáky, jako jsem sám, o jeho rodu z kalendáře anglického, ⁶⁾ o jeho pak biskupství z „Pokoje westfalského“ ⁷⁾ toto dotknu:

¹⁾ R: gbál. — ²⁾ R: ho. — ³⁾ R: ho. — ⁴⁾ R: 1531 dne 30. září. — ⁵⁾ R: daňk. — ⁶⁾ T. j. z rodopisů panovníků a šlechty v tehdejších kalendářích. — ⁷⁾ T. j. „Pokoje německo-švédský . . . v Münstru ve West-

Otec jeho jest Jiří III., král anglický a kurfiršt hanoverský. Tento Fridrich, starší¹⁾ syn, narozen jest léta 1763 dne 16. srpna. Za arcibiskupa v Osnabrücku²⁾ vyvolen léta 1764 dne 27. února. Jest pak v Osnabrücku arcibiskupství již od kacířů dávno opanováno, nicméně, že až posavad katolíci tam obývají a někdy ho protestanti mocí katolíkům vydřeli, protož v onom westfalském pokoji, jenž tam v Osnabrücku roku '648 zavřen byl, tak [105] ustanoveno jest, aby tu vždy jeden arcibiskup katolický, po něm pak zas jeden protestantský bývali. Že pak to arcibiskupství znamenité roční příjmy má (až na dva miliony se pravi), protož, když tu roku 1764 arcibiskup katolický umřel, vyvolil a dosadil i potvrdil tam král anglický z ohledu těch příjmů syna svého, kterýž ještě rok starý nebyl, jakž výš viděti; nebo u protestantů, kteří nic na duchovním ouřadě záležit nenechají, dítě a někdo jiný ženatý jedno jest biskupem býti. Musí on ale přece jak od své strany, tak pro katolíky své místodržící míti a jim ročně platiti. Tu viděti jest, která strana déle to arcibiskupství a z něho vyplývající užitky užívá. Od katolické strany přijde tam arcibiskup třeba okolo 50 let starý — nemůžeť tam žádný kaplan dosazen býti, — ten byv některý rok tam umře, pak spadne successí na protestantskou stranu a ta vyvolí a dosadí dítě, jakož nyní vidíme, že již 20 let ho užívá a může ještě 30 i 40 let užíváno býti.

Dne 22. září císař pán taky z Prahy do Terezova, té nové pevnosti, odjel.

[106] V tom čase obilí mělo cenu: Pšenice 3 zl. 36 kr., žito 2 zl. 54 kr., ječmen 2 zl. 12 kr., hrách 3 zl. 30 kr., čočka tolik, oves 1 zl. 30 kr. Iťem dne 22. září deštiček žádoucí přišel, ač nevelký, ale vděčný, a to byl ode žní první. Sucho ovšem tak veliké bylo, že jsme nemohli orati a sít. Které zrno hned na začátku září vseto bylo, nyní teprv začalo vycházeti, ač ne všecko, ale to toliko, které touto vlažičkou zasáhnuté bylo.

Na den zástupce našeho, Václava svatého, kostely staroboleslavské přichozími lidmi a poutníky naplněné byly, a letos kostel ten sv. Václava obílený a statuemi patronů našich, kamžto z kostela sv. Václava z Malé Prahy přivezené jsou,³⁾ ozdobený se vidí, což z příčinlivosti nábožného pastýře a biskupa Kriegera jakožto tohoto chrámu boleslavského děkana pochází.

V ten den císařská Milost v Hradci Králové se vynacházeti ráčil, kdežto o tanním poštmistrovi náležitě zpraven byl,⁴⁾ kterýž jak v bankocedulích, tak v hotových penězích na zlatě [107] mnoho tisíc sem tam patřících za sebou jest nechával, statky sobě kupuje.⁵⁾ To když všecko prozrazeno a dokázáno bylo, takto byl potrestán: (Nejprv doma u pranýře po tři dni stál, poslední den 25 ran a cejchy na obě tváře obdržel, nato do špinhausu na tři léta a potom do smrti na galery odsouzen.)⁶⁾

phali dne 24. října 1648 podepsaný a spečetěný“. Tištěno v Praze u Jiř. Sipaře, 1648. (Jungm. V, 264.)

¹⁾ Druhorozený. — ²⁾ Psáno všude: Osnabruk. — ³⁾ Bývalý farní kostel jesuitský na Malé Straně, jenž r. 1782 zrušen a r. 1784 přestavěn a spolu s přiléhající kollejí jesuitskou přeměněn v budovu úřední (nyní c. k. hlavní zemská pokladna). Za farní kostel místo něho vyvolen hned r. 1775 druhý chrám při kolleji, sv. Mikuláše. — ⁴⁾ R: jsa. — ⁵⁾ R: v bankocedulích . . . kupujic. — ⁶⁾ To, co je v () závorkách, opravuje Vavák pozdějším přípiskem: „To se nestalo, jen v špinhausu byl.“

Sucho vždy zas a pořád veliké bylo. Obilíčko špatně vcházelo a urostalo. Sítí žádný již víc nemohl. Okolo sv. Havla obilí platilo se: Pšenice 3 zl. 56 kr., žito 3 zl., ječmen 2 zl. 24 kr., hrách, čočka, oves jako prve, proso 3 zl.

Dne 24. října, v neděli 21. po sv. Duchu, ve vsi Velimi vystavený od [odpadlíků] sbor nejprv nimi naplněn a ohlučněn. Na vozích jeli a běželi tam na dvě i na tři míle ti, jimž to na tento čas milo jest, jakož i 11 pastorů sjelo se, všichni veřejně mluvíce,¹⁾ že prý budou svůj chrám světiti. Masa, drubeže a jiných k pokrmu náležitých věcí [108] naposílali tam tak mnoho, že pastory stráviti toho nemohli. Mnozí i z katolíkův vřetýčkové běželi tam, aby prý věděli, jak pak jej²⁾ budou světiti. Viděli pak, že nejprv pastor sánský a potom velimský, oba bratři, řeč k lidu učinili napomínající je, aby se v tom (od Boha prý) vyvoleném místě nábožně modlili a zpívali, že jistě nebe dosáhnou. Po vykonaných řečích chléb a víno, kdo chtěl, dosáti mohl — a s tím konec svěcení. Radovánkám ale ani do rána konce nebylo.

Okolo těch časů pár deštíků zase spadlo, po nichžto nejpěknější setí pšenice i žita následovalo. Při konci října a na začátku listopadu cena obilí zas přibyla: Pšenice měla 4 zl., žito 3 zl., ječmen taky 2 zl. 30 kr., jiné vše jako prv.

8. listopadu na faře škramnické stalo se, že chlapec jménem Karel Baroch, po nebožtíkovi tamním p. Janovi Barochovi, kantorovi, synek okolo 10 let stáří,³⁾ vzav⁴⁾ pistoli nabitou v čelední [109] světnici mířil ní k jednomu jinému chlapci, též sirotkovi, jménem Longin, právě k němu: „Já tě zastřelím.“ A tu k němu přistoupiv,⁵⁾ košílku na prsíčkách mu rozhrnoval a pistoli k samému tělu přikládal. Chlapec ten Longin, okolo 8 let stáří, coufal mu mluvě: „Nech toho, nech toho.“ Onen pak natáhnuv přece spustil a tu sukno na pánvičce pod kohoutkem podložené spadlo a na prázdno křeslo. Nato když viděl chlapec Karel, že tu nic prachu na pánvičce není, opět natáhnuv spustil, a zase zhaslo. Vždy však přece po třetí pravě: „Já tě zastřelím,“ natáhl a spustil a tak celou ránu chlapci Longinovi pod levý prs zrovna k srdci vrazil, že tu hned na místě ležet zůstal.⁶⁾ Nebyl tu žádný při nich, jedině toho zabitého chlapce bratr vlastní, jménem Isidor, okolo 10 let stáří.

Ránu tu po celé faře když slyšeti bylo, všichni se sběhli, a tu, nastojte, chlapce již mrtvého viděli. Velebného pana faráře, dobrého šedivého starce, největší zármutek z toho napsal, jakož i kantorku vdovu, toho všetečného chlapce matku;

¹⁾ R: mluvě... drubeže. — ²⁾ R: ho... napominajic. — ³⁾ Narodil se 24. ledna 1769. Otec jeho, Jan Baroch, zemřel 24. dubna 1778 ve Skramníkách. (Z far. archivu skramnického.) — ⁴⁾ R: vezma... mířil s ní... pravic. — ⁵⁾ R: přistoupě... natáhna... natáhna. — ⁶⁾ Longin, filius... (více v matrice není udáno), zemřel 8. listop. 1784, stár 7 a půl roku. Příčinu smrti praví matrika: Ex casu occisus. Narodil se i jeho bratr Isidor na jiné osadě farní. (Z far. archivu skramnického.)

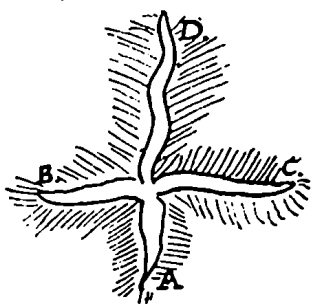
ta nebohá běžíc tam na cestě omdlela, že ji musili zase domů donést. Nato chlapec střelec od rychtáře opatřen a do Černého Kostelce, odtud pak do Kouřima dodán, zabitý pak do kostnice položen, nato dne 11. téhož od landfysika visitován a pohřben.

[110] Matka toho zabitého chlapce Longina, jakož druhého, Isidora, nyní doma není. Ta před dvěma nedělemi do hor len prosit odešla a tyto dva chlapce své ve mlýně ve vsi Taticích nechala. Že pak chlapci již ve mlýně málo aneb nic lásky viděli, protož na faru do Škramníka odcházeli a tam hojně nasycení bývali, jakož i v tento den ráno oba tu chleba dostali.

Když ta matka přijde, nevím, jakou povede; jest ona taková, že u katolíků katoličkou, u [odpadlíků] pak [odpadličkou] býti se praví, u helvetů helvetkou, u lutriánů lutriánkou — tak právě všech barev jako salamandra aneb ischneimon.¹⁾ K tomu hubou svou žádné pražské hokyni neustoupí. Mlynář jako helvet měl jí ty děti přichraňovat, až ona domů přijde, on pak je mezi katolíky a to ještě na faru pustil, na fare zas mezi katolíky chlapec k zabiti přišel.

Ačkoliv pak skrz patenty záповěď jest zbraň v domě nemít, což mnozí na zlé velebnému panu faráři vykládají, nicméně poněvadž nyní zhusta zlí lidé jak kostely tak jiné příbytky obírají a fara ta podál ode vsi jest, protož pacholek domácí bez vůle pana faráře tu pistoli pro sebe měl a časem s ní okolo kostela i fary obcházel; protož každý rozuměti může, zdaliž tu potřebna byla, anebo ne.

Dne 11. listopadu, na svátek sv. Martina, když svítati začínalo, práv nad východem slunce nebe na kříž se otevřelo a převelikou jasnost ze sebe vydalo, která až na zemi padla a všechno se zaskvělo a hned zase táž jasnost vtáhla se do té otevřeniny a zůstalo znamení kříže, tak že lépe se na to patřiti mohlo, tímto způsobem: Litera *A* nejkratší konec dolů a nejjediv se ztratil, *B* o něco delší konec a pozděj ztracený, *C* ještě delší a drobet pozděj ztracený, *D* nejdelší vzhůru konec, jenž nejdéle krvavou barvu maje trval a na způsob nějaké pružiny neb metly vyhlížel. Já sám od začátku až ku konci viděl to a²⁾ takovou jasnost to vydalo, že snáze na slunce než na to patřiti se může.

Že někdy z hvězdy taky jasnost veliká na zem padla a zas do též hvězdy se vtáhla a též nad východem slunce, viděl jsem a to okolo 10 hodin večer, toto ale nikdy jsem neviděl aniž kdo jiný, starý i mladý, nepraví, že to kdy spatřil. — „Budou znamení na nebi i na zemi.“ (Mat. 24.)

[112] Patenty³⁾ tento měsíc takové prošly: Předně, hřbitov kde se mezi stavením nachází, má se zničemni a jiný za

¹⁾ Správně: Ichneumon, avšak Vavák má tu na mysli nikoliv ichneumona, nýbrž chameleona. — ²⁾ R: vidice to, takovou. — ³⁾ Dvorní dekret z 23. srpna (gub. z 2. září) 1784.

městem neb za vsí vyvoliti, obhraditi a v prostřed kříž postaviti, a tu se budoucně mrtvá těla mají klásti — však za druhé, bez truhel, toliko v plátně zašité aneb jako v pytli nějakém zaobalené má být v hrobě vloženo a vápnem nehašeným posypáno. Za třetí, truhla obecní trojí, malá, větší a největší, býti má, která má do domu mrtvého přinešena, tělo do ní vložené a ku pohřbu v ní donešené a do hrobu vložené býti. Dno pak při té truhle jako dvířce nějaké má se otevřít, tak že když ona zase vzhůru z hrobu vytažena bude, tělo tam zůstane. Hrob každý má býti 3 lokte dlouhý a tak též hluboký, item 2 lokte široký a jeden od druhého na 2 lokte dalece.

Poněvadž pak zde v zemi našl mezi jinými dobrými, chvalitebnými a poctivými zvyky i ten starodávňi a poctivý zvyk jest, těla mrtvá v truhlách pohřbívati, protož všichni napřád lidé — i odpadlíci — neradi tuto proměnu slyšeli, proti tomu žehrali, zvláště pak ženy, když se to v kostelích prohlašovalo, až k vůli tomu plakaly a jakousi vnitřní truchlivou pohnutku na sobě znáti daly.

[113] Na začátku prosince obilí mělo cenu: Pšenice 4 zl. 3 i 6 kr., žito 3 zl. 3 kr., ječmen 2 zl. 15 kr. i 18 kr., oves 1 zl. 30 kr. i 33, hrách 4 zl. 10 kr. i 15, čočka tolikéž, sena centnýř 1 zl., zde vrchovatá míra, v Praze pak rovná tak platila. Pěknější obilí pak o 2 i o 3 groše jak v Praze tak zde prodávalo se.

4. prosince povětrí veliké celý den trvalo, nato 10. a 11. sněhu drobet napadlo a mrazy býti začaly.

Těchto dnů pastor sánský, Samohel Szeremlay, se oženil vzav ¹⁾ sobě za ženu šenkýře ronovského blíž Skřínče dceru, z čehož netoliko on, ale všichni ti, již mu přejí, veselili se, a ten jest ze všech nejprv ženatý.

Rovně tohoto času rozličné sem tam příhody, proměny a smutné historie staly se za příčinou toho nového bez truhel mrtvých lidí pohřbívání. Jak od zvyklého způsobu jakékoliv věci těžce lid odvyká, nyní jest viděti.

[114] Tohoto měsíce skrz veřejný, v trojím jazyku tištěný cirkulář ²⁾ prohlásilo se, kterak tak Jeho císařská Milost pod datum 28. října roku běžícího naříditi jest ráčila: I. Že pastörům nekatolickým dovoleno jest lidí svého náboženství navštěvovati a dětem jejich naučení udělovati, však ale při tom vyučování krom domácího hospodáře a čeládky nekatolické žádný z jiného domu, tím méně kdo z katolíkův, přítomen býti nesmí. II. Když tak od času k času mnoho lidí od pravého katolického náboženství odpadá, protož nemá víc katolickým kazatelům zbraňováno býti, lidi katolické k stálosti v pravé samospasitedlné víře vzbuzovati, jim o bludu oněch ³⁾ dvou v zemi trpěných sekt (totiž kalvínské a lutriánské) výstrahu dávatí a ten důvod jim dokazovati, že v těch bludných, od

¹⁾ R: Seremlay . . . vezma. — ²⁾ Dvor. dekret z 28. října (gub. 18. listopadu) 1784. — ³⁾ R: onnych dvauch . . . trpených.

církve katolické oddělených sektách žádné svěcené kněžstvo se nevynachází, poněvadž oni žádného řádně svěceného biskupa nemají, a proto taky posluhovači jejich žádní duchovní nejsou. Při tom vády a rozepře nemají z toho vznikat.

[115] Mnozí moudřejší z [odpadlíkův] slyšice to, teprv si usrozuměli a že jejich nájemníci žádní kněží nejsou, uvěřili, ani prv žádným způsobem říci to sobě nedali. Nebo (ach, ó zlost!) tak zaslepeni jsou, že je za pravé kněží majíce „velebný pane“ jim říkají, jakož i v Sánech tu novou pastorkyni tak titulují a ji „velebná paní“ jmenují, katolické pak kněží „babylonské šelmy“ nazývají.

Ba i ten pan Höchenberger, ¹⁾ impressor na Malé Straně v Praze, aby víc kalendářův, které pro ně tlačí, rozprodal, všecky, co se jich v Čechách i Moravě nachází, do něho vecpal, každého pak z nich takto „jeho dvojí cti hodnost pán“ ²⁾ otituloval a tak jim oči i uši náležitě polektal, ba zapleštil, že oni tomu kalendáři víc než breviáři a víc Höchenbergrovi než Pavlu apoštolovi věří a pro ten kalendář z Čech i z Moravy sotně běží.

Ten dobrý muž, pan Höchenberger, natlačil taky mnoho všelikých knížek i písniček sektářských s doufáním hojného zisku, ale přešlo je to, zůstaly mu v kvelbu. Nedávno mně je všecky ukazoval a na ně lál, že již nekupují, a protože tento kalendář jim zamyslel, na nějž větší odbyt má. [116] Mně pak jeden darmo dal a tomu chtěl, abych sobě, jaké chci, knížky i písne vybral, že mně darmo mají k službě býti, ale já jsem na to řekl: „Poněvadž, kdo pracoval (t. j. ty písne a knížky skládal), dokonalý nebyl, takyť práce za mnoho nestojí.“ Taky jsem mu řekl, proč ty pastory v tom kalendáři tak velebí, ježto jsou jen holé privátní osoby? Odpověděl, že to prý ti blázni rádi mají a tím spíš kupují.

Hle, jak k dosáhnutí zisku
někdo třeba za nehet
vedřel by si třisku!

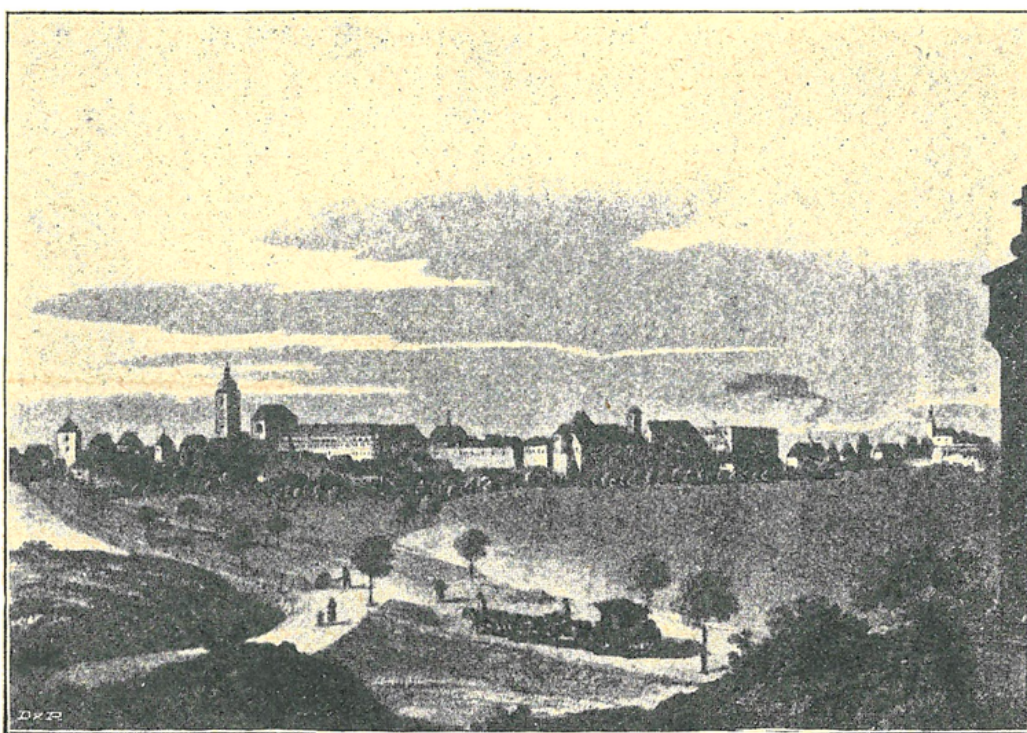
Dne 30. prosince v zámku poděbradském na kanceláři sirotčenském byv rychtář z Opolan, přijímám Herčík ³⁾ (ves Opolany blíže u vsi Sán leží na panství kolínském), jako člověk

¹⁾ R: zde i dále omylem: „Höhenberger“. Toho roku vydán byl „Hystorický Kalendář na rok po narození Páně 1784, jenž jest rok přestupný: Pro lid Cýrkwi Českých obnovených: W Praze, u Jana Tomáše Höchenbergra, malostranskýho knichtlačitele v Nru. 63“. Již na rok 1783 vydal Höchenberger (tiskem u Rosenmüllerovských dědiců) „Nový kalendář neb Měsíčník k potřebě a užívání lidu evang. náboženství“. (Jungm. VI, 1411.) — ²⁾ V kalendáři tištěno: Jeho Dvojictihodnost Pán. — ³⁾ Václav Herčík, rychtář z Opolan, převzal r. 1779 od Jana Hollana, souseda z čís. 13. st., polovici gruntu, totiž 9 kop 40 záhonů rolí, při nichž vystavěl si hospodářství pod čís. 32. st., jež dědil Jan Herčík, syn jeho z druhého manželství. Vnukovi svému, Václ. Stankovi, synu to jediné dcery své z prvního manželství, odkázal Herčík chalupu čís. 27. s 10 měrami polí. Zemřel r. 1802. (H.)

sprostý, sprostě taky panu sirotčímu a všem jiným, již tam byli, tuto novinu pověděl takto: Naši dva sousedi už nechtějí chodit do Sán k večeri a já jsem se jich ptal proč. Oni pak ¹⁾ [velice neslušně se vyslovili o svém pastorovi, jenž se nedávno byl oženil]. Odpusť, každý dobrý čtenáři, že to zde tak kladu, neb ten sprostý muž, jak to od těch dvou slyšel, tak to zas zde na kanceláři vyřek[il]. Kdo by pak řekl, že to čtveráctví ²⁾ jest a zde to nemělo býti psáno, mohl taky onen do knihy Josefové ³⁾ tolik čtveráctví nedávati.

[117] Svátky vánoční byly světlé, cesty tvrdé, na sv. Štěpána drobet sněhu přibýlo, mrazy vždy mírné bez veliké zimy až do konce roku. Obilí platilo rovně tak jako před vánoci.

Při konci tohoto již míjícího roku všech proroků, již o něm

Jičín.

loni prorokovali, samá faleš a lež, ovčí roucho a vnitř hltavost vlčí poznalo se a mistr jejich Radamáš na suchu zůstal.

Utvrdiž se, horo sionská, dcerko jerusalemská, převelebná choti Kristova, krásná církev česká katolická, utvrdiž se a posilniž se! „Vládní moudrosti, neboť jest lepší nad zlato.“ ⁴⁾ „Milosrdenstvím a pravdou shlazuje se nepravost... a když se budou líbiti Bohu cesty člověka, tehdy teprv nepřátely jeho uvede v pokoj.“ [Přisl. 16, 6—7.] ⁵⁾ Nebo „převrácená myšlení odděluji od Boha, ale ctnost zkušená tresce

¹⁾ Další hrubé vyjádření větou v [] zde zmírněno. — ²⁾ R: štvěráctví. — ³⁾ „Kniha Josefova, sepsaná od jistého spatřujícího 18tého století, dílem stále věci, dílem proroctví. Na způsob bibli. V Praze 1784“. Z němčiny vydal V. M. Kramerius. (Jungm. VI, 1040.) Nově otiskl Dr. V. Řezníček v „Alethei“, IV. roč. — ⁴⁾ Přísloví 16, 16. — ⁵⁾ R: Proverbi 16.

nemoudré. V zlobivou duši nevejde moudrost, aniž přebývati bude v těle oddaném hříchům; nebo duch svatý kázně vzdálí se od člověka licoměrného a odejde od myšlení, kteráž jsou bez rozumu, a trestán bude od přicházející nepravosti“. (Moudr. v 1.)¹⁾ A což vy, bratři bloudící, „tak-liž bláznivi jste, že počavše duchem, již tělem konáte; tak mnoho jste trpěli nadarmo?“ (Galat. 3.)²⁾

[118] Tohoto 1784. roku zveličené jsou stolice biskupské litoměřická a reginohradecká, tak že k litoměřickému biskupství připojen jest kraj žatecký a mladoboleslavský, k hradeckému pak kraj chrudimský, čáslavský a celý díl bydžovský, any prve tyto kraje všecky do pražské arcidiecése³⁾ patřily. Kladské hrabství, které tolikéž biskup hradecký míti chtěl,⁴⁾ král pruský, jakožto vladař na tento čas téhož hrabství, při Praze je⁵⁾ zanechal nechtě ho hradeckému dáti. A tak to hrabství až posavad, tak jak od starodávna bývalo, pod pražským arcibiskupem zůstává. Také on pruský král ony statky ku klášteru broumovskému patřící a v Slezsku ležící od téhož kláštera odňal a v místě Waldsatz řečeném, kdež převor benediktinský býval, tam praelaturu neb opatství vyzdvihl a statky při tom zanechal.⁶⁾

[119] Též tohoto roku opět velice krádeže a zlodějstva se rozmohly, nejvíc pak v kostelích a v ovčím dobytku. Příčina toho býti může tato: Předně, že nyní žádný zloděj na hrdle se netrestá, toliko obecním dílem neb špinhausem to odbude. Za druhé, z oněch⁷⁾ reducirovaných klášterů mešní roucha a nádoby oltární židům se prodávaly. Protož židé pod tou zástěrou snadno i kradené věci mohou kupovati a je s dobrým svým užitkem sem tam svobodně rozšantročiti. Jakož pak žid nějaký ze Slezska mnoho prý takových věcí v Praze nakoupil a pak doma, když to prodávati začal, byl u krále v Berlíně pronešen. Protož král poručil mu to všecko pobrati a psal do Vídně ke dvoru našemu, zdaliž se tu v Čechách co kde z kostelů ztratilo, že on tak mnoho židovi toho vzíti kázal a hotov jest to všecko navrátiti. Když ale odpověď dostal, že se zde takové věci svobodně prodávají, tehdy sám to témuž židovi zaplatil a do katolických kostelů rozdal. [120] Za třetí, krádeže dobytčí tato jest hlavní příčina, že nyní cech neb pořádek masařský, jináč řeznický, vyzdvižen a zrušen jest a může každý svobodně, kde chce, v městech i vesnicích maso prodávati. Jakož pak rozliční, vždy prve bídní řezníci i židé jak do Prahy, tak do jiných měst maso v putnách nosí a kde chce, na ulici prodává. Žádný se ho neoptá, kde je⁸⁾ koupil aneb je-li spravedlivé, ano čím kdo laciněji dává, tím spíš odbude — a kdož kradené maso má, taky laciněji dáti může.

1) Verš 4.—5. — 2) Verš 3.—4. — 3) R: zvelitšene... an... archy diecesy. — 4) Na okraji přípisek: „Nežádal to, ale dvůr na to myslil.“ — 5) R: jej... nechtíc jej. — 6) Po straně oprava: „To neučinil, ale učiniti chtěl.“ R: bronuovskému. — 7) R: odbyde... z onných... měšne roucha. — 8) R: jej... odbyde.

Podobně obecnímu vesnickému lidu jakéž takéž nepřiležitosti a zkrácení skrze cikány dějí se, když také tohoto 1784. roku dostavše¹⁾ svobodu v Čechách se toulají, zhusta velmi přicházejí, lid sprostý, zvláště ženy a děti mámi, věci k potravě patřící i ten obrok koňům vymluví a kde co mohou, ukradnou a tak nás velmi obtěžují, že často vzpomínáme na onen r. 1744 vydaný patent, nímžto pod ztracením hrdla všichni z této naší země vypovězeni byli.

Jest to jistě lid zřízený —
ó by nebyl víc viděný!

Rok 1785.

[121] Den rokV noWIljho CeLlJ až k WeCzerV Mlrno gasneg.

„Pozdvihněme srdcí svých²⁾ s rukama ku Pánu v nebi“ atd. (Pláč Jerem. v 3.)³⁾ — „A Pán nevzdálí se, až rozsoudí spravedlivé“ atd. Tak „vděčné jest milosrdenství Boží v čas zarmoucení jako oblak dešťový v čas suchoty.“ (Sirach v 35.)⁴⁾ — „Jestliž zisk veliký pobožnost s myslí, kteráž na tom, což má, přestává.“ (I. Tim. v 6.)⁵⁾ — „Pamatujte na ty, již předčí mezi vámi, kteříž vám mluvili řeč Boží, jejichžto . . . následujte víry.“ (K Žid. 13.)⁶⁾ — Těch pak, bratří, se varujme, kteří „majíce způsob pobožnosti, ale moc její zapřeli“. (II. Tim. v 3.)⁷⁾ — „Obraťte se a uzříte, jaký rozdíl jest mezi tím, který slouží Bohu a kterýž neslouží jemu.“ (Malach. 3.)⁸⁾ — „Kdož doufá v svých myšleních, nedobře činí.“ (Přisl. 12.)⁹⁾ — „Zdá-li se někomu, že by něco byl ničím nejsa, sám svou mysl sklamává.“ (Galat. 6, 3.)¹⁰⁾

Po Novém létě obilí platilo: Pšenice 4 zl. 6 kr., žito 3 zl. 3 a 6 kr., ječmen 2 zl. 12 i 15 kr., hrách 3 zl., proso 3 zl., oves 1 zl. 40 i 45 kr., vrchovatá míra. Sena centnýř 15, 18 grošů, v Praze pak 1 zl. 15 kr.

[122] Od dne 2. ledna v hradeckém kraji žádný víc mrtvý v truhle pohřben býti nesměl a jestli by kdo mocí to způsobiti chtěl, tehdy 25 ran na veřejném rynku a place má vydržet a 14 dní u kolečka na obecním díle dělat. Jestli by rychtář to dovolil, tehdy on tolikéž to vydržeti má; pakli by farář dovolil, tehdy 10 tolarů pokuty složití má. V Praze pak vždy přece dle starého způsobu pohřbívají, dle čehož i v kraji kouřimském tak se drží.

Stalo se v Smrkovicích za Bydžovem, když ženu jednu v té obecní truhle do hrobu vložili, rychle jiné ženy shlukše¹¹⁾ se hrob obstoupily a ty, jižto truhlu ven táhnouti chtěli, odstrčivše i s tou truhlou tělo tam zemí zaházely.

V Kouřimě truhlář jeden svému dvouletému dítěti truhličku sám udělav, v ní to dítě v noci sám na hřbitov¹²⁾ donesl a zahrabal. Proto však tři dni v šatlavě býti musil, dítě zas vyhrabáno a bez truhličky pohřbeno.

Mnoho jiných smutných příběhů onde i onde stalo se, jako že při tom bez truhly zahrabávání umrlci krev ústy hojně se

¹⁾ R: dostanouce. — ²⁾ R: našich. — ³⁾ Verš 41. — ⁴⁾ Verš 22. a 26. — ⁵⁾ Verš 6. — ⁶⁾ Verš 7. — ⁷⁾ Verš 5. — ⁸⁾ Verš 18. — ⁹⁾ Verš 2. — ¹⁰⁾ R: Galat. v 5. — ¹¹⁾ R: schlukvše. — ¹²⁾ R: krchov.

vylila, oči na tvář vylezly, žebra praštěla a se lámala a tak dále. Bylo by o tom dlouho psáti.

[123] Dne 25. ledna, v úterý, byl svátek Obrácení sv. Pavla na víru. Myslíli jsme mnozí, že švýcaři ¹⁾ neb helveti naši do sboru poběhnou jako loni, když ten svátek v neděli byl, valně tam běželi a že ten jejich nejslavnější svátek jest, mluvili, protože prý i oni na víru se obrátili. Ale letos snad ani na něj nepomyslíli. Já sám za příčinou jistě důležitosti celý tento den ve vsi Velimi jsem byl a tam se švýcary jednal, ale ani zmínky o sv. Pavlu od nich jsem neslyšel. Sbor také celý den zavřen byl.

26. téhož do téhož sboru velimského přivezené byly stolice, kteréž ti odpadlci z kláštera sv. Maří, kde dominikáni byli z Malé Strany koupili a vezouce je, zde v Milčicích s nimi přes noc byli, na šesti fůrách. Jsou to ovšem stolice nákladné, dubové a velmi krásnou řezbou ozdobené. Ti pak ²⁾ zbožníčkové, když je do Velimě přivezli, všechny vyřezávané kunstovné anděly sekerami odsekali a tak ty stolice a tu krásnou řezbu ohyzdně zohavili. Do vsi Sokolče jeden pacholek toho jednoho anjela přivezl, ale hospodář jeho na zahradu přes plot k jednomu katolíku ho hodil.

[124] 28. ledna jeden voják, karabinýr od regimentu Toscana, jda z dovolené ³⁾ ze vsi Chvaletic, kraje chrudimského, k své kompagnii do Mělníka, zde o kvartýr aneb přenocování žádal, kterémužto dal jsem kvartýr u souseda Nováka zde v čís. 20. Týž voják máje bratra svého s sebou, kterýž s ním šel, oba helveti, poznali hned také hospodáře svého co vlka po srsti, že by on téhož cechu byl. Neméně hospodář vděčen byl svých hostí a protož večeri i ráno snídani hojnou jim poskytl. U večer pak ptal se hospodář téhož souseda, vojákova bratra, věda již, že by taky v Chvaleticích pastor byl: „Jaké pak rády u vás při večeri Páně zachováváte a zdaliž váš pastor chléb láme aneb krájí, aneb jak pak to dělá?“ Odpověděl: „Náš pastor ⁴⁾ nejdřív, když se k nám dostal, on nám chléb lámal; potom, že se to při tom lámání drobilo, zase jej ⁴⁾ krájel a teď nám peče placky a podává, že prý se to tak nedrobí.“ Řekl hospodář: „Jak pak je peče, taky je kvasí kvasnicemi?“ Odpověď: „To já nevím, jestli ⁵⁾ je kvasí, ale to vím, že zadělá na mísu těsta a nadělá placek a nahází jich do [125] pece, pak je vyhrabe a v mošně nosí je do sboru. Ale tuze je suší, není to možná ukousnout ani zažít, staří lidé si stýskají, že to nemohou rozžvýkat a zažít. Tak mu už kolikeří říkali, aby to tak tuze ne-sušíl, že to není možná zažívat; tak nevím, jak zas teď bude dělat.“

^{*)} Týž pastor slove Joel Jessenius. [Viz Pam. I. 2., str. 127.]

¹⁾ R vždy: švejcaři. — ²⁾ R: bak ... angele ... angela. — ³⁾ R: uhrlaubu. — ⁴⁾ R: ho. — ⁵⁾ R: jesly.

Z toho každý pomyslíti může, jaký je to handl ve večeri Páně, jaká stálost a jednota v ustanovení a v náboženství, jaký pokrm duchovní, když ho tělo chce kousat a zažívat. Pozoruj dobře, čtenáři: Zažívat prý to nemohou.¹⁾ Tak tehdy ne pro duši, ale pro tělo pokrm žádají mítí. Mohl by na to mnohem širší výklad býti, ale já krátkosti se držím.

Okolo hromnic každému obilí o groš i o dva spadlo. Až posud stejně zima stála, mrazy mírné, osení a zem tím sněhem, jenž před vánoci spadl, přikryté bylo. Dne 4. a 5. února drobet sněhu přibylo. Celý masopust cesty obzvláště dobré a pěkné byly.

[126] Dne 5. února poručení přišlo, aby každý rychtář zprávu písemnou dal, zdaliž ve vsi kdo se vynachází, jenžto by se k jakému z bludných trpěných náboženství přihlásil a posavad šestonedělní cvičení u faráře katolického neodbyl. Na to říci mohu, že dost mnoho jest lidu obojího pohlaví, zvláště té sprosté chasy, již od těch bludníků svedeni jsou, s nimi zároveň táhnou, katolických řádů a povinností se varují, avšak s veřejným zapsáním posavad čekají a tak ani katolíci ani nekatolíci nejsou, právě Boha pokoušejí a vrchnost země šálí.

Ves Chválovičky Krabicovy, na panství radimském a na kollatuře škramnické ležící, tak nešťastna jest, že ještě tohoto r. 1785 v lednu několik osob tou ďáblou vichřicí zachváčeno jest. Ti davše se v Radimi zapsati (tak důkaz své slepoty a zlovolnosti k soudu si chystajíce), k šestonedělnímu cvičení do Škramníka odkázáni jsou. (Chválovičky Krabicovy odtud slovou, že před 200 lety z onoho starožitného českého pánův Krabicův z Weitmile rodu držitele měly, jakož pak tvrz valy²⁾ i vodou obehnaná, sídlo jich, teprva roku 1752 ve špýchary jest obrácena.)

[127] Se začátkem postu, dne 9. února, taky nová zima se začala. Sněhu až do 20. téhož mnohem více, než ho prve bylo, přibylo, pršeničky a větry každý téměř den byly, z toho závěje veliké se nastávaly. Cesty ale velmi zlé nastaly, neb skrz to zafukování a zametání i na hováda i na vůz i na sáně zle bylo. Dle toho vždy pořád v každém téměř měsíci něco neobyčejného vidíme. Struhy také i veliké řeky nemajíce na zimu vody pro sucho, nyní téměř do dna promrzly. Tak praví, že tlustší ledové jsou nežli loni, protože maličko sněhu nejprv bylo a vždy pořád mrzne, ač mírně; loni pak ledy velkým sněhem přikryté byly, nemohla voda tak hrubě mrznouti. Nouze o mletí nemalá jest a ta již celá tři čtvrti léta trvá. Píce pro dobytek taky málo jest, nebo předně sena a otavy málo se pro sucho sklídilo a mnoho onde i onde skrz povodně a zakalení v zkázu přišlo. Item obilí na mandele taky málo bylo, od čehož i málo slámy jsme dostali.

[128] Dne 15. února šenkýř neb krčmář ze vsi Krupy veza půl sudu piva z Kostelce Černého na saních a byv již jako 16 neb 20 hodin od města, skrze zlou cestu sáně zvrátil, skrze což stalo se, že sud padl dolů a³⁾ půl dna z něho při jednom konci vypadlo. Protož krčmář rychle tou děrou vzhůru sud postavil a uvázav koně u saní, běžel zpátkem do Kostelce pro bednáře, aby mu šel ten sud spraviti. Že pak jedna kobyla blíže toho sudu stála, protož napila se, co mohla, toho piva, až od toho padla a jako mrtvá ležela. Krčmář přišed⁴⁾ s bedná-

¹⁾ Důsledek z řečeného v další větě zde ze slušnosti vynechán. —

²⁾ R: valmi. — ³⁾ R: padna dolu půl dna. — ⁴⁾ R: přijda.

řem, když sud spraven byl, vida, co se s kobyloou stalo, nechal ji tu ležet, poněvadž ani hnouti se nechtěla, řka: „Však ona až se vyspí, sama domů přiběhne.“ S druhou tehdy kobyloou a se sudem domů jel, nemaje odtud víc než 15 honů cesty. Stalo se pak, že hned brzo po jeho odjezdu biřic jakýsi tudy jda a vida místo umejcené i kobyly ležeti, nešetřiv ani neváže jejího dýchání, ji celou dočista odřel, na hlavě toliko kůži ji nechav pro pospíchání, aby jej tu někdo jakožto do práva kosteleckému katu lezoucího nenapadl a nezajal. Že pak při tom dřeni nikde vnitřností neprorazil, protož vstala ta nebohá kobyla a tak odřená domů přiběhla. [!] Senkýř ovšem s užasnutím po hlavě svou kobyly poznal a na své neštěstí nařikal, ač při tom ne o kobyly, ale o kůži toliko přišel. [!]

[129] Dne 19. února veřejně v zámku našem při řízení oznámeno jest, že již při pohřbívání mrtvých těl každému na vůli zůstává, buďto v truhle, aneb bez ní v pytli dáti se pohřbiti, hřbitovy ale ven za městem a za vsí že býti mají.¹⁾ Každý téměř jaksi tomu byl povděčen.

Hle, od zvyku starého, politického, jenž se těla již mrtvého týče, nechtějí lidé upustiti a divně i pošetile skrz to sobě mnozí počínali, tak že pro uvarování bouřek a roztržitosti raděj přestati se musilo. Od zvyku pak a řádu také starého, Božího, jenž se duše na věky živé týče, víry a církve pravé, tak snadno a lehce a bez vší příčiny i bez rozkazu mnozí upustili a mohouce v truhle — v arše církve svaté — pochováni býti, duši svou do nebeského Jerusalema odevzdati, oni zatím v pytlí všeho bláznovství a zmatenosti do jezera ohnivého padnouti usilují a vápnem nehašeným, totiž červem svědomí hryzícím na věky posypání býti chtějí.

[130] Od 19. až do 28. února skrze celý týden sníh pořáde padal mimo 22. den a při tom větry a prášenice silné byly ve dne i v noci, tak že již teprva takové závěje neb záměti jsme viděli, jakéž ještě nikdy za naší paměti jsme nespatriili. Žádný nikam ode vsi ke vsi ani s vozem ani na saních jeti nemohl, cesty ustavičně se zamítaly; kdo ted' kam jel neb šel, již po něm ani stopy znáti nebylo; formani s hovy svými státi a nikam jeti nemohli. Na vídeňskou silnici z celého kraje kouřimského lidé nařízení byli sníh shazovati, ale nic neprospěli, neb hned po nich z se všechno vítr zafoukal a sněhem zanesl.

V Praze pro nedostatek mletí mouka namletá, kdo ji tam vezl, dobře platila, jakož i seno, nebo pro zlé cesty žádný tam se senem jeti nemohl, tak že 1 centnýř až za 28 i za 30 grošů tam platili.

Zde obilí v posledních dnech února takto se platilo: Pšenice 3 zl. 12, 15 i 18 kr., žito 3 zl., taky 3 kr. i 6 kr., ječmen 2 zl. 24 kr., oves 1 zl. 36 kr., hrách 3 zl., sena 1 centnýř 45 kr., 1 mandel slámy 45 kr.

[131] 26. února Václav Novotný z Lustdorfu 12 ran dostal²⁾ a na týden do šatlavy dán proto, že sám k veřejnému odpadlictví zapsaný nejsa, dítě své narozené pět neděl bez křtu nechal. Pastor libický nechtěl ani nesměl ho okřtiti, nebo dle patentu, kdo zapsaný není, katolické řady držeti má, a zase po katolicku otec a matka nechtěli. Protož vzdalo se to na krajský ouřad, odkudž to poručení přišlo, aby tak ten neruda potrestán byl; pakli by mu to vhod nebylo, tehdy 25 ran na rynku aby obdržel. Dítě pak jeho téhož dne skrz vyslaného tam Jana Krcmla, staršího pisaře kontribučního, vzato a v Poďěbradech v kostele řádem katolickým pokřtěno.

¹⁾ Dvorní dekret z 20. (gub. 28.) ledna 1785. — ²⁾ R: dostavši.

Z příležitosti místa toho Lustdorf nyní řečeného, kteréž ač na panství našem poděbradském leží, však málokdo na této naší straně Labe o tom místě, jakými dary Božími ono obdařeno jest, říci může, protož jakožto místa toho zkušený a dobře povědomý něco potomkům o něm zanechám:

[132] Vypsání slovného vrchu Vozkobrhu.

Jednu míli od města Poděbrad k straně východní, nad samou silnicí, jež ze Slezska od Hradce Králova k Poděbradům a do Prahy vede, leží vrch Vozkobrhu aneb Voškobrhu. Podle starodávních rozprávек aneb posloupného od otců dětem povídání jméno to má od kněžny Libuše, kterážto léta Páně 710 [!], když hrad Libec a město Libici založila a při stavení toho obého dvacet dní se zdržovala,¹⁾ na tent²⁾ vrch vézt se dala. Když pak tam přijela a jej prohlížela a zas dolův jeti chtěla,²⁾ vozka její jak vozem obracel, tehdy vůz zvrátil. Služebnice její (snad všech těch deset panen, jež s ní v Libici byly) zkríkly: „Vozka brk!“ to jest: „Vozka zvrátil!“, od čehož ona prý Libuše tomu vrchu jméno dala Vozkabrk. Po letech potom říkali Vozkobrku, až i Voškobrhu a tak až dosavad.

Pro mladé lidi lépe ještě to vyložím: To starodávní slovanské slovo „zbrk“ tak mnoho jest, jako nyní říkáme zvrh neb převrh, zvrátil, skácel atd. Odtud snad posavad také ono slovo pochází, které zvláště od žen slýcháváme, když praví dětem neb komu jinému: „Kýž se zbrk-nul!“, to jest: „Kýž se zvrátil!“

Někteří myslili, že od nějakého Vaška jméno má, kterýž prý tu někdy způsobem loupežnickým se zdržoval a lidi po silnici jedoucí a jdoucí loupil, a protož od něho Vaškohrb, to jest Vaškův hrb jej jmenují. [13] Ale nedůvodně, nebo předně nikde v kronikách ani v pamětech starých toho nenacházíme; za druhé, když staré knihy zámku poděbradského kdy jsem četl a zmínku nějakou o tom vrchu napadl, tehdy i před 250 lety jmenovali jej³⁾ jako nyní Voškobrhu, ano v jedné knize jsem napadl psáno Vozkobrhu.

Vrch ten na dél táhne se od východu k západu. Dlouhý býti může 16 honův a při tom západním konci dělí se na dvě homole, jedna od druhé může býti 8 honův. První homole jest menší a leží k straně polední k Libici, má v sobě lom bílého kamene měkkého a na nejvyšším místě † † † [tři kříže] jako horu Kalvarie. Na té homoli, jež velmi jest do povětří zvýšena a celodennímu slunci vystavena, mnohdykrát zázvor nalezen byl. Svědek toho, jeden ovčák, jenž ho také nalezl, roku 1783 umřel, i jiní mnozí. Pod tu homoli a celou její délku ocházejí role orná ze vsi Opolan. Stalo se pak, že roku 1771 a 1772, když ta vlhká léta byla, k podivnému dosavad spatření převeliké tíže a okršky země z toho vrchu na ta role i s velikými stromy⁴⁾ dolů se svezlo a veliké díly těch rolí zařítlo a to vždycky v noci když se dalo, ukrutné zvučení v okolních vesnicích slyšeti bylo, že lidé strachem z loží vstávali.

[134] Druhý díl, k straně půlnocní ležící, jest mnohem větší, prostranější, širší a delší. Na špici⁵⁾ jeho k západu nad silnicí jest kostelík dosti hrubý sv. Petra a Pavla, roku 1730 čistě obnovený, kdežto valní pout na ten den bývala a procesí z Poděbrad slavné pontifikální⁶⁾ sem přicházívало. Blíž od kostela jest studánka čisté, studené a zdravé vody, též hromady rumu, cihel a jámy všelike, jak tu někdy dosti obšírné stavení bývalo. Odtud též začíná se les lískový a jasanový a táhne se na dél k východu, přikrýváje celou také stráň až dolů. Na čtyři hony od kostela k východu jest ten vrch holý a i lac na něm do okrouhlosti, mohu říci, za 3 kopy záhonů rolí, jakož pak, že se tam někdy orávalo, záhony dodnes jest znáti. V tomtéž place jest místo

¹⁾ Hájek, list. 6. — ²⁾ R: chtice. — ³⁾ R: ho ... na dyl. — ⁴⁾ R: stromami. — ⁵⁾ R: štici. — ⁶⁾ T. j. vedl je probošt poděbradský, maje pontifikální své odznaky (mitru). R: in pontificaliter.

velikým vařem obehnané, jako by někdy vojenské ležení bylo, na šíř i na dél dva hony; uprostřed toho je jáma neb kal,¹⁾ (slove Libuše), jenž vždycky vodu drží a dobytčům tu se pasoucím velmi slouží.

V celé délce toho dílu lom krásného bílého kamene se nachází, tak že i nejkrásnější bílé dlažice z něho řeží, které zdaleka v kostele neb v pokojích jako alabastr se zdají. Ten kámen hned svrcnu mezi stromovím se láme; když pak tři lokte dolův se vybere, přestává býti a jest samá bílá zem. Protož vždy jinde a jinde [135] se lomí, v těch pak opuštěných lomích, jamách a zasutinách zase k podivení jiné mladé dříví jasanové, klenicové a lískové roste. Z té strany a konce, jenž k východu leží, jest nějaký kus lesa i lomu, jenž k chlumeckému zámku Kinských neb Vchyňských²⁾ náleží, ostatně vše k Poděbradům patří. Hřebenem téhož vrchu na dél přes poděbradskou a chlumeckou půdu jest příkop veliký v rovné linii běžící, kterémuž od starodávna „brázda sv. Prokopa“ říkají, a jest tu rovně stará tradicí, že prý sv. Prokop na tom vrše ďábly, když ho pokoušeli, chytil a s nimi oral.

Darové zevnitřní téhož vrchu:

I. Každého roku z jara, hned března měsíce, obyčej tam mají myslivci choditi na ptáky, sluky řečené, jichž tu mnoho přilétá jakožto na místo vysoko pod oblohou čnějící. Dubna a máje měsíce takový hlahol, pískot a jekot ptačí všelikých pokolení, které taky ani v jiných lesích k vidění nejsou, jest tu k slyšení, že každý člověk tak na sluchu obrazen jsa veliké potěšení a libost z toho mívá.

II. Bylin rozličných, známých i neznámých, počnouc od fialy takové jest tu množství, že jak tou krásou zrak, tak vůní čich³⁾ se tu obráží a těší. Neví zajisté člověk, co dřív viděti, k čemu spíš voněti a co snáz poslouchati má. [136] Byliny, které já toliko znám a zde jsem je viděl, přes 60 pokolení mohl bych jich vyčísti. Na místech slunných obzvláště eleboru,⁴⁾ bedrníku, jenž co prst tlustý kořen má, a vlašské⁵⁾ mateřídoušky, centum grana,⁶⁾ lappa,⁷⁾ pupava, pulegium;⁸⁾ v místech stinných aristochia,⁹⁾ veronica,¹⁰⁾ item obzvláštní scabiosa,¹¹⁾ též výborné abissinthum,¹²⁾ jablečník,¹³⁾ hojně jest k nalezení. Ano i takové byliny zde jsou, za jakéž lékaři naši Vlachům, Španělům¹⁴⁾ a Francouzům peníze dávají, v zemi pak je majíce líknoují sobě je hledati. Příklad toho:

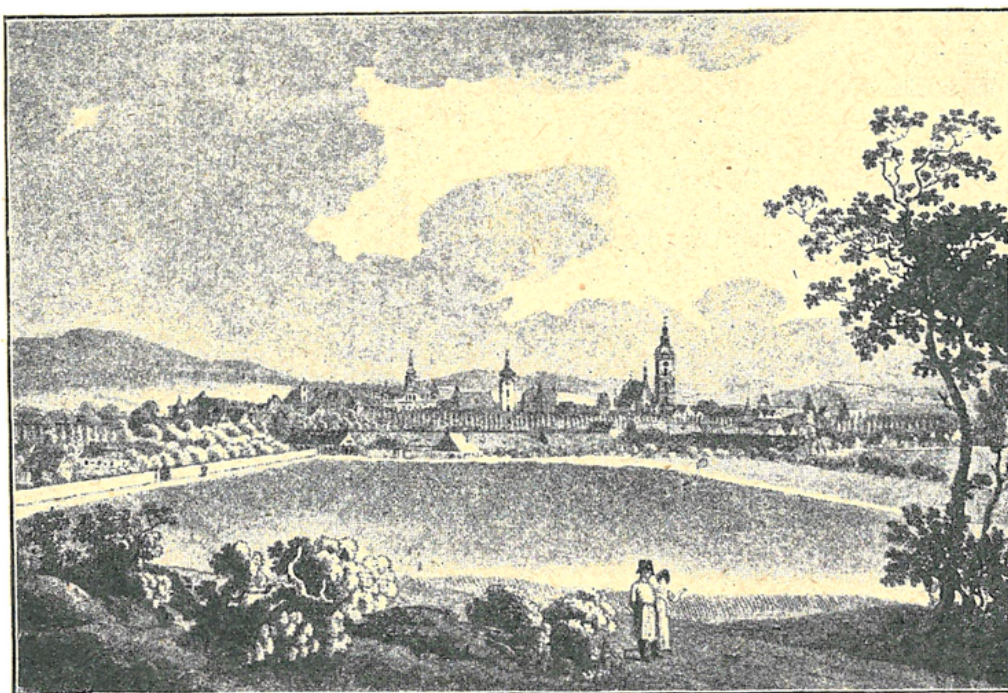
Cetl jsem kdesi, že roku 1562 císař Ferdinand I. když byl¹⁵⁾ u Poděbrad na honbě zvěři, jeho životní lékař, Rhibera řečený, rozený Španěl, v jednom místě na horách 7 mil od Prahy našel takové množství byliny scurzonera,¹⁶⁾ že jí mohli s fasuňk nabrati, kterážto bylina vždy až potud ze Španěl do Čech se dodávala. Že pak na poděbradském panství a 7 mil od Prahy žádné hory nejsou, jedině tento vrch Voškovrh a jest právě 7 mil od Prahy, protož jinde jí nalézt nemohl, jedině na tomto vrchu. Ó by pilnost naši lékaři učinili, našli by zde v zemi naši všech bylin důstatek, že by jich nebylo potřebí z ciziny přivážeti a byly pro nás Čechy mnohem užitečnější, nežli ty horké z poledních a východních zemí. Každý rok ovšem z jara mnozí felčáři a zvláště mnoho bab na ten vrch chodí, byliny tu hledajíce.

¹⁾ R: kall. — ²⁾ R: Khynských neb Vhynských. — ³⁾ R: čuch. — ⁴⁾ Helleborus viridis, čemeřice zelená (též kýchavice, čemerka, koření sv. Ducha), patří k pryskyřníkovitým. — ⁵⁾ Snad mateřídouška úzkolistá. — ⁶⁾ Snad stozrník, radiola millegrana, ze Inovitých. — ⁷⁾ T. j. lopuch (z artyčokovitých), z nichž též pupava = carlina. — ⁸⁾ T. j. polej (z pyskatých). — ⁹⁾ Správně aristolochia = podražec obecný. — ¹⁰⁾ T. j. rozrazil. — ¹¹⁾ T. j. hlaváč (ze štětkovitých), snad lesklý (scabiosa lucida) či vonný (sc. suaveolens). — ¹²⁾ Správně absinthium — pelyněk. — ¹³⁾ Marrubium (z pyskatých). — ¹⁴⁾ R: Španhelum. — ¹⁵⁾ R: Ferdinand I. byvší. — ¹⁶⁾ Správně scorzonera, hadí mord úzký (humilis) nebo španělský (hispanica).

[137] Oznámil mně onen starý ovčák, Novotný přijím, kterýž tu přes 46 let byl, že před 30 lety nějaký doktor z Prahy každoročně na ten vrch jezdíval a máje hrnce a truhličky s sebou, byliny i s prstí vykopával a do Prahy vozíval. On také že mu musil to místo okázati, kde ten zázvor nalezl, kdežto doktor široce tu oko'oběžnost dal zkopati, ale nic nenašel.

Ona bylina scurzonera má býti nejmocnější lékařství pro uštknutí hadovo, neb tak praví, kdyby kořen její na hada položil, že zdřevění; pakli by mu ji do úst vstrčil, že hned zcepení. Od čehož Španělové i jméno jí dali scurzonera, neb oni hada svou řečí scurzo jmenují; protož my Čechové mohli bychom ji hadovec říkati.

O jiných bylinách, které já neznám, aniž kdo jiný okolo bydlící a kterých velké množství tu se nachází, musím mlčeti, kromě o jahodách dotknu, jichžto zde takové množství bývá, že z okolních vesnic sem sbíratí je chodí. A je starodávné přísloví, že od měsíce června

České Budějovice.

počna od jahod až do měsíce listopadu na tom vrchu člověk kromě mouky samými bylinami a ovocem živ býti může. Nebo než jahody pomínou, již jsou lískové ořechy; než ty pomínou, již jsou tu ranná planá jablka a hrušky, potom maliny, item všeliké třešně od června až přes srpen trávající, pak tvrdé ovoce až do listopadu.

[138] Dříví a stromové rozličné mého vlastního spatření vynachází se zde 24 pokolení, z kteréhožto každého pokolení stromu, byv já tu se panem Jiráskem¹⁾ zemoměřicem roku 1777 více než čtyři neděle, na jednu píď špalíček jsem řezal a takové do Prahy panu professorovi Hergetovi²⁾, geometrie učiteli a věci přirozených slavnému vyhledá-

¹⁾ Viz o něm v Pam. I. 1., str. 79. R: Iráskem. — ²⁾ Inženýr František Ant. Leonard Herget byl od r. 1767 professorem inženýrství na stavovském inženýrském ústavě v Praze, kdež odchoval řadu slavných inženýrů různých oborů. Později stal se doktorem filosofie, čestným měšťanem pražským a r. 1788 vrchním stavebním ředitelem pro Čechy. Zemřel r. 1800 v Praze.

vateli, jsme poslali. A jsou tyto: 1. Dub, 2. borovice, 3. lípa, 4. lykodra,¹⁾ 5. javor, 6. klenice, 7. vaz, 8. topol, 9. bříza, 10. osyka, 11. babyka, 12. jasan, 13. líska, 14. olše, 15. rokyta,²⁾ 16. jiva, 17. jilem, 18. jabloň planá, 19. hruška planá; 20. loh, 21. brslen, 22. svída, 23. krušina,³⁾ 24. trn třešně. Tyto [č. 20.—24.] ačkoliv jinde malé, zde ale tlusté se nacházejí.⁴⁾ Jiných mnohých menších stromových pokolení, která se tu nacházejí a která taky žádný jmenovati neumí, do počtu nekladu. Jedle, buk a smrk, ty zde nejsou.

Nejkrásnější dříví zde jest jasanové, z něhož latě velmi dlouhé a tak pevné jsou, že krom ohně přes 100 i více let vydržeti mohou, neb jich červ nezžír. Tak zdařile a hustě tu roste, že skrz něj nelze projíti. [133] Lískového dříví též velké množství tu se nachází, na němžto časem tak mnoho ořechů bývá, že lid z daleka sem chodí a tu je sbírá. K dokázání toho stalo se roku 1755, že pan hejtman poděbradský, Hynek Oppelt,⁵⁾ vida zde ořechů takové množství, dal je pěti robotníkům hlídati a potom též robotou je trásti a sbírat a uklidil jich 36 strychů, z nichž 8 strychů sem tam rozdál a pro sebe nechal a 28 strychů jich po 12 zl. prodal. Mimo to jak ti hlídačové tak jiní přibíhačové dost mnoho jich roznesli.

Některé⁶⁾ třešňové, jabloňové a hruškové stromy tak dobré, chutné a veliké ovoce nesou, že arci žádný nemůže nim povrci, nýbrž jako zahradové ovoce vděčně přijí. Žádný pak nemyslí, že by tu ovocný strom jeden od druhého kdo ví kde stál, ale místem samé hruškoví a jabloňoví, místem samé třešňoví a místem samé lískoví tak hustě jako jiné lesní stromy se tu spatřují. Ušatý dobytek znamenitou pastvu od srpna až do prosince⁷⁾ zde mívá a maso jeho obzvláštní chuti bývá.

[140] Od zvěři nízké tito se tu u velikém množství nacházejí: Zajíci, veverky, tchořové,⁸⁾ kuny, divoké kočky, kolčavy, chramostejlové, křečkové, syslové, ježkové atd. a před nemnohými lety mnoho lišek a jezevcův tu bývalo, jakž přehustá doupata jejich podnes dokazují. Od ptactva mimo všechny jiné, ve všech téměř lesích bývalé ptáky mnoho se tu drží divokých holubův a divokých hrdlíček.

A ať již⁹⁾ vždy konec činím, ještě to přidati míním:

Kdo na ten vrch přijde v létě, tak se v myšleních zaplete, nevěda, co má poslouchat anebo nač po zemi koukat.

Stromy, byliny a kvítí an se před ním všudy chvítí, rozličných jmen pokolení jest tu Božího stvoření.

Kdo to umí povážiti, musí se až podiviti,

Stvořiteli chválu vzdáti a tak se zas dolův bráti.

Potomkové, zvlášť mé děti, mám to za hodné paměti,

bude-li tam z vás kdo někdy, vzpomeňtež i na mne tehdy.

[141] Rozličné povídky a bajky, které staré babičky u kamen povídávají a o tom vrchu víc než o nějakém křesťanském mravu malé děti vyučují, abych vždy mlčením nepominul, aspoň krátce odbudu:¹⁰⁾

I. Libuše, kněžna česká, měla prý z hradu libického na tento vrch pavlače aneb chodbu dřevěnou. Mnozí staří sedláci z Libice a ze vsi Odřepes vyorávali prý znamení od sloupu, kudy ta chodba stála.

II. V tom vrchu vojáci prý jacísi skryti jsou, rovně co v blanickém. Rozliční lidé, když okolo v noci šli, viděli prý státi jednoho jako na vartě a někdy ten voják viděn byl k vrchu jeti a tu se ztratil; někdy opět mnoho pospolu.

¹⁾ Druh jilmu. — ²⁾ Druh vrby. — ³⁾ Frangula almus (z řešetlákovitých). — ⁴⁾ Později k tomu připsáno: „Roku 1795 byvši já zas na tom vrchu, vyhledal jsem tam 45 druhů dříví, což v tomto spisu jsem položil. [Viz o tom ve III. knize str. 261.] Roku 1813 50 druhů dříví jest tam.“ — ⁵⁾ R: Oplt. — ⁶⁾ R: Někteří . . . pojestí. — ⁷⁾ R: ode Augusti až do Decembri. — ⁸⁾ R: thořove . . . kolčavove. — ⁹⁾ R: a Atiž. — ¹⁰⁾ R: odbydu.

III. Mezi Cidlinou a Mrlinou, řekami, nepřátelé jacísi, již od půlnoci do Čech přijdou, zahynou a poslední porážku vezmou. Dle čehož někteří na tom stojí, že to pruský král býti a tu blíž toho vrchu Voškobrhu mezi těmi řekami poslední boj vykonati má. Cidlina zajisté pod Libicí, Mrlina pak u Nymburka od sebe na dobré půl druhé míle české do Labe vpadají.

[142] Prospekt aneb spatření s vrchu Voškobrhu, jak daleko se vztahuje:

I. K straně východní na témž vrchu nejvyšší místo jest ono valem neb náspem obehnané, o kterémž já aspoň smýšlím, že tu kníže české Soběslav s vojskem svým ležel, když proti císaři Lotharovi, u Chlumce již rozloženému, táhl a snad odtud (nebeským zjevením hnut jsa) do kostela vrbčanského, odtud tři míle vzdáli, kaplana svého Dobrovíta pro praporec Slavníkův poslal; neb tu na půdě někdy Slavníkově blíž Libice vojsko leželo a nejsouc než jedu míli od nepřátel, jich se strachovalo. (Hájek na rok 1126.)¹⁾ Z toho místa k východu hledě jest k spatření onen celý rybník žehuňský, skrz nějž Cidlina tok svůj má, a některé vesnice chlumecké. Jestli ale kdo na strom málo výš vystoupí, uhledá zámek chlumecký 1½ míle, též horu Kunětickou 6 mil odtud vzdáli, ostatně pro lesy nelze víc spatřiti.

II. K straně polední jest odtud viděti všecky tři hřbety Hor Kuten a Kaňk 3 míle, horu Vysokou 4 míle, město Kolín 2 míle, Kouřim 3½ míle, hory a lesy okolo Sázavy 4½ míle, Hřib a Lipany, kde poslední porážka Sirotků a Táborů léta 1434 se stala, 3½ míle, ves Chotouň, [143] vlast sv. Prokopa 3 míle, Kostelec Černý 4 míle, město Poděbrady 1 míli, město Sadskou 2½ míle, Libici pod sebou ¼ míle. Item onde i onde řeku Labe.

III. K straně západní nejdále odtud může se patřiti, nebo předně hory nad Lovosicí a Litoměřicí vzdáli 14 i 15 mil, vrch Říp nad Roudnicí 10 mil, Bezděz 7 mil, hory okolo Prahy 7 mil, horu Radošínskou nad Škvorčem 5 mil, hory okolo Mladé Boleslavi 5 mil, hory Přerovské blíž Labe 3 míle, Horu Sadskou 2½ míle. Města, opět Poděbrady, Sadskou, Lysou, Mělník 8 mil, Nymburk 2½ míle. Item všecky hlavní poděbradské rybníky, obzvláště onen rozhlášený, Blato řečený, léta 1475 od Hynka knížete Minsterberského, Jiřího krále syna a pána na Poděbradech, udělaný. To a mnohem více a velmi vesele od kostela piv pověděného se spatří, jakož i také celé poděbradské panství.

IV. Ke straně polnoční, když rok běží letem, mohou ukázati staří malým dětem krkonošské hory i ten zámek Velíš, — čítávej kroniky, jestli to kdo nevíš, — vrch nad Rajchenberkem²⁾ i Rožďalovice, též i jiná mnohá města i vesnice.

[144] Místa okolní blízká téhož vrchu Voškobrhu:

Při konci poledního, menšího dílu téhož vrchu, k straně východní leží ves Lustdorf. Před lety ovčinec panský tu býval a sloul podle vrchu Voškobrh. Okolo let 1752 a 1753 onen ovčák, Novotný příjmím, vida, an[o] tu okolo vrchu mnoho lad a pastvišťat leží, navedl na to tehdejšího hejtmana poděbradského, Oppelta z Werthenfeldu,³⁾ aby taková lada v pole obrátil, což se i stalo. I naoráno jest tu mnoho kop polí a stodola ve dva mlaty při ovčíně přistavena a tak tu byl jako dvorec nějaký

¹⁾ List 170. — ²⁾ Reichenberg = Liberec. — ³⁾ R: „Opplta z Wirtenfeldu“. Z Oppeltů byli hejtmany poděbradskými dva: 1. Jan Michal Oppelt, vulgo „Velký Oppelt“ pro vysokou postavu, r. 1741–50, pak byl vrchním hejtmanem všech císařských panství a zemřel as r. 1753; 2. synovec jeho Hynek Fridrich Oppelt, o němž Vavák mluví, vulgo „Malý Oppelt“, byl hejtmanem od r. 1750 do 1758, kdy zemřel. (Oprav Pam. I. 1., str. 64. pozn. 3.) Oba byli povýšeni do šlechtického stavu s týmž praedikátem. (H.)

až do roku 1777, kteréhožto roku tentýž ovčák na pět familií, totiž třem synům a dvěma zeťům svým celý ten dvorec s ovčínem ujal a rozděliti nechal. A tak dvorec v malou vesničku obrácen jest a dáno jí jméno od slavné paměti p. paní matky naší, Marie Teresie, Lustdorf t. j. Veselá Ves, jakož v pravdě taková jest. Tu též zalíbilo se baronovi Raabovi, Aichelburkovi ¹⁾ a panu vrchnímu nějaký veselý den užiti a jako instalací neb usazování všech těch v novo usedlých lidí, kteří dvořská panská pole již v svých rukách měli, odstrojiti, tak že téhož 1777. roku dne 25. máje davše ²⁾ dřív blíž toho [145] ovčince stany vojenským způsobem rozliti, tam s celým oficířským obojího pohlaví přijeli a jak skrz správný oběd, tak skrz muziku i mořdířovou střelbu poplesali. ³⁾

Ovčák ten, ten starý, byv zde ovčákem 46 l. t, takto roku 1782 ze světa sešel. Zdálo mu se, že nedaleko od ovčina pod jistým dubem, který on dobře znal, peníze schované jsou. Protož vzal on své syny a ukázav jim dub, dal jej podkopávati, sám u nich stoje, až jej vykopali i položili; po čemž dal ještě zemi hlouběji vyhazovati ⁴⁾ a v tom větev dosti hrubá, která z vyvráceného teď dubu na jiném vedle stojícím dubě vřzeti zůstala, začala s chřestem dolů padati; tehdy utíkali všichni od práce, ale stařec v zadu zůstal, tak že větev ta nohu pravou mu zastihla a ji ve dvě přerazila a od té rány potom umřel — a to byly ty peníze, o nichž se mu po tři noci zdálo. Stařec ten v témž 1782. roce se vsí tou rodinou mrákotou bludu pikhartskeho, v níž prve tápal, docela se přikryl, ačkoliv ⁵⁾ zapsati se nedal, jakož po něm tento svrchu psaný syn, Václav Novotný, též dosavad zapsaný a veřejně od pravého katolického světa ostrčený není. Bůh mu dej, aby jakož sám od téhož světla utíká, k němu se zas navrátil! A to jest, co jsem z strany toho Lustdorfu o celém vrchu Voškovbrhu předočnitl umínil i učinil.

[146] Z toho místa Lustdorfu málo níže, asi 10 honův, stojí chápě neb chalupa při řece Cidlině panská, kdež jest Cidlina přehrazena, odkudž širokým náhonem neb kanálem běží voda do rybníka Blata a několika jiných hlavních rybníků poděbradských. Odtud dolů po vodě a téměř náhoně 5 honů jdouce, práv naproti Lustdorfu jest vesnička Horní Opolany neb Opolánky nyní nazvaná, z dvoru panského velmi nákladného, veskrz klenutého a prejsy přikrytého učiněna v roce 1777. Kterýžto dvůr baron Toussaint, ⁶⁾ bývalý císařských panství inspektor, ne tak opatrně jako chtivě roku 1755 a 1756 ze vsi Opolan sem přenesl, o mnoho tisíc tím naši nebožku královnu paní připraviv, a nic neprospěl; nebo byvši to stavení přetěžké na vlhkém místě vystaveno, již nyní samo od sebe se bořilo. Dost často pak ten baron okolo shořeného kostela Panny Marie v Libici jezdíval, ale ani na stavení jeho nevzdechl.

Vždy dále podle toho náhonu po vodě jdouce na 8 honů, jest opět ves Podbřeží ⁷⁾ a při ní hned připojena Opolany, obě kolínskému panství náležející. Jest tu most přes Cidlinu dosti dlouhý i místo, kde dvůr onen přestavený k Poděbradům náležející stával; k vrchu Voškovbrhu, an práv naproti leží, jest odtud 12 honův. Z Opolan vždy po Cidlině jdouce na $\frac{1}{4}$ míle jest ves Libice, o níž nyní:

[147] Vypsání někdejšího hradu a města, nyní vesnice Libice, našeho milého vlastence, biskupa, apoštola a orodovníka, sv. Vojtěcha, vlasti.

Pro lásku, kterou mám a povinován ⁸⁾ jsem míti k našim milým předkům, otcům, upřímným a věrným Čechům, kteří hřivnu sobě od Boha svěřenou do země nezakopali, ale s ní těžíce jiných mnoho vyzískali a ty Panovníku svému nebeskému vděčně odvedše, odplatu od něho sto-

¹⁾ Viz o nich Pám. I. 1., str. 46. a 86. R: Eychelburgovi ... instalati. — ²⁾ R: dadouc ... mořdířovou. — ³⁾ Viz Pam. I. 1., str. 86. —

⁴⁾ R: davši ... vyhazovati, v tom ... starec. — ⁵⁾ R: přikryl a ačkoliv. —

⁶⁾ Josef svob. pán Toussaint (R: Dusyngk), cis. tajný finanční a dvorní rada. — ⁷⁾ Obec Podbřeží patřila k panství kolínskému a splynula od konce 18. století se vsí Opolany. Před tím měla vlastní o rychtáře. (H.)

— ⁸⁾ R: povinovat.

násobní ano věčnou dosáhli a nyní až posavad skrze něho a v něm z té stodoly nebeské, kdež shromáždění jsou, na nás rostoucí i hynoucí patřice (čemuž dle Písma ústy vyznávati a srdcem věřiti musíme), nám k témuž pšeničnému nebeskému shromažďování svou přimlouvou dopomáhají,

nechť se Luciš jak chce vzteká ¹⁾ a cokoliv provádí, svých miláčků uši lektá, ano divy vyvádí, na nás v našich chumeleninách pamatují a prosbu svou s naší spojujíce před Pánem vylévají, — zavazují se (ne proto jako by to živí vlastencové moji nevěděli aneb věděti ani nemohli, ale proto, že nyní všeliké podstatnější pravdy Luciš proměňuje v lež a má mnoho těch, již ho následují; tak i tuto [148] mezi obecním sprostým lidem vesnickým o té Libici a o sv. Vojtěchu jasné pravdy v babské povídačky, klévety a bajky proměňuje, skrze což i světlo starokatolické u těch takových lidí se zastěňuje a mnozí — dost zle! — z vlastencův sprostých takovým povídačkám, ježto nejsou než samé lži, více než starožitným knihám víru dávají), z hodnověrných kronik pro své děti a ostatní své české potomky okolo Poděbrad bydlicí, co sem tam porozdílně zapsáno jest, v tuto jednu sumu sebrav ²⁾ předočniti.

Máš se, panství poděbradské, právě čím honositi, tak slavné patrony české žes mohlo uroditi, totiž v Libici Vojtěcha a Prokopa v Chotouni — tiť jsou tvá pomoc, útěcha v čas moru, hladu, vojny. Nyní ale, buď Bohu žel, máš příčinu k truchlení, neb tvých Čechův, jak Luciš chtěl, jest mnoho v zavedení: Opustili svou nevěstu, dali se svěsti lehce, vstoupili na mrzkou cestu k babylonské nevěstce; ³⁾ ctnostných a svatých příkladů svých předkův zanechali, Lucišových pak oukladů slepě následovali. Ach, milí, zlatí synové, co pak někdy řeknete, v oudolí Josafatově zdaliž se neleknete, [149] když Vojtěchy a Prokopy, ba mnohé tam spatříte, však že při vás jejich stopy není, znát se musíte? Sudťe, pokudž jest hodina, koho jest lepší stopa, Husa, Luthera, Kalvína, neb Vojtěcha, Prokopa? Radš svých milých předkův českých víru tu starou držte, nových pak bláznů německých (a) bludem do pekla vrzte. ⁴⁾ Ani toho Komenského nevěřte pletichářství (b), kterýž Vojtěcha svatého zaplétá do pikhartství. Kdež tehdaž pikharti byli i všickni Bratři český, ⁵⁾ když Vojtěch lid zpohanilý vedl k slávě nebeský? Vojtěcha kteří slyšeli, v Římě ho hledávali, pikharti pak, jak vyčněli, hned Řím proklínávali. Zdaliž Lhotka za Rychnovem tak mnoho v sobě měla (c), aby v zákoně Kristovém nejlepši rozuměla? Čili v Berlíně a v Lešně pravda se teď nachází? (d) Ach, bratři, raděj pospěšme, ať nám Vojtěch neschází! Držme s Vojtěchem, Prokopem pravdu a víru starou, ne s ledajakýms pochopem ve Lhotě uvískanou.

(a) Luther, Melanchthon, Kalvín byli Němci, též Petr Drážďanský.

(b) V „Persekuci“ mezi pikharty sv. Vojtěcha klade, že též víry byl.

(c) Léta 1450 v též Lhotě Jednota bratrská založena. (Lasitský.)

(d) Nejpravější církev Boží tam prý se nachází.

¹⁾ R: vztěka. — ²⁾ R: pro me děti . . . me české . . . zberouce. —

³⁾ Obrazné rčení o nevěře dle slov Zjevení sv. Jana, jehož i nekatolíci opět užívali se zálibou o církvi katolické. — ⁴⁾ R: vrzte. — ⁵⁾ Pro zachování rýmu ponechán chybný tvar ve verších, jako i dále vždy, kde toho potřebí.

A tak když někdy přijdeme na nejposlednější soud,
s nimi do nebe vejde, kamž nepůjde žádný bloud.¹⁾

[150] Léta 710²⁾ Libuše, po smrti otce svého, Kroka II., kněžnou a paní země české jsoucí, pojala času jednoho svých deset panen neb služebnic a z hradu Psáry blíž Řipu na pěších koních s nimi jela k straně východní a přijevši do hustých lesův, tu kde Cidlina do Labe vpadá, zastavila se a prstem ukázala místo, na kterém také hned hrad i město založiti rozkázala; neb [s] sebou také mnoho rozličných dělníkův, již za ní cestou šli, měla, nad nimižto i nad stavením muže jednoho jménem Hotouše ustanovivši a 20 dní tu se zdržovavši, domů odjela. Za osm měsíců dílo když vykonáno bylo, Libuše opět sem přijela a shlédši³⁾ ten hrad i město, dala jméno hradu Libec a městu Libice. Při tom všem přítomným oznámila, že tu na tom hradě má pohřbena býti. Lidmi pak oboje osadivši, domů se zas navrátila.

Léta 735 [?] Libuše, kněžna česká, na hradě Libině, jenž prve Psáry sloul a nyní Vyšehrad se jmenuje, umřela a kníže Přemysl, manžel její, dal ji v truhle zasmolené do Libice vézt i tam mezi vraty hrado-
vými, kde sama poručila, ji pochovati. Rozkázal také rypákoví na nej-
tvrdším kamenu jméno i důstojenství její napsati a tam též položit. (Rypák za starodávna sloul ten, jenž na kameni reje, nyní říkáme řezbář
nebo kameník.) [151] Cesta na ten hrad ze vsi Libice až do dnešního
dne jest ta, jež tehdy byla, aniž možná, aby kudy jinudy na hrad kdy
se jezdit mohlo; odkudž můžem[e] mysliti, kdyby se v těch místech
kopalo, že by snad znamení nějaké dosavad tam se našlo.

Léta 955 [?] za panování Boleslava I. město i hrad Libice od ne-
přátel Uhrů, již do Čech vpadli, vypáleno. Po tom ohni hrabě Slavnik,
sv. Vojtěcha otec, držitel téhož hradu, dal jej zase vystavěti a na něm
obýval.

Léta 939 [?] sv. Vojtěch na témž hradě libickém se narodil a
v kostele Zvěstování Panny Marie pokřtěn, kteréhožto dne až do časů
kacířstva v témž kostele každoročně libá vůně bývala. Byl pak sv. Vojtěch
z počtu osmi⁴⁾ synů Slavnickových syn sedmý. Jména jejich tato jsou:
1. Soběbor, 2. Spytimír, 3. Bohuslav, 4. Pobraslav, 5. Čáslav, a těchto
pět jest tu v Libici z mordováno i pohřbeno; 6. Radim neb Gaudencius,
7. sv. Vojtěch, 8. Bořita neb Pořej.

Léta 981⁵⁾ pohané uvalivše se do Libice, pět bratří sv. Vojtěcha
v kostele zamordovali, město i hrad opět zapálili. Hrabě Slavnik, otec,
i Střežislava, matka, doma nebyli. [152] Druhý den po zamordování
jejich otec Slavnik i s matkou Střežislavou a u přítomnosti množství
křesťanův, když ty bratry pohřbívali, sv. Vojtěcha tu přítomného také
viděli, an sice právě toho času v Římě mši svatou u přítomnosti papeže
Beneše VII. sloužil a tam dvě hodiny u oltáře pořád stál; zde pak na
důkaz toho v Libici jednu rukavičku zanechal a tak jedním časem na
dvou místech viděn byl. Ta rukavička v Libici nechaná v Staré Bole-
slavi, ta pak z Říma v kostele hlavním sv. Víta zůstávají.

Léta 983⁷⁾ Slavnik hrabě po vystavení opět hradu umřel a v ko-

¹⁾ Původně psáno: „nechť jde, kam chce, každý bloud.“ — ²⁾ Tento a další letopočty, většinou však chybné, a celý vůbec obsah, zvláště z doby starší, v němž nerozeznávají se skutečné události od pověstí a legend, převzal Vavák z Beckovského (a ten většinu z Hájka). — ³⁾ R: shlednouc. — ⁴⁾ Narození sv. Vojtěcha klade se do počátku druhé polovice 10. století. — ⁵⁾ Chybně dle Beckovského. Synů všech uvádí se vždy sedm: Soběbor, Spytimír, Pobraslav, Pořej, Vojtěch, Čáslav a Radim. — ⁶⁾ V dalším má Beckovský a dle něho zde Vavák opět více omylů. Bratři sv. Vojtěcha (čtyři: Spytimír, Pobraslav, Pořej a Čáslav; Soběbor byl tehdy při vojště Oty III. a Radim byl se sv. Vojtěchem) za-
biti byli až r. 996, úmrtí Slavnickovo klade se do r. 981 a Střežislavino (Vavák píše dle Beckovského důsledně: Střežislava) do r. 987. — ⁷⁾ Viz pozn. předcházející.

stele Panny Marie pohřben. Léta 986¹⁾ umřela Střežislava a v témž kostele k manželu svému pohřbena jest. Dřív však, totiž léta 972 [?] týž Slavník při konci města k straně východní kostel druhý ke cti sv. Jiří vystavěl a svatý Vojtěch již jsa biskupem pražským jej posvětil a při tom posvěcení tu píseň „Hospodine, pomiluj ny- tam v Libici složil. [?] Ten kostel dodnes v své celosti stojí, po jedné straně a sice k polední okna toliko má, dobře vysoký a zděný jest. Ostatek o něm níže.²⁾

[153] Léta 997 dne 23.³⁾ dubna sv. Vojtěch v zemi pruské od pohanův pro víru Kristovu všeobecnou, římskou (ne pikhartskou, jakž ti blázní v své „Persekuci“ bájí) zamordován jest, maje věku svého 56 let.

Po smrti Slavíkově, když žádných dědicův po něm nezůstalo, hrad a město Libici Vršovcové sobě osobili, jakožto páni tehdy v Čechách velmi slovutní a mocní, kteří také hned s knížetem Čechem z charvátské země sem přišli, a drželi ji až do léta 1108, totiž 125 let pořád. Léta 1108 kníže české Svatopluk vida, an[í] Vršovcové všeliké a hrozné ouklady a mordy a veřejná nepřátelství proti všem knížatům českým vždycky činili a posavad i proti němu činí, umínil všecken ten rod Vršovský hned z kořene vyhubiti za příčinou Mutiny Vršovce, jenž o bezhrdli knížete smýšlel. Byl pak toho času na Libici Božej Vršovec, bratr vlastní Mutinův. Když pak někteří služebníci a rytíři knížecí slyšeli od knížete, kdo Božeje zabije, statky jeho dostane, tehdy tři, Vakula, Heřmánek a Krása, vsedavše na koně rychle do Libice jeli a Božeje práv obědvajícího zastihše⁴⁾ i s synem jeho Bořitem zamordovali a vybravě zboží, pryč ujeli [154] Onen pak Krása, kterýž tu nejprv syna, pak i otce oba sám zabil, Libici za to dostal. Jak dlouho by on a rod jeho tu seděl a panoval, věděti nelze.

Léta 1216 příčiněním Ondřeje, biskupa pražského, těla sv. pěti bratrů sv. Vojtěcha, totiž Soběbora, Svytmira, Bohuslava, Pobraslava a Časlava byla z kostela Panny Marie v Libici vyzdvížena a na hradě pražském v kostele sv. Jiří, v štoku velkého oltáře pohřbena, kdež jsa až posavad.

Léta 1370, za panování Tatíka českého, Karla IV., připadla Libice k témuž klášteru svatojiřskému k užívání, ale nelze se dověděti, jak a proč.⁵⁾

Léta 1420 Libice od kacířův husitův, jakožto pannám duchovním náležející statek, opět vypálena byla a lid katolický v ní zmordován a tu teprva jak hrad tak město docela kleslo a nikdy až dosavad nepovstalo.

Léta 1457 za panování Jiřího Poděbradského Libice již k poděbradskému zámku náležela, k němuž jak připadla, ačkoliv zřetelně nemůžeme věděti, nicméně souditi nechybně se dá, že když Viktorin, jináč Hynek⁶⁾, Boček z Kunštátu a na Poděbradech, Jiříkův otec, to poděbradské panství jak ze statků kartuziánských, již tu na [155] Poděbradech byli a téhož rovně 1420. roku zmordováni jsou, tak z městských své panství zveličil, ano tehdaž kdo komu co uchvátiti mohl, to držel; tak rovněž Libici jakožto blízko od Poděbrad ležící a pannám někdy patřící k témuž svému panství připojil, aniž byl kdo, jenž by to zpátkem žádal aneb mocně míti chtěl. Ano Zikmund, císař a král český, kterýž pro ty kacířské Žižkovské a táboritské bouřky 17 let do Čech nesměl, potom roku 1434, chtěl-li⁷⁾ králem zase býti, podvolil a zapsal se všem kacířským stavům, rytířům, zemanům, že je při všem tom, co sobě kdo od klášterských statků a zboží v ty bouřky uchvátí a uloví, zanechati chce,⁸⁾ což po Zikmundovi i jinší králové po dlouhý věk při korunování svém slibovati ano i přísahou potvrditi musili. Sám Jiří ještě v čas po-

¹⁾ Viz pozn. 6. na str. 62. — ²⁾ R: nížeji. — ³⁾ R: 29. — ⁴⁾ R: zastihvše. — ⁵⁾ Zbožím kláštera svatojiřského stala se ves Libice pravděpodobně již ve 12. stol. a byla jím až do r. 1420. — ⁶⁾ Viktorin byl otec Jiříkův, Hynek byl bratr Viktorinův. — ⁷⁾ R: chtělie. — ⁸⁾ Zapsal skutečně Libici poděbradským páním r. 1437.

koje, jak prve než byl králem, tak za časů kralování svého mnoho statků, panství a zámků na mnohých katolických páních vyharcoval a vydřel, je ochudil, sebe bohatil, je vyháněl, sebe osazoval.

Léta 1495 panství poděbradské Jindřich¹⁾ kníže Minstrberské, krále Jiřího vnuk, prodal králi Vladislavovi, k čemuž že horníci horokutenští mnoho peněz přispěli, tu čest měli v to panství spolu se panem podkomořím se uvázati a z užitků jeho půjčenou sumu zase vybíráti.

[156] Nynější stav Libice, hradu:

Jméno jeho Libec již více v užívání není, ale vůbec říká se „na hradě“. Leží při samé vsi na konci k straně západní. Žádný tu více není hrad, kromě znamení jeho; dle toho znáti, že vždy dřevěný i bývali musil. Jest sice onde i onde viděti kusy kamení, cihel atd. a praví obyvatelé, že tu gruntů kamenných ledakdes se doorá i sklepy že tam jsou. Dvoje hony dlouhé a 2 $\frac{1}{2}$ honův široké místo to býti může, v přepěkné rovině a lukách ležící, tak hned od Stvořitele způsobené, že kdo čemu rozumí, diviti se musí. Kolem okolo v stejné výšce stráně jako valy na 6 sáhů vysoké, trním a všelikým dřívím obrostlé i příkré, že ani člověk ani jaké hovado jinady tam můž[e] jíti, jediné cestou. Navrchu zároveň s těmi stráněmi všecko jest vyrovnáno, kdež jsou krásná a sice u Libice nejlepší pole, k jednomu sedlskému gruntu do vsi patřící.

Při konci toho krásného místa, ať již díím hradu, k západu pod těmi valy jest ono jezero Libušino, jménem tím Libuše podnes řečené; v okršlku svém může míti 200 kročejů. To vždy vodu i v čas sucha, když jiné tu tůně a močidla vyschnou, drží a hlubokost jeho ani provazy vystihnuta býti nemůže. Smutnost jakási na mnohé při něm stojící připadá. Přes to jezero prý Libuše kněžna lávku majíc, když na ni se posadila, hned žába jakási na klín jí vskočila, — každý zlatou žabu jmenuje, — a tu ona ducha věštčího napadši,²⁾ budoucí věci předpovídala. (NB. Rozuměj, jako pohanka, s pomoci zlého ducha.) [157] Vedle toho jezera jde pěší cestka od Poděbraď do Libice, a sice od jezera vzhůru na stráně úzce skrz stromoví a chrastiny šikou na tu pěknou hradovou rovinu se přijde a jde se k Libici prostředkem té roviny na dél až do vjezdu neb brány hradové, kudyž se ze vsi a to velmi povlovně na hrad vjíždí a říká se tu podnes „v bráně“.

Prve než se k té bráně přijde, na témž hradě aneb na té pěkné rovině po levé straně jest to místo, kde před lety v pluhu táhnoucí volí často klekávali. Umřel již ten sedlák, Nedoma řečený,³⁾ jemuž se to mnohokrát přitrefilo a jsou tam lidé staří, již za svého mládí to též viděli i mně to tvrdili. Z příčiny toho klekání stará již pověst jest, že tu snad na tom místě obydlí bylo Slavníkovo a tu že sv. Vojtěch i jiní bratři jeho narození jsou, a jest tu posavad kusy kamení a cihel viděti. Nenašel se nikdy žádný, kdo by tam do země kopal, zda by grunty jaké neb co jiného v tom místě našel, jakož ani v bráně nikdy ještě hýbáno zemí nebylo, ježto dle mého soudu dosavad snad aspoň ten kámen tvrdý na hrob Libuše daný by se tu nalézti mohl. [!] Častokrát naše nebdalost zbavuje nás něco pěkného viděti i věděti. Vyšší nedbají, sprostí nesmějí a nemohou.

[158] Z brány ke vsi Libici vozní cestou jak se začne jíti, hned po pravé straně blíž brány pod valy⁴⁾ aneb pod stráně jest studánka čerstvé a zdravé vody. Roku 1756 kohosi velkou zimnicí ztrápeného mysl nutila, aby se té vody napil, což on jak učinil, hned té nemoci byl zbaven. To když se rozhlásilo, š i, ano běželi tam také jiní lidé i na vozích jeli a každý skutečně zimnice i opuchliny a bolesti noh pozbyl, až v neděli a v svátek stávalo se, že víc lidu bylo u té studánky než

¹⁾ R: Karel. — ²⁾ Viz u Beckovského str. 45. R: napadnouc. —

³⁾ Asi Václav Nedoma, jenž převzal po otci r. 1745 tříkopovou chalupu (čís. 39. st.) za 243 $\frac{3}{4}$ kopy grošů miš. Zemřel r. 1770 a vdova jeho Anna vdala se pak za Václava Hněvsu, o němž zmínka na str. [176]. (H.) —

⁴⁾ R: vallami.

v kostele u Matky Boží. Zapovědělo se to od pana děkana poděbradského i pan kaplan, který do Libice na služby Boží přijel, lid odtud pěknou řečí odvracel i zaháněl, ale nic nebylo platno. Až pan děkan Jakub Prokop Wolf infulovaný probošt, tam přijeda studánku tu zaházeti a zkaziti dal a všelike tu již rozvěšené obrazy rozmetal i na jeho žádost hejtman poděbradský přísnou záповěď, aby více žádný tam nechodil, učinil. Mnozí nerozumní lidé oba je za to ještě kleli. Nyní malý pramínek toliko odtud teče, ač sice na širokých tu lukách v létě pracujícím lidem vděčný bývá.

Prve nežli s brány hradové a hrobu Libušiného do vsi přijdu, náhrobek tě rovněž matce naší české a sice ten, který jí někdy Kořínek v „Kutně“¹⁾ udělal, [159] tu na jejím hrobě pro delší památku zazpívám, při čemž vinšuji sobě, abych také ten, kterýž jí Přemysl vyryl a zde nad ní položiti dal, přečísti mohl, kterýžto že zde až dodnes leží, nepochybují:

Hadrářka.

Listonoš.

Pražské pouliční figurky z konce XVIII. století.

Libuše, kněžno přeslavná,
česká máti,
jenž[s]¹⁾ Hory Kutny od dávna
dala znáti.

Stříbro v nich být vyjevila,
hojnost mědi;
jak ho vlast naše užila,
všichni vědí.

Kterak[ž] se ti odměníme
za ty dary?
Čechové,²⁾ věru nevíme, --
dluh jest starý.

NB. Že pak Kořínek dále verš čtvrtý takto zpívá:

Kdybychom zprávy nabyli
o tvém hrobu,
v němžto tě někdy pohřbili
v truchlou dobu . . .,

¹⁾ T. j. ve známé knížce Kořínkově. Viz dále. — ²⁾ U Kořínka (ve vydání Devotýho): Horníci.

z toho nenásleduje, že se o jejím hrobě neví. Kořínek ovšem myslil, že tu v Libici tak vše zkaženo jest, až by se ani o jejím hrobě nic nevědělo; ale kdyby byl do Libice přišel, hned by mu byli obyvatelé ukázali místo v bráně hradové, kdež ji někdy pohřbili. Ač chtěl-li¹⁾ Kořínek ostatní toho svého eucharistikonu verše tak pěkně po hornicku způsobiti, musil se stavěti, jako by se o jejím hrobu nic nevědělo. Kdo chce celý [zpěv Kořínkův] přečísti a krásu zvuku jeho i s výkladem spatřiti, najde jej v „Pamětech kutnohorských“ na stránce 14., 15. a 16. Já pro délku jeho nemohu psáti více. Raděj z Libce hradu již jdu do

Libice [160] vesnice :

Ves tato Libice v stavení a pořadí svém až dosavad způsob a formu města ukazuje. Táhne se na délku od samého hradu a západní strany až ku kostelu sv. Jiří a k východní straně i mostu přes Cidlinu dobře 4 hony. Do města jak někdy tři brány bývaly, tak až dodnes jindy tam nelze. Vůkol celá ves vysokými náspy a valy jest obehnaná, ano od Voškovru když se tam jede, tak jsou z té strany vysoké, že jen špice od věží kostelních viděti jest. Při konci strany východní přiráží k ní Cidlina, řeka dosti slovnatá, na vodu i ryby hojná, a neobejdouc ji zouplna do půl cirkle, pod most nákladný, dřevěný panský pod samou vsí proběhnouc k valům hradovým při straně polední přiráží a jako by se ji od Libice nechťelo, teprva asi 2 hony odsud do Labe vpadá a své jméno tratí.

Zajisté, kdo to položení hradu i města tak od přirození spořádaně dobře pozoruje, usouditi musí, že ne nadarmo Libuše to tak spanilé místo z pustiny a hustých lešův vyklesiti, stavením ozdobiti a lidmi osaditi dala. Já soudím, že spíš od Boha než od zlého ducha návštěi o tom dostala. Její také pěkná rozšafnost a moudrost i na potomky pamětlivost tu uznati se může. Ano obzvláště to místo zamilovati musila, protože ne na hrobce otcův svých, ani na kterém jiném hradě neb krásném kopci a vrchu, ale zde mezi hradem a městem [161] a to sice v bráně hradové pohřbiti se dala.

Na pevnosti dle způsobu předešlých časů nic ovšem tomu místu nescházelo. Že pak ono vždy přece slezeno, vypáleno a jinak zkaženo bylo, to se proto stalo, že vždycky nenadále a bez vědomí nepřátel tam přišli a žádný nikdy nebyl, ježto by se byl bránil. Že to místo i dnes, kdyby tam nějaké vojsko na komendu lehlo a střelbu s sebou mělo, nedobyté by zůstalo, kdo spatří, sám usoudí. Nebo při té straně, kde nejtvrďší země jest, řeka Cidlina obzvláštní tu hlubinou se chloubici brání; z polední strany Labe a okolo luka, měkká velmi země, tůně, marasty, jezera a roviny se spatřují. Žádný soused při samé vsi pole nemá, toliko na tom hradě, ale všecko podál, že přes hatě a mosty na svá pole jezdití musejí.

Když z hradu jakož i od města Poděbrad do rynku aneb do návsi se přijede, jest uprostřed po pravé straně onen Zvěstování Panny Marie kostel, od Slavníka hraběte léta 929 [?] vystavěný,²⁾ v kterémžto on také dosavad i s manželkou svou Střežislavou odpočívá, ale o jeho hrobu nic se neví. Ten kostel léta 1758 shořel, tak že jen zdi státi zůstaly. Taková pak dbalost jak při tom slavném muži, děkanu poděbradském Wolfovi, [162] tak při hejtmaních tamních, již v 25 letech tři byli,³⁾ se

¹⁾ R: chtělyje. — ²⁾ Kostel ten byl původně dřevěný a takovým se jmenuje ještě ve stol. 14. Kostel sv. Jiří, od sv. Vojtěcha vysvěcený, byl kamenný. Ve válkách husitských oba kostely zničeny, později znovuzřízeny a následkem požárů častěji přestavovány. R. 1786 v Libici zřízena fara a farním kostelem prohlášen kostel sv. Jiří či sv. Vojtěcha, jak jmenován od století 18., kostel pak mariánský zrušen a r. 1798 přestavěn v budovu farní. Kostel sv. Vojtěcha vyhořel posledně r. 1832 a pak znovuzřízen v podobě, jakou má dosud. (J. Hellich: Libice.) — ³⁾ Hynek Bedřich Oppelt z Werthenfeldu od r. 1750, Michal Hroznata Briccius od r. 1762, Ondřej Bart. Grim od r. 1772 do 1775, kdy přišel Baierweck.

nacházela, že jsou jej¹⁾ tak zařícený 22 léta nechali. Až roku 1776 pan František Červenka, sirotčí poděbradský, tak mnoho se přičinil, že stavení jeho bylo povoleno i vyzdviženo a jeho, musím říci, pilností do toho dosti krásného stavu, v kterém nyní jest, ten kostel jest přiveden a roku 1777 dokonán.²⁾

V témž kostele zedníci když dlažbu kladli, před velikým oltářem do sklepu nějakého neb krypty se probořili i v kostele na klenutí jiného sklepa se dostali. Což když oznámili, poručení dostali, aby jen díru, jak mohou, zandali a zaházeli a pořád dláždili, že by to meškání i nákladu stálo,³⁾ kdyby se to prohlíželo a že na to od nejvyššího místa nic povoleno⁴⁾ nebude, ano že se to ani nesmí do vydání postaviti. Nu, někde není divu, že nechcem kopati, poněvadž tu, kde se až samy díry dělají a nás vábí, nechceme tam lžeti a co by nám okázaly, spatřiti. Antonín Zeidler, písař sirotčenský,⁵⁾ chtěl na otevření té krypty sám nakládati, ale byl v tom oslýšán.

Jest ten kostel hřbitovem otočený a hned od času Slavníkova farní, jak sám pro sebe, tak fara dobře polí⁶⁾ a lukami i lesy opatřený, tak že po vystavení svém nic dlužen nezůstává. Nebyl pak tu farář od té doby, jak ho Sirotci zabili léta 1420, aniž posavad nynější politika přeje mu tam bydlo; jest prý poděbradská [163] infule slavnější, když má při sobě víc farních kostelů a statků. Protož patří pod správu poděbradského děkana a skrz to nejvíc vzniklo tam nyní panství satana.

Nechci o tom zde šířiti více,
zvíš to, kdo chceš, jen přijď do Libice.

Od toho kostela jdouc po rynku neb návsi pořád k východu, po pravé straně uží se most přes Cidlinu, po němž cesta z Poděbrad do Pardubic, koňské obory u Semína a dále do jinších měst i do Moravy vede. Na levo pak v konci a v čele vesnice, zrovna do rynku štitem blýskající jest druhý kostel, sv. Jiří, od Slavníka léta 972 [?] vystavený a od sv. Vojtěcha jakožto pražského biskupa posvěcený, hřbitovem též obsazený, vysoký i volný dosti, s stropem prkenným.

Že pak tam od dávna na 2 i na 3 míle věrní vlastencové jak na sv. Vojtěcha, tak tu neděli po něm s valným procesím⁷⁾ chodívali, tím Boha v vlastenci svém dle nejstarší víry naší chválíce, z toho pošlo, že dávno již, hned po vyklizení odtud kacířských neřádů, předkové naši vstavili na velký oltář obraz sv. Vojtěcha.

Roku 1746 Anton Molinári, děkan poděbradský, muž staré češtiny ještě plný a probošt infulirovaný zde první, dav nový obraz sv. Vojtěcha namalovati, jej do spodního [164] štoku, obraz pak sv. Jiří do svrchního dílu oltáře vsadil a tak nyní jak podle té procesí, tak podle hlavního na oltáři obrazu obecně říká se tam „u sv. Vojtěcha“. Staříčky ten předešlý sv. Vojtěcha obraz, jenž tu býval, daroval týž pan děkan jednomu dobrému člověku v Poděbradech, jménem Janovi Válko, uzdáři, který podnes živ jsa má jej v uctivosti až dosavad a ten já často vídávám.⁸⁾

Rozvážení, zdaliž a jací kacíři v Libici byli :

Že Jiří Poděbradský, pán na Poděbradech, podobojí, onoho tak nazvaného v Čechách po Petrovi Drážďanském a Žižkovi pozůstalého náboženství byl, je⁹⁾ k vůli radě své, Janovi Rokycanovi, hájil a rozmnožoval, všem a každému veřejně vědomo jest. Z toho souditi se dá, žeť ne jiné než takové faráře na své panství usazoval a ne jiné než takové své poddané měl. Jakož pak že i v Libici takoví farářové i obyvatelové až do roku 1620 byli, z toho znáti, že oněch 12 věnců a křížů v tomto

¹⁾ R: ho. — ²⁾ Viz Pam. I. 1., str. 90. — ³⁾ R: koštovalo. — ⁴⁾ R: passyrováno. — ⁵⁾ Uvádí se jako scriba pupillaris do r. 1781. (R: Seidler.) — ⁶⁾ R: polmi. — ⁷⁾ R: s valní processy. — ⁸⁾ O obrazu tom teď není ničeho známo. Rod Válkův, z Poděbrad již vymizelý, pocházel z Kolína; synové měšťana tanního, Jana Válko, přistěhovali se do Poděbrad, z nichž Václav Válko, panský vodák, avšak vyučený uzdár (zemřel r. 1787), byl bezpochyby ten, o němž Vavák píše. (H.) — ⁹⁾ R: jej.

kostele, kteří tu od času sv. Vojtěcha [?] namalováni byli, zabilili a zamazali.¹⁾

Kdo pak dnes na tento starý obraz sv. Vojtěcha, jenž tu v Poděbradech se nachází, patří, rozumí-li co starému malování, uznati musí, že ten obraz ne po odjiti kacířů okolo roku 1620, ale přes 300 let starý jest. [?] Nu, z toho někdo zavřiti by mohl: Ten obraz tak starý býti nemůže, nebo by [165] jej byli kacíři v kostele netrpěli, ale musí býti po zkáze jejich a po roku 1620 malovaný. Když pak zase malování okolo toho roku pozorujem, musíme říci, že tento obraz s tehdejším dílem se nesrovnává, ale daleko na předešlé věky patří. Z toho obého tato hlavní závěrka následuje, což i taky mnohému sprostému vlastenci věděti potřebno jest:

Kde jsou tak nazvaní podobojisté bývali, ti jsou obrazy netloukli a nekazili, nýbrž jako my katolíci jak v kostelích, tak v domích je měli, obzvláště potom, když léta 1436 od sněmu basilejského za syny církve přijati byli. Farářové jejich čistotu (bezženství: jako naši drželi, konsistoř svou v Praze měli, řády a obyčeje církve naší zachovávali jakož i posty atd. A ti snad až dosavad v Čechách byli by zůstali, kdyby byli léta 1619 spolu s lutriánskými a pikhartskými stavy proti Ferdinandovi II. nepovstali. Ale že dříve spojovali se s jejich bludy a mnoho již od svých prvních řádů upouštěli, spojili se taky teď psaného roku s jejich nenáležitou bouřkou, od krále odpadli, proti němu válčili a jiného krále volili. A tak stalo se, že po vítězství na Bílé hoře roku 1620 za těmi, jichžto se přidrželi, taky z Čech běželi. [166] Kde pak jsou lutriáni neb pikharti byli, ti obrazů netrpěli. Protož zde v Libici musili onino podobojisté (kteří v pikhartských knížkách kališní slovou, protože oni proti pikhartům a jejich bludům ostře jednali a psali) býti. A tak tento obraz hned za jejich časů že tu v Libici byl, není žádné pochybnosti.

Obraz ten neb postava sv. Vojtěcha malována jest v biskupském oděvu, pravou rukou požehnání dává, v levé berlu a v ohnutém lokti svém všeoh 7 kopí i veslo zahrnuté má. V stínu po pravé straně jest předočněno, jak v Římě mši svatou slouže, v Libici též své bratry pohřbívá, po levé straně opět, jak onen nezveda pastýř do ucha mu zatroubil.²⁾ Pod tím vším napsáno jest starožitnou velmi literou latíně i česky takto: „Sancte Adalberte, ora pro nobis. Svatý Vojtěše, oroduj za nás“ — Nu, nynější blazníčkové, kteří z nevědomí a pouhé hlouposti své³⁾ taky k starým českým podobojistům někdy se hlásíte, avšak o přimluvě svatých slyšeti nechcete, naučte se zde, co jsou ti, ti podobojisté, o tom smýšleli, že při tomto obraze ten nápis napsati dali, a sami učíte rozsudek, zdaliž s nimi zároveň věříte

Oruba neb rám okolo toho obrazu jest černý, hrubě již od červů zvrtaný. V téměř rámu nahoře nad hlavou obrazu jest tabulka malá, $\frac{1}{2}$ pídě zděli a 2 prstů zšíři, do téhož [167] rámu vsazená a zároveň s rámem shoblovaná, která teprva nedávno, když barva odpadla, znáti se dala. Tu tabulku již několikrát byl jsem žádostiv vyníti a spatřiti, zdaž co psaného pod ní se nachází aneb co jiného, ale měšťan ten tak jest z Prostějova,⁴⁾ že k tomu nikdy svoliti nechce, pravě, že by se snad celý rám rozpadl.

To sv. Vojtěcha v Římě mše svaté sloužení bývalo na velikém obraze namalováno v kostele starožitném Nanebevzetí Panny Marie ve vsi Kostelní Lhotě, mezi Sadskou a Poděbrady na silnici slezské ležící, kdež taky podobojí farář býval. Ten pak obraz tak starý byl, že mu mnozí rozumní na 500 let hádali. [!] Hle, jak jsou předkové naši svých milých svatých vlastencův zázračné činy mýlovali, že je i v kostelích pro ustavičnou památku sobě představovali! Že pak v tom kostele velice

¹⁾ Úsudek Vavákův o stáří oněch konsekračních křížů, jakož i dále o stáří oltářního obrazu jest očividně mylný. — ²⁾ Dle pověsti stalo se tak u Milavče, když se sv. Vojtěch z Říma vracel. (Hájek, list 90. — ³⁾ R: vaši. — ⁴⁾ T. j. prostý, nevědomý.

vlhko jest, protož ten obraz tak shnil, že roku 1774 bílivše kostel, již jej ani pověsiti nemohli. A ten jsem já od své¹⁾ mladosti vídal a otcové dětem vždy povídávali o tom zázraku a takřka nezměnitelně tu památku z úst do úst tlačili.

Ale ještě do Libice musíme. Kostel ten sv. Jiří a spolu již taky sv. Vojtěcha že tak až posavad stojí, jak jej Slavník léta 979 [?] vystavěl, pochybnosti není. [?] Jest o něco menší, avšak vyšší než Panny Marie; okna v kůru toliko a v boku poledním má, k půlnoční straně žádné není a protož světla [168] v něm nezbyvá. Léta 1758 kněz Matěj Jelínek, rozený z Černovic od Pelhřimova,²⁾ kaplan poděbradský a potom roku 1763³⁾ první farář kovanický, vida ten kostel velmi již očadlý a zaprášený, pohnul k tomu Kryštofa Holfelda,⁴⁾ purkrabí poděbradského, a některé jiné paní oficírky, že jsou učinili peněžitou sbírku na obílení téhož kostela. A tak davše⁵⁾ vápno tam dovéztí poslali zedníky, aby ten kostel obílili. Kterížto přišedše a prach se zdí smetše, začali bíliti, ale žádným způsobem vápno na zdi chytiti nechtělo. Protož mistr díla toho do Poděbrad odšel a to jak panu děkanu Wolfovi a panu kaplanu, tak panu purkrabovi oznámil dokládaje, pokudž obílen býti má, že se musí to staré vápno veskrz otlouci, v nově ovrhnouti a teprv bíliti. Páni divící se tomu všichni tam jeli a viděvše sami, že vápno chytiti nechce, povolili, aby se všecky zdi otloukaly. Tu pak u jejich přítomnosti hned začal zedník tlouci a ukázala se červená barva. Prikázal hned pan děkan, aby šetrně tloukl, zda by se co zřetelného spatřiti dalo, a toť, hle, našel se věnec a v něm kříž, takto: ⊕ Nebyl pak věnec ratolestný, ale toliko čára neb obruba okolo kříže, jak tuto viděti. I připadlo hned panu děkanu, zdaliž to bude kříž od konsekrací neb posvěcování od sv. Vojtěcha. Proto poručil v té výšce dále tlouci, a tuť v jedné hodině všech dvanáct takových ⊕ nalezeno bylo. Nato rozkázal bíliti a hned vápno výborně chytalo, že krásně celý obílen jest. [169] To však nechválím, že jen jediný ten starožitný věnec aneb kříž nechali, a sice u samé zákřístě, ostatních jedenáct malířovi slavně pýchou nynějšího světa namalovati dali. Musilatě přece ta svatá samého sv. Vojtěcha aneb otce jeho Slavníka sprostnost a starožitnost té nynější zpupnilé, ač poslední nádhernosti ustoupiti.

Do toho kostela každoročně tu neděli po svátku sv. Vojtěcha z těchto míst slavná procesí neb spolujdy přicházivaly: 1. z města Poděbrad pod infulí proboštskou, 2. z města Kolína, 3. z městečka Tejnice nad Labem, 4. z městečka Žiželic, 5. z Starého Kolína, 6. z Žehuně, 7. z Čiňovsi, 8. z městečka Městce Králova atd. Takový sbor lidu tu bývalo, že oba kostely nemohly stačiti, což však roku 1782 všecko přestalo. V čas suchoty za dešť když tam odkud přijdou, žádoucí deštiček vždy následuje. Mnohdykrát se sta'lo, což bych i napsati mohl, že mnozí pastýřové duchovní se svými ovčičkami, páni řiditelové se svými poddanými přišedše tam, než z kostela vyšli, hojný dešť spadl.

Nyní jest od politiky

daleko jinší znění:

Snih, mrazy, sucho všeliký

jest prý vše z přirození.

[170] Obyvatelové nynější Libice zdaliž praví potatili synové otcův svých a pravověrní následovníci vlastencův svých jsou, z následujícího pošetření se uzná. Což proto zde přisadím, aby někdo prostý od těch

¹⁾ R: me. — ²⁾ R: Belhřimova. — ³⁾ Matěj Vincenec Jelínek nastoupil nově zřízenou faru v Kovanicích dne 29. května 1763 (R: 1760) a setrval tam do své smrti, 29. července 1768. Pohřben jest v kryptě kostelní. (Z far. archivu kovanického.) V Poděbradech byl kaplanem od r. 1752 do 1760. (Z probošt. archivu v Poděbradech.) ⁴⁾ Jan Křištof Holfedt (R: Honfeld) byl purkrabím od r. 1744. Zemřel 4./2. 1757. (H.) — ⁵⁾ k: dadouc ... ze zdi smetvše.

...¹⁾ svěsti se nedal, když od nich tu ďáblovu lež slyší, že tu víru mají, kterou měl sv. Vojtěch a on tu že měl, kterou oni nyní mají. — Odstup, satane, a nepohoršuj více! „Nebudiž v rouhání dáno dobré naše.“ (Řím. 14. v. 16.)

Z Říma, z Říma pravím, ne z francké země, ne z Pikhardie, ne z Wittenberku,²⁾ ne z Jenevy, ne z Kunvaldu, ne ze Lhoty Rychnovské, ne z Pecinova, ne z Litomyšle, ne z Mladé Boleslavě, ne z Lipska, ne z Berlína, ne z Lešna, ne ze Zitavy, ne z Těšína, ba ani z Prahy ne, — ale z Říma a to od papeže Adriána toho jména II. posláni byli³⁾ dva biskupové, Crcha a Strachota, bratři, mezi národy slovanského jazyka užívající, aby jim víru Kristovu všeobecnou zvěštovali a je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého křtili, a to okolo roku Páně 870. Jakož pak léta 871 krále moravského a léta 884⁴⁾ Bořivoje, knížete českého, té víře svatě katolické vyučivše pokřtili a základ té víry v těch dvou zemích ve jménu Páně učinili. [171] Ale jak pak? Ne v jamách, ne v stodolách, ne v lesích a skalách, ne v sklepích a skrýších, ne v nočním a pokoutním scházení, ne s dáváním na lidi přísahy a slibův, ne s chloubou svobody, ne s nadějí tělesného zisku, ne s ponoukáním k mordu, ba ani ne s tím artikulem, že může mužská osoba osobu ženskou, kde chce a kterou chce, užívat i ji milovati.⁵⁾ Hle, oni začali na královských a knížecích dvorech, nebo „žádný rozsvitě svíci nestaví jí pod kbelcem, ani město na hoře vystaveno nemůže skryto býti“.⁶⁾

Nyní vízme, jak pak Bratři začali. Chvalitebník jejich Lasitský, Polák,⁷⁾ i sám slavětník jejich Komenský praví, že prý léta 1450 v Praze i tu i tam po české zemi pučeti⁸⁾ i růsti začali Bratři. Ale odkud? Z pikhartův i Táborův, což oni sice zapírají a praví, že sami ze sebe Jednotu a novou církev vyzdvihi. Tak divně začátek té rohože Komenský plete, že já zde krátce nemohu na to odpověditi; kdo ale čte knihy a zví, z jakých pak lidí ta nová církev se začala, tuť pozná, z jakého a čího ducha ta mladá nevěstka vlněla a čím se miláčkům svým mazala. [172] Já mám dost na tom, že sami sobě postavili rok, v němžto se začali, totiž 1450, a proto prý začali, aby ani s bouřlivými kališnými, ani s papežskými nic neměli, nýbrž aby praví následovníci mistra Jana Husi býti mohli.

Nu, nyní každý nejsprostější vlastenče posuď, dobře-li se to spolu srovnává:⁹⁾ Sv. Crcha léta 884 a z Říma byv poslaný a začna od knížete, zem tuto naši na víru pravou obrátil. Sv. Vojtěch zde v Libici léta 939 [!] se narodil, léta 972 [!] kostel zde sv. Jiří posvětil, v Římě třikrát byl, římským řádem služby církevní konal, v Římě s papežem jednal i od něho na kázání slova sv. evangelium do Uher, Polska i Prus potvrzení dostal. Hle, tito apoštolové naši posláni byli, nevyčněli sami od sebe, ani nezaložili, ačkoliv mnohem víc Ducha svatého daru síly, moudrosti, horlivosti měli, než tito pražští chlapi i jiní v zemi skotáci, vlní měkci. K tomu obraceli pohany, tito pak převraceli křesťany. Oni roku 884 [!] a tito 1450, — o 434 léta později. A poněvadž o sobě praví i piší, že pravou víru začali, tak Crcha, Strachota a sv. Vojtěch musili míti nepravou. Jestliže měli nepravou, proč je do svých knih za své spoluvěrce kladou?

[173] Ale slyším nejednoho [odpadlíka], který as dvě neb tři knížky pikhartske četl, takto odpovídati, což i v Libici někteří báji a tím hrozným bludem sebe svozují, tak, co jim Komenský napsal, jako Písmu svatému víru dávající: „Naši předkové toho 1450. roku založili, vyzdvihi a ob-

¹⁾ Slovo hrubé vynecháno. — ²⁾ R: Wirtembergku... Libska... Perlýna. — ³⁾ R: byvše. — ⁴⁾ Letopočty nepřesné. Na Moravu přišli sv. Cyrill a Methoděj r. 863. Rostislav byl již před tím křesťanem, Bořivoj pokřtěn asi r. 873. — ⁵⁾ Naráží na pomluvu a lež o Ochranovských, které Vavák nesprávně víry příkládal. — ⁶⁾ Podle Mat. 5, 14. a 15. — ⁷⁾ Viz Pam. I. 2., str. 143. — ⁸⁾ R: pučiti se i rusti. — ⁹⁾ Opravy dalších chybných letopočtů viz již v poznámkách dřívějších.

novili církev a víru onu starou, za času apoštolův užívanou, teď ale již od papežův porušenou, převrácenou a zmotanou, tak jak Jan Hus ji obnovovati začal i jiní svatí muži po něm. Že pak my Crchu a Strachotu, Vojtěcha a Václava mezi své¹⁾ mučedníky stavíme, to činíme proto, že oni tehdy v církvi té staré byli, když ona ještě nezbloudila, ale pravou byla, a tak oni věřili, co my nyní věříme a my věříme, co oni tehdy věřili.“

Prve než odpovím, ještě se ptám: Zdaliž pak sv. Prokop také té vaší víry byl, poněvadž se za času sv. Vojtěcha a sice roku 979²⁾ narodil?— Tu bys, milý čtenáři, divné kroucení a přežvykování od těch bludných bratří viděti měl, neb život a skutky toho divotvorce jim jaksi nic nechutná. Jeden praví: „Byl taky Prokop naší víry, sedlákův syn z Chotouně, ale knězem nebyl, toho tak jen kněži katoličtí knězem dělají.“ Jiný praví: „Nebyl naší víry, byl papeženec.“ Jiný ještě [174] praví: „Nevím ani, byl-li je jaký Prokop, neb o něm v našich knížkách nic nečtu.“ Hle, jaká zmatenost!

Nyní odpovídám: Když tu víru máte, kterou Crcha zde založil a sv. Vojtěch rozmnožil — a sv. Vojtěch tu starou nezfalšovanou měl, — tak tehdy srovnajme nyní tu vaši s tou jeho: Vojtěch předně byl pokřtěn v kostele a byl obětován k pomoci a přímluvě Panny Marie, vy pak o její přímluvě slyšeti nechcete. Sv. Vojtěch byl posvěcen na kněžství i na biskupství; od kohož pak vaši pastory posvěcení vzali? Vojtěch tu v Libici kostel druhý ke cti sv. Jíří posvětil; vy pak oba ty kostely tu dosavad majíce, zvolili jste sobě stodolu a na kostely hledět nechcete. Vojtěch sloužil mši v ornátě, ale vy z ní posměch máte. Ano i Jan Hus až do upálení svého mši sloužil; proč vy jí nevěříte? Vojtěch klatbu na ty dal, jižto se na hřbitovích pohřbívati nechtěli; vy pak po svém odpadnutí chutně jste své³⁾ mrtvé na zahradách a cestách pohřbívali. Vojtěch se řídil Římem⁴⁾ a celá země naše Vojtěchem; vy pak řídíte se ledajakous knížkou bláznovskou a nyní Mojžíšem Tardy,⁵⁾ rozeným Uhrem, ježto Vojtěch rozený Čech a váš dokonce vlastenec byl. Tak tehdy když římská církev ještě za času Vojtěcha nebloudila, proč to neuzíváte, co on užíval? Jestli pravíte, že to modlářství jest, tak byl Vojtěch modlář a církev [175] již tehdy bloudila. Tož jestli bloudila, nemělo ho Komenský mezi mučedníky svého cechu dávat, ani do počtu vašich svatých zapisovati.

Odpovídám po druhé: Jestli církev římská kdy zbloudila, musil dříve od ní Duch svatý odstoupiti, sice s jeho přítomností by zblouditi nemohla. Jestliže kdy Duch svatý od ní odstoupil, musila ona dřív zblouditi a jej opustiti, sice dokud ona se jeho drží, on od ní neodchází. To pak oboje a všechno žádným způsobem státi se nemůže, nebo kam by se děla slova Pravdy, jenž řekl: „Aj já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa“? (Mat. 28. v 20.)

Takové a těm podobné řeči s těmi Libickými jednou jsem měl a je přemohl i dokázal, jak se knížkam Komenského velmi svozují. A protož, mé děti a všichni milí vlastenci Čechové, nedejte se svoditi, „porušují dobré mravy zlá rozmlouvání“ (I. Kor. 15. v. 33.) a takoví odpadlíci svůdcové „skrze sladké řeči a pochlebné svodí srdce nevinných“. (Řím. v poslední.)⁶⁾

Na tento čas v té vsi Libici jest 58 numer neb počtů stavení, z nichž toliko 13 katolických zůstává, ostatních 45 roku 1781 a 1782 do bludu upadlo.

[176] Přidání: Když již toto vypsání hotové bylo, stalo se, že dne 17. října roku tohoto 1785 já, jenž toto píši, byl jsem od řídíelského

¹⁾ R: naše. — ²⁾ Přesný rok narození sv. Prokopa není znám. Narodil se, když byl sv. Vojtěch biskupem (982---995). — ³⁾ R: vaše. — ⁴⁾ R důsledně: říditi se s něčím. — ⁵⁾ Mojžíš de Tardy, rodem Uher, přišel do Libice r. 1783 a setrval tam až do své smrti r. 1837, jsa dosud vděčně vzpomínán od svých souvěrců. — ⁶⁾ K Řím. 16, 18.

ouřadu svého¹⁾ do též vsi Libice za komisaře a spolu zedoměřiče k onomu letos nařízenému měření a zrnování polí takměř přinuceně odeslán, při čemž celé tři neděle v tom místě jsem strávil a tak mnohem pilněji a bedlivěji to, o čem jsem dříve psal, spatřil a vyšetřil, ano i změřil a dle toho také k tomuto traktátu toto přidání za dobré uznávám a pravím, že na té pěkné hradové rovině na pěti místech jest viděti, která tu někdy dosti prostraná a veliká zděná stavení bývala. V samém kamení se v těch místech oře, že ale země dobrá jest, přece se zde obilí rodí a sice u celé Libice nejlépe, tak že role ta na 5 1/2 zrna vy- nesena jest. V tom místě, kde volí klekávali, kteréž mně ti odpadlíci, ač bezděk, ukázati musili a při tom přidali, že tu nedávno přes 30 sáhů kamena z gruntů vykopáno jest a ty grunty že někdejšího stavení svého na způsob kříže formu měly takto

což obzvláště zedník jeden, Hněvsa,²⁾ jenž to kamení lámal, mně ukazo- val, ač taky [odpadlík].³⁾

[177] Tu noc před slavností Přenesení svatého Václava, okolo 11. hodiny zlí lidé v počtu 16 osob do fary škramnické dostavše se, pana faráře, Jakoba Hynka Zelenku, an jim sám otvíral, na postel vrhše,⁴⁾ někteří na něm leželi a jiní, co se jim líbilo, jakož i jeden kalich okolo 30 zl. drahý a věci pana faráře až na 104 zl. pokradli a s tím, když tak skrze bdění i obzvláštní opatrnost pacholka domácího již lidé ve vsi zvěděvše to na faru běželi, utekli. Hned pak v čtvrtý den ve vsi Velimi na panství poděbradském skrze stříbrné nože v dolní hospodě prodávané jeden z těch loupežníků byl chycen. V též hospodě i ten kalich, již však roztlučený a na kusy kleštěmi roztrhaný se našel, načež i šenkýř, Kašík příjmím,⁵⁾ s ženou i synem svým do Kouřima vzat. Ve 14 dnech 11 osob z té zlostné bandy již dostáno bylo.

Toho též dne 4. března okolo 11 hodin před polednem Pán Bůh mé manželce Barboře pomoci a společně nám manželům syna již sedmého dáti jest ráčil, jemuž dáno jméno na křtu svatém František Podivín.⁶⁾

Toho měsíce díl vikářství dobřichovského, jenž do diecési

¹⁾ R: meho do tyž. — ²⁾ Viz na str. 64. pozn. 3. — ³⁾ V rukopise jest půdorys ten toliko tužkou zběžně naznačen, vlastní výkres však, jakož i popis jeho a vůbec dokončení tohoto „Přidání“ o Libici bohužel v rukopisu schází. Bylo by jistě pro nás zajímavé. Další stránka (a spolu nový arch) měl začít slovy: „Lit. A“, t. j. asi podrobnějším popisem ná- kresu toho a ostatního výzkumu Vavákova v Libici vůbec. Arch ten chyběl již při vazbě rukopisu. — ⁴⁾ R: vrhše . . . zvědice. — ⁵⁾ Byl jen pachtýřem, mezi sousedy se neuvádí. (H.) — ⁶⁾ Ze zápisu v matrice škramnické: Pokřtěn 5. března. Otec: Franc. Wawák, judex. Kmotr: Vá- clav Vozáb, soused mlčický. Svědkové: Martin Žert, soused mlčický, confess. Helveticae, Alžběta Schlechtová, sousedka. Křtil P. Václ. Simek, kaplan.

hradecké připadl, zas tu v Poděbradech dostal velebného otce Antoně Ziegelheima, děkana, a ten má Sadskou a Čiňoves.

[178] Do 14. března sněhu ještě více přibýlo i mrazy ostřejší nežli prve a to ve dne i v noci trvaly. Poručení přišlo, aby cesty a struhy se vyhazovaly, což ovšem dělali jsme, ale zase vždy sněhem všecko zavíto bylo. Proroků mnoho bylo, již té zimě do Veliké noci termín, ouklad dávali, ale netrefili.

Píce pro dobytek již přecházela, protože seno již za 1 zl. až i za 1 zl. 15 kr., sláma ječná mandel za 1 zl., taky za 1 zl. 15 kr., žitná za 1 zl. 30 kr. se prodávala. Do Nymburka a Poděbrad pro seno a slámu až z Kostelce Černého, z Kouníc, z Škvorče i Ouřínovsi robotou posílali.

Před velkonocí cesty již zlé byly, nebo jednak stále se zamítaly, jednak vždy výš nahoru jich přibývalo, tak že na 2 i na 3 lokte zvýšené byly. Takové cesty kdo minul, hned zvrátil. Vyhýbání pak ovšem nejhorší bylo. S vozem nebylo možná žádnému nikam jeti, vše na saních se jezdilo.

Obilí již také připláceti začalo v polovici března takto: Pšenice 4 zl. 15 kr., žito 3 zl. 30 kr., ječmen 2 zl. 24 i 30 kr., oves 1 zl. 39 kr., hrách 4 zl. atd.

[179] Když equinoctium vernum ¹⁾ v úterý po neděli Květné odběhlo, nadáli jsme se, že již jakožto v dni dlouhé ten sníh pomíjeti bude, ale ještě ho vždy přibývalo.

Veliký pátek trefil se práv na ten den, v který Pán náš trpěti ráčil, totiž 25. března, nebo v který den se vtělil, v týž den také umřel.²⁾ Dle toho našli se mnozí, již pravili, že se to od času umučení Páně ještě nestalo, jiní zas, že ve stu letech sotva se to stane neb stává. Protož já, abych na grunt přišel, vyhledávati to jsem nezanedbal a našel jsem, že jen věku předešlého a tohoto nyní běžícího v těchto letech se to přihodilo: 1622, 1644, 1673, 1702, 1712, 1771 a letos 1785. Léta pak 1652 byla Veliká noc 23. března a tak Veliký pátek 21. téhož, popelec pak 3. února se trefil; od té doby ještě kratší masopust nebyl. Kdybych dosti času měl, mohl bych vypočítati na budoucí léta, zdaliž a kdy ten svátek trefí se v Veliký pátek, neb skrze samé počítání k tomu přijíti se může. Ale nechť se s tím někdo jiný párá, nebo mně místo intervallum minus počítání jest lepší orba aneb hnůj nakládání.

[180] Ale jiné věci letos vidíme, které ve stu letech, ba nikda snad ještě se nestaly, totiž tak veliké a dlouho trvající sněhy. Pán Bůh rač to k dobrému konci přivést! O Veliké noci na saních do kostela jsme jezdili.

Obyčej vajec koulení
nebylo ani k spatření.

Jakož pak také v těch vejcích nemalý nedostatek byl, nebo skrz tu prodloužilou zimu slepice nenesly. Zde po vesnicích 2 vejce za 1 krejcar, v městech pak jakož i v Poděbradech a Nymburce jedno za grešli bylo, též i jedno za krejcar.

Po Veliké noci již teprva mnohým ta metlička Boží v oči šla, když ani dříví, čím by se zatopilo a zahřívlo, ani chleba a jiné mouky, co by se jedlo, ani píce pro dobytek nebylo.

Do lesův pro sněhy nemohlo se jeti,
mouka na chléb nemohla se mletí,
na půdách, v stodolách nic není, jen smetí.

naproti tomu ale ti, které svět od sprostých odmísil, dobře svého užili;

¹⁾ T. rovnodennost jarní. — ²⁾ Domněnka nezajištěná.

nebo na těch saních jak o masopustě
jezdili po bálích vesele i v pústě.
O Veliké noci zas jako na novo
jezdili jsou s mocí, málo šetříc toho,
že neobvyčejné tvrdé časy máme,
o teplo veřejně (a) Boha nežádáme.

[181] Všeliké bídy a psoty, co jsou lidé zakusili, není možná na krátkce vysloviti. Pro přemrznutí malých potokův v Poděbradech a Nymburce na 5 i na 6 mil od hor lidé mleli, ač pak také i na Labi málo vody bylo, nebo někdy jen na jednom mlýně toliko, někdy na dvou mleli. Maso telecí ale laciné bylo, nebo pro nedostatek píce málo lidé odstavovali, raděj prodávali; místem bylo za 4 kr. 1 libra, ano i za 3 kr. Sláma již vystoupila na 2 zl. mandel, seno centnýř 1 zl. 30 kr. až 1 zl. 45 kr., až taky 2 zl. Posledně mnozí s velikou ještě žádostí, co kdo chtěl, za seno a slámu dávali. Přece však dobytek zmořený jak hovězí, tak ovčí zůstal. Ovce jednak na sucho se bahnily t. j. žádného mléka neměly, jednak když dlouho pásti se nemohly, při suché pici mléko ztratily a tak i s jehňátky hynuly. V mnohých dvořích i hovězí dobytek padal. Zvěř v lesích hladem a zímou utrápena jsoucí padala; zajíci a koroptve, kde je obzvláště nehlídali, dokonce pohynuli.

Dne 2. dubna, jenž byl pátek po slavnosti velikonoční, první teplý den byl toho roku.

4. téhož, v pondělí po neděli Provodní, světili jsme slavnost Zvěstování anjelského Panně Marii, nebo [182] z Velikého pátku na tento den přenesena byla.

5. dubna jakož i 7. a 8. téhož celé ty dni sníh hojně opět padal, že zase všechny cesty a struhy pracně od lidí vyházené zapadly a zamýtily se, až nic znáti nebylo. A tu již v rovinách bylo sněhu na 1 1/2 lokte, v dolínách pak takové závěje neb záměť byly, že snadno na 12, 15 i 20 loket výšky vystoupily.

V noci na 7. dubna opět loupežníci do kostela plaňanského a zákříšťě dobyvše se všecka mešní roucha i nádobí až do té komžičky ministrantův pobrali.

Den třináctý dubna první byl bez mrazu. Od dne 10. prosince roku minulého 1784 až do tohoto dne mrzlo pořád, celé čtyři měsíce a tři dni. Sníh také od toho dne 10. prosince až dosavad leží. Hned téhož 13. dubna pouštět začalo, sníh řidnul a voda se ukazovala, 14. téhož opět bez mrazu a tu již voda valem téci začínala, 16. téhož kvalitě již voda běžíc nejen struhy naplnila, ale i po polích, lukách a všudy vesměs šla. Pod zdejší ves Milčice tak mnoho jí přišlo, že jsme nikdy, ani loňského roku tolik jí neviděli. A ten den jsme nejprv zimní osení spatřili, které, buď Bohu díka, [183] zelené, krásné a beze vší škody vyhlíží.

V týž den čtyři fůry z Chotouně byvší v Praze pro sůl panskou a tudy do Poděbrad ji vezouce, ze vsi nemohli, protož takovou u mne složivše zpátkem domův se obrátili.

17. dubna malý byl mráz, voda drobet zapadla, nato udělal se čas, že okolo 9 hodin zas voda velmi běžela, tak že od nás jdouce do Škramníka do kostela, ve vsi Tatcích pro vodu přejíti jsme nemohli. Onde i onde škody mnohé i nenahraditelné jak země pobráním, tak zas horské červené blýsknavé země nanesením voda způsobila. Aby pak zdejší potomci věděli, jak zde mnoho vody bylo, podle toho to mohou mysleti, když na tom mostě, jenž „na liškách“ slove, přes nějžto se z Milčic do Střebestovic jede, na jeden loket výšky byla a jej taky, ač loni na panský náklad docela nový udělán byl, rozházela a roznesla, čehož ani předkové naši nikdy neviděli.

Rovně veliké škody na střechách jsme zkusili, nebo ptactvo, které tu v Čechách zimuje, nemohouce tak dlouhý čas k zemi, střechy velmi

(a) V kostelích žádné modlení není.

trhali, ano i hnůj na dvořích ani před lidmi nesletující žrali i do stavení taky jíti se nezdráhali. Skřivánkové také hned měsíce března se ukázali, ale pro sníh k zemi nemohouc[e] [184] na dvory, prahy a kde plac jaký bez sněhu byl, valně šli. Já sám ze stodoly před vraty zrní když jsem jim házel, hned jich množství přiběhlo a u mě přítomnosti jako domácí kuřátka zobali. Lítostně ovšem bylo na to ptactvo se dívatí.

Ten den před svatým Vojtěchem začali jsme sít s prospěchem, ačkoliv prv každé léto bývalo zcela zaseto.

Na svatého Jiří nejprvnější byl den,
v němž ovce na pastvu teprva vyšly ven.

Od 16. prosince roku minulého nebyly venku ovce až do dne přítomného — učiní 4 měsíce 10 dní.

Od 23. dubna až do 5. máje dnové byli zimaví, oblační, bez blesku slunečního. Tráva málo rostla, obilí zimní i jarní nevycházelo. Na začátku máje obilí platilo se takto: Pšenice 4 zl. 45 kr., žito 3 zl. 30 i taky níž 3 zl. 27 kr., ječmen 2 zl. 45 kr., oves 1 zl. 45 kr., seno 1 centnýř 1 zl. 30 kr., sláma žitná 1 zl. 30 kr. i taky 1 zl. 45 kr.

[185] Dne 5. máje slavnost Nanebevstoupení Pána Krista se světíla, na kterýžto taky právě den, jakž tím jisti jsme, Spasitel náš na nebe vstoupil. Památka toho slavného Božího vstoupení v starožitném kostele škramnickém od dávna skrze ceremonii t. j. tažením vzhůru obrazu Božího vzkříšení držívala se, skrze ale nynější působivosti letos vynechána jest. Lidu dle starého zvyku přišlo sem veliké množství; když ale nic neviděli, mnozí (kteří sobě všechny věci dobře rozvážiti neumějí) na to žehrali.

Rovněž tato ceremonie byla jest od církve toliko dovolena, ne pak přikázána, pro upamatování a posílnění víry v lidech věřících, aby to vidouce tím spíš mysl svou k nebeským žádostem pozdvihnouti mohli. Jakož pak v pravdě říci mohu, že při spatřování toho Božího vstupování každému člověku srdce se rozhorlilo a nebe zachutnalo, mnohým hojně slze z očí tekly. V dětech obzvláště tak nezměnitelně ta památka uvízla, že ten artikl víry „vstoupil na nebesa“ tím spatřováním do sebe vtělovaly. Za starodávna v každém farním kostele to bývalo, odkudž i dosavad v každém bez rozdílu kostele uprostřed [186] stropu díra aspoň býti má [?] pro památku Božího vstoupení.

V témž Škramnici velkou mši svatou odzpíval plný dnův velebný otec, pan Tomáš Skřivánek, děkan kouřimský, kanovník vyšehradský, sacerdos jubilatus a po 45 let děkan v Kouřimě, totiž od roku 1740.¹⁾ Kazatel byl pan Václav Šimek, domácí kaplan.

Dne 6. máje první jarní rosní, jasný a teplý den byl toho roku, jakož i 7. a 8. téhož a hned po ty tři dni obilíčko ozimní divně vzhůru se mělo, jarní těž vycházelo, tráva se zelenala a znáti se dávalo k hojně Boží ourodě. Každé srdce lidské se zaradovalo. Ovčičky již napasené domův chodily a jehňátkům potravu mléčnou²⁾ hojně přinášely. Seti ječmena nejlepší bylo, neb země vyspěly a v místech nízkých vysychaly. Na Labi povodeň, kteráž 14 dní trvala, již také býti přestala. Okolo 20. máje již sucho začínalo býti a dnové i noci vždy studené a zimavé byly. V celém máji tři dni toliko tak teplé byly jako jindy bývají.

Při konci máje pšenice 4 zl. 30 i 27 kr., žito 3 zl. 18 kr., ječmen 2 zl. 27 kr. i 30 kr., oves 1 zl. 45 kr., proso 4 zl.

¹⁾ Viz Pam. I. 2., str. 83. — ²⁾ R: mlýčnou.

[187] Tohoto měsíce řeholníci bosáci sv. Augustina se svým sv. Václava klášterem v Novém Městě pražském taky se rozloučili, kdež 180 ornátů, z nichž 12 s dalmatikami a pluviály byly, 30 kalichů, 8000 knih a mnoho slavného Škrétovského malování nechavše, do jiných svého řádu klášterů se rozešli. Klášter pak v jakési prádla proměněn býti má.¹⁾

Rovněž toho měsíce, v noci na den 14., u vigilií letnic, loupežníci do kostela sadského dobytve se, všecka mešní roucha pobrali, že neměl pan děkan se pány kaplany v čem mši sv. sloužiti²⁾ Tolikéž v Lysé, Mochově, Vyšerovicích, Kostomlatech, Žabonosích a jinde namnoze kostely okradené byly. Není mně možná všeho zde vypsati.

Jak pak by takoví loupežníci, když se dostanou, trestáni byli, z toho se pozná, že onen Kašík, šenkýř velimský, u něhož se roztlučení škramnický kalich našel, byv čtyři neděle v Kouřimě v šatlavě, zas domův puštěn jest a zboží jeho, které mu ouřadně od zámku poděbradského vzato bylo, zas mu vše vráceno. Slyšet obecně se dalo, že v Praze takový jeden při právě řekl: „Když [vláda]³⁾ bere ve dne, proč bych já nebral v noci?“

Ač to za pravdu nestavím,
ani ty řeči neslavím.

[188] V noci před dnem 29. máje opět loupežníci kostel dobřichovský okradli, kdež všechny svícny a ciborium vzavše, svaté hostie za zdi hřbitovní vysypali a některé po cestě k Cehenicům rozházeli.⁴⁾

Toho též měsíce a sice od dne 1. máje začalo se biskupství a konsistoř v městě Budějovicích Českých v kraji bechyňském, které Jeho Milost císařská založiti a fundirovati ráčil, dav⁵⁾ k té stolici k řízení kraj bechyňský, prachynský a díl plzeňského (ten díl nyní slove kraj klatovský), any prve k arcibiskupství pražskému patřily. Prvním biskupem tam učiněn hrabě [Jan] Prokop Schaffgotsch z Kynastu a Greiffensteinu,⁶⁾ kanovník holomoucký v Moravě.⁷⁾ Jeho děd před 45 lety nej-

¹⁾ Klášter i s kostelem pronajat vojenskému eráru, jenž do zrušeného chrámu dal sklad vojenských postelí a do kláštera prádelnu. R. 1809 zřízena z kláštera trestnice a konečně r. 1826 i chrám sv. Václava upraven znovu ke službám Božím. Za našich let trestnice zrušena a zbořena, starobylý kostel pak právě se opravuje. — ²⁾ Dle farní knihy pamětní v Sadské ukradli skoro všechno kostelní prádlo a tři ornáty. V Lysé ukradena monstrance a ciborium v klášterním kostele dne 9. srpna 1784. (Z „Inventáře zrušeného kláštera augustin.“ sdělil vdp. děkan K. Kopal.) O krádežích dále jmenovaných není v příslušných farních archivech ničeho zaznamenáno. Ve Vyšerovicích již také r. 1779 byl kostel a zvláště svatostánek svatokrádežně vyloupen. — ³⁾ Zmírněno. — ⁴⁾ V pamětní knize farní není o tom záznamu, avšak mezi lidem pověst o tom dosud se udržuje. (Dle sdělení vdp. děkana J. Musila v Dobřichově.) — ⁵⁾ R: dadouc... Bechyňský, Prachynský... Plzeňského... an. — ⁶⁾ R: hrabě Prokop Šafgotz... Greifenštajnu. — ⁷⁾ Od r. 1783 byl již samostatným gener. vikářem v Č. Budějovicích.

vyšším purkrabím pražským býval¹⁾ a roku 1743 dne 12.²⁾ máje naši slavné paměti matku a paní Marii Teresii spolu s Jakubem z Liechtenšteinku, biskupem holomouckým, slavně v kostele svatém hlavním na království české korunoval. Při té stolici jest též probošt, děkan a pět kanovníků ustanoveno. Do počtu těch šesti [189] sídelních milost měl posazen býti velebný pan Jan Michalovic, děkan pardubský, jenž prv na Poděbradště ve vsi Čiňovsi farářem býval.³⁾

Vždy téhož měsíce patenty přišly, že měření rolí po celé zemi se založí, jakož i nové klasování a výnos půdy neb země vysvětlí, aby tak spravedlivě jeden každý z toho, co má, budoucně platiti mohl.⁴⁾ K tomu cíli ustanoveni jsou dva slavní komisaři⁵⁾ do celé země, přes to ještě do každého kraje na některé panství jiné od zámku direktorové zvoleni, jakož i náš poděbradský pan direktor do kraje čáslavského, kamžto také dne 30. máje odjel.

Jaké pak to má přičiny, nemůž' zde psáti šířiny.

Dost zle sice, že v měrice, ty německé míry zemské, proměněno, odměřeno všecko bude a nabude usedlosti, výsevnosti, též i více kontribuce.

Neb v té práci (a) ti měřáci (b) mez, příkopy, cesty, ploty na papíře v stejné míře vymalují, vyrýsují, spočítají a v grunt (c) dají. Tak ze všeho, třeba z zlého i co dusí (d), sedlák musí vol nevolně platit hodně, buď že klidí neb neklidí, — nemůž-li nic, musí jít pryč.

[190] Takovou zemoměřičskou⁶⁾ práci, které jsem já z obzvláštního daru Božího a přičinění svého dobrý díl uchopil, mohl bych co jiní měřičové vykonávati, ale na cizím panství můj pan vrchní mně brání, na našem pak mně se nelíbí pro přičiny, které sobě nechávám.

Měření země pěkné jest umění,
radím každému, by v něm měl zkušený.
Užitek, ne škoda, jest i pro sedláka,
dobrá jest příhoda taky pro vojáka.
Stačitedlnou pamět a dobré svědomí
sluší mít každému při tomto umění.

Dne 11. června patenty tištěné do každé vsi dostávali jsme, v nichžto i vynaučení, co a jak se měřiti má, skrz figury poukázáno jest.⁷⁾ Jáť ovšem to chválím, dobře a dost schopí-

(a) V nynější rakouské míře. — (b) Ingenie[u]rové, měřiči. — (c) Do usedlosti vpočtou. — (d) Z lad, písků, porostlin, bahnišťat, dolů.

¹⁾ Jan Arnošt Ant. Schaffgotsch byl posléze od r. 1721 nejvyšším zemským komořím a od r. 1734 do své smrti 11. června 1747 nejvyšším purkrabím. Jeho syn Arnošt Vilém, jenž byl od r. 1760 dvorským sudím království Českého a zemřel r. 1766, byl otcem jmenovaného biskupa budějovického, Jana Prokopa, jenž se narodil r. 1748 a zemřel r. 1813. —

²⁾ R: 13. — ³⁾ Viz Pam. I. 2., str. 53. — ⁴⁾ Tak zvaný katastr josefinský, nařízený patentem z 20. dubna 1785. Panská i selská půda měla býti vyměřena a pak stejně zdaněna podle stupně svého výnosu. —

⁵⁾ Gubern. rada Jan Frant. Hermann z Hermannsdorfu a Jan Josef Erben, král. administrátor komorních statků. (Viz Prager Oberpostamtstzgt. ze 14. května 1785.) — ⁶⁾ R: Zemo-měřickou . . . přičinění meho. — ⁷⁾ Při onom patentu z 20. dubna 1785.

tedně jest to předočněno, nicméně lidem od moře vzdáleným darmo jest vlny jeho ukazovati. Kterak možná jest staré sedlské lidi, sousedy, rychtáře za jeden, dva neb tři dni tomu umění vyučiti, ježto zemoměřičové, an[í] v tom po mnoho let pracují, často s netrefou se potkají? Já sám mohu říci, že větší pilnosti k tomu sotva který inženýr přisadí, jako já když co měřím; avšak přece časem chybím, zvláště v počítání ¹⁾ a protož nápravu vždy s sebou taky nosím a jí potřebuji.

[191] Dne 13. června pan sirotčí, jakožto komisař panství, s jedním inženýrem a spolu s celým oficířským vyjeli do vsi Chválovic nad Labem, kamž také mnoho rychtářů a sousedů přijíti musilo, a tu dělala se toho měření zkouška. ²⁾ Prve než se na pole vyšlo, rychtář chválovský, Jiří Poupa, se svými třemi sousedy, jakožto výchozními, ³⁾ a rychtář polabecký, Jan Kůrka, ⁴⁾ též se třemi svými přísahali v návsi u kříže, ti, již katolíci byli; nekatolíci pak bibli svou halskou přinésti musili, v nížto na evangelium sv. Jana, první kapitolu, prsty pravé ruky položivše přísahali.

Ves Chválovice a Polabec za jednu obec jsou spojeny, ⁵⁾ tak jak v patentu zní, kde malé vesnice jsou, aby dvě neb tři v jednu spolbu vejdouce, výnos zrna vynášely. Obou těch vsí rychtářové katolíci jsou.

K prvnímu poli když přišli, ⁶⁾ zemoměřič tu přítomný, pan Jan Müller, Pražan, kterýž také r. 1778 při naší vsi Milčicích měřil, ⁷⁾ začal to pole měřiti a to umění pánům oficírům, písařům i sedlákům ukazovati, ale na ten čas nic jiného nespravil, než jako by slepému kvítí na louce ukazoval. Hospodář pole tázán byl nejprve, co by na to pole vysel, za druhé, co by zase z něho na zrně sklídl, k jehožto odpovědi musili také rychtářové a ti zvolení výchozní svůj rozum dáti a co oni řekli, to se zapsalo a šlo se k druhému poli.

[192] Tak a na ten způsob jinde a všudy v měření tom se pokračovalo, kromě že na císařských panstvích každé pole jako jinde se neměřilo z příčiny, že nedávno, v roce 1777 a v 1778, všecko skrz vyslané zemoměřiče se vyměřilo a takové vyměření každý soused v knížce k tomu zhotovené v rukou svých má. Jestli pak kde domnění bylo, že by některé pole větší neb menší bylo, to toliko se změřilo, ku kterémužto měření z oné strany Labe na zdejším panství pan listovní a písař,

¹⁾ Dobře se znal Vavák; zmátl se i v počtech příkladů, které dále zde za vzor uvádí. — ²⁾ R: průba. — ³⁾ Vavák jmenuje je důsledně „vejchozní“. Je to, myslím, lidově přizpůsobeno názvům „vejhoz, vejhozni“, jak tehdy překládána slova Ausschuss, Ausschussmann, t. j. nyní „výbor“. (Viz na př. „Pražské české noviny“ z r. 1784 v čís. 26.) — ⁴⁾ Jan (R: N.) Kůrka, sedlák z čís. 1. nov., ze starého rodu domáciho, držel statek druhý největší ve vsi ve výměře 62 strychů. (H.) — ⁵⁾ R: su [!] spojení. — ⁶⁾ R: poli přišedše. — ⁷⁾ Viz Pam. I. 1., str. 99. —

pan Thadeus Oudrcký z Oudrče,¹⁾ z starožitného rytířského rodu, z této pak strany Labe já František Xaver Vavák odkázání jsme byli.

Na některých panstvích rychtáře a sousedy tomu umění učití vrchnosti daly, jako z panství knížete z Liechtenšteina v Českém Brodě a jiní jinde atd. se učili, poněvadž v patentu stojí, že sedláci sami měřiti a výnos zrna usuzovati mají.

V tomto měsíci deštikové hojní tři spadli; obilí krásně rostlo, ječmeny ale po těch deštích se ztratily a sešpičatěly. A že při tom vždy studeno bylo, prosa, ač vláhu měla, nic od země nerostouc[e] sežloutla, špatnou naději dávající. Na den sv. Petra a Pavla první byl den, v němžto jsme mohli říci, že parno jest, a toho času žita odkvítila.²⁾

[193] Okolo 25. června obilí cena začala se menšiti: Pšenice 4 zl. 15 kr., žito 3 zl. 12 kr. neb 15 kr., ječmen 2 zl. 18 kr., oves 1 zl. 36 kr., proso 4 zl., 1 mandel žitné slámy 1 zl. 30 kr.

Dne 13. června z této strany Labe a 14. téhož z druhé strany Labe na panství poděbradském rychtářové a výchozní v zámku na spravedlivý výnos rolí přísahali jsme, katolíci před krucifixem, odpadlíci pak na evangelium sv. Jana první kapitolu ruce položené majíce. Dejž Pán Bůh, aby to všecko spravedlivě vyměřeno, usouzeno a k dobrému konci jak pro nejvyššího monarchu našeho, tak pro nás uvedeno bylo!

Že pak nyní, jakž patent praví, i vrchnostenská, panská, svobodnická, městská, kostelní i farská pole k změření přijdou a ze všech kontribuce platiti se bude, protož, když extraordinarium, co až posavad vrchnosti platily, s naší kontribucí se smísí, pokudž více na to se nepřidá, naděje se tu nemalá činí, že by sedlákům kontribuce ubýti mělo; nebo s tím rovně, zvlášť u vrchnosti, množství země, rybníků, lesův atd. se najde, že se z toho až dosavad neplatilo a nikda ani do míry nepřišlo. Zatím — čas nejlépe ukáže.

[194] Na začátku července časy deštivé začaly býti, sena klizení nehrubě bylo veselé a trvalo to přes celý měsíc červenec. Sena sice hojně bylo a kdo časně sklídl, otava též dobře se založila; kdo ale až po deštích při konci července klídl, poněvadž suché časy potom přišly, tehdy nehrubě otava se zarodila. Jak v červnu, tak v červenci vždy přece více studeno než teplo bylo, noci obzvlášť chladné. Žádné obyčejné v těch časech bývalé horko jsme nezkusili. Blech a much málo bylo. Dobytek z pastvy přijda vždy do stavení a do chlívův se tlačil a tam raději přes noc nežli venku býti chtěl.

Okolo sv. Prokopa a po něm obilí zase připlatilo, zvlášť žitu, že bylo za 3 zl. 24 i taky 30 kr.; ječmen 2 zl. 30 kr., oves 1 zl. 45 kr. Pšenice též vyšla až na půl páta zlatého.

Dne 12. července pan František Xav. Tuschitz,³⁾ starší písař purkrabský a fišmistrovský, sem do Milčic na zrnování neb klasování rolí za komisaře poslán jsa přijel.

¹⁾ R. 1757 byl nadlesním v Hradištku u Sadské; toho roku oženil se s Annou, dcerou Frant. Andrie, sládka brandýského a později kolínského. (H.) — ²⁾ R: odkvétaly. — ³⁾ R. 1783 oženil se s Josefou, dcerou Jana Kleina, městského syndika. Otec jeho, Vojtěch Tuschitz (R: Tušicz), kameník z Chrudimě, byv zaměstnán při přestavbě zámku v Poděbradech, koupil si pak hospodu v Kovanicích od Frant. Konráda za 3000 zl., kterou později ujala vrchnost. (H.)

[195] Jak při tom spisování, vyměřování a zrnování rolí se pokračovalo, krátce toliko přednesu, neb mám za to, že tato tak zřetelná věc v pamětech řečnických dlouho zbudoucní :

I. Při každém městě, vesnici atd. pole do jistých a zřetelných položení neb obsahů se sepsala, — ku příkladu mezi touto a onou cestou, až do cizích hranic neb nějakého hlavního příkopa neb struhy všechna pole, buď z této neb z oné vsi ležící a jakémukoliv panství neb držiteli patřící, — ta, pravím, dle topografického neb pořadního počtu se do jednoho obsahu neb položení (německy Flur slove) ouhrnkem vepsala a dále nic přes cestu, struhu, příkop se nepřecházelo, tak že má-li¹⁾ kdo na obou stranách cesty neb příkopa pole, tehdy co na druhé straně cesty zůstalo, to již ne k tomuto, jako prve měl, poli, ale do jiného obsahu zase zapsáno a tam v zrně pojištěno bylo. Někomu se dostalo jedno pole ve dvou, ve třech, ve čtyřech [196] obsahách míti. V Pečkách Blatných, kdežto jsem já téměř všechna pole měřil, tamnímu rychtáři

Uzenkář. Židovka vetešnice.
Pražské pouliční figurky z konce XVIII. století.

Kratochvílovi²⁾ jedno pole jeho do pěti obsahů neb položení připadlo z té příčiny, že je³⁾ cesty sem tam jdoucí dělí neb řezají.

Začatek takových obsahů vždy v zahradách domácích jest takto:

Ves Milčice.

Čís. topograf 1. Místní plac vsi Milčic neb náves, docela neužitečný.

" " 2. Jan Šlechta, čís. domu 19.

" " 3. Jehožto domovní zahrada má sáhů do □ 83.

Sklidí na ní sena $\frac{1}{4}$ centnýře, otavy 0.

Tak vždy dále počet domů a zahrad následuje. Když pak celá ves tak popsána jest, tehdy to první pole za vsi má počet po těch zahradách poslední; ku příkladu zde poslední počet ve vsi jest 55, tehdy první pole za vsi má 56. Následovně, jsou-li dvě vesnice spolu spojené, [197] tehdy u té první vsi jaký jest počet poslední, ten po něm následující jest u druhé vsi první. Ku příkladu zde v Milčicích jest posledního pole počet 389, tehdy u vsi Peček Blatných jest náves jakož tam první, k to-

¹⁾ R: maje. — ²⁾ Při zápisu novorozené 20. února 1784 Marie Anny uvádí se otec její rychtář Vojtěch Kratochvíl v Pečkách čís. 4., katolík. (Z děkan. archivu v Dobřichově.) — ³⁾ R: jej.

muto ale přisazena činí 390. U těch obou vesnic topografického počtu zahrad a polí vynašlo a do fassí vepsáno jest 1897.

II. Zahrada jedna každá změřena byvši, nechť ona cokoliv plodí, vyšacovala se toliko jako nějaká louka, co by se na ní sena a otavy skliditi ročně mohlo. Pole též každé změřilo se rakouským provazcem, který v sobě 10 sáhů rakouských drží (O českém padesátidvouloketním provazci již není zmínky.) Kolik □ (čtverhranných) sáhů pole v sobě drželo, z takových jochy (po moravsku) se dělaly. Jeden joch nebo jitro drží v sobě dva rovné české¹⁾ strychy nebo korce, tolikéž tři rakouské měřice; následovně na sáhy drží těch rakouských □ sáhů 1600, — což však, aby mnohý potomek lépe věděl, touto tabulkou vysvětlím:

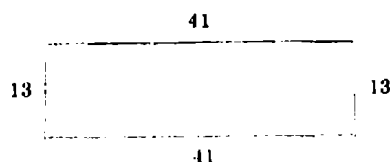
[198] Klíč aneb tabule vysvětlující, jak se ze sáhů výsev zrna srozuměti a dělati má.²⁾

Čtverhranných sáhů	činí výsevu			
	jochy	korce	měřice	mázlíky
8 $\frac{1}{3}$	.	.	.	$\frac{1}{4}$
16 $\frac{2}{3}$	.	.	.	$\frac{1}{2}$
25	.	.	.	$\frac{3}{4}$
33 $\frac{1}{3}$	.	.	.	1
41 $\frac{2}{3}$	.	.	.	1 $\frac{1}{4}$
50	.	.	.	1 $\frac{1}{2}$
58 $\frac{1}{3}$	.	.	.	1 $\frac{3}{4}$
66 $\frac{2}{3}$	.	.	.	2
75	.	.	.	2 $\frac{1}{4}$
83 $\frac{1}{3}$	.	.	.	2 $\frac{1}{2}$
91 $\frac{2}{3}$	.	.	.	2 $\frac{3}{4}$
100	.	.	.	3
533 $\frac{1}{3}$	.	.	1	.
800	.	1	.	.
1600	1	.	.	.

[199] Představení nejjistšího měření roli provazcem:

Moje milé děti, chcete-li věděti,
jaká jest míra v poli,
musíte nebýt volí [!] —
Tomuto způsobu věřte
a takto pole měřte:

Figura I.

I. Toto pole má:

délky 41 sáhů

šířky 13 „

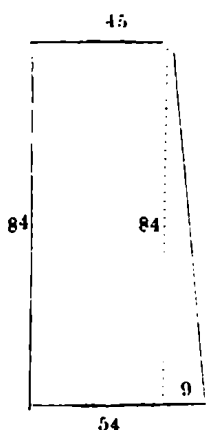
multipliciruj: $\begin{array}{r} 123 \\ 41 \end{array}$

činí 533 [sáhů], to jest jedna měřice.

NB. V klíči musí se vždy menší suma vynajíti a pod tuto podsaditi; pakli co zbude, tehdy zas na menší sumu v mázlíkách pohlédnouti a mázlíky vysaditi.

¹⁾ R: dva rovná česká strychy . . . lepeji. — ²⁾ Z celostránkové tabulky, počítající až do 80.000 čtver. sáhů, vybral jsem jen menší řadu čísel, z nichž je celá soustava klíče toho patrna. Počet sáhů stoupá vždy o $8\frac{1}{3}$, kterážto plocha činí výsevu $\frac{1}{4}$ mázlíku, dle čehož tedy 1 celý mázlík výsevu počítá se na plochu 33 $\frac{1}{3}$ čtver. sáhů. Dle toho pak dále 16 mázlíků = 1 měřice, 24 mázlíky = 1 $\frac{1}{2}$ měřice = 1 korec (strych), 48 mázlíků = 3 měřice = 2 korce = 1 joch (jitro).

Figura II.

II. Toto pole má v rovné linii délky 84 sáhy,
následovně na kratší mezi šířky 45 „

tehdy smultipliciruj 420
336

dělá sumu 3780 sáhů.

Poněvadž pak druhá šířka meze má 54 sáhy, protože
po srážce 45 sáhů zůstává tam ještě 9, a toť jest triangel
neb tříhranník.

Protož od těch 9ti vezmi polovic, totiž $4\frac{1}{2}$ a mul-
tipliciruj zase s těmi 45 t. j. s délkou¹⁾ takto:

$$\begin{array}{r} 45 \\ \times 4\frac{1}{2} \\ \hline \text{polovickrát } 45 \text{ činí } 22\frac{1}{2} \\ \text{nato 4krát } 5 \quad 0^2) \\ \text{4krát } 4 \quad 18 \\ \hline \end{array}$$

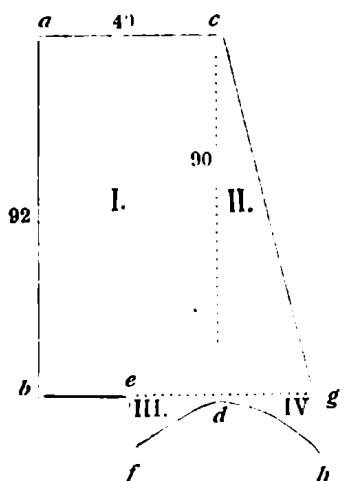
tak má ten triangel 202 sáhy³⁾

Nyní postav svrchní sumu 3780
a teď z toho triangle 202

činí 3982 sáhů. S tím popatř do klíče, uká-

žeť výsev.

[200] Figura III.

I. Od a do b jest 92 sáhy
od c do d „ 90 „

nyní obojí addiruj, činí 182,
opět spolovični, učiní 91,
pod to podstav šířku 40

dělá sumu 3640 sáhů. Postav

ji zvlášť pod signum $\triangle$.

II. Jest triangel a má délky 90
šířky od d do g 20,
z toho polovic 10,

činí sumu 900. Postav

ji pod signum $\backslash$.

III. Jest triangel. Od e do d má délky
15 sáhů, od e do f má šířky 6 sáhů. Z těch
6ti vezmi polovic, totiž 3 a podstav pod

15
3 a smultipliciruj, ukáže

opět 45; ty podstav pod signum $\triangle$.

IV. Jest opět triangel. Od d do g má délky 11 sáhů,⁴⁾ od g do h
má šířky 6. Zase vezmi z té šířky polovic, totiž 3 a smultipliciruj
s těmi 11 takto: 11

3

dá tobě 33 sáhy. Postav je pod signum $\triangle$.

¹⁾ Zde se Vavák zmýlil, vzav omylem místo délky (84 sáhů) číslo
šířky. Správně tedy má býti počítáno takto: $84 \times 4\frac{1}{2}$ (nebo $84 \times 9 : 2$,
vůbec jakožto pravouhelný trojúhelník) = 378 a celkový součet bude
tudíž v této úloze 4158 čtver. sáhů. — ²⁾ Rozvádí násobení 45×4 . (Dvě
desítky připočítává hned k 6 desítkám v následující řádce.) — ³⁾ Má býti
správně 202 $\frac{1}{2}$ sáhu, Vavák však pomíjeje zlomky uvádí jen čísla celistvá.
— ⁴⁾ Opět omyl. Svrchu ve trojúhelníku čís. II. počítána táž linie v délce
20 sáhů. Bude tedy zde v oddíle IV. správný součin $20 \times 3 = 60$ jakožto
výpočet plochy trojúhelníku čís. IV. a v úhrnném součtu plochy celého
obrazce (pod signum $\triangle$) místo 4618 vyjde správně 4645 čtver. sáhů.

△ [t. j. součty všech čtyř částí:]

I. 3640

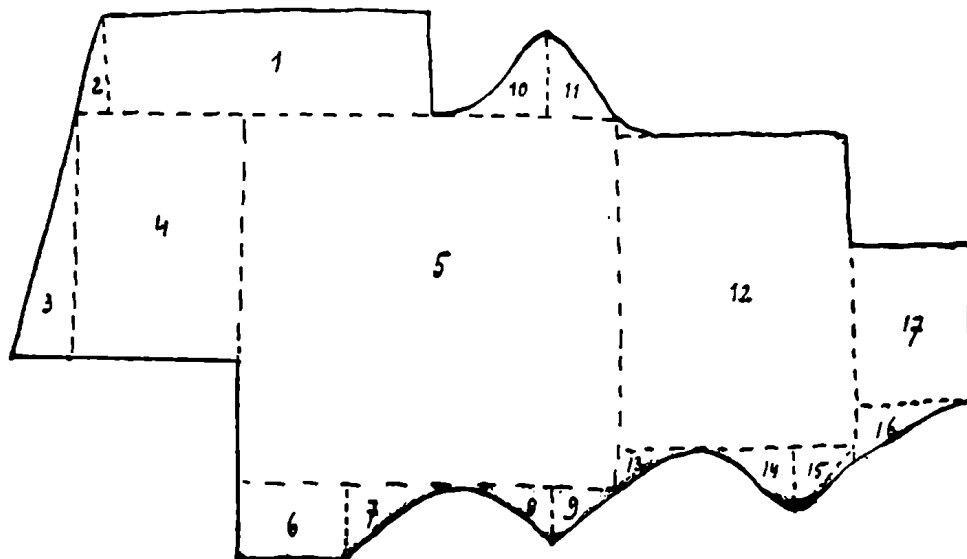
II. 900

III. 45

IV. 33 [správně 60]; [viz pozn. 4. na předešlé stránce.]

addiruj 4618 [správně 4645]. Nyní vyhledej v klíči menší sumu než ta, a najdeš 4266, tu postav a dostaneš 8 měřic.¹⁾ Zbude ti ještě 352 sáhů [správně 379]; najdi je v klíči, dostaneš na ně zase 10½ mázlíku [správně 11¼].

[201] Figura IV.

Toto pole má 17 figur. Ty linie puntíčkované znamenají, kudy se má s provazcem jíti a jak kvadráty a triangle vyměřovati. U každého kvadrátu délka se šířkou celou se smultiplicíruje, u triangle pak vždy polovic šířky s délkou. Vypadající z toho sumy vždy po sobě (jakž u figure III. pod signum △ viděti jest) se položí, pak dohromady saddirují. Nato s celou hlavní sumou vejdi do klíče, tam ti ukáže, co celé pole výsevu drží.

Kde pak se triangle tuze krátce v poli řezají, tu není potřeba s provazcem takovou linii měřiti, jako zde při 7, 8, 9, 13, 14, 15, 10, 11 viděti, ale takové kratičké šířky mohou se dřevěným²⁾ sáhem spěšněji, zvláště když obilí stojí, změřiti. Každý ouval neb půl cirkle nejlépe jest na triangle rozřezati a vypočítavati.

[202] III. Když tak pole vyměřeno a do fassí, co sáhů a jochů v sobě drží, vepsáno bylo, tážán byl hospodář, jak mnoho zrna naň vyseje a jak mnoho zase hotového zrna obdrží. Jestli méně opověděl výsevu než míra ukazovala, byl napomenut k spravedlnosti, pakli málo sklizeného zrna, tolikéž. Přítomní přísazní výchozní hned musili soud učiniti, zdaliž to pole jen tolik aneb více zrna nese. Ti uznavše jakovost půdy a země, vyřkli, co by zrna nesla, a to se zapsalo. V každém městě, vsi aneb obci tři, čtyři, šest i více sousedů k tomu zvolených bylo a ti slouli výchozní; místy jim říkali volenci. Mnohý hospodář sám od sebe dobře a spravedlivě své výnosy vypověděl, že k tomu nebylo potřeba nic přidati, některý ale s Ananiášem Istivě zapíral svůj výnos, protož zas od jiných k pravidlu dohnán byl.

¹⁾ Správně dle klíče připadá 8 měřic výsevu na plochu 4266¼ čtver. sáhů. — ²⁾ R: s dřevěným.

Psalo se pak do fassí takto:

Číslo topograf. 382.

Jméno držitele i gruntu i domu	Vyznává výsevu	má ☐ sáhů	jochů	Zbyteč- ných sáhů
Frant. Vavák, číslo domu 16. Pole kontribučenské na Třmeně	korců 15 $\frac{1}{2}$	12366	7	1166
Vyseje:				
1. Pšenice 6 korců na 4 $\frac{3}{4}$ zrna				
žita 9 $\frac{1}{2}$ " " 4 $\frac{1}{2}$ "				
2. ječmena 10 " " 4 $\frac{1}{4}$ "				
ovsa 5 $\frac{3}{4}$ " " 4 "				

[203] Z toho nyní vypadá sklizuňku první rok z pšenice a žita: Vyseto pšenice 6 korců na 4 $\frac{3}{4}$ zrna činí 28 strychů 2 větele, následovně na měrice 42 měrice 12 mázlíků; žita 9 $\frac{1}{2}$ korce na 4 $\frac{1}{2}$ zrna činí 42 strychy 3 větele, následovně na měrice 64 měrice 2 mázlíky.

Druhý rok:

Ječmena 10 korců na 4 $\frac{1}{4}$ zrna činí 42 strychy 2 větele, následovně na měrice 63 měrice 12 mázlíků; ovsu 5 $\frac{3}{4}$ na 4 zrna činí 23 strychy, item na měrice 34 měrice 8 mázlíků.

A tak to pole jsouc na zimu celé zaseto vynáší:

Z těch 6 korců pšenice 28 strychů 2 větele, na měrice 42 měrice 12 mázlíků, z 9 $\frac{1}{2}$ korce žita 42 strychy 3 větele, na měrice 64 měrice 2 mázlíky.

Suma celého sklizuňku 71 strych 1 větel, na měrice 106 měrice 14 mázlíků.

Druhý rok jarního osení:

Ječmenaz 10 korců 42 strychy 2 větele, na měrice 63 měrice 12 mázlíků
ovsa z 5 $\frac{3}{4}$ korců 23 strychy 0 větele, na měrice 34 měrice 8 mázlíků

Suma 65 [strychů] 2 větele, na měrice 98 měrice 4 mázlíky.

Tu jest vysvětlení sklizuňku z jednoho mého pole — nevím ale, bude-li vždycky v stodole.

My jsme ovšem zrna opověděli,

ale jak je Pán Bůh dávat bude, to jsme nevěděli.

Nedá-li nám je Pán Bůh a k tomu slušné časy,

konec přec bude s námi i s celou fassí.

[204] Páni a jejich hospodářští ouředníci musili svůj výnos polí z devítiletých počtů ročních vytáhnouti a tak skrze prořiz, co z toho na jeden rok prostředně vypadá, sklizuňk zrna vy-psaný podati a do fassí vtáhnouti nechati. Že pak jim to na jejich panských dvorských polích vždy až na 5, na 6 i na 7 zrn místem vynášelo, protož z toho ohledu i sedláci k vy-řknutí většího zrna dohánění byli, jakož i zde v Milčicích k vůli panským radimským a chválovským až na 5 i přes 5 zrn výnosu dohnání jsme byli, ačkoliv spravedlivě říci mohu, že tolik někdy nesklidíme.

Některá ves, když se vši svou fassí hotova byla, musila zas v nově na všecka pole výnos přidávati. K tomu víc dohnal patent, jenž v měsíci srpnu přišel, ¹⁾ v němžto se jednomu

¹⁾ Z 18. srpna 1785.

každému předočňuje, jestli by kdo malý výnos zrna aneb malý výsev svého pole opovídal, tehdy ten, buď on kdokoliv, třeba podruh, jenž by na to pole o čtvrt, o půl aneb o jedno zrno více výnosu přidal, ihned to pole má se jemu připsati a tak první držitel má je ¹⁾ ztratiti, tento pak dědičně jím vládnouti.

[205] Dne 29. července byli jsme zde v Milčicích s vyměřováním a zrnováním hotovi a hned 30. téhož v sobotu začal jsem měřiti zahrady ve vsi Pečkách.

Dne 2. srpna, na slavnost porciunkule, začali jsme zde žeň, an[*i*] po dvě přední léta vypláceli jsme ženě na ten den. Okolo nás na míli ještě teprv za týden.

Něco málo jasných a teplých dní v čas žeti žita viděli jsme, ač vždy studeno bylo. Nato začaly se vlhké a deštivé časy, že žně velmi prodloužily byly.

Mezitím na zdejším panství dodělána jest struha Výrová,²⁾ jinak Kouřimský potok slove. Tu začíná se na panství ratajském z jednoho rybníka slovatného u vsi Vavřince, do kteréhožto rybníka z jiných množství malých rybníků voda svůj sklon má. Odtud hojným tokem bere se k městu Kouřimu a podle kláštera skalického — jinak „Milost Panny Marie“ — řádu cistercienského, již pak nyní pustého, přichází k Plaňanům; tu bera s sebou³⁾ dva jiné menší potoky přirází k Radimi a hned pod Dobřichovem [206] napájí onen slovatný rybník Domek řečený, někdy klášteru sázavskému, nyní panství černokosteleckému patřící. Kterýžto rybník tu čest má, že v čas lovu vodou z něho tekoucí množství sádek a příhrad pod hrází se naplní, nato ryby hlavním krechtem⁴⁾ spustí se do jedné sádky pod hráz a tu se loví; co pak se za den slovíti nemůže, zase ta čistá voda z těch naplněných sádek do téhož hlavního krechtu od zadu se pustí a ryby proti čisté vodě zase všecky zpátkem do rybníka vejdou a tak ta voda, která v rybníce byla, neobejdouc sotva šest honů, zase tam vchází. Lov toho rybníka trvá tři i čtyři týhodny; diváků na to vzácných přijíždívá z daleka. Odtud ta voda teprva, když onde i onde veliké množství rybníků a mlýnů spokojí a utěší, vchází na naše panství poděbradské do pěkných polních a loučných rovin, kdežto rozvodněním svým nenahraditelné škody působí. Jen loňského a letošního roku přes 20 tisíc škody se počítá. Protož císař pán daroval na ni letos 1000 zl., z kterýchžto peněz širší a hlubší od [207] splavu pečeckého až do Labe, kteréžto ji u vsi Píst požirá, udělala se. Na kteréžto práci mnozí chudí lidé obživu svou měli; nebo místem od jednoho sáhu 30 kr., taky 40, 45, 50 kr., ano i 1 zl., též 1 zl. 20, 30 kr. se platilo. Před 12 lety taky se ten potok čistil⁵⁾ a dáno bylo od něho z našeho důchodu 700 zl.

Obilí nové okolo sv. Vavřince mělo cenu: Žito 2 zl. 10 a 12 grošů, ječmen 1 zl. 10 a 12 grošů, oves 1 zl. 8 grošů. Pšenici starou kdo měl, dal ji za 4 zl. 15 grošů. Nová ještě tehdy nebyla.

Okolo Nanebevzetí Panny Marie začaly se vlhké a studené časy. Pšenice, ječmeny a ovsy málo zrály, zralé pak bídě se klidily. Každou téměř noc přšelo i taky ve dne, až z toho ležaté i stojaté obilí již rostlo a kdyby byly teplé časy, bylo by mnohém více škody se vidělo; pro studena nemohlo kvaltem zrno růsti. V celém červnu měsíci byly teplé 3 dni a 5 nocí, v celém červenci 2 dni a 3 noci, v celém srpnu 4 dni a 2 noci, což jsem sám velmi dobře vypožoroval. [208] Na den Nanebevzetí Panny Marie velmi ostrá zima byla a 16., 17. srpna ještě větší.

Okolo sv. Bartoloměje ženci z hor přichozí, nemohouce se na dozrání pšeníc dočkati, od žita a ječmenů plat vzavše⁶⁾ domův odcházeli.

¹⁾ R: jej. — ²⁾ Zvaná teď Výravka. — ³⁾ berouc sebou dva jiná. — ⁴⁾ R: T. j. struhou. — ⁵⁾ R: pucoval. — ⁶⁾ R: vezmouc.

Ač něco málokde pšenice se sklídilo, že přece v srpnu mouka z nové pšenice se viděla i jedla. Na začátku měsíce září pšenice, ječmeny, ovy, hrachy, vikve klidily se. Tu, když potřeba byla orání k setí, ještě jsme klidili a podvůrky začínali.

Dne 1. září v Pečkách dokonáno jest měření a zrnování a dne 6. téhož zde bylo všeho nové předělávání. Pán Bůh rač tomu dáti své svaté požehnání.

Obilí mělo cenu: Pšenice 4 zl., žito 2 zl. 36 kr., ječmen 1 zl. 30 kr., oves 1 zl. 6 kr., proso 3 zl. Okolo sv. Matouše ještě hrachy, vikve, ovy hlavně se klidily, místem i pšenice. Na den sv. Václava zima byla tuhá, odpoledne pak studený déšť se sněhem padal, na horách pak ho spadlo, až se bělely. Na sv. Michala zas sníh padal.)

[Dne 11. listopadu odešli řeholníci augustiniáni ze zrušeného svého kláštera a kostela na Karlově v Praze,] kdež [mimo jiné památnosti] představuje se útrpné, dosavad neznámé trápení Pána Krista, soudný trůn Piláta i schody oněm jerusalemským podobné, tak jak v Římě u sv. Jana v Lateranu spořádané i takovými milostmi obdařené. Kostel ten, jakž vědomo, jest dosti hrubý a obšírný i dlouhý, však na půl cihly toliko sklenutý jest, což mistr zednický stavení toho proto učinil, aby dříve se stavením hotov byl, viděv, že málo projednal; pak boje se, kdyby to spadlo, že by o hrdlo přišel, ze země ven utekl, aniž více se vrátil.²⁾ Klenutí pak až do letoška 409 let v dobrém způsobu a podstatě stojí a ačkoliv léta 1757 při dobývání Prahy od Prušáků zhusta prostříleno, pumami³⁾ a koulemi prolámáno bylo, což jsem i sám viděl, když Prušáci odešli, avšak přece nespadlo.

Před dvěmi lety v témž klášteře byv, s opatem tamním a bývalým provinciálem dominikánským, Pekem,⁴⁾ z Poděbrad rozeným, drahně jsem pořečil i od opata sklenicí burgundského vína poctěn byl. Opat ten poslední, dobrá, horlivá bez pýchy duše, jest rodič z Německých Lipchav⁵⁾ u Oustí nad Orlicí, na panství litomyšlském, jmenuje se Augustin Paukrt.⁶⁾

¹⁾ V Pamětech jest další arch vypuštěn (viz předmluvu), v němž psal Vavák o rušení klášterů císařem Josefem II. Následující arch od str. [209.] pokračuje ve vypravování o zrušení kostela a kláštera na Karlově v Praze, jež nařízeno císařským dekretem ze dne 1. května 1784 a rozeznání klášterníků provedeno po půlroční lhůtě dne 11. listopadu 1785. Stránka [209.] začíná v rukopise zlomkem slova „... laž, kdež představuje se“ atd. Aby byla aspoň nějaká souvislost, přidal jsem jakožto začátek odstavce toho větu vloženou do [] závorek. — ²⁾ Ovšem zcela nesprávně vykládá si Vavák původ i způsobu mistrné stavby té. (Viz Ekertova „Posvátná místa Prahy“, II. svazek.) — ³⁾ R: bumami. — ⁴⁾ Bohumír (Gottfried) Josef Antonín Beck (R: Pek) vstoupil do řádu dominikánského, několik let strávil v Bologni a Římě, r. 1755 stal se professorem na pražské universitě. Později byl priorem u sv. Jiljí v Praze, pak i provinciálem. Zemřel r. 1787 v Praze. Byl vynikajícím hudebníkem, zpěvákem i skladatelem. (Viz Věstník Poděbrad. Vll., 35.) — ⁵⁾ R: „Lipchav“. Původně psáno chybně „rodič z Litomyšle“, to pak po straně i v textu trojím přípisem téhož obsahu opraveno. Dle Ekerta narodil se Paukrt přímo v Ústí nad Orlicí. Viz poznámku následující. — ⁶⁾ Poslední opat na Karlově, Augustín Jan Nep. Paukrt (R: Augustýn Paikert neb Pajgrt), po uzavření kláštera odjel později do svého rodiště, Ústí n. Orlicí, a r. 1791 dne 16. prosince zemřel v Lipchavě a tam i pochován.

[210] Jiní klášterové, sedlecký, osecký, plaský, zbraslavský, žďárský řádu cistercienského,¹⁾ milevský řádu praemonstrátského,²⁾ někteří řádu augustiniánského, dominikánského, františkánského, minoritův, paulánů, servitů, karmelitánů, křižovníků atd. zrušení jsou.

Mezitím sbor švýcarský v Velimi aby bez potěšení nebyl,³⁾ poslal jim 16. listopadu František Kovacs,⁴⁾ prozatím na dvě léta udělaný superintendent ze vsi Krovny⁵⁾ kraje chrudimského, svého kaplana, jménem Jana Bednara neb Bednáře,⁶⁾ kterýž v župici a botkách uherských přišed,⁷⁾ hned od Velimských na zdejší módu přešacen byl; sami z nich mnozí řekli, že prý jako nějaký kortizon⁸⁾ neb pacholek vyhlíží. Ten více slovansky než česky mluví, protož k velké chuti jim nejde.

Skrz celý měsíc listopad tepla velmi bez větru i mrazu byla a spíše mohl bez kabátu orati, nežli ve žních mandele voziti.

Na začátku prosince obilí tak jako v listopadu a říjnu platilo. [211] Dne 3. prosince u večer sníh poprvé padati začal a do rána dne 4. téhož zase sešel. Cesty velmi byly dobré, až se prášily. V adventu ač mrazy z rána byly, že se již nemohlo orati, ale vždy časy povolné.

Dne 7. z Velimě do Krovny pro superitendenta švýcaři jedouc[e], takového 10., v sobotu, přivezli. Jeli tam v neděli ráno na třech vozích odtud, aby ho viděli i slyšeli; on pak napomenul je k svornosti a pokoji a aby každého katolíka ctili a žádného netupili, což oni nehrubě rádi slyšeli.

21. prosince byv já v Praze, tam v kostele paulánů⁹⁾ licitací na všeliké kostelní i klášterská zboží jsem spatřil, kteréžto nejvíc židé, jichž množství v kloboucích po kostele chodilo, kupovali a domův odnášeli, ano před velkým oltářem in presbyterio oheň sobě topili. Vzpomněl jsem tu na ony historie, kteréž ještě v mnohých klášteřích malované jsou, když někdy v času Žižky onino zbůjníci kláštery hubíce, mešní roucha a potřeby kostelní z nich vynášeli: Dnes takové věci [212] židé, ježto to

¹⁾ Dále uveden v textu „želivský“, správně však pozdějším přípisem na okraji opraveno, že „želivský pozůstal“. — ²⁾ R: praemonstrátského. — ³⁾ Na vynechaném archu byla tudíž i řeč o odchodu velimského pastora Štěpána Szeremleye, jenž ustanoven byv duchovním správcem evang. reform. církve v Krabčicích, rozloučil se s Velimskými dne 14. listopadu 1785. Po něm přišel do Velimě Kovacs sám a pobyl tu do r. 1788, kdy se vrátil do své vlasti, Uher. František Kovacs byl spolu s Jesseniem první duchovní reform. vyznání do Čech přišedší a to již r. 1782, od kdy zůstal až do 1785 v Krouné. Když pak bylo evangelíkům zdejší povoleno Josefem II. zříditi si samostatnou organizaci církevní v Čechách s vlastním superintendentem, zvolen byl roku 1784 za něho Kovacs, na dva roky prozatím. — ⁴⁾ R: Frant. Kovář neb Kovač. — ⁵⁾ T. j. Krouná. — ⁶⁾ Myslí tu asi Jana Bodnara, jenž přišel tedy do Velimě toliko na výpomoc do přesídlení Kovacsova. Jan Bodnar, rodem z Uher, ustanoven byl od dubna 1786 prvním pastorem reformovaného vyznání v Sázavě, onemocněv však vrátil se již po roce do své vlasti. — ⁷⁾ R: přijda. — ⁸⁾ T. j. šašek, kejklř. — ⁹⁾ Kostel sv. Salvatora poblíž Staroměstského náměstí, od r. 1864 v majetku české luteránské obce v Praze.

vždy v největším posměchu měli, z kostela nosili. Ačkoliv nejprv mešní roucha do farních kostelův ven z Prahy se prodávají a co se již ven neprodá, židé kupují.

Mnozí katolíci nad tím se velmi urážejí a že posvěcené věci, ty, které k počtě Boží se potřebovaly, židům do rukou a na handl se prodávají, nad tím truchlí a praví, kdyby se to bylo aspoň před tím toleranc-patentem stalo, že by z toho nyní ti odpadlíci takového posměchu neměli. Neb oni vidouce to, tím víc v bludu svém se utvrzují a jako by již všechna katolická víra svůj konec brala, radostí plesají. Mnozí posavad viklavi katolíci berou sobě příčinu z toho ještě od víry odpadnutí, myslíce, když kláštery pomíjejí, že snad celá římská katolická církev pomine.

Ale kdo to moudře a bedlivě pováží, nemá žádnou příčinu k nějaké urážce aneb k odstoupení od víry. Nebo předně (tak jak já smýšlím), byť všechny kláštery pomínuly, přece s tím ani jeden artikl víry katolické nepomine. Za druhé, ačkoliv kláštery a řehole byly veliká ozdoba a podpora víry, nebyly ale žádná podstata [213] a grunt víry; nebo na začátku víry žádné kláštery a řehole nebyly, nad čímž se taky všichni sektáři vždycky uráželi a že řehole jsou vymyšlení lidské, pravili. Za třetí, ačkoli svatí ustanovitelové řehol s velmi dobrým, svatým a od celé církve schváleným oumyslem své řády, zákony a pravidla ustanovili, tak že na začátcích svých církvi Boží k znamenitému prospěchu, pomoci a slávě byly, ale že nyní rovněž, jako my všichni, s cesty své staré ustupovaly, snad Pán Bůh sám v srdce královo vlil a na ně dopustil, aby zrušeny byly ¹⁾ [214] A tak, jestli prve císařové, králové, knížata atd. kláštery stavěli pro jedinkou Bohu milou pobožnost, aby čest a chvála Boží ve dne i v noci k Pánu Bohu vstupovala, — jakož dosavad přísloví trvá: Sedláci chléb dobývají, vojáci vlast obhájí, kněží za obojí se modlí, — nyní, když se toho při nich nevidí, tak snad slušno jest, aby nebyli. Za čtvrté, v klášteřích na jednom místě mnoho pospolu kněží a každodenně tolik mši, zvláště v Praze bývalo, při nichžto taky někdy žádný z lidí se nenacházel, an[i] v mnohých místech po vesnicích třeba [215] několik neděl lidé mši svatou neslyšeli. Protož lépe bude, když budou do filiálních kostelů rozvedeni, tuť každou neděl budou lidé mši svatou slyšeti.

Ač posledně žádným soudcem já býti nechci, neb co u nich, to rovně i u nás a u každého se nachází; a jestli řeholníci pro své výstupky mají zkažení býti, tak i my všichni, majíc[e] je taky, musíme zkázu vzítí. A byť toho nebylo, nynější politia za dobré uznává, že tolik tisíc lidí, kteří by v rozličných důležitostech k veliké platnosti zemí a vlasti prospěšní býti mohli, oni zatím v klášteřích zavření jsouce žádnému nic, leda aspoň sobě sami platni jsou.²⁾

¹⁾ Na konci str. [213.] a na začátku další rozvádí Vavák důvod svůj, že pro pokleslost kázně kláštery zrušeny. Je to jistě ozvěna tehdejších řečí o vadách řeholníků mnohdy zveličovaných a i vymyšlených a pak bylo snad líto Vavákovi nechat i v péře několik dalších vět vždy na konci se rýmujících, v nichž ostrými, jinak vtipnými (ač i u něho ne již původními) antithesemi srovnává povinnosti řeholníků s nedobrým jich plněním, „že jsou spíše s Martou v kuchyni vězeli, nežli s Magdalenou u noh Páně leželi“ atd., vytýká jim pohodlnost, lakotu, pýchu, tělesnost, k lidu nevlídnost a vůbec nedostatek disciplíny, tak že prý „mnozí své vrchní až ve Vídni obžalovali jen proto, že je v staré kázni zdržovali“, a vykládá to vše tím, že „rozkošní a svévolní študentičkové, když se do řádu dostanou, s těžkem toho, čemu z mládí navykli, přestanou“. Dále však řády sám opět v ochranu bere, jak to i dříve byl činil. — ²⁾ Opět ohlas nepřátelských námitek tehdejších proti životu klášternímu a jeho ceně.

S jakým oumyslem, pobožností a svatostí někdy řehole se začínaly a kláštery stavěly, toť v kronikách, kdo chce, najíti může a uzná, že ti, již to dělali neb potvrzovali, rozšiřovali, ustanovovali, zakládali, taky proto žádní blázni nebyli. Zde v Čechách nejvíc klášterů vystavěl onen otec vlasti naší, přeslavný král český a spolu císař římský, Karel toho jména IV., pán svatý, který také v kostele hlavním leží dosavad na těle neporušený. [?]

[216] Veřejně nyní se prohlašuje, že od Nového léta roku příštího 1786 na 265 míst kněží dosazení budou a to jen v samém arcibiskupství pražském.

Velebný kněz, mistr Václav Rokos, kaplan u sv. Vojtěcha v Praze, vydal knížku nevyvrátitelnou,¹⁾ v níž dokazuje, že mimo katolickou církev v žádných jiných sektách pravé kněžstvo není, což taky i císařský patent tvrdí a sám rozum jednoho každého to pochopiti může. Nicméně přece někdo z nekatolické

Preclíkář.

Židovský vetešník.

Pražské pouliční figurky z konce XVIII. století.

strany pod jménem Petra Záchodského²⁾ na ni odpověď dal, která, jaká jest a srovnává-li se s Písmem aneb aspoň s rozumnou policií, každý sám sud.

Neméně i katolík jakýsi, který Václav Kramerius³⁾ se podpisuje a u pana Schönfelda,⁴⁾ kněhotašce v Jezuvitské ulici v Praze, faktorem jest, vzal sobě do práce postillu jakousi německou,⁵⁾

¹⁾ „Důkaz, že kazatelé augšburského a helvetského vyznání nejsou kněží ani řádní služebníci církevní, kterážto věc od Jeho císařské jasnosti Josefa toho jména Druhého všem katolickým kazatelům roku 1784 dne 28. října k dokázání nařízena byla.“ V Praze u Jana Jos. Diesbacha, 1785. (Jungm. VI., 1782.) — ²⁾ Viz dále str. [220]. — ³⁾ Václav Matěj Kramerius (1753—1808), jeden z nejzasloužilejších buditelů českých, spisovatel, redaktor a vydavatel neúnavný. — ⁴⁾ R (i dále): Šenfěld. — ⁵⁾ „Křesťanská katolická užitečná domovní Postylla na celoroční nedělní i sváteční epištoly a evangelia, proti všemu nedělnímu i svátečnímu zlému užívání spořádaná etc. přeložená a vydaná od M. V. Krameriuse.“ Díl I. (Další nevyšel.) V Praze 1785. (Viz Jungm. VI., 1895.)

schválně pro potupu a katolického utržení kněžstva vydanou, přečestiti a její první díl, na advent Páně znějící, vydati. Kupují ji chutně nekatolíci, velmi se s ní těšíce, proto jen, že plna jest těžkých utržení a pomluv duchovenstva katolického.

Ale suď každý moudrý, zdaliž Písmo svaté, epištoly a [217] evangellia mají se na takový utrhačný způsob vykládati, a kdo tu postillu přečte, zdaliž srdce své k Bohu rozhrobené, od hříchu odvrácené, čili ošálené, k posměchu, k utržení cti bližního a k zlosti nachýlené a tak právě v čas adventní k příští Syna Božího připravené míti bude aneb míti může? Kdo jsme věrní katolíci, těšme se z toho, že raději hříchy dle Písma přikrýváme, než odkrýváme; neb jsme již na nekatolických pastorech (jak se zde jen drobet zahřáli a sádlo s krku smyli taky ledacos viděli, avšak jsme to přece ještě v spisu veřejném nevydali. I mějmež ještě dále ten stud a žádného nesudme před časem. Co se nám křivého mluví, trpme, a co pravdivého, v tom se napravme, aby viděli nekatolíci, že jak naši víru, tak ani nás v mravech přemoci nemohou a tak se sami stydět a zahanbiti musejí. „Zármutek a bolest jsem snášel a jméno Páně jsem vzýval.“ „Ostříhaje maličkých Pán: ponížil jsem se a vysvobodil mne.“ (Žalm 114., 3—4, 6.)¹⁾ A připomínejme sobě taky, že „střely mocného (a) jsou ostré: s uhlím“ — ale však „do zpuštění vypalujícím“. (Žalm 119, v. 4.)

[218] Okolo vánoc cena v obilí byla následující: V Praze pšenice 3 zl. 30, taky 45 kr., žito 2 zl. 45 kr., oves 1 zl. 30 kr., hrách 3 zl. atd. Zde pak vrchovatá míra byla pšenice 4 zl., žito 2 zl. 54 kr., ječmen 1 zl. 36 kr. i 39 kr., oves 1 zl. 30 kr., proso 3 zl., hrách 3 zl. 30 kr., čočka tolikéž.

Den Narození Páně byl mírně jasný, nepřiliš studený. V noci pak ke dni sv. Štěpána spadlo něco sněhu do rána a přibýlo ho víc na den sv. Jana, tak že se mohlo na saních jezdit.

V tomto vánočním čase koleda farářská aneb jednoroční navštěvování a požehnání každého katolického domu dle nejvyššího nařízení přestalo.²⁾

Tuť opět odpadlíci, jako by zlatou rudu našli, radostí plesali, katolíkům se vysmívali, čeládku a sprosté katolické lidi svozovali řkouce:³⁾ „Hle, jak vám pořád jedno po druhém pomijí, až vám všecko pomine; hle, jak vás ti kněží tou koledou svozovali a mámili! Kdyby to bylo co dobrého, byl by to císař nezrušil. Již ale teď prohlídněte a toho kněžského mámení zanechte a nás se přidrže.“ [219] Ale sluší o tom moudře takto mysliti: Ta koleda nebyla předně žádný artikl naší víry a taky nebyla k ničemu zlému aneb k nějaké ouhoně, nýbrž raděj k rozmnožení a upevnění věřících. Aniž také nebyla po celém světě, toliko zde v Čechách, v Moravě, Polsku, Slezsku a v Lužici. Ani také žádný papež jí nenařídil; kdo chceš vědět, slyš jak se začala:⁴⁾

Za panování v Čechách Břetislava II., knížete českého, léta 1097 tehdejší biskup pražský, Kosmas, vida, an[y] v zemi onde i onde jak mnohé pohanské obyčeje při křesťanech, také ďábelná kouzelnictví neb čarodějnictví,⁵⁾ ano misty pod jménem křesťanským docela pohané zůstávají, protož smluviv se o to s knížetem nařídil, aby každého roku při vánocích jeden každý farář své všechny osadní farníky v každém domě navštívil, jim požehnání udělil, obraz Pána našeho ukřižovaného ukázal i k políbení dal a při tom vyzvzděl, zdaliž tu praví křesťané čili pohané jsou; nebo pohané i čarodějníci obraz Krista Pána ukřižovaného

a) Satana.

¹⁾ R: 114.v. 3. 5. — ²⁾ Dvorní dekret z 27. listopadu 1785. U mnohých farářů činila prý koleda polovinu jejich příjmů. (Viz Prager Oberpostamtstztg. z 10. prosince 1785.) — ³⁾ R: řka . . . s tou. — ⁴⁾ Dle Beckovského, str. 271. — ⁵⁾ R (i dále): čarodenictví, čarodeník.

vidětli a líbatí nechtěli. A tak kde by [220] skrze to nedokonalost křesťanskou sěznal, to aby potom skrze vyučování pilně napravoval. Nepřikázal pak, aby farář za to od koho peníze bral, ale takové (již nyní zvyklé) peníze sami lidé z pouhé lásky a náboženství svému pastýři, co kdo chtěl, dávali. Kdo neměl aneb nechtěl, ten nucen nebyl. Rovněž jako nyní vidíme, kterak naši odpadlíci svým pastorům ba až příliš dary dávali a dávají. Od dávání takových darův dostalo to navštěvování latinské jméno *colleda*¹⁾ a trvalo až dosavad. V Moravě, Polsku a Slezsku rovně z té příčiny, jako v Čechách, vidouce tu věc býti velmi k víře pomocnou, takové navštěvování neb koledy hned tehdaž založili a ty tam také ještě nepřestaly krom v Moravě, poněvadž Morava spolu s Čechy stejné nařízení dostává.

Léta 1725 císař Karel VI. pod datum 28. prosince nařídil, aby jak královské zřízení v zemi rady a appellací, tak všichni stavové a ouředníci zemští největší zřetel na to měli, aby skrze roznášení bludných knih pravověřící katolíci, zvláště lidé sprostí po vesnicích nějakou ouhonu netrpěli a skrze bludné knihy od víry pravé se nesvozovali. [221] K tomu cíli i vůli svou arcibiskupu pražskému oznámiti dal, aby on všem v zemi farářům nařídil takové bludné knihy vyhledávati a svedený lid vyučovati. Kdo pak by se víry katolické přidržeti nechtěl, ten aby jeden rok na obecní práci a když by se ještě nepoznal, tehdy i druhý i třetí rok aby touž práci trestán byl a jestli by se ještě bludu odřeknouti nemínil, tak ze země na vždycky aby vypovědín a vyhnán byl a jestliže by se kdy vrátil, tehdy mečem aby byl ztrestán. Odkudž stalo se, že farářové při té roční držené koledě každému hospodáři knihy jeho prohlídnouti, dobré podepsati, zlé pak vzíti a do konsistoře, odtud pak do gubernium odvésti musili. Máme posavad takové patenty léta 1726²⁾ v Praze tištěné. To opět všecko obnovené, ano i přísně dotvrzeno jest od slavné paměti Marie Teresie, paní naší, léta 1749 dne 11.³⁾ září. Item zase v roce 1770.⁴⁾ Opět od nynějšího monarchy, Josefa II., roku 1780.

Mimo to císař Karel VI. roku 1732⁵⁾ nařídil veřejné mislonáře neb vyslance z řádu jesuitského, kteří po městech veřejně kázali a těm, jižto jim jaké bludné knihy přinesli, zase jiné nové katolické dávali.

[222] Trvala tehdy ta koleda od roku 1097 do roku 1786 a řeknu do roku 1787 (protože kam to poručení déle nepřišlo, přece místem farářové chodili), ve všem 690 let.

Z toho si nic nedělejme,
jenom pravou víru mějme —
jestliže jest koleda pryč,
z víry nám nebylo nic.

V městečku Sadské pan děkan, Tomáš Čížek, prve než ho poručení došlo, na sv. Štěpána několik domů obchodil; když pak v týž den poručení obdržel, dále víc nešel a těm, u nichž byl, peníze na koledu dané zase vrátil, s čímž posměchu dosti měl.⁶⁾

A tak kdo uzná a rozváží, kdy, od koho a proč ta koleda se začala, musí se přiznati, žeť taky nadarmo nebyla. Že pak nyní již za povinnost téměř to vešlo, peníz nějaký jménem té koledy otci duchovnímu dávatí, byloť to rovně od nejvyšší země vrchnosti již dávno dovoleno a za slušnost uznáno, aby jednou v rok pastýř své ovečky navštěvuje a celému jich domu jménem Božím požehnání uděluje, ně-

¹⁾ Vykládá se spíše z lat. *Calendae*. Vavák má na mysli asi výklad z lat. *collecta*. — ²⁾ Ze dne 29. ledna. — ³⁾ R: 17. září. — ⁴⁾ Týž patent z roku 1749 (resp. 1726) byl pak každoročně znovu prohlašován, až posledně r. 1780. — ⁵⁾ Viz Pam. I. 1., str. 62. pozn. 2. — ⁶⁾ Viz Pam. I. 1., str. 61. pozn. 1.

jať dárek k svému obživení dostal. Ač v tyto časy žádný se nepředal, [223] eb má každý jinam co dávat a již bývalá štedrost u všech lidí jako slunce za horu zachází.

Pamatuji, že před lety zde v Milčicích mimo peníz, obyčejný sedmnáctník, ještě obláč lnu, 20 neb 30 vajec a hrubou štedrovečerní housku v každém sedlském domě dávali; nyní pak sotva samotný ten sedmnáctník sedlák dal, u chalupníka dva groše, v baráku groš aneb nic.

Máme práv teď jinší daně —

Bože, rač nadělit na ně!

A ať něco aspoň dotknu: Zdejší ves Milčice roku 1700 platila kontribuce 500 zl., okolo roku 1720 platila 700 zl. a robota tehdaž ledajaks se odbývala, že sobě na ni žádný co nařikati neměl. Okolo roku 1746 již platila 806 zl. a robota toho času začala se zvyšovati a takovou tvářnost vždy dále na sebe brala, až Turky a Tatary¹⁾ v ukrutnosti daleko převýšila, a tehdy naše ves, majíc dříve 10, pak 12 usedlých, již toho roku 14^{9/16} dílu dostala. Roku 1764 dostala 16 usedlých a kontribuce 1065 zl., k tomu jinších rozličných daní, až i latinskými jmény okřtěných, tak že všeho platu bylo 1887 zl. 46 kr.

[224] Tohoto roku, když to píši, 1785, platíme	
kontribuce samostatně	996 zl. 6 kr.,
rozličného vydání, t. j. služba kon-	
trib[učnímu]	18 zl. 5 kr.,
na vojenské kvartýry	6 zl. 10 kr. 2 feniky,
million půjčky za obilí v čas hladu 1771	22 zl. 16 kr.,
na službu kominika	3 zl. 42 kr.,
interes ²⁾ ze staré kontribuce	1 zl. 27 kr.,
v jednom	1047 zl. 46 kr. 2 feniky.
K tomu za robotu	816 zl. 28 kr.,
hlavně	1864 zl. 14 kr. 2 feniky.
Na to máme a užíváme polí sousedských	1999 měřic
obecních pastev	260 „
a tak hlavně dle míry rakouské	2259 měřic
roku 1777 vyměřeno.	

Co pak teď dále budeme platiti,
Pán Bůh račiž sám na to přispořiti;
neb ustavičně zrna přidáváme,
kde je ani nikda nesklízíváme.
Páni nás nutějí [!] se svými prořízy,
až nás snad zřezají co slámu kosíří.
Bude-li tak s nebe tolik zrn padati,
kolik jich dáváme, budem hodní chlapi.
Ale jestli nebe s námi se nesrovná,
bude v tom prořízu linie nerovná.³⁾

¹⁾ R: Tartary. — ²⁾ T. j. úroky. — ³⁾ Na dvou následujících listech str. [225.—228.] menšího formátu do knihy přivázaných jest „Se-psání některých pěkných pamětí“, jež zde vynechávám. Jsou to stručné

Rok 1786.

[229] Den rokV noWeho bIL MlJrnY, tepLI, Wšak bez sLVneCžne gasnostl.

Hospodine, Pane náš, pro své milosrdenství
chraniž nás tento rok od všelikých nebezpečností!

Po Novém létě sněhu něco víc přibýlo. Mírná tvrdost zimy stále trvala. Cesty dobré. Obilí platilo: Pšenice 4 zl., taky bez 2 i 4 grošů, žito 3 zl., ječmen 2 zl., taky bez 2 grošů, oves 1 zl. 30 kr., taky 28 grošů, proso 3 zl., taky 4 i 5 grošů víc, hrách 3 zl. 30 kr., seno 18 grošů.

Pan z Schönfeldů, impressor pražský, do chuti sobě vzal taky zase české noviny tlačit a je od Nového roku vůbec vydávati.¹⁾

Kdo je od něho chce bráti,
má za rok dva zlaté dáti.
Mnoho českých knih taky on vydává,
jen že s utrhaním katolíků je promíchává —
(ač z některých dělají už kornoutky;
koupil jsem sám v Praze v jednom pokroutky).

[230] Na knížku Václava Rokosa, kaplana u sv. Vojtěcha v Praze, v minulém roce vydanou,²⁾ v níž dokazuje, že pastorem augšpurské a švýcarské konfessí žádní kněží nejsou, kdosi z protivné strany odpověď dal pod jménem Petra Záchodského z Slevízu,³⁾ právě v záchodě studýrovanou, která ač před Novým létem u Rosenmüllera tlačena byla, však teď teprva a sice rok 1786 na sobě nesoucí ven vyšla. Jest pak v ní tak tupé žvaní, že se za to brzy protivníci stydělí, ano Matěj Markovicz, pastor luteránský v Praze,⁴⁾ když zvěděl, že on té odpovědi autorem býti se praví, aby to na něm nezůstalo, posloužil mu pan z Schönfeldů a jeho výmluvu do novin českých i německých pod datum 21. ledna Nr. 3. posadil takto:

Poněvadž já nížepsaný u mnohých v podezření jsem, že by ode mne knížka pod tímto nápisem: „Psaní školního mistra, Petra Záchodského z Slevízu, k obraně evangelických učitelů atd. atd.“ pocházela, za tou příčinou mnohováženému publikum k vědomosti dávám, že já do-

nesouvislé výpisky z knih a vlastně jen pouhá data o pokřesťanění země české a okolních, o Lutherovi a konfessí augsburské, o Kalvínovi, novokřtěncích a o zrušení některých řeholí ve stol. 14.—17.

¹⁾ Schönfeldské cis. král. poštovské Noviny redigoval r. 1785—1788 V. M. Kramerius, jenž pak začal vydávati od r. 1789 vlastní své „Pražské poštovské noviny“, přezvané od r. 1791 na „Kramériusovy c. k. vlastenské noviny“, jež se těšily, dokavad je Kramerius sám řídil, veliké oblibě. — ²⁾ Viz str. 89. pozn. 1. — ³⁾ „Psaní školního mistra ... k obraně evangelických učitelů a svobodného učení evangelického proti nedůvodnému důkazu, že učitelové evangeličtí nejsou kněží. V Praze 1786, u Rosenmüllerských dědiců.“ (Jungm. VI, 1787.) Pod jménem autora Petra Záchodského neskrýval se však pražský pastor augsb. vyzn., Markovič, ani jiný evangelík, jak se Vavák mylně domníval, nýbrž kněz Václav Stach, od r. 1787 professor české pastorálky na bohoslovném učení v Olomouci, horlivý josefinista. — ⁴⁾ Od r. 1783. Vydal několik českých knih.

konce předřečené knížky spisovatelem nejsem. Matěj Markovicz, kazatel slova Božího augšp. vyznání v Praze.“

[231] Nu, považ každý moudrý, jakéž pak je to knih vydávání, když sobě netroufá autor za svou práci odpovídati. Falešné jméno na knihu dáti a z práce její se vymlouvat, je-liž pak to jaká poctivost? Nebo ta práce neb ta knížka že od katolika žádného nepochází, věc jest jistá.¹⁾ Pokudž tehdy od nekatolíků pochází, jestli poctivá jest, proč se za ni stydí a k ní se hlásiti nechť? Hle, my katolíci pořád vidíme, jakými dveřmi nekatolíčtí pastorem aneb jiní jejich náhonci do ovčince lezou, jak své rohože divně pletou. Ještě postilla adventní²⁾ nevystydla, s kterou chtěli znamenitou díru do ovčince katolického proraziti, — již nyní závoru, nížto dveře opřené býti vidí, zlámati chtějí. Ale nic nesvedou, nebo jest

od Nejmoudřejšího určino,
od Nejvyššího vystavino,
od Nejmocnějšího chránino,
ba sedmi pečetími zapečetino,

co oni tak všetečně, jen samým politickým vtípem chtějí pochopiti, vyložiti, rozmetati, rozřmatati, roztrhati a dle své světem ošálené vůle užívati.

[232] Okolo 18. a 19. ledna sníh mírně bez prudkých povodní sešel, teplý déšť jej provázal a hned země orat se nechaly; 27., 28., 30. a 31. ledna lidé orali na Radimsku i na panských polích robotou.

29. ledna, v neděli, dcera má druhá, Kateřina, s Václavem Vomáčkou z Nučic do stavu manželského vstoupila.³⁾ První dcera, Anna, roku 1780 v listopadu⁴⁾ za Václava Hotovce zde vdána jest.⁵⁾

1. února začaly silně větry váti a trvaly téměř dvanáct dní.

Mnozí lidé, zvlášť v Praze, v nemalém strachu tohoto měsíce byli v příčině jistého proroctví,⁶⁾ dle kterého mezi 18. a 22. dnem února mělo přes českou zem zemětřesení přeběhnouti a Prahu podvrátiti, až z toho mnoho panstva z Prahy ven vyjelo.

Dne 18. února, v sobotu před nedělí Sexagesima, zimy veliké se začaly a trvaly až do konce měsíce. 23. byl mráz loňským podobný; 27. téhož obloha na půlnoční straně všeka červená se ukázala u večer, nato v noci jasnost na zem spadla, ji osvětila a zase vzhůru se vznesouc zmizela.

[233] Toho dne, totiž 27. února, všichni karmanýři, již v bydžovském a chrudimském kraji leží, do města Pardubic se sjeli, kamž také jejich slavný jenerál, princ Albert neb Voj-

¹⁾ A byla přece, od Stacha. Viz str. 93. pozn. 3. — ²⁾ Viz svrchu str. 89. — ³⁾ Ze zápisu v matrice skramnické: Ženich Václ. Vomáčka, z Nučic soused, katolík, 31 rok stár, vdovec. Nevěsta Kateřina Vaváková, dcera rychtáře, katol., naroz. 4. dubna 1767, svob. Svědkové: Michael Balšánek a Kateřina Šlechtová, dcera souseda z Milčic. Oddával je farář Frant. Puchler. — ⁴⁾ R: in Novembri. — ⁵⁾ Z matriky skramnické: Václav Hotovec, chalupník (gazarius) v Milčicích č. 6., a Anna, dcera Frant. Vaváka, narozená 20. února 1763, oddání 26. listop. 1780 od faráře Jak. Zelenky. Svědkové: Václ. Čermák a Kateřina, dcera Matěje Doležala, oba z Milčic. — ⁶⁾ O proroctví superintendenta Ziehena viz v Prager Oberpostamtsztg. z 24. ledna, 4. března a 14. dubna 1786 a již z 24. prosince 1785 zmínky, o žertovné odpovědi pak Staphově na ně viz v č. 15. z 21. února 1786. Odpověď ta („Rezept für die Anhänger der schreckbaren Ziehenschen Prophezeiung“) byla pak i ve veselohru zpracována od F. G. Fruhwirtha pod názvem „Das Erdbeben, oder die Hindernisse der Heurath.“ (Viz v čís. 17. z 28. února 1786.)

těch (kterýž jest saského kurfiršta, Augusta, bratr a našeho monarchy, Josefa II., švagr, mající sestru jeho, Marii Kristinu, za manželku, a rakouského Nizozemska ¹⁾ vladař) z Vídně přijel a tu dne 1. března, v středu Popelní, celý ten svůj regiment v parádě a v novém munduru stojící ponejprv teprva spatřil a každému muži 1 zlatý daroval.²⁾ Nato 5. března, v Invocavit neděli, z Pardubic do Poděbrad na noc přijel, odtud ráno v pondělí přes Brandýs do Citova na noc, pak do Terezova, nové pevnosti, a odtud do Drážďan k svému panu bratru přijel.

Dne 3. a 4. března, v první pátek a sobotu postní, dle nejvyššího, již v únoru příslého nařízení zde na Poděbradště všechny filiální kostely se zavíraly a zapečetily, farní toliko ke službám Božím zůstaly. Tu práci od jednoho kostela k druhému jezdící pan Jan Burghardt,³⁾ purkrabě, [234] a pan Ondřej Kitler, listovní, z zámku poděbradského vykonávali. V jiných krajích v zemi někde dříve, někde pozděj takové zavírání kostelů se stalo. A tak na den Přenesení sv. Václava, kterýž kostely stavěl a zavřené od Drahomíry, matky své, otvíral, letos se zas zavíraly.

Kdož z toho byl povděčnější jako opět odpadlíci! Tiť zase nové radosti nabyli a ve své marnosti se tvrdili. Ani snad déšť májový v čas velikého sucha nebyl by novinou milejší do jejich ucha. Tuť scházejíce se spolu se těšili a že ty kostely jejich budou, sobě svědčili.

Mé děti, pozorujte, jak, kdy, z čeho a proč ty bludy v zemi naši se utvrzovaly, jaké příčinky sobě ti bídní lidé k utvrzování své slepoty brali; my ale poznejme, že z toho taky jest na nás trest.

A tak tehdy dne 3. března zavřené a zapečetěné jsou na Poděbradště tyto kostely: 1. v Pňově Narození Panny Marie, 2. v Chotouni sv. Prokopa, 3. u Hradištka v Kersku Božího Těla, 4. v Pístech Sslání Ducha svatého, 5. kaple Panny Marie při lázních pod Sadskou horou. [235] Dne pak 4.: 1. kostel Panny Marie za mostem u Poděbrad, kterýž léta 1516 vystavěn jest na tom místě, kde léta 1496, v pátek po sv. Vavřinci, oněch 10 havířů nevinně sřato bylo, o čemž Hájek obšírně na rok 1496. Všech těch havířů hlavy a kosti v vyklenutém okně blíž velkého oltáře za mřížkou, jakož i ta poprava jejich s přiloženým jménem každého z nich v témž kostele jest k spatření. 2. Petra a Pavla na Vaškobruhu.⁴⁾ Co dále z toho vypadne, čas ukáže.

8. března sněhu opět něco spadlo, kterýž dne 14. téhož sešel a hned sucho pod ním zůstalo tak, že 16. téhož již orati a síti se mohlo, ano veřejná sej jarní se začala. Osení zimní pod tím sněhem obživnuvší⁵⁾ pěkně se ukázalo, až milo patřiti. Nízké, vlhké a mokřinové

¹⁾ R: Rakouských Niderlantu. — ²⁾ Staří vojáci po 1 zl., nováckové dvojnásobný denní plat. Obšírná zpráva v Prager Oberpostztg. z 11. a 14. března 1786. — ³⁾ R: Purkhart . . . Gittler. — ⁴⁾ V rukopise byly původně jmenovány ještě tyto kostely: „sv. Prokopa v Budiměřicích, sv. Václava v Oumyslovicích, sv. Vavřince v Pátku, Panny Marie v Podmokách, sv. Jiří a Vojtěcha v Libici, nejsv. Trojice Boží v Libci.“ Pak Vavák jména ta přeškrtl a připsal: „NB. Ty ne.“ — ⁵⁾ R: obživna.

půdy tak jsou vyspělé a suché, že hned v nich můžeme síti, což již od roku 1775 se nestalo.

[236] 15. března konškripcí roční byla zde, já pak se třemi výchozními musil jsem do zámku jít a tam jsme po třetí již našich polí zrnování předělávali a zde u Milčic a Peček nejlepší pole již až na 8 zrn přinuceně napsat nechati jsme musili.

Pán Bůh rač jich nadělovati,
bychom je mohli sklízovati!

K lepšímu vyzvědění od lidí jakosti polí chytré formuláře vyšly, dle kterých, jak za starodávna bývalo, do čtyř dílů každý své pole rozdělití mohl, totiž 1. dobré, 2. prostřední, 3. špatnější, 4. nejšpatnější, — což mnohým ovšem i mně zalíbilo se, že tak budeme moci pole dvojího neb trojího způsobu zase podle jakovosti půdy zrnovati, — a tím řádem každý rychtář se sousedy doma musili své pole vyzrnovati a tak sepsané do zámku podati. Což aby lépe a trefněji udělati mohli, rychtářové s kantory byli s této strany Labe sem do Milčic ke dni 27. února nařizeni, před nimižto já ves naši jsem řídil, a viděvše, jak se to má psáti, zase doma tak psali. Když ale jsme to do zámku odváděli, zase to jinší tvářnost mělo a z rozdělování pole na dvě neb na tři¹⁾ sešlo, v jednom celému poli zrna se dávala.

[237] Dne 17. března, v pátek před nedělí Oculi, mlha jarní hustá po prvé byla a následující dva dni, totiž 18. a 19., a při tom jasné a krásné časy. V noci mezi 21. a 22. dnem března neobyčejné hlučení a bouchání na obloze nebeské slyšeti bylo, až ty, již to slyšeli, hrůza obcházel. Franc Vašátko, foršt střebestovský, byl na čižbě v lese s hajným a oba²⁾ hrůzou domů utekli — a zdálo se to, jako by nějaká střelba na obloze byla. Nato zas druhou noc, mezi 22. a 23. dnem března, polovic téměř firmamentu (oblohy) na půlnoční straně červeně s ohnivou a krvavou barvou neobyčejně a strašlivě přetaženo bylo.

20. března velebný otec, pan Tomáš Čížek, děkan v Sadské, jsa již k službám církevním nestatečný, od konsistoře hradecké jest z ní propuštěn; 200 zl. na rok mu vyhozeno a on rozprodav své zboží do Hořic, své vlasti, na odpočinutí výše psaného dne odjel. Byl tu děkanem 22 léta, věku svého má 67 let a knězem 45 let.³⁾

[238] Od 16. až do 25. dne března časy byly pěkné a k setí velmi pohodlné. Na den pak Panny Marie Zvěstování spadl[í] večer deštíček k pomilování. Mezitím a toho času obilí mělo cenu dle posavad zde užívaného způsobu míry vrchovaté: Pšenice 4 zl., žito 3 zl., ječmen 2 zl., oves 1 zl. 20 kr., hrách 3 zl. 30 kr., proso 3 zl. 12 kr., 1 mandel ječné slámy 36 kr., taky 40 kr., 1 centnýř sena 18 grošů. Telátka, jehňátka, hříbátka, prasátka větší než loni rodila se. Zmetků málo bylo.

Tohoto měsíce skrze vůbec vydané tištěné patenty⁴⁾ založení živnosti pro chudé opět se obnovilo. Již pak nyní ne k zámku, ale k faře náležející vesnice mají almužnu dohromady

¹⁾ R: lepej . . . na dva neb na tři. — ²⁾ R: byvši . . . s hajným oba.

³⁾ R: Viz Pam. I. 1., str. 61. — ⁴⁾ „Zpráva o založení chudých [Armen-institut] pod jménem společnost z lásky k bližnímu. — V Praze, dne 26. ledna 1875.“

skládati a z té má se chudým na též kollatuře jsoucím dle potřeby jednoho každého rozdělovati. Při tom k podnětu ochotnějšího darů dávání i bratrstvo, „z lásky k bližnímu“ řečené, založilo se, do něhož každý, jakékoliv konfessi — i žid — může dáti se zapsati. Každý farář knihu pro zapsání má míti. Ale to zapisování málo komu chutná, myslí mnozí, kdyby se dali zapsati, že by snad potom přinuceně musili almužnu dávat. [239] V každé vsi má být jeden soused vybraný dobrého srdce a ten „otec chudých“ slouti. Almuzna jednou za týden skrze souseda aneb koho jiného má být sbírána, k tomu otci chudých dána, kterou on mezi ty žebráky, již ve vsi jsou, dle potřeby rozdělí. Pakli by co zbylo, to na faru odešle, odtud pak do jiných vesnic, kde by více potřeba kázala, se podá aneb v záloze do jiného týhodne zůstane. Žebrák žádný více dům od domu choditi a lidi trápiti nemá.

To ustanovení ovšem jak pro sousedy, tak pro žebráky dobré jest. Pro sousedy, že jednou za týden o mnoho hojnější almužnu a chutně každý dáti může, když pokoj od každodenních mnoho žebráků míti bude; pro žebráky, že oni mohou jen doma seděti, Bohu sloužiti, zimě, horku, nečasům, bublání i psiho štěkání ujiti a almužnu do svého příbytku dostanou. Za druhé, kteří praví žebráci nejsou, nebudou ze vsi do vsi běhati, lidi šáliti, ale musejí doma práci svou aneb ze svých výminků, polí, dobytka atd. se živiti. Za třetí, všelící zlí lidé, zloději, již pod pláštěm žebroty v domích příležitost ku krádeži prohlédli, biřící, cikáni a jiní tuláci své toulky zanechati a dílem rukou svých živiti se musí.

[240] Pane, rač nám požehnati,
ať můžem udělovati
té almužny
pro lid nuzný
z naší těžké práce plužní.

Jen sám sedlák, téhož správce,
vzdělavatel, spolu rádce,
ten jim smrdí
co klín tvrdý,
pro něho jít každý hrdý.

Myť jsme živohytí nástroj,
všech stavů a věků zástoj,
buď kněz, neb pán,
jen hledí k nám,
za to třebas vinšuje trám.

My však na to málo dbáme,
jenom když nad sebou máme
vždy živého,
příznivého
Pána Boha nebeského.

Mnohý leží, mnohý sedí,
mnohý i poklady dědí,
avšak přece
jináč nechce,
jen z sedláků živ být lehce.

Tenť vždy všecko napravuje
a sám nás tak oslavuje,
že se diví
z panstva lidí,
kterak jsou sedláci živi.

Ti páni od svých vrchností
mají ročně služby dosti,
však jehňátko
i telátko
vezmou od nás i hřibátko.

Nechť se kdo chce chlubí rodem,
buď kdo veliké cti hoden,
sedlák má čest,
že nástroj jest
živností, zámků, vesnic, měst.

Cokoliv se u nás rodí,
všecko se to pro ně hodí,
buď jest živý,
aneb mrtvý,
všecko se jím dobře líbí.

Někteří pak ač to znají,
dobré slovo nám nedají,
vere, vere,¹⁾
bere, žere,
řeknem-li slovo, hned pere.

¹⁾ V pravdě, v pravdě.

Nu, jen trpělivost mějme,
křivdu rádi odpouštějme,
nebo snadně
rozkoš zchřadne,
ctnost bez protivníka zvadne.

Trpíme-li, trpme s chutí,
nechť nás k čemukoliv nutí,
však Stvořitel
a Dařitel
bude náš věčný těšitel.

[241] 22. března, o středopostí, kříž veliký, dřevěný, za zdejší vsí Milčici na kouřimské cestě stojící, od roku 1763. starý, vida jej býti naskrz shnilý, aby na někoho cestou jedoucího neb na děti někdy nespádl, dal sem posílákovi a Hájkovi poraziti, dav¹⁾ jim jej k spálení.

Tuť zdejší odpadlíci tak malomyslní byli, že s radostí mezi sebou mluvili: „Hle, již náš rychtář musil dát kříž porazit, dostal poručení. Již žádné kříže nikde nebudou. Hle, již jim to bláznovství taky pomine, již to modlářství zahyne.“ Nu, posuď každý, jak ti lidé, chudáčka. Jsouce světla pravé víry zbaveni, sem tam v mráкотách myšlení svého tápají, jak se ledačims těší, jak se vždy víc a víc mami. Ale my pomysleme, zdaliž to dobré jest: Nač ďábel nevraží, oni taky; ba právě nepřátelé kříže Kristova, i toho zevnitřního, ďáblu se rovnají, když kříž a pochválení Krista Pána²⁾ v nenávisti mají. Nevím, coť pak řeknou, až z milosti Boží zase ten kříž nový a na něm i krucifix plechový, který ze staré zvonlčky³⁾ zachovaný mám, spatří. Inu, posmívejte se již do vule; přijde přece čas, že se řekne: „Konec vzal posměvač a podřati jsou všichni, kteří bděli nad nepravostí.“ (Isai. 29, v. 20.)

[242] Dne 28. března opět sněhu něco spadlo, kterýž 30. téhož sešel a časy velmi pěkné, k seti pohodlné se ukázaly. Obilíčko zimní ještě ozdobněji se ukázalo, až mílo patřiti a již z toho znáti, že letos hojná zemská ouroda následovati by měla. V pravdě tak krásně jaro nebylo, jak v roce 1763 a 1778.

Obloho nebeská,
rozkvétáš, i zemská,
pojíte se (a) jedna s druhou
co děšť s hrudou —
z toho nám užítky půjdou.

Rosička svlažuje,
větříček fochruje,
slunéčko povolně hřeje,
zem se směje,
voda se z studánek leje.

Ptactvo sladce zpívá,
až se svět rozlívá,
z cizích zemí sem vandrují,
osazují,
svá pleménka (mláďátka) rozmnožují.

Obilíčko řázně
vzchází velmi krásně,
stromové v zahradách pučí,
včely bručí,
dobytek skáče a zvučí.

Na duby, topoly
sluky a sokolí
sedají, ti vzácní ptáci,
i jeřábci,
v polích až hustě skřívanci.

[243] Ach, ó lidské srdce,
poznej, považ brzce
tu dobrotu Stvořitele,
dařitele,
laskavého těšitele.

K vodním místům rády
husí⁴⁾ hned armády,
kachny, lísky, čejky, šnepi⁵⁾
stále letí,
jejich vejce nosí děti.

Jak nás k sobě vábí,
abychom jen rádi
jeho pravou víru znali,
milovali
a hříchu se varovali.

(a) spojujete.

¹⁾ R: davši jim ho. — ²⁾ T. j. pozdrav „Pochválen“ atd. — ³⁾ Viz Pam. I. 2., str. 9. a 119. — ⁴⁾ R: místam rádi husejch. — ⁵⁾ Šnep = sluka (Schnepe.)

Zvlášť pak ty slepoty,
všeliké holoty (b),
do nichžto se mnozí vpletli,
od nás ztekli ¹⁾ —
ó by zase z nich utekli!

Ach, Pane náš milý,
přispořiz nám víry
a rozjasniž srdce naše
v tomto čase
i těch bludných bratrů zase.

Abychom zde v světě
ještě v tomto létě
všichni na jedné vinici c)
tví dělníci
byli tvou milou pšenicí.

Z tak krásného jara
tvé milosti vláha
ať srdce naše rozvlaží,
mile zdaří,
ať se z nás žádný nezmaří.

Utvrď katolíky
a osvěť bludníky,
a bychom v jednotě víry
živi byli
i v nebi tě věčně ctili.

SLVneCzne tepLe garo — 30.
března —
toto Mně psátl DaLo.

[244] Při konci března cena obilí menšila se; žitu i ječmenu místem o groš, místem o dva spadlo. Dne 7. dubna, v pátek post Judica.²⁾ a večer deštiček spadl, po němž do rána všechny louky a obce spanile se zazelenaly, obilíčko libě zavonělo. 8. téhož v sobotu, krásný čas slunečný následoval. V neděli Palmarum opět teplý a tichý deštiček zem svažil.

Tolikéž 8. dubna komisař od krajského bydžovského ouřadu do Sadské přijeda role orná od kůru literátského skrz licitací prodal a peníze s sebou do Jičina vzal. To též v Poděbradech i v jiných městečkách a městech stalo se. Jiné materialia aneb příslušející od týchž literátských kůrů, jako pláště, flory, přikrovy, svíce, kancionály, jakož hotové v kasách peníze již hned loňského roku prodané a vzaté jsou a takové literátské zpěvové kůry docela zrušené. Že pak po několika letech, když my pamětníci toho vymřeme, mnozí nic věděti nebudou, co jsou byly literátské kůry, protož jejich jestost tuto krátce napíši:

[245] Milí naši předkové, právě věřící katoličtí Čechové a Moravané, tak v lásce a službě Boží rozhorlení byli, že netoliko na stavení chrámů, oltářů a k tomu patřící potřeby, jako kalichy, monštrancí, mešní roucha nesčítelné takměř náklady vedli, ale i taky, aby v těch chrámech ustavičně chvála Boží jak říkajícím, tak zpívajícím způsobem zněla a trvala, k jednotě a společnému zpívání sebe zavazovali, do chrámu na vigilie a přede mší časně se scházeli, jakož i k nemocným, k mrtvým na pohřby, na procesí atd. a tu společně a jednosvorně pobožně zpívali. Odtud takové zpěvové společnosti vzaly jméno literátské kůry aneb zpěvové spolby. Až z toho pošlo, že i kasu, základ peněžitý, buď dobrovolným dáním aneb od oumrťi odkazem založili. Z takových peněz potom zase potřeby rozličné, zvlášť k mrtvému tě u přikrovy, pláště, klobouky, flory, — vše černé barvy, svíce, kancionály se kupovaly, dilem též něco předním a počet vedoucím literákům ročně, dilem též na mše svaté za živé i mrtvé spoluoudy dávalo se. Kniha též v každém městě, městečku k tomu cíli chovala se, do níž [246] kdo v té společnosti býti chtěl, za-

(b) Všeliký holý tvor, jenž srsti nemá, žáby, hadi, zeměplazi — i takoví lidé, již bez všeho řádu svémyslně živi jsou, „holota“ od starodávna slove.

(c) Jen na jednu vinici dělníci se posílali. (Mat 20.)

¹⁾ T. j. utekli. — ²⁾ T. j. po neděli Smrtné.

psati se dal a do té kasy nějakou maličkost,¹⁾ někde dva groše, někde groš složil. Takový člověk když umřel, byť někdo žádného přítelíčka neměl, funus jeho přece zřetelný a krásný byl. neb bratři a sester mnoho sejdouce se, netoliko zpívali, ale i pod příkrovem a v pláštích k hrobu donesli, mimo to i mše svatá za duši jeho odsloužila se.

Takové zpěvové spolby hned dávno před Karlem IV. a Arnoštem, arcibiskupem prvním, zde v Čechách byly [!], což Karel a Arnošt lépe utvrdili a rozmnožili, když na vypisování písní a mšálů i biblí veliké náklady vedli a je do kostelů rozdávali (impressi ještě tehdy nebylo). Odtud hned máme podáno tak mnoho překrásných výročních, ku každému času v roce náležitých písní; nebo v tom způsobu jsme my Čechové i od jiných národů chváleni, že jsme na zpěvy bohatí a že umíme všecko v písně obrátiti a uvést.

Když pak od Žižky a jeho potomků, Sirotků a Táborů, všechny kláštery a kostely zbořené a služby Boží zmařené i zpěvy katolické zkažené byly a města i vesnice z většího dílu, jestli nechtěli ukrutně zmordováni a spáleni býti, přinuceně Husových a jiných [247] pražských a tábořských bludů přidržeti se musili, tuž zhynulo všecko pobožné zpívání. Ale pikharti vidouce často na zpěvy vzpomínání a od pravých katolíků tak nevyvrátitelné jich²⁾ užívání, vzali sobě příčinu taky své bludy na zpěvy skládati a ve svých jamách, stodolách, sklepích a skalách, kde se rojili, tak zručně zpívali, až skrze to zpívání nejvíc toho lidu sprostého (rovněž jako před třemi lety) od víry katolické odvedli. Nebo Čech každý, zvlášť pohlaví ženské, to sobě od přirození dané má, že buďto uměje čisti rád zpívá, aneb neuměje, rád písně poslouchá. Aby pak pikharti, již potom v roce 1440 dali sobě jméno Bratři čeští, tím snáze a více katolíků mezi sebe přivéstí mohli, užívali mezi svými bludnými písněmi mnoho našich katolických a zvláště výročních, pravice lidem: „Hle, vždyť my takové písně zpíváme jako vy, buďte mezi námi,“ — jakož posavad je v jejich bludných kancionálech vidíme. Opovážili se potom i psáti, že jsou ty písně od nich skládané. Takž některé Husovi, Rokycanovi, Korandovi, Jan Augustovi, Michalcovi připisují, ježto víme, že ty písně daleko dříve [248] na světě byly, nežli tito skladatelové svět spatřili, jakož jim to již před 200 lety vůči mluvil i napsal doktor Václav Šturem v protestaci na jejich bratrský, pěkně vymóděný kancionál. Nicméně tak neústupní, zatvrdělí lidé směli celý rejstřík, kdo z jejich cechu kterou píseň skládal, chlubně a pyšně i lživě vydati, nímžto se zas teď nedávno v Berlíně vytlačeným taky nynější nováčkové chlubí, — ale chudátka nic dokonalého nevědí; jen když je knížka v Berlíně³⁾ neb v Amsterdamě aneb kde tam jinde tlačená, již oni ji víc než Kristu Pánu věří. Pravím dokazitedlně: víc než Kristu Pánu; nebo co Kristus mluvil o těle svém, tomu nevěří, co pak Komenský aneb Liberda zmotaně napsali, tomu věří. Dosvědčí nám to též staré kancionály katolické, v kterých jsou některé písně, an[í] se k nim pikharti hlásí, ježto kancionál dříve jest tištěný, nežli od pikhartů jmenovaný skladatel rozum poznal aneb na světě byl. Což dokážu, když ten pikhartský rejstřík zase dostanu, nyní ho nemám. Zavírám zas s literáty a pravím, že do toho jejich shromáždění obojího pohlaví a všech stavů lidé dávali se zapisovati, tolikéž i já z nich jeden jsem.

[249] Rovněž i onino někdejší čeští podobojisté, již dle dovození sněmu basilejského pod obojí přijímajíce katolíky⁴⁾ také slouti chtěli, zpívání v kostelích velmi milovali a rozmnožovali, činíce znamenité náklady na pěkně psané i kunstovně velmi malované kancionály, kteréž posavad po nich ještě v některých městech s podivením spatřiti se mohou, jako v Kouřimě, v Českém Brodě atd. Jakož pak v Brodě Českém v jednom velmi krásné a spanile na pergamentu⁵⁾ psaném a malovaném tak čistě jako dnes kancionálu i ona mezi jinými píseň se nachází: „Svatý Václave,

¹⁾ *R*: pacatellu. — ²⁾ *R*: jej. — ³⁾ *R*: Berlíně. — ⁴⁾ *R*: katolíkami. — ⁵⁾ *R*: pergamentu.

vejvodo české země.“ Tito podobojisté, že rovněž církve matky katolické poslechnouti a ní¹⁾ řídit se nechtěli, svých důvodů a vymyšleností se držíce tak se v náboženství vždy měnili, že po roce 1540 větším dílem sekty Lutherové se chytali, jakož i pikhartů tak, že okolo roku 1600 málo již podobojistů pravých dle sněmu basilejského k nalezení bylo. Odkudž stalo se, že v roce [250] 1547 skrz tu Lutherovu sektu tak stavové i města kurfiršta saského, Jana Fridricha, milovali, že proti němu bojujícímu králi svému, Ferdinandovi I., pomoc dáti nechtěli a skrze to potom o své hlavy, statky a svobody přišli. Jakož také v roce 1618 zbouřených evangelických a pikhardských stavů se přidržejíce, spolu s nimi ven ze země vypovězeni byli. A tehdaž zajisté a nejvíc v roce 1624 spolu s jinými všelikými sektami taky tito podobojisté v Čechách pomínuli.

Měsíce dubna obilí mělo cenu: Pšenice 3 zl. 30 i 45 kr., žito 2 zl. 45 kr., ječmen 1 zl. 48 i 51 kr., oves 1 zl. 24 kr., proso 2 zl. 51 kr., seno 51 i 54 kr. Do dne 15. dubna, jenž Bílá sobota byla, docela jarní sej se skončila. Velikonoční svátky jasným teplem obalené byly.

NB. V Kouřimě za pole literátské utržilo se 35.200 zl., které do fišku císařského vzaté jsou.

[251] Tohoto měsíce ještě Luciš některé nerozumné chasníky, takové sice, kteří u odpadlců slouží, skrze ně svedl, že běhali do zámku poděbradského dávajíce se k švýcarům připisovati, odkudž i na šestinedělní cvičení (které aby raděj nebylo!) k svým farářům odkazováni byli.

Ačkoliv při konci dubna a na začátku máje několik mrazů bylo, nicméně přece stromoví pěkně odkvétalo. Osení zdárně rostlo, místem však štírové ječmeny podžírali.

Před svátkem sv. Jana Nep. opět veliké množství lidu z okolních zemí, zvláště ze Saska a Slezska do Prahy na pout přišlo.

Dne 15. máje ve vsi Litoli, pod Lysou při samém Labi ležící, sedm sousedů, vše [odpadlíků] vyhořelo. Okolo 9. hodiny večer zapálilo se, žádný neví jak. Všem lidem k podivu naproti větru statky se od ohně chytaly. Item z Lysé přivezené stříkačky žádným způsobem vodu [252] hnáti nechtěly, ráno pak, když po ohni bylo, dobře stříkaly. Šenkýř tamní, jenž ani katolík. ani švýcar dokonale není a jemuž jako v prostředku těch pohořalých jsoucímu svršky toliko na stavení shořely, ten ráno hned veřejně vyhlašoval, kterak onino [odpadlíkové] poutníkům do Prahy jdoucím hanebně se posmívali, ano i jemu z Lysé před večerem s pivem přijedoucím takto mluvili: „Strojí-li pak v Lysé Janka? Bude mít zejtra svatbu; budouť oni mu celou noc svítit.“ Stalo se pak, že sami celou tu noc truchlivé světlo měli, které až do podvalí všecko strávilo; z katolíků pak žádný nevyhořel. Příčinu toho ohně tabáku chtělo se přičísti, ale našlo se, že tam jen jediný muž tabák kouří a ten ještě v týž den ani doma nebyl. Ačkoliv vítr velmi silně vál, přece však všech těch sedm stavení naproti větru se zžalo, neb oheň proti větru šel.

[253] V půl máji obilí ještě levněji se prodávalo: Pšenice 3 zl.

¹⁾ R s ní.

8 grošů, žito 2 zl. 12 a 13 grošů, ječmen 1 zl. 12 grošů, oves 1 zl. 7 a 8 grošů, hrách 2 zl. 15 grošů.

21. máje neděle Rogationis aneb Křížová připadla, v nížto slavnost u Boží vody neb u kapličky pod Sadskou s přivedením procesí ze Sadské, z Škramníka a Poříčan bývala, letos ale pro zavření a zapečetění té krásné, nedávno vystavěné kaple ¹⁾ všecko přestalo. Mnozí lidé podle starého zvyku přišedší na to velmi žehrali. Ačkoliv pak tu kapucín z Opočna, jménem Michal, ²⁾ dovolení od krajského ouřadu dostal, každodenně mši svatou čísti, ale tu jakožto v 6 hodin odečtenou mnozí zmeškali. Kapucín ten přes 20 let každoročně v máji přicházejí a lázeň tu užívají, zdraví své témuž přičítá.

Těchto dnův najisto dověděli jsme se, že nikde v celé zemi takové kaple a malé kostelíky zavřené a zapečetěné nejsou, jen v biskupství králohradeckém [254], což, proč by biskup rozkázal, ještě nám dosavad nepovědomé jest. ³⁾ Ač někdo praví, že biskup jen takové kaple, které na hřbitovích a v městech obyčejně bývají, zavřítí kázal, čemuž politika dobře prý nesrozuměvši všecky kaple, budťež ony jaké budťež, ⁴⁾ zpečetila.

Tohoto měsíce staré matky české jeden syn se vydařil, jménem František Faustín Procházka, ⁵⁾ který kroniku českou, od Dalimila Mezeříčského hned za krále Jana staročeským zvukem psanou, ⁶⁾ do tisku položil, tolikéž pro nedbalé a necvičné čtenáře některá v staře užívaná slova na nynější způsob přezvučil, což kdyby byl neučinil, mnohý ten lenoch nynější nevěděl by, co čte.

V tom však vydavatele nechválím, že sám od sebe onen div svatého Vojtěcha. v Římě a v Libici v jednu chvíli jsoucího, za povídačku staví, an[ý] nám to obrazy až na 500 let staré [?] tvrdí. Zdaliž by naši předkové věc nikdy nestalou malovati a lidi šáliti chtěli? Obraz takový v kostele lhotském u Sadské, ježto i husiti vystáli, nedávno byl. ⁷⁾

[255] Dne 18. máje na zdejším panství zase některé ty zavřené a zapečetěné kostelíky a kaple otevřené a k veřejnému navštěvování zanechané byly.

Rovně skrz ty nyní tak zhusta v nově uvozované věci, ač snad někdo na dobrý způsob to vymýšlí a zdá se mu, že se tím nic církvi

¹⁾ Viz Pam. I. 1., str. 132. — ²⁾ P. Michael Angelus, Wosečanensis, přišel do Opočna r. 1783 a zemřel tam jako jubilár a senior provincie 15. dubna 1806, ve věku 95 let, z nichž v řádě žil 69 let. (Z klášterní kroniky v Opočně a u sv. Josefa na Hradčanech.) — ³⁾ Později připsáno: „Nerozkázal to biskup, ale císař Josef II.“ Byly ovšem zavírány i jinde. — ⁴⁾ R: bud' oni jaký bud'. — ⁵⁾ Kněz řádu pavlánského, po jehož zrušení byl ředitelem pražských gymnasií a posléze i správcem universitní knihovny. Zasloužilý buditel a literární historik český. S Fort. Durychem podnikli nové vydání bible české, jež je základem i pozdějšího vydání v Dědictví svatojanském. Dalimilovou kronikou zahájil r. 1786 vydávání starých spisů českých, dějepisných i náboženských, chtěje tak odpomáhati nedostatku dobré četby pro lid. Zemřel r. 1809 v Praze. — ⁶⁾ Dalimilova či boleslavská kronika není sepsána od boleslavského kanovníka Dalimila (jak smyslíl Hájek), nýbrž má původce neznámého; název Dalimilovy kroniky však zůstal v užívání. — ⁷⁾ Viz str. 68.

a náboženství neublíží, však přece znamenitá pohnutka v lidu a jakéž takéž rozpakování, též u mnohých katolíků truchlost, u sprostých rozviklání, u odpadlců pak radost a v bludu utvrzování se tím ¹⁾ činí. Ačkoliv mnohým za ouraz se to zdá, ale když pomyslíme, že dědictví církve Boží jsou zármutky, radujme se z toho a buďme tím stálejší a při tom plnitelé zákona; nebo vždycky a ve všem „pokoj mnohý milujícím zákon Páně a není jim pohoršení.“ (Žalm 118.) ²⁾ Však když na své záslužky dobře pomyslíme, které jsou jen samá nepravost, tuť uznáme, žeť nic nezasluhujeme potěšitelného. A protož na nás „aj víchr Hospodinů s prchlivostí vychází, víchr trvající nad hlavou nešlechetných.“ (Jerem. 30.) ³⁾ Sem patří k přečtení Isaiášova kapitola 24. od verše 1. až do 20. Kdo by se z toho ve víře viklal, ten by na čas věřil a v čas pokušení by odpadl.

[256] Rovněž i politika těchto časů znamenitou pohnutku a mysle rozondění zkouší, aspoň taky dle toho, co nejvíc miluje; nebo od 1. března ⁴⁾ dukátům opět přibylo ceny, tak že 1 celý sufrýn, ⁵⁾ jenž měl 12 zl. 40 kr., nyní má 13 zl. 20 kr., $\frac{1}{2}$ sufrýnu, „ „ 6 zl. 20 kr., „ „ 6 zl. 40 kr., kremnický, „ „ 4 zl. 22 kr., „ „ 4 zl. 30 kr., císařský, „ „ 4 zl. 20 kr., „ „ 4 zl. 30 kr. Hollandský, salcburský, benátský franco[uz]ský a jiní, ty zůstávají ve své první ceně; papežské pak dokonce se neberou. Nyní tyto všecky dukáty poněvadž od židův a jiných zlých lidí velmi mnohé zkažené jsou, protož žádný se bráti nemá, jen ten, který dobrou zouplna váhu má, a jestli by 1 grán ⁶⁾ scházal, tehdy na něj 4 kr. má se přidati; pakli více než grán schází, takový žádný vzíti se nechce.

Tuť, kdo nezkusí, žádný věřiti nemůže, jaká jest s tím všem ouřadům, rychtářům, formanům a všem lidem psota, neb dukáty žádný bráti nechce. Někdo za obilí, vlnu, dobytek dostane [257] dukáty a vzíti je musí, když kupec jiné peníze nedá, sám pak v zámku na své povinnosti odvésti je nemůže, aniž za ně co koupiti; neb větším dílem již žádné dukáty ani bráti se nechtí, aby s nimi daremné mrzutosti nebylo. Mnozí ač dukáty váží, však v zámku přec váhu nemá; odtud když do krajského ouřadu neb Prahy se vezou, tam zase schodky na nich činí. Příklad: Rychtář jeden přijal na povinnosti mnoho dukátů a takové do ručních knížek sousedům odepsal, které ač doma vážil, však když odvedl ⁷⁾ je v zámku, tam na novou modu vzdělaných vážkách váhu neměly, protož byly mu vráceny. On přinese-li ⁸⁾ je domů, někdo se ovšem k svým dukátům přihlásí aneb k lepšímu, někdo nechce, tuť rychtář samou mrzutost a škodu z toho míti musí. Kdo dukát vezme, zas dlouho jiné peníze nenese; ku kterému se pak žádný hlásit nechce, rychtáři zůstane.

¹⁾ R: s tím. — ²⁾ Verš 165. — ³⁾ Verš 23. — ⁴⁾ Správně: od 1. února. Viz Prager Oberpostztg. z 24. ledna 1786. — ⁵⁾ T. j. nizozemský souverainsdor. — ⁶⁾ Grán (z latin. granum = zrno), váha pro drahé kovy a kameny, obnáší přibližně 0.06 gramu; 4 grány = 1 karát. — ⁷⁾ R: odvádíc. — ⁸⁾ R: On přinesa je.

[258] Z poděbradského zámku písař kontribuční když odváděl¹⁾ peníze v Jičíně, ač doma všecky dukáty zvážené měl, tam pak přece váhu neměly, protož za 150 zl. se mu jich vrátilo. On pak nic neví, který od koho jest. Protož když dal²⁾ je do důchodu a v Praze je s důchodenskými penězi odváděl, tam jich až za 600 zl. vyvrhli a dodavku na ně 25 zl. chtěli. Protož je zas domů přivezli.

Tohoto máje měsíce v nově se prohlásilo, že se na každý dukát jeden grán passiruje, tak že kdyby bez jednoho gránu byl, vzíti se má. Ale což to platno, když závaží na ně zase o ten jeden grán těžší jsou. Byl jsem já³⁾ 27. máje v zámku [a tam] když se všem rychtářům naporád dukáty vracely, veliké tu žehráni i proklínání veřejné bylo; jak páni, tak sedláci, všichni se zlobili a kleli. Mnohý oficír a zvlášť rychtářové od velikých zmatků a restů nevinně skrze to velmi snadno upadnou. Já sám toho dne za vrácené dukáty hned od února, [259] března a dubna jiné peníze odváděje, chtěl jsem sobě již jednou spokojenou mysl učiniti; ale že přece taky některý dukát (ač doma vážený) jsem měl, zase mně vrácené byly. Dle toho nemohu své⁴⁾ příjmy s odvody již na čtyři měsíce srovnati.

Tuť považ každý, kdyby se státi mělo, aby mnohý oficír neb rychtář v náhle umřít měl, byť tu dost dobře všecko zapísáno bylo, není možná, aby jeho pořádnosti dobře na vše strany vypadnouti měly. Já sám, ač za sebou nic dokonce nemám, však v té případnosti přece po mé smrti můj grunt bez dodavku by nebyl. Uchovej Pán Bůh! Tuť sobě pomysliti můžeme, jak z rozličných věcí, taky i z těch peněz soužení povstati a lidi trápití může.

Že pak při tom všem prohlášeno jest, že jen do Nového léta 1787 všecky dukáty bráti se budou a místo nich jiné nové přijdou, jakož pak i proskakují a mají okolo sebe stříbrný okolek neb [260] obrubu, protož tím spíše žádný se s nimi držeti nechce. Odkudž židé žně takměř z toho mají, neb oni na nich víc než na zboží vyšidí, neb mají zase vážky těžší a tu u nich již právě na každém dukátu schází a oni za 1 grán 5 kr. a mimo to z každého zlatého 1 krejcar berou. Dle čehož druhé soužení a škoda následuje. Mnozí lidé rádi to dají, jen když dukáty odbudou a za ně stříbrné peníze dostanou,⁵⁾ za něžto své potřeby a živnost spraviti mohou.

Kde se mince mění,
vlast od nepřátel plení,
mnoho židův se žení, —
běda bývá té zemi.

¹⁾ R: odvádějí. — ²⁾ R: Protož dadouc je... odvádívše. — ³⁾ R: Byvši já... v zámku, když se. — ⁴⁾ R: mé. — ⁵⁾ odbydou... dostana... mužou.

Právě nyní dukáty jest hnuto, neb z toho hlasu, že od Nového léta jen samé nové s tou stříbrnou obrubou půjdou, každý taky lakota své dávno skryté zamilované dukáty na světlo vynáší, tak že taky takové, jež 8, 12, 16 a 20 kusů dukátů vynášejí, k spatření jsou, na nichžto jak starých císařů a králů rozličných vyobrazení i všelikých svatých, tak vtipné nápisy a erby viděti jest.

Svět se kroutí i bohatým,
ač ho nazývají zlatým.¹⁾

[269] Od 20. máje sucho již začínalo býti a ty tak krásné časy proměnu braly. Studené a zimavé větry a rosy, zvlášť v noci, až do 8. června trvaly. Vycházející prosa, lny, konopě atd zastydly a vláhly málo mající od toho žloutly. Při konci máje již od toho sucha výhory

Mlékařka.

Prodavač pastí na myši.

Pražské pouliční figurky z konce XVIII. století.

na polích, zvlášť v jarním setí, se ukazovaly, ječmeny špatně se metaly i pšenice; žita, ač na výšku zrostla, že ze všeho obilí nejpěkněji vyhlížejí, ale špatně velmi tím suchem a zimou kvetou.¹⁾ 31. máje nečas, to jest studený vítr s deštěm několikrát za den přeběhl, ale málo tím bylo té suchotě spomoženo.

Toho měsíce ve vsi Křečhoři na panství kolínském soused Václav Němeček, [odpadlík], když mu jeho manželka dítě pachole porodila, sám takové, vzav³⁾ také jiné dva sobě rovné za kmotry, okřtil pravě, že jak u katolíků každý kněz, tak u švýcarů každý pastor jest člověk jako on a protož že on sám jako oni může tu službu křtu vykonati.

[270] 4. června hod Seslání Ducha svatého se trefil. Vždy jasné časy a studené noci a větší suchota následovala. Ovoce z většího dílu suchem opadalo. Mušek jakýchsi maličkých, zelených na stromích až

¹⁾ Následující arch (zde v tištěném vydání vynechaný), str. [261. až 268.], jest omylem vsunut sem do r. 1786 a to již Vavákem samým při úpravě rukopisu do vazby, patří však do roku 1787 mezi stránku [350.] a [351]. v rukopise. — ²⁾ R: květnou . . . s tím bylo. — ³⁾ R: vezma,

obaleno se ukázalo, které stromy hubily. Zelí, řepy sázet se nemohly a kde co dříve vysazeno bylo, to poschlo. Na horách k Slezsku a Lužici zase velmi veliké vláhy, časté deště, jež i odtud vidíme, přicházejí. Formani praví, že tam zlé a blátivé cesty mají, zde pak zase prachu v cestách tak tlustě leží, že i lidem i hovědům obtížný jest. Okolo svátku nejsvětější Trojice Boží, jež 11. června připadl, již místem obilí bělelo, ječmeny, ovsy i taky žita práv odkvétající. Z toho již patrně trest Boží znáti se dává. Smutno velmi v polích jest choditi.

[271] Od začátku do půl června obilí mělo cenu: Pšenice 3 zl. 30 kr., žito 2 zl. 42 kr., ječmen 1 zl. 42 kr., oves 1 zl. 24 kr., hrách 3 zl., míra s vrchem. Okolo sv. Víta pastva dobytku tím suchem již také přecházela, na lukách tráva maličká a řídká, k sekání neschopná, obilí dokonce již zkázu bralo. Pán Bůh smiluj se nad námi!

Okolo svátku sv. Jana Křtitele vypadlo sto dní od oněch tří¹⁾ jarních mlh, dle čehož dávní jest přísloví že kolik mlh jest v březnu, za sto dní že jest tolik přivalů. Nebylo ale nic. 25. června přede dnem zde v našem vukolí deštík spadl, ale jen na dva prsty namoklo; 27. maličké mžení asi třikrát přešlo, nic nenamoklo. Až do posledního června každý téměř den onde i onde mračna s deštěm stály, ale od Prahy až po Čáslav na dél, od Kostelce Černého až přes Nymburk na šir nikdy nepršelo.

Zajisté všechny starodávni pranostiky, dle nichžto jsme někdy dešť předzvězovali, prošly a přece nikdy neprší. [272] Pranostiky a předzvědění deště a sice pravdivé tato od starodávna jsou: 1. Polední strana oblohy jasná, půlnoční zakalená; 2. teplý polední vítr; 3. přílišné štípání much, dobytka poskakování; 4. husí, kačic koupání, kohouta ve dne pění; 5. psů vyti a jiného nic než trávu jedení neb žraní; 6. slunce za mračno kalné zacházení, vodu tažení; 7. ráno při východu paprsků na zem bití atd.; 8. chutí obyčejných vody v studnicích změnění; 9. žížal a mnohých zemských červů ven vylézání; 10. žab vodních i zahradních křehocení, křepčení. Tato všechna znamení množstvíkrát viděti a znáti se dala, přece však nepršelo.

Na začátku července již teprva dokonce všechno osení bělelo a schlo. V žitách množství klasů jalových a jiné zubovité t. j. málo které zrno, pšenice velmi snětivé, ječmeny a ovsy téměř nevymetalé, prosa při samé zemi viděli jsme, že bez truchlivosti nelze na to patřiti. [273] Mezi tím cena starého obilí výšila se, ač ne příliš, protože sýpky mnohé jsou jak u vrchností, tak v handlovních místech. Okolo 1. a 2. července pšenice 3 zl. 16 grošů, žito 2 zl. 15 grošů, ječmen 1 zl. 15 i 16 grošů, oves 1 zl. 10 grošů, hrách 3 zl. 5 grošů. Sena velmi maličko se nakládilo, nebo kde jindy čtyři vozy bývají, ledva jeden vůz se dostal, což i mně samému na mé louce se stalo. V čas tak velikého sucha jak na poledních, tak na půlnočních stranách vždy přece začasté²⁾ pršelo, až i z toho pěknější ourody při horách než zde ukázaly se.

Na den milého vlastence a orodovníka našeho, sv. Prokopa, přes kouřimský kraj deštík přišel, z něhož srdce naše zradovalo se.

Toho dne byv³⁾ já v klášteře sv. Prokopa [shledal jsem, že] ta slavná tam bývala pout po odjiti odtud benediktinův velice oslábla. Kázání tam držel farář z Rataj⁴⁾ a summu⁵⁾ farář a vicarius foraneus z Mnichovic.⁶⁾

[274] Dne 5. července na večer u nás první déšť neveliký přišel, sice od 14. máje druhý. A tak tyto tři deště, sice dost malé, od jara zde byly: První dne 14. máje, v neděli Cantate, druhý 24. června, na den sv. Jana Křtitele, třetí 5. července, ten den po sv. Prokopu. Dne 7. a 8. července již místy poschle a bílé ječmeny sekali, jakož zde u Milčic.

¹⁾ R: onných třech. — ²⁾ R: začastý. — ³⁾ : byvši já . . . Prokopa, ta slavná atd. — ⁴⁾ Daniel Frant Weber. — ⁵⁾ T. j. slavnou mši svatou zpívanou. — ⁶⁾ Václav Dom. Ondrak. (R: Michovic.)

10., 13. a 14. července celé dni a noci pršelo, až z toho již na mlýny vody drahně přibýlo i také nažatému obilí téměř škodno bylo. 17., 18. a 19. července stále téměř pršelo, tak až z toho již nažatá žita růsti začínala; dne 20. byl jasný čas, že se mnoho žita svázalo a odvezlo, 21. a 22. opět pršelo, v neděli nato, na den sv. Apolináře, dalo slunce od sebe zase jasné záře. Mezitím 21. a 22. července s přebíháním těch deštiků taková zima byla, že ženci a sekáči v poli pracující nemohli se zahřít, čehož i já zkusil jsem.

[275] Tohoto měsíce dne 11. nový pan farář na horu Sadskou se dostal a přijel a to sice velebný pán Hynek Meder,¹⁾ kterýž byl v Poděbradech pravidelní školy direktor aneb ředitel. Žádali sice jak město Sadská, tak farníci vesničtí o staršího pana kaplana, Františka Matějku,²⁾ který tu již 14 let na vinici Páně věrně a příkladně pracuje, ale byli všichni oslyšáni.

Tohoto času jistě sami jen normalisté
mají předek na fary, an mnohý kaplan starý
práce mnoho pokusí, však přec vzadu stát musí.

V samých Poděbradech jest kaplan, Josef Matiaš, již šedivý,³⁾ druhý v Předhradí, lokalista Jan Oppelt, též přes 25 let pracující, a jiní jinde.

Těž tohoto a předešlého června měsíce biskup králohradecký, pán p. Leopold Hay, sám po jenerální visitaci jezdě v Poděbradech dne 27. a 28. června se vynacházel, kdežto sobě obzvláště zalíbiv tamního pana děkana, Antoně Ziegelheima, jej kanovníctvím kostela hradeckého poctil. Kdy pak on vikářem učiněn, již dříve v tomto spisu psáno.⁴⁾ Infule pak proboštská posavad nemá, kdo by jí ruky podal.

[276] Od 23. července až do 4. srpna každý den pršelo, tak že opět pšenice ani zrátí, ani zralé dobře kliditi se nemohly. Mnoho ženců horáků nemohoucích se na jasné časy dočkatí, domů odešlo. Dne 3. srpna zima opět byla, že se sekáč nemohl zahřítí.

Při konci července a na začátku srpna obilí mělo cenu: ⁵⁾ Pšenice 3 zl. 15 kr. (3 zl. 6 kr. i 10 kr.), žito 2 zl. 24 kr. (2 zl. 27 kr. i 30 i 33 kr.), ječmen 1 zl. 51 kr. (1 zl. 54 kr. i 57 i 2 zl.), oves 1 zl. 15 kr. (1 zl. 12 kr. i 15 i 18 kr.). Žita a ječmeny nové mnohem pěknější na zrno, krásu a užitek nežli loňského roku jsou. Všeobecní ouroda, hlavně řící, jest prostřední.

Dne 5. srpna, na Pannu Marii Sněžnou,
všudy se snopy váží, skoro nikde nežnou.
Protože Pán Bůh dal pěkný, příhodný čas,
oschly hrstě řady, až se i drtil klas.

[277] Skrze vázání psův veřejná opět poručení od krajoúřadu procházela: Rychtář s myslivcem má po vsi jíti a kdo

¹⁾ Ignác Meder zůstal v Sadské do r. 1804, kdy šel na pensi do Prahy, kdež i zemřel u Milosrdných bratří. (Z děk. archivu v Sadské.) — ²⁾ Frant. Matějka, dříve kooperátor v Líbeznicích, pobyl v Sadské od února 1772 do září 1787. Vedle něho byli v Sadské kaplany (byli tam tehdy vždy dva.) Jan Stroner 1771—78 a Jan Groh, synovec faráře Tom. Cížka, 1778—90. (Z děk. archivu v Sadské.) — ³⁾ Kaplanem v Poděbradech byl Matiaš od r. 1774 do 30. listopadu 1785 a Jan Oppelt (K: Oplt) r. 1772—1777. (Z probošt. archivu v Poděbradech.) — ⁴⁾ Viz str. 73. — ⁵⁾ Číslice v závorkách značí cenu za obilí nové, číslice před závorkami jsou ceny starého obilí.

by psa neuvázaného měl, toho zastřeliti, ten pak hospodář tomu zástřelci 30 kr., na kancelář pak pokuty 2 zl. 30 kr. složit a ještě dle uznání v arestu býti má.

Náš ouřad poslal po panství jednoho invalida ¹⁾ — slove Václav Konopa, spuštěný chlap a pravá psota, — s tím poručením, aby kdo psa uvázaného nemá, rychtář zaznamenal a tu potom ten soused hned tomu invalidu půl zlatého, do zámku pak 2½ zlatého složit musí. Žádný pes za zajícem snad nikdy tak rád neběžel, jako tento zlostník po vesnicích a po psích běhá a kdo uvázaného nemá, k rychtáři jej vede, zaznamenat dává a půl zlatému se těší. U nás pak za celou ves, aby po ní nechodil, tvrdý tolar vzal, t. j. 2 zl., a odešel.

Zdaliž to není taky jedno soužení:

Zlodějů mnoho — trestů málo,
ve dne dělají — v noci hlídají;
co má pes zastávat,
člověk musí vykonávat.

[278] Na některých panstvích za myslivcem biřic chodil a tu hospodář uzřel, myslivec zabil, biřic odřel.

Nedal-li ²⁾ pak pokutu hned z něho,
tehdy v zámku dřeli jeho.

Což tu bylo nářikání
a hrozného proklínání.

I to jest na nás trest.

Skrze celý měsíc srpen vždy pršelo, až pšenice napořád i na stojícím klasu rostly, při horách i žita, ječmeny a ovsy. 9., 10. a 11. téhož dnem i nocí pršelo tak, že z toho povodně povstaly. Množství obilí nažatého a nasekaného potopilo se, místem dokonce voda obilí vzavši pryč s sebou vzala a toť potom bylo velmi těžce obilí z polí vyvážeti, neb zem velmi rozbředla. Viděl i zkusil jsem, že čtyřmi koni dva mandele obilí jedva z pole vyvezlo se. Na lukách otavy z předešlé vláhy pěkně růstí začínající ³⁾ nyní od kalné vody podkalené a zanešené vidíme. S tou pak (mokoslí) povodní veliké množství hadův a šticů od hor sem připloulo i až do Labe donešeno bylo. [279] V těch mokřích časech, ač prv zhusta, nyní ale mnohem více myši v polích ukázalo se, tak že i v stojatém obilí, kde něco hustší bylo, nahoře v klasích hnízda a množství mladých měly.

Mezitím obilí připlácelo: Pšenice měla okolo polovic srpna 4 zl., žito 2 zl. 36 i 42 kr., ječmen 2 zl. 12 kr., oves 1 zl. 15 i 20 kr., proso 2 zl. 30 i 36 i 40 kr. Prosa ovšem zde velmi smutně se klidila pro ustavičné deště. Hrachy a čočky nejméně naklidilo se. mnozí zde nic i já sám. To již prve velikým suchem všecko poschlo. Někde pak po těchto deštích v nově zrostly a květly, ale málo z toho vypadlo. Ovoce pak obzvláště opravilo se; co ho tím suchem nespadlo, nyní bez červilosti zrál, že švestku červivou nebylo lze spatřiti. Takové pak množství přece ho zůstalo, až švestek 1 kopa za 1 krejcar, hrušek dobrých 15 i 20, jablek tolikéž za 1 krejcar dávali.

[280] Dne 17. srpna ve 3 hodiny ráno ⁴⁾ onen rozhlášený a zvláště pak zde v Čechách známý Fridrich toho jména IV.,

¹⁾ Invalidů používali za panské dráby. — ²⁾ R: Nedali je. — ³⁾ R: začínajice. — ⁴⁾ R: 16. Augusti okolo 9 hodin na noc. (Viz Pr. Oberpostztg. z 29. srpna 1786.)

král pruský II., do věčnosti odmarširoval. On byl rozený roku 1712 dne 24. června;¹⁾ na království po otci svém, Fridrichovi III., dosedl roku [1740].²⁾ Nepřátelským způsobem nejprv do Čech přišel roku 1741,³⁾ po druhé 1744, po třetí 1756 a 1757, po čtvrté 1761, po páté roku 1778. Za dědice po sobě zůstavil Vilíma,⁴⁾ syna bratra svého, jenž též Vilím slove. Knížetství pruské na království vyzdviženo roku [1700]⁵⁾ od Leopolda I.,⁶⁾ kterýžto Fridricha III., knížete pruského a spolu kurfiršta brandeburského, tak miloval, že jej prvním králem učinil. Dne 19. téhož já již dověděl jsem se, že ten král umřel.

Od 20. srpna s těmi vláhami také zima již lépe svou začínala, že ve dne i v noci chladno a ozáblivo bylo. Pšenice až do prvních dní září klidily se, sláma velmi černá a zetlelá byla.

[281] Na začátku září hlukové českého vojska do ležení k Praze táhli, dle čehož páni Pražané začali obilí připláceti, tak vnađu dělajíce, aby tam spíše obilí se vezlo. Dávali za pšenici suchou, nezrostlou 4 zl. 12 i 15 kr., za žito 2 zl. 30 kr., za ječmen 2 zl. 24 i taky 2 1/2 zl., za oves 1 zl. 30 i 36 kr. Lidé jeli⁷⁾ tam, [ale Pražané] hned o půl zlatého v jednom dni shodili. Nyní pak od měsíce máje žádný komisař trh tam ne vysazuje, ale jako v Jičíně a Mladé⁸⁾ Boleslavi, kdo zač může, kupuje. Však přec bez falše to není;

právě sedlák, kam se jen obrátí,
všudy najde, kde ho něco trápí.

Dne 2. září poslední déšť, jako s námi se žehnaje,⁹⁾ spadl a začaly jasnější, však ale studené časy býti. Devět neděl celých téměř pršelo bylo, totiž od sv. Prokopa až posud. Setí ozimního obilí těžké velmi nám nastalo; do černých a rovinových zemí nemůžem síti pro mokra, otavy kliditi pro vody.

[282] Divno každému přichází, kterak v čas takových vlhkých a mokrych i studených časů veliké množství myší v polích i v lukách se spatřuje. A jako prv v stojatém obilí nahoře v klasech, tak nyní v stojaté trávě i nad vodou hnízda a mladé mají. Tak se u Milčic, když se seno hned od měsíce července zatopené nyní teprv sekalo a do kolenou vody výšky bylo, tehdy nad vodou v husté trávě myší hnízda i mladé, ano v jednom hnízdě devět mladých našlo se. Dávni přísloví jest, že veliké množství myší předchůdce bývá neourody a drahoty, což jsme již také za naší paměti viděli a zkusili; nebo v roce 1770 také více ještě nežli nyní myší v poli bylo a nato potom v roce 1771 a 1772 ona hrozná drahota a hlad a všech věcí nedostatek panoval.

11. září, v pondělí po Jménu Panny Marie, monarcha náš, Josef II., v 11 hodin před polednem skrz Brod Český projeda do ležení vojenského přijel a v hospodě [283] hloupětínské dle obyčeje svého nakvartýroval, 15. a 16. září cvičení vojska skrz oheň držel, 18. téhož ležení rozpustil. Čtrnáct dní toliko

¹⁾ R: 12. ledna — ²⁾ Rok v rukopise vynechán. — ³⁾ R. 1740–42 první válka slezská, 1744–45 druhá válka slezská, 1756–63 válka sedmiiletá, 1778–79 válka o dědictví bavorské. R. 1741 a 1761 stál Fridrich s vojskem svým mimo Čechy. — ⁴⁾ T. j. Fridrich Vilém II. (1786–1797), syn Augusta Viléma, r. 1758 zemřevšího bratra Fridricha II. — ⁵⁾ Rok v rukopise vynechán. — ⁶⁾ R: Karla VI. — ⁷⁾ R: Lyde jedouce tam, hned o 1/2 zlat. v 1. dni schodily. — ⁸⁾ R: Mladem. — ⁹⁾ R: žehnajice.

v táboře ¹⁾ bylo vojsko, zimy a vlhké časy nemálo opět překážely. Po táboře císař pán do Prahy vjel, kdež všecky ještě pozůstalé kláštery, špitály, kasárny, ano i město židovské prohlídl, jakož i školy. Nato [dne] 25. do nové pevnosti, Terezova, vyjel, odtud přes Mladou Boleslav, Jičín do Plesu, z Plesu do Hradce Králova, odtud pak na den sv. Václava přes Nymburk, Lysou, Brandýs zase do Prahy na zámek se navrátil a byv tu deset dní, věci království se týkající řídil i některá místa, která prve ne, nyní prohlídl a spatřil. Odtud zase k Chebu, ²⁾ Karlovým Varům atd. odjeda saské hranice shlídl a do Prahy se vrátil. 8. října přes Tábor a Budějovice do Vídně odjel

[284] Při konci září a na začátku října obilí mělo cenu: Pšenice 3 zl. 55 kr., žito 2 zl. 30 kr., ječmen 2 zl. 20 i 15 i 6 kr., oves 1 zl. 45 kr.; zelí a řepa v mírné ceně; syrových švestek 1 kopa za 1 kr. Mezitím vždy a pořád přece vlhké časy následovaly, že ani nemůžeme ³⁾ všecka pole k zasetí zimnímu oddaná zasít. Otavy málo co kdo dostal, neb luka jsou jednak vodou zatopena, jednak pro deště shrabat se nemohoucí trávy docela shnily. K většímu zármutku zaseté obilí velmi špatně, mdle a řidce vzcházelo.

11. října, v středu, na panství poděbradském statečná a chlebná jedna vesnice téměř na polou vyhořela, ta (ne nadarmo) jmenuje se Chleby. V hospodě z hůry oheň vyšel a skočiv přes cestu na statek Beranů, ve vsi největší, ⁴⁾ ten a s ním jiných pět v půldruhé hodině strávil a škody za mnoho tisíc učinil, neb těch šest sedláků větším dílem [285] po 30 a 25 kopách rolí mají a nehrubě co ze svých stodol ode žní vymlátili. Někteří z nich i staré obilí, jako Soběslav 50 strychů pšenice, Beran 30 strychů prosa atd. na svých špejcharích měli. Že pak při tom ohni vítr dosti silně víl, protož málo co kdo vynést mohl. Ač množství lidí se sběhló, neb to ve dne okolo 10. hodiny před polednem stalo se, nicméně velmi málo se ubránilo. Jména těch vyhořelých tato jsou: Soběslav, rychtář, Mareš, katolíci; Beran, Krejčík, Šandera, Cepek, nekatolíci; sedmý šenkýř Hruška, u něhož ⁵⁾ se zapálilo, též katolík, tomu nejméně shořelo. (V této vsi Chlebích jak a kdy kostel s věčným kaplanstvím vystaven, jak přes to vše přece větší díl lidu od víry katolické odpadl ⁶⁾ i pastora si tam usadili, již napřed v tomto spise ⁷⁾ dle připadajících časů psáno.)

Bůh zbaviž nás toho hosti!

V Milčicích víme též dosti

o ohni co povídati,

neb za šedesát let taky

¹⁾ R: v logru . . . Po logru. — ²⁾ R: k Egru. — ³⁾ R: nemožeme. — ⁴⁾ Matěj Beran měl statek čís. 6. staré (11. nové) se 148 strychy; Václav Sběslav čís. 20. st. (14. n.) se 138 strychy; Hruška byl šenkýř u Josefa Hadače, čís. 7. st. (9. n.) s 23 strychy; Jiřího Mareše vdova v čís. 4. st. (13. n.) se 106 strychy; Jan Krejčík v čís. 2. st. (16. n.) se 132 strychy; Jan Šandera v čís. 5. st. (12. n.) se 142 strychy; Jiří Cepek čís. 1. st. (18. n.) se 111 strychy. (H.) — ⁵⁾ R: nějž. — ⁶⁾ R: odpadna. — ⁷⁾ V I. knize (viz rejstřík).

sedmkrát nás oheň pálil,
po dvakrát celou ves shladil.

Roku 1750 a 1757 celá naše ves shořela, o čemž pro potomky taky chystám se někdy napsati.¹⁾

[286] Skrz celý měsíc říjen, ač často a silně nepršelo, zima ale každý den, ano dva dni ostrá byla a větry studené vály, že bez rukavic nebylo lze orati. Místem mokřinovatá pole přece něco vyschla, že při konci října do nich lidé seli, ač pak těžce se vláčelo.

24. října císařská polní komissí kraje bydžovského do Poděbrad přijevši kontrolu²⁾ neb srovnání panství našeho s jinými okolními panstvími držela na ono zrnování rolí, při čemž ves naše Milčice do věčného neštěstí upadla následujícím způsobem:

Byl na Radimi jistý správce, jménem Josef Peduzzi,³⁾ vyhotovitedlný a ostrovtipný hospodář, kterémuž že jenerál Kinský mimo roční službu ještě 10 zl. z každého přes určitou sumu odvedeného sta dával, on aby takových mnoho set odvésti a z každého 10 zl. dostati mohl, divně a nad obyčej ve všech důležitostech, obzvláště v hnojení a orání polí hospodařil, při čemž poddaní lidé chudáčka v robotách nejvíc pokusili. Neb on při každé dost malé práci sám osobně byl, [287] každý den všecky dvory, pole, luka projel, ani tu mrvu když na pole vozili, bez něho to nebylo, neb on na hnoji celý den stál, každý vůz našlapati dal, na polích hloubku brázd měřil všudy, s lidmi křičel, proklínal, lidi bil a co onen Dionysius Syracusanus⁴⁾ poddané trápil. Při tom všem na povolná léta trefil, tak že obilí nikdy do stodol ve dvorích složití se nemohlo, ale množství stohů venku stávalo. Nebo on mnoho ovčího i hovězího dobytka držel a skrze to dobře pole hnožil — a taky to panství v dobrém, úrodném položení leží, že sama přirozenost pěkné obilí tam působí. A tak dle toho všeho on tam velikou výnosnost v zrně a ourodě polní způsobil. Nyní dle nejvyššího poručení každý dvůr musil ze své devítileté ourody Durchschnitt — proříz — učiniti a podle toho prořízu své pole při tomto novém nálezu zrnovati. Protož našlo se, že tyto radimské dvory z těch devíti let až na 22 a 21 zrn na jedno jitro, to jest 11 a 10¹/₂ zrna na jeden strych svůj proříz vyvedly a podaly. [288] Že pak ves Pečky, v nížto jeden radimský dvůr se nachází, k naší vsi Milčicům připojena jest a mimo to ještě pole od dvora tateckého, chválovického i radimského s námi onde i onde mezují, protož my Milčičtí a Pečečtí chtěj neb nechtěj musili

1) Ve IV. knize Pamětí. — 2) R: kontratoru. — 3) R: „Peduci“. Založil též na Radimsku ovocné sady a bažantnice. Když pak přešla Radim do majetku knížete Aloisa Josefa Liechtenšteina (viz Pam. I. 2., str. 164.), ustanoven byl Peduzzi inspektorem všech panství Filipa Kinského. (Viz Schaller: Typographie, Kauržimer Kreis, str. 31., kde Peduzzi psán jest Beduzzi.) — 4) Otec a syn téhož jména, samovládcové v Syrakusách ze 4. stol. před Kr., uvádějí se obyčejně jako představitelé tvrdé, tyranské vlády.

jsme taky taková zrna přijít a s nimi se srovnati, ačkoliv jak živi jsme neviděli, aby nám 1 strych 10 strychů byl kdy dal. Pán Bůh sám naděl!

Co pak ten Peduzzi z té Radimě je pryč,
nemohou obilí tolik naklidit víc,
neb nynější vrchnost za dření se stydí
a nedá tak trápit své poddané lidi.
Jednoho člověka zlost co můž udělat! —
v tolika vesnicích musíme bédovat.
Páni si nedají námi nic vymlouvat,
máme prý jako on tak pole dělati.

To však u Milčic není možná, neb my neoráme ani hnůj nevozíme, kde bychom a jak bychom chtěli, ale jak a kdy nám časy dovolují. Stane se někdy, když nejkrásněj pole vzděláme, že na něm po kolena vody máme; někdy, když se osení metá, a někdy, když kvete, přijde od hor voda a všechno nám smete.

[289] V posledních dnech října a na začátku listopadu ještě lidé zimní obilí seli. Po dvůrky také v pšeničnických¹⁾ začali jsme dělati, ale brzy nám sklaplo, nebo v noci na 5. den listopadu vítr veliký se sněhem strhna se celý ten i druhý den tak prudce vála a sníh padal, že na 20 kročejů od sebe vidět nebylo. Skrze což netoliko pole sněhem přikryta zůstala, ale i cesty, ouvozy, struhy atd. tak sněhem zanešené jsou, že nelze poctivě ze vsi do vsi s vozem jeti a protož orání a seti konec.

6. listopadu v té chumelenici ze vsi Vrbice na panství poděbradském člověk jeden krejčí, jdoucí od syna svého z Kolína, v nově tam na vojnu odvedeného, a byv kořalkou trefený, od té nechvilé a divného sněhem vítí přemožen jsa v poli zmrzl a o život přišel.

Opět pro kořalečníky pěkný příklad se trefil —
ó by nechali ty zvyky, žádný jí mnoho nepil!

[290] Okolo Všech Svatých obilí mělo cenu: Pšenice 3 zl. 15, 17 i 18 grošů, žito 2 zl. 8 i 10 grošů, ječmen 2 zl., 2, 3 i 4 groše, oves 1 zl. 5 grošů. Strych suchých švestek 6 zl., někde 5 zl. 30 kr. i 5 zl. Záhon řepy za 30 a 45 kr. Ve Lhotách s řepou ochvátli; nebo nyní téměř vsudy naučili se lidé řepu sázet a nejedou tak silně do těch míst, kam prve jezdívali, ke Lhotám na Poděbradště, ke Kolínu, k Lysé, Čelakovcům a jinam atd. Letos obzvláště od těch dešťů řepa zrostla, že 10, 12 i 15 liber těžká jest a k tomu dobrá, chutná i laciná, ale v těch teď vyjmenovaných místech veliká pole sněhem jí zapadlo.

Óde žní téměř všichni na svatováclavské časy jsme čekali, neb starodávni zkušené jest přísloví, že okolo sv. Václava časy bývají, ale letos jsme je neviděli. Zajisté tento celý 1786. rok jest hoden povážení, neb jest veškeren nadobyčejný a cokoliv jsme v něm dle starého obyčeje dělali, zvlášť v polním hospodářství, nic téměř jsme dobře netrefili. Ó, jak daleko jiné jest léto a podzim nežli jaro bylo!

[291] Superintendent (vzezďřovatel) velimský²⁾ na sucho již vyváží,

neb u jeho ovec láska zapadla,
dle čehož u něho kuchyň vychladla.

¹⁾ R: v pšeničnických. — ²⁾ Kovacs.

Szereimlay, ten se tam vykrmil,
ale tento již prve suchý jsa ještě víc se zhubil.
Nemá zajisté s manželkou a dítkami co jísti,
neb mu nechtějí ani maso, ani peníze nýsti.
Chléb když chce jíst, po vsi se ho dluží, —
já sám nepřeji to tomu muži.

On se již veřejně při ouřadu v zámku ohlásil, jestliže ouřad
nepřinutí jeho lidi, aby mu jeho vysazená postulata¹⁾ platili,
že požehná zem českou a do Uher, své vlasti, odjede.

Ty nebohé lidi netoliko platy,
ale i pobožnost přechází je taky.
Již konec zpívání, jež prve bývalo,
ba i přijímání je též omrzalo.
Od Veliké noci mnozí u večeře
nebyli i k sboru sotva se kdo béře.
Chudátko čeládka, která u nich slouží,
jejichžto dušička přec po Bohu touží,
avšak co v žaláři v těle jsouc zavřena,
od těch bludných lidí zcela jest zkažena.
Bude-li to dlouho, snad ještě zpohání — —
Tatičku z nebe náš, smiluj se nad námi!

[292] Na den sv. Martina sněhem všecko přikryto, dosti hrubá zima. Od 18. listopadu začalo oblevovati, větrem a deštěm snih na polích změkčovati, ač cesty sněhem velmi zavité prohazovati jsme musili. 22. a 23. listopadu záhony již v polích bylo viděti, 25. již zase místem lidé orali i seli aneb to před sněhem nasité zrno zavláčovali.

Mezitím cesty převelice zlé se dělaly; formani nemohli sem pro obilí jeti, protož spadlo. Při konci listopadu platilo obilí: Pšenice 3 zl. 36, taky pěkná a nezrostlá 3 zl. 45 i 48 kr., žito 2 zl. 30 kr., ječmen 2 zl. 6 i 10 kr., oves 2 zl., proso 3 zl.; senal centnýř 1 zl. 6 kr., slámy ječné 1 mandel za 45 kr., neb ta brzká zima o píci a dobytek starosti i nákladu přidala. Na začátku prosince začali se dnové i noci teplejší, nežli byli v září neb v říjnu. Osení pozděj zaseto pod tím sněhem lépe vzešlo a hustěji se ukazovalo než to, jež v září seto bylo, neb to skrze zimy špatně vzešlo.

[293] Dne 5. prosince, v úterý po 1. neděli adventní, v nové kapli Bolestné Panny Marie pod Sadskou licitací na tamní zboží kostelní držela se, při které, co tam bylo, totiž oltář, stolice, svícen, lampa a ze zákříště truhla rouchová i roucha mešná atd., prodalo se. Svícen točitý, krásně udělaný, v němžto 2 váhy železa²⁾ a 9 zl. peněz od díla vězelo, ten za 1 zl. 1 kr. prodán byl. Stolice dubové, krásně udělané, jež přes 50 zl. stály,³⁾ nyní za 8 zl. prodané jsou. Obraz Bolestné Panny Marie, na ten způsob jako jest v městě Chebu neb Egru u Františkánů udělaný a od zakladatele kapličky roku 1721 tam postavený, do kostela farního sv. Apollináryše na horu Sadskou jest vzat. Byl pak zakladatel této nejprv maličké kapličky nábožný, horlivý duchovní otec, pan Jan Schreitter ze Schreittenthalu,⁴⁾ farář na Sadské hoře. Jak pak od almužny mnohých ctitelův a dobrodincův tato nynější veliká a krásná kapla zrostla, to v roce 1779 v tomto spisu stojí.⁵⁾

¹⁾ T. j. požadavky. — ²⁾ 1 váha železa = 20 liber (jinde různě, 40 až i 150 liber). — ³⁾ R: koštovaly. — ⁴⁾ R: Šrajter z Šrajtenthallu. — ⁵⁾ Viz Pam. I. 1., str. 132.

[294] Dne 6. a 7. prosince taková licitace na zboží kostela Panny Marie za mostem u Poděbrad držela se.

Skrze celý advent tiché a teplé dni bez větrů, dešťů i sněhu, jen drobet mrazivé byly. Před vánoci obilí cena spadla. Zde proto, že cesty zlé a blatlivé po onom sněhu byly a takž formani nemohli jeti; v Praze zas, že po dlážděné cestě mnoho fůr tam jelo. Dle toho zde vrchovatá a v Praze rovná míra platila se: Pšenice 2 zl. 30 kr. zrostlá, též 3 zl., taky 3 zl. 30 kr. a 3 zl. 45 kr., nebo letos pšenice všelijaké jsou, jakož i jiné obilí; žito 2 zl. 7, 8, 9 grošů, nejpěknější 2¹/₂ zl., ječmen 1 zl. 15, 16, 18 grošů, nejpěknější zouplna 2 zl., oves 1 zl. 7, 8, 9 a 10 grošů, proso 3 zl., taky 3 zl. 2 groše, hrách 4 zl.

Na vánoce a sice v Štědrý den, jenž byl v sobotu, začalo mrznout zvolna a tak až do Noyého léta dodrželo. Cesty lepší začaly se dělat.

[295] Na týž Štědrý den, v sobotu, v kancelářích a ve svátky na kazatelkách ohlášená jest vůle císařská,¹⁾ dle které všem kantorům aneb kostelním katolickým zpěvákům (to slovo cantor na česko zpěvák sluje) ku pomoci jejich vyživení dán byl jménem roku nového v každém domě 1 groš, v menším domě méně, v větším více a to sice jak od katolíků, tak od nekatolíků. Načež hned nekatolíci jak by soli do očí nasypáno měli, nechtěli tomu rozuměti, aniž co dáti, až k tomu ouřadně donuceni byli.²⁾

¹⁾ Dvor. dekrety ze 6. července (gub. 31. srpna) a z 13. (gub. 24.) srpna 1786. Místo dřívější koledy a zrušené štoly křestní měl dostávat nyní učitel z každého domu roční dar, ne méně než 3 kr. v penězích či v naturalích, aniž by byl za to vázán obcházeti se zpěvy či zhotovovati kalendáře, jak dříve byl obyčej. I také dávky od vrchností, dříve pod jménem koledy udělované, byly jim na dále vyhrazeny. — ²⁾ Následující stránky [296—300] jsou prázdné.

PAMĚTI

FRANTIŠKA J. VAVÁKA

SOUSEDA A RYCHTÁŘE MILČICKÉHO

Z LET 1770—1816.

VYDÁVÁ

JINDŘICH ŠKOPEC.

KNIHA DRUHÁ (ROK 1784—1790).

ČÁST II.

(1787—1790.)

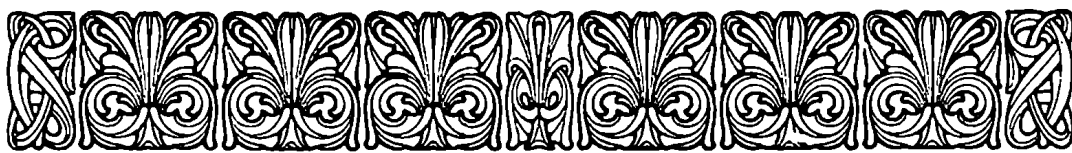
KNIH „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ ČÍSLO 119.
PODÍL ÚDŮ „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ NA ROK 1912 Č. 1.

V PRAZE 1912.
CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA. V. KOTRBA. — NÁKLADEM
„DĚDICTVÍ SV. JANA NEPOMUCKÉHO“.

Imprimatur.

Ex archiep. Ordinariatu Pragae, die 3. Maii 1906.

Fr. Brusák,
vic. generalis.

S vazkem tímto končí se druhá kniha Vavákových „Pamětí“ a jí se uzavírá i vypravování o době císaře Josefa II. Byl li to v první polovině jeho vlády — jak se zrcadlí v zápiscích Vavákových — toleranční patent náboženský, jenž způsobil pohnutí největší, strhuje na sebe ve druhém pětiletí panování Josefova nejživější a nejširší zájem provádění a provedení tak zvané úpravy urbánní. A přirozeně. S ní bylo — jako koruna díla — spojeno zrušení roboty i na statcích vrchností privátních — panství komorní a ve správě státní řízená podávala výhodu tu svým poddaným již od r. 1777 — a roboty byla právě tím zlem i pro vypravování otců i pro vlastní trpkou zkušenost potomků nejvíce nenáviděným. Ovšem výkupné z ní bylo na tu dobu značné, tvořic spolu s upravenou státní kontribucí téměř celou třetinu vysoko stanoveného výnosu pozemkového, a veškerá ta práce přípravná nebudila právě v lidu veliké důvěry (však on, Vavák, závidí Uhrům, že se uměli z toho všeho vyplésti, viz str. 121.): Po konskripci přišlo nové vyměřování veškeré půdy, pak odhad její jakosti a výnosu, stanovení taxy obilní a posléze výměr pravidelné kontribuce státní i tak zvaného platu urbánního, t. j. vrchnostem za výkup z tělesné roboty, — a všecko to neslo na sobě ráz vlády Josefovy: Myšlenka v jádře silná a podmaňující, ale, řekl bych paradoxně, nedomyšlená a nepromyšlená — a tak jen samý spěch a chvat, novota po novotě, odvolání za rozkazem, počítané výhody a vycházející neúspěchy, a to tím spíše, když nejednou hlavě státu nestačily jeho ruce . . . Čtěte, prosím, rozvahy Vavákovy od stránky 87., jak těžce bude poddanému lidu nésti tak veliká břemena svého zdanění. A přece, právě pro to své ponížení robotní a pro tu k ní nenávisť, chtěli poddaní raději platiti (a byli by vskutku při

delším trvání neurovnané a chvatné úpravy daňové platili az do svého se zakrvácení), nežli robotu tělesně vybývati. Za tu rozkoš prvního dne listopadového roku 1789, kdy po prvé vstávali poddaní privátních panství beze strachu před rozkazy vrchnostenských pánů a před jejich kletbami a tresty, zůstane Josefovo jméno ve vděčné paměti lidu dříve na mnohých místech tolik ujařmovaného . . . Jak tomu bývalo, ukazuje Vavák ve své známé „Písni historické o zkáze, těžkostech a trestech roboty“ do „Pamětí“ vsunuté a zde také (od str. 97.) otištěné. Té nelze čísti bez pohnutí . . .

Jaké to tedy nastalo skutečně „nemalé zkormoucení a pohnutky“, když brzy po nastoupení Leopolda II. na důtklivé naléhání vrchností, zrušením roboty namnoze opravdu do veliké tísně rázem přišedších, mladičkému kmenu Josefovy úpravy urbánní seříznuta právě jeho sympatická koruna, výkupu totiž od povinnosti robotní, a patentem ze dne 9. máje 1790 namáháno se v četných odstavcích a mnohými slovy vštípit poddaným přesvědčení, že je to i pro ně nutno a prospěšno, obnoviti v té příčině poměry a závazky, jaké byly před oním radostným dnem 1. listopadu v roce předešlém. „Neb v nově robotovati,“ vyznává Vavák, „jim tak jde k chuti, jako by někoho topícího se z Labe vytáhl a zas ho tam vhodil. Každý raděj chce robotu platiti, nežli ji pracovitě vybývati.“ (Str. 134.)

Chmurně se snášely nad Čechami stíny válečné. Vojna s Turky, celkem zbytečně vyvolaná, nevedla s počátku k žádnému výsledku. Císař sám i v této věci nešťastný, z bojiště, kde jeho osobní vytrvalost a obětavost nebyla s to, aby domohla se vavřínů vojevůdcovských, přinesl si jen zárodek smrtelné choroby a když svěřeno konečně velitelství válečníkům zkušeným, zejména principi Koburkovi a zvláště miláčkovi vojska i všeho obyvatelstva, Laudonovi, bylo jakékoliv využití jejich vítězství zmařeno intrikami pruskými. Ještě že alespoň válce s Pruskem zabráněno, ač právě ta, byl-li by ji býval geniální Laudon vybojoval vítězně, mohla míti pro další osudy říše naší důsledky výhod znamenitých. A tak tedy nové vřavě válečné na české půdě zabráněno, ale české pluky vystřídaly jenom cizinu za domov a nikoli válku za mír: Na revolučním území nizozemském jižij se plížila příšera válek francouzských — a v nich co bylo krve české prolito! Je pravda, tehdy již odpočíval Josef mrtvý v císařské hrobce u vídeňských kapucínů . . . S válkou tureckou, zvláště však s nebezpečen-

stvím z Pruska hrozícím dolehla vedle stálého doplňování pluků nováčky na naše kraje těžká břemena. Stavba nových pevností v Čechách horečně urychlována, dovozy kamene, cihel, sena, obilí a různých potravin pro vojsko vedle vysoké daně militární vysilovaly obyvatelstvo vždy více, tak že plně porozumíme častým steskům v „Pamětech“ tlumočeným i vysvětlíme si tím ustavičným shonem starostí a nesnází věc jinak jistě dosti nápadnou, že zpráva o smrti Josefově — aspoň pro přítomnost — přešla celkem bez většího vzrušení. Vesnický lid tehdy truchlil, ale proč vlastně, o tom píše Vavák na stránce 119.

Josef II. — abych jen několika rysy současných výroků dokreslil obraz jeho v „Pamětech“ podávaný, — byl duch veliký, ale nešťastný; tak se o něm vyslovují posmrtné zprávy a úvahy v „Politisches Journal, Hamburg 1790“ uveřejněné. Místo byl nešťastný snad by bylo spíše říci, že neměl štěstí. „Byl větší nežli jeho století,“ tento výrok o něm se slovem, jež proneseno kýmsi při jeho pohřbu: „Cui nihil successit quam mori, nic se mu nepodařilo leč umřítí“, dosti vystihují tragiku zjevu a díla Josefova. Sám císař umíraje pronáší mezi jinými výroky i tento stesk: „Neželím trůnu, ježž zaměňuji s rakví; jen toho lituji, že jsem při vši své námaze učinil tak málo lidí šťastnými a tolik jich nevděčnými. Ale to bývá již údělem mužů na trůně“ . . .

Ale zbývá zde ještě upozorniti na některé význačnější partie v této části „Pamětí“. Vedle písně o robotě upoutá tu hned na začátku Vavákův „Vděk Frant. Faust. Procházkoví“ i tiskem vydaný, líceň bývalého (před císařským) selského posvícení (od str. 6.), popis vrchu Trhovle (str. 45.), výklad o bývalém Havransku a jeho děkanství (str. 75.) a o minci (str. 77.), kde se nám opět čestně představují jeho vědomosti vlastivědné. Však také stejnou snahu po znalosti takové doporučí i svým dětem, pronášeje se na str. 79. veršem: „Hanebno jest ve své vlasti nepovědomým být.“ V tomto svazku dovidáme se též o vyznamenání Vavákově pochvalným dekretem (str. 4.) a pamětním penízem (str. 93.), zajímavý jest rozhovor s nejvyšším administrátorem J. Erbenem o zvýšení rychtářského platu (str. 14. a 39.), se škol. komisařem J. Stránským o zřízení školy v Milčicích (str. 57.); poznáváme nová přátelství, jež uzavřel s Frant. Hekem („F. L. Věkem“) v Do-

brušce (str. 128.), se Švendou v Hradci Král. (str. 55.), s Krameriem (str. 128.). Charakteristická jest pro Vaváka epizodka při prodeji zvonů v Kutné Hoře (str. 161.) a návštěva Kinnartova (str. 53.). Záležitostí náboženských v této části kromě kratších zpráv o zřízení nových far, jubilea zázračného krucifixu ve Staré Boleslavi (str. 83.), přifaření Chotouně ke Skramníku (str. 17.) mnoho nepřichází. Od nekatolíků jsou tu pak velice zajímavá proroctví o císaři Josefu II., prý nezemřevším, o převratu v Čechách náboženském i politickém, kde povšimnutí hodna jest úloha přidělovaná králi pruskému a švédskému.

Při uzavření této části — pracnější, nežli byly dosavadní — je mi tím milejší povinností vysloviti uctivé a vřelé díky všem, kdož mi jakoukoli pomocí ochotně přispěli. Slovnutý pan lékařník poděbradský, Jan Hellich, opět nejednou — jak jeho značka (H) svědčí — mi vlídně poskytoval zpráv ze svých bohatých zápisků. Z knihoven strahovská, universitní a musejní ochotně mi vyšly vstříc. Na musejní zvláště přechoasto byl jsem odkázán a nelze mi dosti poděkovati slovut. panu prof. dru. Č. Zibrtovi, bibliothekáři, i p. dru. J. Volfovi, dru. A. Dolenskému a inž. J. Khodlovi za neutuchající trpělivost a ochotu k mým častým žádostem

Z matrik, z pamětnic, z farních a klášterních svých archivů k četným svým dotazům opět jsem dostával ochotná sdělení. Uctivé a vřelé díky mé za to račtež přijmouti P. T. veledůst. pánové: Josef Lev ve Skramníkách, Ant. Nývlt a Rudolf Dufek v Činěvsi, Jan Musil v Dobřichově, Vojtěch Jelínek v Sadské, Jan Matouš v Brandýse, Josef Závodný a Ant. Drašner v Poděbradech, Josef Grim a Josef Málek ve Staré Boleslavi, Václav Petřík v Kovanicích, František Wolf ve Lhotě Kostelní, Karel Kopal v Lysé, dr. Josef Rydvan a Ferd. Šifalda v Kostomlatech, Frant. Čečetka v Přelouči, dr. Karel Vondruška v Praze, Ladislav Seidl a Ant. Dvořák v Josefově, Josef Buchar v Krůtech, Jan Bonaventura v Libici, Frant. Křivohlávek v Litomyšli, Ant. Klenka a P. Akkursius Košťál O. S. F. v Zásmukách, Josef Rejzek v Nymburce, Karel Hodinář v Plaňanech, Josef Smath v Říčanech, P. Ambrož Smékal O. Cap. a P. Sarkander Dostál O. Cap. v Praze, Vend. Honěk ve Lstiboři, Václav Sixta v Kolině, Fr. Láska v Poříčanech, Josef Červenka v Brandýse, Alois Culka v Kuněticích, Frant. Beran v Cuclavi, Ladislav

Kalina v Oumyslovicích, Josef Pátek ve Vrbici, Vlastimil Hálek v Liboci, Josef Ptáček v Sedlci, P. Richard Randák O. Cap. v Opočně, Frant. Jeřábek v Čibuzi, Josef Pecháček v Solnici, P. Humbert Janáček O. Praed. v Praze, Gustav Ad. Čenský v Konárovicích, Frant. Handrejch v Kouřimi, dr. Vinc. Mútl O. Cruc. v Praze, Josef Novák v Křečhoři a Frant. Nosek v Hořicích.

Uctivé díky za vzácnou ochotu mi prokázanou vzdávám i panu dru. Václ. Fabianovi v Praze, jenž mi opatřil četné doklady při článku o vrchu Trhovli, panu řediteli místodrž. archivu K. Křploví a panu adjunktovi měst. archivu dru. Ed. Šebestovi v Praze, panu řediteli Václavu Smutnému v Sadské, panu redaktoru Josefu Miškovskému v Českém Brodě, panu Václavu Jedličkovi, správci měst. musea v Nymburce, a pánům prof. Josefu Sakařovi, Frant. Velinskému, správci městského důchodu a statkáři Čeňku Červenkoví v Pardubicích. Pan inž. Jan Vavák v Roudnici a slečny Vavákovy v Milčicích též mi svoji vlídnou přízeň dále zachovali. Srdečné díky všem za všecko dobrotivé přispění!

K této části měl by býti zase přiložen rejstřík za celou druhou knihu „Paměti“. Jest již rozepsán a z části i sestaven, ježto však pro mnohé své zaměstnání nemohl jsem býti s celou prací do ustanoveného posledního termínu pro vydání letošního podílu Dědictví Svatojanského hotov, musil jsem jej, ač velmi nerad, odložit do svazku budoucího.

V PRAZE, dne 28. března 1912.

JINDŘICH SKOPEC.

Rok 1787.

[301] RokV noWlho bIL Den prWñl CeLI tepLI a possMVrnI].

V prvních dnech jedna tiché a mírné počasí byly bez sněhů, dešťů, znenáhla mrzlo, cesty lepší byly.

Dne 3. téhož byl¹⁾ já v Praze a tam obilí mělo cenu: Pšenice pěkná 4 zl., taky jiná 3 zl. 30 kr., jiná 3 zl. 15 kr., ještě jiná 3 zl., item 2 zl. 45 i 2 zl. 30 kr., žito 2 zl. 15 kr., 2 zl. 21, 2 zl. 27, ječmen 1 zl. 54 kr., 2 zl., 2 zl. 6 kr., 2 zl. 12 kr. a taky 2 zl. 15 kr.; na tu poslední úmluvu já sám jediný ječmen jsem prodal.

Jsa já vděčen oné práci, kterou pan František Faustýn Procházka u vydávání starých českých knih minulého roku vytištěných vynaložil,²⁾ jedno, abych mu na místě všech jiných poděkoval a za druhé, abych více učených bratří Čechů k takové práci povzbudil, tento zde přítomný dík³⁾ dnes, 3. ledna, tu v Praze v tiskárně Průšovské tlačití jsem dal:

[477] Upřímný veřejný vděk

věrnému a upřímnému Čechovi, Františkovi Faustýnovi Procházkovi, v Kristu Pánu a v mateřském jazyku milému bratru, u vydávání českých knih laskavě pracujícímu.

Bůh pomozí,⁴⁾ bratře a jmenovče milý, Čechu výborný, Procházkovo pravý! Bratrem tě nazývám, neb dle víry a jazyka našeho takového po-

¹⁾ R: byv já v Praze, tam atd. — ²⁾ Pam. II. 1., str. 102. —

³⁾ V rukopise omylem byv přivázán až po str. [476], tvoří stránky [477–480]. Tiskem vyšel bez titulního listu na 4 stránkách in 4° (užívám musejního exempláře, sign. 83. F. 423.) a bez udání knihtiskaře (viz i Jungm. VI, 364.), je tedy zmínka Vaváková o Průšovské tiskárně vítána. (Obrázek první strany viz zde na str. 9.) Avšak ještě jeden přetisk jest, a o něm Vavák nemluví, totiž v Schönfeldských cis. král. Pražských novinách v čís. 3.–5. (t. j. mezi 20. lednem až 3. únorem), po částech. Otisku tomu předeseílá redakce (Kramerius) tato slova úvodem: „My doufáme, že naši čtenáři vděčně to přijmou, když jich podělíme tím spisem, kterýž sepsal a v tisku vydal jeden sedlák, jménem František Jan Vavák ze vsi Milčic na Poděbradském panství, k pochvale našeho znamenitého, pro rozšíření jazyka českého neunaveně pracujícího vlastence, pana Františka Faustýna Procházky. Vskutku věc toho hodna jest, abychom s upřímnými vlastenci seznámili toho muže, an nejen mateřského jazyka našeho milovný, ale i v literatuře české znamenitě povědomý jest. Spisu toho nápis jest následující“ — a otiskuje se pak věrně text z Průšovské tiskárny, jen pravopis jest zlepšen, již „po novotě“. Je tu vhodná příležitost sledovati současné vydání téhož textu u tehdejších dvou tiskáren. Mezi tiskem pak a rukopisem zde do Paměti vloženým jest mimo přeměnu jednotlivých slov i několik větších změn; text náš jest v několika sloupcích zkrácen, či jinak rozvržen, i závěr je částečně přejinačený i datum různé: v tisku 20., v rukopise 27. prosince 1786. Významnější tyto změny v poznámkách uvádím. —

⁴⁾ T (t. j. tisk): Bopomozy.

znávám. Jmenovcem, neb tvé jméno také nesu. Čechem výborným, neb z tisíců jiných vybrán jsi, jenž dle Platona živobyť svého dílu vlasti své, rodičům a přátelům přivlastňuješ. Procházkou pravým, neb neleníš, ale po rozmnožení a zachování toho tak krásného, ač u mnohých nehrubě váženého zvuku našeho českého dychtiš a se procházíš, tak že tvá procházka, kterou jsi u vyhledávání starých českých, tohoto nynějšího 1786. roku vytištěných knih vynaložil,¹⁾ mnoho nám přinesla. Mnoho, musím říci, neb jsi milé předky naše, jenžto již v zapomenutí byli²⁾ přišli, z hrobu zavolal, z mrtvých jako vzkřísil, ze tmy na světlo vyvedl a my abychom s nimi mluvili, je viděli, od nich se učili, jejich výbornou, u nich vysoce váženou i korunovanou řeč lépe znali i lépe jí sobě vážili, učinil jsi. Okřívá a raduje se srdce naše, když tu tvou s námi sdílnost čtouce užíváme.

[478] Požehnaný budiž Pán, kterýž tobě, ó bratře, tolik příležitosti ve vyhledávání, tolik chuti a síly v přepisování, tolik umění v překládání³⁾ a tolik lásky k veřejnému vydávání a s námi všemi Čechy upřímné⁴⁾ a věrné sdělování udělití ráčil.

Ty zajisté, ó bratře, nerozsuzuje⁵⁾ ani kuchaře⁶⁾ ani klusaře (a), ale pisaře, — ne to, co do žaludka, ale co do srdce a do mozku se skládá, ne lahůdky, ale hlahol jazyka a úst, ne to, což pomíjí, ale co dlouho zůstává, ne to, co hyzdí, ale co šlechtí, ne to, co zatemňuje a obtěžuje, ale co vyjasňuje a oblehčuje, ne to, co pomlouvá a na cti utrhuje,⁷⁾ ale co každého cti, ne to, co babičky u kamen povídávají, ale co lidé⁸⁾ slavní, ano i svatí sepsali, vyvedl, obnovil a nás tím poctil jsi.

Jest nám sice povědomo, že z daru Božího ještě posavad v národu našem mnozí⁹⁾ jsou starostliví Arnoštové i Karlové, ale náklad na knihy a písáky, jakýž oni vedli, od nich jíti nechce.

Mnozí jsou množství knih shromáždující Filadelfové,¹⁰⁾ Ferdinandové, ale nimi¹¹⁾ toliko své skříně, almary a stěny¹²⁾ ozdobují, sobě snad dost málo a bližním nic neposluhující; jejichžto knihárny jsou cisterny takové, z nichžto voda potůčkem neteče,¹³⁾ ale nebo se těžce okovem váží, anebo tak vždy stojíc¹⁴⁾ sama od sebe hníje.

Mnozí jsou dost výmluvní Hájkové, Šturmové, Balbínové, Barnerové,¹⁵⁾ ale jen těch vzácných stromů [479] listí šustí, ovoce pak do lochu¹⁶⁾ se skládá; kdož ví, kdy se jísti bude.

Mnozí¹⁷⁾ jsou bedliví a pilní Doubravové, Veleslavínové, Harantové,

(a) koně a jízdy.

¹⁾ *T*: kteroužs v myslu u vyhledávání starých českých kněh [Noviny: knih], tohoto míjícího roku 1786. šťastně vytištěných, vynaložil atd. — ²⁾ *T*: byli takměř přišli. — ³⁾ *T*: umění v vysvětlování. — ⁴⁾ *T*: upřímně se zdělování. — ⁵⁾ *R* i *T*: nerozsuzující. — ⁶⁾ *V* *T* citace: Petrarcha v Rozmlouvání 43. — ⁷⁾ *T*: pomlouvá a čest bere. — ⁸⁾ *T*: muži. — ⁹⁾ Odtud dále tento odstavec v *T* takto ve dva rozšířen: „... mnozí jsou vlasti i řeči své milovní Karlové, Rudolfové, Václavové, Bechiniové, Rožmberkové, Valdštejnové, ale lásky jejich malý vidí se skutek. — Mnozí jsou: Starostliví Arnoštové, Hažmburkové, Pernštejnové, Šternberkové, Smiřičtí. Ale náklad na knihy a písáky, jakýž oni vedli, u nich nemá ruky.“ — ¹⁰⁾ Ptolomaios II. Filadelfos, vládce Egypta ve 3. století před Kr., slavný zvelebitel Alexandrie, jež se stala střediskem tehdejšího učeného světa, slyouc zvláště proslavenou knihovnou. — ¹¹⁾ *T* přidává: Slavatové, Žerotínové, Šporkové, ale s nimi atd. — ¹²⁾ *T* uvádí citaci: Petrarc. v témž (Rozml. 43.). — ¹³⁾ *T*: bližním nemnoho víc posluhující, jejichžto knihárny jsou sice cisterny [*R*: čisterny], ale takové, z nichžto potůčkem voda neteče atd. — ¹⁴⁾ *R* i *T*: stojecý. — ¹⁵⁾ *R*: Varnerové. *T* místo toho má: Harantové. — ¹⁶⁾ *T*. j. do sklepa. — ¹⁷⁾ Tento odstavec rozšířen v *T* v tyto dva: „Mnozí jsou bedliví a pilní Doubravové, Kuthenové, Mitrovicové, Papročtí, ale pilnost jejich, nemajíc žádného vděku, zůstává, o žel! za koltrou. — Mnozí jsou taky z cizích jazyků uměle pře-

Slavatové, Vratislavové, Žerotínové, ale pilnost jejich nemajíc žádného vděku, ostává — ó žel — za koltrou.¹⁾

Mnozí jsou veršovní Dalimilové, Kodíčilové (b), Rozenplutové, Karolidesové, Holanové, Božanové, ale k jejich rytmům nechť lidé hledat noty.²⁾

Mnozí jsou nestrašliví taky Křišťanové, Pešinové, Kořínkové, Beckovští, Martinicové,³⁾ ale ošklebování zubův a rozdirání hrdel lvův plod jejich, jak se jen vykulí, mermo sežrati usiluje.

Ty pak, ó bratře, dobře rozeznáv časy, každému, což jeho jest, nechav,⁴⁾ aby s vtípem svým dle vůle a možnosti své šafoval,⁵⁾ sám, což tvého jest, nezamlčel's, ale vyvedl jsi na světlo staré věci a tak hřivny předkův našich, od samých časů zakopané,⁶⁾ i v nově vyhrabal i svou hřivnou při tom mnoho vytěžil. Protož

Bo[h]pomozl, služebníče věrný, bratře náš milý, Čechu zlatý! Nejvyšší Slitovník náš, který skrz dlouhé věky vlast i řeč naši tak divně⁷⁾ hájí, račiž tu tobě danou milost v tobě rozhojnit i více těch, jenž by tebe v tom následovali, povzbudit, všecky vás osvítiti,⁸⁾ nás pak tou vaší práci potěšovati a všem nám společně své božské lásky a potřebných milostí i ve víře stálosti udělovati.

[480] Strp, ó bratře, tuto mou nelícnou, ale upřímnou-vděčně k tobě vynešenou řeč, neb sprostý Čech a sedlák jsem, nic v sobě nemaje, jediné lásku k národu a jazyku svému, aniž jináč zvučiti umím, než tím jedinkým našim českým hlaholem a jazykem.⁹⁾

Nepochlebuji ani chválu nevzdávám tobě, věda, že toho pravá upřímnost netrpí.¹⁰⁾ Aniž vím jakovost tvou, jsi-li v duchovní neb světské postavě, — odpusť, já jen dle toho, že vděčnost vždycky a všude i u těch nerozumných tvorů milá byla a jest, abych¹¹⁾ tvé po teď proběhlých 10 měsíců práce, již užívám, vděčnost právě povinnou na sobě ukázal a tobě zveřejnil, tak jak tebe napsaného v exemplářích vidím, k tobě mluvím.

Ostatní částky tvé hřivny očekávaje, (které aby bližší našich časů byly, přál bych,) zůstávám vždy věrný, vždy vděčný

ve vsi Milčicích, dne 27. prosince 1786,

František Xav. Vavák, tamž soused, p. t. rychtář.

kládaví Aquilinové, Veleslavínové, Kocínové, Barnerové, Tannerové, ale překládání jejich malou váhu nachází.“

(b) z Tulechova.

¹⁾ T. j. neviděna. Koltra — záclona, opona. R: vostavá. — ²⁾ T: ale k rithmám [Noviny: rytům] jejich špatně nalézají se noty. — ³⁾ V T jména přehozena. — ⁴⁾ T: nechals. — ⁵⁾ T: šafařil, sám tvého což jest atd. — ⁶⁾ T: již dávno zakopané. — ⁷⁾ T: podivně. — ⁸⁾ T: všecky nás osvēcovati, posilňovati, nás pak (R: s tou) atd. — ⁹⁾ V T je tento odstavec takto: „Posledně naději se, o bratře: že v tomto mém upřímném i povinném k tobě vynešeném vděku sprostnou tuto vesnickou řeč mou postrpiš, neb sprostý Čech a neučený sedlák jsem, nic v sobě nemaje jediné lásku, sice povinnou k národu a jazyku svému, aniž jiným zvučiti umím, než tím jedinkým našim přirozeným hlaholem a jazykem.“ —

¹⁰⁾ T: upřímnost ani nežádá ani netrpí... tvou, v duchovní-li či v světské postavě jsi. — ¹¹⁾ V T odtud dále takto: „abych se tobě i všem jiným, na tvůj oumysl pracujícím, za tu zvlášť po teď proběhlých 10 měsíců veřejněnou práci zase veřejně zavděčil, tak jak tebe v exemplářích podepsaného vidím, k tobě mluvím a aby i jiní spolu se mnou práci tvou užívající bratři Čechové tobě vděčiti mohli, Vděk tento můj veřejně též skrze tisk, dovol, bez tvého vědomí předložuji. Zůstávaje bratr Čech tvůj vždy věrný, vždy vděčný, Frant/ssek Jan WaVák, sa VseD WsI MYLCŽIC na J. M. cis. panství Poděbradském. Dne 20 prasynce 1786.“ A na konec přidáno jest v čtyřřádkové sloce osmiverší (jež v rukopise schází): „K proti-myslným: Strptež učení sprostáka z strany této práce, neb i kvítkové bodláka trpí na zahrádce. Častokrát malá práce a chatrná dosti bývá vždy v nějaké částce někomu k libosti.“

[302] Dne 13. ledna, jsa ¹⁾ já se všemi svými rychtářskými pořádkostmi a platy hotov, umínil jsem sobě, že ten den při řízení v zámku poděbradském docela a načisto své rychtářství složím, neb již čtyři léta o to žádaje a právo ruční tam v kanceláři složené maje, nikdy domův ho vzíti nechtě, na tenkrát jsem ustanovil docela prázden toho býti; však mimo mé nadání i žádání dva dekrety z nejmilostivější vůle monarchy našeho, Josefa II., od slavné nejvyšší administrace z Prahy sem poslané na obzvláštním prostření na tabuli v kanceláři položené již čekaly. Kteréžto dekrety, když se všichni rychtářové, dřív skrz ceduli obeslaní, k řízení sešli, skrze pana řiditelského administrátora Josefa Seppa, ²⁾ p. t. důchodního, výslovně přečtené a jeden z nich Josefu Jeřábkoví, ³⁾ rychtáři čiňoveskému, spolu s přivěšeným penízem milosti, druhý pak mně bez peníze (což raděj mám) svědčící darované byly. To všichni, jak my, tak ostatní rychtářové vidouce, žádný nebyl bez podivení.

[303] Skrz ten mně daný dekret netoliko z rychtářství svého ⁴⁾ nejsem propuštěn, ale v něm více utvrzen s přiřknutím očekávání nějaké větší milosti. Že pak čiňoveský s tím penízem jest jako přednější, protož výťah hlavní z jeho dekretu jest tento: „Když tak jak od ouřadu domácího, tak nejvyššího administrátorského uznáno jest, kterak Josef Jeřábek, rychtář čiňoveský, po všecken čas svého rychtářství vždy věrný, poslušný a ve vybývání svých povinností i obzvláště v peněžitém odvodu pilný se shledává, protož že přítomným písemným dekretem i také obzvláště stříbrným penízem aby poctěn byl, že zasluhuje.“ Ten peníz jest tohoto způsobu. ⁵⁾

[304] Vysvětlení pro ty, již by toho neznali: Na první straně jest císař Josef s nápisem v latině: „Josef druhý, rozmnožitel.“ ⁶⁾ Na druhé straně oko božské, jež všecko vidí, pod ním koule světa, na nížto leží meč, jenž vlast obhazuje, znamení vojákův, rýč, ⁷⁾ jenž vlast obživuje, znamení sedlákův, přes to přeložená z bobkového listí ratolest, znamení vítězství a dobrého řízení i pokoje.

Kde to dvě ⁸⁾ spolu stojí v dobrém řádu (voják a sedlák),
ta vlast se neboj nepřítel vpádu;
kde reje rýč a seká meč,
odtud musí nepřítel přeč. [!]

Okolo toho významu jest napsáno ono převýborné a slavné symbolum

¹⁾ *R*: jsouce . . . mými . . . me richtářství . . . nechťice . . . prazen . . . mimo meho všeho. — ²⁾ *R*: Seep. — ³⁾ Josef (Vavák jmenuje ho zde i na str. [303] omylem: Karel) Jeřábek podepsal r. 1783 robotaboliční kontrakt s panstvím spolu s konšelem Josefem Nožičkou. Již r. 1775 držel chalupu v Činěvsi č. 38. staré (48. nové) po Janu Votavovi, při níž bylo 37 korců a 3½ čtvrti výsevu. (H.) V matrice křestní č. V. str. 10. přichází právě při roce 1787 zápis: „Den 10. Oktobris gebohren und getauft aus Nro. 30. Josef, Sohn des Josef Gerschabek, Richters.“ (Z far. archivu v Činěvsi.) — ⁴⁾ *R*: meho . . . nejake. — ⁵⁾ Následuje obrázek zhruba tužkou načrtnutý. Ježto je to týž pamětní peníz, jakým r. 1789 i Vavák byl vyznamenán, odkazují (na porozuměnou dalšímu výkladu) k fotografickému snímku peníze Vavákova, otištěnému zde při str. [548]. — ⁶⁾ Správně: „Josef II. císař — Josephus II. Augustus.“ — ⁷⁾ *R*: rejč. — ⁸⁾ *R*: dvý.

neb přísloví neb myslorčení monarchy našeho: „Virtute et exemplo“, to jest „S ctností a příkladem“.

Že pak rýč za znamení sedlákův zde se vidí, an[i] sice v naší zemi radlici za znamení neseme, to odtud pochází, že v každé zemi tak pluhem sedláci neoří jako v Čechách, nýbrž obecnější jest [305] jim rýč nežli radlice, což i zde při horách vidíme. Ano nikde takové krásné a dokonalé přípravy a nástroje k vzdělávání zemi není viděti jako máme my Čechové, čemuž se jinší národové, když sem přijdou, diví. Tolikéž i svatý Isidor,¹⁾ jenž v španělské zemi sedlák byl, podnes s rýčem se maluje.

Do počtu oráčův a chleba dobytých patří také všichni měšťané, již zemi dělají. Plinius za nejznamenitější práci a živnost pokládá a radí všem měšťanům orbu aneb vzdělávání země. Tolikéž onen znamenitý řečník Petrarcha v rozmlouvání svém 57., kdo chceš, tam sobě přečti, kdež i toto přidává: „Spravedlnost jdoucí pryč z země, skrze sedláky nejposléze šla jest.“ Ano i nynější monarcha náš, Josef II., práci naši, naši sedlskou oslavil, když na Moravě u vsi Slavikovic léta 1769 dne 19. srpna z rukou Františka Trnky, sedláka, pluh vzav²⁾ orati jest ráčil, na kterémžto poli slavný Václav z Liechtenšteina, kníže, sloup mramorový postaviti dal, jenž má ceny 1666 zl.³⁾ [306] Toto ne pro chválu svou, že sedlák jsem, ale pro vzbuzení jednoho každého dědlníka k té práci píši.

Co se druhého, mně svědčícího a darovaného dekretu týče, ten takto slovo od slova zní:⁴⁾

„Poněvadž vrchníhoředitelský ouřad poděbradský cís. král. administraci zprávu dal, že milčický rychtář, František Vavák, v oné jemu svěřené obci zůstávající lid k zachování pokoje a řádu nejbedlivěji přidrží, jakož i také zemské a důchodenské povinnosti též⁵⁾ vsi bez všeho potřebného donucení již několik let řádně na patřící místo odvádí: Pročež jemu tímto zdejší spokojitedlnost a uznalost jeho dosaváde prokázané [dokonalé]⁶⁾ služby k vyrozumění se dává s tím doložením, že se časem svým, když on (jak se důvěřují) dále dle své⁷⁾ rozšafnosti a dokonalosti v službě pokračovati a své povinnosti vykonávati bude, jiné obzvláštní milosti tím hodnějším učiní.

Dáno v cís. král. kamerální administraci v Praze, dne 3. ledna 1787.

Misto pečeti. Jan Josef Erben,
guberniální rada a administrátor kamerální.

[307] Když tak datum toho dekretu pozoruji, že 3. dne ledna 1787 psán jest, toho rovně dne v Praze jsem se vynacházel, nejmenšího myšlení o tom nemaje.

Bože, jenž od tebe plyne vše, co v naší bytnosti,
říd' duši mou, ať nemine též tvých božských milostí!
Byť jsme byli osypáni milostmi toho světa,
jestli tvé nebudou dáni [!], přece jest s námi veta.

¹⁾ Sv. Isidor Madridský, oráč, ze 12. stol. Svátek jeho 10. května.
— ²⁾ R: vezmouc. — ³⁾ Nápis na něm zní v překladě (dle Wurzbachova Biogr. Lexic.: „Památce Josefa I., římského císaře, jenž v roce 1769 dne 19. srpna k upomínce píle a oslavě nejužitečnějšího všech umění vlastní rukou řídil pluh po celém tomto jitru pole. Se srozuměním moravských stavů věnováno od Josefa Václava knížete z Liechtenšteina.“ Pluh byl odeslán k uschování do Brna, sedlák Trnka pak obdržel od knížete pro sebe i potomky svobodu od roboty. R. 1771 na paměť této události složil Vavák píseň „Veselte se všecky vy poddaní sedláci“, kterouž si r. 1809 přepsal do svého „Sboru písní“. Tam v poznámce uvádí, že onen sloup mramorový stál 2345 zl. Kníže Josef Václav Liechtenstein, polní maršálek, známý válečník, zemřel 10. února 1772 ve věku 76 let. ⁴⁾ Viz jeho snímek na str. 17. — ⁵⁾ R: v onny . . . nejbedlivějc . . . týž vsy . . . donutcení. — ⁶⁾ Doplněno z originálu. — ⁷⁾ R: jeho . . . jeho povinnosti.

14. ledna, v neděli, veřejně na kazatedlnách v kostelích oznámeno jest nejvyšší císařské poručení neb patent o posvíceních, aby takové na všech místech stejně a sice v třetí¹⁾ neděli měsíce října držané byly a to v celé zemi české.²⁾

Starodávni hojnost všech věcí předkův našich z těchto určených a držených posvícení až posavad se pozorovala, což od posvěcování kostelů nejprv začátek vzalo. Šalomou[n] první byl, jenž posvěcení onoho slavně vystavěného chrámu v Jerusalemě držel, odkudž Židé po všechny věky jednou v rok [308] památku toho posvěcení drželi a dosavad drží. Odtud i křesťané prvotní, když kostel kde vystavěli, posvěcení jeho slavně velmi s strojením hodův a pozvání přátel a tak spolu s společnou radostí drželi, ano i každý rok památku takovou obnovovali a pozvavše³⁾ své přátele oběd skvostněji než kdy jindy připravili. Od těch míst, kde kostely byly, poněvadž v Čechách a Moravě hojnost obživujících věcí při všech⁴⁾ lidech se nacházela, také i ta místa, kde kostely nebyly, naučila se slavnost nějakou s pozváním hostů a přátel jednou v rok strojiti a s malým rozdílem od posvěcení říkali tomu posvícení, což až našich těchto časů došlo a letos jakožto rovně věc pomíjející taky pominulo, — ač přece v celé zemi najednou držeti se může; nicméně tak lidno a hostno ve vesnicích nebude, což my sedláci snadno oželíme, neb jsme mivali dosti takových hostů, kteří nám nebyli ani k libosti.

[309] Že pak rovně když my, již jsme toto posvícení viděli a zkusili, mřenie, potomkové naši málo aneb nic věděti budou, jaká bývala, protož něco málo tuto o nich dotknu, tak jak ve vesnicích u sedláků bývalo a pravím zrovna s bedlivým všeho vypočítáním, že sedláka každého posvícení stálo⁵⁾ tolik, jako jeho celoroční kontribuce, ano malého sedláka aneb chalupníka víc než kontribuce. Zvláště kde ves blíže od města jest, tuť kmotrů, strýčků s manželkami a s dítkami i chůvami nalézti se dalo, že sedlák a sedlka sotva stačili vítat. U stolu nejpřednější místa, v pokrmích nejpěknější kousky vyvolovali, přátelé pak sedlákově nejzáze seděti a co jim onino nechali, to jísti musili. Po dlouhém obědě do půlnoci třebas hojně pili, sedláka velmi sobě s pěknými tituly a slovy předcházejíce, ustavičně jej panem kmotrem, panem strýčkem, hodným, moudrým mužem, dokonalým člověkem atd. nazývajíce.

Když pak ti milí hosti již měli v sobě dosti,
tuť ještě je mrzelo, co na [310] stole leželo.

Ač pak obyčej jest u sedláků hostům s sebou domů nějaké pečené pokrmy a koláče dáti, ale tito ještě sobě, co se jim dáti má, poroučeli.

U rychtářů pak vesnických obyčejně od zámku hosti bývali. Jestli ne pán, tak písařové, pakli ani ti ne, tak aspoň drábové, šafářové a jiní poručníci, — tak jim rovně před všemi svými přáteli musil na službu hleděti a jejich dost časem mrzuté posuňky netoliko snášeti, ale ještě schvalovati. Hlavně takové posvícení slouti mohlo: Veselá psota, zapřená škoda, vše vedoucí zloděj netrestaný, práce bez užitku, radost se škodou, pocta bez vděku.

Něco víc dám k srozumění
o tom slavném posvícení.⁶⁾

Na čtyři neděle před posvícením prasata, husy, kachny na krmník se zavřely, tam bedlivě se krmily i jiné drůbeží, kapounu, kuřatům, morčatům atd. lépe strava⁷⁾ na zrně se dávala.

[311] Na dvě neděle před posvícením již se začínal poklid v stavení. Tuť v komorách a všech závřítích vnitř i zevnitř čistě ubíleno,

¹⁾ R: první. — ²⁾ Dvor. dekret z 12. (gubern. 26.) října 1786. Platil pro všechny dědičné země císařské. — ³⁾ R: pozvouc . . . skvostnějc. — ⁴⁾ R: všel. — ⁵⁾ R: koštovalo. — ⁶⁾ Ličení toto bývalého selského posvícení otiskl již J. Hellich ve „Věstníku Poděbrad.“ roč. VIII. a zpracoval Zikm. Winter v „Ruchu“, roč. VIII. ve článku „O selském posvícení obzvláště r. 1786.“ — ⁷⁾ R: drůbeží . . . zdrava.

umyto a jináč, jak čeho která věc žádá, vypráno, poklízeno a na dobrý způsob spraveno hýti musilo. Sedlka, děvečky, podruhyně, po mnohonácte dní z jednoho do druhého jdoucí, sotva stačily takové poklidy dělati, cíchy, ¹⁾ šaty, ubrusy atd. práti, dřevěné nádoby mýti, zdi bíliti a jiné, také i zbytečné, věci činiti, že tu není možné všeho vysloviti. Mnohá hospodyně od toho již téměř všecko trpělivost ztrativši žádnému dobrého slova nedala, ale jak k čeládce, tak k dětem, ano k muži svému tvrdě velmi mluvila a do koho se s hubou dala, buď právě neb neprávě, těžce ho vyplísnila. Protož moudří hospodáři obyčej měli v ty dni raděj v poli a ven z domu práci konati a celý den domův na oči takovým správním nechoditi.

[312] Na jeden týden před posvícením několik korců obilí v nově semleto býti musilo, samé pšenice 4 až 5 nebo i taky 6 korců, aby mouka čerstvá byla; nejraději ve čtvrtek před posvícením ženy takovou doma měly. Sám sedlák do Prahy s obilím jeti a tam rozličných věcí, koření, nádob i pomlsek nakoupiti a domů přivézt musil. V pátek nato hned ráno začínaly se koláče dělati, ku kterážto práci sestry, švagrové, kmotry a jiné přítelkyně se sešly, každá s sebou něco od másla, mléka, tvarohu neb jiných příprav přinesši. ²⁾ Tu nebylo lze pro ně do světnice vkročiti; celý den žádná se nezastavila a hubu rovněž taky nezavřela. Tuť nadělaly koláčů rozličných, pěkných, chutných i nákladných, že celé dvě hodiny v velké chlebové peci péci co měly. Ale málo v kterém statku na tom jednom pečení dost bylo, nýbrž větším dílem ještě jednou těsto zadělávaly a takových koláčů nadělajíce upekly. Celý den páteční [313] i noc na sobotu s tím strávily. Co tu dříví, světla, omastku, mouky, ovoce a jiných potřeb naloženo bylo, můž každý posouditi.

V sobotu ráno děvečky, chlapci a menší děvčata sem tam po přátelích takové koláče roznášeli, na posvícení je uctivě zvouce. Sedlák pro pivo jel a tam také koláče s sebou pro sládka, podstaršího, společního atd. vzal. Rychtář pak do celého zámku všem paním oficírkám, písařům i vrátnému neb drábům jestli koláče neodvedl a neposlal, těžkou i ne-libou výčitku začasté ³⁾ slyšeti musil.

V tuž sobotu řezník zjednán byv, jednoho dobře zkrmeného vepře, okolo 60, 80 neb 100 liber těžkého aneb dva menší vepříky, dva nebo tři skopce zabív na maso zdělal a čistě připravil. Kuchařka pak, jež taky zjednána byla, ta 4 neb 6 husí, 6 nebo 8 kachen, moráka, 20 kusů třebas kapounů, kuřat, holoubat zabívši na hromadu jen házela, jiné tu přísluhující [314] ženy, kmotry, babičky zas to vařenou vodou polívajíce pářily, kuchařka zas potom kuchala a na čisto připravovala.

Mnohý myslivec taky rád sedlského posvícení se svou paní a dět-kami okošťující, k tomu cíli zajíce zastřeliv poslal, aby za tu zdvořilost pozván ⁴⁾ byl, což se i stalo.

V neděli věru nezmeškal hodinu,
přijeda měl s sebou i rodinu.

Sama sedlka v tuž sobotu,
prokazujíc jen dobrotu, měla až mrzkou robotu;
nebo všelici žebráci, bířící, chlapí čtveráci,
od měst děti řemeslníků, podruhův a nádeníků
v houfích v dům z domu chodili a o koláče prosili,
že nebohá hospodyně nosivši je pořád v klíně
sotva stačila dávatí těm, jižto je chtěli bráti.

Když pak již koláče přešly a začala dávatí prostý chléb, tuť ještě od mnohých těch toulavých chlapů utrhaní, pomluv i pohružek slyšeti musila.

K večeru zas nový poklid nastal. Děvečky všecko v domě umýti, čistě vypravití, zem nebo stěny postříkané vyčistiti, ⁵⁾ přibíliti atd. musili. [315] Při tom rozliční řemeslníci, krajší, ševci, řemenáři, zámečníci, skle-

¹⁾ R: cejchy. — ²⁾ R: přinesvši. — ³⁾ R: začasty. — ⁴⁾ R: zastře-livši . . . povzván. — ⁵⁾ R: vypucovati.

náři, truhláři atd., cokoliv který do té vsi, v níž posvícení býti mělo, dělal, to vše už do soboty doma zanechal, pak proto jen to přinesl aneb pro peníze přišel, aby sedlských koláčů dostal. Jakož pak nejprv na mise na stůl se mu podaly a když se najedl, taky ještě domův s sebou je nesl.

V neděli ráno sedlák dle vůle a libosti kuchařky maso rozsekávati a řeznické řemeslo zastávati musil, nato snídání pro všecku chasu se strojíla. Zatím scházeli se pomalu přátelé aneb rodičové čeládky; měl-li je který pacholek, děvka otce, matku atd., ti tolikéž, an je žádný nezval, přišli, aby toho posvícení taky užili.

Nato sedlák, prve než do kostela odšel, vrata domovní dokořen otevřel, aby hosti a kdokoliv volně do domu vjeti a vjíti mohl. Než z kostela přišel, již někteří vzdálenější hosti, jiní pak spolu s ním a jiní po nějaké chvíli přijeli a přišli; mezi nimiž páni měšťané, kde ves blíž od města stojí, nebyli jistě poslední; ti jen tak pro známost, byť zváni nebyli, najíti se dali.

[316] Při obědě láska, náchylnost a upřímnost sedlákovu ku každému poznána býti mohla; neb tu množství čistě připravených, vařených i pečených jídel, že na nich každý host arci přestati mohl, na stůl přineslo se. K nápoji též pivo dobré, již dávno před posvícením k tomu v pivovare zaopatřené, u vzhlednějších pak sedláků dvoje i troje, třebaš pražské aneb taky kořké pelyňkové stavělo se. Žádné tu skouposti, nevhůdnosti, neochotnosti neb nevšimalosti někoho vidět nebylo, ale jak sedlák, tak jeho manželka jen ustavičně každého hosta k jídlu a pití pobízeli, „Jezte, berte sobě, co se líbí; pijte“) a dejte si šmakovat,“ říkajíce. Buď kdo buď mimo sedláky, duchovní osoba, pán neb měšťan, kdo kdy na takových sedlských posvíceních býval, nechť sám pravdu řekne; mám za to, že mně tuto nic za-lež nepoloží. Při pečených jídlech pálené²⁾ neb kořalka, ne prostá, taky rosolka, u vzhlednějších pak i víno nalívalo se; na šály³⁾ neb lahůdky ovoce rozličné, víno v hrozních, ořechy lískové (památky Přemysla) a koláče podaly se a tak s tím a spolu s večerem oběd se zavřel.

[317] Mezi tím v síni o dva třebaš stoly samé chasy a čeládky domáci i přesporní a jejich příšlých přátel sedělo, ti rovně masem vařeným i pečeným tak nasyceni byli, že nemohouce všeho strávit, ještě od stolu s sebou takové nesli. A již to čeládka hned za reguli (závazek) má, kdyby s sebou od stolu po silném najedení ještě kusv masa, pečeně, kus husy atd., koláče nenesla, že by ten oběd za nic nestál, ano že neví, bylo-li je jaké posvícení. Přesporní čeledínové, již hosti přivezli, ti takové výsluhy až do svých domů s sebou přivezti musili.

Zajisté s takovou massou^{*)} není huře jako s chasou:

Ta není-li nasycena, hostina je zlořečena.

Pítí také při stole dosti, více než hosti, míti musili, ano po obědě jestli ještě do marštalí dva neb tři džbány piva se jim neposlalo, hned je to posvícení mrzelo a netrvalo to dlouho, že nějakou nelibku a mrzutost hospodářovi i hostům založili.

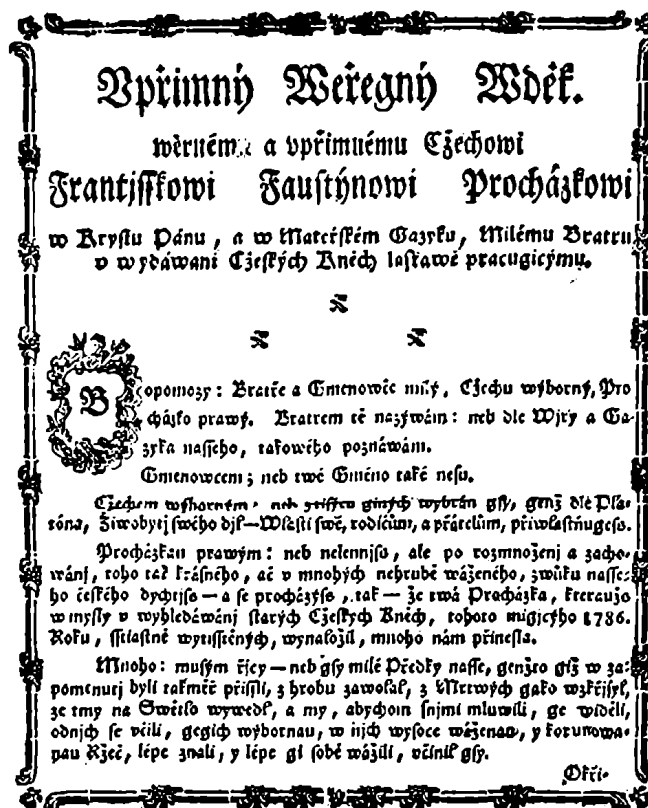
[318] Při obědě v síni ještě, nechť byl čas slunce neb deště, takové množství žebráků a všelijakých čtveráků, muzikářů a kramářů, biřiců, [ženštin],⁴⁾ taškářů stávalo prosíc almužny, že i ten, kdo nebyl nuzný, s dáváním se mrzet musil, ještě při tom huby zkusil. Též všelijaké muziky na instrumenty všeliký, housle, kolovrátky dudy atd. po celé vsi téměř všudy tak se zvučně prosýchaly, až hned uši zaléhaly.

*) Massa = vedení něčeho. [?]

¹⁾ R: píte. — ²⁾ R: jídlách pálený. — ³⁾ „Šály = cukroviny, pochoutky, pamlsky, konfekty, že na šálích se dávají; der Nachtisch.“ (Jungm. Slovník.) R: na saaly. — ⁴⁾ Zmírněno,

Někde mnozí se sebrali (a) a všichni najednou hráli, že ta jejich konkordancí (b) divnou měla resonanci (c): Dva byli třebas s dudama, zas na housle s valthornama, opět s cimbálem, pišťalou, haviř s kobzou neb citharou. Přišel-li pak kolovrátek, ten v tom ve všem udál zmatek, myslil, že není přes něho, zvýšil schválně hlasu svého, ještě na truc točil druhdy, že přeňal všech jiných hudby. Oni se na něj mrzeli, aby přestal, mu veleli, ale on to obrátil v smích, časem z toho posel i hřích. Hospodář a jeho hosti nasmáli se při tom dosti. Hle, i dosti toho času bylo všelijakých špásů.

[319] Dokud ještě oběd trval, páni cantores (kostelní zpěváci) taky ho jistě nezmeškali. Od toho kostela, ku kterému ves patřila, kantor vzav

s sebou několik chlapců celou obešel, vinš hospodářům skládaje¹⁾ i píseň k tomu času od starodávna již obyčejnou zpíval, jež takto zní:

<p>1. Staň se v tomto domu nyní
hojné božské požehnání,
pokoj v Krist: vinšovaný
budiž, budiž mezi vámi.
Přátelé milí pozvaní,
radujte se
spolu při tomto shledání,
při tomto shledání.</p> | <p>2. Neb nevíte jistě toho,
jestli by jeden druhého
přes rok mohl u[h]lídati
a s ním a s ním hodovati.
Ó posvětiť vás Kristus Pán,
vás Kristus Pán,
pokrmů i nápojů vám
posvětiť Kristus Pán.</p> |
|---|--|

Repet.²⁾: Ó posvětiť vás Kristus Pán,
vás Kristus Pán,
jako v Jerusalemě chrám
posvětil Kristus Pán.

(a) Sešli. — (b) Svornost, srovnání, jednotu. — (c) Zvuk.

¹⁾ R: vezma . . . skládajice. — ²⁾ T. j. opakuje se.

Po vyzpívání písně kantor vinš odbyl a pokudž mu hospodář místo u stolu hned neukázal, sám se posadil, načež chlapci nějaké veselé rajmy (rythmy) pro obveselení pánů hosti zvučili, což [320] někdy se čtveráctvím i bláznovstvím taky promícháno bylo, odkudž pana authora (skladatele) hned bylo znáti. Jakož pak byl by to osmý světa div, kdyby který pan kantor do počtu těch se nešikoval, jimžto císař Nero čtvrtý díl oddělil, odkudž quadruplatores t. j. „čtveráci“ aneb „patáci bez oka“ slouli.¹⁾

Po odbytí těch veršů, jejichžto konce každý moudrý rád se dočkal, podal primarius (předák, přední chlapec) partesy (listu) na stůl před všecky pány hosti a tu od nich peněžitou poctu obdržel. Zatím holka kantorova, jež s mošnou neb putnou taky chodila, dívala se, už-li jí sedlka klín koláčů nese, což se i stalo. Pan kantor ale již u stolu sedě pány hosti rozličnými novinami a všelijakými šprochy, sebe pak nejonačejšími kousky, co kde na mísách viděl, tak sytil, že hospodář tu stojící rovněž nejradši²⁾ konec by byl viděl, ale hned se ho nedočkal; měl-li je do ré pivo aneb víno, tehdy pan kantor dlouho svou chvíli nepoznal, ba časem ani odtud cestu poznati nemohl. Zatím chlapci vně (venku) čtveračili tak, že od tu přistojících okřikování býti musili. Však [321] ale trefilo by se, že je nějaká stará babička neb žebračka okřikovala, tehdy dostala takové od nich odpovědi, jakéž snad jakživa neslyšela.

Tak pan mistr ve světnici a venku pak učedníci
byli příjemni každému, zvlášť když šli odtud k jinému.
Hle, jak při tom posvícení ledacos bylo k vidění:
Ten, kdo chlapce vždycky řídí, tak ho posvícení sklídí,
že ho zase řídí chlapec a dovede ho až na pec.

Ale to snad jen takové, kteří mají vrátkou (jak říkáme) hlavu; kteří byli tvrdší, ti ještě do hospody šli a tam nebo na nějaký hudební nástroj houpali, aneb nemohouce housti, přisedící stolitelem diskursem (rozprávku), sebe pak džbánkem těšili. Slušno bývá snad při památce mrtvých nějak smutnou tvář ukázati; trefilo se pak časem, že pan kantor jda ráno v pondělí na rekviem, netoliko smutnou, ale i potlučenou a zmodřilou i zapuchlou míval. Toto zde nepíší proto, jako bych se zdál někomu utrhati, ale povinně jest a mně se líbí vždycky pravdu psáti.

[322] V neděli při večeru, když zouplna po obědě bylo, u mnohých sedláků taky již i ona asiatická strojba, „coofe — kafe“, dobře cukrem oslazené na stůl podalo se, po kterémž nějakou chvíli ještě diskursy — rozprávky rozličné trvaly. Kteréžto jestli od zvýšenějších pánů hosti v jiném a ne v českém jazyku se zvučily, sedláka to nehrubě těšilo, že od těch úst, jež českou přijímají stravu,³⁾ českého slova nemůže slyšeti a kterým on nějakou radost, obveselení a občerstvení připravil, sám od nich ani tou vlastní řečí obveselen a na své mysli občerstven byti nemůže. A zajisté každý host hned sedláka omrzí, když jazykem jeho nemluví. A není divu; však naši staří ani krále, ani biskupa v zemi míti nechtěli, jenž by jejich jazyka neznal aneb ním nemluvil. A snad posavad žádný národ tak hloupý není, aby za ten jazyk se styděl, který vlastní matka ozvučila a vlastní země chléb mu dává, — jako nyní naši někteří zlo-synové tak činí a dříve se poznati nechtí, dokudž se cizozemského mláta nenachlastají.

[323] V soumrak někteří páni hosti, zvláště duchovní a bylo-li je co od zámku, do svých domů se vraceli, sedláka žehnajíce a mu za pokrmu

¹⁾ Veleslavínova „Politia historica“ (z r. 1584, str. 270.), z níž Vavák asi také čerpal, píše o špehýřích, že jim lex Papia určila za službu jejich polovinu vymožené pokuty. Avšak „císař Nero toliko čtvrtý díl takovým lidem oddělil, odkudž potom quadruplatores, to jest čtveráci aneb jakž říkáme, patáci bez oka jmenováni byli“. Jak ze souvislosti vidno, chce tu Vavák označiti učitele právě jen jako „čtveráka“, (šprýmaře), nikoli však jako udavače či podobně. — ²⁾ R: nejradši. — ³⁾ R: zdravu.

a nápoje děkujíce. V tu chvíli žádný jistě nenadal mu šelem, leda cestou domů jeda. Ostatní hosti, již v samém přátelství záleželi, ti i s hospodářem do krčmy — hospody — k muzice ještě šli drobet mysl vyraziti, kdežto rozliční odtad i odonad staří známi a skrz celý rok i víc se nevidoucí dobří, poctiví sousedi a lidé ze všech téměř domů se sešli, vítali a rádi spatřili. A tak spolu rozmlouvajíce, milé jakési potěšení a srdce občerstvení cítili a za dar Boží sobě to pokládali říkajíce: „Pán Bůh nám dal, že jsme se ještě jednou sešli a nevím, uhledáme-li se víc.“ A tak do 11 hodin neb do půlnoci spolu poseděli a¹⁾ potom každý hospodář své hosti a přátele do svého domu zase dovedl, kdežto již odpočívadla, čistě od hospodyně ustlaná, připravena byla. A tak každý dobře uloživ se chutně pospal; byl li je pak z nich který, co by mu krev zaháletí nedala, ještě zpěvy neb jinými špásy, však poctivými, jiné obveseloval.

[324] My ale ještě do krčmy se podívejme, o níž taky kdosi napsal takto: „V krčmě pak bývá radost jako v svinském ráji, neb jedni od druhých vůně z P . . . ové Lhoty nabírají.“ Autor těchto veršů jistě někde se ožral a nechtěli zaň sedláci nápoj platiti, a tak on, co v sobě měl, tím se jim pomstil. Ovšem ta nezvedná chasa, když míru v pití přesáhne, časem dosti křiku, různic a rvaček naplodí, ale jak někdo moudrý mezi ně přijde, spíše ty necvičné chlapy, než v městě primas učené měšťany upokojí. Že pak někdy, když ještě Bohemia s Moravií mlékem a strdím oplývala a pivné nápoje velmi dobré i lidé bujnější bývali, takové divné šarvátky, pranice až i mordy se stávaly, odkudž rozličná potupná přísloví o sedlácích a jejich posvícení dosavad trvají, tohož my nezapíráme. Rovněž jako páni měšťané zapřítí nemohou, že před lety v mnohém městě žádný písmo čísti a psáti neuměl, jedině sám syndikus. Však jestliže přece jaká hana tomu sedlskému posvícení zůstati má, proč pak páni měšťané tak rádi na ně²⁾ chodí? [325] Ano, jakýž pak div jest, že si chasníci necviční po robotách všemu zlému obvykli a od svých hověd a prací nikam na lekci do školy, ba i málo do kostela na kázání chodící, nějakou rvačku začnou? Měšťani v svých nedorozuměních se soudívají, a přece se někdy stane, že jeden druhému pod nosem po hanbí. Tito pak, jak na robotách pro dost málo bývají bítí, tak zde tolikéž myslí, že jen bitím všecko odhládati, sebe očistiti, jiného přemoci a nad ním zvítěziti mohou a musejí.

Zvlášť když v hlavě něco vážne, tuť se hned „šelmo“ i „blázne“ řekne každému, buď kdo buď, nechť jest v tom trefa nebo blud.

Ač nedávám chválu na ty nelicné, ožralé chlapy, však kdo chce trestat ty raky, nechť leze sám zrovna taky.

Někdy skrze připijení o polovičku a o plnou, takové nemírné a opovážlivé pití, nejspíše se takoví nedopitové ožrali a z ožralství pranice i mordy začínali, kterýžto způsob nerázný až skrze královské patenty, arestní tresty i peněžitě pokuty zastavován i vykořeňován [326] býti musil, jakž v rozličných sněmích, nařízeních i v trestních starých knihách viděti jest. Ať již³⁾ jen něco vždy dotknu: Léta 1555 z nařízení a u přítomnosti krále Ferdinanda I. sněm držán na hradě pražském, v 10 člancích zavřený, na nějž stavové čeští, moravští, slezští i lužičtí shromáždili se. První hned artikul toho sněmu zní takto: Kdož by připíjel o polovic neb o plnou, i ten, kdož by přijal a splnil, jeden každý 10 kop grošů českých t. j. 20 kop míšenských aby složil a pak-li by kdo s tu pokutu býti nemohl, aby dvě neděle v šatlavě seděl. To v městech. Ve vesnicích pak lidé poddaní, muži i ženy, aby do klády a trdlíce při kostelích dávání byli. Item kdo by při ožralství proklínal, přísahal, hromoval neb v karty, v kostky hrál, ten dva dni aby tím⁴⁾ arestem trestán byl.

¹⁾ R: posedivše, potom . . . uloživši. — ²⁾ R: naň. — ³⁾ R: atíž . . . článkách. — ⁴⁾ R: tym.

Kdybych měl všechny patenty, nařízení a sněmovní snešení o tom psáti, knihu obzvláštní bych způsobil. Jen toto přidám, že v našem zámku poděbradském máme staré pokutní knihy, kdež se všeliké [327] tresty a pokuty zapisovaly, v nichžto jsem sám několikrát četl, kterak ožralci několikrát v žraní zastížení peněžitou pokutu složití, v arestu buď na díle a práci, neb v kruhu v zámku státi, neb v šatlavě 2, 4 i 6 neděl býti, ožralství se odřeknouti a ještě dvě rukojmě hodnověrná, sousedy, již by zaň slíbili, že se víc neochlastá, postaviti musili. Mezi jinými nalezl jsem i odtud z Milčic, kterak léta 1672 Jiří Vavák, děd můj, a Václav Brtek, sousedé milčičtí, za nějakého Víška, že se neopije, slíbili a pakli by se opil a proklínal nebo rvačku začínal, že ho sami do zámku dodati chtějí. On pak ten [Víšek]¹⁾ dříve než na jejich rukojemství propuštěn byl, 10 kop složití, 50 ran držeti a 6 neděl při kolečku dělati musil. Z tohoto trestání taky znáti se může, zdaliž prve dvěma i třemi i čtyřmi metlami t. j. tresty netrestávali, jakž se nyní bláznivě říká, že žádný dvěma²⁾ metlami trestán býti nemá.

[328] Byl pak za starodávna způsob ne z půl mázu³⁾ neb půl pinty, ale z celých pinetních džbánů a korbělů pívati (sklenice se v hospodách neužívaly); a takž vezma tu celou pintu piva mnohý slíva křičel na jiného „O polovic!“ neb „O plnou!“ Tuť hned vynášel se jiný aneb jich více, již také nalíti sobě davše, tak jako ten první buďto polovic neb plnou vypili. Pakli by z nich některý v korbeli dna se dobrati a všeho vysrknouti nemohl, ten co jiní všichni vypili, zaplatiti musil. Takové nestřídmé pití netoliko chasa, ale i sousedé i také páni měšťané, ano i rytíři a stavové při svých shromážděních v obyčeji mívali a sedíce za stolem, jak první o polovic neb o plnou začna ji vypil, tak ostatní všichni s ním sedící s ním vydrželi a po půl neb plném korbeli vypíjeli, což ne jednou, ale třikrát neb i vícekrát když okolo stolu obešlo, mám za to, že jsou po takovém trunku taky již v hořejších pokojích rozsvíceno měli.

[329] V pondělí o posvícení hospodyně s kuchařkou nejprve vstavší snídání pro hosty připravovaly, časně dosti od muzikantův vzbuzeny byvše; neb kde oni ještě nějaký peněžitý dar cítili, tam ráno, když v krčmě housti přestali, přišedše⁴⁾ pod okny dobré jitro hudebně zvučili. Obyčejně onu starožitnou píseň ranní, „Svatá Trojice, Bože“,⁵⁾ hrávali, která velmi milostně a chutně od každého slyšena byla, — a darmo jistě to nebylo, neb koliks grošů od hospodáře a hostí oknem podáno sobě měli. Nato hosti jak vstali a se přistrojili i Bohu chválu vzdali, snídání již na stůl se nesla. Tu za našich mladých let v teplém pivě toliko záležela, nyní vůbec již káva⁶⁾ se dává, kterážto ač i s tovaryšem svým, cukrem, dosti drahá jest, však přece málo kupce odhání; děláť ona ovšem dobrou chuť, ale velkou škodu. Před lety jen pod kůrkovou⁷⁾ a šindelnou střechou mívala milovníky, nyní pak i pod doškovou mnoho nalézá lásky,

tak že sedlka mnohá, v dluzích⁸⁾ dost nebohá,
kávu ráda cukruje a s chlebem se nuzuje.

¹⁾ R: ten . . . dříve než atd. — ²⁾ R: i třema, čtyrma . . . dvěmi. — ³⁾ R: masu . . . žbanu. — ⁴⁾ R: přidouce. — ⁵⁾ V kancionálu nákl. Dedicťví sv. Václava z r. 1764 (šesté vydání), jež měl tehdy Vavák ve svém majetku, je píseň ta s nápěvem na str. 400. — ⁶⁾ R: zde i dále: kafee, kafe (nesklonné). — ⁷⁾ T. j. pod těžkou, taškovou střechou. Smysl toho známý: Dříve jen u zámožných, teď i u chudších stroj se káva. V říši naší zřízena první kavárna ve Vídni po vítězství nad Turky r. 1683, kdy užito ukořistěných zásob kávy v táboře tureckém. Do Prahy uvedl kávu pokřtěný Arab, Georgius Deodatus Damascenus r. 1686, jenž chodě v arabském šatě prodával ji na ulici a po domech v ozdobných koflicích. Káva došla záhy veliké obliby a Arab nabyv slušného jmění, zřídil si pak r. 1714 první kavárnu nedaleko Mostecké věže na Malé Straně. — ⁸⁾ R: dluhách . . . štíasně.

[330] Ó by mezi jinými škodlivými a již šťastně přestávajícími zvyky tento byl první,

by kafe s cukrem husté
nepilo se tak tlustě!

Mnozí praví, že jest to nejlacinější ranní polívka. Zatím ta láce má drahé práce. Hodně se na ty peníze nadělá, které za kávu dá, a přece se mu laciná polívka zdá. Rovně jako ožralství jde mnohému k chuti, a zatím od něho peníze, zdraví i život pryč nutí. Jako bez zvěří, tak i bez kávy muž sedlák býti a sedlka také; neb skrze práci i k jídlu chuti i přirozené potřebné horkosti nabude, skrze pak ten přehorký nápoj to oboje a třetí, peníze, pozbude.¹⁾ Ó by tak každý sedlák tu škodu dobře pozoroval jistě že by za kávu jako já nic nedal. O škodách zdraví těhotných žen a malých dítek, jež skrz kávu pocházejí, to lékařům k rozsouzení zůstává.

Po teplém pivě neb po kávě²⁾ ještě něco od masa, vařeného i pečeného, na stůl podalo se spolu s nápojem studeným; nato sedlák dle řízení kuchařky k příštím obědu masa zas nasekal; pak spolu s hostmi do chrámu Páně na službu Boží za mrtvé (na rekviem) buď pěšky šli, aneb, bylo-li je přes pole daleko, na vozích taky jeli. [331] Tam přibravše³⁾ se, po hřbitově nejprv se procházeli, hroby svých rodičův, dědů a jiných přátel a předkův svých navštěvovali, sobě a obzvláště malým dětem je ukazovali, nápisy, byly-li jsou kde jaké, čtli, smrtedlnost svou taky při tom rozvažující a zdalíž za rok ještě jednou se tu sejdou, sobě rozmlouvali, což děti od nich slyšíce ihned jakousi vnitřní taky horlivostí a vzhledem ducha tknuty bývaly a nestálost běhu života — taky svého — pozorovaly.

Do kostela když vešli,⁴⁾ málo kdo byl, jenž by za své předky, přátele, dobrodince modlení nedal. Kostelník v zákřístí hned od lidí osypaný býval, jenž takové modlení zapisoval. To když potom po mši svaté otec duchovní než přečetl, chvíle minula; mnohdykrát za ty groše (otčenášky říkávali), jež lidé⁵⁾ z lásky dali, dvě i tři mše svaté ohlásil na dobrý oumysl těch na mrtvé vzpomínatelův.

Potom bývalo procesí do kostnice, při čemž žalm 50., „Miserere mei Deus“,⁶⁾ pak v kostnici antifona „Libera me Domine“⁷⁾ se zpívalo a otec duchovní církevní k tomu zřízené modlitby smutným hlasem říká, kosti všecky taky řádem slavným církve kadidlem pokouřil a svěcenou vodou pokropil. [332] Odtud po veškerém hřbitově jdoucí všecky hroby hlasem církevním žehnal a světil. Lid všecken jakousi horlivostí jatý nejen svou smrtedlnost (najednou takové množství) sobě připomínal, ale i velmi nábožně za dušičky pomoci potřebujících se modlil a právě nic jiného než mrtvolu na mysli neměl, což i do dítek vtělovalo se. — Hádej, také-li sem k pohřbení patří, kdo tomuto ničemu nevěří, tomu se posmívá, to ještě proklíná? Poslušnost ale, ta se vždycky chválívala. Na ta místa, kde se nováci⁸⁾ kladou, ač páter nejde, ani svěcenou vodou nekropí, ale vždyť tam přece nějaká krůpěj zastříkne, škodí-liť pak jim to co, když se živých ptám, dokázati nemohou.

Po procesí v kostele ještě některé verše a kolekty páter vyříkal a kůr „Salve Regina (a) — Zdravas Královno“ — a jiné sem patřící verše též vyzpíval a s tím se ta za mrtvé pobožnost dokonala.

Při navracení se domův oběd následoval a ten z příčiny, že hosti domů jíti musí, obyčejně než v neděli kratší býval.

(a) Antifona „Salve Regina“ složena [prý] od nějakého benediktina Hermanna [R: Jindřicha] Contractus, muže nábožného [v 11. století v opatství Reichenau v Badensku u Kostnice], pak od Pia V. [R: Řehoře IX. l. 1225!] do církevních modliteb vložena.

¹⁾ R: nabyde ... pozbyde. — ²⁾ R: po kafe. — ³⁾ R: přibera. —

⁴⁾ R: vejdoc. — ⁵⁾ R: jenž je lidí. — ⁶⁾ T. j. Smiluj se nade mnou, Bože. — ⁷⁾ T. j. Vysvoboď mne, Pane. — ⁸⁾ Nekatolíci.

[333] Dne 17. ledna v Praze při nejvyšším administrátorském ouřadě, jenž nyní v domě Schaffgotschovském, naproti mincovnímu domu za Černou braňkou pozůstává,¹⁾ Josef²⁾ Jeřábek, rychtář čiňoveský, a já za ty nám dne 13. ledna darované dekrety dík jsme složili, kterýž jsem já vykonal před tváří nejvyššího pana administrátora Erbeny v těchto slovích:

„Vysoce slavný cís. král. nejvyšší ouřade administrátorský! Když tak dne 13. ledna roku přítomného dle nejmilostivější vůle nejvyššího monarchy a pána nás všech nejmilostivějšího, spolu též z obzvláštní lásky a dobrotivosti Vaší slavně řiditelské Milosti nám dvěma³⁾ zde přítomným, sice nehodným, rychtářům panství poděbradského veliká a obzvláštní, ano zásluhy naše daleko převyšující milost skrze pana administrátora řiditelského, Josefa Sepp[a], před tváří všech ostatních rychtářů nejmilostivěji udělena jest byla, — my tehdy v nejhlubší poníženosti před vysoce slavný [334] cís. král. cuřad nejvyšší administrátorský předstupující, za tu nám nejmilostivěj udělenou milost srdečné díky skládáme předně nejvyššímu a nejmilostivějšímu našemu pánu a pánu a potom vysoce slavnému nejvyššímu ouřadu administrátorskému i všem ostatním pánům řiditelům a pomocníkům, zůstávající vždy i se svými dítkami jak na svých⁴⁾ nehodných modlitbách u nejvyššího Slitovníka našeho pamětlivi, tak vždy věrně, ochotně a laskavě, dokudž život náš stačí, sloužiti žádostivi i v zachování u Jejich Milosti v lásce a náchyllosti vždycky se těšící nehodní poddaní,

Josef⁵⁾ Jeřábek, rychtář čiňoveský, Frant. J. Vavák, rychtář milčický.“

Nato pan administrátor odpověděl: „Dobře, dobře, moji zlatí lidé, já se z toho těším, že je vám ta milost vděčná; mějte naději, že brzy taky podle svých⁶⁾ zásluh i větším platem, jakož i jiní všichni rychtářové, podělení budete. Vinšuju a důvěřuju se, že ještě dále tak jako až posavad sloužiti budete.“

[335] Potom mluvil jsem s ním sám celé půl hodiny, představuje mu za své⁷⁾ a jiných rychtářů služby tak malé odměny. Nato podal jsem mu písemné sepsání svých outrat a škod i opouštění své práce a hospodářství, což spravedlivě vypočítajíc ročně činí 97 zl. Na to pak přijímám z důchodu za svou⁸⁾ službu 20 zl. Z toho každý sud, zdaliž odměna s nákladem se srovnává. Doložil jsem při tom, že sice tu mně nyní na papíře danou milost ponížené, laskavě a ochotně přijímám, nicméně, kdybych přece jen vždy tak s 20 zlatými na rok odbýván býti a škodu na svém hospodářství ustavičně k vůli rychtářství trpěti měl, že nejponíženěj zase zpátkem jak dekret tak rychtářství složití přinucen budu.

Načež on odpověděl, že všichni rychtářové za své služby budou velmi slušně a dobře placeni, jen abychom čekali ještě jeden rok, že on se o to stará, v díle to máje, ale že není možná na krátce takové věci vyhotoviti a ve Vídni vymoci,

¹⁾ Bývalý mincovní dům jest nyní c. k. obchodní soud v Celetné ulici; Schaffgotschovský (*R*: Šafkočovský) dům je proti němu a proti hotelu „U zlatého anděla“, kdež asi byla i Černá branka. — ²⁾ *R*: Karel. — ³⁾ *R*: dvou. — ⁴⁾ *R*: zůstává . . . s našimi . . . na našich. — ⁵⁾ *R*: Karel. — ⁶⁾ *R*: vašich. — ⁷⁾ *R*: představující . . . za me. — ⁸⁾ *R*: mých outrat . . . me . . . za mou.

nebo prý pořád panství k ruce Jeho Milosti císařské přibývá; než se jedna věc vypracuje, zase jiné mnohé do díla vejdou.

Já zas na to: [336] „Jejich řídítelská Milost, již celá tři léta náš pan vrchní nás tak těší, že jináč a dobře placeni budeme, abychom jen čekali, avšak se dočkati nemůžeme. My víme, že náš nejmilostivější císař pán žádného poddaného škody a zkázy nežádá, a my přece jsme tak nešťastni, že k vůli rychtářství z jeho slavného a tak šťastného panování žádné radosti nemáme, nýbrž přinuceni byvše k rychtářství, samou škodu, ochuzení svých dítek a zármutek trpěti musíme.“

On zas: „Můj zlatý rychtáři, jen ještě, jak jsem řekl, jeden rok čekejte, já vás nyní ubezpečuju, že to konečně v roce vypracováno a uskutčeno bude.“

Já zase na to: „Jejich Milosti, poněvadž já jsem hospodář velkého gruntu a otec osmi dítek a vždy pořád skrz rychtářství hynu a těch přípovědí mnoho jsem slyšel a nikda konce dočkati nemohu, tehdy ještě pro Jejich Milost budu čekat do měsíce dubna, totiž tři měsíce, a jestli nic v těch třech měsících nepříjde, tehdy svůj¹⁾ dekret nejponíženěj odvedu.“

[337] On zase: „Můj zlatý, toho nedělejte, abyste dekret vracel, jen buďte dobré naděje; jak pravím, ještě rok čekejte a jiným rychtářům taky to oznamte; budete potom se svou²⁾ odměnou dobře spokojeni.“ Po témž jsme odešli.

27. ledna v zámku našem dvorské nařízení jest veřejně oznámeno, kterak kapla svatého vlastence našeho, milého sv. Prokopa, poněvadž na panském gruntě stojí, tak rovně jiným zámeckým kaplám že rovna jest a protož že se k veřejnému navštěvování a službám Božím otvírá a propouští. Kdy zavřena byla, v tomto spisu loňského roku najdeš.³⁾

Při tom též dle téhož dvorského nejvyššího nařízení oznámeno jest, že na faru libickou, vrbickou a kostelnolhotskou ihned farářové dosazení i již potvrzení jsou, což každému věrnému katolickému srdci radost způsobilo.

[338] Hned nato v pondělí Kostelnolhotští pro svého duchovního otce do vsi Dříče blíž Sezemic na panství pardubském jeli a jej v outerý, 30. ledna, přivezli. On se jmenuje Augustin Kraus, rozený jest z Pardubic, výborný kazatel.⁴⁾ Na

¹⁾ R: nemůžu . . . můj. — ²⁾ R: s vaši. — ³⁾ Pam. II. 1., str. 95. Vojtěch Pulpán zakročil u zemské vlády, aby byla kaple sv. Prokopa zase otevřena (jakožto zámecká kaple vrchnostenská), k čemuž bylo přivoleno dvorským dekretem, o němž tu Vavák mluví, daným královéhradecké konsistoři dne 6. ledna 1787. Avšak farář Puchler byl o tomto povolení uvědoměn úředně snad až ke konci roku 1787. Svatoprokopskou slavnost konal toho roku 8. července (v neděli po sv. Prokopu) v chotouňském kostele sv. Petra a Pavla. (Z pamětní knihy fary skramnické.) — ⁴⁾ V pamětní knize farní v Kostelní Lhotě zapsáno o něm jen, že 14. února 1787 byl ustanoven tam lokalistou, (den příchodu jeho však jest jistě Vavákem správně udán) a po osmi měsících — 1. října; viz dále str. [366] — že odešel za lokalistu do Kunětic na panství pardu-

den Hromnic první mši svatou a 4. února, v neděli Septuagesima, první kázání v Kostelní Lhotě měl na ta slova: »Bratři, bych jazyky atd., lásky pak kdybych neměl, učiněn jsem atd.«¹⁾

V tuž neděli rovně též do Libice, toho slavného a rodem svatých ozdobeného místa, uveden jest za faráře velebný otec Bernard Vorlíček, starší kaplan poděbradský,²⁾ horlivý, nábožný duchovní. Naroděn jest ve vsi Pečkách Blatných v dolním mlýně, mlynářův syn.³⁾ Kaplan mu přidán velebný, pracovitý na vinici Páně muž, otec Cyrinus,⁴⁾ z řádu kapucínů, který již dlouhé časy onde i onde v osadách farních pracuje, jak výborným kázáním, tak vyučováním mnoho prospěchu v duších způsobil. Rozen jest z Rychnova Soukenického.

[339] Rovně v tu neděli, dne 4. února, s procesím u přítomnosti množství lidu uveden jest farář do vsi Vrbice kostela sv. Havla velebný otec Josef Šourek, kaplan starší z Čiňovsi, rozený z Jilemnice.⁵⁾

A tak na našem panství poděbradském v jeden týden a neděli tyto tři hlavní věci se staly, že do třech farních kostelů faráře lidí dočkali.

Tyto tři věci stále ke cti Boží a chvále,
naše potomní děti mějte v dlouhé paměti.
My, kteří to vidíme, radostně se těšíme.
Kdyby jen to dřív bylo, tak by tolik nebylo
odpadlíků a bludníků, jako se jich zrotilo.

bické. Pokud mi došly další o něm odpovědi k mým dotazům, pobyl Kraus v Kuněticích do r. 1796, kdy v srpnu přišel za faráře do Čibuzi, kde však byl jen do konce toho roku a v lednu 1797 dostal se za faráře do Solnice, která tehdy po konfiskaci řádu karmelitánů by a pod veřejným patronátem. V Solnici pobyl do října r. 1803, kdy stal se farářem v Přelouči. (Z far. archivů v Kostel. Lhotě, Kuněticích, Čibuzi a Solnici.)

¹⁾ Z I. listu sv. Pavla ke Korint. kap. 13. — ²⁾ Dle farní pamětní knihy libické byl Vorlíček v Libici od 30. ledna 1787 do 2. července 1799, na to přišel za faráře na smiřické panství do Jáseně a pak za děkana do Holohlav, kde r. 1821 zemřel. — ³⁾ Dle matriky dobřichovské narodil se 26. června 1757 v dolním mlýně v Pečkách Bernard Jan Vorlíček, syn Jana a Magdaleny, a křtil jej Bernard Housenka, děkan. — ⁴⁾ (R omylem: otec Cyrill neb Crha.) P. Cyrinus, vlastním jménem Antonín Červenka, narodil se r. 1742 v Rychnově, do kapucinského řádu vstoupil r. 1760, stal se kazatelem a působil v několika klášterích. V duchovní správě dlouho nepobýv, vrátil se do kláštera a zemřel v Roudnici 6. dubna 1810. (Sdětil P. Ambrož Smékal O. Cap.) — ⁵⁾ Josef Šourek (Schourek, Schaurek), jak jeho činěveský farář, Ant. Gosko ze Sachsenthalu, v pamětní knize zapsal, uveden byl od něho do kostela vrbického 2. února 1787. Fara ještě tehdy vystavěna nebyla (až r. 1809. i zůstával farář ve škole. Desátky, letník i všecku štólu odváděti měl faráři činěveskému; sám měl 400 zl. z náboženského fondu. Ve Vrbici byl Šourek až do r. 1798, byl i správcem poděbradského vikariátu (když děkan Worel nechtěl vikářství přijmouti), pak přišel za faráře do Přelouče a do Mikulovic. (Z far. archivů v Činěvsi a Vrbici.)

Ještě však není dosti naší trojí radosti, přibyla nám čtvrtá hned, o níž budu psátí teď: Chotouň tak šťastna byla, jež od dávna patřila až do Sadské k řízení, duchovnímu cvičení; téměř míli tam měli, odkud jim hlasy zněly, — nyní pak na čtvrt míle dosáhli svého cíle:

[illegible][illegible]

Chcąc w tym celu uzyskać pozwolenie na wyjazd
w Wiedeń dnia 30 kwietnia 1889 r.

From Lloyd George
 George, Arthur & Arthur Thomas

Pochvalný dekret Vavákův (viz str. 5.).

[340] K Škramníku jsou přičtení, na vždycky přivtělení,¹⁾ — kdo chceš vědět, kdy a jak, přečti sobě toto pak:

NasseMV BohV Cžest a sLáWa se Dlěg VstaWICžně ! (1787)

1) Z úředního jednání o tom: Dne 18. ledna 1787 žádá k. a konsistoř v Praze ke konsistoři v Hradci Král., aby skramnickému faráři dána byla příslušná jurisdikce pro Chotouň, jež mu k farnosti připadla. (Z děkan. archivu v Sadské.) Konsistoř v Král. Hradci žádanou jurisdikci a postoupení ze strany sadského faráře Ign. Medera sděluje Puchlerovi (viz pozn.

W ChotaUňl tento rok Petr, PaVeL, Prokop (a)
 k lána KržtlteLe sfléfl oDDaLI sWoge Děfl (b) (1787)
 k pastWě pastlrže horLIWeho, WlsoCe VCženého,
 Franflsska PVChler ržeCženeho,¹⁾ kanoVňlka petlnského (c),
 prW farárže sskraMňlCkého l nllňl též ChotaUňského —
 lo Paean*) z toho Wsseho! (1787)

Tomu pastýři dobrému, aby dlouho pásal,
 nám, svému stádcí věrnému, slovo Boží hlásal,
 gak W SskraMňlJCe tak ChotaUňl WIDěL z nás VžlteK
 hogňlJ (1787):

Wsse Weržegňle spoLeCžně WlnssVgeMe srDeCžně (1787).
 Na místě pak jiných všech ovčiček milých,
 lá WIěrná oWCe negChatrněgssl
 skLáDáM tento Wlnss negpoňlženlegssl (1787),

Frantlssek Ján WaVák,

farňlk a saUseD Wsl MIJLCžIC (1787) — dne DWaCáteho
 prWňlho MěslCe Vnora, na ELeonorV pannV (1787), právě
 na popelec.

další) výnosem z 29. ledna 1787, s omezením však, že všechny dosavadní
 požitky z Chotouně (omnia stolae emolumenta, fructus, grossos et de-
 cimas) bude i nadále dostávatí zmíněný farář v Sadské, proti čemuž
 Puchler v pamětní knize protestuje. (Z far. archivu skramnického.)

*) To slovo je řecké, na česko zní: „Buď pochválen Pán Bůh!“
 [Správně „io“ = aj, hle! a „paian“ byl původně zpěv ke cti Apollonově,
 pak chvalozpěv a pod. či zvolání slávy, díky atd. vůbec.]

¹⁾ Po odchodu faráře Jakuba Hynka Zelenky na odpočinek (viz
 Pam. II. 1., str. 72. a Pam. I. 1., str. 117., pozn. 1., kdež místo: Roku 1784
 čti 1785) stal se farářem ve Skramníkách František Ant. Puchler, narozený
 r. 1746 v Kutné Hoře, bývalý jezuita, „Doctor Artium et Philosophiae in
 Universitate Prag.“ Po zrušení řádu jezuitského byl kaplanem v Dobří-
 chově od r. 1774 do 1782, kdy stal se farářem v Krůtech (praesentován
 od Karla Josefa knížete Liechtenšteina 18. září a investován v Praze
 7. října), kdež dosavadní farář Václav Josef Masopust byl vládou suspen-
 dován, protože odpíral tolerančnímu patentu ve příčině pohřbu akato-
 ličky na hřbitově farním. V Krůtech byl farář Puchler jmenován čestným
 kanovníkem katedrálního kostela „B. Mariae V. Annuntiatae et s. Nice-
 phori Mart. Petinii in Istria Austriaca“ (dle dekretu z 18. února 1783, ježž
 mu posílá prostřednictvím pražského ordinariátu „Aldragus Antonius de
 Piccardi, episcopus Petinensis“). Že by mu tuto hodnost byl vyžádal
 Frant. Filip hrabě Sternberk, jak Vavák dále uvádí, Puchler sám o tom
 v pamětních knihách se nezmiňuje. Ve svém spisku o faře skramnické (ve
 far. archivu tamtéž) z r. 1811 při životopise Puchlerově Vavák to opět
 tvrdí a kanovnícký kříž popisuje; snad to tedy od Puchlera byl slyšel.
 Na faru skramnickou investován byl Puchler již 24. října 1785 a 27. října
 z Krūt do Skramnika se odstěhoval. Slavnou instalaci měl tu však až
 po dvou letech, 21. října 1787, jak se o tom Vavák dále zmiňuje. Proč
 byla instalace tak pozdě, příčiny toho Puchler nezaznamenal, jenž jinak
 z doby svého působení i v Krůtech i ve Skramníkách, kdež setrval až
 do své smrti r. 1809, hojně nechal v pamětních knihách zápisků, těžko
 však čitelných. (Z far. archivů v Krůtech, v Skramníkách a v Dobří-
 chově.)

[342] Potřebné vysvětlení tohoto myslorčení:

Předně: Kdyby nějaký prostý čtenář nevěděl, jak se chronographica aneb letopočty vynajít a spočítati mají, toto sobě do paměti vtiskni: M znamená 1000, D znamená 500, C znamená 100, L znamená 50, W znamená 10, tolikéž X znamená taky 10, V znamená 5, tolikéž toto U znamená taky 5, I znamená 1 (jednu), takto pak tvrdě Y, jakož i nejměkčejší toto IJ znamená 2 (dvě). To v paměti máje, kdekoli takový chronografický¹⁾ rok nalezneš, snadno jej přečteš.

Další vysvětlení těch tří liter [totiž: (a), (b), (c) mezi verši]:

(a) V Chotouni dva kostely jsou: První Petra a Pavla, od starodávna farní, kdežto však od roku 1421 [?] žádného faráře nebylo, jak tu skrz Sirotky a Táborny zkázu vzal. Druhá kapla prostraná, na tom místě, kde se sv. Prokop narodil, vystavěná, odkudž: Petr, Pavel, Prokop.

(b) Sv. Jana Křt. Stěti kostel velmi starožitný, farní jest ve Škramnice, ku kterémuž nyní Chotouň připadla, an[a] prv do Sadské jednu míli vzdáli, kamž ji Ferdinand I. odevzdal [?], patřila.

(c) Ten farář nynější škramnický jest spolu kanovník kostela Zvěstování Panny Marie v Petině v Istrii,²⁾ což mu před pěti lety vyžádal slavný onen Čechorod, hrabě Filip z Šternberka na Zásmukách.³⁾

Ačkoliv Chotouň spolu s Sadskou roku 1785 do králohradeckého biskupství připadla, nyní ale opět do arcibiskupství pražského odtud vrácena a ke škramnické faře jakožto od ní nejblíží přivtělena jest. Dne 25. února, v neděli Invocavit, první postní, nejprv tam on, důstojný v Kristu otec, pan farář škramnický s tělem Božím přišel,⁴⁾ Chotounští naproti němu a sice tělu Božímu s procesím vyšedše jej do chrámu sv. Petra a Pavla uvedli a tu od něho kázání na ta slova sv. Pavla:⁵⁾ „Toto již po třetí přicházím k vám“, *) spolu s službou Boží vykonáno bylo.

Chotounští všichni z toho měli radosti mnoho,
že tak v své pravé víře mají blízko pastýře.

*) 1. Jako kaplan bývalý dobřichovský, když s procesím do Chotouně chodíval; 2. již jsa ve Škramnici, když tam nemocným posluhoval; 3. jako již skutečný chotouňský farář.

¹⁾ R: kronografický. — ²⁾ R: „v Petinku v Uhřích.“ Je to město Pićan (latinsky Petena či Pedena a dříve i Petina, jak uvádí na př. Zedlerův Universal-Lexikon, nebo dle dekretu Puchlerova i Petinium, z čehož Vavák tvoří a vždy píše „Petink“,) v bývalém hrabství Mitterburském v Istrii. R. 1785 bylo biskupství zrušeno a poslední biskup, de Piccardi, právě jmenovaný v předminulé poznámce, přeložen byl ke kathedrále v Senji. Petenská diecese přivtělena byla od roku 1794 trvale k biskupství terstskému, v Peteně pak zřízena již r. 1787 a dosud trvá fara s bývalým biskupským kostelem Zvěstování P. Marie. Sv. Nikefor, jako druhý patron bývalé kathedrály v kanovníckém dekretu Puchlerově uvedený, byl v VI. stol. první biskup petenský. (Viz diecéšní katalog terstský.) —

³⁾ František Filip ze Šternberka, rytíř zlatého rouna, cí. komoří a nejvyšší hofmistr atd., zemřel 9. ledna 1786 ve věku 78 let. Viz pozn. 1. na str. 18. — ⁴⁾ R: přijda, . . . s processy vyjdouce. — ⁵⁾ Ve 2. listě ke Korint., 12, 14: „Aj již po třetí hotov jsem přijíti k vám a nebudu vám těžek; nebo nehledám, co jest vašeho, ale vás.“ Slavnost tu Puchler v pamětní knize popisuje a uvádí též, že Chotounští podali mu věnování (jak zde uvedeno: „Našemu Bohu čest“ atd.) Vavákem sepsané, „quod vir illi subscriptus, vere prudens et pro suo statu doctus ac zelotissimus catholicus, illis et mihi obtulit“. (Z far. archivu škramnického.)

[343] V posledních dnech února dosazen jest taky vlastní kaplan do vsi Oumyslovic,¹⁾ kdež jest starožitný velmi kostelík filiální, někdy farní, ke cti sv. Václavu vystavěný a býval až posud k faře čiňoveské, dobré půl míle odtud, přivtělený, vše na zdejší poděbradském panství.

Skrz celý měsí[c] únor obilí mělo cenu: Pšenice 3 zl. 30 kr., žito 2 zl. 24, taky 30 kr., ječmen 2 zl. 6 kr., oves 1 zl. 24, též 30 kr., proso 3 zl. 15 kr., hrách 3 zl. 30 kr. Orba země začala se hned okolo 15. února, časy mírné byly. Na začátku března vesměs lidé začínali jarní setbu, ač [černé země] nehrubě vysychaly od onoho podzimního navlhnutí. Od neděle Smrtné, jež na den Zvěstování P. Marie trefila se, ty příjemné časy velmi se změnily, nebo zimy, větry silné, prášenice a mrazy ustavičné až do velikonoci trvaly. Okolo velikonoci, jež 8. dubna slavila se, každému obilí o 2 groše přibylo. Zimy den po dni ještě větší byly, 12. a 13. dubna drobet časy; 17. dubna sněhu napadlo na tři coule, 18. sešel, [344] ale zima vždy zůstávala. 20, 21. a 22. dubna takové mrazy byly, že led místem na stojaté vodě na půl prstu ztlouští byl. Na den sv. Vojtěcha žádná v poli nebyla útěcha; na den sv. Jiří celý den pomalu přšelo, na sv. Marka prudká zima.

Dne 16. dubna na vrchu Vaškobrhu komissí v příčině mezníků od strany panství poděbradského a chlumeckého držela se, kdež i já v příčině měření byl jsem. V ten den byl pěkný čas a sice ten jeden v celém dubnu. Oběd byl ve vsi Žehuni na Chlumečtě připraven, po kterémž syndikus poděbradský jakožto nyní justiciarius aneb soudce panství chlumeckého se panem vrchním chlumeckým do Chlumce tamní rozličné záležitosti²⁾ skoncovati, jakož i na 200 suplik neb žádostí tam od hraběte Kinského poslaných odpovědi učiniti odjel. Nato v sobotu, 21. dubna, domův se vrací, tuž v Žehuni v hospodě, kdež jsme v pondělí obědvali, náhlou nemocí jsa trefen, od večera ve čtyřech hodinách umřel. On se jmenoval Jakub Huttary,³⁾ rozený z města Sušice, postavy malé, zpředu i vzadu hrbatý, ale velmi učený, moudrý a všudy vážený. Měsíce ledna byl učiněn soudcem panství poděbradského, odkudž měl vysazeno 600 zl., panství chlumeckého a [345] tu mu hrabě Kinský vykázal ročně peněz 75 zl, 20 korců obilí, 8 sudů piva a $\frac{1}{2}$ centnýře másla, statku Kovanic a odtud dostávati měl 100 zl. a 4 sudy piva. Zatím onano naše stará pobídla ho tam, kde toho nic potřebovati nebude. Pohřben jest tam v Žehuni.

Dne 26. dubna tak řečené archy, v nichž dle založené fassí sepsání a vyzrnování polí jednoho každého napsáno bylo

¹⁾ Byl to P. Marianus Straus, před tím prior augustiniánů v Praze na Novém městě, jehož installace jako protolokalisty v Oumyslovicích byla 11. června 1787. Po půltřetím roce onemocněv odstěhoval se do Kolína ke svému bratru, vrchnostenskému sládkovi. Tam také zemřel a pochován jest. Tehdy byl oumyslovický kostel zasvěcen sv. Václavu, jak patrně z inventáře kostela čiňoveského z r. 1721, kde se uvádí ve filiálním kostele v Oumyslovicích hlavní oltář „Sti. Wenceslai Martyris“. R. 1812 kostel tento přestavěn a zasvěcen — jak dosud jest — sv. Leonardu, zmíněný pak hlavní oltář dřívější dán do Kostelní Lhoty. (Z far. archivu v Oumyslovicích.) — ²⁾ R: Rozlične Accy. — ³⁾ Viz Pam. II. 1., str. 9.

a které jsme dne 28. března v zámku našem dostávali, nyní jakožto ve čtyrech nedělích zase jsme je vraceli s tím doložením, že, poněvadž se tak nad všecky okolní dědiny v zrnech zvýšení býti vidíme, o jedno zrno na jitře od příští slavné oberkomissi snížení býti žádáme. Náš pak pan zástupce, František Viktorýn Křepela, zámecký kontrolor,¹⁾ nehrubě rád to slyšel, neb on nám mocí zrn nasadil a pole zvýšil, dle čehož ovšem kdyby tu moc měl nám tak na polích jako na papíře zrna dávati, bylif bychom²⁾ dobře spokojeni. Tak hie člověk jeden svou nerozšafností mnohých lidí po mnoho věkův zkázou býti může.

[346] Na začátku máje vždy zimy, studené větry a deštiky znáti se daly, tak že osení žádného vzniku míti nemohlo. Obilí se platilo: Pšenice 3 zl. 24 kr., žito 2 zl. 45 kr., ječmen 2 zl. 6, taky 10 i 12 kr., oves 1 zl. 24 kr.

Dne 3. máje opět kontrola aneb spolusousedské souzení neb výnos určitého zrna v Sadské se držel a poněvadž my Milčičtí ke své³⁾ unterkommissi jsme svůj zvýšený sklizuňk zrna podavše za slevuňk žádali, tehdy tu v Sadské s velikým hadrováním, kdež jsem sám celé tři hodiny mluvil a měli jsme na sebe navedené od radimského pana správce rychtáře radimského a chotutického, kteří ač našim černým zemím nic nerozumějí, přece však, co jen oni chtěli, to nám sleveno bylo, totiž $\frac{3}{4}$ zrna na 1 měřici a to v obojím setí, zimním i jarním. Při tom ještě umluvil jsem, aby výnos sena na té obci k Chválovičkám a ke Kostelní Lhotě, kdež 111 jiter (222 korce) půdy jest a na $1\frac{1}{2}$ centnýře jitro vyšacováno bylo, z ohledu [347] pak té ustavičně tu trvající vody polovic sraženo a tak jen na 1 jitro $\frac{3}{4}$ centnýře výnosu zanecháno jest, začez potomci buďte s modlitbou vděční.

O této kontroli mělo by se něco šířej psáti, kdežto obojí komissi, jak z našeho bydžovského kraje v hraběti z Bubna,⁴⁾ tak z kouřimského v Janovi Wolframovi, důchodním kolínském,⁵⁾ záležející, i s nimi několik pánů pravomocníkův neb zástupcův v radní světnici shromážděno bylo, ale já nejsem v stavu jakou šířinu dělat. Jen toto přidám: Kdo s koho, ten toho. Kdybych měl všecko, kdy a jak se co dělalo, soudilo, rovnalo, vyjádřiti, musil bych o tom schválně velkou dosti

¹⁾ R: contralor. — Křepela povolán byl do Poděbrad r. 1779 ku pomoci důchodního jako písař. R. 1782 oženil se s Marií Teresí, dcerou Tadyáše Oudrzkého z Oudrže, lesního a pak forštmistra panství přerovského. Stav se později v Poděbradech důchodním, zemřel r. 1807 ve věku 60 let, maželka jeho r. 1803. Z osmi jejich dětí pět zemřelo v útlém věku. Nejstarší syn, Josef Křepela, byl lesním písařem v Poděbradech a zemřel r. 1833. (H.) — ²⁾ R: bychme. — ³⁾ R: k naši . . . sme náš . . . , tehdy sme tu . . . a maje na sebe. — ⁴⁾ R. 1781 uvádí se v Rosenmüllerském kalendáři Norbert Warlich z Bubna jako krajský adjunkt v Bydžově, v schematismu roku 1783 je druhým komisařem při krajském úřadě klatovském. Byl to bratr známého kanovníka svatovítského, Michaela Warliche z Bubna. — ⁵⁾ Viz Pam. I. 1., str. 137., pozn. 4.

knihu napsati, a to mně moje povolání nedovoluje. Cena zdejšího milčického obilí takto tam určena byla: 1 měrice pšenice za 1 zl. 48 kr., žita za 1 zl. 26 kr., ječmena za 1 zl. 4 kr., oves za 44 kr.; na trh do Prahy, vzdáli 6 mil, srážky od zimního obilí od míle a měrice 1½ kr., od jarního 1 kr. Mýta z fůry párové v Brodě Českém 4 kr., v Ouvale 2 kr., v Praze v bráně 4 kr.

[348] Když tak přestavování fary na Sadské hoře již dokonale zavříno a uskutčeno jest a páni se staviteli¹⁾ tam přivevše uznali, že tu v těch starých až přes dva lokte tlustých zdech hradebních tak mnoho krásného pískového tesaného kamene leží, ano i dle těch do vinice dosavad jsoucích ve zdi oken znáti jest, že tam bezpochyby znamenití skleповé podnes býti musejí, protož určino, aby z těch zahálejších zdí kámen k novému stavení se bral a mezitím aby se vyzvědělo, zdaliž a pokud sklepy jaké jsou a ty zdaliž by vždy dále k potřebě sloužiti aneb aspoň cihly k novému stavení poskytnouti mohly.²⁾ Neméně, pokud by tam co po oněch tu někdy bývalých a skrz buřiče Žižkovské vyhlazených kanovnicích řeholních lateranských³⁾ buď od klenotů kostelních a co jiného skryto, to zas ven vyňato a k potřebě obráceno bylo. Začalo se tehdy na tom pracovat dne 8. máje, což, jak dále vyhlížet bude, i gruntovní zprávu o tom tu bývalém klášteře, pokudž Pán Bůh dá, neopominu napsati. [Později sem připsáno:]

NB. Nalámalo se trochu kamení
a přestáno od všeho stavění.⁴⁾

[349] Dne 27. února, v úterý masopustní, stalo se, že Václav Straka, krejčí a musikus (hudec),⁵⁾ se synem svým jda ze vsi Rašovic přes Nymburk domů do vsi Chotouně a přišed⁶⁾ pod Milčice k jedné struze, v ní nenadále jednu rybu velikou spatřili, jižto nejprv ulekše se, potom myslili, jak by ji dostat mohli. I byl tu pacholík Čermákův odtud z Milčic, jenž taky z Nymburka domův šel, toho do vsi pro podávky poslali, sami pak té rybě dolů po vodě dále jíti zbraňovali. Potom přinešenými podávkami několikrát rybu prorazivše, s velkou tíží sotva ji ven vyhodili a davše jí šátek na krk pod ploutve, na týchž podávkách dva ji do vsi Milčic přinesli. Čehož já do-

1) R: s paumistry . . . zděch. — 2) O přestavbě fary r. 1787 není zpráv. Nová (nynější) budova farní stavěna byla r. 1821. Sklepy jsou tam tři, vysoké a prostrané. Dva jsou přístupny, třetí však, ježto jest velmi hluboký, jest zazděn. (Sdělil vdp. děkan V. Jelínek.) Dle pověsti jsou prý v něm ukryty stříbrné sochy apoštolů a zlatý Kristus. I o podzemní chodbě odtud až pod hřbitov vedoucí se mezi lidem vypravuje. — 3) R: Lateranenských. — 4) R: Slavení. (Další dvě strany se zápisy z února byly později sem vsunuty.) — 5) V Chotouni č. 36. zemřel 26. března 1806 Václav Straka, mistr krejčovský, stár 63 léta. (Z matriky skramnické.) — 6) R: krejši . . . přijdouc . . . uleknouce . . ., I byvši tu . . ., prorazivši . . . dadouc . . . dovědivši . . ., Davše jej . . .

věděv se, šel jsem se podívat a spatřil jsem, že jest losos, kterýž v spodním pysku měl veliký hák a zuby jako roční prase. Dal jsem jej na váhu, vážil 15 liber. Toho hned jim po 6 krejcařích 1 libru zaplativ, poslal jsem do Poděbrad panu důchodnímu, administrátorovi. On pak jsa toho vděčen a ráno do Prahy [350] jedá vzal jej zase s sebou nejvyššímu panu administrátorovi Erbenovi, kdežto i tam vděčně byl přijat. Příčina, že v této struze, která sice do Labe padá, ale to místo, kde losos nalezen, jednu míli od Labe vzdáli jest, může býti, že on hned loňského roku v čas povodní sem na milčické občiny připloul a po osáknutí vody přes celou zimu tu ležeti zůstal, nyní pak, když vždy pořád vody ubývá, v této struze a sice mezi Sadskou a kostelnohotskou obcí, blíž louky podplatní mně náležející spatřen i dostán jest.

I toto jest hodno paměti: Dne 14. února umřela zde v Milčicích v čís. 2. sedlka Kateřina Kvízová,¹⁾ která roku 1721 za Matěje Kvíze vdána byvši, s ním roku 1724 hospodařit začala. Že pak on žádný téměř hospodář nebyl, ano i v roce 1741 ji s osmi dětmi zanechav,²⁾ na vojnu na svém koni vyjel, ona vždy sama hospodařila, nato roku 1748 ovdověla.³⁾ Odtud až do roku 1781 s jedním synem, Matějem, dům svůj 30 kop silný spravovala; v tom čase třikrát vyhořevši vždy jej vystavěla. Roku pak 1781 synu nejmladšímu, Václavovi,⁴⁾ jej pustivši, v jednom 57 let hospodyní byla; od toho pak roku až do nyní na svém výminku, 2 kopy záhonů ho majíc, seděla a umřela, jak výš. NB. Kanovníka Kvíze otec, Václav, byl tohoto Matěje, jejího muže, bratr starší.⁵⁾

[261] Dne 7. máje, v pondělí po neděli Cantate, v Kostelci Černém kontrola aneb spolusnešení taxy ceny obilní drželo se, když z okolo ležících zámků a panství páni zástupníci a rychtářové s výchozními, tolikéž i z měst Kouřima, Brodu Českého býti musili. V ten den hned ráno v 6 hodin začalo pršet a tak až do večera dodrželo. Každý člověk do téhož Kostelce přišel naskrz mokrý, tak že v té světnici, kde jsme byli, voda z šatů lidských tekoucí marast způsobila. Platnost pak toho tak bidného tam přijetí ukázala tolik, že mnozí z těch lidí nevěděli, proč tam přišli. Páni komisaři optali se některých rychtářů, zda by jejich obilí s tím aneb s tím, z této neb oné vsi zároveň cenu míti mělo, což sice jedna z těžkých a k usouzení nesnadných věcí věc jest; vždy přece najde se někdo, jenž bez všeho rozvážení z několika vesnic stejné obilí a tak stejnou cenu vyřkne, čehož páni se přidržíce tak napíšu, nedadou[e] z těch

¹⁾ Úmrtní zápis v matrice skramnické: Dne 14. února 1787 Kateřina, vdova po Matěji Quisovi, sousedu. Stáří 100 let. Věkem sešla. —

²⁾ R: zanechaje. — ³⁾ Dle matriky zemřel Matěj Kvis 19. září 1748, máje věku 45 let. — ⁴⁾ Narodil se 12. července 1742. — ⁵⁾ Následující arch v rukopise, str. [261—268], sem do r. 1787 patřící, vsunut byl při vazbě omylem do r. 1786. Viz Pam. II. 1., str. 105. pozn. 1.

vesnic lidem promluvit, a tak stane se, že i v tom někdo křivdu [262] trpěti a ji na budoucí časy snášeti bude.

Když k této kontrole do Kostelce pan Pulpán, kraje kouřimského komisař, spolu s pomocníkem svým, panem Janem Wolframem, důchodním kolínským, ráno z Chotouně od pana Vojtěcha Pulpána, tam nyní usedlého, vyjeli, stalo se, že když jeli¹⁾ po dlážděné silnici ke Kšelům s vrchu, kdež „v Klečkách“ slove, vozka jejich zdržoval koně, aby prudce neběželi, [avšak] opraf se mu přetrhla, po čemž koně dolů s vrchu na prudký běh se oddali. Že pak dole pod vrchem hluboká struha a most, z obou stran pak cesty doliny se vynacházejí, protož nemalý strach pány podjal. Vozka skočiv²⁾ z kozlíka upadl, ač sebral se. ale koně zhoniti nemohl. Páni tolikéž v té prudkosti z kočárku skočiti sobě zvolili, což se i stalo, ale pan Pulpán skočil nešťastně, obraziv sobě nohu tak, že z místa nemohl a v Kostelci hned felčara potřeboval a z té příčiny ani do zámku k obědu nešel, ale v té hospodě, kamž přijel, oběd [263] sobě strojiti dal, k němuž však pana vrchního a jiné pány zástupníky pozval.

Pravilo se tam vůbec, že pan direktor z Hrádku u slavného gubernium přednesl, kterak páni komisaři, ač dobrý plat majíce (1 dukát na den), z toho však nic neutratí, nýbrž ze zámku do zámku jezdíc[e], všudy své obzvláštní vyživení, noclehy i převážení darmo mají a zámeckým pánům oficírům znamenité outraty na pokrmy a nápoje půscbí, (což i u nás stalo se, že páni až do vesnic pro vejce, drůbež, holoubátka atd. posílali musili; vidouc[e] pak rychtářové takové svých pánů outraty, od polovic aneb docela darmo takové potřebné věci jim posílali). A tak tu prý pro to obžalování a od gubernia³⁾ kapitoly dostání oběd ten byl ne v zámku, ale na hospodě, ač nevím, stál-li co pány komisaře, čili nic. Na to jsem se neptal.

[264] Mezitím zimy ve dne i v noci, studené větry a mrazy skrz celý měsíc máj trvaly. Obilí i seno na lukách velmi špatně rostlo. Okolo hoďu Seslání Ducha svatého, jenž 27. máje byl se trefil, cena obilní byla: Pšenice 4 zl. 30 kr., žito 3 zl., ječmen 2 zl. 15 kr., oves 2 zl., proso 3 zl. 30 kr., sena centnýř 1 zl. 15 kr.

28. máje, v pondělí svatodušní, v zámku poděbradském liciací se držela nu kapli Bolestné P. Marie pod Sadskou, kteréž kdy svěcení i ozdoby kostelní odjaté, již napřed v tomto spisu psáno.⁴⁾ Prodána jest kaple tato i s tím vysokým obydlím a lázněmi za 744 zl., ana sama kaple stála⁵⁾ přes 6000 zl., to pak stavení vysoké přes 4000 zl. Koupili ji sadští páni měšťané k obci a jsou v oumyslu, zase apparamenta kostelní koupiti i službu Boží zase tam obnoviti, jakož i pro koně a vozy marštal i kolnu ihned stavěti před sebe vzali.

¹⁾ R: že jedouc . . . zdržujíc koně . . . neběželi, opraf atd. —

²⁾ R: skočíc. — ³⁾ R: gouberny . . ., koštovally je. — ⁴⁾ Pam. II., 1., str. 113. — ⁵⁾ R: an . . . koštovala.

[265] Po lepším zvědu gruntovní koupě všeho toho tato jest: I. Kaple s věží, dvěma malými zvonci, volným hostinským pod dvoje [patra] stavením, lázněmi a při nich též světnice s několika komorami pro lázeňského za 743 zl.; II. kotel nákladný měděný, vany, stoly, židlice, konve a jiné drobné věci, vše dohromady za 19 zl. 36 kr. — a tak hlavně 762 zl. 36 kr. To pak všecko stálo ¹⁾ někdy přes 12.000 zlatých rýnských.²⁾

Při konci máje a na začátku června zimy a studené větry ještě trvaly, kromě že mrazy takové nebyly jako v půl máji. Zjistě 18. máje, v pátek po Božím Vstoupení, byl led na stojaté vodě na půl prstu ztlouští. Od 4. června, ač ráno chladna, ve dne pak parná a hrubá tepla se začínala a sucho hned osení na polích hubilo, an[o] prv skrz ty zimy tažé velkého vzniku nemohlo dosáhnouti. [266] Okolo toho času prosa jsme nejvíc seli; neť dřív zimy se obávajice na teplo jsme čekali, ale přece nic neprosplli; nebo do sucha opět, nemohouce se deště dočkati, semeno jsme hodili, které k sklizení malou aneb žádnou naději dává.

Příklad pro pastevce koní a volův: Dne 5. června na večer přihodilo se zde, že čeledín Matěje Vaváka z hospody čís. 18., jménem Jan Trmal, ze vsi Radvanovic, panství kláštera sv. Prokopa rozený, okolo 28 let starý, pásal valacha po provaze, kterýž něco přes dvě léta starý, však 15¹/₂ pěsti vysoký a dost bujný jest. Provaz od toho hovada on sobě zdlouha (neb na dlouho) třikrát okolo levé ruky zavázal, aby tak nemusil vždy v zavřené ruce jej držeti, však ale k svému smrtelnému neštěstí. Nebo ten valach z ničehož lekna se skočil, pacholka hned porazil a maje ho u zadních nohou právě do rány, jej nohama zadními tloukl, přes meze, příkopy, hrudnaté velmi ouhory na cestu a po té přetvrdé cestě tahal, vlácel a mlátil tak, že on o pamět hned přišed, sebou vládnouti [267] a pravou rukou sobě pomoci nemohl, až ten valach, žádnému chytit se nedav ³⁾ (neb tu chlapci byli, již ho chytali), sám se s ním potom zastavil, a tu od mého chlapce, Ivana Vaváka, a druhého, Martina Šlechtý, dostihnout i rozvázán, pak domův přivezen hrozný k spatření jest byl. Mohu říci, že jsem v oné sedmileté vojně po bitvě nikdy tak zraněného vojáka neviděl. Poručil jsem přece jak pro pana pátera, tak pro felčara poslat, ačkoliv žádné naděje k živobytí nebylo; nebo kůži s hlavy i s vlasy a levým uchem tak měl sedřenou, že leb holý a i ten roztloučený vidět bylo, levé oko také dokonce pryč vyražené i ústa vyvrácena

¹⁾ R: zvonci . . . dvoje štoky . . . koštovalo. — ²⁾ Dle F. A. Paroubkova „Dějinopisu“ (fol. 243–9.) koupil kapli a lázně se vším příslušenstvím pro obec sádkou primátor Jan Černý za 743 zl. „Proti však tomu že obec dřívější užívání lázní a práva hostinského dále provozovati, pivo ale jako dříve z cís. pivovaru poděbradského bráti má a že vázána jest stavbu kapličky této sbořiti.“ Tržní cena i s ostatním jméním záduší, v obnosu 2784 zl. 51³/₄ kr., připadla k nábož. nadání. Obec vymohla si pak povolení, že se kaple, jakožto domácí kaple pro lázeňské hosty, opět může otevřít, i byla r. 1792 od tehdejšího zástupce vikariátu, P. Josefa Sourka, faráře vrbeckého, znovu vysvěcena. (Sdělil p. ředitel V. Šmutný.) — ³⁾ R: přijda . . . nedadouc . . . feldshara.

měl. Byl pak živ přece v těch těžkostech až do rána, potom umřel. Na Boží Tělo odpoledne měl funus, kdež množství lidu jej k hrobu doprovodilo.¹⁾ Ač nyní těla mrtvá při hrobě se ne-odkrývají, já pak poručil jsem jej odkrýti, aby tak lidé mladí a pastevci příklad vzavše opatrnější byli.

Z příležitosti jeho příjmení Trmal příkládám, že rod rytířský slou-
vutný někdy v Čechách býval, Trmalové z Toušic. Roku 1589 byl Vilím Trmal z Toušic a na Vrbčanech.

[268] Dne 13. a 14. června požáry neb dýmové ne příliš husté se ukázali, tak jako roku 1781. V ten čas sucho již smutné se začínalo; obilí na polích vadlo a schlo, zvlášť pozdě seté. Se setím prosa na de-
štiček jsme čekali, ale dočkati jsme se nemohli.

Okolo sv. Víta obilí vždy připlácelo: Pšenice 4 zl. 45, žito 3 zl. 15 i 18 kr., ječmen 2 zl. 24 kr., oves 2 zl., hrách 4 zl. 30 kr. Seno hned na stojaté trávě přes 1 zl. centnýř rádi lidé platili.

20. června komissí v Poděbradech ze čtyř krajův, totiž z bydžovského, boleslavského, kouřimského a čáslavského, v jednotě se spolčivši soud o ceně obilí držela. Z týchž krajů všichni zástupníci, již nové fassí vedou, přijeti musili; takových až přes 150 osob tam bylo.

Ačkoliv skrze celé tři neděle dešťové oblaky a mračna od západu přes nás přecházely, přece však zde nepršelo, tak že obilí v polích, dříve zimou a mrazy zhubené jsoucí, nyní tím suchem více zkázu bře; v žitech mnoho klasů jalových, jiné zubovité, pšenice sněživé a ječmeny velmi maličké [351]²⁾ i řídké vidíme, z čehož ouzkość nemalá každého hospodáře podjímá. V posledních dnech června již pšenice na 5 zl. vystoupila, žito 3 zl. 30 i taky 36 kr., ječmen 2 zl. 30 kr. Sena velmi málo se sklídilo a neviděli jsme ještě, aby tak hned na stojaté seno se draze kupovalo. Mnohý soused 20 zl. za trávu dal a jedva jeden vůz sena, co by na něm 8 neb 10 centnýřů bylo, dostal.

V noci mezi 30. dnem června a 1. července déšť první s bouřkou jsme dostali a následující noci druhý, ale ani s brázdou nenamoklo. Nato v pondělí začali lidé zeli a řepy sázeti, neb co dřív sázeno bylo, všecko poschlo. Od dne 7. máje nepršelo zde až do tohoto času, v jednom 8 neděl.

Dne 5. července oberinžinýr (vrchní měřič) z Prahy do Sadské přijeda, odtud hned sem do Milčic se obrátil a pole v míře, zdaliž se dosavad s mapami strefují, zkoušel.³⁾ Mapy pak pan kontrolor z Poděbrad naproti němu do Sadské přivezl. Zde hodil míru na pole: 1. Václava Vrány na [352] Ostrovích. 2. moje, Frant. Vaváka, za mostkem, 3. Jana Šlechty v Kavanství, 4. Jakuba Brtka na Varhánkách⁴⁾ a tu se na všech míra trefovala; což vykonav jel odtud do Chotouně a potom dál do všech vesnic v celém panství.

Z příležitosti, že o mapách zde zmínku činím, takové od roku 1777 od oněch zemoměřičů vyhotovené a čistě velmi vypracované jsou, kteří roku 1776 a 1777 celé panství a násle-

¹⁾ Z matriky skramnické: Dne 6. června 1787 zemřel v Milčicích č. 18. Jan Trmal, pacholek, stár 28 let, utahán od koní z příhody neštěstí. Pochoval kaplan Fr. Skalický. — ²⁾ Viz pozn. 5. na str. 23. — ³⁾ R: přijeda . . . pruboval. — ⁴⁾ Název polí „na Varhánkách“ u Milčic dosud se udržel; je to ve směru podle silnice z Milčic do Sadské. Ostatní jména byla již dříve vyložena.

dovně všechna císařská panství měřili — jakož jsem o tom toho roku obšírněji v tomto spisu vypsál, — a každá ves takovou mapu neb zemoměřičské položení svých gruntů má. Od toho pak tehdejšího měření, ačkoliv jsme od slavné paměti matky a paní naší, Marie Teresie, ujištění byli, že nás to nic státi ¹⁾ nebude, nicméně loňského roku 1786 teprva od nejvyššího místa poručeno jsme měli na ty inženýry platiti. Zdejší ves Milčice přes 330 zl. dáti musí, načež do 1. ledna 1787. roku již jsem přes 80 zl. odvedl.

Dne 7. července okolo dvou hodin z poledne krupobití začnouc od lesa Kerska dílem přes zdejší milčická a kostelnolhotská pole přeběhlo, zde jen asi vyseté semeno, více pak u Lhoty vytlouklo. Tu Boží metličku [353] již od roku 1755 zde jsme neviděli, v jednom 32 léta.

9. téhož, v pondělí po 6. neděli po sv. Duchu, žně se začínaly, kteréžto pro velikou obilí řídkost a malost z příčiny sucha snadno jsme odbyli. Do sv. Jakuba žita doma byla. Pšenice všechny, žita z většího dílu se sekaly, ječmena též velmi málo bylo. V pravdě žádné pole nevyneslo tolik zrn, kolik jich má ve fassí napsáno. Prosa, hrachy, vikve, to vše velmi řídké a hospodářům neodměnitelně se kliditi dalo. Každého hospodáře smutnost jakási obkličovala, když všech ourod, počnouc od sena, málo naklidil.

Obilí nově začalo míti cenu: Žito 2 zl. 18 grošů, ječmen 2 zl. 2 groše. Okolo sv. Jakuba již přibývalo a dávali za žito 3 zl., též 3 zl. 2 groše. Pšenice nejprv měla 3 zl. 15 a 17 i 18 grošů, v prvních dnech srpna pšenice 4 zl. 5 grošů. Okolo sv. Vavřince pšenice 4 zl. 30 kr., žito 3 zl. 15, taky 24 kr., ječmen 2 zl. 15 kr., taky 18 i 20 kr.

[354] Toto ještě k paměti zůstává, že při začátku žni a sice 14. července přival veliký spadl a po něm celých 14 dní vlhké časy stály, pro něžto obilí obživnuvší ²⁾ dlouho schnouti jak stojaté tak ležaté nechtělo. Mnozí lidé vlhká a mokrá žita do stodol vozili, což rovně bez škody nebude.

Mezitím o vojně neb boji hlasů vždy více přibývalo. Rádi jsme slyšeli, když monarcha náš z cesty daleké dne 30. ³⁾ června šťastně se vrátil, kamžto hned v dubnu byl odejel. ⁴⁾ Zajisté skutek neslýchaný před sebe vzal, když do země Krimie do města Chersonu při Černém moři ležící spolu s ruskou císařovnou Kateřinou vjel a tam její těch zemí, které ona Turkům mocně vzala, přijímání a jí za paní vyhlášení i korunování oslavil. My ovšem máme se co těšiti, když vidíme, an[y] ty dva veliké, mocné a slavné dvory, rakouský a ruský, tak spolu se sjednotily, skrze což onen žízlivý krve naší hltoň a tyran Turek netoliko se ztenčuje, ale i taky k vylévání krve naší chut ho přechází. Co Rušané Turkům skrze pořád sběhlých 20 let vzali a jak divně i při moři Prostředzemním ⁵⁾ (v mapách mare Mediterraneum slove) své panství rozšířili, mně není možné všeho psáti. Toto jen přidám, že v té ruské vojně, kterou na moři Prostředzemním s Turky vedli, taky několik našich vla-

¹⁾ R: zemo-měřicke... koštovat. — ²⁾ R: obživna. — ³⁾ R: 20. Juni. (Viz Schönfeld. noviny 1787, str. 211.) — ⁴⁾ 11. dubna vyjel z Vídně do Lvova, odkudž se 3. května vrátil do Vídně a 6. května vydal se na cestu do Chersonu na Krym. Schönfeld. noviny 1787, str. 163.) — ⁵⁾ T j. Středozemní.

stenců Čechův se nacházelo; neb jsem s jedním mluvil v Praze, kterýž z Ronova za Nymburkem rodič jest, a ten byv na vandru jako malíř v městě Padui ve Vlaších právě tehdaž, když Rusové (říkáme taky „Možškvané“) již prve celou Evropu obeplyše k Padui přistáli, kdež on jako ožralý na vojnu jim se dal, po témž do lodi¹⁾ na moře od nich vnešen celá tři léta u nich sloužil a mezi tím i několik jiných Čechův tam spatřiv, z toho veselejší byl. Že pak jen na tři léta se dal, protož přechekav je byl od Rusů zase i s abšitem²⁾ propuštěn.

Vojna ta, o níž nyní slyšíme i hluky vojenské marširovati i koně a jiné potřeby shromažďovati vidíme, má být v Niederlandu (v Nižším kraji). Tam, jak hlasy i tištěné noviny zní, nechťi tomu stavové a všichni lidé, aby klášterové, již u nich velmi slavní a bohatí býti mají, zrušení, prodání a všechny peníze císaři pánu odvedené býti měly. [356] Protož proti tomu se postavili a že sobě pokladů ze země vyvážeti nedají,³⁾ veřejně se prohlásili a Francouze (prý), aby jejich svobod hájiti pomáhal, požádali.

Tolikéž v Hollandu roztržka nemalá domácí sběhla se. Tam mnozí stavové proti nejvyššímu vladaři svému, knížeti z Uranie,⁴⁾ povstavši jej jako do stráže vzali, panování zbavivše. On pak z toho zajetí ušel a jiné sobě příznivé stavy a města přivtěliv oněmno se postavil, a to shlouče i má jméno Uranisté. Onino pak protivní dali sobě jméno Vlastenci, že pro vlast a zachování svobod svých bojují. Kníže ten na našeho monarchu (prý) se bezpečí, stavové pak na Španěle a Anglického.⁵⁾ Zatím :

Ne vše bývá pravda, co se mluví,
ne vše to má, čím se kdo chlubí.

Někdy pravdu nezvlíme (a) ani v našich krajinách,
lež pak časem vidíme i v tištěných novinách.

Na začátku srpna trhové na koně začali se. Nejprv prohlášeno bylo, kdo chce prodat koně do vozu, ten aby byl slušně dlouhý, 15 a 15¹/₂ pěsti vysoký, na nohy zdravý a od 5 až do 12 let starý, že zaň dostane 60, 65, 70, 75 a taky 80 zlatých. [357] Takové trhy zde na Poděbradště začaly se dne 3. srpna ve vsi Velimi, dne 7. v Sadské, 12. téhož v Poděbradech a celý následující týden. Přivedlo se koní ovšem množství, ale málo jich vzali, až nařídilo se, aby ty koně vedli, jižto o držané roční konškrupci zapsáni jsou; ty tehdy z celého kraje bydžovského do Poděbrad lidé sváděli. Někdo ovšem nerad svou dal, jiný zase rád by svou byl odbyl, ale nepřijali ji. Pakli který kůň hubený a špatný byl, řeklo se mu, že ne toho zapsaného, ale jiného vede, aby zase jej přivedl. A tak hned

(a) Co se děje.

¹⁾ R: obplynouc . . . do šifu. — ²⁾ Abschied, propuštění, propustný list. — ³⁾ R: nedadí. — ⁴⁾ T. j. z Oranie. Byl to Vilém V., princ Oraňský, dědičný mistodržitel hollandský. — ⁵⁾ R: Englického.

v tom jen malém začátku lidé bez soužení nebyli, neb někomu vzali koně, an za víc stál než 65 neb 70 zlatých, on ale tím toliko spokojen býti musil, někomu zase jeho hovado tou¹⁾ sumou až přeplatili, že za to ani nestálo.

Tak každá věc, buď jaká buď, má v sobě vždy nějaký blud.

Šťastně do všeho trefiti jest zázračně živu býti.

Někdo pro svou klisnu plakal, někdo radostí pil, skákal, někdo dvě, tři rád by odbyl, někdo i jednu nerad zbyl.

[358] Při klizení pšenice každý se nadál, že opět tak jako loni po tak velkém suchu časté deště budou; protož pospíchali jsme s vázáním, mnozí syrové pšenice vozili, ale na začátku srpna zase časy jasné ano i sucho k orbě následovalo. Žně hlavně říci byly méně než prostřední, ano menší úroda všeho nežli loňského roku. Žitům na květu uškodily nejvíc ony²⁾ tři mrazy, jež dne 15., 16., 17. máje udeřily; mnoho jalových klasů v nejhustších ouhorových žitech zůstalo. Pšenice samá tráva a velmi maličké byly, že napořád všechny kosami se sekaly, ječmeny právě maličké a řídké, že sotva kosou zaštknuté býti mohly, hrachy větším dílem poschly. Odtud pošlo, že hned po samých žních cena obilí přibývala. Po slavnosti Nanebevzetí Panny Marie okolo půl srpna pšenice měla 4 zl. 24 i 30 kr., žito 3 zl. 30, taky 36 kr., ječmen 2 zl. 30, taky 36 kr., oves 2 zl. 12, taky 15 kr., hrách 5 zl.

[359] Dne 25. srpna, v sobotu, usnul v Pánu velebný a velmi nábožný duchovní otec, Dominik Stehlík, řádu kazatelského, vůbec dominikánův, v klášteře nymburském, též rozený v témž městě roku 1706 dne 11. září,³⁾ sacerdos jubilatus, praedicator generalis.⁴⁾ Knězem byl 55 let a věku svého měl 81 let.

Téhož dne, jenž sobota byla, v zámku našem dostali jsme nejvyšší poručení, dle kteréhož klády a trdlice, tak nazvané vesnické tresty, ihned rozbořiti a zkaziti,⁵⁾ budoucně pak, kdo by toho trestu zasloužil, ten aby uprostřed placu vesního (v návsi) 15 ran držel a kdyby přes to víc zasloužil, aby do zámku podán a tam 25 ran; pakli by přes to víc zavinil, tak k krajskému ouřadu poslán, při chlebě a vodě u kolečka připatý na čas určitý aby pracoval.

28. srpna z zámku brandýského přes Poděbrady do Pardubic jeti ráčil Jeho král. Vyvýšenost, František, syn Leopolda, knížete Toskánského,⁶⁾ bratra císaře Josefa, kterýž od strýčka svého, monarchy našeho Josefa, za syna přijat i za čekance korun království i císařství určen jest, jakož i regimentu toho těžkých karabiníků s bílými portami jenerál.⁷⁾ [360] Po něm za hodinu do týchž Pardubic přijel v noci již kníže Albert

¹⁾ R: stim . . . stou. — ²⁾ R: Žitám . . . onne . . . žitách . . . , žněch. — ³⁾ Křestní jeho jméno: Tomáš Václav. Otec Václav Stehlík, kovář, matka Rosyna. Úmrtní zápis jeho v matrice není. (Z děkan. archivu v Nymburce.) Slavné sliby složil 14. srpna 1730. Pro svou činnost kazatelskou vyznamenán byl titulem „praedicator generalis“. R. 1778—9 byl v Nymburce podpřevorem. (Z kláš. archivu dominik. v Praze.) — ⁴⁾ To jest kněz jubilant a hlavní kazatel. — ⁵⁾ Dvor. dekret z 19. července 1787. (Strafmaschinen). — ⁶⁾ R i dále: Toškanského, Toškanie. — ⁷⁾ Pluk karab. čís. 2. (Viz Pam. I. 2., str. 124., pozn. 4.) R: karabiniru s bílými porty.

saský, císaře Josefa švagr, kterýž Marii Kristinu, císaře pána sestru, za manželku má a jest prvního regimentu těžkých karabiníků s zlatými portami jenerál, jakož i v Niederlandu (v Nižším kraji) vladař. 29. téhož mustruňk (prohlázení) téhož regimentu neb hluku oba spolu drželi, nato 30. téhož on arcivévoda z Toskanie, František, přes Chlumec, Nymburk a Lysou do Brandýsa, kde již dříve celé čtyři neděle kvartýroval, se navrátil. Novinu však hned ještě v Pardubicích obdržel, co po jeho odjezdu z Brandýsa v Staré Boleslavi se přihodilo a jest toto:

Dne 28. srpna v Staré Boleslavi major od regimentu Toscani, přijímám Klebelsberg,¹⁾ vybídl a takřka přinutil oberštlaitenanta (nejvyššího zástupníka) na duellum t. j. na společnou bitvu neb na kordy, kterýž O'Reilly²⁾ slove a Jana Frant. hraběte Sweerts a z Šporku, pána na Lysé,³⁾ vlastní dceru za manželku má. Stalo se pak, že ten major, jenž k bitvě pobídl, na bojišti mrtvý ležet zůstal,⁴⁾ společník pak a vítěz jeho, O'Reilly, sedna na koně do Mladé Boleslavi spěšně přijel a kamž i jeho paní když po něm přijela, odtud přes Kuří Vodu⁵⁾ a Vartenberk do Žitavy, města lužického, saskému kurfirštu patřícího, ujel. [361] Tato společná bitva, latíně duellum, již dávno velmi v našich císařských zemích i taky před 10 lety ve francké zemi a po celé Evropě zapovězena jest.

Na začátku září cena v obilí v náhle přiskočila: Pšenice dostala 5 zl., žito 4 zl., taky i 6 kr. víc, ječmen 3 zl., oves 2 zl. 15 kr., hrách 5 zl. 30 kr., proso 3 zl. 30 kr.

Dne 5. září ráno před osmou hodinou v městě Nymburce na Labi, v rynku [v] stojícím domě měšťana řečeného Schaulman, vůbec Šámal, skrze sušení lnu oheň povstal a v malé chvíli šest domů obklopil a v nich mimo zdi, co dřevěného bylo, strávil.⁶⁾ 7. téhož v pátek, v zámku poděbradském hol-

¹⁾ R: přijímám Kleebersbergk. — ²⁾ Ondřej hrabě O'Reilly (R: Ore-eli), ze staré irské rodiny pocházející, vstoupil po válce sedmileté jako dobrovolník do císařského vojska, kde účastnil se mimo jiné války o dědictví bavorské, pak vojny turecké a posléze války s Francouzy již jako generál jízdy. Zemřel 5. dubna 1832 devadesátiletý. R. 1784 oženil se s Marií Barborou hraběnkou Sweerts-Šporkovou, s níž dostal veliké statky v Čechách a v Haliči. — ³⁾ Jan Frant. Kristian hrabě Sweerts-Špork (R: Šswerts), c. k. tajný rada, zemřel 8. ledna 1802 ve věku 73 let. — ⁴⁾ O souboji zpráva v Schönfeld. novinách 1787, str. 275., bez udání jmen zápasníků. V matrice staroboleslavské zaznamenáno dodatečně, že 28. srpna 1787 nalezen byl mrtev hrabě Karel Klebelsberg, „Obrißwachtmeister beim löbl. Franz Toscana-Carabinier-Regiment“, četnými ranami skolený a 30. srpna od polního kaplana P. Leopolda Pfahla a P. Frant. Knoblocha byl pochován. — ⁵⁾ Kuřivody (Hühnerwasser) u Mimoně. — ⁶⁾ Dle zápisů Dra. Dlabače vypukl oheň dne 6. září a shořelo na náměstí 6 domů vedle lékárny. (Z archivu musea nymburského.) Schönfeldské noviny z r. 1787, str. 293, rovněž o tom piší: „V Nymburce dne 5. (stejně s Vavákem!) toho v jednom domě na rynku nenadálý vyšel oheň, kterýž tak prudce hnal, že v malé chvíli jiných pět téměř až do gruntu strávil.“ Jméno neudáno, v matrikách však (z děkan. archivu nymb.) v té době přichází Joannes Schamal, pekař a měšťan v Nymburce č. d. 129.

čice jedna 9 let stará, sirotek, dle guberniálního poručení po třetí již 20 ran metlou a tak všech 60 dostala a nato do Prahy do arbeitshausu (dílního domu) poslána byla, protože ve dvou již vesnicích (cos divného) oheň založila a zapálila: 1. v Laubenthalu ¹⁾ loňského roku, kdež tři grunty shořely, 2. nyní v Opočnici, veliké vsi, tu ale že hned oheň byl spatřen a zdušen, neshořelo nic. Tam v Opočnici jest taky zrozena.

[362] Téhož dne 7. září v král. krajském městě Kouřimě starý duchovní tatík, Čech upřímný, velebný pán Tomáš Skřivánek, byv 55½ léta knězem a 48 let tu v Kouřimě děkanem, do stánků věčných odešel a v neděli odpoledne, 9. září, při kostelíku nejsv. Trojice za bránou Pražskou na hřbitově dle nynějšího zřetelu pohřben. Vyprovodilo jej drahý počet duchovních a převeliké množství lidu. O jeho jubilaci v roce 1782 najdeš.²⁾ Prve než na kněžství přišel, čtyři léta jako tovaryš tkadlcovský vandroval a dělal. Můj dobrý známý byl.

15. září nejvyšší poručení v zámku prohlášeno bylo, dle kteréhož každé vsi rychtář dvoje železná pouta (okovy) na ruku a nohu, též 12 lískových holí ve forotě (v záloze) míti má. Taková pouta hned ouřad zámečnickům dělati dal, za něžto rychtářové z obecních peněz za pár po 5 zl. 15 kr. platiti musili.

[363] V těchto rovně dnech po zemi rozhlášeno,³⁾ aby rozličného zboží prodávající městští kupci, židé atd., když své zboží z Prahy přivezou, přinesou, (jinde žádný ho bráti a kupovati nesmí), v městech při ouřadě, ve všech u rychtáře se ohlásili, to zboží ukázali a tuť se má teprv rozpečetiti a na paletu tomuž zboží svědčící má se napsati: „Rozpečetěno, přehlédnuto a jak náleží, shledáno“; při tom napsat místo (jméno města neb vsi) a datum (kterého dne) a jméno rozpečetujícího. Žádný pak kupec, kramář, obchodník, žid bez licencí (dovolení) od krajského ouřadu nesmí zboží míti a je ⁴⁾ prodávati.

Dne 18. září hrabě Ludvík z Cavriani, ne Čech rodič, na ouřad nejvyššího purkrabství v království českém dosazen,⁵⁾ byv dřív nejvyšším hejtmanem zemským v Moravě. Před ním byl nejvyšším purkrabím František Antonín hrabě z Nostic, z české staré familie.

[364] 29. září slyšeli jsme poručení: I. Zemský magacín, onen ourodní roční desátý díl, ve forotě míti. II. Psy uvázané ve dne i v noci, a kdo by psa neuvázaného měl, o něj přijíti a 1 dukát pokuty složiti.⁶⁾ III. Kdo od roku 1785 grunt svůj rozdělil, stavitel nové polovice 50 zl. obdržeti má.⁷⁾ IV. Padlý neb zhynulý dobytek žádný sám nedříti pod pokutou jednoho

¹⁾ Laubenthal (R: Laudenthal) čili Ostrov jest přífař. k Oumyslovicům u Poděbrad. Je to jedna ze vsí vzniklých za rozdělení panských dvorů poddaným. — ²⁾ Pam. I. 2., str. 83. — ³⁾ Nařízení z 25. června 1787. — ⁴⁾ R: jej. — ⁵⁾ Schönfeld. noviny r. 1787, str. 306. — ⁶⁾ Nařiz. z 9. srpna 1787. — ⁷⁾ Nařiz. z 20. května 1785, 6. června 1786, 21. června 1787. (Roth sub: Steuerhöfen-Zertheilung.)

dukátu, ale katu jej nechati.¹⁾ Roku 1779 dovoleno bylo každému padlý dobytek bez ohlášení se u kata odřít; nyní zas přišlo na starou, t. j. aby kat dřel. V. Suširny pro len, konopě za vsí stavěti; nádobí k ohni, kádě, konve, řebříky, stříkačky, háky v dobrém stavu držeti; tabák nekouřiti, jen v poli a v světnicích. Toto již dříve každoročně a dávno přikazováno bývalo.²⁾ Zde na Poděbradště roku 1785 do každé vsi jedna stříkačka měděná nového nálezu,³⁾ letos pak 1787 zase jedna téhož způsobu, na náklad císařský v Praze dělané, nám darmo darované jsou. VI, Muzika ve vsi když se drží neb komedie nějaká, [365] noční schůzka, voda a nádobí k ohni má přihotovené býti.

V posledních září dnech sucho již takové bylo, že jsme nemohli dobře na seti orati, nýbrž velmi těžce s loupáním velikých hrud, že takové na každém poli a zasetém záhoně musili jsme paličkami tlouci. Zrno zaseté taky dvě i tři neděle seto nic nevzcházelo. Každý se rmoutil. Obilí mělo cenu: Pšenice 4 zl. 45 kr., taky 5 zl., žito 4 zl., ječmen 2 zl. 16 i 18 grošů, oves 2 zl. 24, hrách 5 zl. 30 kr., proso 3 zl. 30, taky 36 kr., těž 45 kr.; zemských jablek korec za 1 zl. 15 kr., kopa řepy 12 kr., zelí sud sotva za 4 zl. se dostatí mohlo; švestek 20 za 1 krejcar, místem 30 a nejvíce 40, hrušek a jablek 4 a nejvíce 5—6 za 1 krejcar. V prvních dnech října všemu zas připlatilo. Za pšenici pěknou dávano bylo 5 zl. 6, 10 i 15 kr., žito 4 zl. 6 kr., ječmen 3 zl., oves 2 zl. 30 kr. Suchota již taková byla, že vůbec orati a sít se nemohlo. O mletí mouky též zle bylo, malé potoky suché a prázdné byly.

[366] Dne 1. října velebný otec Augustin Kraus, první místní pastýř duchovní v Kostelní Lhotě, odtud do Kunětic na Pardubště se dostal. Hned následoval jej velebný otec František Matějka, po 16 let starší kaplan v Sadské,⁴⁾ a dne 14. října jak skrz pana vikáře poděbradského, tak ouřad řiditelský řádně do kostela uveden a potvrzen jest.

12. října město Kolín nad Labem zřetelným velmi příjezdem i noclehem slavné nevěsty ošťastněno bylo; nebo nejjasnější princezna Maria Teresia, Leopolda, knížete toskánského, jenž jest našeho monarchy Josefa bratr, dcera a Františka, čekance našich korun, sestra, jsoucí Antonínovi Klimentovi, synu kurfiršta saského Augusta III.,⁵⁾ do manželství zasnoubena, tudy z Vídně do Drážďan cestu konala. Dne 12. října z Jihlavy do Kolína když přijela, s nížto taky František, její bratr, se vynacházel, předně čtyry zástupy (kompagnie) ode všech jiných kompagní vybraných pěkných vojákův s obrštem svým v rynku stojící zřetelili (paradirovali); duchovenstvo, magistrát městský poklonu s vinšem velmi vzhledně učinili; židé také [367]

¹⁾ Snad při nařiz. z 13. listopadu 1786 (Viehseuche). — ²⁾ Dle požárního patentu z 25. července 1785. — ³⁾ Viz na str. 37. obrázek ručních stříkaček té doby. (Z Krünitzovy „Oeconomische Encyklopädie“, 13. díl, v Brně 1788.) Do vesnic dávana asi ta nejjednodušší (viz na obrázku označení F652 a F653.) — ⁴⁾ Viz Pam. II. 1., str. 107. Dle farní knihy pamětní v Kostel. Lhotě byl Matějka rodem z Chrudimě, do Lhoty přišel 16. října 1787 a odtud 16. července 1807 za lokalistu do Vrbice. — ⁵⁾ Bedřich August III. (1763—1827).

pod baldachinem (nebesy) desatero nesoucí a každé pohlaví i věk zvlášť rozdělené mající hodni byli své beneventum¹⁾ s poklonou složit. K tomu noclehu z všeho zámku oficírstvo, tolikéž oberšt ze svého ze dvou domů spraveného kvartýru se vystěhovati a pro ty hosti stoly, postele atd. připravit musili. U večer celé město (po prvé snad) illuminýrované, to jest lampami a za okny svícemi²⁾ osvětleno, jakož i znamenitou muzikou (hudbou) ohlaholeno bylo. Divákův také, jakž bývá, množství se tam sjelo a sešlo, že až o noclehy nouze byla.

Nato ráno, 13. téhož v 7 hodin ráno, nevěsta se svým bratříčkem Františkem a jiným slavným dvorstvem v malé kapličce blíž zámku na předměstí mši svatou, kterou pan děkan kolínský četl, slyšela a po ní ku Praze cestu konala. V Praze v zámku toliko přenocovavši, dne 14. do Terezova města a odtud dne 16. do Oustí nad Labem, hraničního českého města, šťastně se dostala, kdež od saského komonstva [368] slavně přivítána, do saských šatův skvostně přeođena (převlečena).³⁾

Do Prahy k podívání jeli jsou mnozí páni,
že po mnoho dní pro ně dali jsme z vesnic koně.

Mezi jinými i jenerál feldcajkmajstr, princ de Ligne⁴⁾ od Hradce Králova skrz Poděbrady když jel,⁵⁾ moje čtyři koně z Nehvizd do Prahy jej donesli, od nichž čtyřmi zlatými a čeled' čtyřmi dvacítníky zaplacení jsme byli.

Dne 15. října odpoledne znenáhla deštíček přijda až i celou noc nám radostně zem[i] kropil, po kterémž začali jsme zas zrna sít. Mnoho ještě pšenice i žita až i okolo svátku sv. Šimona Judy se vyselo.

21. října velebný otec, pan František Puchler, farář škramnický, na svůj kostel a faru zřetelně instalován⁶⁾ byl.

V ten den byla neděle třetí měsíce října, v kteroužto dle nejvyššího nařízení všeobecné posvícení po celé zemi najednou, to po prvé, držáno bylo. Nebylo však podobno k bývalým posvícením; nebo prve množství, nyní žádných hostí nebylo, hudba taky [369] nebyla k dostání, a protož mnohých hluků i daremných outrat jakž tak jest přestání. Jaká někdy bývala v vesnicích posvícení, napřed v tomto spisu i v roce měsíce ledna najdeš.

¹⁾ T. j. přání šťastného příchodu, uvítání. — ²⁾ R: svěcmi. —

³⁾ Konec věty („od ženicha vděčně přijata a políbena, pak odtud spolu s ním ozdobně do Drážďan přivezena byla“) Vavák přeškrtal a správnější zprávu podává na str. [370]. — ⁴⁾ Karel Josef kníže z Ligne, rodem z Belgie, vstoupiv záhy do služeb císařských, vyznamenal se ve válce sedmileté, po níž jmenován generálmajorem i dále pak postupoval. Byv pověřen vícekrát diplomatickým posláním do Petrohradu, získal si přízeň Kateřiny II., jež mu udělila titul ruského polního maršálka a darovala mu statek na Krymu. Ve válce turecké byl rakouským agentem při ruské armádě. Jsa i literárně činný, byl ve spojení s předními tehdejšími osvícenci. Francouzské jeho spisy mají pro studium tehdejší doby velikou důležitost. Zemřel 13. prosince 1814. — ⁵⁾ R: jeda. — ⁶⁾ Viz str. 18., pozn. 1. R: instellován. —

Než říjen měsíc pominul, tak mnoho hustých a tichých deštíků přeshlo, že již velká v poli vláhá orání nám zase zbraňovala. Cesty taky zlé a marastné se dělaly. Hovězí dobytek onde i onde začínal hynouti na horkou nemoc; v městě Nymburce každý den 8, 10, 12 i 15 kusů vytažováno bylo. Při konci října a na začátku listopadu obilí mělo cenu: Pšenice 5 zl., žito 4 zl., ječmen 3 zl., oves 2 zl., hrách 5 zl. 3 kr., místem, zvlášť na našem panství poděbradském byl hrách za 6 zl., čočka tolikéž; sena 1 centnýř 1 zl. 45 kr., mandel slámy 1 zl. 15 kr., taky 30 kr.

Skrze patent prohlášeno jest, že všelící ouřadové z strany míry sutého obilí a váhy vyzdvížení a docela zrušení jsou;¹⁾ v krajských a jiných městech sami magistrátové na takové věci, [370] aby spravedlivá míra a váha ve všech věcech byla, mají zřeteliti, s čímž mnoho rozličných komisařů, výběřčích,²⁾ taxlírů,³⁾ darmochlebů ochvátlo.

Z lepší zprávy o saské nevěstě:⁴⁾ Ona když dne 16. října ráno v 10 hodin do města Oustí přijela a tam, jak již výřčeno, od vyslaných ze saského dvora nejvyšší hofmistrně, hraběnky z Hařan, hraběnky Amalie Piatti a hraběnky z Lamberku mimo jiné mnohé, jež tam na ni dne 14. čekaly, přivítána a převlečena, odtud s nimi jela dne 17. téhož do Pilnic neb Pirnavy, saského města, a tam na ni princ Antonín, ženich, očekával a ji s velikou radostí a políbením přijal, okolo 8. hodiny večer s ní povečeřel a v 9 hodin zase do Drážďan odjel. Nato 18. téhož ráno v 11 hodin nevěsta přijela do Drážďan, kdež všecko vojsko v parádě stojící špalír⁵⁾ (ozdobu) cesty z obou stran dělalo, ze 100 kusů se střílelo a jiných mnoho okras a strojů tam viděti bylo. V týž den v 7 hodin večer v dvorské kapli držely se oddavky a nato následovala slavná večeře. Ráno [371] dne 19. října v knížecím hlavním chrámu zpíváno bylo *Te Deum laudamus*, při čemž opět všechny kusy slyšeti se daly.

Když ta nevěsta v Pilnicích byla, polovic téměř lidu z Drážďan tam běželo a jelo. Rozliční vozkové i sedláci peníze vydělali, neb mnozí, jimžto snad jest snáz o dukát, než nám o groš, až po celém lo[u]isdoru od osoby platili, ač jsou jen dvě míle. Louisdor jest dukát 9 zl.

V prvních dnech listopadu prohlášeno,⁶⁾ že jeden každý poddaný, měšťan, sedlák, může pro svou potřebu sůl v bečkách, kde chce, vzíti, ne ale jiným na žejdlíky prodávati. Až potud každý od svého ouřadu neb důchodu sůl bráti musil.

Item rozdělování gruntů sedlských na kolik třebas dílů, když jen ten díl 40 měric, t. j. 20 korců obsahuje, znova dovoleno ano i přirčeno, jakověž pak rozdělování zhusta se děje, ale za mnoho nestojí.⁷⁾

¹⁾ Dvor. nařízení z 9. a 18. srpna 1787. — ²⁾ R: Ainemru. — ³⁾ To j. odhadců. — ⁴⁾ Viz v Schönfeld. Pražských novinách z r. 1787, str. 338. — ⁵⁾ R: spalir. — ⁶⁾ Dvor. nařízení z 9. srpna 1787. — ⁷⁾ Dvor. nařízení ze 16. srpna 1787.

[372] Rovně v těchto dnech veřejně se hlásí, že ve Vídni vojna proti Turkům má býti ohlášena i dne 1. listopadu k všeobecnému vzhledu zavěšena.¹⁾ Že Kateřina II., ruská císařovna, opět s Turkem již veřejnou vojnu vede, toť každému známo jest; náš pak monarcha zdaliž jen k vůli její někde vojsko postaví, aby její vojsko podporoval, aneb také šavli vytáhne, jest nám nepovědomo. Že ale do Valachie a Transylvanie²⁾ vojsko jak po Dunaji tak po zemi táhne, to jisté jest. Z Hol-landu jisté noviny slyšeti, že vévoda brunšvický,³⁾ vůdce vojska pruského, hlavní město Amsterdam v tuhém obležení drží. O tomto všem širší zprávy bylo by potřebí, kterou bych i učiniti mohl, ale stav můj sedlský toho mně nedovoluje.

Do půl listopadu časy mírné bez zimy, mrazů i dešťů se ukázaly. Obilí ozimní zrostlo tak, že hovězí a skopový dobytek znamenitou pastvu na polích měl a z toho i ozdravěl. Místem v dobrých zemích ranně zaseté pšenice a žita tak zrostly, že se mohly kosou sekati. [373] Do 22. listopadu orba v polích trvala, tak že jsme mohli dosyta jak k jar-nímu setí ostředků nadělati i hnoje mnoho zaorati, což málo kdy se stává. 23. téhož u večer sníh padati začal a do rána vše vesměs přikryl, ž pastva dobytčí přestala.

Toho dne, Pánu Bohu díka, právě královský dar jsem obdržel, což jak mně tak vám, mé milé dítky, v té největší vážnosti a vzácnosti býti má, a když já dost nemohu, vy po mně ustavičně Pánu Bohu děkujte a že naše familie, ač v sprostém sedlském stavu jsoucí, takovým klenotem poctěna jest, se vysoce těšte i na původu téhož daru živého i mrtvého na svých modlitbách pamatujte i jak přemilostně se mnou se bez očí-tého spatření, toliko skrz psaní seznámil, z toho sobě příklad berte a abyste i vy nadarmo ve světě nežily, ale vždy někomu k potřebě neb k potěšení sloužiti mohly, nejvš se snažte.

Důstojný v Kristu otec, pan Josef Pingas, kat[h]edrál ní církve Sv. Ducha v Hradci Králové kanovník,⁴⁾ pravý milovník vlasti, národa a jazyka svého českého, když onen dík, který jsem v lednu tohoto 1787. roku ke cti onomu otci Procházkovi v Praze tlačití dal, přečtl, z lásky k vlasti podjala ho žádost, aby se mnou seznámiti [374] se mohl, což mně nejprve skrz velebného otce Augustina Kraus[e], prvního lokalistu kostelno-lhotského, velmi laskavě zkázal. I poslal jsem mu na jeho žádost podle chudoby a nízkosti své⁵⁾ chudé taky, však vlastenské psaní, dle kterého on mne — já sic nejsem hoden; spíš mé od Nejvyššího dary (nechlubím se a zapřítí nesmím) — zamiloval a se mnou tak upřímnou laskavě jedná a lásku svou

¹⁾ Viz Pražské noviny 1787, č. 44. — ²⁾ Sedmíhradsko. — ³⁾ Byl to Karel Vilém, jenž vládl r. 1780—1806, kdy, jsa vrchním velitelem pruského vojska ve válce s Francií, padl v bitvě u Auerstädtu. — ⁴⁾ Josef Pingas, rodem z Častolovic, byv kaplanem v Hradci Král. a posléze lokalistou v Opatovicích, jmenován byl 8. května 1784 od biskupa J. L. Haye kanovníkem v Hradci Král. a 4. července instalován. Dne 29. června 1789 přeložen byl do Budějovic. (Sdělil vdp. Fr. Hrubý v Hradci Král.) — ⁵⁾ R: me.

prokazuje, že od měsíce června mimo mnohé psaní, které vám svým časem vysvětlím, taky jeden drahý vídeňský od slavné jubilací pana Antonína Kučery, děkana v Cucslavi,¹⁾ věnec, kterýž jste viděli a kterýž on sám při té jubilaci jako subdiakon slouže na své ruce jest měl, laskavě poslal, — ale i také svaté relikvie neb ostatky svatých našich milých nebeských Čechův, zástupcův a patronův, Vojtěcha, Prokopa a Jana Nepomuckého, i s jejich potřebnými aut[h]entikami neb jistotami, v latinském jazyku psanými, od vysoce důstojného v Kristu otce, pana Mauricia Kliera, kanovníka a děkana²⁾ královéhradeckého a tamní konsistoře assessora,³⁾ vyžádav mně přemilostně obětoval, které jsem výš psaného dne s velikou radostí uhledal a dostal. Čiňte se, milé děti, abyste vždy byly toho daru hodny!

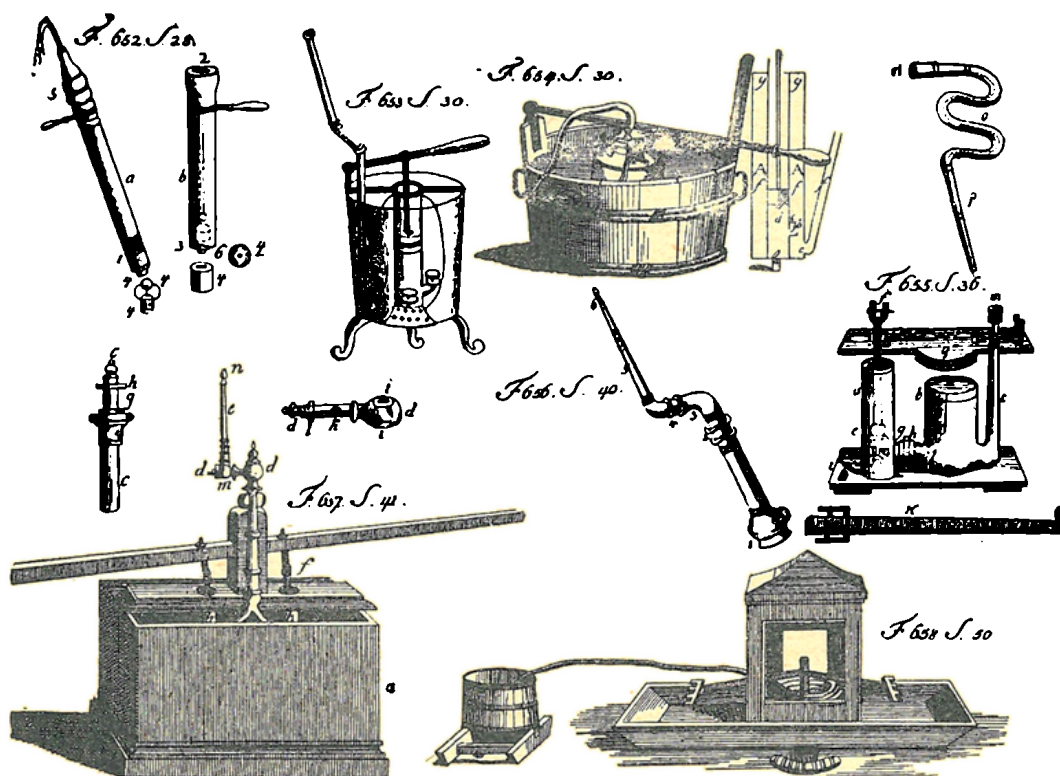
[375] Dne 24. listopadu sněhu víc přibýlo a zima velmi příkrá se začala.

26. téhož onano cís. král. ober-(vyšší) komissi v příčině steuerregulirunku (poplatního ustanovení), které nyní z toho v nově změřením a vyzrnování země vyplývati⁴⁾ má, do zámku Dymokur přijela. Ona pozůstává hlavně ve dvou osobách: 1. jeden guberniální rada, pan [Jan Frant.] Hermann,⁵⁾ druhý pan Jan Josef Erben, všech v Čechách císařských panství nejvyšší administrátor. V našem bydžovském kraji tři štací (stanoviště, stání,⁶⁾ zastavení), totiž v Jičíně, v Hořicích a Dymokurách měla, kamžto z každého panství zástupcové neb pravomocníci, totiž ti, již celého panství neb města fassí (svazek) toho měření a zrnování vedli, spolu též z každé vsi rychtář se svými výchozními dostaviti se musili. Osmnácte panství do Dymokur nařízeno bylo; z toho se můž[e] souditi, jak mnoho lidu tam se sešlo, ku kterémužto cíli v celé vsi v větších staveních pivo se šeňkovalo a noclehářů všudy dosti bylo. Odtud z Milčic se mnou tam dva výchozní, Jan Šlechta a Václav Kvíz, na voze jeli.

[376] V tu noc před tím dnem v Kopidlně páni nocovali, až po 11. hodině do Dymokur přijeli a hned řídití začali. Hrubý jest tam ovšem říditecký kancelář, ale všeho toho lidu nemohl

¹⁾ Dle farní pamětní knihy cuclavské Antonín Alexius Kučera, osobní děkan, byl v Cucslavi od r. 1746 do r. 1788, kdy 13. května zemřel. Zmíněné jubileum 50 let svého kněžství slavil právě r. 1787, neudáno však, kdy. Jen oslavné verše na 4 stránkách in 4° (tiskárna neudána) jsou ve far. archivu uloženy. Titul: „Vota DeVota pro soLeMnitatē JUBILēa AntonII ALexII KVCžera, protodecani zelosi Czuczslaviensis . . . alteras primitias faste fortunateque celebrantis . . . offert seMper gratVs nepos atqVe CVLtor ALexIVs AntonIVs PetzoLDt“ (1787). — ²⁾ Totiž městského. ThDr. Mauritius Klier byl od 26. listopadu 1776 canonicus curatus. Dne 21. dubna 1796 zvolen byl za kapitulního děkana, ale ještě před instalací zemřel 1. května 1796. (Sdětil vdp. Fr. Hrubý v Hradci Král.) — ³⁾ T. j. přisedícího. — ⁴⁾ R: vyplejvati. — ⁵⁾ Viz Pam. II. 1., str. 77. — ⁶⁾ R: stanovišťata, staaní.

obsáhnouti. Páni, když sedli, vidouce takovou tíseň poručili, aby všichni výchozní odešli ven, jen toliko rychtářové aby tu zůstali, — dle čehož nenalé reptání vzniklo, když tak přísně doma lidem sem jíti bylo poručeno a mnozí na tři i čtyři míle sem přišli a přijeli, nyní pak pryč jíti mají. Mnozí pro tíseň, mnozí pak již trucem ven ovšem odešli, ale přece tu jak kdo stál, tak sebou ani hnouti nemohl. Nato páni jak od vyšší tak od nižší komissí okolo tabule, jež na vyšším místě za mřížemi postavena byla, zasedli¹⁾, zástupníci pak neb pravomocníci s rychtáři okolo nich (kdež i já) se postavili. Nejprve jemnostpán Hermann v německém jazyku, neb sám jest litý t. j. rozený

Ruční stříkačky z XVIII. století. (Viz str. 32., pozn. 3.)

Němec, řeč učinil obšírnou. Když ji dokonat, ptal se, jsou-li zde taky jací Němci. Odpověděno²⁾ mu, že žádný, nýbrž sami Čechové. Protož zase jemnostpán Erben tuž řeč opakoval v češtině, kteréžto, pokudž dobře pamatovati mohu, tento jest hlavní způsob :

[377] Předně: Kterak když Jeho cis. král. Majestátnost, náš slavně panující monarcha Josef II. seznal, jak tak v zemi veliká nerovnost v povinných ročních platech jak mezi vrchnostmi, městy, tak i obecním vesnickým lidem shledána; i dokázána jest, protož, aby budoucně žádný držitel zemských gruntů nekrivě a neprávě, nýbrž spravedlivě, rovně a právě svou povinnost platiti mohl, nařídil k tomu cíli zem[i] změřiti a dle té míry výsev i výnosnost zrna s dobrým rozvážením těm samým,

¹⁾ R: zasednouce . . . richtáreři. — ²⁾ R: odpovězno.

jižto v poli pracují a z nich ourody sklízají, uvážiti a vynésti. Jedno sídlo s druhými a okolo ležícími aby se dobře srovnalo a co by kde která zem vynášela, náležitě vyřklo, aby tak budoucně žádný v platu svém křivdu netrpěl.

To všechno když se v zemi dalo a co nejdřív, jak v patentu roku 1785¹⁾ viděti, vyřízeno a skoncováno býti mělo, nenadálitě se stalo, kterak onde i onde sedláci i měšťané neprávě a bez všeho svědomí výnos svých polí opovírali a přisvědčovali (a), tak že potom až z panských registříků a knih takový výnos vyhledávati a dle toho, jak u panských dvorů se klidí, i okolo ležícím sedlákům, [378] tím přesvědčeným,²⁾ výnos jejich polí dávati se musilo. Z té příčiny těch všech že vina jest tak dlouhého a dosavad neskoncovaného toho hlavního základu vedení, které beztoho již dávno hotové býti mohlo.

Nyní tehdy, když již vše srovnáno, od nižší komissí prohlédnuto a přijato jest, k tomu ještě cíli tato vyšší komissí přijíždí, aby ty a takové fassí prohlídnouc, ještě se všech vůbec poddaných tázala a od nich vyslechla, zdaliž až posud ještě by někdo byl, jenž by buď sám křivě fascinýrovaný, výnosem přemožený, aneb někdo jiný při malém výnosu zanechaný byl.

Tu k srozumitelnějšímu toho zřetelu a příkladu přečetl sám pan Erben sumovní výnos (proříz) vsi Zábrdovic a Záhornice na panství dymokurském. Po přečtení tázal se okolních ležících rychtářů, zdaliž tím výnosem spokojeni jsou, načež oni odpověděli, že jsou. Tázal se potom všech nás společně tu shromážděných, zdaliž jsme se svými³⁾ okolními sousedy a obcemi dobře spokojeni a odpověď dostal, že jsme. [379] Přiřkl potom, že kdyby se v některé obci vidělo přece po všem tom vyrovnání výnosu zrn, že by někdo přetažen aneb málo vy-zrnován byl, tak rychtářům že na tom záležl, aby potom v repartici t. j. v rozvrhování daně takové chyby napravili a spravedlivě uskutečili a ten hlavní způsob že vždycky, jako prv tak i budoucně, rychtářům na vůli a jejich dobrém svědomí zanechán jest.

Rolníci prý v čemž vždy sedí,
zisk i škodu nejlíp vědí.

(a) Již se sedlákům vina dává, že ta regule dlouho ku konci přijíti nemůže. Na to pak, že troje, čtvero i patero poručení každý týden přišlo, dle nichžto brzy tak, brzy tak se fassí formovaly, předělávaly, až se všem pánům pravomocníkům (fassí vedoucím) stýskalo*), že písaře najímat sobě musili, jako u nás až 20 jich psalo, avšak stačiti nemohli pro ustavičné něco nového přibývání, připisování, vynechávání atd., — na to, pravím, se snad zapomnělo. Jestli se to proto praví, abychom k placení všeho toho vedení, papíru, písařů přivedení byli, však beztoho přece bychom to zaplatili a zaplatit musili.

[380] Mezitím přece však pro nás zůstává že ve všem tom na sedlácích se začalo a na sedlácích se zase dokonalo; nebo dle na to v roce 1785 vydaného patentu sedláci měřiti i výnos zrna dávati přiřknuto měli, nyní pak po všem tom zase v rozvrhování nejpravější zřetel vynésti mají. Jináč není, než že kdo na vojně, ten o vojně, kdo na moři, ten

*) Náš pan pravo[mocník] Křepela zapálení mozku a i zbavení paněti z toho dostal.

¹⁾ Viz Pam. II. 1., str. 77. — ²⁾ R: tím přesvědčice je. — ³⁾ R: s našimi.

o moři, kdo na zemi, ten o zemi, kdo ve škole, ten o škole, kdo při práci, ten o práci, kdo na peci, ten o peci mluvíti umí a může.

Nejhlavnější tohoto ovšem dobrého a vždy vinšovaného ustanovení grunt — spravedlnost — nejprv sedlákům k vynalezení dán byl. Však že oni buďto ten grunt zouplna nevyhledali, anebo vyhledanému někteří rozumět nechtěli, dal se k vyhledávání registříkům, které taky mnozí písaři jak chtěli psali, rovněž aby časem se svou pozadu nezůstali. Ti registříkové potom již bez přítomnosti sedláků buď právě neb neprávě (jako když Francouz v Praze byl) nasypali jim zrn, až uznáno bylo, že toho ani nikdy skliditi nemohou. Protož jim zase slevovali a výnos zmenšovali [381] tak, až opět do té nejprv od sedláků vydělané cesty se navrátili a trefili. Z toho uznavše, že přece sedláci nejlépe o tom souditi mohou, zase jim na témž jejich gruntu další neb vyšší stavení stavěti přikli. Pročež snad Petrarcha ne zle napsal: „Spravedlnost, když vandrová pryč, nejposléze skrze sedláky prošla jest.“

Ačkoliv já to zde k chvále sedlákův nepíši, ale pravdu psáti dlužen jsem. Každá prý vrána své hnízdo chválí a nedostatky své žádnýv nezjeví; nicméně, co se píše, pravda psáti se má. Ovšem, jak na vysokých horách, tak v hlubokých dolínách sníh padává, — tak faleš a lest všudy se hledává. Nejsmeť my ve všem čisti sedláci, jsou mezi námi taky mnozí čtveráci, — ač některé falše a chytrosti u nás proto jsou z částky, že nemáme nikde u vyšších lásky.

Nechť jsme bohatí neb chudí, mnozí nás vždy přece hubí.

Tak jim proti nám chut ztvrdla, nepřejí nám čest i hrdla.

Ale my na to nedbáme, jenom když nad sebou máme

Toho, jenž nám zrna dává i je i nás zachovává.

Řízení to do hodiny s poledne trvalo a nato jsme byli všichni propuštěni. Mnozí ze vzdálených lidí slyšeti se dali, že pro tak málo na dvě i tři míle sem týráni byli a outraty ještě větší vzdělali i doma hospodářství přes dva i tři dni opustiti musili. [382] Že ti páni spíše hustší štací mohli vyvoliti, aby tak lid cestu k nim měl.

Když jemnostpán Erben z kanceláře k obědu odcházel, já přivítav ho s ponížeností připamatoval jsem mu jeho mně v lednu tohoto roku učiněný slib, že totiž rychtářové lépe se svým platem spokojeni¹⁾ budou, abychom malé ještě strpení měli, a přidav, že již na ten slib jedenáct měsíců čekáme, zdaliž přece co dočkáme čili nic. Načež on odpověděl: „Vidíte, jakou nyní komissí mám, že pořád z kraje do kraje jedu a proto nic v té materii pracovat nemohu; jen ještě čekejte, všecko se to napraví.“ S čímž naši naději tak zpevnil jako zmítajícím se na moři a břeh z daleka vidoucím, však jistotu života nemajícím.

Při té komissí taky jeden každý pravomocník svou celého panství fassí a každý rychtář ze své obce všecky archy míti musil, ale na ně tam ani nedošlo krom těch svrchu jmenovaných vesnic.

[383] V ten den mráz tuhý uhodil a ještě větší 27. téhož a 29. sněhu víc přibýlo, 30. teplým větrem tratiti se počal.

V tento měsíc hned od 1. onde i onde pivo dráž prodá-

¹⁾ R: přivítavši . . . lepež se svou stanci contentyrování budou, abychme.

vati se začalo, totiž za 4^{1/2} krejcaru 1 máz neb míra rakouská, an[o] již celých 14 let za 4 krejcare bylo. Pálené neb kořalka pálit se zapověděla,¹⁾ protože vždy obilí připlácelo a sýpky malé býti se viděly.

Při konci listopadu obilí se platilo: Pšenice 5 zl., taky pěkná 5 zl. 15 i 20 kr., žito 4 zl., též 4 zl. 6 kr. i 10 kr., ječmen 3 zl. 6 i 12 kr., oves 2 zl. 6 kr., hrách 5 zl. 45, taky 6 zl.; sena 1 centnýř 1 zl. 24 i 30 kr., slámy žitné 1 mandel 1 zl. 30 kr., ječné 1 zl.

Množství mladého lidu k vojně zapsaných svou vlast, rodiče i manželky musili opustiti a poněvadž od regimentů všichni cizozemci vybráni byvše do Uher odešli, těmito se zas ty regimenty doplňovaly. Kterí pak na koně chtěli, ti hned za těmi prvními do Uher se brali.

[384] V prvních dnech prosince dověděli jsme se, kterak vojsko pruské štěstí mělo město Amsterdam vzdáním dostati a je²⁾ pod poslušenství knížete z Oranien přivesti, neméně vojenského šacuňku 6,000.000 získati.

Dne 4. zima ulevila, sníh pomalu se ztratil; časy zas vlhké a deštivé se začaly, dnové i noci teplé byly. Okolo sv. Lucie lidé zas orali, dobytky na pastvu až do vánoc se vyháněly. Před vánoci pro zlé cesty formani je ti nemohli. Obilí mělo cenu tak jak v prvních dnech toho a v posledních předešlého měsíce.

Den sLaWneg WánoCžňl bIL WaLně possMVRneg. Odpoledne přišlo až do 10 hodin na noc, pošmurnost až do svítání trvala, s východem slunce mrazik se ohlásil. V poledne 26. prosince slunce vynikši paprsky³⁾ svými pěkně zem[i]l pozlacovalo. [385] Odtud až do posledního dne toho měsíce a roku tiché, teplé, drobet mrazivé dni i noci bez větru a sněhu dotrvaly.

V tomto měsíci před svátky vánočními zase dovoleno bylo pálené neb kořalku pálit.⁴⁾

Před samým Novým rokem obilí se platilo: Pšenice pěkná 5 zl. 15 kr., taky zouplna 5 zl., žito 4 zl., ječmen 3 zl., oves 2 zl. 6 i 10 kr., hrách 6 zl., taky 5 zl. 45 kr. i taky 5 zl. 30 kr., čočka tolikéž; sena 1 centnýř 1 zl. 30 kr., taky 1 zl. 24 kr., slámy 1 mandel 1 zl. 30 kr., taky 1 zl. 45 kr., ječná a směšná sláma 1 zl. 15 kr.⁵⁾

Rok 1788.

[391] PrWńl Den rokV noVeho Wezkrz CeLeg řlJCheg a possMaVRneg. — V WeCžer MLha hVstě spaDLa tlJsse, Wssak tLVstě, do rána pak mráz viděti se dal.

Tohoto roku v nastání,
Bože, dej nám požehnání,
ať tebe z pravé víry pravým srdcem ctíme
a nepřátele krve naší ani nevidíme.

Veřejně již o vojně s Turkem začíná se mluvit, nicméně přece ta až dosavad prohlášena není, ačkoliv ze všech císařských zemí lid houfně do Uher táhne.

¹⁾ Dvor. dekret z 23. října 1787. Doporučena pálenka z ovoce. —

²⁾ R: jej. — ³⁾ K: vinikvši paprškami. — ⁴⁾ Z horšího či zkaženého obilí. Dvor. dekret z 29. listop. 1787. — ⁵⁾ Stránky [386.—390.] jsou prázdné.

Od 1. až do 12. ledna časy mírné a povolné, bez mrazů, sněhů a dešťů byly, že ve žněch minulého roku takových jsme neviděli. 14. ledna velmi teplý a jasný čas byl, 15. téhož sníh studeně a bouřlivě se prášil, 16. déšť hustě pršel, 17. opět sněhu na tři prsty napadlo, ten zas do rána sešel a jasno se ukázalo; vítr při tom silný vál. [392] 20. zase sníh padal, do rána mráz udeřil a vítr studený foukal. Potom až do 26. ve dne i v noci převeliké větry jednak suché, jednak s deštěm velmi bouřlivě a protivně víly, že mnoho stavení i v lesích dříví povraccly, pokácely. Skrz celé dva týhodny právě podivné časy byly.¹⁾

[393] Při konci ledna obilí mělo cenu: Pšenice 5 zl. 15 kr., žito 4 zl., taky 4 zl. 12 i 15 kr., ječmen 3 zl., též 3 zl. 9 kr., hrách 6 zl., oves 2 zl. 24 kr., proso 4 zl.; seno centnýř 1 zl. 30 kr., slámy 1 mandel 1 zlatý.

Od 27. ledna až do 5. února mírně bez větru mrzlo, tak že i ledu mohlo se navoziti; 6. února zas celý den pouštělo.

Vojna s Turkem: Dne 9. února, v sobotu před nedělí Invocavit, první postní, kurýr od našeho císařského dvora do Konstantinopole přijel a tam tureckému dvoru vojnu od nás prohlásil, která také od Turka přijata — neb na to již čekal — [394] a hned proti nám také vyhlášena byla.

Dne 13. února v císařském sídelním městě Vídni veřejně vojna proti Turku prohlášena.²⁾ Nato dne 17., v neděli Reminiscere, po všech kostelích vídeňských veřejné modlení z nařízení mocnáře našeho se začalo na ten oumysl, aby Pán Bůh, náš nejvyšší panovník, naše křesťanské vojsko ve zdraví zachovati, posílniti a vítězství šťastné nad pohany udělití ráčil. Ten den odpoledne při veřejném modlení v kostele hlavním sv. Štěpána sám císař pán s mnohými knížaty a vysokými pány celou hodinu kleče se modlil. Nato v neděli Kýchavnou, 24. února, v Praze a v jiných všech císařských zemích městech vojna prohlášena a modlení každodenní ustanoveno.

Mezitím mrazy, jež až potud mírně držely, pomalu přestaly a okolo sv. Matěje, jenž byl v pondělí po neděli Oculi, Kýchavné, již orba se začala. 27., 28. a 29. února již jsme začínali ječmen sítí a ty dni tak krásné, tiché a teplé byly, že mnoho velmi jarních semen se vyselo, jakož i dne 1. března.

[395] Dne 2. března, v neděli Laetare atd., Družebnou, po vší zemi naší ve všech farních i klášterních kostelích vojna proti Turku vyhlášena a modlení nařízeno,³⁾ každodenně v každém farním kostele litanie⁴⁾ ke všem svatým s připojeným žalmem 45. a modlitbami za pána země a za vítězství, k tomu 5 Otče náš a 5 Zdravas Maria a 1 Věřím v Boha. Velebný pan farář škramnický nám, svým ovčičkám, nařídil, poněvadž

¹⁾ Na str. [392.—393.] následuje „Výtah z novin o svadbě arcivévody Františka, přijatého syna císaře Josefa II.“, „s kněžnou Alžbětou z Witenberku“ (Württemberg), konané ve Vídni, 6. ledna 1788 u večer. Je to pouhý výpis o oddavkách, hostině, hostech a svatebních darech, dle Schönfeld. Pražských novin 1788, str. 20. a 21., ježž Vavák uzavírá slovy: „Ostatní okolostojícínosti pro dlouhé psaní pomíjím.“ — ²⁾ V Schönfeld. Pražských novinách, čís. 8. z 23. února 1788: „Vypovězení vojny tureckému dvoru.“ — ³⁾ Dle konsist. oběžníku ze 14. února 1788. —

⁴⁾ R: letanie.

vesnice od kostela daleko jsou, že tam každodenně lid jíti ani ve vsi shromažďovati se nemůže, protož při každém obědě aby každý hospodář s dítkami a čeládkou svou 1 Otče náš a Zdrávas Maria zkroušeně vyříkal a pak k tomu ostatní obyčejné modlitby stolní připojil; v neděli pak tím pilněj[i] jak dopoledne, tak odpoledne ¹⁾ do kostela abychom se scházeli. Každodenně ranního času ke mši a k modlení vysadil hodinu sedmou. Dle toho i já nařídil jsem v tu hodinu zvonění zde v Milčicích domácím zvoncem, prohlásiv při tom jak katolíkům tak nekatolíkům, aby každý vši práce nechaje dle možnosti něco se pomodlil.

[396] Při konci února a v začátku března obilí připlácelo: Pšenice 5 zl. 30 kr., žito 4 zl. 24 i 30 kr., ječmen 3 zl. 30 kr., oves 2 zl. 30 kr., hrách 6 zl. 15 kr.; 1 mandel ječné slámy 1 zl., žitné 1 zl. 30 kr.

O hrozné drahotě v Uhřích každodenně slyšeti. Mnozí vlastenci naši, kteří tam již odešli, truchlivá psaní sem posílají.

Vše února měsíce Josef hrabě Kinský z Vchynic a Tetova,²⁾ bývalý pán na Radimi, učiněn prozatím vůdcem vojska v Uhřích, dokud tam sám císař nepřijede. Jenerál Laudon vůdcem vojska toho, jež jest po hranicích polských s Rusy³⁾ spojeno.

Dne 14. února Josef Maria Karel kníže z Lobkovic, z nejstarožitnějších českých rodů pán, zlatého rouna rytíř a jenerál feldmaršál laitenant (zástupník), ve Vídni umřel. [Omyl!] ⁴⁾ Františka z Lobkovic, pána na Roudnici, byl strýc.

Vše toho měsíce dukáty hollandské, jež předešlého 1787. roku byly dokonce zapovězené, nyní větší cenu dostaly.⁵⁾ Před lety plativaly zouplna 4 zl., potom 4 zl. 10 kr., pak 4 zl. 14 kr., opět 4 zl. 18 kr. a nyní 4 zl. 26 kr.

[397] Dne 10. března u večer sníh padati začal a padal zas ráno dne 11. a ten celý den, jakož i dne 12., až ho na půl lokte napadlo; dne 13. opět padal, však málo, tolikéž 14. Dne 16. téhož, jenž byla neděle Květná, opět padal a zima při tom mrazivá a silná byla.

Mezitím ten týden před nedělí Květnou již taky od zámku nařízení přišlo o modlení proti Turku; ⁶⁾ každodenně na jisté místo zvlášť katolíci, zvlášť nekatolíci, taky i židé mají se scházeti a se modliti. K tomu cíli modlitby tištěné taky vyšly, jež tuto kladu: ⁷⁾

„Bože, jenž stíráš války a v tebe doufajících nepřátele mocností své⁸⁾ ochrany přemáháš, přispěj služebníkům svým, prosebně milosrden-

¹⁾ R: jak do- tak od- poledne. — ²⁾ Viz Pam. I. 1., str. 106. R: Vchynský. — ³⁾ R: Laudon . . . Russami. — ⁴⁾ Dne 15. února 1788 zemřela ve Vídni jeho manželka, Maria Josefa, a byla v Roudnici v hrobce pochována. (Viz Schönfeld. noviny 1788, str. 69.) Sám onen kníže z Lobkovic zemřel až 5. března 1802. — ⁵⁾ Dvor. dekret z 9. února 1788. — ⁶⁾ Dvor. dekret z 9. (gubern. z 12.) února 1788. Pro Řeky, protestanty a židy, aby i oni společné modlitby konali, dvor. dekret ze 16. (gub. z 21.) února 1788. — ⁷⁾ Je to překlad kolekty „Deus qui conteris bella“ atd. z mešního formuláře „tempore belli“. — ⁸⁾ R: tvě . . . tvým.

ství tvého žádajícím, bychom po utlačené nepřátel našich zuřivosti tebe s nepřestávajícím díkův činěním velebili. Skrže Pána našeho Ježíše Krista, Syna tvého, který s tebou v jednotě Ducha svatého živ jest¹⁾ a kraluje na věky věkův. Amen.“

„Bože, ochránče náš, vzhledni na nás a věřící bojovníky své¹⁾ chraň před nebezpečenstvím nevěřících, aby po vši zahnané bouři pokojným duchem a svobodnou myslí tobě sloužiti mohli. Skrže Pána atd. Amen.“

[398] V Bílou sobotu, ač ještě sníh ležel, však vždy místem orati a síti se mohlo. Přes svátky velikonoční, jež byly dne 23., 24. a 25. března, sníh docela sešel a obilíčko pěkně se ukázalo, že každého velmi těšilo naň se dívat. Přece však ten sníh tak země navlažil, že v nízkých půdách mokro a překážku v seti učinil.

Tohoto měsíce zas od každého českého regimentu jeden batalion lidu, jakož i mnoho dělostřelců, myslivců a minýrů²⁾ do Uher proti Turku odešlo. K regimentům nový lid zase se dosazoval.

Na začátku dubna setba polní velmi nadějně znáti se dávala a to téměř ve všech krajích, od čehož i každému druhu o 2 i 3 groše ceny spadlo: Pšenice 5 zl. 24 kr., 5 zl. 20 kr., 5 zl. 15 kr., taky 5 zl. 12 kr., žito 4 zl. 24 kr., 21, ječmen 3 zl. 24 kr., taky 20 l 15 kr., oves 2 zl. 30 kr., též 2 zl. 24 kr., hrách, vikev, čočka 5 zl.; seno a sláma jako prv.

Tohoto měsíce skrz noviny vědět se dalo, že v pominutém 1787. roce ve všech cisířských zemích prodalo se tabáku obojího za 3,450.338 zl. t. j. tři miliony čtyřikrát sto a 50 tisíc tři sta a 38 zl.³⁾

[399] Vše dubna měsíce nejvyšší poručení⁴⁾ přišlo, aby onen desátý díl zemské ourody, v žitě, ječmeně, ovse a seně pozůstávající, který již po 6 let vždy po žních jsme vypsati a do zámku dodati musili a takový také vždy ve forotě chovati měli, ihned složen a na vykázaná místa odveden byl. Kdyby pak některá obec takový neměla a jej složit nemohla, tehdy jen ti sousedi a buď kdo buď, kdo žita jakou forotu má, aby dle své možnosti bez svého ublížení nějaký díl složil. Dle toho zde v Milčicích 10 strychů neb 15 měric žita takového dobrovolného magacínu od osmi sousedů a na mlýn poděbradský dne 22. dubna odvezeno bylo.⁵⁾ Peníze za to žito obdržené jsou dne 14. máje a platil se 1 strych rovné míry za 4 zl. 12 kr., po srážce pak štemplpapíru, poslu atd. obdrželi jsme za 1 strych 4 zl. 9 kr.

Mezitím v poslední týden dubna mrazy a zimavé větry uhodily a zde okolo Poděbrad, Nymburka a [400] Sadské na zimním i jarním osení znamenitou škodu způsobily, poněvadž dřív skrz příjemné a jasné časy obilíčko pěkně povyroستlo. Suté obilí mělo cenu v posledních dnech

1) R: tvé. — 2) T. j. zákopníků (mineur). R: patalion. — 3) V Schönfeld. Pražských novinách 1788, str. 101., připojeno k té zprávě: „Jakáť to hrozná suma, a předce jest jistotná!“ — 4) Snad k nařízení z 10. dubna 1788, k výpomoci poddaných na chlumeckém panství, kde neměli dostatečných zásob k osevu. — 5) Následuje podrobný výkaz. Frant. Vavák a Václ. Vozáb dali po 2 strychách, ostatní: Fr. Štajner, Václ. Hotovec, Jakub Brtek, Tomáš Stehlík, Matěj Vavák a Pavel Novák po 1 strychu.

dubna a na začátku máje: Pšenice 5 zl. 8 i 10 grošů, žito 4 zl. 10 grošů, taky místem 12 grošů, ječmen 3 zl. 10 grošů, oves 2 zl. 8 i 10 grošů.

Ještě měsíce dubna dostali jsme zemské nejvyšší poručení, aby naše panství 1080 for tesaného kamene ze skály cerekvické, spolu hořeňovské do Hradce Králové odvezlo a to sice [od 1. do 30. máje denně] ¹⁾ aby jelo 36 for, v jednom 1080 for.

To když se prohlásilo, známý a v sedmiletou vojnu bývalý šťastný dodavatel, ²⁾ pan [Josef] Miller, zámečník poděbradský, ³⁾ vzal to na sebe, že ty fůry tam okolo Hradce zjedná a žádal na každou fůru přídávku 1 zl. 12 kr. Každý ovšem raděj by to byl dal, nežli by tam jel, ale netrefa do toho vkročila. Vzal tehdy od ouřadu ze zámku 400 zl. hotových peněz a šel spolu s synem svým takové fůry [401] jednati a hned ve vsi Roudnici a Lhotě pod Libčany i Trávníku, ⁴⁾ dáváje po půl zlatém přídávku na každou fůru, — zde se rozumět musí, že ta každá fůra, když do Hradce kámen přivezla, dle nákladu svého 45ti, 50ti krejcarů, taky 1 zl., též 1 zl. 12 kr., item 1 zl. 18, 20, 25 až i 1 zl. 30 kr. ihned zaplacená byla, ten pak přídavek k tomu výdělků se dával, aby jen ta fůra za naše panství zapsat se dala, — fůr najednal a jim napřed přes 200 zl. vydal. Z těch fůr některé když 30. dubna do Hradce kámen přivezly, za náklad ovšem zaplacený byly, ale nikoliv za naše panství přijaty, nebo tam ouřad pevnosti žádným způsobem nedopouští blízké od Hradce fůry jednati, poněvadž oni tak z platu ustavičně vozí a tudíž kdo by je jednal za sebe, jako by je pevnosti kradl, poněvadž takových dobrovolných for jest nyní veliká potřeba, když císařské forní houfy všechny do Uher k armádě odjely, které tu po mnoho let pořád forovaly.

Toho dověděl ⁵⁾ se pan sirotčí, že by tam fůry jednati se nedaly, ihned tam pana Josefa Holešovského, konšela a spolu kontribučního ze Sadské, a s ním Františka Vaváka, rychtáře milčického, poslal dne 2. máje s tím doložením, aby to vše bedlivě vyšetřili a dají-li [402] se fůry jednat, takové s vůlí pevnostního i krajského ouřadu aby zjednali a dokonale jistotu vybyvavých for přivezli. Ti přijevše tam a jak s krajským hejtmanem ⁶⁾ tak s inžinířským majorem promluvivše odpovězeno měli, že žádným způsobem žádné panství fůry jednati nemůže, ale každé své vypsané fůry skutečně odbyti. S tím když přijeli ⁷⁾ domů, ihned fůry se nařídily, s nimižto

¹⁾ V [] totéž, co v rukopise rozvláčněji. — ²⁾ R: lifrant. — ³⁾ Josef Miller zemřel 1816 stár 89 let. R. 1780 oženil se s Filipinou dcerou Václ. Khulmüncera, městského sládka. V rodě jeho kvetlo řemeslo zámečnické do polovice 19. věku (H.) — ⁴⁾ Roudnice a Lhotka pod Libčany jsou obce při farní osadě Libčany v okresu nechanickém, Trávník (Eichelburg) přifařen k Vosicům v okr. pardubickém. — ⁵⁾ R: dovědivši. — ⁶⁾ Antonín Hanisch z Greifenthalu. — ⁷⁾ R: s tím přijevše.

oni dva svrchu psaní opět jeti a Vavák na skále při nakládání, pan Holešovský pak v Hradci při skládání býti musili. Místo pak tesaného kamene obdrželi jsme tam, abychom sáhový směšný ¹⁾ kámen vozili z příčiny, že na stěhy, na nichž se tesaný kámen vozí, obroku mnoho bychom vzíti nemohli, do fasuňku ale jak obrok vzíti, tak i v něm, přidají-li se ²⁾ dvě prkna po stranách, směšný kámen brátí a voziti se může. Co víc: Když tak na 1 krychlový ³⁾ sáh 15 for se počítá, nám z ohledu většího nakládání 12 for na takový sáh se počítalo, tak že nám tudy drahý počet for taky přibylo a k odbývání ubylo.

Byli jsme tam od 12. máje až do 8. června a odbyli jsme hotových i přidaných for 648. [403] Ostatních 432 fůry s vůlí a vědomím jak krajského tak pevnostního ouřadu poddaným trutnovským a brandýským nad Orlicí jsme po 1 zl. fůru zaplatili a dostavše dokonalou kvitanci, do svých domů dne 8. června šťastně jsme se navrátili. Pravených 432 fůry po 1 zl. placených, což 432 zl. vynáší, ty peníze zase na panství rozvržené, od sousedstva složené a zas zpátkem do kasy kontribuční odvedené byly. My ovšem při tom dosti dobrou dietu (denní plat), totiž 1 zl. 30 kr. denně jsme měli, ale pro velikou drahotu, jež z množství lidu jak v Hradci, tak na skále pochází, dosti málo zbytku jsme podrželi.

Tuť také při té příležitosti, když byl ⁴⁾ já v Hradci, dostalo mi se s oním znamenitým a dalece rozhlášeným otcem, důstojným pánem Josefem Pingasem, tamním kanovníkem, poprvé sejíti ano i pět noclehů u něho učiniti, an[i] dřív bez všeho spatření celého půl druhého léta jsme skrz psaní jen spolu mluvili.

[404] Vypsání vrchu Trhové:

Byv já celé čtyři neděle při nakládání kamene k pevnosti Hradci vozeného ⁵⁾ na vrchu Trhově a jak ten vrch tak místa okolo něho ležící dobře spatřiv i v některých, o kterých jsem někdy nějaké zmínky v kronikách četl, byv, chuť [jsem dostal], ⁶⁾ abych ne tak pro sebe jako pro potomky nějaké popsání a vyjádření o všem tom učinil. To ač v vlasti a zemi naší, ano i v kraji, v němžto bydlím, leží, přece ale 8 mil odsud vzdálené jest, ⁷⁾ a pro podnět jiných vlastenců svých, jak mají, když se z domu někam odeberou, místa neznámá vyšetřovati a je sobě i potomkům známé činiti a tak v zemi své aspoň povědomým sebe dělati, toto vypsání zvlášť pro vás, mé milé děti, neliknuji se sem přidati.

Vrch Trhový neb Trhovka ⁸⁾ slove tak od trhání neb lámání kamene. Za starodávna tomu místu, kde kamení lámali neb skálu trhali, říkali trhovka, my nyní pravíme lom od lámání. Nyní ten vrch právě tak slouti může, neb za těch 26 let, v nichžto se od roku 1764 Hradec Králové [405] pevní a odtud všecken kámen pískový se běře, právě jest roztrhaný a rozlámaný. Leží v kraji králohradeckém, 13 mil od Prahy, mezi Cerekvicí a Vřešřovem jest jeho přední konec k východu slunce

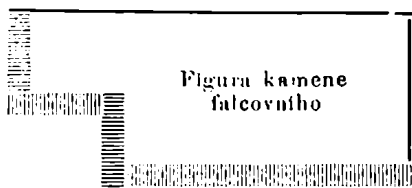
¹⁾ T. j. smíšeného. Vysvětlení viz dále na str. [408]. — ²⁾ R: přidadouc. — ³⁾ R: na 1 cubic — kubik sáh. — ⁴⁾ R: byvší já... s onymno. ⁵⁾ Byvší... vozeczyho. — ⁶⁾ R: chuť mně podjala. — ⁷⁾ R: jsoucy... mých. — ⁸⁾ Na vojenské mapě jména toho vrchu (lomu) nyní již není.

a tu je také přes něj cesta neb silnice z Prahy do Bydžova a Cerekvice přes Vřešřov ku Královému Dvoru a Trutnovu. Na té téměř silnici, kdež i dvůr samotný jménem Čenice, někdy od Čenka z Vřešřova tak nazvaný¹⁾ stojí, začíná se ten vrch, na nějž cesta od Hradce prostranná odtud též vede. Šest honův odtud již lomy kamena se začínají z obou stran cesty, která vždy uprostřed toho vrchu výš a výš vede k západu.

Ty lomy táhnou se okolo 8 honův délky a přes všecken vrch okolo 2 honův šířky. Nad těmi lomy teprv hlavní výška i krásná rovina toho vrchu se vidí. Tu s té výsosti k východu slunce na 8 i 10 mil až k hranicím moravským a hrabství kladskému viděti jest. Na poledne sám jsem spatřil horu Vysokou řečenou nad Sukdolem, tolikéž Zásmuky, Kruty a Kostelec Černý, což vše též na 10 mil odtud vzdáli jest. K západu pro lesy není vidět než kostelík sv. Gotharda nad Hořicí, malou míli odtud. [406] K půlnoci toliko Vřešřov, Lanžov²⁾ a některé ku Královu Dvoru vesnice na 1 míli odtud spatřiti se dá. Mimo to ty nejvyšší krkonošské hory i ty nad Trutnovem ležící, jak a kde sněhem přikryté jsou a blízko se zdají, pěkně viděti se mohou. Býval ten vrch porostlý lesem černým a patřil k straně půlnoční právě od polovice vrchu až dolů sedlákům do Vřešřova, druhá pak polovici do Cerekvice a Třebovetic.³⁾ Nyní těch vesnic páni dali sedlákům jinde lesy a tyto vzavše a pro ty kamenné lomy vymýtiti davše, znamenité sumy peněz od pána země (totiž 30 kr. od jednoho sáhu) dostávají.

Na tom vrchu mezi hned lomy a jamami stojí dvě hospody, první hořeňovská nad Vřešřovem, druhá cerekvická nad Třeboveticí; ty k příležitosti tam pracujícího lidu toliko slouží, pro hovada pak z nedostatku vody tam nic není. Tohoto 1788. roku vynacház[ej]í se na tom vrchu 54 lomy, trhy neb dílny, v nichžto se kámen lomí a dělá, mimo mnohé jiné již přebrané a v těch 26 letech opuštěné. V těch dělá lidu, větším dílem vojáků, okolo 300 osob. [407] Jsou pak jiní, kteří kámen lomí a jiní, kteří jej⁴⁾ tesají a připravují, ač na čisto teprva v Hradci, kdež nyní 300 kameníků se nachází, se připravuje.

Tabule se dají trhat až 8, 10 i 12 stěviců dlouhé a 4, 5 i 6 široké, 1, 2 stěvice neb jak potřeba míti chce, vysoké. Co na tabule nestačí, dělají tak řečené falce neb falcovní kámen, který na jednom konci má vytesaný falc takto:

Ten 4 stěvice jest dlouhý a 2 stěvice vysoký, široký pak, co může vynést. Z takového kamene dělají se po všech šancích krance.⁵⁾ Který pak kámen na tento falc se nehodí, z toho hranatého, 3 stěvice dlouhé, 1 stěvic vysoké i široké kamení teší a říkají jim hlaváče a ty se do každé

zdi a vazby šikují. Mnoho jiného všelijak jmenovaného a otesávaného kamena na brány a všelikteraká klenutí, pouchy a prampouchy⁶⁾ se tu lámalo, [408] ale že takové stavení již v Hradci hotové jest, protož nyní nejvíc toto troje. Který pak kámen na ty tři druhy (sorty) se nehodí, ten teprv do sáhů se rovná a sáhový neb směšný slove. Takového tu nyní přes 6000 sáhů se nacházelo.

Plat lidem od takového kamena jest následující:

¹⁾ Čenice (Cenice) je nyní obec přifařená k Vel. Vřešřovu u Hořic. Bezdůvodný je výklad názvu podle Čenka z Vřešřova; Vavák tu má asi na mysli Aleše z Vřešřova (z Riesenburka), jenž proslaviv se v dějinách českých 15. věku, zemřel r. 1442. — ²⁾ R: Lančov. — ³⁾ Cerekvice i Třebovetic jsou ve farnosti hněvčevské v okrese hořickém. Schaller (XVI, 154.) zmiňuje se při Třeboveticích, že tu lom, kde se láme kámen na stavbu pevnosti královéhradecké. — ⁴⁾ R: ho. — ⁵⁾ T. j. okraje, okolky. — ⁶⁾ Prampouch = „oblouk, sklep, překlenutý sklep neb co nějaký mostek“. (Jungm. Slovník.) —

	od lámání:	otesání:	převezení do Hradce a na místo:
Tabule větší	1 zl.	1 zl.	5 zl.
prostřední	45 kr.	36 kr.	3 „ 30 kr.
menší	30 „	24 „	2 „
falce	10 „	8 „	24 „
hlaváče	6 „	4 „	15 „

Od lámání směšného [kamene] 1 sáhu 30 kr., vyvezení 30 kr. a srovnání 30 kr., přivezení 15 zl. Sáhy směšného kamena kubické se zde rozuměti mají, totiž 1 sáh délky a tolik šířky i výšky, a takový 1 sáh stojí,¹⁾ jak zde viděti, s přivezením 16 zl. 30 kr., k tomu od každého dá se držiteli gruntu 30 kr., a tak hlavně 17 zl., pak v Hradci od srovnání 30 kr., od dovezení k rukám zedníků 1 zl., od vykladení ho 3 zl., což opět v jednom učiní 21 zl. 30 kr.

[409] Vše na tom vrchu: Při hospodě cerekvické stojí dílna kovářská, v nížto tři výhně se vidí, při nichžto ustavičně (krom neděle a svátků) kováři stojící nádobí skalníkům a kameníkům dělají a ostří.

Od těch kamenných lomů na téměř vrchu k západu slunce po velmi krásné rovině jde se asi 12 honův, tuž stojí vesnička, patří k Hořeňovsi a slove Bohánka. Před ní u cesty stojí kamenný kříž staříčský, od dešťův a času sešlý i mechem obrostlý, přes 4 lokte vysoký. V svrchním jeho dílu jest vytesaný rok tímto způsobem: 11850.²⁾ V příčině téhož neobyčejného počtu let mluvil jsem s mnohými — i v Hradci, jak by se ten počet rozuměti mohl, ale nikde docela nemohl jsem býti zpraven a protož sám sobě vykládám takto: Roku tisícím, odtud přes 18 pětistým a zase zpátkem těch 18 bera dokládám osmnáctým, aneb zrovna takto 1518. Že rozličným způsobem staří léta psávali a v tom taky svá mysteria (tajnosti) zavírali, ano i bájky časem užívali, z mnohých příkladů jest nám povědomo.

[410] Nyní, můj čtenáři, spolu sejdem s toho vrchu dolů a spatříme dle možnosti jeho okoloběžnosti.

S toho vrchu k východu slunce dolů k Hradci jedouc hned pod ním a ještě na něm stojí dvůr jménem Čenice, někdy k Vřešťovu, nyní k Hořeňovsi náležitý, samotný, od Čenka z Vřešťova [?] vystavený a tak nazvaný. Jest tu v tom vůkolí ves Čenkov i Čeňovice,³⁾ vše od téhož Čenka nazvané, [?] — ač já smýšlím, že snad od Čenka z Vartemberka,⁴⁾ slavného někdy pána: byl-li je však kdy držitelem Vřešťova, to nevím, neb ani Paprocký toho nehlásí.

Cesta do Hradce: Od toho dvora k Hradci dále jedouc jest cesta rukou lidskou dělaná k vrchu jinému, ostrému, kterýž Cerekvický slove a pro svou příkrost k vůli této kamenné jízdě prokopaný a zmírněný jest. S něhož dolů zase jedouc zůstane na levo ves Žiželoves, v níž kostel nově vystavený ještě neovrhnutý krásu činí.⁵⁾ V té vsi někdy sídlo rytířské bývalo, jakož pak Václav Kordule z Sloupna tam umřel i pohřben léta 1559. [411] Nad tou vsí výš na levo za lesíkem leží ves Hustiřany,⁶⁾ kdež znamení a statek jest dodnes onoho prvního hnízda

¹⁾ R: koštuje. — ²⁾ Ve svém Soupisu okresu novopackého (Praha, 1909) má na str. 11. Cechner náčrt tohoto kříže — Božích muk, jež postaveny z hrubozrného, valně již zvětřalého pískovce. Osmiboký jehlan nese architrav s vyčnívajícím křížkem. V příčném břevnu kříže vytesáno: V 83 O. U paty kříže jest monogram z liter N, V a dvou B. Původ Božích muk klade Cechner do konce 16. století. Ves Bohánka jest přifařena k Jeřicům. — ³⁾ Snad myslí tu na Čenov u Stračova v okrese nechanickém a Čeňovice u Lanškrouna. Celý výklad mylný. — ⁴⁾ Dle Sedláčka (Hrady a zámky, II., str. 229.) nepatřil Vřešťov Čenkovi z Vartemberka, — ⁵⁾ Žiželoves přifařena k Hoříněvsi (Hořeňovsi). Bývalý farní kostel žiželoveský byl r. 1769 rozbořen, nový založen a r. 1777 dostavěn. J. M. Král, Průvodce po bisk. královéhrad., II., 125.) — ⁶⁾ Přifařeny k Chotěborkám.

rytířů Zárubův z Hustiřan, ač i taky Bukovští, Rodovští a Chvalkovští z Hustiřan se psávali. Tu ves pominouc přirazí se ke vsi Želkovicům,¹⁾ jež zase na pravé straně při samé cestě stojí. Hospoda pak jak pro ves, tak pro formany sloužící leží na silnici a slove „u dvou zajícův“. Jsou pak na tabuli dva zajícové namalováni a nápis pod nimi německy i česky „My tři“, odkudž čtveráctví viděti, neboť kdo to čte, za třetího k těm dvěma²⁾ připočítává se. Odtud dále jedouc skrz ves Vrchovnici, (ač mnozí místo V M vyslovují a Mrchovnice praví, což sám nechválím), potom vzhůru nechaje na levo ves s kostelem farním a staré panské sídlo i podnes zámek prostranný a nyní kancelář i obydlí krajského hejtmána kraje hradeckého, Hořeňoves³⁾ (kdež jsem taky v příčině zlé cesty s týmž krajským hejtmánem mluvil), přijede se ke vsi Máslovědům, ač opět mnozí Máslojedy praví. [412] Odtud přijede se k Nedělišti,⁴⁾ ves tak řečená, kdež staré rytířské sídlo, nyní Dobřenských z Dobřenic, a kostel filiální, nyní administratura, se vynachází. Z Nedělišť⁵⁾ přijede se k jedné hospodě, slove Světi, a odtud do Hradce. Ve všem ta cesta ze skály do Hradce má délky 2 $\frac{1}{2}$ míle české.

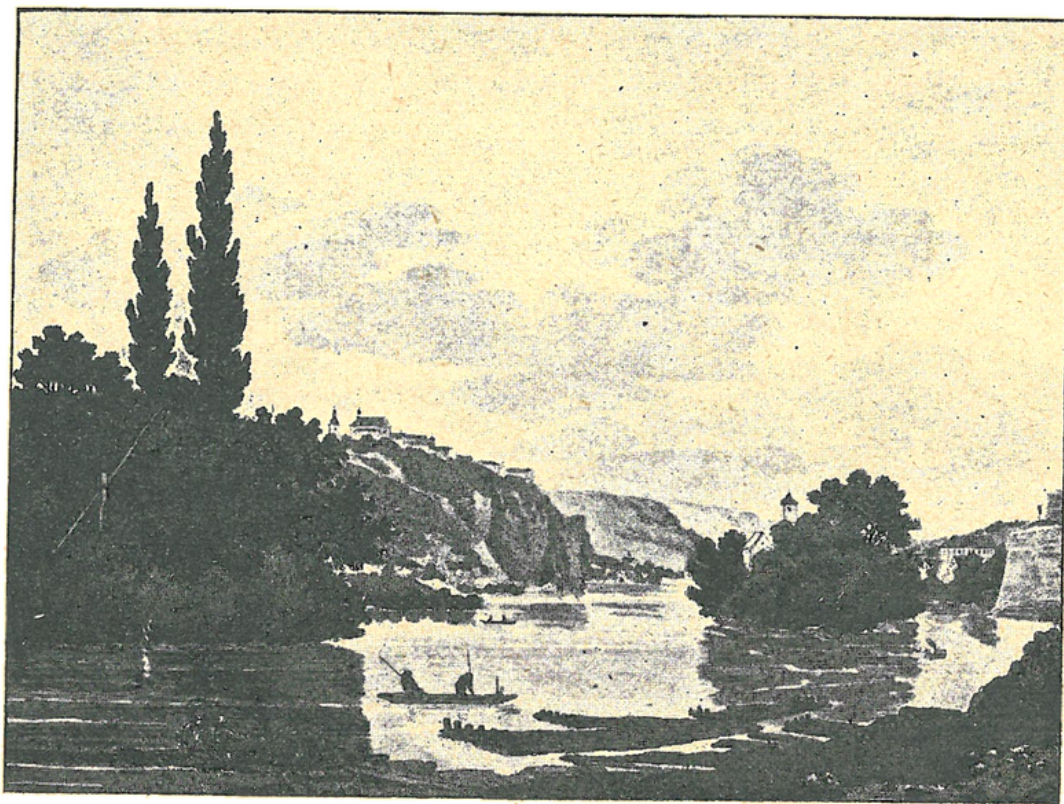
Již zase k vrchu tomu se vraťme a jiná okolo něho ležící místa spatřme.

Právě naproti dvoru Cenici pod týmž vrchem k polední straně jest ves Cerekvice, v níž starožitné panské sídlo, nyní krásný zámek s zahradou od rodu Brownovského⁶⁾ vystavený se spatřuje. Držitelové té Cerekvice za starodávna byli mnozí. Roku 1562 byl na ní pánem pan Jan Leskovec z Leskovce,⁷⁾ císařská rada, a ten roku 1525 byl kmotrem synu pana Jana Trčky z Lípy spolu se panem Jindřichem z Rožmberka a panem Adamem z Hradce, kteréžto dítě dostalo jméno Jindřich. Rod ten, jenž panský býval, již dávno vyhynul. [Jiný]⁸⁾ Jan Leskovec z Leskovce roku 1562 spolu s jinými mnohými pány a rytíři náklad vedl na vytištění velikého bylináře doktora Matthioli, kterýž doktor Thadeáš z Hájků [413] v češtinu z latiny uvedl a Jiří Melantrich z Aventinu výslovně vytlačil.⁹⁾ Na skonání věku 15. a začátkem 16. vládli Cerekvici páni Zárubové z Hustiřan,¹⁰⁾ jakož pak právě roku 1600 byl tu Karel Záruba z Hustiřan, spolu pán na Radimí u Plaňan.¹¹⁾ Bratr jeho pak, Bohuslav Záruba z Hustiřan, byl na Třeboveticích — jest ves s dvorem při samé, co by dostřelil, Cerekvici. Tito Zárubové až přes 100 let tou Cerekvici vládli a v ní blíž zámku krásný kostel pod jménem Zvěstování Panny Marie vystavěli.¹²⁾ Okolo něho po celém hřbitově ve zdi

1) *R* nesprávně: „Želeticům“. Želkovice i dále uváděné Vrchovnice a Máslejedy (Němci užívají označení Máslověd) jsou přifařeny k Hoříněvsi. — 2) *R*: štvěrací... dvoum. — 3) „L. 1778, v čas válečných s Prusany nepokojů, krajský úřad z Králové Hradce do hořeňovského zámku byl přenesen, tu až do l. 1792 pozůstal.“ (J. M. Král, Průvodce po bisk. královéhrad., II., str. 125.) Panství hoříněveské patřilo tehdy Janu Karlovi hraběti Sporkovi, od něhož je silně zadlužené koupil r. 1790 císař Josef II. a spojil je s panstvím smiřickým, již r. 1780 od Jana Václava Jos. knížete Paara odkoupeným. — 4) Nedělišť a Světi patří farou ke Všestarům u Hradce Král. Majitelem jeho tehdy byl Jan Josef Dobřenský, svob. pán z Dobřenic, c. k. skutečný komoří. — 5) *R*: Nedělišť. — 6) *R*: Braunovského. — 7) Zde se Vavák zmýlil. Tato Cerekvice patřila tehdy (od 2. polovice 16. stol. až do r. 1726 s malými přestávkami) pánům Zárubům z Hustiřan (r. 1562 byl v Cerekvici Zdeněk Záruba z Hustiřan, jenž zemřel před r. 1570.), co pak Vavák píše o rodu Leskovců z Leskova, ti drželi Cerekve (Dolní, Horní a Novou) v okr. hejtm. pelhřimovském. Jan Leskovec z Leskova, pán na Kamenici atd., kmotr Jindřicha Trčky z Lípy, zemřel r. 1545. — 8) Vavák opět omylem píše: „Týž Jan Leskovec“ atd. Tento druhý Jan z Leskova, jenž přispěl na vydání Hájkova Herbáře, zemřel r. 1583 či 1584. — 9) Roku 1562. — 10) Viz pozn. 2. *R*: věku 1500. . 1600 — 11) Zemřel r. 1619, Bohuslav r. 1591. — 12) Kostel Zvěstování P. Marie vystavěl svým nákladem r.

hřbitovní stojících i v zemi ležících kamenů hrobových, Zárubův i jiných p. pánův tu odpočívajících svědectví, bylo velmi mnoho, které, když politika nynější hřbitov rozházela, těla mrtvá do Hněvčovsi čtvrt míle odtud nositi poručivši, nynější držitel, jenerál Filip Jiří hrabě Browne z Montanny,¹⁾ odtud vzíti a v zámku schodů z nich nadělati dal. Dne 1. června tohoto roku byv já v témž kostele, téhož jenerála Browna, jenž 30. máje tam přijel, jsem spatřil.

[414] Vše pod tím vrchem k polední straně v rovné linii s Cerekvicí a Třeboveticí jest ves se starým rytířským sídlem, slove Jeřice. Roku 1483 byl tu seděním pan Jan z Holohlav²⁾ a ten toho roku potvrzoval práva a svobody městské městu Bydžovu, jsa k tomu s některými jinými pány od krále Vladislava poslán. Prodal pak Bydžovským právo a plnost svobody, spolu i některé vesnice pan Ceněk z Vartm-

Vyšehrad.

berka léta 1407, a potvrzení svého došly teprva [roku 1483 po 76 letech. [?] ³⁾

Od Jeřic — nechaj[í]ce dalšího popisování vesnic pod tím vrchem ležících, neb i městečko Hořice a Holovousy⁴⁾ pod ním leží a on svou

1719 Jan Adam Záruba hrabě z Hustiřan. Klenba kostelní, elliptická kopule, sřítla se r 1854 a nahrazena zrcadlovou klenbou z omítnutých prken. (Cechner, Soupis XXXI., 12.)

¹⁾ Filip Jiří hrabě Browne (či Broune, R: hrabě z Braune a v Montani) z Montanny a Camus, c. k. skuteč. komoří a generál podmaršálek, zemřel 19. prosince 1803. V cerekvickém kostele má náhrobní kámen ze sliveneckého mramoru; podobně i jeho choť. (Cechner, Soupis XXXI., 19.) — ²⁾ R: z Holochu. — ³⁾ Myslí snad potvrzení výročních trhů králem Vladislavem r. 1473. — ⁴⁾ Přifařeny k Chodovicům u Hořic. R: Holofousy.

délku až za těmi Holovousy $1\frac{1}{2}$ míle od lomů kamenných skončuje, — poberem se zase vzhůru do toho vrchu zrovna a přijda k ma'e vesničce, slove Chlumeck neb Chlomek,¹⁾ která již v přivrší leží, vyjde se na krásnou zase téhož vrchu rovinu, kdež ves leží, slove Bohaňka, k Hořeňovsi náležitá. Před tou na cestě stojí kříž kamenný, přes 4 lokte vysoký, staříčkový, na němž se spatřuje rok takto vytesaný: 11850.²⁾ Není tam žádný, kdo by rok ten právě rozsouditi a trefiti mohl, ano i když byl já v Hradci v slavné společnosti a dal jej³⁾ psaný ven, rozličně se počítal. [415] Že pak každému svobodno zůstavá takové uzle rozvazovati a našich starých skrytiny (zakryté věci) vyhledávati, já sám ten počet roční aneb letopočet vyslovuji takto: 1 tisící, odtud přes 18 (osmnáct) 50 (pět s nullou) pětistý a zas zpátkem na těch 18 (osmnáct) osmnáctý, aneb zkrátka takto: 1518.⁴⁾ Na starší věk výš již se jíti nemůže, protože před tím německé cifry (počty) v užívání nebyly a tak ten vytesaný rok 11850 podle mého zdání tak nejsnáze, tuším, totiž 1518 usouzen býti může. Takových zakrytých letopočtů v kostelích, zámcích, na zvonech, hrobích i jinde dost často najdeme.

Od té vsi Bohaňky na druhou stranu vrchu dolů se bera, všeho již jiného nechaje, jediný Vřešřov toliko přisadím neb hodno jest. Kterýž abych raději odbyl, pěší cestkou k němu sejdu. Tou když se dolů velmi ostře sstupuje, prve nežli se na roveň vejde, jest studýnka čisté a studené vody, která z ní valem zase dolů stružkou teče a ta jediná všechen ten lid na tom vrchu pracující i zůstávající napájí. Od té když se na rovinu sejde, hned vršek jiný se tu vidí, na němžto někdy šibenice vřešřovská stávala. [416] Odtud po čisté rovině přijde se do vsi Vřešřova, ač někdy městečko svými dosti pěknými svobodami obdařené bývalo. Německy jmenovalo se Bürglitz.⁵⁾ Nad ním jest kopec kulatý, z té rovně dosti vysoký, ale pro okolo ležící mnohem vyšší vrchy z daleka nepatrný. Tam od starodávna stával hrad týmž jménem Vřešřov řečený a byl hnízdo rodu panského, jenž se psával z Vřešřova, jakož pak věku 15.⁶⁾ Aleš z Vřešřova velmi slovutně v Čechách rytířoval. Rod ten vyhynul, prve než Paprocký kroniku svou psal a protož o něm nic nepíše. Na témž vrchu dosti vysoké kusy zdí ještě v sedmi-letou vojnu stálo, když jsem já tudy jezdíval, ano r. 1761 když jsem jel⁷⁾ přes ten Vřešřov a na poledne tu stál, pranýř, vůbec planýř, tam stavěli, kterýž tu až posud stojí. Nyní sklepy toliko tam se spatřují, o nichž tam také onano bláznová pověst jde, že prý poklady jsou tam a žádný že do vnitřka přijít nemůže, o čemž někdy. Kostel dole v městečku aneb již raděj ve vsi jest pod jménem Všechn Svatých a farní, ač nyní k chotěborkovskému faráři podřízený — a ti lidé chudátka ani kantora tam nemají. Několik osob toliko čísti tam umí, — bída. Žádný na ně nedbá a oni sami neumějí sobě pomoci, sprostnost.

[417] V tom Vřešřově byv já v den sv. Jana Nepom. odpoledne a nadav se, že bych v kostele něco mně milého (nějaký zvuk starožitnosti) spatřiti mohl, dal jsem jej⁸⁾ sobě otevřít, ale proti naději shledal jsem, že on buď na skonání věku 16., aneb na začátku 17. přestaven a obnoven jest⁹⁾ a protož starožitnosti jeho s tím přestavováním zašly. Toliko v kůru vedle velkého oltáře při straně epištolní ve zdi vsazené jsou dva kameny hrobové podle sebe s erbem Kordulovským z Sloupna s těmito nápisy: ¹⁰⁾ I. „L. P. 1612 dne 12. listop. umřel urozený a sta-

¹⁾ Chloumka Jeřická, přifařená k Jeřicům. — ²⁾ Viz totéž již na str. 47. — ³⁾ R: Negnit ... i byvši já ... dadouc ho. — ⁴⁾ R omylem: 1580. — ⁵⁾ R omylem: Frimburgk. — ⁶⁾ R: věku 1400. — ⁷⁾ R: 1761 jedouc ... tu stojic. — ⁸⁾ R: ho ... od devřiti, ... vzazene. — ⁹⁾ Starý kostel Všechn Svatých r. 1723 vyhořel a byl hrabětem Janem Michalem Šporkem znovuzřízen jako filiální kostel farnosti chotěborské. R. 1850 byla ve Vřešřově znovuzřízena samostatná fara. (Cechner, Soupis XXXI., 173.) — ¹⁰⁾ Cechner v Soup. XXXI., str. 176., má oba kameny zaznamenaný na straně evangelní. Nápisy se však z části neshodují, Vavák asi něco

teczný ritirz Wienek Kordule z Slaupna a na Wrzesstiwie, zde od-[počívá]“; na II.: „L. P. 1616 dne 31. brzezna umrzela uroz. paní Johanka Kordulowa z Slaupna, rozená Berżkowska z Ssebjrżowa, zde odpoczjwá. Proste Pána Boha za gegi dussi.“ Takové též erby a náoisý na kazatelně se spatřují, kteráž jest krásně z kamena vytesaná a čistě složená, jako by z jednoho kamena vyryta byla. Jest pak postavena roku 1617, po smrti těch manželů, odkudž znáti, že ti manželé na ni odkaz učinili a ji stavěti poručili, kteráž po jejich smrti zhotovena jest.¹⁾

[418] Dne 13. máje, v úterý svatodušní, u města Poděbrad za mostem labským stojící kostelík pod jménem Nanebevzetí Panny Marie, roku 1515 založený na tom místě, kde stínadla bývala a kde roku 1496 oněchno 10 havířů nevinně sřato bylo, o nichž Hájek, při kterémžto samém taky kostelíku stával dub přetlustý, na němž žaludy s kápěmi havířskými každoročně rostly, o němž, kdy větrem zkázu vzal, již tehdy hned spis tento ukázal,²⁾ — ten, pravím, kostelík, jenž byl³⁾ od nynější politické mocnosti prodán a od obce města Poděbrad koupen, tatáž obec z lásky pocty Boží zase jej Bohu vrátivši, dnes z kostela farního procesí tam vedla, kdež pastýř města toho, důstojný otec, pan Antonín Ziegelheim, kanovník titulární králohradecký a domácí děkan, jej znovu posvětil a službu Boží vykonal. Páni měšťané, již prv rozličné věci odtud koupili, zase to vše darmo vrátili, ano před tím v sobotu, 10. máje, k vezení odtud pobraných a v zámku složených zvonův a k zavěšování jich v hojnosti se sešli. Dnes pak v takovém množství jak městského tak vesnického lidu bylo, že okolní plac okolo kostela přikryt byl a každý takměř radostí plakal. [419] Na ten den řeč od starodávna ustanovená z knihy Zachariáše proroka v 11. kapitole zdaliž se k tomuto skutku v tom kostele prv i nyní sběhlým nešíkuje, každý tuž kapi-tolu přečta sám sud.⁴⁾

Při konci máje a na začátku června obilí mělo cenu: Pšenice 6 zl., žito 5 zl., ječmen 4 zl., oves 2 zl. 15 grošů. Sena centnýř 1 zl. 5 grošů. Mezitím sucho veliké skrz celý měsíc červen panovalo. Obilí od mrazu zhubené zase tím suchem větší zkázu vzalo; při horách pak, kde mrazy neuškodily, žita velmi zrostla a všechna ouroda hojnější byla. Rovně i zde přece divným Božím řízením ouroda na všem obilí hojnější než po minulé dvě léta byla, obzvláště na slámu, tak že i stohy u vesnic se spatřovaly. Žita ale přece jak oněmno mrazy, tak suchem zhubené jsoací málo sypala. Při konci června obilí cena přibyla: Pšenice měla 7 zl. 15 i 30 kr., žito 6 zl. 15 kr., ječmen 4 zl., oves 3 zl. Místem při horách taky žito za 7 zl. bylo.

chybně četl. Odchylek zde neuvádím a neopravuji (jen opraveno v prvním nápisu R: 6. listop... Weniek). Viz i u Krále. (Průvodce, II., str. 137.)

¹⁾ To jest omyl. Na pravé straně kazatelny jest nápis, že byla vytesána léta 1615 „původem a nákladem Jana Duchka Borovnického, tehdaž ouředníka na Vřešťově“. (Král, Průvodce, II., str. 138.) — ²⁾ Roku 1777. Viz Pam. I. 1., str. 89. — ³⁾ R: kostelík byvší... Cygelhajm. —

⁴⁾ Není a nebyla tehdy na ten den epištola ze zmíněného proroka. Kazatel si asi text ten sám vyvolil a četl za základ svého kázání. Mohla v tom býti silná narážka protivládní, ač-li ovšem třeba nejednalo se jen o hříčku, že ve verši 2. psáno: „kvilte, dubové“ atd.

[420] Na den vlastence našeho sv. Prokopa místem již lidé žita žali. 7. a 8. července veřejné žně se začaly, které, buď Bohu chvála, hojnější nežli v roce 1786 a 1787 byly a dle mandel do počtu hojných žní počísti se mohou. Zrna na svpku ač mnoho není, ale jest v jádru lepší a moučnatější a protož užitečnější. Sena taky více než po předešlá dvě léta se naklidilo. Kdo časně obilí namlátil a do trhu vezl, ještě je ¹⁾ takto zpeněžil: Pšenice nová měla 6 zl., potom okolo sv. Jakuba 5 zl., žito 4 zl., ječmen 2 zl. 30 kr., oves 1 zl. 45 kr. Jak se žně začaly, udeřila taková parna, že najednou hned všecko obilí uzrálo ano uschlo, tak že o sv. Jakubě dosti již pšenice doma bylo i taky ovsa. V posledních dnech července již i prosa se klidila, což dávno se nestalo.

Toto ještě přisadím: Když tak nyní onde i onde množství rybníků se ruší a místo nich pole se vzdělávají, na takových rybnících letos znamenitá ouroda obilní lidí potěšila, nebo 15, 20 i taky 25 mandel po korci pšenice a ječmena klidilo se. Bohu díka!

[421] Na začátku srpna obilí cena již spadovala: Pšenice rovná míra v Praze platila se 1 strych za 4 zl., žito 2 zl. 45 kr., ječmen 2 zl. 15 kr., hrách a čočka 3 zl. 45 kr., oves 1 zl. 30 kr., sena centnýř 54 kr. a za ty peníze zde vrchovatá míra byla. Když pak všecko téměř vojsko z Prahy a celé země do Uher proti Turku odešlo, ještě více obilí spadlo. Okolo půl srpna pšenice měla 3 zl. 45, 40 i 36 kr., žito 2 zl. 30 a 36 kr., ječmen 1 zl. 54 kr., taky 1 zl. 5/ kr., oves 1 zl. 24 kr., hrách 3 zl., seno 30 kr. a taky 36 kr., vždy tak: zde vrchovatá jako v Praze rovná.

Tohoto měsíce dle nejvyššího poručení ²⁾ všechny lidské kosti z kostnic, zvláště kde mnoho se jich vynacházelo, vybrané a do země zakopané jsou. Někde v samé kostnici zem hluboko vybravše tam je zahrabali. V Škramníku byla ³⁾ kostnice v stráni aneb v přívrší roku 1727 vystavena a od dveří hluboká, protož tam ač převeliké množství kostí narovnaných, všechny zůstaly, na něžto po shoru zarovnané něco země když se nanosilo, půda podnožní zároveň s prahem dveřním vyrovnána jest. Mohu říci, že jest tam až přes 20 fasuňkových for kostí pod zem schováno.

[422] Toto pod zem zakopávání kostí není nové. I za předešlých časů tak je zakopávati musili; nebo můžem[e] pomyslit, kdyby při každém kostele, obzvláště kde velké osady jsou, hned od dávna všechny kosti pohromadě byly, že by kostnice jako nějaká stodola velká býti musila, aby je schrániti mohla. Příklad toho: V těch místech, kde se nově kostnice stavějí, obyčejně všechny kosti se tu pod zem[i] schovají, a přece za mnoho let zase téměř plná kosti se spatřuje. Jako i tu v Škramníku při stavení této kostnice roku 1727 jen něco bělejších kostí do ní dáno bylo, ostatní všechny (jakž naši otcové nám pravili) se pod zem[i] schovaly, a přece nyní za 50 let ta tak volná a hluboká kostnice z každé strany šesti řadami ⁴⁾ až do vrchu trámů naplněna byla (v pravdě přes 20 vozů kostí v ní bylo), že by ještě za 50 let všechna vyplněna býti mohla tak, až by se do ní ani vejiti nemohlo. Příčina zde tak mnoho kostí jest, že se k tomu kostelu ze sedmi vesnic lidé pohřbívají.

Dva hrobové kameny v té kostnici jsoucí, z nichž chodba k oltáři udělána byla, pro velikou tíž zůstaly na místě a jsou kostmi a zemí zasypané. Nápis a rytina jest na nich [423] těch pánův Blanických a na Cerhýnkách, z nichžto jeden v kostele a sice poslední z toho rodu

¹⁾ R: ho. — ²⁾ Gub. nařiz. ze 16. srpna 1787? Jaksch sub: Beinhäuser.) — ³⁾ byvší. — ⁴⁾ A: řady.

po pravé straně ve zdi vsazen jest.¹⁾ V erbu svém nesli devět jahod třemi řádky pod helmem.

Na začátku září pšenice se platila za 3 zl. 42 kr., taky pěknější 3 zl. 45 kr., žito 2 zl. 45 kr., ječmen 2 zl. a místem 2 zl. 6 kr., oves 1 zl. 15, taky 18 kr. Hrušek 6, 8 i 10 i 12 za 1 kr., jablek tolikéž, švestek 40, 45 a taky 50 za 1 kr. Mezitím suchota země veliká opět byla, že jsme nemohli ozimní obilí sít. Na druhé pak straně Labe u vsí Bobnic, Budiměřic a Chleb, tam pro časté deštiky mokro bylo, až i taky polní práci a setí obilí zbraňovalo.

[424] Dne 9. září Aloisius kníže z Liechtenšteina, maje s sebou knížete Jindřicha z Aueršperku,²⁾ hrabě[te] Filipa z Šternberka, Vincencia z Valdštejna a některé jiné vysoké pány, ze Zásmuk do Radimě přijeli a v bažantnici, která mezi Radimí a Milčici leží, kamž ze všech šesti panství bažantů a koroptví nanošeno bylo, od 9 hodin ráno až do 3 s poledne střelbou se obveselovali. Potom v zámku radimském nasytivše se, hned ten večer knížata Liechtenstein s Aueršperkem na Žleby, hrabata Šternberk s Valdštejnem na Zásmuky a jiní jinam se rozjeli.

Zde musím přidati, že to nepatrné místo, jež v „Babinách“ od starodávna slove a za naši pamět k vůli honbám od hraběte Kinského, držitele někdy Radimě, vysázeno jest, již od tolika slavných pánů jak za Kinského, tak za Liechtenšteina³⁾ procházeno a oslaveno jest, jakož pak každou předešlou zde honbu tento spis ukazuje.⁴⁾

Dne 10. září pan [Filip]⁵⁾ z Kinnartu, rozený Nizozemec, hejtman od Gemmingen regimentu, jeda ze Smiřic do Prahy a odtud do Nizozemí na urlaub neb dovolení, dle nějaké pověsti sem ke mně přijel a sytě se mnou pořečiv zase do Prahy cestu svou konal. Jest pán vysoko vtipný [425] a spatřiti něco žádostivý, jakož pak místo, kde v roce 1757 dne 18. června bitva mezi císařskými a Prušáky se stala, když jsem mu ukázal a potom uhledav u Kvízova statku kuchyň nádhernou, starožitnou, i tam spatřiti ji šel, kdež i do sklepa velmi nákladného jsem ho také uvedl. Takové věci já taky rád konám a zajisté mnoho na tom záleží, nebo spatřiti více jest nežli praviti a větší zkušenost pochází od spatření než od slyšení.

Kdo nic nezkusil, nic neumí povážiti;

kdo málo viděl, těžko mu časem mluvíti.

13. září u večer přišel deštík, který některá pole naše v tu stranu k Střebestovicům velmi hojně svlažil. Ve vsi něco maličko sprchlo a po jiných stranách ani nekáplo. Někteří sousedé i já sám, nevědouce, aby tak hojně u Střebestovic bylo pršelo, nejeli jsme tam orat, až z pověsti třetí den a tu k podivení spatřili jsme hojnou vláhu. Na jednom mém poli za Roudníkem, které jest 44 záhony široké a troje hony dlouhé, do polovic pršelo a byla vláha, od polovic pak sucho. V tomto ozimním setí seli jsme žita velmi koukolná, neb tak se letos koukole urodilo z příčiny sucha, že nebylo možná nijakž od žita ho oddělit. Kdyby ale nyní vláha přišla a on vzešel, tak by z jara zmrz[l] a zkázu vzal. [426]

¹⁾ Náhrobní kámen vладыky Vilíma Blanického z Blanice a na Cerehynká h, zemřelého r. 1584. — ²⁾ Kníže Jindřich Josef Auersperg. R: Augšperk. — ³⁾ R: Lichtenštajna. — ⁴⁾ Pam. I. 2., str. 187. — ⁵⁾ Doplněno. Ve vojen. schematismu z r. 1805, 1807 uveden jest Filip Kinnart jako nadporučík u I. pěš. pluku českého (Aremberg, dříve Gemmingen). R: Nidjerlander . . . Nidrlandu . . . Urhlaub.

Přes celý měsíc September — září — časy slunečné velmi pěkné a povětří tiché bylo, odkudž krásná a obzvláštní setba obilí se konala, krom že okolo nás suchota panovala.

Ku konci září obilí naklizeného desátý díl, žita a ječmena neb ovsa, již začínalo se skládati. Na naši ves Milčice vypadlo 63 měrice 2 mázlíky žita a 103 měrice 4 mázlíky ječmena.

Odtud i cena v obilí přebývala: Pšenice okolo sv. Václava měla 4 zl. i taky 4 zl. 6 až 12 kr., žito 3 zl., ječmen 2 zl. 15 kr., oves 1 zl. 15, 18 i 20 kr.

Na začátku října suchota vždy panovala. Nemohoucí se dočkat dešťové vláhy, vždy přece jsme obilí ozimní seli, ač špatně vycházelo a urostalo.

6. téhož guberniální a krajské poručení přišlo, dle kterého opět tyto kraje do Králové Hradce materialia pevnostní forovati musily: kraj hradecký, bydžovský a boleslavský kámen pískový z vrchu Trhovky, kraj chrudimský kámen tvrdý z hory Kunětické a kraj čáslavský cihly z těch okolo Hradce nadělaných forotů. Dle toho rozvrhu na naše panství poděbradské nařídilo se 58 for na 10 dní, což učiní 580 for. Že pak všem poddaným za těžko velmi se vidělo tam jeti, neb z jara při tamním forování všecka hovada [427] k zedření tam přišla, protož každý uvoloval se raděj takové fůry platiti. K tomu cíli pan vrchní řiditel se panem sirotčím pana Josefa Holešovského, měšťana a konšela v Sadecké, a mne s ním opět, jako z jara, do Hradce poslali, zdaliž by tam ty fůry jednat se daly. Kamžto my dne 14. října přijedouce, všechny ty fůry po 1 zlatém jsme zjednali a protož za ně z panství 580 zl. složeno býti musí.

Dne 12. října, v neděli 22. po svatém Duchu, v zámku poděbradském guberniální komissí skrz jednoho téhož nejvyššího zemského ouřadu radního, Jana Pavla Buol svobodného pána z Buol¹⁾ a sv. Štěpána řádu rytíře, držela se. V týž den já [chtěl jeti]²⁾ se panem Holešovským do Hradce a v zámku se [hlásil, avšak] pan vrchní s panem sirotčím mně jeti nedali, dokud ta komissí odbyta nebude, že oni témuž pánu odpovídati na mne se nejvíc bezpečí. Stalo se tehdy, že odpoledne potom skrze celou hodinu já sám témuž pánu jsem odpovídal a na jeho otázky, jichž přes 30 bylo, a ty kněží, škol, kantorův, dětí, nádobí k ohni, vázání psův, trestův a pánův oficirů se týkaly, s jeho spokojeností řečil, ač mezi mnohými [428] rychtáři nemálo závistí jsem získal, že prý jen se mnou ten pán tváří ke mně obrácenou mluvil a ne s kým jiným. Já ale po každé otázce jsem mlčel čekaje, aby jiní mluvili; když ale žádný nemluvil, já teprva jsem odpovídal. Sice naši ouřední páni a moudří rychtářové byli s tím dobře spokojeni a mně chválu dávali.

¹⁾ V Rossenmüllerovském kalendáři S. Adalberti na rok 1781 uvádí se: Jan Pavel svob. pán Buol, rytíř řádu sv. Štěpána, c. k. skutečný dolnorakouský vládní rada. — ²⁾ R: já jedouce . . . se hlásivše, pan atd.

Dne 18. října přijeli jsme z Hradce a dne 19. přšlo hojně. Potom až do 26. více dešťův přišlo, až cesty byly zlé, neb prv množství prachu v cestách bylo. Dle čehož, kdybychom¹⁾ dřív za sucha ty fůry v Hradci nebyli zjednali, nyní mnohem víc za jednu fůru dáti bychom byli musili.

Obilí opět připlácelo: Pšenice 4 zl. 30 kr., žito 3 zl. 30, ječmen 2 zl. 30 i 36 kr., oves 1 zl. 24 kr. Do našeho důchodu začali bráti ječmen za 2 zl. 24 kr. rovnou míru.

Toto ještě k Hradci přisadím, že byv tam a pro nepřítomnost pana krajského komisaře nic jednat a zavřít nemoha a tudíž zaháleje a maje své koně a svůj vůz s sebou, uzdalo mi's, abych na pevnost Josefstadt²⁾ (Josefovo město, vůbec Ples) sjel a [429] takovou spatřil. Tovaryše cesty, ano raději vůdce hned jsem dostal velebného otce, pana pátera Františka Svendu, exjesuitu,³⁾ s nímžto příjevše tam u jisté paní Štumfové,⁴⁾ řeznice, téhož pátera přítelkyně, předně dobrý nocleh jsme měli, za druhé ráno, když jsme pozdravili⁵⁾ tamního místa a pevnosti duchovního otce [P. Ondřeje Krocha],⁶⁾ ten nás všudy pohodlně provedl a svobodně obzvláštnější věci ukázal, čemuž já taky proto, že jsem s sebou svého staršího syna, Josefa, měl, jenž mne vezl, velmi povděčen jsem byl a s radostí to spatřoval. Tato pevnost, jakož i každá jiná nedá se tak vypsati jako vyrýsovati aneb očitě spatřiti. Protož o pevnosti, vzhledu a slávě toho stavení více nepřidávám, jen to, že hodno jest, aby každý vzhlednější vlastenec místo to ohledal a spatřil, při čemž pozná, jak tento poslední věk místo to ve vlasti naší ležící tak chutně a nákladně oslavil.

[430] Tohoto měsíce desátý díl ourody zemské podle již kolikas letního uvedení (tak jak každý gruntovník po žních se přiznal) ponejprv letos skládati, v hotovosti aneb na panské špýchary odvésti nejvýš poručeno bylo.⁷⁾ Na naši ves Milčice takové ourody vypadlo, totižto desátý díl, žita 63 měrice 2 mázliky a ječmena s ovsem 103 měrice 4 mázliky. To všecko obilí zde dne 29. října po celé vsi změřeno a 30. téhož do panského poděbradského špýcharu odvedeno jest. Toho času obilí rovná česká míra se platila: Žito 3 zl. 18 kr., ječmen 2 zl. 24 kr., oves 1 zl. 30 kr. Následovně rakouská měrice žita 2 zl. 12 kr., ječmena 1 zl. 36 kr., ovsa 1 zl. Stálo⁸⁾ tehdy žito 138 zl.

¹⁾ R: kdybychme. — ²⁾ R: Jozeffstát. — ³⁾ Známý spisovatel a vlastimil z doby probuzení. Po zrušení řádu jesuitského byl r. 1776–83 duchov. správcem v Novém Hradci, pak žil ve svém rodišti v Hradci Král. (kromě let 1792–97, kdy byl nedělním kazatelem u sv. Barbory v Kutné Hoře). R. 1814 veliký požár v Hradci Král. zničil mu velikou část jeho knih. (Hlavní jeho dílo: Zlatý, stříbrný atd. obraz města Král. Hradce nad Labem.) Po té bydlil v blízkém u Hradce Kydlinovském mlýně, kdež 15. února 1822 zemřel. — ⁴⁾ Při křtu dne 23. března 1801 jest zapsána jako kmotra „Margarethe Stumpfín, Bürgerfrau von hier.“ (Z far. archivu v Josefově. — ⁵⁾ R: ráno pozdravivše. — ⁶⁾ Jméno vynechané doplněno. Dle vojen. farního archivu v Josefově vedl tam v letech 1784–1792 duchovní správu „P. Andreas Kroch, Caes. Reg. Fortalitii Capellanus.“ — ⁷⁾ Patent z 9. června 1788 (Steuerfond). — ⁸⁾ R: koštovalo . . . magacyň koštoval.

44 $\frac{1}{4}$ kr., ječmena odvedeno 42 měrice 8 mázlíků, za něj 68 zl., ovsa odvedeno 60 měric 10 mázlíků, za něj 60 zl. 37 $\frac{1}{2}$ kr.; v jednom tehdy ten magacín stál 267 zl. 21 $\frac{3}{4}$ kr. Co naproti tomu dostanem, čas ukáže.

Mezitím v posledních dnech října valně ještě onde i onde žita lidé seli a poněvadž pěkná vlaha byla, takové setby krásně vycházely.

[431] Na začátku listopadu obilní cena se zvyšovala v příčině odváděného v celé zemi magacínu. Vrchový korec pšenice platilo se za 4 zl. 36 a 40 kr., žito 3 zl. 36, 40 i 45 kr., ječmena 2 zl. 36 a 39 kr., ovsa 1 zl. 30 a 33 i 36, okolo 10. listopadu již byl oves za 1 zl. 45 kr.; sena 1 centnýř za 45 a 48 kr.

6. listopadu Jeho Milost krajský hejtman kraje bydžovského¹⁾ spolu s svým sekretářem v zámku poděbradském se vynacházel, kamžto z měst Poděbrad a Sadské po dvou z rady i také všichni rychtářové z celého panství sejít se musili. Otázek, které na nás dával, měl knihu; od 11 hodin až do 3 z poledne z té knihy se nás tázal.²⁾ Větším dílem všecko to, nač se tázal, již jest uvedeno, krom tohoto: Zdaliž na jarmarcích v městech všichni řemeslníci hned ráno a přes celý den své zboží vyložené mají? Načež jsme odpověděli, že ne. Přidal on: Aby ten starý zvyk ihned přestal a žádný aby se neopovážil na dvě hodiny z poledne čekatí,³⁾ a kde by se to nedálo, tu každý že může k purkmistru o to se ohlásiti a ten má ihned poručit, aby se prodávalo. Jest to sice skrze patent roku 1782 [?] přikázáno.

[432] Do polovici listopadu orat se mohlo, potom začalo mrznout na sucho a cesty velmi dobré se udělaly.⁴⁾ Okolo sv. Kateřiny pšenice již dostala 5 zl., žito 4 zl., ječmen 3 zl., oves 2 zl. 26. téhož sněh padati začal, více však dne 27. a 28. u večer a celou noc s větrem prášence byla a sněhu hned na čtvrt lokte i na víc napadlo. 30. listopadu, v první neděli adventní, mráz tuhý a první uhodil, nato v pondělí ještě větší a zima příkrá velmi se začala. V noci na 2. den prosince opět sněhu přibýlo a bylo ho již vesměs přes půl lokte.

Mezitím od nejvyššího místa nařízení přišlo, aby země česká žita 530.127 měric a ovsa 500.000 měric do magacínu pro vojsko složila, ten pak již složený desátý díl do toho aby se vpočítal. Protož dle toho opět na naši ves Milčice vypadlo 56 měric 14 mázlíků žita a 10 měric 12 mázlíků ovsa. Takový my opět seberouce dne 10. prosince jsme na panský špýchar odvedli a tak již letos jsme dali [ve lhůtách: 22. dubna, 30. máje, 30. října a 10. prosince]⁵⁾ v jednom žita 154 měrice, ovsa 114 měric, ječmena 42 měrice, [433] hlavně 310 měric míry rakouské.

Podle toho obilí vždy cena se zvyšovala: V půl prosince pšenice měla 5 zl. 12 i 15 kr., žito 4 zl. 10, 12 i 15 kr., ječmen 3 zl. 6 i 9 kr., oves 2 zl. 10 i 12 kr., taky 2 zl. 15 a 18 kr.

¹⁾ Jan z Launay. Sekretářem byl Jan Matzak z Ottenburgu. (Dle Schönfeld. Schemat. na rok 1789.) — ²⁾ Seznam otázek viz u Rotha, Gesetze, V. díl (Kreisbereisung). — ³⁾ Dle nařiz. z 11. června 1787 měl se krajský komisař osobně přesvědčiti, vykládá-li se zboží o jarmarcích včas. — ⁴⁾ R: udialy. — ⁵⁾ Výkaz stručněji zde upraven.

6. prosince opět sníh padal a 7. na večer tolikéž, 8. pak, na den Početi Panny Marie, opět, až již cesty byly zlé; nebo větry při tom jednak větší, jednak menší ve dne i v noci foukaly a cesty zanášely, že kdo dnes kudy jel, zejtra znáti nebylo. Mrazy při tom bez oblevení dnem noci prudké byly, že v potokách voda přecházela a těžce se mlelo.

Školní zemský komisař, pan Jakub Stránský,¹⁾ navštěvuje v zdejším celém kraji školy a ze Sadské do Chotouně jedá, zde u mne dne 5. prosince se zastavil z takové příčiny, že když tak již několikrát žádost o školního mistra jsem složil, protož, jestli by se zde asi 100 dítek pro školu vynacházelo, že by se tu na císařský náklad kantor založil; pakli ne, tehdy že bychom musili na něho [434] přidávat. Načež řekl jsem, že netoliko pro naši ves by ten kantor byl, ale taky pro blízko odtud ležící a [na] naší škramnické osadě se vynacházející ves Chválovičky, po všem ale přece v těch obou že 100 dětí vynacházet se nebude. Protož on řekl, abych v těch obou vesnicích děti od 5 až do 12 let staré zvěděl a v příští středu, 10. prosince, do Poděbrad přinesl. Při tom, co se každý dobrovolně od dítěte dávat uvolí, abych oznámil. Poslal jsem tehdy do Chváloviček k rychtáři, kolik jest tam dětí a co by od nich dávat chtěli, a odpovězíno, že jest tam 25 dětí, z nich pak obyčejný sobotáles a za 4 neděle jeden pecen chleba od každého že dávati budou. Zde pak 24 děti a tak všech 49. To vše dne 10. prosince v říditelském kanceláři když jsem témuž pánu oznámil, ptal se, co bychom toho sobotálesu dávali. Odpověděl jsem, že jak od starodávna bývalo, totiž od slabikování 1 krejcar, od čtení 2 kr., od psaní a počítání 3 kr. On spočítav to za 11 měsícův (srpen jakožto žně vypustiv) a ten chléb po 10 kr. bera, udělal z toho 30 zl. a zavřel, že na to zde²⁾ kantor býti nemůže; nicméně pro mé potěšení, když se tak o školu starám, že u slavného gubernium jednat bude, aby se k tomu 70 zl. přidalo a tak aby měl [435] aspoň 100 zl. Přidal k tomu, zdaliž na tu školu taky nějakou pomoc žádám. Řekl jsem, kdyby možné bylo, že bych nejraději dřív k tomu stavení potřebné dosáhl. Nato jemnostpán vrchní pokynuv na mne do ucha mně pošeptal, abych raději peníze žádal, — i žádal jsem 100 zl. aneb nejméně 80. I přijal to pan komisař a zaznamenal s dopovězením, abych byl zatím dobré naděje, že u slavného gubernium ochotně to jednat bude, aby se to stát mohlo; že já to zasluhuju, aby mně k radosti a pro památku mé dobré mínění k vyplnění přišlo; že ještě v celé zemi tak k školám a umění náchylného rychtáře nespatriil. NB. Toto já zde k své chvále nepíši, ale pravdu a začátky toho jednání slušno jest napsati, neb kdož ví, jak dlouhý a kolik článků ten řetěz mítí bude.

V týž den, 10. prosince, k tomu pánu všichni normální cantores z celého panství do zámku přijíti musili.

¹⁾ Školní komisař kraje bydžovského. — ²⁾ R: zte.

V tentýž den první tuhý mráz a sice neobyčejný uhodil, že i do stavení a chlívků se protlačil.

Tolikéž v ten den z naší vsi magacínu, o němž výš, 56 měric 14 mázlků žita a 10 měric 12 mázlků ovsa na panský špýchar tam v Poděbradech jsem odvedl.

[436] Dne 14. prosince, v neděli 3. adventní, opět tak silný mráz následoval. Mezitím až posud opět sněhu přibýlo i od větru závěje vzdělané byly, že jsme cesty prohazovat musili.

20. téhož pan sirotčí poděbradský, Vojtěch Jan Márle, maje nové rozepsání válečné daně učiniti, aby všecken lid do zámku volati nemusil, některé schopné rychtáře a kantory v týž den sobě povolal, takž i mne; kamž v tu tak prudkou zimu když jsme se sešli,¹⁾ dal nám naučení, jak se to má spisovat a maje již vesnice rozdělené, těmi nás podělil a příkázav do posledního svátku hotovu býti, domův propustil. Já zdejší ves Milčice a Pečky za podíl jsem dostal a takové hned dne 22. a 23. vyřídil a jemu na zpětovzhled odeslal.

Dle patentu, kterýž v příčině té váleční daně po zemi šel,²⁾ hlavní jest tento vzhled, aby jeden každý na svou mohovitost, obchod,³⁾ řemeslo a příjmy roční sám se přiznal a svou vlastní rukou podepsal a komu jeho řemeslo neb [obchod] 300 zl. ročně užitku nese, ten po $7\frac{1}{5}$ kr.⁴⁾ ze zlatého platit má. [437] Gruntovníci pak podle své roční kontribuce tu daň a sice ze 100 zl. 30 zl. skládati mají. Následovně kdo má jaké peníze půjčené a táhne z nich ročně přes 100 zl. úroků,⁵⁾ tak z každého zlatého $7\frac{1}{5}$ kr. platiti má. Item každý kontribuent, kterýž by mimo svůj grunt nějaký [obchod] neb řemeslo neb šenk vedl a ten by mu víc než jeho grunt ročně vynášel, jest z takového po

¹⁾ R: zimu se sejdouce. — ²⁾ Dvor. dekret z 31. října (gubern. 18. listop.) 1788. — ³⁾ R zde a dále dvakrát: handl. — ⁴⁾ T. j. 12 procent. (1 zl. = 60 kr.) Pro lepší přehled a porozumění uvádím data, jak jsou v „Rozepsání váleční daně na militární rok 1789“ uvedena: 1. „Všichni vlastníci statků, gruntů a jiných užitečných nemovitostí“ mají z vyměřené své pravidelné kontribuce platiti přírážky poddani 30, vrchnosti 60 ze sta. Tato daň má se zaplatiti tamtéž a v týchž lhůtách, „v kterých a kam se běžící kontribuce aneb berně platí.“ Židé též 30 ze sta. — 2. Všichni úředníci, pensisté, duchovenstvo mají platiti z celého ročního svého důchodu: a) při 301 až 600 zl. ročního důchodu 5%, b) ze 601 až 999 zl. 7%, c) z 1000 až 2000 zl. 10%, z 2001 až 4000 zl. 12% a od 4001 zl. až do nejvyššího platu má přispěti 15%. Daň ta se má sraziti hned při „obyčejném vyplácení žoldu a pensí v obyčejných lhůtách platu.“ Ti, kdo mají ročního platu toliko do 300 zl., jsou od válečné daně osvobozeni. — 3. Ti, kdož nemají ani movitého majetku, ani pravidelného služného a jsou zváni „quartum genus hominum, čtvrtý druh lidí“, budou platiti ze svého ročního příjmu (ať pochází z úroků, ať z jakéhokoliv jiného způsobu zisku) 12 ze sta. — 4. Jestliže majitelé nemovitostí či opět úředníci, pensisté atd. mají ještě nějaký příjem vedlejší takový, že mají býti počítáni spolu i do onoho „čtvrtého druhu lidí“ (na př. úroky z kapitálu, obchod nějaký a pod.), budou platiti z těchto vedlejších příjmů také 12 ze sta, ale jen tehdy, „když týž postranný příjem také tolik aneb ještě více nežli onen z nemovitostí a žoldu dohromady vzatý vynáší.“ — ⁵⁾ R: interessu.

7 $\frac{1}{5}$ kr. ze zlatého platiti povinen. Baráčníci, podruzi, čeládka a jiní chudí lidé jsou od placení té daně vyjmuti.

Patent, kterýž o tu váleční daň v českém i německém jazyku rozeslán byl, tak v obou těch řečech v smyslu byl ztmělý a nesnadný, že málo kdo byl, ježto by mu rozuměl. Pánům hospodářským oficírům a v městech syndikusům dost hlavy nalámal; jedni k druhým o rozum se dopisovali, někteří své uvedení ke krajskému ouřadu poslavše, zas je¹⁾ vrácené měli, — na fůry papíru opět tu zahynulo. [438] Svobodně říci se může, že ta politika nynější svůj tak nyní vyjasněný rozum tak časem obtěžuje,²⁾ že on všecken dohromady sebraný nemůže něčemu vyhověti. Když pak potom toho vysvětlení dosáhne, za marnost to uzná a usoudí, že to vše jináč a srozumitelněji býti mohlo. Co se papíru dotýče, toho nyní již při lepším vysvětlení té daně mnohem více zahyne, když jeden každý, kdo ani gruntovník, ani handlír, ani intressář do 100 zl. není, vyznání své aspoň nejméně na čtvrt archu papíru svou rukou podepsané dáti musí, kterýž dle patentu takto zní:

Lit. A.³⁾

Nr. domu: . . .

Ves: . . .

Já níže podepsaný nemám žádné příjmy, pročez nemám žádnou na 1789. militární rok rozepsanou váleční daň k placení i také moji příslušející nemají na tuto daň co platiti.

V , dne . . . prosince 1788. roku. — N. N., podpis vlastní rukou.

Takové vyznání v městech každý domkář, chudý řemeslník, podruh, ve všech každý baráčník, řemeslník, obchodník neb nádenník a podruh na čtvrtarchové cedulce dáti musí. Ó což tu bude a je cedulek! Z našeho panství na voze je do Jičina vezli, od krajských pak ouřadů všechny do Prahy pošlou. Tam jich bude!

[439] Když toto piši, nic ani to nejmenší pomyšlení proti té váleční daní nemám, aniž kdo co proti ní říci může, tať ovšem spravedlivá jest. A zajisté, kdož by pánu našemu, kterýž každou denní i noční hodinu v velikých starostech trávi i svůj tak povýšený život a všechny své poklady vynakládá, hledaje tudy nejen sobě, ale i nám, svým poddaným, polepšení, — kdož by, pravím, mu nápomocen nebyl? A nyní práv v této vojně s Turkem hledá to, což bylo někdy zahynulo a od uherské koruny nespravedlivě a neprávě odjato bylo. A byť toho nebylo, aspoň tato válka snad trest Boží jest, a protož, když jsme trestu zasloužili, máme jej⁴⁾ bez reptání přijímati. Jestli nás bolí, proto se bije, aby bolelo; bez zásluhy nic se nedává. Ale má-liž i samé nařízení tak nás trápit, že jako při nenadálém ohni myslé zmatenost činí, rozum trápí a dokonalost toho tak těžce vyhledávati se má? Víme, že ve vlasti naši jen

¹⁾ R: ho. — ²⁾ R: hyndruje. — ³⁾ V následujících formulářích A—F ponechal jsem text, jak Vavák jej uvádí, bez opravy. Byly asi již na zámku vydány takto roztríděné (v patentu jsou pro přiznání uváděných zde Vavákem druhů jen dvě litery formulářové) a takto psané. Z Vavákova rozboru je patrné, že i on sám jak formulářům, tak patentu samému místy opravdu nerozuměl. — ⁴⁾ R: ho.

za naší paměti mnohokrát nepřátelé byli a všel.ké divné věci nařizovali i cizími a neznámými jazyky mluvili, avšak přece bez výkladu se jim srozumělo, — a nyní domácího našeho pána a monarchy nařízení tak těžce se pochopuje; odkud to? Monarcha ovšem to nedělá, ani neřádá; dělají to ti, již taková nařízení skládají, spisují a do tisku dávají; ale proč? Zdaliž aby svůj vysoký vtip a svou německou výmluvnost světu ohlašovali, čili naši hloupost, jakž praví, českou vyjasňovali a vyučovali? [440] Ale to nejde; nebo nejen do Čech, ale do všech jiných zemí patenty se rozesílají, zvláště tento o té dani.

Vysoký vtip, má-li málo pochopitelův, má také málo vážitelův. Vysoká věž činí městu krásu, ale žádný dlouho dívat se na ni nemůže, oči prý zapadají a krk bolí. Psáti a mluvíti přeučně jest tak jako nedoučeně; podívámeť se, ale ne dlouho; zapadá paměť a bolí (maří se) čas. Bůh sám „všecky věci v míře, počtu a váze způsobil“ (Moudr. 11. kap.¹⁾); proč my z míry, počtu a váhy v takových případnostech taky vystupovat máme? Chceme-li tím²⁾ koho učiti, jináč učit musíme; chceme-li svůj vtip rozhlášovati, do jiných knih jej klásti máme. Snad ne zle přidám, když řeknu, že takové věci u mnohých taky pocházejí „z rozkoší, které rytěřují³⁾ v oudech jejich.“ (Jak. 4, 1.)⁴⁾ O v nově vydaných městských právních⁵⁾ a jiných novellách, jak ty divně upletené jsou, nechávám soud těm, kteří se s nimi až do umdlení trápí.

Přidám ještě pořád ostatní vyznání: Litera B jest pro ty, již by nějaký obchod měli, co by jim až přes 300 zl. ročně vynášel; aneb měl-li by kdo pod interesy (ouroky) peníze půjčené a takové ouroky by mu ročně 100 zl. [?] vynášely:

[441] Lit. B.

Nro. domu: . . .

Ves: . . .

Já níže podepsaný prohlašuju se, že mám z ohledu mého handle . . . , z interessů vyplejvajících peněz, kteréž mně ročně . . . vynáší, váleční daně na 1789. rok militární rozepsané . . . zl. . . kr. platiti. Moji přináležející nemají na tu daň co platiti.

Ve vsi . . . , dne . . . prosince 1788. NB. Podpis vlastní rukou.

Lit. C.

Nr. domu: . . .

Zámek neb město: . . .

NB. Pod touto literou všichni páni oficiři, ouředníci, již vyšší služby mají, své vyznání klásti též s podpisem své vlastní ruky mají.

Lit. D.

Nro. domu: . . .

Ves neb město: . . .

Já níže podepsaný prohlašuju se, že mám na 1789. militární rok rozepsané váleční daně mimo vejnosu mého gruntu z ohledu mých jiných příjmů ještě . . . zl. . . kr. platiti.

To patří pro ty, již by krom svých gruntů nějaké jiné obchody aneb na interesity peníze půjčené⁶⁾ měli.

[442] Litera F patří pro myslivce, kantory a pro všecky ty, již by své služby přes 300 zl. ročně neměli.

¹⁾ Verš 21. — ²⁾ R: stim . . . kněh. — ³⁾ Slova toho užito v tomto citátu, tuším, jen v textech česko-bratrských a evang. V katolických a utrakv. biblích překládáno: „vládnou“ či „panují“. — ⁴⁾ R: rytěřují . . . 4. kap. v 2. — ⁵⁾ „Všeobecná práva městská, díl 1.“ Přel. Jos. Zlobický. Ve Vídni a v Praze, 1787. (Jungm. VI, 1671.) — ⁶⁾ R: pučene.

Lit. F.

Nro. domu: . . .

Město . . . Ves: . . .

Já nížepsaný nemám mimo mého obchodu, kterýž přes 300 zl. ročně nevynáší, žádných jiných příjmů, pročez nemám žádnou na 1789. militární rok rozepsanou váleční daň k placení. I také moji přináležející nemají na tu daň co platiti.

V . . . , dne . . . prosince 1788.

Podpis rukou vlastní.

Duchovenstvo a páni p. stavové jak ze svých panství a statků, tak ze svých ročních platů,¹⁾ služeb a příjmů pro sebe také svá vyznání mají, která v každém kraji k vikářům a krajským ouřadům složena, odtud pak do Prahy podána budou.²⁾

[444] Dne 17. prosince nad obyčej zase mráz tuhý udeřil, 18., 19., 20. o něco menší a v ty dny opět sněhu přibýlo, cesty zas zavilé; 21., 22. a 23. mrazy silné bez oblevení. 24., ve středu na Štědrý den, při silném mrazu celý den sníh padal a při tom povětrí velmi prudké trvalo, že na deset sáhů viděti nic nebylo. Převeliké závěje až místy nad stavení vyšší se vzdělaly, do všech závřítí dost malými skulinkami³⁾ sníh se dostal, dobytky v chlivích zimou se trásly a nebylo možná nikam ani pěšky ani na saních se vydati. Kdo štedovečerní housky a jiné na svátky potřebnosti dříve zaopatřené neměl, již bez toho býti musil. Zajisté nad pamět lidskou to byla slotá a trvala až do 11 hodin v noci, tak že na slavnou, radostnou půlnoční vigilií do kostela žádný živý přes pole jíti nemohl, málokdo domácí přišel; v škramnickém kostele bylo jen 5 osob, v sadském asi 20. Na svítání ač se povětrí utišilo, ale pro zaváté cesty též žádný přes pole jíti nemohl a sněhu leželo přes 1 loket výšky; pročez i dost málo na veliké mši lidu bylo. [445] Od toho pak povětrí tak divně jest ten sníh v poli sformovaný, což jsme ještě nikdy neviděli, jako nějaké mořské vlny, tu výš, tu níž, tu více, tu méně; kde jest nejméně, tu jest na 1 loket výšky.

Do rána na Boží hod mráz ulevil a celý ten den vlhlo, v poledne sníh padal i k večeru, ale málo; v samý večer se vyjasnilo a do rána zase byl mráz, ten se ale do chlivů neprotlačil. 27., 28., 29. opět silné mrazy ve dne i v noci, že nebylo lze něco venku dělati, aniž při dobytku dlouho se zdržovati. V dost hlubokých studnicích voda také mrzla. Místem po vesnicích také se voda ze studnic tratila, že jí s potřebu neměli a s tím také nemálo ouzkoostí zkusili. Sumou ten rok dočkal s prudkou zimou, s velikým sněhem a tvrdými mrazy.

Mezitím o mletí obilí zle bylo, i na Labi, takž i v Praze, kamžto aby se mouka všelijaká, kroupy a jáhly vezly, bylo po celé zemi rozhlášeno. Od jednoho korce po 17 a 20 kr. dávalo se od mletí na Labi. Cena všelikého obilí v tyto dni nic se nevěděla, nebo žádný forman nikam jíti nemohl, aniž na trh do Prahy aneb jinam mohl kdo co vézt. Nicméně pražský trh z posledních toho roku novín⁴⁾ zde příkládám: [446] Pšenice 1 rakouská měřice 3 zl. 8 kr. (1 český korec rovný 4 zl. 42 kr.),⁵⁾ žita 2 zl. 1 kr. (3 zl. 21 kr.), ječmena 1 zl. 40 kr. (2 zl. 30 kr.), hrachu a čočky 2 zl. 12 kr. (3 zl. 18 kr.), ovsa 1 zl. 3¼ kr. (1 zl. 36¾ kr.); sena 1 centnýř 1 zl., ač přes tuto cenu⁶⁾ 2, 3, 4 i 5 grošů rádi dávali.

Vše tohoto 1788. roku: Měsíce máje nové peníze měděné, a sice krejcare, grešle, troníky a halěře neb peníze neb feniky (vídeňské) overejněné jsou, které všecy o něco menší nežli předešlé z příčiny, že všecy jiné mocnosti (potentiae) již dávno

¹⁾ R: stancij. — ²⁾ Str. [443.] jest prázdná. — ³⁾ R: škudlinkami. — ⁴⁾ Schönfeld. Pražské noviny r. 1788, str. 416. — ⁵⁾ První číslice udávají cenu za 1 rakouskou měřici, druhé v () za 1 český korec rovný. — ⁶⁾ R: valloru.

své měděné peníze daleko menší mají. Jsou pak všechny bite hned v roku 1780 a 1781, též 1779.

Item toho roku židé svá jakákoliv hebrejská jména a příjmení, jako jsou Abeles, Abdl, Alliud, Bachr, Bauchl, Jobke, Iozedech, Leibl, Maušl, Mothe, Nachor, Faišl, Ossan a tak dále, opustiti a místo nich česká aneb německá jména a příjmení sobě zvoliti a zapsaná do krajského ouřadu podati musili.¹⁾ Kterí pak dříve již českým neb německým jménům²⁾ podobné jméno a příjmení měli, to jim zůstalo. V Kovanicích dal sobě jeden říkati Franc Štajner, jakéhož jména i příjmi zde soused v čís. 1. užívá.

[447] Výtah o vojně turecké.³⁾

Když tak v tento rok válka s ouhlavním všeho křesťanstva nepřítelem, Turkem, od našeho monarchy, císaře Josefa II., vedena jest byla, o kteréž celý rok v tomto spisu jsem mlčel, ačkoliv každotýhodně noviny české jsem četl, ale nemaje časem chvíle k psaní, (též ani potřebné není všechny i dost malé případnosti vypisovati a po kusu tu a tam do spisu dávat), zanechal jsem to ku konci roku, kdežto nyní pořádně z celoročních novin, co se kde a jak v tomto 1788. roce stalo, zkrátka pro památku postavím, sice co jen hlavního a paměti hodného jest.

Léta Páně 1788 císař Josef II. proti Achmetovi jináč Abdulhamid), císaři tureckému, válku z[d]vihl, která skrz kromobyčejného kurýra jemu v Konštantinopoli dne 9. února prohlášena byla. Dne 13. února tatáž vojna v městě Vidni a 24. února v Praze a 2. března po celé zemi české prohlášena jest a při tom modlení nařízeno, které již v tomto spisu napřed položeno.

Téhož 9. února naši pod vůdcem obrštem, jenž slove Pehárník, dobyli město Dřezník v Charvátích a je do gruntu téměř zkazili.⁴⁾ [448] Toho taky ještě dne, totiž 9. února, v též charvátské zemi naši učinili outok na pevnost Dubici, ale nešťastně, kdež mimo oficírstvo 82 mužů padlo a 349 zraněno.⁵⁾

21. února náš jeden frajtr se třemi muži držíce patrolu na lodi na Dunaji a byvše větrem blíž k Bělehradu zahánáni, tam 100 jízdných Turků zahnali a mnoho jich postříleli.⁶⁾

13. března naše vojsko do země moldavské se dostali na ten oumysl, aby se mohli s ruskou armádou spojit. 22. téhož naši obdrželi město Botušan v Moldavě, Turky z něho vyhnavše.⁷⁾

Dubna dne 21. naši zahnali v Moldavě bašu Ibrahima i s jeho vojskem, dosáhli hlavní město moldavské, Jassy, a hospodáře moldavského, kníže Ipsilanti, zaskočili a jej s jeho komo[n]stvem a pagáží zajali. Vůdce toho byl obršt Fabry od husarů Erdedských.⁸⁾

23. téhož naši u přítomnosti císaře dobyli pevnost Sabač v Servii⁹⁾ při řece Savě neb Svíni ležící 2 míle od Bělehradu, kdež agu Mehmeda, komendanta, a 800 zbrojných Turků zajali; obecního lidu okolo 2000 co se tu vynacházelo, ten dostal plnou svobodu.¹⁰⁾

[449] Téhož dne 23. dubna naši chtěli dostat pevnost Dubici v zemi

¹⁾ Patent z 28. července 1787 a dvor. dekrety z 12. listop. a 13. prosince 1787. Měla tím býti ustálena židovská jména rodová. — ²⁾ *R*: jmenám. — ³⁾ Výtah tento srovnal jsem se zprávami Schönfeldských Cís. král. Pražských novin r. 1788 a 1789, k nimž v poznámkách odkazuji (exemplář z universitní knih., sign. 54 A 76), nepouštěje se do dalšího (zde nepotřebného) zjišťování. — ⁴⁾ Nov. (z r. 1788), str. 67. *R*: a jej. — ⁵⁾ Nov., 68. *R*: v tyž. . . nešťastně. — ⁶⁾ Nov., 89. — ⁷⁾ Nov., 116. — ⁸⁾ Nov., 150. — ⁹⁾ T. j. v Srbsku. (*R*: v Serviji, v Bosniji, Sofiji a pod) — ¹⁰⁾ Nov., 148.

bosňátské neb v Bosnii ležící, ale byli zahnáni. Padlo jich 120 a raněno 40 mužů, též někteří jenerálové až k smrti tam zraněni.¹⁾

24. máje naši majíc[e] silnice k pevnosti Chocimu²⁾ dobře osazené, zajali veliký turecký transport, jenž do té pevnosti potravu vезl, v zemi moldavské³⁾

Mezitím veliký vezír (u nás pravíme nejvyšší polní vůdce, řídící celé armády) s silným vojskem okolo 80.000 mužů přitáhl do země bulgarské (do Bulgarie) k městu Sofii.⁴⁾

12. června naši u Chocima přepadli veliké houfy hovězího dobytka, kterýž Turci do té pevnosti hnali, ale nemohouce ho odehnati, postříleli a rozsekali ho.⁵⁾

30. téhož ruská armáda s naším vojskem u Chocima se spojila. Našeho lidu tam byl vůdce kníže z Koburku.⁶⁾

28. téhož pět tisíc Turků obklíčili a dostali hrad Rámu v Banátu, kdež náš laitenant Lopresti⁷⁾ jménem se 23 muži toliko celé tři hodiny se bránil a mnoho Turků pobil, posléz i s nimi na kusy rozsekán.

11. července naši přepadli u Chocima Turky, které vedl bratr chocimského baši a toho s jinými 150 Turky zabili a utloukli.⁸⁾

[450] Dne 7. srpna turecká velká armáda okolo 100.000 (jedenkrát sto tisíc) z Valachie protlačila se do naší krajiny Banátu, kteráž s dolejší zemí uherskou spojena jest při řece Dunaji, a od městečka Župánku obsáhli ten díl až k Pančavě; též města Mehadii a Bílý Kostel (Weisskirchen) osadili. Lidé odtud všichni utekli, koho pak Turci dostali, toho přes Dunaj do svých zemí poslali. Naše vojsko nejsou jim dost silné couvlo⁹⁾ jim zpátkem; nebo toho času naše vojsko od Charvát až do Chocima na 106 mil v délce roztaženo bylo.

26. srpna náš slavný vůdce Laudon pod akkordem (pod vzdáním) dostal pevnost Dubici, kdež 414 tu zajatých Turků bez zbraně, oficíry pak se zbraní dobrovolně propustil.¹⁰⁾

31. téhož naši v jisté Veteránské jeskyni, z které dřív všeliké škody Turkům činili, nemajíce tam žádné víc potravu, v počtu 300¹¹⁾ Turkům se vzdali, kdež Turci oficírstvo taky se zbraní, sprostý lid ale bez zbraně na svobodu propustili a — cos divného — milostně s nimi zacházeli i pány oficíry kávou uctili. Ta jeskyně leží v Banátu nad řekou Dunajem;¹²⁾ mimo přirozenost hned od císaře Trajana býti se praví; jest tak prostraná, že 300 lidu v ní býti může a uprostřed ní jest studnice.¹³⁾

[451] Téhož 31. srpna naši v Moldavii u města Jasy porazili Turky a Tatary, kteří Chocimským na pomoc táhli.¹⁴⁾

9. září Turci vypadše z Bělehradu chtěli naše ze Zemlína vyhnat, ale naši je na hlavu porazivše, Zemlín sytě až posavad užívají.¹⁵⁾ Město leží v zemi slovanské, [asi $\frac{3}{4}$]¹⁶⁾ mile od Bělehradu, mezi ním a Bělehradem běží řeka Sáva (Svině) a pod Bělehradem padá do Dunaje.

Dne 19. září pevnost a město Chocim vzdala se na kapitulaci, neb tam Turci hladem již páchli; takovou náš vůdce, princ z Koburku, a ruský jenerál, hrabě Soltikov, přijali a podepsali. Naši tam dostali veliké množství válečných potřeb, pak tamního bašu jménem Osmana s jeho vojskem a se zbraní i kdo z jiných lidu s nimi jíti chtěl, na svobodu propustili v počtu okolo 17 tisíc duší.¹⁷⁾

Dne 4. října vůdce Laudon dobyl šturmem pevnost Nový, latíně [!] Castel Novo, která léta 1540 do rukou tureckých přišla (viz kroniku tureckou, fol. 428). Zbrojného lidu tam zajal 700 a s nimi bašu z Dubna, ostatní lid s ženami a dětmi v počtu 1490 na svobodu propustil. Našich

1) Nov., 153. — 2) R: Chocýnu. (Dále pravidelně: Chocým. V novinách: Chočim.) — 3) Nov., 186. — 4) Nov., 188. — 5) Nov., 211. — 6) Nov., 221. — 7) Noviny: Lo Presty. Str. 226 a 230. — 8) Nov., 243. — 9) R: neysaucy . . . cauflo. — 10) Nov., 292. — 11) Vynechané v R číslo doplněno z novin, str. 302. — 12) R: kafem . . . Dunaji — 13) Nov., 311. — 14) Nov., 307. — 15) Nov., 309. — 16) Mezera v R doplněna. Zemlín = Zemun. — 17) Nov., 315., 326. R: z Kopurku.

tam padlo oficirů 3, sprostých 154, zraněno oficirů 14, sprostých 352.¹⁾ Leží ta pevnost na hranicích země dalmatské při moři, blíž města Zára.²⁾ [452] Při tom šturmu mladý hrabě Kolovrat byl od jednoho Turka velikým nožem raněn, nato hned týž Turek zahynul a hrabě dosáhna toho nože, jej sv. mu otci do Vídně poslal.³⁾

Mezitím turecká armáda z Banátu pořád se zase zpátkem po houbách odbírala; obilí, které tu dosíci mohli, přes Dunaj do Servie a do Bělehradu odváželi.⁴⁾

17. října rozhlásilo se, že by Turci již z Banátu byli pryč. Nato 18. u Temis (Tomašoviče) přede dnem 1000 jízdných Turků na naši komendu vyrazili, našich 30 myslivců hned zabili a hlavy jim řezali. Potom Wormserští husaři je rozehnali, 11 z nich zabili, 3 hlavy uřezané a 8 mužů s uřezanými nosy a ušima z rukou jim vytrhli. Osmnáct mužů od Lascy, ač se vzdali, přece jim Turci uši a nosy uřezali a potom hlavy sfali.⁵⁾

Dne 29. října jenerálmajor Harrach sebrav⁶⁾ 500 mužů od uherské pěchoty Mikuláš Esterhazy a 160 od Jana Palfy, těch sice, kteří sami jíti chtěli, s těmi udeřil na městečko Vipalanku, kdež Turci zašancováni byli. Ten šurm nemohouce Turci vydržet, do lodí na Dunaji stojících, jichž 24 měli, utíkali, ale naši dvě lodi docela zkazili z břehu do nich střelíce. 400 špahů, již se do šanců ukryli a potom se vzdali, ty dobrovolně propustili, z janičárů pak 12 zajali a s nimi Ibrahima bašu Čohodari, též 58 koní a 3 praporce. Z naší strany padli: 1 hejtman, Pink[e], 2 laitananti, 2 pixmistři a 48 sprostých, též 2 koně. Raněno 9 oficirů, 17 pixmistrů, 7 husarů a 216 sprostých.⁷⁾

[453] Dne 30. října naši bez ztráty jednoho muže vzali Turkům jednu čajku (velikou loď) na Dunaji, na níž byly dva kusy.⁸⁾

Dne 1. listopadu*) umřel ve Vídni Rudolf kníže z Kollaredo, pán na Opočně, Siebenhirten a Fölingu, nejvyšší truksas v království českém, zlatého rouna a svatoštěpánského [řádu] rytíř a od roku 1735 říšský vicekanclíř, starý 83 léta.⁹⁾

Těchto časů mnoho asiatického lidu od turecké armády vidouce, že žádné šťastnosti nemají a zima že nastává, domů se rozběhlo, aniž je veliký vezír zdržeti mohl. Veliký vezír císaře našeho žádal o příměří na tři měsíce, ale nic neobdržel. On má nyní veliký strach trestu, že v Banátu nic nevyřídil.¹⁰⁾

Baša ten ve Vipalance chycený jest tentýž, který naše z Veteránské jeskyně propustil a naše oficíry ctil; protož také co nejzdvořileji naši s ním zacházejí.¹¹⁾

Sedmdesát tisíc Turků v Bělehradu zůstalo státi. Veteránskou jeskyni opustili a prachem rozházeli, naši ji pak zas osadili.¹²⁾

Item 1. listopadu naši dostali na Dunaji jednu tureckou loď, na níž bylo 200 ovec.¹³⁾

11. téhož arcivévoda František, přijatý syn monarchův, z ležení přijel do Vídně.¹⁴⁾

[454] Dne 10. listopadu kromobyčejný legát krále dánského, Kristian z Gildenkrone, maje 48, let, ve Vídni umřel.¹⁵⁾

Okolo 15. listopadu vojsko naše začalo se na zimní ležení rozcházet.¹⁶⁾

16. listopadu Turci od Bělehradu přeplynouce na mnoho lodích Sávu, udeřili na naše vojsko v jistém zašancování, které se jmenuje Bešanská hráz; naši nemohouce jim vydržet couvli a padlo jich 400 mužů. Potom

*) Toho dne docela Turci z Banátu pryč.

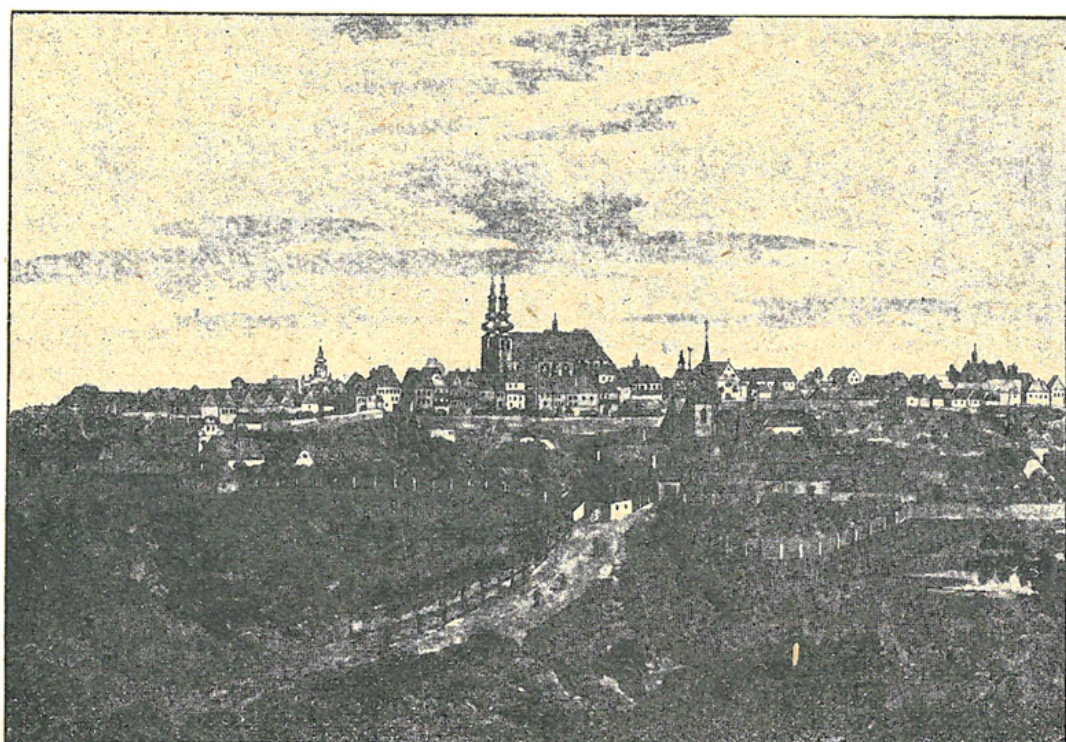
¹⁾ Nov., str. 332., 339. — ²⁾ T. j. Zadru. — ³⁾ Nov., 348. R': dosáhna ten nůž. — ⁴⁾ Nov., 348. — ⁵⁾ Nov., 350. — ⁶⁾ R': vzbera... Jana Palvi. — ⁷⁾ Nov., 361. — ⁸⁾ Nov., 364. — ⁹⁾ Nov., 365. R': Sybenhirtu a Felling. — ¹⁰⁾ Nov., 366. — ¹¹⁾ Nov., 367. — ¹²⁾ Nov., 368 a 372. — ¹³⁾ Nov., 370. — ¹⁴⁾ Nov., 371. R': Arcy Wyvoda... z logru. — ¹⁵⁾ R': krále Denemarského. (Psáno dle novin, str. 371.) — ¹⁶⁾ Nov., 374.

naši lépe se spravivše, střelením z kusů je k zpátečnímu odtažení přinutili a jich také mnoho zbili.¹⁾

Toho též dne císař pán šťastně a ve zdraví do Vídně se čekal a od domácího arcibiskupa Migazzci a od cizích dvorů vyslanců slavně přivítán býti měl, ale nepřišel.²⁾

14. listopadu laitenant Baranyay s 58 muži uhodil přede dnem do města Okny v Moldavii, kdež se zdržoval seraskir³⁾, Mustafa baša s 82 Turky a s více Arnauty, kdež byl tak šťastný, že 29 Turků zabil a toho bašu se šesti Turky a s jeho čeledí zajal i praporec a několik koní dosáhl.⁴⁾

Při konci listopadu příměří mezi oběma vojsky učiněno, přece ale mnoho vojska v Moldavii, Banátu, v Sirmji, Slavonii a v Charvátích zůstalo.⁵⁾ [455] Ostatní do Uher, Rakous a Štýrska na zimní přeležení od táhlo. Poručeno při tom všem dobrovolníkům (to jsou lidé, již z slo-

Chrudim.

vanského, charvatského, bosňatského národu, též dílem z Valachů, Moldavanů a Řeků byvše pod tureckým panováním, u nás dobrovolně k službě se podrobili, i také z našich poddaných Uhrů a Charvátů mnoho mezi nimi jest), kteří až posavad na tureckých gruntech onde i onde stojí, aby se pokojně chovali a žádné nepřátelstvo neprovozovali, aniž jakému Turku co nejméně ubližovali. Při tom dovoleno a prohlášeno jest, že všichni turečtí poddaní mohou do našich zemí jakékoliv zboží vésti, když jen z něho z každého 100 zl. deset složí.⁶⁾

3. prosince uherský regiment Samuel D'ulay odvedl své větrní ručnice do Petrvaradinu.⁷⁾

4. téhož v Peštu v Uhřích umřel největší voják celé armády, 6 stře-

¹⁾ Nov., 379 R: caufly. — ²⁾ Spleteno snad se zprávou (Nov., str. 379) o uvítání arcibiskupa Františka. — ³⁾ „Seraskyer = generál polní maršálek.“ (Nov., 188.) — ⁴⁾ Nov., 393. R: Baronay (nov.: Barañay) . . . s vícemi Arnauty. — ⁵⁾ Nov., 394. R: mezi oboumi. — ⁶⁾ Nov., 406. — ⁷⁾ Nov., 406.

víců a 11 coulů vysoký, na česko 3 a $\frac{3}{4}$ lokte; byl sprostým granadýrem u regimentu Lascy, rozený z Würzburgu. On každý den obyčejně mimo jiná jídla a chléb snědl tři libry hovězího masa, protože taky přidával mu jenerál každý den 24 krejcare. Jeho mrtvé tělo anatomie pešťanská vyvařila pro zachování na památku těch kostí.¹⁾

[456] Dne 5. prosince císař pán šťastně do Vídně přijeti ráčil a hned navštívil arcivývodu Františka s jeho paní manželkou, pak knížete Kaunice, od něhož od tajného pokoje klíč nazpátek vzal, kdež, jak se praví, mezi jinými nejznamenitějšími věcmi i vyhotovený kšaft svůj mocnár mítí má.²⁾

Skrze postranní psaní³⁾ zpráva sem přišla, prve nežli monarcha z Uher a od armády do Vídně odjel, jak nešťastný i šťastný byl následovně: Když turecká armáda zpátkem z Banátu odtáhla, on projížděje ta místa, kde Turci stáli, za městem Karansebes (vojáci říkají Karlšebis) při hranicích valašských na malém kočárku se svým životním lékařem jel, koně pak prázdní při tom vedení byli. Toť několik jízdných Turků (špahův) z lesa se vyřítilo a k nim zrovna jelo. Monarcha nemaje při sobě žádného vojska, rychle i s tím lékařem na koně skočivše k jinému lesu ujížděli, ostatní koně a chasu Turkům za kořist nechavše. Pod lékařem dvakrát kůň padl a protože monarcha jej předjel a do lesa šťastně se dostal a v tom již byla noc. Císař sem tam po tom lese jezdil i chodil, vždy však v tu stranu se drže, kde by vojsko naše státi mělo. O půlnoci natrefil dva vojáky od našich, rozené Francouze, kteří k Turkům [457] utíkali; s těmi smluviv se franco[uz]sky, ptal se, zdaliž ho znají, načež odpověděli, že dobře; ptal se opět, kde by naše vojsko stálo a jak daleko, i okázali mu. Řekl on jim, aby ho k vojsku dovedli, že z nich hned učiní oficíry. Oni pochutnavše se a chvilku s ním pochodivše, jeden po druhém se ztratili, jeho samotnického zas nechavše. Snad místo odplaty báli se pomsty. Císař pak v neménším strachu, než jako když před Turky ujížděl, zůstal a do rána nic nespav po lese chodil. zda by z něho a kam trefiti mohl. Ráno teprva z toho lesa vyjda trefil na jednu naši komendu i tázal se hned, zdaliž jsou všichni. Po přehlédnutí spatřeno, že se dva nedostávají a to ti Francouzové byli. Po nějaké chvíli taky k též komendě onen lékař přijel vypravuje, že v tom běhu třikrát kůň s ním padl, však vždy přece do lesa se dostal, tam až do rána nesměje ceknouti tiše se choval a ráno šťastně s trefou se potkal.

[458] Ruské vojsko mající obleženou pevnost Očakov při Černém moři, tu kde řeka Boristhenes, jináč Niper [Dněpr], do téhož moře vpadá, dne 10. prosince dostalo ostrov*) blíž té pevnosti Turkům velmi příležitý a na něm bašu se dvěma koňskými ocasy a 400 Turků zajali, též 14 raporců a 20 kusů dostali.⁴⁾

Mezitím přišla zpráva z Konštantinopole, že tam legáti francouzský, anglický a švédský u tureckého dvora objednali, aby s našimi zajatými snesitedlněji se zacházelo, ač před tím sultán věděl, že u nás s jeho zajatými po lidsku a dobře se zachází.⁵⁾

Pevnost Chočim a okolní krajina v Moldavii již našemu vojsku jak obili, tak rekruty odvádějí i taky rychlé k běhu husarské koně tam se kupují.⁶⁾

Ve Valachii má nyní být málo Turků, nebo dozajista se ví, že 8000⁷⁾ lidu asiatického domů odešlo, které Turci zdržet nemohli. Seraskýr, správce vojska tureckého ve Vidínu v Bulgarii, z druhé strany Dunaje naproti Valachii, ten poručeno má, kdyby se naši do Valachie tlačili, aby tamního hospodáře, knížete Mavrojeny, zastal a jemu pomocen byl.

*) Slove Borečan.

¹⁾ Nov., 404. — ²⁾ Nov., 397 a 402. — ³⁾ Není v novinách. —

⁴⁾ Nov., 409. — ⁵⁾ Nov., 409. R: francosky, englicky, a švejdsky. —

⁶⁾ Nov., 410. R: rekruty. — ⁷⁾ R: 80.000. (Nov., 410.)

Ibrahim baša na poručení nejvyššího vezíra stát a hlava jeho v Konštantinopoli veřejně vyvěšena. Za vinu mu dáno, že moldavský kníže Ipsilanti od císařských zajat by nebyl, kdyby on byl lepší pilaost vynaložil.¹⁾

[459] V Servii neb rácké zemi, v níž Bělehrad leží, a po hranicích v Banátu od 26. listopadu prohlášeno jest příměří mezi obojími stranami a kdyby se co začít mělo, tehdy původní strana má té druhé straně na deset dní před tím dát vědět.²⁾

Uherští páni stavové měli se dobrovolně uvolit šest millionů zlatých váleční daně císaři pánu složit. Také na příští jaro má se z císařských zemí 120.000 (jedno sto a dvacet tisíc) rekrutů odvésti.³⁾

Jenerál hrabě Josef Kinský, bývalý pán zdejší Radimě, nyní jest komendantem v Uhřích a v Banátu až do jara; bratr pak jeho, Filip Kinský, jest ze svého jeneralátu propuštěn.⁴⁾ Praví se, že by on jedné noci polní stráž (varty) přehlížeje,⁵⁾ jednoho hejtmana zdřímajícího napadl a jej kordem promrští, an před malou chvilkou sám císař tudy jda jemu pro jeho tři noci nespání takové zdřímnutí dovolil.

Dvě psaní z Konštantinopole od našich tam zajatých, hejtmana Je-
leky a laitnanta Gayce.⁶⁾

Hejtman Jeleký píše: „Já živ jsem a to mé živobití jest taky mé všecko bohatství, které mám. Nedá se pomyslet, jak s námi ti barbarští lidé ukrutně nakládají. Já nemohu⁷⁾ vše vypsat [460]; jediné potěšení naše jest ta naděje, že někdy odtud vysvobození budeme. Francouzský vyslanec, hrabě Šosel,⁸⁾ o nás pečuje a on jest příčina, že mně s laitnantom Gaycem Turci v těžká železa neukovali; ostatní náš zajatý lid vzdychá pod přetěžkým břemenem okovů a své otrocké práce. K tomu všemu zlému začíná se mezi námi morová nákaza, každý den v našem žaláři 4 i 5 mužů umírá. Dáno v Konštantinopoli, 1788, dne 26. června.“ — Laitenant Gayc píše: „Já jsem byl z kláštera Sinaj z Banátu v 10 dnech do Konštantinopole přiveden (já přidávám, že jest přes 100 mil); my jsme jízdečtí⁹⁾ jeli tak prudce, že jsem nemyslel jinak, než že hlavu sraziť musím a skutečně dvakrát kůň pode mnou padl, ale já spadnout jsem nemohl, neb jsem byl posazen do hlubokého sedla s svázanými rukama za hřbet a nohy koni pod břichem svázané byly. V každém okamžení samé tyranství jsme cítili. Dne 12. dubna přišli jsme do Konštantinopole a tu mně 12 hlav křesťanských usekaných okolo krku zavěsili a tak po městě k posměchu všeho lidu mne vodili i samé ženy plily mně mezi oči. Dáno v Konštantinopoli, dne 25. června 1778.“

Osman baša, komendant pevnosti Chočima, když do Konštantinopole přitáhl, tam měl býti stát. Za vinu mu dáno, že v pevnosti mnoho zbytečného lidu držel a tak potravu dříve strávil a tudy pevnost odevzat musil.¹⁰⁾

[461] Psaní, které císař pán od armády jednomu svému věrnému do Vídne poslati měl, kteréž jest vzato z novin frankfurtských, pod datum 20. října 1788:¹¹⁾ „Já jsem císař a nechává se mně první stanc mezi všemi zemskými knížaty, ale smutná velikost, která tolik starostí, tolik obtížných panovních bíd přikrývá! Čas mého vidění jest tady, v němžto já celému světu okázat mám, že se skrz moudrou stálost sice přece i nad špatnou příhodou pozdvihnouti musíme; neb tak nešlo, jak jsem já myslel. Šeredná panující nemoc pobrala tisíce mých statečných bojovníků a zase tisíce sežral blýskající se meč nepřitele. To a pláč mých poddaných, kteří před ukrutností nepřitele utíkali, mé srdce velmi roztrhalo, přeci ale mou neohroženou mysl nezemdlelo. Ta citlivost, že já svou¹²⁾

¹⁾ Nov., 414. — ²⁾ Nov., 414. — ³⁾ Nov., 398. *R*: dvacet . . . regroutu odvést. — ⁴⁾ Nov., 389. — ⁵⁾ *R*: vyzytující. — ⁶⁾ Nov. 381. — ⁷⁾ *R*: nemužu. — ⁸⁾ V novinách: Šosel Gufier. Text Vavákův liší se částečně od znění obou listů v Schönfeld. novinách. — ⁹⁾ *R*: jízdecký. — ¹⁰⁾ Nov., 382. — ¹¹⁾ Není v Schönf. novinách. — ¹²⁾ *R*: mou . . . meho.

povinnost jako vůdce svého lidu činím a ta dokonalost mých vojákův, které já každodenně očítý svědek jsem, z víry v jednoho Boha, který žádného v sebe doufajícího neopustí, pochází a mne učiní silného a dává mně jisté přesvědčení, že ještě všechno dobře se povede.“ — Dejž to Pán Bůh!

Dne 17. prosince v charvatské zemi na vrchu Kozarak naše nejposlednější stráž tam ležící Turci chtěli přepadnout, v síle jsouce 600, ale laitenant Borojevič když se chytře a zmužile postavil a hned nato hejtman Kuchevič taky mu k pomoci přispěl, poškorpivše*) se něco, Turci zpátkem utekli, nechavše tu ležet 31 zabitých a více raněných. Od našich padlo 7 myslivců a 8 vojáků, též 1 kaprál; též 15 raněno.¹⁾

[462] Tyž den prosince sedumnáctý Rusům ještě šťastnější byl, nebo oni dostavše hned měsíce listopadu jistý ostrov Berečan, který leží blíž města a pevnosti Očakova v moři Euxinus neb Černém a skrze to Turkům všecku cestu do téhož města zavřeli, tohoto dne tu znamenitou pevnost a město Očakov šturmem dobyli. Při tom dobývání bylo Rusův 14 tisíc a kozáků 2000; tureckého vojska bylo v pevnosti 12.000, z nichžto při tom velmi krvavém šturmu 7 tisíc a 300 Rusové rozsekali, 4 tisíce a 300 zajali. Též zajali jednoho bašu, kommandanta té pevnosti, jménem [?] pod erbem tři koňských ocasů a dva baše se dvěma koňskými ocasy. Dostali tam Rusové 300 metallových kusů; prach všecken tam jsoucí vyhozen při šturmu do povětří. Lidu všelikého národu bylo tam 25 tisíc. Rusů při tom padlo 155 oficírů, 1000 sprostých, raněno 60 oficírů a 1300 sprostých.²⁾

Podle poslednější a gruntovnější zprávy³⁾: Hrabě Damas, rozený Francouz, a hrabě Morelli, rozený Vlach, již u Rusů slouží, nejprv na zeď vylezli; po třikrát ustoupiti musili, po čtvrté ale s hrozným prolitím krve do města se dostali. Zima při tom byla jako zde ukrutná. Potom v městě přehrozné potýkání trvalo několik hodin, až i prachovnu Rusové do povětří vyhodili a ta Rusové zvítězili. Padlo Rusů 1400, dva jenerálové, 180 oficírů. Turků pobitých bylo [463] 7000, zajatých 5000. Dostáno tam 312 děl neb kusů, 40 hmoždírů,⁴⁾ veliké množství zbraní a jiných potřeb, potravy na dvě léta, na hotových penězích dva milliony piastrů. Vůdce vojska ruského byl kníže Potemkin. Zima taková tam by a, že dokud v poli Rusové leželi, jen u jednoho jízdného regimentu (Rusové říkají plk a my Čechové hluk) 100 koní a 30 mužů zmrzlo.⁵⁾ Od půlnoci až do 9 hodin ráno dne 17. prosince trvalo to dobývání a potýkání. Mnozí francouzští oficíři jsouce po turecku oděni a spolu s Turky bojující a smrt před sebou vidíce, ač se, kdo jsou, hlásili, však přeci od Rusů rozsekáni byli.⁶⁾

Když ruský posel tu zprávu o dobytí Očakova našemu mocnářovi do Vídně práv na den Nového roku přinesl, on na důkaz svého potěšení sňav diamantový prsten s prstu svého, onomu poslu daroval.⁷⁾ Posel pak, hejtman Paur, jenž tu novinu do Petršpurku ruské císařovně přinesl, dostal od ní 1000 dukátů, k tomu učinila ho obrštem a velkého řádu sv. Jiří první třídy rytířem, k tomu rozkázala slavné Te Deum laudamus držeti a ze všech kusů stříleti.⁸⁾

[464] Leží to město Očakov v zemi Bessarabii, majíc obzvláště pro sebe svou krajinu při Černém moři z této strany naproti Tartarii menší, tu kde slavná řeka Boristhenes neb Niper, širší než Dunaj, dílem z Polska, dílem z Litvy, z Bílých Rusů a z moskvanské⁹⁾ země tekoucí do Černého moře vpadá, jakž v mapě od těch zemí nejlépe spatřiti se dá.

Kníže Potemkin, dobudce té pevnosti, dostal od své mocnářky

*) Poškorpivše, pošťivše; skorpion [R: scorpinon!], štir.

¹⁾ Schönf. noviny r. 1789, str. 3. — ²⁾ Nov. r. 1789, str. 9. a 13 --

³⁾ Nov. 1789, str. 17. — ⁴⁾ R: mořdířů — ⁵⁾ Nov. 1789, str. 21 --

⁶⁾ Nov. 1789, str. 34. — ⁷⁾ Nov. 1789, str. 10. — ⁸⁾ Nov. 1789, str. 34.

R: l.o klasu ritířem. — ⁹⁾ R: možškvanske.

prozatím velmi nákladný, samými drahými kameny brilianty vykládaný kord.¹⁾

To buď krátce o dobytí Očakova, an[o] sice již po devět neděl v každých novinách o něm se praví; já z toho všeho tento výbor jsem učinil a přidávám, že roku 1736 Rusové taky tuto pevnost jakož i Chočim z moci Turků dobyli, při kterémž dobývání náš jenerál Laudon jako lieutenant u Rusů slouže přítomen byl. Ty obě pevnosti skrze potom smlouvu pokoje zase Turkům Rusové pustili, tohoto pak 1788. roku zase na novo dobyli.

Jisté paní z Konstantinopole pod datum 10. prosince dává zprávu, že Ibrahim baša byl sťat a hlava jeho na vratech císařského paláce byla zavěšena. Dáno mu za vinu, že kníže Ipsilanti moldavský od našich [465] zajat by nebyl, kdyby on byl lepší pilnost k jeho pomoci vynaložil, a když Turci v Banátu byli, taky prý se tak nechoval, jak mu velký vezír poroučel.²⁾

U Bělehradu takový svazek zimního pokoje jest, že naši dobrovolníci (kteří z rozličných krajín přibíhají a turecké jeho nechtíce již nésti u nás dobrovolně slouží) chytivše jednoho jízdného Turka a do Zemlína přivedše, toho ihned pan jenerál Braun do Bělehradu poslal. Po málo dnech Turci při řece Sávě střelejice z regrací na naše stráže, některé z nich zranili. To když dal³⁾ pan jenerál bašovi bělehradskému vědět, on ty zbůjníky hned dal vyhledati a v tu chvíli, an[i] na to naši přes řeku Sávu hleděli, provazem zaškrtnuti.⁴⁾

Rok 1789.

[431] Den rokV noWYho Wezkrz CeLÝ tIJChÝ a possMaUrnÝ.

Sněhu při tom bylo dost,
mráz ulevil svou tvrdost.

Dne 7. ledna v zámku poděbradském váleční daň na 1789. rok rozepsaná všem rychtářům oznámena byla. Celé panství naše dá té daně 9081 zl. 46 kr., naše samotná ves Milčice 298 zl. 49 kr. 3 feniky. Doloženo při tom, že ihned skládána býti musí. Item kontribuce na 4 měsíce zaplacená. Item 92 fůry na 10 dní do Hradce kámen vozit a dne 10. ledna tam již býti, v jednom 920 fůr. Item onen složený již a na panské špýchary odvedený magacín, žito do Král. Hradce a oves do Litomyšle odvést, — a ten byl nám učiněný vinš k Novému roku. Bůh dej, abychom to šťastně a vesele vykonati mohli.

7., 8. a 9. ledna krom až posud velice prudkých mrazů tyto silnější byly a každému k srdci šly.

¹⁾ Nov. 1789, str. 34. — ²⁾ Nov. 1789, str. 10. Viz již na str. 67. — ³⁾ R: to dávše. — ⁴⁾ Nov. 1789, str. 11. Následující stránky [466.—476.] jsou prázdné, až na malý odstavec na str. [471.] zapsaný, jenž nemaje spojitosti s ostatním vypravováním, zde v poznámce se uvádí. Obsahuje Vavákův výklad slova „rek“: „Vysvětlení toho slova rek: To slovo naši staří předkové Slováci užívali a dosavad užívají, když někoho dobře mluvícího vysloviti chtěli: Reku — řku, já reku — já řku, rek — řkoucí, řeč vedoucí. U nás potom zůstalo to slovo tomu, jenž dobře bojuje, se brání, přemáhá, pravíme mu rek.“ Dále pak na str. [477.—480.] jest Vavákův vlastenecký list Fr. Faust. Procházce, jenž dle data svého náleží již do roku 1787 a tudíž tam jest otištěn Viz zde str. 1.

[482] V tyto teď tak tvrdé časy zněly všudy tyto hlasy:
 Není vody, není chleba, dříví, slámy velká třeba.
 Mráz všudy všecko prorazí, sníh spíš tlustne nežli schází.
 Ptactvo až do dveří letí, do škol nemohou jít děti.
 V kostele řídci bývají, kázání krátké mívají.
 Dobytek v chlívích až skučí a všecko zimou se mučí.
 Žebrák ani na žebrotu nemůž pro takovou slotu.
 O dříví též velká nouze, — Bůh dej, ať to není dlouze.
 Mnoho lidu oznobeno i o život připraveno.

Mezitím cena v obilí byla, jak se tuto vidí: Pšenice 5 zl. 6, 10, 12 i 15 kr., žito 4 zl., 6, 12 kr., ječmen 3 zl., oves 2 zl. 15 kr., hrách, čočka 5 zl., centnýř sena 1 zl., slámy mandel 1 zl.

11. ledna, v neděli, odpoledne prudkost mrazu drobet ulevila a v pondělí menší mráz následoval, nato 13. ještě menší a sníh již měknouti začal; 16. a 17. žádný mráz nebyl, 18. drobet přituhlo. 22. a 23. vlhko i deštivo, z čehož následovalo, že ten převeliký sníh měknouti a slábnouti počal. 25. a 26. již vody se shromažďovaly, k Labi pomálu se berouce; 28., 29. již Labe zvodnilo se a ledy se lámaly. Záhony země také již viděti se daly.

[483] Zima tato jistě v dlouhé paměti zůstávati bude od oznobení a zdraví zkažení množství lidu i do smrti zmrzlých i nyní ještě [se] nacházejících, tolikéž dobytka, o čemž by mně bylo dlouho psáti. A snad bych vždy několik příběhů napsal, ale že nyní ránu na pravém palci ruky a z ní bolest již od 13. ledna až do dneška, 24. února, trpím a dobře psáti nemohu, pročez sobě v té práci — ač bezděk — hověti a péro ležet, jakož i všecky jiné práce nechati musím, aniž vím, jak dlouho to ještě trvat bude, — Pánu Bohu děkujíc, že jsem přece o ten palec aneb o celou ruku nepřišel.

Při začátku února patent přišel, jehož jest datum ve Vídni dne 1. září 1788, dle kterého tak jako prý od dávna již ve Vídni ten obyčej jest, daň domovní platiti se má. A to sice, kdo má dům svůj pronajatý jakýmkoliv jiným lidem, to vše se má sepsati, takové nájem do sumy uvéstí a z nich takových nájemních peněz ten, jenž je přijímá, má také roční daň platiti. Co by pak ze sta dávatí se mělo, ještě se neví. V městech malí měšťané, již nájemníky nemají, jakož i ve všech sedláci, chalupníci, baráčníci a podruzi, již se rolní¹⁾ prací živí, od toho vyňati jsou. [484] Kovárny, masné krámy a jiné baráky obecní lidem pronajaté neb šenky a židovny ve všech, ty již do toho platu padají. K tomu cíli v celé zemi z každé vesnice do svých zámků voláni byli rychtářové s oněmi²⁾ výchozními, již při tom měření a zrnování rolí r. 1786 byli, a dle těch v nově založených (fassí) svazků polních a numer jak každyčké stavení, tak všecken a všeliký lid v nich ostávající dle jakovosti a druhu svého v popis uveden byl. Nemálo opět papíru na to vyšlo. Naše ves spolu s Pečkami měli jsme stání 2. března.

Po hromnicích obilí cena spadla: Pšenice měla 5 zl., žito 4 zl., i taky 3 zl. 54 kr., taky bez 3 i bez 4 grošů, ječmen 3 zl. bez 2 grošů, hrách 4 zl. 15 kr., oves 2 zl. 10 i 8 kr. Sníh vždy na čisto scházel a že na zimu země suchá byla i zmrzlá, voda nikde v polí státi nezůstala, nýbrž dílem sběhla, dílem do země se vtáhla, že nám to k podivu bylo,

¹⁾ R: s rolní. — ²⁾ R: s oněměchno (l).

po tak velkém sněhu malé v polích škody. Obilí na zimu seté velmi pěkně se ukázalo, že jsme radostí plesali. Pán Bůh rač to dál zachovat!

V posledních dnech února místem již lidé orali. Časy teplé začínaly býti, obzvláště 27. a 28. února jasno bylo. Nato v noci na 1. den března a spolu na 1. neděli postní sněhu napadlo na tři prsty, kteréhož více přibylo v neděli, v pondělí i v úterý, až ho bylo na čtvrt lokte [485] a kdyby pospodu od bláta a syrové země byl nehynul, o mnoho více by ho bylo. Na pátek v noci zas ho přibylo. Tuť opět cesty převelice zlé se začaly, hnoje vyvážet a ovce na pastvu hnát jsme nemohli a tak po předešlém obveselení hned následovalo zarmoucení.

Item února měsíce děla váleční neb kusy z Vídně i z Prahy do nové pevnosti Plesu a Terezova zde v Čechách se vozily, tolikéž prach. Příčina byla, že pruský král Poláky rozdráždil a spolu s nimi spojití se chtě, těm dvěma dvorům, rakouskému a ruskému nějaké zaneprázdnění učiniti a je tudy od vojny s Turkem odvésti mnil. Srozumívá se, že ho k tomu Turek tak jako loni Švéda¹⁾ též proti Rusům popnul.

Mezitím několik tisíc lidu nového, rekrutů,²⁾ našich vlastenců, do Uher se odbíralo našich milých předkův hroby navštívit a s tímž nepřitelem, od něhož onino někdy tam zhybnuli, se potýkati.

Zajisté, mnoho tisíc Čechův našich v Uhřích a v okolo ležících krajinách, kteří od té doby, co království uherské a české pod jedním králem zůstává, tam na vojnu proti Turku odešli, pohřbeno leží. Mnoho slavných hrdinů panského a rytířského stavu, z nichžto mnozí slavnými skutky se skvěli, na mnohých [486] pak jejich starožitné rodovné linie zhasly, tam hrdinsky bojující zahynuli, — a nemáme snad v Čechách jednoho rodu panského a rytířského, ba ani ve všech a městech jednoho příjmení a famílie, aby z nich několik osob v Uhřích neleželo. Kdo chce, nechť čte kroniky od krále Vladislava až do Karla VI., tuť sám soud vydati bude moci. A protož nedávno kdosi z Čechův řekl (snad ty v jny všecky četl), že nyní s těžkem všeho lidu s ženami i dětmi zde v české zemi tolik se nachází, co jich v Uhřích a okolních krajinách proti Turku jen odtud z Čech zahynulo. Ten soud může se doličiti i tímto, že za času Rudolfa II.,³⁾ roku 1583 a 1584 v plném sněmu shromáždění jsouce páni stavové čeští yzali to na povážení, zdaliž uherská země za to stojí, co tam jen z Čech lidu, koní, peněz a jiných nákladů odešlo, — já přidám, co z celé říše, z Polska a jiných zemí. Ovšem uherská zem za to nestojí, ale hájí se tudy celé západní císařství, celá Evropa a všecko křesťanstvo; nebo kdyby se země uherská nebyla hájila, již snad i my i celá říše pod mocí toho tyrana bychom vězeli.

[487] Sníh, kterýž dne 1. března napadl, víc ho ještě přibylo 8. téhož, druhou neděli postní; nato 9. a 10., v pondělí a v úterý, tuhé mrazy udeřily, 11. zase sněžná prášenice; 12., na den sv. Řehoře, mráz uhodil oněmno velikým mrazům téměř podobný, že okna u světnic zamrzla.

Mezitím v ty dni 700 lidu od pluku Franc Kinského z Prahy do Hradce Králové na dílo přes Sadskou a Poděbrady marširovalo. Tak se praví, že 30.000 lidu letos v Hradci býti má, tak aby ta pevnost již dokonána býti mohla. Rovně též onyno kraje, hradecký, bydžovský, chrudimský a čáslavský, mají tam potřebné věci voziti. Sám kraj bydžovský má tam odvésti štu-

¹⁾ R: vlóni Švejdu. — ²⁾ R: reqroutu. — ³⁾ R: Rodolfa.

kového kamení 4444 sáhů ordinálních, na rakousko ale aneb
 □ kvadrát kubických sáhů to činí 2222 sáhů.

Na den svatého Řehoře lenoch je prý, kdo neoře,
 letos ale máme hoře, že i hnoje jsou na dvoře.
 Sněhem pole se bělejí, ovčičky mdle se jehnějí,
 potrava dobytku schází a čas teplý nepřichází.
 Dříví se musí páliti a dosti draze koupiti.
 Zajisté znát velkou bídu, obzvláště chudého lidu.
 Co pak ptactvo taky zkusí, když po sněhu běhat musí,
 nemůž se země dobrati a potravu si hledati.
 Bože, račiž to změnití a teplý čas udělití!

[488] Okolo svatého Řehoře obilí kdo měl v komoře
 nazbyt a chtěl je¹⁾ prodati, moh' za ně toto dostatí,
 zde za vrchovatou, v Praze za rovnou českou míru: Pšenice 5 zl.
 6 i 10 kr. (4 zl. 48 kr.)²⁾, žita 4 zl., 3 a 6 kr. (3 zl. 48 kr., ječmena
 2 zl. 36 a 39 kr. (2 zl. 10 kr.), ovsa 1 zl. 34 a 36 kr. (1 zl. 48 kr.), hrachu
 3 zl. 30 a 36 kr. (3 zl. 26 kr.); 1 centnýř sena 1 zl. 6 a 9 kr., v Praze
 1 zl. 20 kr.

Okolo 20. března opět nový magacín k dávání prohlášen.
 Náš bydžovský kraj má dáti 12.695 měřic žita, z čehož na naše
 poděbradské panství vypadá 2605 měřic, na zdejší ves Milčice
 81 měřice 4 mázličky. To žito má ihned jedno každé sídlo se-
 brati a v jednom bezpečném místě složíc, na poručení, kam se
 poveze, očekávati. Zde složili jsme to žito do komory klenuté
 v statku Václava Vozába v čís. 10. dne 26. března.

Březen měsíc již dochází, dnes je devět dvacátý den,
 však zima přece neschází, ani ovce nemohou ven.
 Zimy, mrazy, prášenice, větry, deště, plískanice --
 jedno s druhým se míchá, pluhy ležejí (!) zticha.³⁾

[493] Dne 27. března, v pátek před nedělí Smrtnou, umřel
 v Praze v domě „u zlatého kola“⁴⁾ pan Vojtěch Pulpán, držitel
 tří statků v Chotouni po onom Antonovi Dubeneckém, kteráž,
 jaké jsou a kdy a zač je koupil, v tomto spisu v roce 1784
 obšírně.⁵⁾

Rod jeho pochází ze vsi Lhotky na panství pardubickém, když jeho
 dědek byl sedlákem, otec pak na rozličných pivovařích sládkem, jemužto
 světské štěstí tak sloužilo, že mohl syny své ve vysokých školách dáti
 učiti. Neméně matka jeho šťastného otce byla dcera a sice jednoho od
 mladosti až do šedin hospodářského oficíra a spolu litomyšlského mě-
 ššana kterýž máje tam v Litomyšli znamenité hospodářství, k tomu po
 všecken věk lásku u svých pánů, děti pak nic víc než tu jedinkou dceru,
 s ádkovou, v bohatství velmi zrostl tak, že když umřel, zdědila po něm
 dcera v penězích a v hospodářství přes 90 tisíc. Když pak sama též
 ovdověla, děti své, již prv učeností i ouřady obdařené, nečekajíc na
 poslední hodinu i tou mohovitostí podělila a jim po 30 tisících odečtla.

¹⁾ R: ho . . . za něj. — ²⁾ Číslice v () udávají cenu pražskou. —

³⁾ Na str. [489.] píše Vavák o úmrtí Vojt. Pulpána, přeškrtal to však
 a podává totéž obšírněji na str. [493]. Na str. pak [490.] opsal si 14 vý-
 roků z knihy Sirachovy, jež v tisku vypouštím, ježto nemají s naším vy-
 pravováním žádné souvislosti. Str. [491.—492.] jsou nepopsané. — ⁴⁾ Dle
 schematismu z počátku 19. stol. byl dům „Gold. Rad“, tehdejší nové číslo
 402., v Kotcích a náležel dědicům Wimmrovým. Dle matriky fary svato-
 havelské od r. 1784 „H. Adalbert Pulpan, Wirtschafts Rath bei p. t. Grafen
 N. Wirm (!),“ 28 let starý, v (starém tehdejší) čísle 289. zemřel 27.
 března 1789 na úbytě („Abzählung“). — ⁵⁾ Viz Pam. II. 1., str. 10. —

Jsou pak čtyři: první Josef Pulpán, po mnoho let všech panství knížete z Fürstenberka inspektor, druhý Jan Pulpán, nynější král. krajský hejtmán kraje chrudimského, třetí tento chotouňský, již v Pánu zesnulý v bezženství v stavu panickém, [494] čtvrtá dcera, kterou za manželku

Generál Laudon.

má na ten čas direktor neb správce panství bělského hraběte Valcštejna v kraji boleslavském.¹⁾

¹⁾ Vynechaná v R jména bělského správce a jeho manželky, jakož i jména rodičů zmíněných bratří Pulpánů nebylo mi zatím lze zjistiti.

Tento Vojtěch Pulpán byv kancelářským u bratra svého Josefa, inspektora, tyto Dubeneckovské grunty v Chotouni koupil roku 1784 (dne 17. dubna za hotových 17.820 zlatých rýnských a ježto tam nebylo¹⁾ žádné zřetelné obydlí, takové v statku Dvořákovském, něco zopraviv a něco v nově přidělav, způsobil; zahrady také jak tu, tak na Berkově u sv. Prokopa spořádav do vzhledu uvedl a nechtě ouřady zavrhnouti málokdy se sem podíval, nýbrž jednomu zasloužilému sousedu, muži věrnému, Pavlov: Vysušilovi jménem, všecko hospodářství i stavebí svěřil, dávav mu roční odplatu; sám svých povinností hleděl, jakož pak nyní před smrtí inspektorem na panstvích Evgenia hraběte z Vrbna,²⁾ Hořovicích, Komárově, Valdeku a Grošelicích až do smrti pobyl a v panickém stavu umřel.

Kšaft jeho byl čten dne 4. máje v zámku poděbradském, k jehožto slyšení na místě všech přátel sám toliko Pavel Vysušil, těch gruntů šafář a soused chotouňský, postaven byl a z něho, že Jan Pulpán, chrudimského kraje hejtman, jest plnomocným všeho dědicem, sám pak 400 zlatých že sobě darováno má, s radostí slyšel a když pan dědic do Chotouně přijel, zase ho hospodářem všech věcí ustanovil.

[495] V prvních dnech dubna teprva začali jsme síti, ač ihned ještě země neoschínouce 3. téhož skrze celodenní déšť zase namokly. 5., v neděli Květnou, ráno udělal se čas jasný a trval do 9 hodin před polednem a ten byl v tom roce první. Nato skrze celý pašijový týden jasné a počasné dni byly, že jsme mohli velmi vesele jarní setbu konati.

7. dubna, v úterý po Květné neděli, od 4 hodin z poledne až do západu slunce tři slunce viděti bylo, hlavní v prostředku, něco jasnější. Pašijový týden byl celý jasný, že jsme mohli pohodlně síti. Dne DWanáCteho DVbna WeLlká noC WzkržIsseňl Paňle slavila se. V úterý přšlo a zase hned teplé časy začaly býti.

Mezitím nařízení přišlo opět do Hradce kamení voziti nebo dříve pro zlé cesty nebylo možné tam se vydati a již dávala se na to vojenská exekuce. Naše poděbradské panství dostalo termín (úlohu) 8885 krychlových³⁾ střevíců tesaného kamena tam k odvezení, načež dne 20. dubna první forní tah (transport) z panství vyjel v počtu 28 vozů, s nimižto zase pan Josef Holešovský [496] ze Sadské a já od ouřadu přinuceni jsme byli jeti a takové fůry já při nakládání v skále (již loni v tomto spisu vypsáné), on pak při skládání v Hradci řídit. Pětkrát každý forní transport přiveza kamena domův odjel a zase jiný tam přijel a takových transportů bylo patero po 26, 28, 30 a 34 fůrách — ale nebyli jsme v stavu tak hned svoji⁴⁾ povinnost odvésti, neb mnozí po pěti, po šesti a sedmi střevících nakládali a hovada zedřeli; zajisté 5 krychlových střevíců má 6 centnýřů tíže.

NB. Krychlový střevíc se rozumí kámen neb jakákoliv věc v stejném běhu do čtyř stran spravená, totiž 12 coulů šířky, 12 coulů délky, 12 coulů výšky. Takž rovně se rozumí krychlový sáh. Ze pak takový kámen není jen na ostro v skále přitesán a kolem okolo na coul přinecháno

¹⁾ R: a nejsouce tam. — ²⁾ Eugen Václav hrabě Vrbna (R: Würben), státník, c. k. nejvyšší dvorní maršálek, muž vzdělaný a ušlechtilý, zemřel 23. května 1789 ve věku 61 roku. — ³⁾ R zde i dále: čtyřikrát: kubik střevíc, kubik sáh. — ⁴⁾ R: naši.

jest vzrůbků neb stříštěk, protož každý ten krychlový střevíc 110, 115 i 120 liber váží, rozuměj rakouské váhy.

Jest pak všeho kamena tesaného, jenž se z té skály do Hradce podává, 800 sortů neb rozličností. Mohl bych zde některé [497] vyrýsovat, ale času k tomu nemám, jenom velikost některých zde přisadím a sice těch, které jsme my nyní vozili i jaký plat od toho dostávali.¹⁾

[498] To kamení vozilo se do Hradce celé čtyři neděle. Že pak skrz naše fůry málo toho termínu ubývalo, tehdy sjel pan Holešovský na panství žírecké²⁾ a tam přes 20 vozů Němců objednal a tak spolu s nimi odvezeno jest kamena toho 7268 kub. střevců. Ostatních 1617 střevců přeal na sebe tamní pan krajský komisař, Josef Reichenbach, [?] ³⁾ naproti 7½ kr. přídavku od každého střevíce, což v jedné sumě vyneslo 189 zl. 38 kr. To s ním smluvivše a na to mu ihned 100 zl. položivše a kvitanci na všecko odvezení dostavše, dne 17. máje Hradec jsme požehnali a byvše tam od 19. dubna, dne 18. máje do domův svých jsme se navrátili.

Pamět děkanství havranského:

Byv já v Hradci u mého milého otce duchovního, pana kanovníka Pingasa, [shledal jsem, že má]⁴⁾ všechny Balbínovy knihy, z nichž jedna *Miscellanea slove*⁵⁾ a má v sobě výtahy všech někdy v Čechách bývalých děkanství a farních kostelův i jejich rozličných příjmů a fundací, což vše Balbín z oněchno knih hlavního kostela pražského, jež *Erectionum* slovou a za Arnošta, prvního arcibiskupa, založené byly, vybral a do tisku dal.

[499] Václav, král český a císař římský, roku 1384 byl napomenut od papeže, aby jakožto řádně vyvolený císař dle obyčeje římskou korunu přijal. On pak vymlouval se, že není tak mocný a statečný, aby tolik nákladu a outrat podniknouti mohl a protož žádal papeže, aby mu dovclil nějakou daň a sice desátý díl kostelních příjmů vybrati, což se i stalo. A tak výš psaného roku uvržena byla daň na všechny farní i filiální kostely, kaple a věnované oltáře, tak aby každý z nich desátý díl svých ročních příjmů na dva termíny, totiž o sv. Jiří a o sv. Havle, složil. To vše hned tehdy vepsalo se do knih *Erectionum*⁶⁾ tím řádem, kolik děkanů patří pod jednoho arcipříšta a kolik faraů pod jednoho děkana. Byli pak arcipříštové co nyní arciděkanové a děkanové jako

¹⁾ Uvádí celkem 15 druhů kamena do různých tvarů tesaného. Za „plotny neb dlažice“ ve velikosti 9 coulů³ až 1 střevíc³ 1 coul³ placeno od cesty 2½ mile 5¼ až 8½ kr., za největší druh „haubtvirglaidr“ o 15 střevících³ placeno 2 zl. 15 kr. Kromě těch druhů jmenuje ještě „flaster plotnu“, plotnu 7 coulů a 10 coulů vysokou, „hlaváč“, „binder“, „virglaidr-orte“, „faltzvirglaiter“, „stáfle“ a auffaltzvirglaidr“. — ²⁾ „Kammeraladministrationsherrschaft Schurz und Dubenecz“ při Labi u Králové Dvora náleželo jesuitům vídeňským; po zrušení řádu platila se z důchodů panství toho pensionovaným jesuitům pense. (Schaller, Topogr., XV.) — ³⁾ V schematismu toho jména vůbec není. — ⁴⁾ R: Byvši já ... Pingassa a on maje všechny Balbínove. — ⁵⁾ „Miscellanea historica Bohemiae. Decadis I. liber V. Parochialis et Sacerdotalis ...“ Authore Bohuslao Balbino ... Praegae, 1633. V první části zpracován jest rukopis o kostelních desátcích r. 1384, o nichž Vavák hned dále vykládá, ve druhé pak části jest podán obsah knih erekčních, t. j. zápisů o zřízení kostelních nadání od r. 1358, z nichž Vavák dále pak některé uvádí. — ⁶⁾ Nikoliv tam, nýbrž zápisy ty jsou ve knize zvláštní, v předešlé poznámce zmíněné, „Decimae ecclesiasticae anni 1384“.

nyni vikariusové. Vikariusové pak slouží nynější kaplanové, t. j. místo-
dřící faráře. Děkanství pak nikdy se neměnilo, nýbrž při jednom místě
vždycky zůstávalo.

Ackoliv j en před již 20 lety v jednom svém spisu¹⁾ počet farářů
k děkanství havranskému náležitých položil, ale kteří vlastně byli a jak
se ty kostely jmenovaly, [500] jsem nevěděl, protož s radostí spatřiv
je v Hradci, ihned jsem je přepsal a tuto nyní přikládám.²⁾

[501] Havransko jest místo v kraji bydžovském na panství podě-
bradském, od Poděbrad 1 velkou milí k straně půlnoční, mezi vesni-
cemi Vestcem a Rašovicí ležící. Tu někdy stála ves slovatná a v ní
kostel děkanství, dle čehož i kostel rovněž mezi okolními předek mítí
musil i děkan znamenité opatření, protože tu děkanství vyzdviženo bylo
a vždycky zůstávalo. Na tom místě nyní jsou pahrbky a jámy, kusy
cihel, kamení a vápno ukazující a že tu slavné někdy stavení bylo,
předočnující, po svrchu však všecko trním, hloží, osyčím a jiným chra-
stím zarostlé,³⁾ že skrz to jedva člověk proléztí může. Vedle toho samého
místa řeka Mrlina od Skřínče a vsi Vestce k Nymburku tok svůj vede,
kdež do Labe vpadá a jméno své trati. V těch hromadách rumu ač žádný
nikdy nic nehledá, vždy přece náhodou někdy rozličné věci od železa
tam se naleznou. Před 50 lety asi, slouha když tam pásł svinský do-
bytek, jedna svině měděnici měděnou pěkného mustru, v níž v kostelích
u dveří svěcená voda bývá, tam vyryla, kteráž odtud do kostela vy-
klebského dána a tu posavad jest. [502] Kostel Vyklety, nedaleko od
Havranska v širých polích stojící, též bývalý farní, při němžto ves taky
stávala, kdy a jak odtud do vsi Chleb přenesen a při něm lokalie vy-
zdvižena, již v tomto spisu na rok 1778⁴⁾ šíře oznámeno.

Toto ještě k Havransku patří, že ač v tom okolí tolik porostlin,
hloží, trní, chraští, pahrbky, doliny, příkopy, močidla, mezi tím luka, což
z jedné strany řeka Mrlina, z druhé pak slovatná struha jedna ob-
chází, však přece v tom všem žádný had nikdy se tu nenachází aniž
kdy od koho viděn byl, což každému k podivení přichází; a jestli kdy
s velkou povodní od hor sem hadi připlynou, po osáknutí vody hned
vic k vidění nejsou. Starodávni jest tu mezi lidem rozprávka, že pokudž
prý hlas vyklebských zvonů doráží, hadové se nesmějí ukázat; nyní ale
ti zvonové když jsou⁵⁾ do Chleb přeneseni, odkudž k Bobnicům, k Drahu,
Jikvi a Ronovu hlas jejich padá, tam přeci hadi jsou, semto pak sotva
kdy dolehne, neb daleko jest, a přece hadi až dosavad tu nejsou.

[503] Arcipříství kouřimské. Archidiaconatus Curimensis. Arcidiákon
a děkan kouřimský měl farářův 85.⁶⁾

Z příležitosti, že netoliko kostel škramnický, ku kterémužto vlast
moje, ves Milčice, patří a vždy od starodávna patřila, ale i všechny
kostely na panství poděbradském až po samé Labe k děkanství kou-
řimskému náležely, jakož pak i kraj kouřimský až po Labe od starodávna
býval a teprva za Ferdinanda II., kterýž poděbradské panství sem na
tuto stranu Labe rozšířil a je⁷⁾ pro snadnější zemské řízení ku kraji
hradeckému spolu s zámek a městem poděbradským, již prve tam pa-
trícím, přivlastnil, — za dobré jsem uznal, abych i to kouřimské dě-
kanství se všemi jeho patřícími farními kostely pro další památku při-

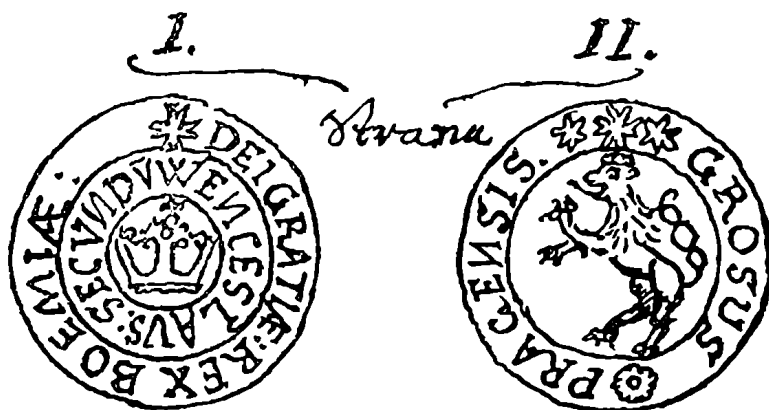
¹⁾ R: mem. — ²⁾ V R následuje tabulka se jmény 25 (R: 23) ple-
banií bývalého děkanství havranského, jež obsahujíc přibližně nynější
vikariáty nymburský a poděbradský, tvořilo část tehdejšího arcijáhenství
boleslavského. Jména ta viz u Balbína, Misc. dec. I. lib. V., str. 30.
V tabulce Vavákové jsou tyto rubriky: „Jméno kostela farního roku 1384.
Jak nyní se některý jmenuje Půlletní plat. Celoroční plat. Výnos příjmu
ročního.“ Poslední dvě rubriky vypočítával si Vavák sám a na konci
přidává poznámku: „NB Tehdejší kopa grošů platila na nynější způsob
8 tolarů, to jest 16 zl., a tak vynesl ten plat půlletně 150 zl. 30 kr., celo-
ročně 301 zl., věno 3010 zl.“ — ³⁾ R: hrastím. — ⁴⁾ Viz Pam. I. 1., str.
142. — ⁵⁾ R: zvonove jsouce. — ⁶⁾ R: 83. — ⁷⁾ R: jej.

sadil, neb ne hned každý sprostý sedlský vlastenec takovou pamět ani ve stu knihách dosíci bude moci, aniž ony ¹⁾ slavné knihy *Erectionum* do svých rukou dostane i latinou zvučiti málokdo z nás umí, aby to sobě přečísti mohl.

Kdo jsi milovník paměti, přijmi to rád k sobě,
kdo ne, jsi vždy jako děti za živa i v hrobě.²⁾

[510] Příklad o minci:

Za času krále Václava II., jinak III., kterýž na Horách Kutných nové groše české mincovati začal roku 1300, takových 60 grošů platilo 1 hřivnu, latině marku, a těch grošů takovýhle byl způsob, jakýchž jsem já mnoho viděl i dva za sebou mám, jejichž velikosti i ráz, čtenáři, máš tuto obraz:

Takových 60 grošů platilo 1 marku, hřivnu, potom od počtu 60 zůstalo sexagena, šedesátka, t. j. kopa a vážila 16 lotů čistého stříbra. Byly též bíté i haléře,³⁾ jichžto 12 do jednoho groše vcházelo, do jedné pak hřivny neb kopy 720. Takových 8 hřiven neb kop grošů na nynější způsob mince dle vypočítání Balbína vynáší 64 koruny, koruna pak má v sobě 2 zlaté rýnské, nyní jim říkáme tvrdé tolary.

Ačkoliv jsem před 20 lety o jakovosti a proměnách mince jeden obzvláštní spis, z jiných knih jej [511] vyprav,⁴⁾ učinil, tuto pak při této příležitosti, nemaje času jaké šířiny psáti, jen něco maličko dotknu, aby mnohý prostý čtenář o starých kopách lépe zpraven byl;

neb když v starých knihách čteme, něco o minci najdeme
a nevíme nic, co platí, chuť k tě věci hned se krátí.⁵⁾

První peníze v zemi české od kněžny Libuše a Přemysla, jehož od pluhu za manžela vzala, začaté byly, [?] ale co by na nynější způsob platily, nejen ty, ale i všechny jiné, které postoupná knížata a králové čeští mincovali, až do tohoto krále Václava II. a do roku 1300 nemů-

¹⁾ R: onne. — ²⁾ Na str. [504. – 507.] následuje opět tabulka „Farní kostely k děkanství kouřimskému náležité“, s rubrikami jako dříve při seznamu děkanství havranského. Jména jsou častěji chybně opisována (snad dle diktování), poslední pak rubrika „výnos užitkův ročních“ jen málokde vyplněna. U Balbína viz l. c., str. 14. a 15. Přehled svůj uzavírá Vavák větou: „Všech farních kostelů 83 vynáší tolarů 4666³/₄, na rejnsko 9333 zl. 30 kr.“ Nato na str. [508. – 510.] vypisuje si Vavák z téže knihy Balbinovy z knih erekcčních některé zápisy pro kostely ze svého okolí. Jsou to pro Skramník na str. (u Balbína) 239. a 271., Chotouň na str. 219., Dobřichov na str. 256., Ratěnice (právo patronátní) na str. 226. a Lstiboř na str. 170. a 296. ³⁾ Zvané malé peníze pražské. — ⁴⁾ R: kněh ho vybera. — ⁵⁾ Nepřesností v následující stati o minci zde neopravuji; byloť by třeba mnoho podrobností, zde bezvýznamných, a Vavákův výklad v podstatě je správný.

žeme jináč leda podle váhy věděti, ač sice nynější věk všecky takové peníze ještě přítomné má, ano mnohem starší, jakož i já namnoze spatřil jsem i mnohé přerýsoval. Tyto pak václavské, roku 1300 bité, na dvojí způsob mincované byly, totiž groše a haléře. Jeden groš, a sice ten zde figurovaný, měl v sobě 12 haléřů. Haléř, jakýž já taky mám, měl po jedné straně lva českého a na druhé straně literu W, krále Václava znamenající. Do jedné hřivny vcházelo takových grošů 60 a haléřů 720 a bylo v ní 16 lotů čistého stříbra.¹⁾

Léta 1311 král Jan přimísiv něco mědi do těch 16 lotů stříbra, udělal hřivnu na 64 groše a na 768 haléřů, a to bylo první do stříbra mědi přimísení. [512] L. 1377 Karel IV. ke 100 librám stříbra 12 liber mědi přisadil a jednu hřivnu na 70 grošů a na 840 haléřů mincovati dal. L. 1407 král Václav IV., jinak VI., syn Karlův, rozděliv hřivnu na 41 díl, 25 dílů stříbra a 16 dílů mědi v hromadu smísiv z toho 70 grošů pražských aneb 1 hřivnu dělali dal. L. 1460 král Jiří plecháče na způsob mišenských grošů, jimžto již prv v Čechách plecháče říkali, založil a do nich ještě více mědi přimísil. Takový plecháč lva a jméno krále Jiřího na sobě měl a platil 7 bílých peněz aneb 14 haléřů aneb 2 groše mišenské.²⁾ Za něho již tomu jménu hřivna Čechové odvykali a vesměs kopy jmenovali. Držela pak 1 kopa 60 grošů českých aneb 120 mišenských. Mišenským pak grošům, že o polovic menší byly i o polovic méně platily, říkaly grošíky a tak i dodnes v knihách gruntovních slovou L. 1473 král Vladislav plecháče, bílé peníze a haléře způsobem předešlým také mincovati dal a hřivna aby 48 grošů toliko platila, nařídil. [513] Ta mince trvala až do Ferdinanda I., kterýž l. 1548, po pádu měst českých prvního roku, krejcary a tříkrejcarní³⁾ groše naraziti dal na způsob peněz falckrabí rýnského, odkudž až podnes říkáme zlaté rýnské. Po něm Maximilian II. l. 1564 sedmáky t. j. 7 peněz neb haléřů držící na způsob grošů mišenských bití dal a těm říkali grošíky, jichžto opět v jednu mišenskou kopu 60 vcházelo. Tvrdé peníze, které nyní vidíme, nebyly za těch i předešlých časů k spatření, toliko samé malé.

Z toho všeho tento hlavní zřetel uvéstí hodno jest, aby prostý čtenář staročeskou minci s nynější srovnati mohl. Platila tehdy: Stará václavovská hřivna 60 grošů českých tehdejších aneb 16 lotů t. j. $\frac{1}{2}$ libry čistého stříbra. Na nynější minci to vynáší 8 korun neb tvrdých tolarů aneb 16 zlatých rýnských. Vladislavovská hřivna 48 grošů českých, a ta již byla menší nežli kopa, nebo kopa přece držela 60 grošů českých, ale menších než václavské byly, a ty 14 haléřů neb denárů platily. Následovně taková kopa dvě kopy⁴⁾ mišenské obsahovala [514] a tak ta pamět o kopách českých a mišenských až ještě našich časů došla. Za krále Rudolfa,⁵⁾ Matyáše a Ferdinanda II. vše na kopy se počítalo, ještě i za Leopolda, ano až podnes v právních a knihách městských i podacích gruntů šacování dle téhož způsobu se užívá. Kopa tehdy jedna česká má 60 grošů českých, jeden groš český má 14 haléřů neb denárů. Kopa jedna mišenská má 60 grošů mišenských aneb 30 grošů českých, jeden grošík mišenský má 7 haléřů neb denárů, dvě kopy mišenské činí jednu kopu českou. Že pak těmto tříkrejcarním grošům také groše české říkají, pošlo odtud, že za časů všech Ferdinandů jen samé takové se bily a staré přestávaly, až posléz i zapovězené a odvedené byly; protož jméno z těch starých grošů těmto novým zůstalo.

Co jsem v Hradci nadvandroval, moje milé děti,
to jsem vám tuhle daroval k další paměti.
Přidal jsem též vysvětlení staré mince české,
ač mi nepřejou sezení dny, v nichž žiju, těžké.
Přijměte ode mne vděčně to a čítávejte,
takové věci společně rádi hledávejte.

¹⁾ R: čistého ffeynu stříbra. — ²⁾ R: duál: mišenska. — ³⁾ R: grejcary tři grejcarní. — ⁴⁾ R: duál: kopě. — ⁵⁾ R: Rodolfa . . . měských . . . zposobu.

Hanebno jest ve své vlasti nepovědomým být, —
nemůž se obilí klásti tu, kde není co žít.

[515] Pozorování na výpis oněchno kostelův farních:

I. Plápolající horlivost víry, spanilá a anjelská takměř láska, pevná a bezpečná naděje milých předkův našich, starokatolických Čechův, tak mnoho a zhusta kostelův nastavěla, je věnem jak polním, loučným a lesním i peněžitým opatřila a ku každému kněze (faráře) s dostatečnou živností přisadila, tak že kdybychom to ze starých knih světle nezvěděli, stěží bychom tomu věřiti mohli. Nynější světoprávnost (politika) praví, jak mnoho jest kněží a že jich tolik, ani také kostelův potřeba není, darmo chleb že jedí a zem hubí a na tolik kostelův náklad že zbytečný jest. Nyní spočítejme faráře jen v tomto dvojím zde vypsaném děkanství a najdeme, že v havranském bývalo farářů 23, nyní pak v tom vůkolí jest jich 14; v kouřimském bývalo farářů 83, nyní, ač již velký díl z toho do biskupství králohradeckého dle panství poděbradského patří, přece v tom všem vůkolí nic víc se jich dnes nenachází než toliko 22. A tak v obojím tom děkanství bývalo ¹⁾ 106 farářů, a nyní 36, počítajíc i ty nové lokalie, — kdež jest jich 70? Co pak v celé zemi! Ať nedím nic o klášteřích; těch ač se očím našim taky mnoho zdálo, však proti starým časům ani třetí díl v počtu jich nebylo. Ano, každá řehola neměla tolik bratří ve všech svých nynějších klášteřích, co prve [516] mívala v jednom; ku příkladu řehola cistercienská mívala v samém klášteře sedleckém bratří 500, — hádej, zdaliž nyní ve všech toho zákona klášteřích tolik cisterciáků bylo? A tak i o jiných atd.

II. Dávali naši staří věna kostelům a kněžím v polích, lukách, lesích a rybnících a ročních ourocích, v takových totiž věcech, které v rozličných na zem připadajících zlostech (jako jsou války, nepřátelské vpády, domácí nenadálá loupežstva, jichž mnoho prv bývalo, morové, hladové, drahoty, ohňové a pálení, partyky, mzdy buď skrz nestatečnost pána země, buď skrz vydavatelův svévolnou zlost zadržování atd.) nehynou, nekazí se a nepřestávají. Nyní hotové prý se budou vyplácet. Když někdy zem neb pán její zchudne, kdož jim co dá?

III. Za těch starých zlatých časů před Žižkou pro všech věcí země naší ²⁾ hojnost míval kaplan neb altarista 8 kop svého ročního platu, — dosti na oděv i na vyživení, nebo strych obilí bývalo za 1 groš; jestli za 5, za 8 neb za 10, to již drahotou jmenovali. K oděvu pak patřící věci též velmi laciné bývaly, tak že, jakž Pešina píše, tehdejší za 1 kopu k živnosti a oděvu patřících potřeb více mohl koupiti, nežli času Pešina za 10 říšských tolarů.³⁾ Pešina umřel léta 1683; to, co tehdy za 10, nyní za 15 tolarů sotva koupíme.

[517] Na den Božího Nanebevstoupení, 21. máje, u večer důstojný a nábožný otec, velebný kazatel, Antonín Ziegelheim,⁴⁾ hradeckého kostela Sv. Ducha poctěný kanovník, děkan poděbradský a biskupský vicarius foraneus, šlakem byv trefen život svůj v Pánu dokonat. Roku 1784 dostav se sem, první mši svatou velkou v den Božího Vstoupení,⁵⁾ nyní pak na ten den zase poslední zpíval. Kázával slovo Boží často s velikým prospěchem, tak že i nekatolíci přicházivali ho poslouchat i mnoho se jich obrátilo. Užíval v kázání mnoho domácích

¹⁾ R: byvavše. — ²⁾ R: naše. — ³⁾ Pešina tak ve Phosph. Septic., rad. VIII., kde uvádí tehdejší důchody arcibiskupství pražského. Vavák však má jistě citát ten z úvodu ve zmíněné dříve knize Balbinově. (Misc. dec. I. lib. V., pag. 40.) — ⁴⁾ R: Cighaim. — ⁵⁾ Pam. II. I., str. 22. V probošt. pamětní knize poděbradské jsou o něm jenom stručně data, jež i Vavák zde uvádí. Stár byl 50 let,

sprostých slov, s čímž velmi příjemný poslouchačům býval a velmi krásně mu to slušelo. V řečích svých byl velmi příjemný a každému i nekatolíkům milý.

Průvod pohřební měl 23. máje, v sobotu, odpoledne ve 4 hodiny, kterýž vedl důstojný v Bohu otec, pan Karel Schneider,¹⁾ kanovník králohradecký a tamní konsistoře assessor. Viděti se tu dali ještě jiní dva kanovníci, totiž pan Josef Maršálek, kanovník vyšehradský, děkan v Dobřichově a arcibiskupský vicarius foraneus, pan František Puchler, kanovník v Petíně v Istrii²⁾ a farář škramnický. Všech 22 tu bylo kněží. Pohřben jest uprostřed nového hřbitova za městem a za samým děkanstvím před tamním křížem, potom v pondělí rekviem zaň se držely. [518] Při průvodu, v kostele a při pohřbu jedno-
svorný pláč od všech lidí veden a slyšán byl. Při rekviem kázání vykonal velebný kněz Otto Svoboda, bývalý bosák augustiniánský, nyní kaplan kovanický.³⁾

Ten pan děkan můj dobrý známý byl, rád se mnou jednával a mne k sobě zval. Když dne 28. ledna letošního 1789. roku s bolavým palcem k felčaru do Poděbrad jsem se dostal, on první spolu s panem kaplanem starším, Františkem Fialou, mne navštívil a hned k příští neděli k obědu pozval. Když pak dne 17. máje z Hradce do Poděbrad jsem přijel a na děkanství k vynacházejícímu se tam panu krajskému hejtmanu a podle něho i panu sirotčímu jíti a kvitanci na odvezené □ kamení odvésti jsem měl,⁴⁾ on mne velmi laskavě přivítal, z mého zdraví se těšil, panu krajskému hejtmanu ochotně představil, na mé příhody se vyptával a abych ho co nejdřív navštívil, zval. Bylo však poslední to naše shledání, neb on 21. téhož na věčnost putoval. Pán Bůh rač mu dáti lehké odpočinutí! Rozený byl ze mlýna, jenž pod Benátky městečkem na řece Jizeře sedí.

Suchota tvrdá přes celý máj panovala. Obilí mdle rostlo, sutému ceny přibývalo: Pšenice měla 6 zl., žito 4 zl. 30 kr., ječmen 3 zl. 15 kr., oves 2 zl. 15 kr., seno 18 grošů. [519] 15. máje v Hradci na trhu rovná míra česká: 1 strych pšenice 6 zl., žito 4 zl. 45 kr., ječmena 3 zl. 30 kr., ovsa 2 zl. 30 kr., za kteréžto peníze oves sám jsem tam koupil.

Okolo svátků svatodušních místem deštiky spadly v našem vůkolí, až 12. června, v pátek po Božím Těle, první dost malý deštík přišel,

¹⁾ „Karel Schneider (R: Šnajder), rodič královéhradecký a administrátor fary v Dohaličkách, jmenován byl (od císaře) 15. května 1772 kanovníkem. Dne 1. května 1791 slavil svoji sekundici. Vystoupiv na kazatelnu v katedrálním chrámu, ač stařeček, hlasem silným předně důstojnost kněžskou vlastencům svým vyložil, připomenuv zároveň, že v Hradci Králové předešle tak v mravech nebývalo, načež 50letou obět mše sv. hlasitě zpívaje slavně vykonal. Zemřel 82letý v residenci č. p. 55., byv ráno dne 31. ledna 1798 mrtev na loži nalezen. Pohřben na hřbitově poučovském.“ (Z kapit. archivu v Hradci Král.) — ²⁾ R: v Petíngku v Uhřích. — ³⁾ P. Otto Václav Svoboda, Ord. s. Aug. discalc., člen bývalého kláštera v Lysé nad Labem, byl ustanoven za kaplana v Kovanicích 8. února 1786 a byl tam až do 14. září 1797, kdy odvolán (na exercicie) do Hradce Král. (Z far. archivu v Kovanicích.) — ⁴⁾ R: maje.

po kterémž prosa valně jsme seli. Obilí cena se zmenšovala; okolo sv. Víta měla pšenice 5 zl. 30 kr., žito 4 zl. 15 kr., ječmen 2 zl. 30 kr., oves 2 zl. 24 kr., sena centnýř starého 1 zl.

Mezitím žito na magacín, které jsme měsíce března skládali, nyní z našeho panství a sice z celého bydžovského kraje dílem do Chrudimě a dílem do Chlumce nad Cidlinou jsme odváželi.

21. června u večer hrozná a strašlivá vichřice od západu přišla, mnoho stavení pobořila stromů polámala i z kořen vyvrátila, pozdvi-

Ruská císařovna Kateřina II.

ženým¹⁾ země prachem i kamínky co lískový ořech velkými házela, obilí všecko k jedné straně přihnula a spolu s prevelikým blýskáním, hromobitím a deštěm i kroupami v půl hodině přešla, však ale ne všudy stejně: V kraji boleslavském [520] okolo Sobotky, Bousova, Kosmanos, Sukorad s neslýchaným hromobitím i nevidaný příval přišel, z něhož voda okolo 12 hodin v noci pod město Mladou Boleslav s hroznou prudkostí se přihnala a mnoho chalup, dříví, střech, dobytka s sebou nesoucí, tu ještě na podměstí 30 domů a jeden ovčín i s dobytkem podvrátila,

¹⁾ R: s pozdvíženem . . . kamynkami.

z[t]roskotala, mnoho lidu i dobytka ztopila. Takových škod a smutných vzhledů způsobila, že toho nelze vysloviti. Od 21. až do 28. června každý den pršelo, zvláště v sobotu, 27. téhož, dva silné deště přišly. Posekaná sena nemohla se kliditi, onde i onde skrz vodu stojící seno se zakalilo, ležaté pak pryč odneseno bylo. Místy i škodlivé krupobití spadlo.

Pamět: Dne 4. června velebný otec, pan František Wolf, titulární děkan až posud v starožitném městečku Říčanech, dostal se za faráře do vsi Lstiboře,¹⁾ tu pak bývalý farář, pan Václav Skřivánek, dostal se již prve, 24.²⁾ března, do Plaňan, kdežto byl tamní farář³⁾ umřel.

[521] Ještě na máj patřící pamět: Dne 26.⁴⁾ téhož dosti slovutný muž, měšťan a mistr zámečnický v Poděbradech přišel⁵⁾ do tamního mlýna na Labi, kdež tesaři jakous podlahu klásti mající trámy pro ni rovnali, on dívaje se jim po těch trámích chodil, [ana tu] noha s jednoho se mu smekla, tak že on znak na druhý trám týlem padna svaz sobě zlomil a hned na tom místě mrtvý zůstal. Mnozí řekli, že té jeho smrti vše-tečnost cestou byla. Měl příjmení Rieger.⁶⁾

Okolo sv. Jana Křtitele a Petra Pavla viděli jsme s radostí, kterak po těch spadlých vláhách všecko obilí krásně se spravilo, na slámu větší a obzvláště v zrně jádrnější se ukázalo, od čehož i taky cena obilná se menšila, tak že dávali za nejpěknější pšenici 5 zl. 24, 20 i 15 kr., za žito 4 zl. 12, 10 kr., ječmen 2 zl. 30, 24 kr., oves 2 zl.

Když nové obilí začínalo zrát,
nechtěli formani ani tolik dáti.

Od 27. června byly jasné časy,
že země k orbě až ztuhly, žitné zrály klasy.
Hrách, kterýž pozdě kvet[í], dostal mnoho trusků,*)
vrchní květ mu uvad[í], zplodil málo lusků.

[522] Dne 8. července mnozí zavedli žence
a do příští neděle byly v polích mandele.

*) Červů.

¹⁾ František Jan Wolf přišel do Říčan r. 1774 (installován 29. června 1775), změniv si svou faru Popovičky s farářem říčanským Josefem Czeschkou. V době prohlášení toler. patentu poznamenává si v pamětní knize, že ani jeden z osadníků jeho neodpadl k vyznáním nekatolickým. (Z far. archivu v Říčanech.) — ²⁾ (R: 23. března.) Václav Petr Skřivánek byl ve Lstiboři od r. 1779 (viz Pam. l. 1., str. 131.), v Plaňanech pak od 11. listop. 1802 jako prvoděkan) do své smrti r. 1808. Jeho spisky viz v Jungm. Hist. lit., č. VI. 1534. a VI. 2024. — ³⁾ Jméno v R vynecháno. Předchůdce Skřivánkův byl Antonín Koschat, jenž byl v Plaňanech od 20. prosince 1776 až do své smrti 28. prosince 1788. Administrátorem pak až do příchodu Skřivánkova byl tamní (1781–1792) kaplan Josef Šmejkal. (Z děkan. archivu v Plaňanech.) — ⁴⁾ (R: 28.) Byl to Václav Rieger (faber ferrarius), stár 59 let, rodem z Česk. Brodu. V Poděbradech r. 1759 oženil se s Kateřinou Rosinou, dcerou barviře Josefa Gottlasa, jež zemřela r. 1815. R. 1770 koupil na Nymburském předměstí půl dvorce po tchánovi a pak si koupil domek č. 65—III. u kostela. Již otec jeho byl v Poděbradech a oba byli proslulí zámečníci. V poděbradském museu jsou od nich ukázky krásné tepané práce na zámcích. (H.) — ⁵⁾ R: přijda . . . dívavše se jim a po těch . . . chodě, noha s jednoho . . . tejlém. — ⁶⁾ R: Rygl.

Letošní žně ovšem nebyly obyčejné, protož o nich krátce napiši, nebo jsme krátce osení a krátce sklídili: I Žita pro krátkost a řídkost více se sekala kosou nežli žala srpem. Na 60 záhonech to jest na kopě 20 mandel kdo klidil, dobře dost, neb taky méně bylo. Zrno ale větší a užitečnější než loňského roku a více sýpky. II. Ječmeny ještě řidší než žita, a proto na mandele méně, že taky po jednom strychu 2 a 3 mandele klidilo se. Že pak každý den téměř přšelo, mnozí pospíhajíce dost syrových, mokrých navozili, což potom v stodolách pařilo se. III. Pšenice byly hustší i víc mandel daly, ale barvu žlutou nemělo zrno. Každému druhu téměř něco scházelo, kromě vikve; to osení všudy téměř pěkné bylo. Na ovsách a prosách též velká újma byla, otavy ale zrostly, že jich víc nežli sena bylo. Okolo sv. Jakuba již jsme žence vypláceli, neb žita a ječmeny byly doma a pšenice nebyly ještě zralé, ač červené rovně zároveň se žitem klidily se. Nové obilí mělo cenu: Žito 3 zl. 30 kr. i 24, pšenice 4 zl. 24 a 30 kr., ječmen 1 zl. 54 kr. i 51 kr., oves 1 zl. 30 kr., hrách 3 zl. 30 kr., centnýř seno 51 kr.

[523] Dne 2. srpna v městečku Zásmukách v klášteře fran-tiškáňů slavnost porciunkule naproti loňsku zkvetla, kommu-nikantů bylo až přes 4 tisíce.¹⁾ Tamní kostel farní lásku k klá-šteru okázal a v sobě býti mající služby Boží tam obrátil, kdež tamní velebný pan farář velkou mši, pan kaplan kázání držel²⁾ a pan kantor s velikým počtem hudců a pištců sobě připo-jených na varhany sám hrál. Což mně tam též jsoucímu a již po všem v jedné hospodě obědvajícímu když dobře na mysl padlo, požádav černidlo a papír složil jsem to v tomto leto-počtu a tam do kláštera k tabuli otci kvardiánovi poslal, což on přečta hned panu faráři a on všem ostatním pánům hostům, jichž 40 bylo, podal: „Matka (a) a DCera (b) Ctně sLaWV W kVrV soblě přzegIJ, flat. — W ZásMVkáCh na Den Portl-VnCVLI WzezrzIJno. — F. J. Vavák.“

Okolo 6. srpna deštivé časy přestávaly, tak že pšenice pohodlně kliditi se mohly. Obilí všemu přibývalo ceny; pšenice měla 4 zl. 45 kr., žito 3 zl. 45, ječmen 2 zl., oves 1 zl. 36 kr., hrách 4 zl., proso 4 zl.

[524] Dne 16. srpna, v ten samý den a neděli po Nane-bevzetí Panny Marie, v Staré Boleslavi v kostele sv. Václava jubileum stoletní zázračného krucifixu slavilo se. Krucifix ten aneb obraz ukřižovaného Pána našeho, jenž u schodů po levé straně obzvláštní oltář má, nyní vystaven byl na velikém ol-táři sv. Václava, maje okolo sebe výborně pozlacené papršky. Oltář celý od stropu až dolů visícím z zeleného aksamitu draze zlatem lemovaným, zlatými šňůrami a střapci okrášleným bal-

(a) Kostel farní. — (b) Klášter.

¹⁾ V klášteře byl tehdy kvardián P. Simplicius Denk a čtyři kněží. Případne-li porciunkule na neděli (jako i tehdy r. 1789), mívá služby Boží vždy farní duchovenstvo zásmucké. Dle paměti klášterních bylo r. 1741 komunikantů 6000. Hostí v klášteře o slavnosti té bývalo 38 až 52, mezi nimiž uvádí se i arcivévodkyně (archiducissa) ze zámku Ká-cova i vrchnost Šternberská, jež se sama starala o pohoštění. (Z klášter. archivu v Zásmukách.) — ²⁾ Děkanem v Zásmukách byl tehdy Josef Sadil od 19./5. 1788 do 12./4. 1791; kaplanem Josef Hošla, jenž se stal po něm děkanem a zemřel 2. května 1832. (Z děkan. archivu v Zásmu-kách.) Zvláštní nějaké zmínky o oné porciunkuli není ani v klášterním archivu ani v děkanském.

dachýnem přioděn a stříbrnými svícny ozdoben byl. Ranní kázání konal pan kaplan Kostka,¹⁾ domácí, po něm maturu zpíval důstojný pán Jan Dietrich, téhož kostela residenciální kanovník. Velké kázání velmi sladce odřečil v. důstojný pán Jan Aleš Svoboda,²⁾ hrado-pražský kanovník, z textu žalmu 31. v. 8.: „Utvdím na tobě oči své“; ³⁾ evangelium k té slavnosti četl z neděle Sexagesima: „Aj, vstupujeme do Jerusalema“ . . . , Luk. 18. kap. Velkou mši svatou zpíval vysoce důstojný pan Erazim Diviš Krieger, biskup tiberiadský, hradu pražského kanovník senior, praelat sc[h]olasticus, arcibiskupství pražského suffragán a jenerál[ní] vikář a tohoto pak kostela staroboleslavského infulovaný kapitolní děkan.⁴⁾ Odpoledne zase kázání držel domácí pan kaplan. Němec přijímím.⁵⁾

Od té doby, jak před sto lety, totiž 1689 od dne 2. až do 8. července, tento obraz otvíral oči, tolik lidu Stará Boleslav neviděla až dnes. Pro velikou [525] tíseň zpověď a přijímání velebné svátosti do chrámu Panny Marie přeneseno a protože tam i tu všudy i po ulicích plno lidu bylo. Že pak v Praze i okolo Prahy ta slavnost v kostelích prohlášena byla, protože nejvíce pražského lidu tam bylo. Já soudím, že 10.000 snadno všeho lidu mohlo býti. Přijelo sem i mnoho vrchností obojího pohlaví jak pánů zemských ouředníků, tak vojenského oficiřtva z Prahy i odjinad, pro něžto svrchní díl kostela nad schody odhodlán a protože i vartou vojenskou obsazen, že tam žádný jiný přijíti nemohl, však pro množství jich i to samé místo těsné jim bylo. Tolikéž u všech kostelních dveří vojenská stráž stála, skrze nižto průchod jedněmi toliko dveřmi do kostela a dvěma⁶⁾ z kostela ukázán byl a tudy přílišná tíseň lidu, že jedni proti druhým nešli, umenšena jest byla, — moudré vymyšlení.

Já jenž toto píš, o ničem doma nevěda, na mysli toliko jsa puzen tam jsem šel, aniž na cestě co zvěděl, až tam přijda všecko spatřil a z toho se těšil a protože taky tu památku tímto letopočtem zavřu: „StoLetní paMátka otWírání oCí obrazV VkržížoWaneho Pána W kostele sWatího WaC-LaWa W Staré BoLeslaWi Libě, sLaWně a LaskaWě WikonaWaLa se (1789) — [526] W neDíeLI po na nebe Wzetí Panní MariJe s laskaV a s pobožností katoLIJČkaV (1789).“ Kdy a jak tento obraz do kostela sv. Václava se dostal a roku

¹⁾ Matěj Kostka, rodič blatenský, přišel do St. Boleslavě 7. listop. 1777, byv dříve kaplanem ve Kvílicích. 6. července 1795 odešel za kooperátora do Čelakovic. (Z pamět. knihy děk. ve St. Boleslavi.) — ²⁾ Jan Alois Svoboda, rodem z Benešova, farář v Uhřetěvsi, zvolen za metropol. kanovníka r. 1781. Zemřel 20. dubna 1797. — ³⁾ R: me. — ⁴⁾ Viz Pam. I. 2., str. 24. R: Kryker. — ⁵⁾ František Němec, rodem z Nepomuku, přišel za kaplana do St. Boleslavě 22. února 1781. Dne 5. listopadu 1798 stal se farářem ve Všehradicích. Z děkan. pamětní knihy starobol.) — ⁶⁾ R: 2mi.

1689 od dne 2. až do 8. července oči zázračně otvíral a potom slavně u přítomnosti mnoho tisíc lidu přenesen a k uctění představen, jest o tom knížka schvální v Staré Boleslavi k do-
stání.¹⁾

Já jen zde téhož starožitného kollegiálního²⁾ kostela sv. Václava a Kosmy a Damiana nynější kapitolu představím a k tomu přidám, že při té kapitole probošt i děkan infulirovaný jest, což byl [pro děkana]³⁾ v Římě od papeže Klimenta XII. dosáhl důstojný v Kristu otec, pan Jan Frick.⁴⁾ Umřel týž pan děkan⁵⁾ Frick roku 1755.⁶⁾

Tohoto roku 1789⁷⁾ jest proboštem vysoce urozený pán, Justus Vilím hrabě z Pražma, Slezák a kanovník vratislavský. Od té doby, jak to proboštství přijal, v Boleslavi nebyl.⁸⁾ Děkanem jest tu pan Erazim Diviš Krieger, kanovník hradopražský a jenerální vikář. Páni kanovníci: [527] 1. Důstojný pan Jan Dietrich, kanovník zůstávající; [dále 11 kanovníků nesídelních a 6 čestných].⁹⁾

[528] Před časem bouří husitských bývalo při tomto kostele 12 kanovníků spolu s proboštem v místě zůstávajících. Když pak v ty bouře kostel k vypálení a statky všechny k rozebrání přišly, tak že je-

¹⁾ Miněn tu asi spisek z r. 1690 (anebo snad pozdější jeho přetisk) od tehdejšího světicího biskupa Jana Ign. Dlouhoveského: „Strom života u prostřed ráje českého království . . . v . . . zázračném obrazu v Staré Boleslavi . . .“ O události té viz v „Památkách staroboleslavských“ od Jana Kř. Votky str. 400. a 401. — ²⁾ *R*: kollegiálního — ³⁾ Vkládám omezující slova v závorkách, neboť právo pontifikalií pro staroboleslavské probošty vymohl již r. 1632 od papeže Urbana VIII. tehdejší probošt Felix Cancellarius (de Cancellariis), císař. skutečný rada a dvorní kaplan. — ⁴⁾ Ostatek věty v *R*: (. . . „který byv tu v Boleslavi proboštem a do Říma poslán r. 1732, pro sebe tam infulí z milosti a lásky papeže obdržel, potom po druhé r. 1736 byvši tam. zase pro děkana takovou vyžádal“) zde v textu pro několik nesprávností vynechávám Jan Frick, bývalý kancléř konsistorní, jmenován děkanem staroboleslavským po smrti děkana Jana Herolda ze Stoda, jenž zemřel r. 1724. Právo pontifikalií pro děkany dostal od papeže Klementa XII. bullou z r. 1730, VII. Idus Dec. V Římě dvakráte byl, avšak ve příčině svatořečení sv. Jana Nepom. Zemřel 6. června 1755 ve stáří 74 let. Proboštem, jak Vavák mylně píše, vůbec se nestal. Byl za něho probošty Michael Bedřich říš. hrabě kardinál Althann a po něm od r. 1741 Rudolf hrabě Špork, spolu kanovník a světicí biskup pražský, jenž zemřel 21. ledna 1759. — ⁵⁾ *R*: probošt. — ⁶⁾ *R*: 1759. — ⁷⁾ Následující slova v *R*: „a sice hned po Frikovi“, mnou vynechaná, obsahují opět omyl. Po Frikovi stal se děkanem (hned 7. června 1755 byv jím jmenován) Jan Jindřich hrabě Frankenberg, jenž však již r. 1757 jmenován byl arcibiskupem mechlínským a po něm přišel do Boleslavě jako děkan a od r. 1759 (po Šporkovi) spolu jako probošt Emanuel Arnošt říš. hrabě Waldstein, metropol. kanovník a světicí biskup pražský, jenž však hned téhož roku 1759 stal se biskupem v Litoměřicích, a ve St. Boleslavi proboštem po něm jmenován Justus Vilém hrabě Praschma, o němž Vavák píše. Děkany mezitím po Waldsteinovi byli světicí biskupové pražští: Jan Ondřej Ant. Kaiser, od roku 1775 biskup královéhradecký (zemřel hned r. 1776), po něm Josef Seddeler (zemřel rovněž r. 1776, Frant. X. Tvrdý (zemřel r. 1779), Matouš Schweiberer (zemřel 1781) a pak Vavákem dále uvedený Erasmus Dionysius Krieger. O všech těchto děkanech byly již v „Pamětech“ zmínky. (Z kapitul. pamětní knihy staroboleslavské z kapitul. archivu svatovítského a dle Schallerovy Topogr., IV. díl.) — ⁸⁾ Později dole připsáno: „Roku 1792 byl v Boleslavi.“ — ⁹⁾ V *R* uvedena jsou na str. [527] jména (ne vždy správná) a hodnosti celkem 15 kanovníků nesídelních, z nichž někteří již r. 1789 nežili, a 4 kanovníků čestných. Jak patrně, měl tu Vavák po ruce jen starší seznam, ne z roku 1789.

diná ves s dvorcem toliko zůstala, protože nemohouce tu mít kanovníci vyživení, toliko na tituly přestávají. Jediný toliko kanovník zde zůstává, kterýž toho někdy slavného místa strážcem jest. Slove pak ta kapitola antiquissima, nejstarožitnější, proto že ona v Čechách nejprv vyzdvižena a dle římského způsobu založena jest byla. Proboštové pak té kapitoly nikdy infulirovaní nebyli, až ten Frick probošt¹⁾ v Římě to, jak výš praveno, tohoto přítomného věku obdržel. Onen slavný historik český, Václav Hájek z Libočan, kanovník hlavního pražského kostela a u sv. Tomáše na Malé Straně kazatel, také v Staré Boleslavi titulárním proboštem byl. Umřel roku 1553.

[528] Přídavek: Já jsem onehdy napsal, že při té letošní slavnosti v Staré Boleslavi přes 10 tisíc lidu býti jsem soudil; nyní pak, dle vypočítání partikulí svátostních zajisté samých komunikantů, t. j. těch, již velebnou oltářní svátost přijímali, bylo 14 tisíc mimo ty, již tělo Páně nepřijímali.

[529] Okolo svátku Nanebevzetí Panny Marie obilí již začínalo připlácti: Pšenice měla 4 zl. 51 kr. i zouplna 5 zl., žito 3 zl. 45, taky 51 a 54 kr., ječmen 2 zl., oves 1 zl. 40 kr., hrách 4 zl. Okolo sv. Bartoloměje pšeničci platili za 5 zl., taký pěknou 5 zl. 15 kr., žito 4 zl., taky 4 zl. 15 kr., ječmen 2 zl. 30, oves 2 zl.

Na začátku září též tak platilo
a při tom ovoce dost drahé bylo,
nebo dávalo se za 1 krejcar švestek 15, 20 a nejvíce 25, hrušek nejmenších 10 a 12, větších 5 a 4, jablek tolikéž.

Příčina ovocné zkázy
byly ty zimní mrazy.

Dne posledního srpna krajský komisař do Sadské přijeda, guberniální zemské poručení tamnímu měšťanstvu ohlásil, dle kterého všeska obecní ještě až potud neprodaná luka zaprodati a mimo zákup ještě z nich ročně k obci nájem platiti se má. K prohlédnutí a vyšacování těch luk nařízení byli dva rychtářové z vesnic a sice František Vavák milčický a Jiří Douděra kostelníhořský, kteřížto dle dobrého uvážení půdy a jakosti sena a otavy prošacovali ta luka následujícím způsobem:²⁾ Ve Vúsích 1 měrice na zákup: 5 zl. a ročního nájmu 1 zl., na Ohradě 6 zl. + 1 zl. 20 kr., na Primasce 1 zl. - 10 kr., na Slouhovce 1 zl. 20 kr. + 15 kr., zahrada na Husínku 2 zl. + 40 kr. [530] Nato dne 1. srpna držena byla licitací a ačkoliv ten šacuňk jak od pana komisaře krajského a pana sirotčího, též od celého magistrátu sadského přijat a schválen byl a myslilo se, když se 2 neb 3 zlaté přes ten šacuňk dostane, že dost bude, — stalo se pak, že ti, již pár zlatých pohromadě mají a všesko sami rádi užívavše jiným nic nepřejí, tak jeden nad druhého přidávali, až přes 100 zl. za jednu měrici zákup

¹⁾ Viz opravu v pozn. 4. na str. 85. — ²⁾ Následující výkaz zde stručněji upraven: První čísla udávají obnos na zákup a druhá čísla (za znaménkem +) k tomu obnos ročního nájmu, vše za jednu měrici. Místa zde uvedená: „ve Vúsích“ jest nyní pole; „na Ohradě“ je zastavěno městem (Prokopova třída) a nádražím; „na Husínku“ nyní zastavěno (třída Jiřího z Poděbrad); „na Primasce“ nyní již zapomenuto. Z obecních luk užívalo se některých za služné úředníků městských, primasa, syndikusa, servusa, odtud názvy jejich (Primaska, Servuska, Slouhovka). (Sdělil p. řed. V. Smutný.)

vynesl. Na Ohradě jest jedna měrice za 145 zl., opět jedna za 180 zl. atd. Moudří lidé i páni komisaři děsili se nad tím a dávali na sobě znáti, že se jim to nelíbí a že jest to bez rozumu, přece ale lakota vedla svou akci a čím víc jeden nad druhého přidával, tím víc sebe a své děti i své bližní okrádal; nebo žádná ta louka tolik sena ročně nedá, co by za nájem a na interest z těch peněz vyneslo, otava pak málokdy bývá, přes to ještě časem přišlá voda všecko zakalí a zkazí. Hle, jak pěkný bič lakomci na sebe mají, že sami sebe šlehají: Co jim zloději nepokradou, ani potřeba zemská neb všeobecná bída nevybere, to sami dobrovolně od sebe dávají. „Selhala nepravost sama sobě.“¹⁾ Pan krajský komisař jedá odtud do Jičina, z Poděbrad psaní panu syndikusovi do Sadské poslal, aby povolav oněchno rychtářů, již ta luka šacovali, jim přiřekl, aby naproti tak zvýšené licitaci taky ten šacuňk zvýšili. Což on učinil a u jejich přítomnosti toho šacuňku přirazil následovně: Ve Vůslích na 1 měřici 15 zl., na Ohradě 16 zl., na Primasce 9 zl., na Slouhovce 10 zl. 20 kr., na zahradě 20 zl. Tak se stalo, že kde ta politika bláznovství přijala, samo svědomí ustoupiti musilo.

[531] Mezi tím a v tomto čase z strany nové fassl zase opět nové poručení²⁾ rozešlo se po vší zemi, by vesničtí gruntovníci, sedláci a chalupníci, co v svých archách psáno mají za robotu, ten plat dali. K tomu v zámcích bez vší muky podpisem své vlastní ruky by takový plat stvrdili a na věky jej platili. Od prvního listopadu robota že přijde k pádu, za nižto odměna jest ta: Sedmnácte zlatých ze sta, to z rolí, řek, jezer, vinic a dvacet pět krejcarů víc; pak z luk, rybníků a zahrad dvacet šest zlatých je ouklad, dva krejcarey a půl k tomu. Kdo to dá, tak více z domu nepojede na robotu, nebude snášet tu psotu. K tomu též ten plat robotní, by nebyl víc lidem psotný, takový hle dostal schvální nové jméno: Plat urbární. (a) Tuž k tomu podpisování do zámku lidu volání bylo z každické vesnice: Už prý jenom dva měsíce budete robotovati, avšak se podpisovati musí každý rukou vlastní, jestli ne, tak jest nešťastný. Stalo se však k podivení, že jednak po celé zemi jako by lid byl naveden, nechtěl nikde ani jeden na to se podepsat jednak tak chalupník jako sedlák. Brzce vyšel zas list jiný,³⁾ by každý beze vší viny

(a) Výnosní. Urbarium = výnosek.

¹⁾ Žalm 26, 12. — ²⁾ Patent z 10. února 1789, o němž viz dále. —

³⁾ Dvor. nařiz. z 13. srpna 1789. (Kalendář toler. na rok 1790 od V. Krameryusa.) Nato opět patentem z 19. září 1789 důtklivě se připomíná, že je to neodvolatelnou vůlí mocnářovou, podříditi se patentu z 10. února 1789. (Schönfeld. noviny 1789, str. 333.) V Rothově sbírce

i bez trestu byl zůstaven, kdo není s podpisem spraven.

Naschvál ještě převrať lístek a uznáš, že ani křístek ¹⁾

[532] nemohl se podepsati, protože jsou velké platy.

Pravím: Ten kdo to provolal, tuším, ²⁾ že jakživ neoral,

neb kdyby vedl tu práci a znal, co zkusí sedláci

a někdy od nouze zbledl, jináč by své péro vedl.

Má ten prut třílistý jetel, to jest trojnásobní zřetel,

z toho dle prořízu vzatých činí ze sta třicet zlatých.

Dle patentu 10. února roku 1789 ve Vídni daného má v Čechách, v Moravě ve Slezsku, v Rakousích, Štýrsku, Korytanech, Kraňsku, v Gorici ³⁾ a Gradištku každý gruntovník za své gruntovní vypočítané a dle obilní již uznané ceny na peníze uznané výnosnosti platiti předně kontribucí, to jest zemské daně z ročního výnosku orných polí, lad a k těm polím přirovnaných, t. j. s nimi na výnos určených vinic, jezer a řek neb potoků ze sta ročně 10 zl. 37¹/₂ kr., z luk a k nim přirovnaných zahrad, rybníků 17 zl. 55 kr., z pastev, porostlin a lesů 21 zl. 15 kr., v prořízu ale hlavně 12 zl. 13¹/₃ kr.; [za druhé] urbárního vrchnostenského aneb robotu zapravujícího platu ze sta 17 zl. 46²/₃ kr. — a tak v jednom 30 zl. ze sta. Sedumdesát pak ostatních gruntovník má mít svých vlastních.

[533] Nehanímť já nic ty platy, neb byť zde <byl> ⁴⁾ z nebe svatý a chtěl se z země živiti, jest povinen <těž> platiti.

Jen kdyby v tom byla mírnost a všech <možná> snesitedlnost,

rádi bychom i víc dali, jen <kdybychom těž> tak brali tu ourodu každoročnou, — daliť bychom si hrát skočnou.

Ale teď nám pole tepou, potkáváme se s netrefou:

kde dvacet zlatých hodíme, sotva tam patnáct sklídíme

a když proříz uděláme, nikdá nic nazbyt nemáme.

Ó nejvyšší Řiditeli a všech uás Obživiteli,

ovšem žeť národy tresceš, když jim více dáti nechceš,

rovněž i taky ty daně sesíláš pro hříchy na ně.

v horách nedáš nalézt rudy, — ta se potom hledá všudy.

A kdež my ji nalézt máme, když co prodati nemáme, —

ač obilí dobře platí, jen že se málo namlátí.

K tomu ještě s protivníkem bijeme se s ukrutníkem

již druhý rok a nevíme, jestli nad ním zvítězíme.

Pán náš *) taky nemá zdraví, — — Bože, smiluj se nad námi!

Navrzení, zdaliž se mohl kdo aneb proč nechtěl na urbární plat podepsati a jej přijíti:

Mnohý hospodář má dle kontrolírovaných polí svých z nich ročně užítku vzíti 300 zl.; z nich dá kontribuce po 12 zl. 13¹/₃ kr. ze sta — 36 zl. 40 kr., ⁵⁾ k tomu urbární povinnosti po 17 zl. 46²/₃ kr. ze sta činí 53 zl. 20 kr., ⁶⁾ což v jednom vynáší 90 zl. Zatím on letos sklídl [544]

zákonů není uveden ani základní patent z 10. února 1789, ani ostatní další k němu se vztahující nařízení (na př. o zřízení zvláštních výběrčích kontribučních, o nichž Vavák dále píše), bezpochyby proto, že hned r. 1790 byl celý tento system kontribuční Leopoldem II. zrušen.

*) Císař pán posavad nemocný.

¹⁾ T. j. skřítek, domácí bůžek. — ²⁾ R: tužim. — ³⁾ R: Korytanech ... Gerosku. — ⁴⁾ Slova v závorkách <> pro písmo rukopisu vlhkostí příliš vybleulé nejsou již bezpečně čitelná. — ⁵⁾ R: 36 zl. 39³/₄ kr. — ⁶⁾ R: 53 zl. 19¹/₃ kr.

pšenice po 4 korcích 20 mandel, na zrně 10 korců, žita po 10 korcích 40 měřic [na zrně] 20 korců, ječmena po 15 korcích 30 měřic po 3 větelích, číní [na zrně] 22½ korce. (NB. Jestli kde víc po korci sklídili anebo jim více sypalo, tu šťastnost jim přeji, ač málo kde se to najde.) Nyní ten má toho svého sklizuňku 52½ korce a valora obilná jest: pšenice za 5 zl., žito za 4, ječmen za 3 zl., — tak podle té valory dostal 197 zl. 30 kr. Na to má dáti na kontribuci a urbarium 90 zl., k tomu za obilí zaseté: pšenice 4 korce po 4 zl. 30 kr. = 18 zl., žita 19 korců po 3 zl. 30 kr. = 35 zl., ječmena 15 korců po 3 zl. = 45 zl., — za práci slámu a plevu dadouc, — samý náklad 188 zl. K tomu dva koně chovati, jednoho čeledína aspoň a jednu děvečku živiti a jim 28 zl. služby dáti, sebe šatiti (dítek ani nepočítajíc), dům a střechy jeho v dobrém stavu držeti, řemeslníky, kováře, koláře, sedláře, uzdáře, bednáře, sklenáře, hrnčíře, provazníky, tkalce, krajšího, ševce atd. vypláceti, panu faráři, kantorovi desátek dáti. K tomu na váleční daň, na službu kontribučního, na vojenské kvartýry, na kominíka platiti, slouhovi službu, žebrákům almužnu dávat, po všem zase ještě z téhož sklizuňku obilí zasíti, — nu, hádej, zdaliž pak může takový s dobrým svědomím [535] na to, že 53 zl. za robotu ročně platiti bude, se podepsati a na všechny budoucí věky sebe i své potomky v tom vázati?

To, co o malém gruntě jsem zde napsal, tak i o velkém jak u vydání, tak u příjmu rozuměti se má. Mnohý velký gruntovník 80, 90, 100, 200, 250, 260 i 280 zl. složit by měl, tak jak mu jeho archy ukazují; zatím on když po zasetí za své všecko obilí 280 zl. utržiti bude moci, za šťastného se položí.

K <vůli> mnohých otázek přidám malý výtažek celého toho běhu z patentálního vzhledu: ¹⁾

I. Veškerá zem[ě] jakékoliv tvárnosti jest změřena; cesty, příkopy, struhy, městské i vesnické placy, návse, ulice, ty jsou vypuštěné. II. Užitek aneb výnos každého pole, vlnice, rybníka, lesů, zahrad, luk, pastvišťat, jezer a řek od k tomu ustanovených, přísahou vázaných výchozních — z každé vsi tří ²⁾ — určen a co by za 3 léta toto neb ono místo vyneslo, zapsáno a v obzvláštní knihy — pravíme fassí (svazky) — svázáno. III. Obec jedna aneb jeden spolek ze dvou, ze tří i taky ze čtyř vesnic učiněn a to za jednu obec položeno a místa nej[z]řetelnější, jako jsou cesty, příkopy, struhy, řeky, za hranice určena a [536] tak takovými hranicemi netoliko od těch spojených společných, ale i od jiných mnohých, třeba 15 i 20 vesnic pole, luka atd. zasáhnuta a v jeden svazek jak v míře tak výnosu svém vepsána byla. IV. Kraj s krajem, panství s panstvím, ves se vsí aneb s městem, kdo s kým hraničil, s tím se o výnos umluvíti, jeden druhému, Petr Pavlovi a Pavel Petrovi, pole šacovati, kolik po korci mandelů a mandel jak mnoho zrna dává, vyřknouti a pakli by kdo co zapřel, že zbavením toho strašen, — a to se jmenovalo controlatio [!], kontrola, spoluúmluva aneb spolusrovnalost. Takové kontroly v zámcích, rathouzích i místem v vesnicích držely se. V. Pozorování při tom, jak kde sypné neb čisté obilí roste, jak se prodává, tolikéž seno, jak daleko z toho neb onoho místa na trh, ku příkladu do Prahy, do Jičína, Mladé Boleslavě, Hradce, Liberce ³⁾ a tak dále, jaká cena tomu neb onomu obilí tam neb tu se dáti, oč a proč zde draže a tam laciněji valor zasaditi. VI. Dle toho valoru neb ceny hned se vyzvědělo podle již určeného výnosu, jak za to obilí se mnoho utrží a na zlaté rýnské jaká suma vypadne a co každý rok rolník dosáhne, vyzvědělo se. [537] VII. Mezi poddané grunty rovněž i panská pole, lesy, rybníky a buď co buď, se připočítaly a jejich výnos i valor spolu s sedlskými na jedno brdo se srovnaly. VIII. Z vypadajícího výnosu

¹⁾ Je to dle patentu z 20. dubna 1785, o němž viz v Pam. II. 1., str. 77. a další. — ²⁾ R: třech . . . , ze třech. — ³⁾ R: Mladého Boleslavi . . . Liberka.

peněz ouhrnkem ze všeho kontribuce předně se určila a zvlášť na každé pole do jeho již prv s mírou napsaného archu se vepsala.¹⁾

[541] Okolo svátku sv. Václava a po něm cena v obilí drobet zmenšila se: Pšenice měla 4 zl. 45 kr., žito 3 zl. 45 i taky 3 zl. 30 kr., ječmen 2 zl. 45 a 42 kr., oves 1 zl. 45 a 48 kr., hrách s čočkou za 4 zl. Mezitím počasí velmi pěkné trvalo i dost tepla i dost vláhly bylo, že jsme mohli velmi pohodlně zimní obilí zasívat, kteréž taky velmi krásně v[z]cházel a urostalo.

Dne 1. října do Poděbrad za děkana se dostal velebný v Kristu otec, pan Karel Vorel, děkan jeníkovský,²⁾ před tím bývalý jezuita, rodič čáslavský.

Dne 6. téhož, v úterý, povolání byli rychtářové s výchozími ze všech vesnic do zámku, kdež slyšeti se jim dalo, že nyní dle nejvyššího ustanovení vybírání kontribuce do zámku přestává, každý kraj že má míti předně jednoho hlavně kontribučního při každém krajském ouřadě, za druhé na dvě míle od krajského ouřadu mají býti dva neb tři výběřčí aneb i více podle velikosti kraje, za třetí v každé obci tak jak již ve fassí spojena a sepsána jest, má býti jeden výběřčí neb kontribuční od všech v té obci sousedů vyvolen a ten má samotně toliko [542] z té obce kontribuci přijímati a takovou tomu hlavnějšímu kontribučnímu odváděti. Jedna každá obec majíc na tři dni před tím poručeno, aby sobě takového kontribučního vyvolila, nyní tážána byla, kterého a jakého zvoleného má. Nebylo ale v ten den nic uskutčeno, nebo některá obec [ana byla] ze dvou neb tří vesnic složena a každá ta ves doma svého jednoho vyvolila,³⁾ nebyli s tím přijati. Protož poručeno, aby do té vsi, od níž obec jméno má, z ostatních vesnic sousedé přijdouc[e] tam jednoho společně zvolili. Dle toho sem do Milčic dne 7. října sousedé vsi Peček Blatných jakožto spolu spojení na rychtu do čís. 16., kdež já v ten čas rychtářem jsem byl, přišli a tu když sešli⁴⁾ se i moji sousedé, já nejprv všech jména jsem popsal a hlasy jejich sbíraje, koho kdo volil, toho proti jménu volence napsal. Stalo se pak, že zdejší chtěce mít zde kontribučního, volili domácího souseda, Jakuba Brtku v čís. 15.,⁵⁾ Pečečtí pak, chtěce mít u sebe, volili svého jednoho souseda, Václava Čermáka,⁶⁾ a s tím jsme se rozešli; ani ten zde, ani ten tam nechtěl to k sobě přijíti a ačkoliv přiřknuto bylo,

¹⁾ Polovice str. [537.] ponechané pro ukázkou formuláře (*R*: „se vepsala takto“) a stránky [538.--540.] zůstaly prázdné. Formulář onen viz při patentu z 20. dubna 1785. — ²⁾ V Golčově Jeníkově, byv dříve již po zrušení řádu jezuitského farářem v Doubravici a nato v domě duchovních vysloužilých u sv. Bartoloměje v Praze. Zemřel v Poděbradech 30. října 1794, stár 65 let. Úřadu vikáře poděbradského neopřijal. Byl hluboce vzdělán, výborný kazatel i činný literárně. Spisy jeho viz v Jungm. Hist. lit., č. VI. 1763., 1773. a 1776. (Věstník Poděb. VII., str. 87.) Bratr jeho Tomáš byl priorem u dominikánů v Nymburce. (H.) — ³⁾ *R*: obec byvši ze dvou neb třech . . . vyvolivši. — ⁴⁾ *R*: tu sejdouce se. — ⁵⁾ Otec jeho Matěj Brtek držel v Milčicích selský statek čís. 15. s výměrou 79 korců a 2½ čtvrtě. (H.) — ⁶⁾ Viz o něm již Pam. II. 1., str. 39., pozn. 1. Statek jeho čís. 30. nové čís. 1.) měl výměry 89 korců. (H.)

v které vsi bytný rychtář to vzítí chce, že k tomu předeek mlti má, já ale pozoruje tu zdejší obce velikost a svého ¹⁾ věku nejlepší díl již odplynutí, taky jsem nechtěl tu práci na sebe vzítí.²⁾

[543] Nato dne 9. října opět jsme byli do zámku voláni, a tu již každá obec svého zvoleného kontribučního představila. Zatím již nové poručení zas přišlo, aby taky ouřad mohl takového kotribučního voliti, poněvadž musí také k němu z panských gruntů kontribuci odváděti, an[o] před tím rčeno bylo, aby sami toliko sousedé volili. Tu tehdy, když obec milčická tážána byla, koho za kontribučního vyvoleného má, já odpověděl, že v Pečkách Václava Čermáka, čemuž sousedé pečectí sice všichni byli povděční, sám nebohý Čermák nevěděl, živ-li čili mrtev; ouřad taky vida ho býti statečného a nezadluženého, přijal to k sobě. Ačkoliv zdejší Jakub Brtek více měl hlasů, já ale rozváživ,³⁾ že kdyby zde buď on neb kdo jiný kontribučním byl, že bych i já mnoho té práce zkusiti musil, protož jsem raděj[i] Pečeckým ustoupil a jim kontribučního přál. Nato on prozatím a každý jiný dostal fassí té obce, svázanou knihu, aby podle ní ihned každý na jeden měsíc kontribuci na rok militární 1790 anticipando (napředdání) vybíral a den k vybírání aby sobě zvolil, sám že musí každý měsíc dne 15. svůj výbor odvésti. [544] Tehdy on zvolil sobě k vybírání den 10., 11. a 12. Poručení při tom dostali jsme všichni, abychom ihned kontribuci odváděli a takž hned 10. října, v sobotu před nedělí 19. po sv. Duchu, takovou do Peček ponejprv jsme nesli a témuž Čermákovi odvedli. Podle toho i o jiných místech na zdejším panství rozuměti se může.

14. října potěšitelný zvuk se zde již proslýchal, že dne 7. téh ož vojsko naše pod oním znamenitým vůdcem Laudonem pevnost a město Alba Graeca, Bělehrad řecký, obdrželo.⁴⁾ Já ale to vybojování a šťastné dosáhnutí mezi jiné tohoto roku sběhlé vojenské příběhy až při měsíci prosinci se skonáním celého roku položití v oumyslu jsem.⁵⁾

Přes celý měsíc říjen časy byly takové, jakéž si kdo vinšovati mohl. Zimní osení tak urostlo, že veřejná dobytčí pastva na něm všudy se povolovala. Okolo sv. Havla cena v obilí nehrubě přibývala: Pšenice nejpoknější měla 5 zl., žito 3 zl. 54 kr., ječmen 2 zl. 45 kr., oves 1 zl. 50 a 51 kr., proso 3 zl. 30 kr., hrách 4 zl. 30 kr., vše vrchová míra.

Mezitím slavné a zvučné radovánky z dobytí Bělehradu po všech městech držely se, o nichž potom.

¹⁾ R: pozorujíc . . . meho — ²⁾ Mezi str. [542.] a [543.] je zbytek odštířeného listu; text ne í přerušen. — ³⁾ R: rozvažic. — ⁴⁾ Schönfeld. noviny 1789. str. 333. přinášejí o tom zprávu: „V Praze od 15. října. Dlouho žádaná novina dnes přišla, — hrdina Laudon své mistrovství vyvedl — Bělehrad jest náš. — Dne 8. října se baša podal [kapitulace ujednána již dne 7. a podepsána 8. října] a svobodné vytažení obdržel — naše praporce již plápolají na hradbách naší pevnosti.“ R: onnym . . . Laudonem. — ⁵⁾ Nedošlo k tomu však. Místo pokračování příběhů z vojny turecké přiložil Vavák ke konci roku 1789 píseň o robotě a na vojnu zapomněl, či zápisků o ní do knihy nevložil.

[545] Okolo svátků Všechných Svatých a začátku listopadu žito dostalo 4 zl. a ječmen 3 zl.

[545] Dne 3. listopadu v městečku Sadské podle nového a v zemi již obvykajícího způsobu také nový magistratus zvolen jest.¹⁾ Již dávno před tím celá obec 8 volenců vyvoliti musila a ti vyvolení každý sám napsal prvního a druhého radního, item k nim přidané dva pomocníky a obecního ouředníka. Takové napsané hlasy zapečetěné do krajského ouřadu byly poslané, kdežto kdo nejvíc hlasů měl, ten dnes k tomu ouřadu vyhlášen a potvrzen byl, totiž: 1. pan Josef Holešovský, prv bývalý konšel a kontribuční, nyní prvním konšelem neb radním, domácí rodič; 2. pan Jan Fri[e]drich, tolikéž konšel a spolu kostelní kantor, druhým konšelem neb radním; manžel jubilatů aneb 50letý od r. 1888 měsíce září dne 14., rodič černokostelecký; 3. pan Florian Němeček, bývalý radní, první[m] pomocník[em], rodič domácí; 4. pan Jan Pinkas, bývalý radní, druhý[m] pomocník[em], rodič ze vsi naší Milčic z gruntu čís. 16., kdež já nyní jsem a toto píši; 5. pan Jakub Chládek, vůbec Opolský, starším a početvedoucím obecním, domácí rodič.²⁾

Ostatní i s primasem
svrženi jsou tím časem.³⁾

[546] Do 7. až listopadu onyho pěkné časy slunce n oděné a mírným větříkem provívané byly a ač vláhy často padaly, však ale cesty proto přece dobré trvaly. 8. téhož onde i onde déšť spadl a studenější povětrí se ucítilo, na horách pak toho dne sníh padl, až se bělel.

10. téhož kontribuci v Pečkách odváděli jsme po druhé.

13. téhož v městě Jičíně v kanceláři krajském od Cisařské Milosti proukázaná vděčnost, v zlatých a stříbrných pamětních penízích pozůstávající, všem těm, jižto teď v proběhlých čtyřech letech v mírách, v vedení fassí a pronášení jakovosti země hojněji pracovali a za hodné od nižší i vyšší komissí uznáni byli, rozdávala se. Sice dříve již v kouřimském a boleslavském

¹⁾ Dle patentu z 19. prosince 1785. R: magistratus. — ²⁾ Správné označení jejich úřadů podávám dle Paroubkova Dějinopisu, fol. 109.: Jako magistrát přípravný zvoleni byli 1. října 1789 (Vavák uvádí datum pozdější, totiž jejich nastoupení: Josef Holešovský purkmistrem, Jan Friedrich (zemřel 10. dubna 1790) vicepurkmistrem; 2. radové: Jan Pinkas z čís. 275. (zemřel 4. května 1799) a Josef Flor. Němeček (zemřel 6. března 1791); 4. starší obecní: Matěj Houžvička z čís. 188, Jakub Chládek z čís. 371. (u něhož však není ani udán úřad početvedoucího, ani přezvisko Opolský), Tomáš Číhal z čís. 35. a Jiří Rozsypal z čís. 1.; rychtářem Josef Labík z č. 171. Magistrát tento trval do zvolení magistrátu regulovaného r. 1791, v jehož čele jako purkmistr byl opět Josef Holešovský, jenž zemřel 3. února 1801. (Sdělil p. řed. V. Smutný v Sadské.) — ³⁾ Do té doby, do listopadu 1789, stáli v čele obce od 8. července 1782 „konšelové volení“: Primátor Jan Černý z čís. 5.; konšelé: Josef Holešovský z čís. 252, Jiří Němeček sen., Frant. Boháček, Jan Friedrich, syndikus, Jos. Flor. Němeček, Frant. Flor. Němeček, Frant. Hrdlička; obecní starší: Matěj Houžvička, Jakub Chládek, Tomáš Číhal, Jiří Rozsypal; rychtářové: Jan Němeček, Jakub Černý a Josef Němeček jun. (Sdělil p. ředitel V. Smutný v Sadské.)

kraji rozdána byla. Takových peněz větších a menších v počtu 200 kusů pan Jan František Hermann z Hermannsdorfu, guberniální rada a tohoto poplatního polního neb zemského ustanovení vrchní zemský komisař,¹⁾ z Vídně do Čech na rozdání přivezl, z nichž 16 zlatých a ostatní stříbrné byly (a¹⁾, kteréž taky sám po krajských ouřadech jezdě rozdával, jakož i zde v Jičíně, kdežto 2 zlaté a 14 stříbrných sedmi oficírům a devíti rychtářům do bydžovského kraje rozdal a jsou tito:

[547] Dne 13. listopadu všichni ti darováni býti mající páni oficíři, rychtářové z kraje bydžovského, jsouce dřív skrz korrendu povoláni, do Jičina a do krajského kanceláře se sešli. Odtud do svrchního obydlí pana krajského vstoupili a²⁾ tam u tabule pán z Hermannsdorfu, maje po pravici své tamního od regimentu Gemmingen obršta (nejvyššího), po levici pak domáciho pana krajského hejtmana, pak dále menšího komisaře pana Kellera, správce smrkovského.³⁾ seděl a z vídeňského reskriptu sám každého jméno přečta, peníz k té osobě slušící z pagetlu (svazečku) vyňal a před pana krajského hejtmana položil, — při němžto každém z hedbávné pentle císařskou, žlutou a černou, barvu nesoucí mašle (uzlík) přidělaný byl, — kterýžto pan krajský hejtman z[d]vihna každému tomu pojmenovanému ku kabátu mezi prsa uvázal.

Dostali pak peníze zlaté: 1. pan direktor kopidlanský, v síle 20 dukátů; 2. p. Viktorin Křepela, prv kontralor, nyní důchodní poděbradský, v síle 16 dukátů. Peníze stříbrné: 3. pan obroční dymokurský, jehožto peníz nad vše ostatní stříbrné peníze větší byl; [548] 4. direktor neb správce z Hlušic blíž Jičina; 5. z Miletína, 6. z Vrchlabě, 7. z Smidar správcové, jejichžto peníze zároveň s rychtářskými veliké byly. Rychtářové: 1. František J. Vavák z Milčic, 2. Jakub Jeřábek z Čiňovsi, z panství poděbradského; 3. rychtář jeden z panství smrkovského; 4. rychtář z panství jičíňovského, 5. z vrchlabského, 6. z jilemnického, 7. z vlčického, 8. z radimského a 9. z dubského.⁴⁾ Velikost jejich tato hle byla⁵⁾:

(a) To mně jeho služebník v Jičíně oznámil

¹⁾ Schönfeld. noviny 1789, str. 361. přinášejí z Prahy 5. listopadu zprávu, že „Jeho cls. Milost ráčila král. českou guberniální radu a dvorního svěditele nad uvedením gruntovní daně, rytíře z Hermansdorfu, za vysoce svou skutečnou dvorskou radu vyvoliti“. — ²⁾ R: vstoupivše, tam. — ³⁾ František Keller (též Köller), správce komorního panství Smrkovice, býval dřívě důchodním v Poděbradech. Manželka jeho Klaučina byla dcerou Frant. Patsche, vrchního správce ve Strahosticích. (H.) — ⁴⁾ Seznam a plná jména vyznamenaných (u direktora kopidlanského a u obročního dymokurského jest v R mezera pro jména) v novinách, pokud mi byly přístupny, jsem nenašel. Rovněž v archivu místodržitelském není o tomto vyznamenaní zmínky, jak mi se vzácnou ochotou zjistil pan ředitel, vlád. rada R. Köpl. Všichni vyznamenaní jsou z kraje bydžovského. Byli tak odměněni ve všech krajích ti, kdož měli horlivou účast na práci katastru josefinského a nově dle něho úpravy kontribuční. — ⁵⁾ V rukopise následuje jednoduchý obrázek. Ježto však peníz

Přední strana:

Druhá strana:

NB. Tento ráz na všech penězích stejný jest. Potom po dostání těch milosti peněz

mnozíž se těšili sotně
takovému daru,
kteří pak dělali notně,
ti drbali hlavu;

neb jim vždy hojná odplata
slibem se až lila,
teď peníz z stříbra neb zlata
najednou dost byla.

Paní Závist k tomu ještě
dost posměchu stlala.
mnohému hned, to mi věřte,
byla by jej¹, vzala.

Někdo nechce a neumí
sám nikdy nic udělati,
jinému odplatu přáti.

[549] O šťastném pominutí a zrušení roboty.

Že jsem již odvyk' robotě za celých dvanáct let (a),
byl bych brzy o té psotě zapomněl psáti zde; —
ta prvního listopadu přišla dokonale k pádu,
k čemuž pro památku přisadím následující chronographicon:

PrWñlho LlistopáDV tohoto rok**V**
šeDLskeg LID pozbi**L** Lstno t**V**tžna**V** robot**V**.

Šťastný rok letošní a zlatý den dnešní,
v němž Moravané a Češi nad ztrátou roboty pleší.

Tak jak v patentu dne 10. února tohoto roku ve Vidni
daném určeno bylo, aby jen do dne posledního října vesničtí

onen dosud se v rodině Vavákovské v Milčicích uchovává a mně byl
laskavě zapůjčen, podávám zde místo onoho náčrtku fotografický snímek
vlastního peníze v původní velikosti. Pentle ona černožlutá, svinutá do
kolečka na způsob hvězdice (či kotillonu), připínala se na kabát a na ní,
vlastně pod ní zavěšen byl peníz pamětní.

(a) Od r. 1777 na cisařských panstvích robota zrušena jest, ale na
jiných panstvích teprv tohoto roku.

¹⁾ R: ho.

lidé robotovali, od dne pak 1. listopadu poddanost svou ne již více robotou, ale onímno urbárním platem svým vrchnostem proukazovali a jim zadost činili, to již dokonale k skutku přišlo.

Já nic nechybím, když napíšu, že s jakou žádostnou radostí Laudon a vojsko naše očekávalo den dobytí Bělehradu, že s takovou, ba snad s větší očekávali lidé den Všech Svatých a ten byl právě v neděli 22. po sv. Duchu. Ó jaká radost u toho vesnického lidu byla, když jim po té neděli žádný na robotu [550] jeti a jíti neporoučel, nelze věřit tomu, kdo jakživ roboty nezkusil. Mnozí na poděkování Pánu Bohu a za zdraví a šťastné panování monarchy našeho mše svaté dali sloužiti a jiné milosrdné skutky a almužny vykonávali. Na zdejší škramnické osadě černokostelecké vesnice, Hořany, Škrumník a Žhery, v spolek smluvivše se, dne 5. listopadu, ve čtvrtek, slavnou mši svatou v kostele farním škramnickém zpívatí davše,¹⁾ na tu s manželkami a dětmi všichni se sešli a před kostelem almužny rozdávali. Nelhu, když řeknu, že radostí až slzeli.

Místem zas muziku zjednavše při ní veselí byli. Ani na písniích nescházelo, jichž k tomu mnozí vtipnější, jak mohli, i dost nekřtaltovných nadělali, s výskáním je zpívající, až i jednu tištěnou na jarmarcích prodávali, která ač dost málo měla řasy a nic téměř krásy, však nicméně nestačil je písničkář prodávati. Já když jsem ji nejprv v Nymburce uslyšel, hned jsem ji zavrhl a nic se mně v ní nelíbilo. Proto však přece onde i onde páni zámečtí oficiři myslili, že bych já ji dělat měl, ale já jsem řekl i zde pravím, že bych se za takovou práci styděl.

Místem mnozí (u nichž moudrost málo má místa) s hrozným hlaholem, muzikou a křikem i průvod neb funus robotě dělali, u velikém shromáždění za ves [551] jdouce a strojbu pod jménem roboty aneb nějakého sužovatelého drába aneb truhlu a knihy s sebou nesouce, na mrchovišti jámu vyhrabali a to do ní uvrhše, všelikých posuňkův, posměchův, smíchu i hříchů natropivše, tak robotu pohřbívali a s ní se žehnali.

Šafárové a drábové při veselosti takové nesměli ani ceknouti, ale spíš klobouk smeknouti.

Robota aneb vázaná, musitedlní jezdec i pěší každotýhodní práce, kterou vesnický sedlský lid svým vrchnostem vykonávati musil, do jakého vzhledu za naši paměti a zvláště do roku 1775 vešla, že až ukrutnost tureckou a tatarskou místem převýšila a jak skrze ni Pánu Bohu umenšení cti a chvály, nedokonalost víry, zmenšení naděje, lásky, mravův a všech potřebných ctností, zkáza učenosti, ukřácení zdraví a živobytí, obloupení gruntů, malícnost a proměny i ztráty rodův a familií,

¹⁾ R: dadouc

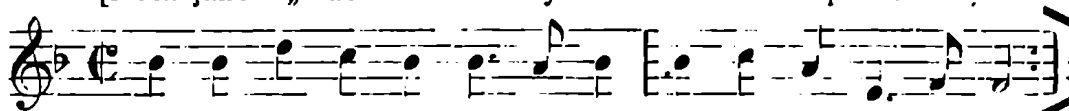
zkrácení celého národu, ztupilost lidských vtipů k moudrosti a náboženství, cesta k podvodům,¹⁾ lstem a zchytralostem, záhuby hověd a dobytka a veřejná všeho živého morní rána, — to mně zde na krátce není možné vypsati. Jsem ale v oumyslu, pokudž někdy budu moci, že obzvláštní obšírný spis, který veřejně [552] tak pán jako sedlák čísti bude moci, pro památku té chutně oželené roboty učím a jej imprimovati nechám, — ač jestli dřív kdo umělejší takového něco pospraví, tak mne s tím té práce zbaví.

Aby pak kdo, zvlášť mé děti mohly přec něco věděti, nenechám vždyť všeho v skrejši, to vyřknu těmito verši :²⁾

[Píseň historická

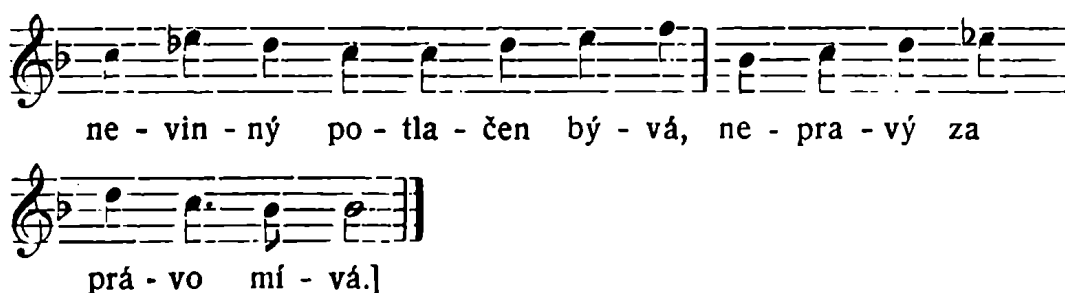
o zkáze, těžkostech a trestech roboty nejprve na panstvích císařských v zemi české³⁾ a moravské roku 1777 dne 1. ledna a potom teprv na jiných panstvích léta 1789.]

[Nota jako : „Kdož může v mysli stíhati Boží dopuštění.“⁴⁾

Kdož mů - že my - slí stí - ha - ti Bo - ží do - pu - ště - ní,
jímž ča - sto do - bří a sva - tí bý - va - jí sou - že - ní,

¹⁾ *R*: podvodum. ²⁾ Následuje na str. [552.—576.] dosti již známá obšírná píseň Vavákova o robotě. Ve svém „Zboru písní“ na str. 226. až 238. přepsal si Vavák píseň tuto znova v definitivní úpravě zlepšené a s četnějšími slokami i poznámkami. Dle této úpravy pořídil si opis (tu a tam maličko odchylný) Fr. Ad. Paroubek v Sadecké a ten vydal syn jeho, prof. Otakar G. Paroubek (spolu se dvěma jinými skladbami Vavákovými o robotě) s podrobným rozbořem v pečlivém pojednání svém „O lidu poddaném na panství poděbradském za XVIII. věku“, uveřejněném ve III. a IV. ročníku „Českého lidu“, jehož opět částečně použil prof. Dr. Čeněk Zíbrt pro stať „Tresty za roboty“ ve spisku svém „Z doby úpadku“ (v „Matici lidu“, v Praze, 1905). Zde rovněž otiskují text nikoliv z „Paměti“, nýbrž ze „Zboru písní“, sice pozdější, avšak, jak již praveno, rozmnožený slokami (jeť jich v „Pamětech“ zde 214, ve „Zboru“ pak 223) i poznámkami, věcně i formálně vylepšený a Vavákem jako definitivně upravený. Ovšem že současně přihlížím i k původnímu znění zde v „Pamětech“ (a co odtud přebírám, uvádím zde v poznámkách svých i Vavákových s obvyklou značkou *R*) i k otisku Paroubkovu (jež cítuji se značkou *P*). Přidaný nahoře v [] titul „Píseň historická“ je ze „Zboru písní“, kdež je při něm ještě čtyřverší „Prvního listopadu...“, zde již na str. 94 v textu podané. Chyb v textu, kde by se opravou porušil rým či rytmus, neopravuji. Počáteční písmena prvních pěti slok čti: „Vavák.“ Nepatrných, bezvýznamných odchylek slovných neuvádím. Až do sloky 88. jest počet i pořádek slok v *Z* (t. j. ve „Zboru písní“) i v *R* (t. j. v „Pamětech“) stejný, odtud pak dále se různí. Aby byla tudíž patrna i původní úprava, označuji sloky od 89. počínaje dvěma číslicemi: První značí vlastní číslo sloky (v *Z*), druhá pak za / značí číslo sloky v *R*. — ³⁾ *Z*: historická . . . trestách . . . Českých. — ⁴⁾ Toto udání nápěvu, dle něhož Vavák verše své skládal (vlastně si zpíval), je rovněž vzato ze „Zboru písní“. Nápěv sám jest v „Českém kancionálu“ z Dědictví sv. Václava, na 928. stránce (vydání z r. 1764, jehož výtisk, Vavákovi samému náležející, mám po ruce), odkudž jej sem vkládám přepsaný v našem notopise, s textem první sloky. (Slova Vavákova

1. W garV I W Lefle tento rok
znenáhLa nás strassIL,
nIñl přIlgemñl VDIálL skok,
bázeň ohně zhasIL,¹⁾
přines' nám mnoho radosti, —
děkujmež Boží milosti.

2. Auzkost, bída a soužení,
nemilá klopota,
chudoba, lidu hmoždění,²⁾
ukrutná robota,
hrůza, strach, ctnosti zmenšení
přišlo jest šťastně k zrušení.

3. Vy předkové milí naši,
kdybyste vstát mohli,
byste se nám v tyto časy
radovat pomohli!
Bělehrad jest Turkům vzatý
a robota pánům taky.

4. Aj, tisíce lidu, koní
u Bělehradu prej
zkaženo v městě a v poli, (a)
avšak kdo chceš, to znej,
že mnohem více robota
hnala lid, koně ze světa.

5. Když jsme tu robotu měli,
nikdy nebyl pokoj,
vždycky jsme vojnu trpěli,
ve dne v noci rozbroy,
ustavičně jsme hynuli,
dnové nám těžce³⁾ minuli.

6. Cokoliv v světě vidíme,
vše můžem vypravit,
buď že pišem, neb mluvíme,

potomkům oznámit,
ale robotní soužení
není možné k vymluvení.⁴⁾

7. Z Mitrovic (b), když byl zajatý,
u Turkův co vystál,
dostav se do vlasti zlatý
všecko perem vypsal, —
však by měl robotovati,
nemoh' by všeho vypsatí.

8. Naše milé, zlaté děti,
až z vás budou lidé,
nebudete nic věděti
o té hrozné bídě,
co jsme my živi⁵⁾ zkusili,
když jsme robotit musili.

9. Kdo's četl jakživ mnoho kněh,
představ sobě co chceš,
vyber z nich každý hrozný sběh (c)
a v hromadu je směš, —
proti robotě jest malé,
co byla v Čechách, v Moravě.

10. Jestliže kdy v jakou dobu
někdo koho cedil (d),
buď dle víry, neb národu
v rovnosti s ním nebyl,
zde pak vlastenec vlastence (e)
hmoždil víc než záhon žence.

11. Ledsjaký's chlap karabáč nes',
jenž při zámku sloužil,
s ním hůře nežli Herodes
malé děti soužil (f),
kdž přišel mezi ně z rána,
byla v nich morová rána.

nepodkládám pro obtíž sazby první sloky — (chronografické.) Obsahem šestislokové té písně duchovní jest útěcha v soužení a na příkladě Zuzany Danielelem zachráněné povzbuzení k pevné důvěře v Boha.

(a) V kolikerém dobývání za 300 let. Letos r. 1789 dne 7. října od Laudona dobyt jest. — (b) R: Hrabě Vratislav z Mitrovic; viz jeho knížku. [Jeho „Příhody“ vydal r. 1777 Pelcl a r. 1807 Kramerius.] — (c) Příběh. — (d) Trápil neb soužil, mořil, smrtil. — (e) R: Čech Čecha, pán sedláka. — (f) (R: Mat. 2.) Pěší neb drobnou robotu, jenž [!] odbývali chlapci a děvčata.

¹⁾ Číslice letopočetní psány červeně. — ²⁾ Z: hmoždění. R: lidi zhmoždění. — ³⁾ R: ledsjaks. — ⁴⁾ R: vyslovení. — ⁵⁾ R: někdy.

12. Ti byli zbiti pro Krista,
tito pro robotu, —
ti dosáhli v nebi místa,
ti třebas u plotu, —
ti tam v radosti plesali,
ti zde v bolesti plakali.¹⁾

13. Bůh sám ukrátil těch zlostí
a hrozné poroby,
nyní místo těch nectností
jdou děti do školy,
prv se učily klít a lhát,
teď se učejí Boha znát.

14. Větší chasa, jež jezdecky
ke dvorům jest jela,
násilí víc než turecký
časem jest trpěla;
čerstvě jezdit, koně dříti,
musil chlap i sám bit býti.

15. V zimě na dříví do lesů
musilo se jeti,
ostroť²⁾ větší než na Plesu (a)
bývalo viděti;
jak večer nakrmil míle,
do rána byl na tři míle.

16. Naloživ jel zas s nákladem
třebas i den celý,
hovada tíží a hladem
trápit se musely;
složiv večer zas domů jel,
kamžto třebas dvě míle měl.

17. Tak den a půl druhé noci
když na to naložil,
sebe, hovad s velkou mocí
co při tom nasoužil!
Však z té takové tíhoty
neměl nežli den roboty.

18. Pakli někdy pro zlou cestu
nemohl dojeti,
zůstal den roboty v restu,
sám pak se stavěti
musil v sobotu do zámku,
tam byl bit, že neměl známku b).

19. Přišel-li kdo o hovado,
nebylo ad notam, (c)
vozů co se polámalo,
všecko bylo to tam;
sám robotník třeba zhynul, —
bylo, jako by den minul.

20. Čas žní když jest přicházel,
ač jest pln radosti,
avšak sedlák se rmoutíval
pro hrozné starosti,
jak v ty žně správi roboty,
měl strach větší než z chromoty.

21. Tři dni musil s vozem jeti
v týdně (d) na mandele,
dva silné žence — ne děti —
skrz čtyry neděle
musil vypravit z domu ven,
ti tam dělali každý den.

22. Jestli nemohl silného
nikde dostat žence,
dostavil³⁾ chlapce malého,
kterýž hlídal rance,
však za to drábovi dáti
musil dva nebo tři zlatý.

23. Chceš-li vědět, co drábové
byli při robotě:
lidé horší než katové,
ti při té sirotě (e)
pracující lid soužili,
křičeli zlostně a bíli.

24. Jakého tu bylo hnaní
lidu při tom žeti,
hrozného křiku a řvaní,
až hrozno⁴⁾ slyšeti,
na děvky, ženy i muže,
zvlášť když pán jel, tuť nejhůře.

25. Byl-li kdo vzadu, hned ránu
dal mu ukrutnou dráb
a když jen neřek' nic pánu,
ještě byl ten žnec rád;
pak-li se to dověděl pán,
dal ho bit aneb ho bíl sám.

(a) Na pevnosti Plesu neb Jozefštatu, kde tisíce lidu dělalo z dobrého platu. — (b) (R: Místem naproti odbyté robotě známky plechové dávali. Kdo známku v sobotu neměl, — znamená, že neodbyl a protož do zámku pro rány jíti musil.) Když odbyl den, dostal známku plechovou; ty v sobotu do zámku rychtář odváděl. — (c) Nebylo na to pamatováno. — (d) V týhodni. — (e) Robotník neměl žádného lítostivého nikdy otce, ale vždycky bez sluchu osifělý byl a protož sirota.

¹⁾ R bití . . . s radostí . . . s bolestí. — ²⁾ R původně: tumult — ³⁾ R: dosadil. — ⁴⁾ R: těžko . . . tu.

26. Tuť žádného odvolání,
lidského retuňku,
dost nejmenšího zastání
anebo slevuňku, —
i kdo stonal šlo to stěží
co u Turka z Sedmi věží. (a)

27. Chlapci, již vodu nosili
v konvích nebo v hrnci,
ti čerstvě běhat musili,
skoro jako srnci,
drábi ač pak z nich plat měli,
však je dost bili a kleli. (b)

28. Jestli se někdo rozstonal,
pravda jistotná jest,
když jen čtvrt dne nepracoval,
již měl celý den rest;
pak ho musil nahraditi
aneb dobře zaplatiti.

29. Při vázání a snášení
takový zlý byl zvyk,
jako při ohně hašení
hrozný, strašlivý křik,
lidu bití, proklínání,
to jen bylo k proslýchání.

30. Když od jednoho k druhému
dvoru lidi hnali,
nešel-li čerstvě, každému
hned na záda dali,
jako Prajz z kolínské bitvy
museli dělat krok rychlý.

31. Kterí mandele vozili,
nebohá hovádka
co jsou ta při nich zkusili
i lidé, chudátka:
na poli bit, když nakládal,
i v stodole, když je skládal.

32. Dokud bylo viděti snop,
dotud se vozilo,
hromů a ran na mnoho kop

při tom se množilo;
když nebylo viděti nic,
jeli a šli dělníci pryč.

33. Tuť ta nebohá pěchoť
místo večerádla
ve dvoře třebas u plotu,
kde sedla, tu padla;
než se dost málo vyspali,
bubnovalo se, by vs'ali. (c)

34. Jezdecí sotva v půl noci
domů jsou přijeli,
po cestě z dobré komoci,¹⁾
co kdo mohl, kleli;
jak hovádkům jídlo dáno,
po chvílce hned bylo ráno.

35. Sedlák máje též svou práci,
mandele svázané,
musil nechat ležet radši
hovádka stahané;
když si oddechla, teprv jel
a tak neuděl, co by měl. (d)

36. Když pak pán k práci přijížděl,
kdokoliv ho viděl,
stranou se na něj ohlížel,
jako by čert přijel;
každý, kdo co mohl, dělal,
on přec příčin k bití hledal.

37. Dionys z Syrakuzánu (e)
často byl k vidění,
jen že neměl žádnou bábu,
kteráž by modlení
činila za zdraví jeho,
by nebyl horší nad něho.²⁾

38. Nad práci pak, říci mohu,
psota byla větší,
že lid řídili ke dvoru,
kam jest cesta delší;
která ves blízko dvůr měla,
k němu nešla i nejela.³⁾

a U Konštantinopole Sedm věží nejtěžší arest, z něhož není vykoupení. — (b) (R: Kdo vodáka dosadil, taky z něho drábovi platit musil.) Dva zlaté za žně. — (c) Ve dvořích mívali buben. — (d) R: Co by měl ten den udělati, neudělal. — (e) Veliký tyran, za něhož se bába modlila, aby déle živ byl, aby po něm nebyl ještě horší.

¹⁾ R původně: promoci. — ²⁾ „... Omnis successor deterior. To jest: Každý náměstek horší jest svého předka. Zнала to ona stará babka, kteráž se za tyranna Dionysia Bohu modlívala, aby dlouho živ byl, když jiní všickni poddaní pro ukrutnost jeho vinšovali mu smrti. To pak proto činila, že děd téhož tyranna vzal ji jednu krávu, otec dvě a on sám naposledy tři. I obávající se, aby čtvrtý po něm horší nepřišel, vinšovala mu dlouhého života, pamatujíc bez pochyby na to, což jiná babka, přítelkyně její, letěci dolův se schodův pověděla: že čím dále, tím hůře.“ (Vele-

39. A to proto, by lid pěší
doma přes noc nebyl,
že by ráno aneb večír
hned chvilku prohodil;
blízký lid když je u dvoru,
bývá prý práci na škodu.

40. Hle, jaká to zatvrzelost
u těch pánů byla,
že i lidem příležitost
domů jít bránila;
doma by se přec najedli,
tu pak lačněli a bledli.

41. Když bylo po žních, hned resty
do vsí psány byly,
k placení jich i skrz tresty
sedláky nutili,
co proměškal v žně minutý,
za den sedm grošů lhůty. (a)

42. Jízdnou pak do dne jednoho
vždy musil odbýti,
byť skrz to doma dost mnoho
škody musil mít;
byť v polích¹⁾ mandele hnily, (b)
koně přec v robotě byli.

43. Po žních, když se již obilí
při dvořích sklídilo,
sedlákovu jeho bída
v ničem neubylo,
na orání a vláčení
měl jednostejné zkrácení.

44. Jaké měli tresty pro ně (c), —
běda, kdož je zastal!
V jednom zámku (d) co pro koně
měli mrzkou marštal,
kdež tma, neřády a smrady,
muže i ženy tam cpali.

45. V žízni, v hladu vody, chleba
musili prositi
a ještě drábovi třeba
dobře zaplatiti,
aby na rynek došel pro to,
aby pán nezvěděl²⁾ o tom.

46. V městské jen šatlavě býti
u kmotra bířice,
pouta na nohou³⁾ nositi
aneb náručnice,
v zámku pavlače, placy měst, —
to měli nejlhčejší trest.

47. Na stoličce když se lehlo
při plném řízení, (e)
jestli jen deset ran sedlo,
toť bylo divení;
na osle dvě tři hodiny
byl trest malý a nevinný.

48. Při každém zámku osel stál
jako šibenice, (f)
na toho se sedlák dostal,
byť neměl nic více
zmeškáno, jen jednu robotu,
seděl tam celou sobotu.

49. Někdy soused dost poctivý,
hoden vši vážnosti,
třebas i všecken šedivý,
plný dnův starosti,
byť byl klekal, s pláčem prosil,
přece na osla jít musil.

50. Kolik jich tam sedět mohlo,
tolik jich tam dali,
a co jich vejít nemohlo,
dole u něj stáli;
byť se jen i napít chtěli,
hnout se od něho nesměli.

slavínova Politia histor. z r. 1584, str. 664.—5.) — ³⁾ P: Tak ovšem bylo i na jiných panstvích, na př. Třebestovšti (v Sadské) robovali až v Brandýse nad Labem, kde mimo jiné odvážeti museli písek po zátopách Labe.

(a) (R: Za pěší den roboty) a za jízdnou 1 zlatý. — b) V polích sedlských. — (c) R: Pro sedláky. — (d) V Černém Kostelci.⁴⁾ — (e) R: V sobotu při řízení, když z celého panství lid shromážděný byl. — f) Třeba 7 i 8 loket dlouhý, na 5 loket vysoký a hraněný do tří hran; po žebříčku⁵⁾ naň lézt musili.

¹⁾ R: byť doma. — ²⁾ R: žízni (Z: žízni) . . . , by pán nevěděl nic o tom (P: o to.) — ³⁾ R: nohách. — ⁴⁾ Dle P: Sama však majitelka (r. 1712—1772) panství černokosteleckého, Marie Teresie z Liechtenšteina, provdaná vévodkyně Savojská, byla veliká dobroditelka svých poddaných; v závěti své r. 1772 odpustila jim i všechny dluhy do důchodu. Po ní dědil panství Fr. Jos. kníže Liechtenstein a po něm r. 1781—1805 syn jeho Josef Alois. — ⁵⁾ Z: po hřebříčku.

51. Místem jakous díru měli
v věži neb pod zemí,
„kabát“ jí jméno přezděli,¹⁾ —
jaké v ní soužení!
Jako psy lidi tam cpali,
jisti, pítí jim nedali.

52. Někde zas železné kruhy
na krky dávali
anebo dřevěné dudy
těžké připínaly,
ruce co k kříži připali
a tak v bráně stát nechali.

53. Na bití měli stolici
schválně udělanou,
do té museli vinníci
lehat dolů bradou;
krk a nohy mu připali,
ukrutně tloukli a prali.

54. Šel-li je kdo k své vrchnosti
časem na žalobu,
nadělal si outrat dosti
i v své práci škodu (a),
domů když přišel, chudínek,
byl bit co jiný zločinec. (b)

55. Neb nežli tam došel, dříve
již tam psaní bylo,
v němžto se o něm nelibě
a lstně vypravilo;
vrchnost majíc ho zastati,
poručila ho trestati.

56. Mnohá vrchnost z své dobroty
komissí vyslala,
inšpektory a hofroty²⁾
na panství zaslala
k vyslechnutí svého lidu,
by žádný netrpěl křivdu.

57. Však ti a takoví páni
cokoliv řídili,
z návodu-li nebo maní
častokrát chybili,
direktor, purkrabí obstal,
sedlák pak přec vinen zůstal.

58. Tuť po takovém řízení
ještě hůř bývalo,
sedlákům v jejich soužení

se nevěřivalo,
za zrádce, šelmy je měli,
víc soužili, bili, kleli.

59. Tak vrchnost měla outratu
s tou komissí ještě
a sedláci pak odplatu:
„Nic šelmám nevěřte;
purkrabí je dobře řídí,
ale ten lid vrchnost šidí.“

60. Ó jakého tu kvílení
a k Bohu volání
bylo z velkého stížení,
též i proklínání!
Otec, matka, děti lkali,
těm pánům všecko zlé přáli.

61. Považte, milí Čechové,
potomkové naši,
jaké jsme, vaši předkové,
měli těžké časy,
dokud ta robotá byla.
kterak nás velmi soužila.

62. Cokoliv pak v těchto verších
ode mne se psalo,
ještě mnohem více v skrejších
a vzadu zůstalo;
všeho jest tu velmi málo,
cokolivěk se kde dalo.

63. Bůh sám, laskavý Spomocník,³⁾
vida tu ukrutnost,
nás všech svých dětí Milovník
zahladil jest tu zlost,
pánu země vlil tu bídu
prostého sedlského⁴⁾ lidu.

64. Nyní teprv vědí mnozí,
že tak každým věkem
sedlák je stvoření Boží
a pravým člověkem;
prve psů, koček a ptáků
vážili víc než sedláků.

65. Mnohý pán (c) - ó zlost proklátá! -
říkával bez žerta,
že vždy raděj než sedláka
uhlídal by čerta;
chrapounů, šelem všudy jen, —
měli jsme mnoho jiných jmen.

(a) *R*: Větším dílem vrchnosti ve Vídni a jinde ven ze země bývaly. — (b) Tak se stávalo, kdo šel k své vrchnosti. — (c) Hospodářský pan oficír. —

¹⁾ *R*: převzděli . . . dřevěnné dudy. — ²⁾ Z něm. Hofrat, dvorní rada. — ³⁾ *R*: Slitovník. — ⁴⁾ *R*: vidic . . . seldského.

66. K takovému když někdo šel
o něco prositi,
ó, kterak se před ním musel
velmi pokořiti!
Do kuchyně třebaš dones'
byl mu přeci šelma a pes.

67. V tom vždycky¹⁾ hrozném
když jsme přebývali, [soužení
že snad ani možné není,
tak jsme myslívali (a),
aby se to kdy změnilo,
že to snad nebe vtělilo.

68. Ó zem česká, ó Čechové,
měli jsme zlý osud,
trápili nás tyranové
domácí až posud;
ach, trápili a soužili,
jak bychom v zajetí (b) byli.

69. Škoda otců, škoda dětí,
škoda hovad, statků, —
všecko jako špatné smeti
přicházelo k zmatku
k vůli pánův neb písařů,
zlostných chlapů partykářů.

70. Kdybychom lidé bezbožní
a pohané byli,
krádeže neb²⁾ mordy hrozný
konali, pálili,
pak za to někam vehnání, —
dost těmi tresty trestání.

71. K tomu všemu utiskání
trápilo nás všechny,
že v kanceláři před námi
mluvili německy,
a což nejhorší ještě věc,
mnohý býval pouhý Němec.

72. Nu, kterak tu vlk s beranem
moh' v přátelstvo vjiti,
Čech sedlák s německým pánem
srozumění míti?
Pán se vztekal³⁾ po německu,
sedlák proklínal po česku.

73. Kterak rozkošmi oplýval
dost mizerný písař,
krmil se, skvostně odíval
víc než Josef císař (c)
a při tom jen po tom toužil,
kterak by sedláky soužil.

74. Mnozí z nich šli na spravedlnost
velice na oko,
avšak nadáli partyk dost,
že časem až proto
služby své zbaveni byli,
ba i v arestu vši bili. (d)

75. Někteří náhle umřeli
bez všeho pokání,
zvlášť ti, kteří nepomněli,
že jest Bůh nad námi;
kostel jim býval daleko
a Pán Bůh příliš vysoko.⁴⁾

76. Po mnohých manželky, děti
bídne živý byly,
tuť kde jen mohly viděti
sedláka hned ctily;
měl tam lásky víc než strachu,
byť jen⁵⁾ přines' trochu hrachu.

77. Zpěváku⁶⁾ můj, co o zlostných
píši, vše jest málo,
o páních pak dobrých, ctnostných
nic tu není psáno,
dobrých se ten spis netýká,
těm vždy všudy čest vyniká.

78. Mlčím o pobraných statcích
poctivým sousedům,
o partykách a o zmatcích
vesnicím a rodům,
o smrti,⁷⁾ hrozných chromotách,
co jsme trpěli v robotách.

79. Mlčím o škodách na dětech
i na tom dobytku,
neb každý hned v mladých letech (e)
musil ven z příbytku
chodit na robotu pěší,
potom na jezdecí těžší.

(a) *R*: Myslívali jsme, že se snad již skonání světa přibližuje. —
(b) U pohanů neb nějakého nemilostivého nepřítele. — (c) Císař Josef
mimo slavnosti nechodil v takových šatech jako oni. — (d) Hynek Scotti,
sirotčí poděbradský. Janovský a jiní. [Viz Pam. I. 1., str. 26.] — (e) Místo
školy.

¹⁾ V takovém. — ²⁾ *R*: Kdybychme...krádeže a atd. — ³⁾ *R*: v cancel-
lářích ... vztekal. — ⁴⁾ V *Z* je tu připsáno: „Viz 76., opuštěných 6 veršů
tu na kus papíru přidaných.“ I *P* má tuto poznámku jen, byla tedy za něho
již vložka ona ztracena. — ⁵⁾ *R*: vzlášť když. — ⁶⁾ *R*: Čtenáři. — ⁷⁾ *R*:
o smrtích.

80. Mlčím, co na řemeslníky
jsme vynaložili,
když jsme nářadí všeliký
působit musili
na koně, vozy a pluhy
a tak jsme dělali dluhy.

81. Mlčím o světla pálení,
celé noci bdění,
hnoje sem tam rozházení (a)
s robotami těmi;
co by mohl a chtěl mít
sedlák, musil to pozbyti.

82. Mlčím o psotě s čeládkou,
kterou jsme trpěli,
jistě drsnatou, ne hladkou,
neb co jenom chtěli,
musili jsme služby dáti
k vůli robotě proklatý.

83. Mlčím o zmeškání času,
domácího díla,
orby polí, žetí klasů; —
ó, jak velká¹⁾ síla
hospodářství zahynulo,
se sedlákem se minulo!

84. Mlčím o zkáze hřibátek,
klisen ponětání,
v čemž sice sedlákův statek
bývá v dobrém stání;
když o to s robotou²⁾ přišel,
řeklo se mu, aby visel.

85. Mlčím, co v létě i v zimě
v statku se zrodilo,
že těm pánům do kuchyně
všecko se hodilo, —
drubež³⁾ jenom byla pro ně,
dost málo dali za koně. (b)

86. Mlčím, jestli rychtář dlouho
nepřinášel dary,
dalo se mu příčin mnoho,
že jest chlap nedbalý;
udělal se brzce jiný,
jenž by víc těšil kuchyni.

87. Mlčím, jak rozličné soudy
dost v maličké částce
porovnané býti mohly
najednou a krátce,
ale však pro darobera
trvaly dlouho až běda.

88. Mlčím, že i vinníkové
nejspíš vyhrávali,
proto že exepcí⁴⁾ mnohé
paním zadávali; (c)
paní pánu to podala,
vinníkům padnout⁵⁾ nedala.⁶⁾

89./0. Mnohý direktor, purkrabí,
důchodní, fišmistr,
zvláště když přijel ze Prahy,
tuť byl všeho mistr;
mněl (d), že zná všechna umění,
však měl svědomí hubený.

90./89. Tuť nad římské oratory
a mudrce řecké
provozoval své báchory,⁷⁾
zvláště v řeči německé, —
nechtěl víc číst knihu českou,
a sotva uměl německou.

91./90. Cicero a Demosthenes,
oní muži vážní, (e)
Solon, Plato, Diogenes,
všickni byli blázni (f)
proti němu, — jistě nelhu, —
však přeci nic neměl v kvelbu. (g)⁸⁾

(a) (*R*: Koně hnůj po cestách roznosili.) Každý týden tři dni nebyla hovada doma. — (b) (*R*: Sedlák pěkného koně mající musil ho do zámku přivést na okázku; jestli se pánu líbil, co sám chtěl, to zaň dal. Jestli sedlák ho nedal, byl brzy o něj aneb o dva připraven.) Ještě všech peněz nedostal, jestli upomínal aneb za málo dáti nechtěl, brzy pomstu shledal. — (c) Kdo paní hodně zanes' a zavez', ten vyhrál. — (d) Myslil aneb měl za to. — (e) Jejich knihy vážené jsou. — (f) Takový všem bláznů nadával a každá kniha proň byla špatná. — (g) Tak jeden žid svému prokurátorovi řekl: „Pán pro mne mnoho pracoval, ale měl málo v kvelbu.“ (*P*: Posud značí míti málo v kvelbu tolik co v hlavě, tedy hloupý.)

¹⁾ *R*: ó veliká. — ²⁾ *R*: o to robotou. — ³⁾ *R*: drubež. — ⁴⁾ *R*: Excepti. — ⁵⁾ *R*: a padnouti jim. — ⁶⁾ Následující sloka v *R* chybí, odtud tedy začíná různost počtu slok mezi *Z* a *R*. Mají tudíž, aby bylo lze obojí text snadno sledovati, další sloky dvojí číslování: První číslice udává vlastní běžné číslo sloky (tedy dle *Z*), druhá pak za ní (za /) jest číslem sloky v *R*. Sloky v *R* scházející mají za / nullu. Jiné další odchylky budou v poznámkách uvedeny. — ⁷⁾ Dělati báchory značí na Poděbradsku dělati pošklebky, posmívat se, zlehčovati. — ⁸⁾ Poslední dva verše má *R* takto: „co měl ten chlapík rozumu; nic jen zlosti velkou summu“.

92./91. Považ každý, kterak soudil
nebohé poddané,
když sám od mladosti bloudil,
neměl bázně Páně;
do čehokoliv se vmísil,
vždy Machiavella křísil. (a)

93./92. Při soudu jen sakramenti
byly v jeho hubě,
tisíc hromů, všichni čertl (b)
třásl se mu v čubě;
vrátný měl pořád hlas v uše:
„Per, tluc, třeba z něj šla duše!“

94./93. Hle, takové soudy byly
u těch mnohých pánů,
neznal práva ani biblí,
leč nákou Zuzanu; (c)
když přestal sedláky bít,
šel hrát v karty neb [hýřiti].¹⁾

95./94. Věřte, když na to vzpomínám,
dosaváde trnu;
ani snad tak nešturmoval
někdy Arnheim k Brnu (d),
jak ti chlapi šturmovali,
lid i statky mordovali.

96./95. O jednom (e) - řeknu za jisto -
až přísloví vzešlo:
Když se na některé místo
mnoho lidu sešlo,
říkali: „Pane Bože,
chraň nás²⁾ purkrabího Brože!“

97./0. Ten pán kam jenom kolivěk
k lidem přijíždíval,
nemluvil on jako člověk,
ale hned řičíval
jako bujný kůň nějaký,
při tom sám tlouk³⁾ lidi taky.

98./0. Jednoho sedláka pro nic
tak velice střískal (f),
zdrobiv hůl, nemoha bít víc
rukama ho stiskal,
pobral mu obilí z mlatu,
že prý patří na oplatu. (g)

99./0. Z té hole tak roztřískané
sedlák tříšky sebral
a ke komisi vyslané
v dvou letech je dodal;
tuť byl svědek pána zlosti,
svržen z své povinnosti.

100./96. Jiný (h) střílival co z kuše
přeostřými slovy,
vždycky „zatracená duše“
říkal sedlákoví, —
v tom v jednu³⁾ noc duše jeho
s hrůzou vyšla taky z něho.

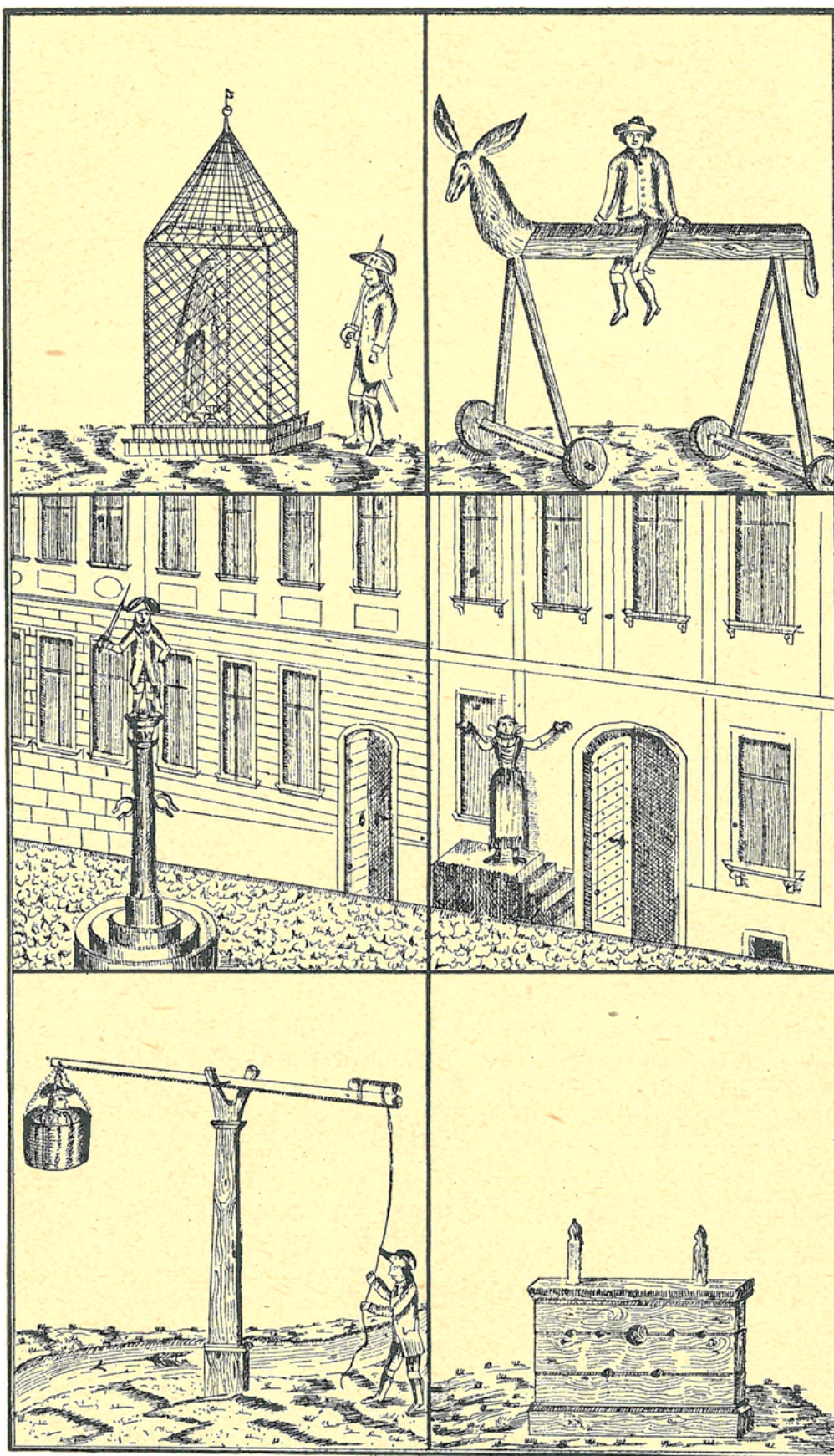
101./97. Jiný (i) když mnoho ze zlosti
sedláků povolal,
jak ráno je dá do kostí
tlouci,⁴⁾ si snoboval;
zatím tu noc sám prst Boží
setřel ho na jeho loži. (j)

102./98. Ráno když přišli sedláci
smutní, nebožátka,
čekali na jeho práci
ukrutnou, chudáčka, —
on, chtěje z nich duši hnát,
musil sám svou dříve dát.

103./99. Řeklo se jim, že umřel pán,
aby šli zas domů,
žádný „requiem aeternam“⁵⁾
neřekl jest k tomu;
někteří z nich proklínali,
zlou cestu mu vinšovali.

(a) Machiavel[li] tyranský škůdce byl. [Zemřel 1527, známý historik a politik italský. Na jméně jeho utkvěla příhoda na označenou státníka bezohledností, úskokem a podvodem pracujícího.] — (b) Tak on zvykl mluvit na soudu, ale ne každý. — (c) Jako onino starci v Babyloně. — (d) Léta 1645 Švédové pod vůdcem Arnheimem dobývali Brno. [Hans Jirí Arnim byl již tehdy mrtev; vůdcem Švédů při obléhání Brna byl Linhart Torstensohn.] — (e) R: Purkrabí byl příjmením Brož. — (f) Až hůl na tříšky zdrobil. — (g) Co se vydlužil. — (h) Jeho příjmení od litery C R: Caubrt. [Purkrabí poděbradský Jan Pavel Zaubert zemřel 15. června 1758 ve věku 59 let. Viz Pam. II. 1., str. 10. Dle matriky zemřelých byl Zaubert zaopatřen 13. května od Antonína Schlingera a Tomáše Grubera a pohřben u sv. Kříže.] — (i) H. R: Honfeld. [Jan Křištof Holfeld, purkrabí poděbradský, zemřel 4. února 1757 ve věku 60 let. Dle matriky obdržev rozhřešení a poslední pomazání od děkana Jakuba Prokopa Wolfa, ztratil náhle vědomí a brzy nato zemřev pochován byl u sv. Kříže. Srov. Pam. I. 1., str. 72.] — (j) Žádný nevěděl, kdy umřel.

¹⁾ Zmírněno. R: u těch slavných . . . krom nákou . . . hrát karty. —
²⁾ Z: chraň nás. — ³⁾ R: v tom jednu. — ⁴⁾ R: tloucti. — ⁵⁾ T. j. odpočinutí věčné.

Tresty v XVIII. století. Obráz 1., 3. a 4. pranýře; obr. 2. dřevěný osel; obr. 5. koš na nepoctivé pekaře a řezníky; obr. 6. trdlice.

104./100. Jiný když odbyl řízení
ukrutně a vztekle,
nebylo tam než řízení
a bití co v pekle, —
jak k stolu sed', šlak hned honem
dal mu ránu, bylo po něm. (a)

105./101. Jiný (b) jezdíval co hrabě
čtyrma, šesti koňma,
měl své blázny i lokaje,
vedl sobě zdvorna,
koně v strojbách a s kytkami,
drahý kočár s vintlichtami. (c)

106./102. Žádný sedlák nesměl vjíti
do jeho pokoje,
nic jiné nechtěl činiti,
jen války a boje;
tak jako vtělený ďábel
s měšťany, sedláky válel ¹⁾

107./103. Ó, kdož to může vypsati,
co ten chlap činíval!
Hůře než zločince kati
sedláky soužíval,
bral jim koně, krávy, statky,
ve všem všudy činil zmatky.

108./104. Byl k tomu ustanovený,
by poddané řídil, —
on co peklo rozevřený
jen je zžíral, šidil;
ukrutník co lité zvíře,
pracht svůj vedl jako kníže.

109./105. Ještě jedno řeknu zkrátka,
až se srdce točí:
přišla-li kdy jeho matka,

nesměla mu v oči,
co jí jen kuchařka dala,
to nebohá s pláčem vzala.

110./106. Když jí poslal sedmnáctník,
spolu rozkaz k tomu, —
přines jí ho ²⁾ karabáčník (d', —
aby šla hned domů;
ta šla domů a plakala, ¶
v vesnicích chleba žebřala.

111./107. Na tu jeho slávu všecku
jaký pak rod měl přec?
I v jednom sprostém městečku (e)
jeho tatík byl švec;
matka jeho jako vdova
žebřala dlouho nebohá. (f)

112./108. Jaký pak měl ale konec
svého panování?
Ba, ani nezazněl zvonec
k jeho pohřbívání,
jel pyšně kamsi s svým prachtem (g)
a nevrátil se víc zpátkem.

113./109. Zahynul on a je ten tam,
ale jeho věci,
co kde napleť nešťastný pán,
zůstávají přeci,
jakých outrat, soudů vzdělal,
neb všem všecko vzíti hledal. (h)

114./0. Taky v městečkách měšťané
ještě sprostí byli, —
jak s hurtem promluvil na ně,
oni se kořili
a tak skrz tu poníženost
pobral jim lesů a luk dost. ³⁾

(a) Příjmení od litery F. — (b) *R*: Wirth. [František Josef] Wirth či Würth dostal se kolem roku 1746 do Poděbrad za polesného, ale brzy nato stal se sirotčím a byl jím až do března 1751, kdy byl přeložen za purkrabího do Smrkovic. Byl ženat od 1. května 1748 s Alžbětou, dcerou Josefa Knappa, sirotčího a důchodního v Č. Kamenici. V Poděbradech se mu narodila roku 1749 dcera Anna Marie Sibylla. (H.)] — (c) S počními fagulemi. [Kočárové svítilny, Windlicht.] — (d) Dráb. — (e) V Černovicích blíž Jindřichova Hradce. — (f) Až do smrti. — (g) Do Vídně. — (h) Jak měšťanům, tak sedlákům statky ve vsích bera, celé rodiny hubil.

¹⁾ *P*: Váletí, tolik co válčiti, je na Poděbradsku slovem zastaralým. — Po sloce 106. v *Z* označil Vavák omylem sloku následující hned jako 108. a čísluje tak dále až do sloky 119. (t. j. zde v tisku, kde omyl ten opravuji, sloka 107.—118.). Aby rozdíl vyrovnal, přidává po sloce 119. v poznámce jednu sloku bez čísla (zde v tisku č. 119.) s poznámkou: „NB. Přídavek 1 verš po 119.“ — ²⁾ *R*: to. — ³⁾ Doklady z Nymburka a Sadské viz u *P* v „Českém Lidu“ roč. III., str. 517.

115./0. Hle, nepřítel horší mnohem,
nežli bojovný jest,
neb ten bere, loupí, co jen
s sebou může unést;
ten loupil zboží (a) i grunty (b)
i potomkům činil hunty. c)

116./110. Jeden hned zlosti
sedláky holdoval,¹⁾ [dábelskou
co Herodes Asmonejskou
rodinu (d) mordoval,
říkával, že jsou sedláci
zlá rota, psi a všiváci. (e)

117./111. Však co se stalo - věřte mi -
jeho velebnosti?
Seděl v arestu pod zemí,
kdežto měl vši dosti;
ty ho tam dlouhý čas žraly,
pak, když žebřal, psi trhali.

118./112. Jiný taky přál sedlákům
co pes kočce mlíka,
říkal: „Kýž těm darebákům
kat všem kůže svlíká!“
Dostal pak za to slušný plat,
neb jeho kůži hojil kat. (f)

119./0. Jeden pán když se stěhoval
tři míle v zlé cesty,
žádal sedláka, by ho dal
čtyřmi koni²⁾ vézti;
dal pak přec za tu výpravu
pacholkům sedm krejcarů. (g)

120./113. Jeden směl v Praze mluvit,
když přijede domů,
by mohl³⁾ sedláky hubiti,
aby měl sto hromů,
by mu je pomohly tlouci, —
hádej, jak měl lásku vroucí? (h)

121./114. Však když jel domů, na
hrozné hromobiti [cestě
strhlo se dřív než byl v městě,
tlouklo krupobiti,
koně se k běhu ponoukli,
kočár převrhli, roztloukli.

122./115 On padna⁴⁾ na zemi ležel,
nevěda o sobě,
synek jeho do vsi běžel,
napadnul v hospodě
čtyry sedláky pospolu,
smek' klobouk u jejich stolu.

123./116. Žádal snažně v pokornosti
a co za to kdo chce,
aby v největší rychlosti
šli pro jeho otce,
dřív než ho kroupy ubijí,
že jest již jen trochu živý.

124./117. Oni ač ho dobře znali,
jakou čest má pro ně,
ale však se nezdráhali,
hned zapřáhli koně,
k rychtáři ho dopravili,
strachu i smrti zbavili.

125./118 Odměnil se on v sobotu
za tu ctnost sedláků:
Který neodbyl robotu,
trhal z nich co z ptáků (i)
sám svýma rukama⁵⁾ vlasy,
tlouct je dal co cepem klasy.

126./119. Jiný nedávno dost známý,
sám vrchnost i správce, (j)
kterak řídil své poddaný,
nemožno psát krátce, —
ty, Bože, víš, jak je řídil,
ukrutně tlouk', zžíral, šidil.

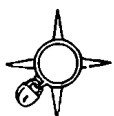
(a) Skrz outraty a aresty. — (b) Zemské, pole, luka, obce, lesy. — (c) Jeho příjmení začínalo se od litery W. [Viz u sloky 105. poznámku (b). Hunt dle huntovati, německy hunzen = kaziti.] — (d) Rod Asmonejský byli jináč Machabeové, ty Herodes setřel. Viz Josefa Flavie „O válce židovské“. — (e) Jeho příjmení od litery S. (R: Scotti.) [Viz Pam. I. 1., str. 26.] — (f) Jeho příjmení od lit. P. (R: Peduci. Zlomil nohu a katovka mu ji hojila.) [Josef Peduzzi, správce v Radimi. Viz Pam. II. 1., str. 111.] — (g) Šmidl to byl a z Poděbrad do Šelákovíc se stěhoval, hejtman poděbradský. [Jakub Frid. Schmiedl byl vrchním panstvím kolínského od roku 1793 do 1797, načež se dostal za vrchního do Poděbrad a byl tu od listopadu 1797 do konce října 1805. Byl rodič z Loketska. Po 48 letech strávených v císařských službách šel na odpočinek do Čelakovic, kde si zakoupil dům za 7000 zl. (H.) Sloka tato tedy přidána později, asi až při přepisování celé písně do „Zboru“. Viz při sloce 106. pozn. 1.] — (h) Lit. N. [Snad Ant. Novopetský, sirotčí v Poděbradech, zemřel r. 1743. (H.) — (i) Peří. — (j) Bojákovský na Konárovicích (u Kolína. P: Krištof Bojákovský z Konárova držel Konárovice r. 1756—66; statek měl asi 1420 jiter).

¹⁾ Holdovati zde značí platy vymáhati, drancovati. (Jungm. Slov.) —

²⁾ Z: čtyřma koňma. — ³⁾ R: moh. — ⁴⁾ R: spadna. — ⁵⁾ R: svými rukami

127./120. Jeho chudobná poddaná
sbírala klest (a) v lese,
on potkal ji v cestě z rána,
an ho domů nese, —
hned ji karabáčem šlehal,
potom v zámku tento trest dal:

128./121. Kruh železný, dosti těžký,
jenž měl špice čtyry
okolo železné, všecky
půlloketní míry,
na krk jí zamknout poručil
a tak ji kolik dní mučil.

129./122. S tím kruhem nemohla
ani u zdi sedět, [dělat,
tím méně pro spaní lehat, —
až jí dal kdos vědět,
vidá, jak s tím chodí bídne,
aby šla zrovna do Vídně.

130./123. Dal jí pár grošů na cestu
a potřebné psaní, (b) —
došla ona k tomu městu
a k královně paní,
to k Marii Teresii,
všech poddaných matce milý.

131./124. Ona nad tím ustrnula
vidouc ty okovy,
otevřít je poručila
hned zámečníkovi,
ženě krk k ojití dala
a pro pána do Čech psala.

132./125. Když pak přijel, zas jí dala
ten kruh zavěsiti
a tu se ho přísně ptala,
má-li ten trest miti
pro kus chvojí¹⁾ chudá žena,
jež byt a nikde nic nemá.

133./126. Tu on na kolena padl
a prosil milosti,
kterou ač sice dosáhl,
však trest své přísnosti,
již²⁾ nad tou ženou provodil,
takový sobě uhonil:

134./127. Té ženě cestu platiti,
domů dát dovézti, (c)
by nemusila choditi
pro dříví (d), je³⁾ nésti,
do smrti jí dříví dávat,
k tomu stravou vychovávat.

135./128. Ten pán před tváří těch lidí,
které tužně trápil,
přišel do veliké bídy
a všechno potratil,
potom v své dlouhé nemoci
potřeboval jich k pomoci.

136./129. Nemoc pak byla taková
smradem páchající,
rovněž co⁴⁾ Herodesova,
lid odhánějící;
v tom zámku, v němž lidi tepal,
v jednom chlívků život nechal. (e)

137./130. Jeden (f) chtěl mít od
valacha pěkného, [šenkýře^{b)}
však mu nedával peníze,
jen vždy „Nechte mi ho“
šenkýřovi jest říkával,
na cenu se nic neptával.

138./131. Šenkýř čekal, chtěl ho přátí,
zda by mu co podal,
však když se nemoh' dočkati,
koně jinam prodal, —
ten správce za tu proměnu⁶⁾
vzal mu šenk, dal ho jinému.

139./132. Takových příhod skrz
mnoho bych mohl psáti; [koně
co pěkného měl v svém domě
seidlák, musil dáti
za málo peněz neb darmo, —
nedal-li je, bylo larmo.

140./133. Jak pak těm svou lest
k nimžto neměli nic, [skrývali,
jenž robotu odbývali
i vše, co bylo víc:
Když měli pěkného koně,
posílávali si pro ně,

(a) Upadané kousky větví. — (b) V Kolíně jeden vzácný pán. R: Pas. — (c) Z Vídně do Konárovice. — (d) Aby nikdy víc pro svou starost do lesa nechodila. — (e) Nejprv paní Quaskovicová, jež od něho Konárovice koupila, živila ho, i v té nemoci, v jednom pokoji. Když pak odtud velký smrad pocházel, byl dán do ponocárny. Když ani tam pro smrad žádný nemohl býti, naposledy do chlívků se dostal a tam dokončil všechno. [P: Alžběta, mladší dcera hr. Václava Netolického z Eisenberka, provdala se za hraběte Alexandra Quasco a držela Konárovice do r. 1813. (Viz dodatek.)] — (f) R: M.

¹⁾ R: poddaná a chudá žena. — ²⁾ R: jenž. — ³⁾ R: jej. — ⁴⁾ R: jako ta. — ⁵⁾ R: zde i dále: šenkýř. — ⁶⁾ R: ten správce pak za odměnu.

141./134. Poručili se posadit
a piva nalili,
kterak umí hospodařit,
sedláka chválili;
koně na něm vymluvili
a jak chtěli, zaplatili ¹⁾

142./136. Ačkoliv ²⁾ dost poznávali,
že sedlák jest nuzný,
avšak přeci zůstávali
za ty koně dlužní;
když chtěl dluh zbýt, strach připu-
a sedlák mu to odpustil. ³⁾ [stil (a)

143./135. A co více, mnozí páni
v koních handlovali;
když ve vsích tři, čtyry sami ⁴⁾
jsou vyholdovali,
do Vídně je posílali
a tam drazé prodávali.

144./137. Jeden pán sedláka mlátil
na cestě v marastu
a při tom knoflíčky ztratil
na ruce od taclu; ⁵⁾
musil je sedlák platiti,
šest zlatých za ně složiti. (b)

145./138. Jiný když sedláka mlátil
v hrozném křiku, hluku,
vítr mu klobouk převrátil
a vzal pryč paruku;
tuť sedlák více ran zkusil
a paruku platit musil. (c)

146./139. To též za obyčej bylo,
když sedlák pána vez' (vezl),
jestli se co přihodilo
tomu kočáru kdes, —
co ta škoda koštovala,
sedlákově se připsala.

147./140. Jestliže pak přišel sedlák
o celou kobyly
zlou cestou, prudkostí (d) jednak,
tuť neměl posilu;
jen se mu řeklo na vzdoru,
proč nedal dobře pozor.

148./141. Není věc možná vypsati,
co se stalo všudy,
těch oučinků nashledati, —
byl by ten spis hrubý;
to jen zde psané tyranství
zběhlo se v paterém panství. ⁶⁾

149./142. K té již podotknuté zlosti
a trápení lidu
jakou též od myslivosti
sedlák trpěl křivdu, ⁷⁾ —
kdož to zas vypsati může,
anť nestačí dračí kůže, (e)

150./143. Na niž někdy Solonové
práva byly psané
a v národech věky mnohé
držené, chované; --
myslivci začasty novou
instrukci dávali mnohou. ⁸⁾

(a) Chtěl ho dát pro něco bít. — (b) L. — (c) O. [Snad Vojt. Ostrovský, bývalý polesný (Waldbereiter), pak po smrti Novopetského zástupce sirotčího úřadu a správce věci zádušních až do příchodu Jana Holfelda. A když ten se stal purkrabím, postoupil Ostrovský za skutečného sirotčího, kterým byl do konce roku 1746. (H.)] — (d) Prudkým během. — (e) V knihárně Ptolomaea Filadelfa v městě Alexandrii, kterou Pompejus, váleje s Antoniem, vypálil. [Část knihovny té shořela za války Caesarovy s Pompejem.]

¹⁾ V R jsou následující dvě sloky přehozeny. — ²⁾ R: Zde pak ač dost. — ³⁾ Další sloku 143. označil Vavák ve „Zboru“ omylem jako 144., číslo 143. vůbec vypustiv. Nezdá se, že by tu byla celá jedna sloka (jakožto 143. zapomenuta (i v R není žádné tu mezery), nýbrž spíše jedná se jen o omyl v číslování. Proto opravuji jej zde v tisku a pokračuji v číslování správném, t. j. od čísla 143, jež ve „Zboru“ jest čís. 144. Odtud tedy až do konce mezi číslicemi Vavákovými v Z a zde tištěnými jest rozdíl o 1. Naše číslice vyjadřují skutečný počet slok (223) i jejich pořad, Vavák pak počítá sloky až do 224., avšak vynechav číslo 143. Paroubek opisuje číslice Vavákovy a při čísle 143. poznamenává jen ab. = abest, že sloky té není. — ⁴⁾ R: když od sedláka tři čtyry. — ⁵⁾ Tacel, cle = krajky či okruží u rukávu (manšeta). — ⁶⁾ (R: Bylo na paterem.) Jak z písně samé vysvitá, uvádí Vavák své doklady z panství poděbradského, z toho nejvíce, pak z okolí svého z panství černo-kosteleckého, radimského, konárovičského a z brandýského s přerovským. (Dle P.) — ⁷⁾ K té zde podotknuté . . . sedlák skusyl bídu. — ⁸⁾ Další dvě sloky v R přehozeny.

151./145. I to bylo k podivení,
jakou to zlost měli :
Když jsme dali pozdravení,
neodpověděli :
nechtěli s námi nic míti,
leč ¹⁾ na posvícení jíti.

152./144. Sedlák do lesa jedoucí
nesměl práskat bičem,
náklad panský tíž ²⁾, vezoucí
odpovědít v ničem
nesměl ³⁾ pro pana myslivce,
sic měl rány hned na blízce.

153./146. Když nějaké malé věci
jsme potřebovali,
lišniště, vidýlko k peci,
hrabiště ufali, ⁴⁾ —
sekeru vzali a bili
i pokutu vysadili.

154./147. Když měl sedlák trní státi
v poli neb v příkopě,
nesměl ho nikda sekati —
a když ho na plotě
potřeboval při stavení,
musil jít o dovolení.

155./148. Jestliže pěkný dar přines
panu forštmistrovi,
šel mu vykázat myslivec
kus toho trnoví,
při tom zůstal u oběda
a pil třebas do večera.

156./149. A tak svoje trní vlastní
musil zaplatiti,
sic jinak byl hned nešťastný,
dostal tuhé bití:
„Per ho, až v něm duše zbrní,
proč vysekával to trní!“

157./150. Psi domovní měli kláty
na svém krku těžké;
když šel vizitirovati
myslivec, to věřte,
který pes s klátem nechodil,
hned ho na dvoře zastřelil.

158./151. A k tomu ještě pokutu
musil sedlák dáti, —
bývalo po půl zlatníku,
potom až dva zlatý;
k tomu všemu hanlivých jmen
šelem, hunds-vutů ⁵⁾ slyšel jen.

159./152. Jestli pak myslivec viděl
psa v srsti hladkého,
že by kůži na boty měl
pohodlnou z něho, —
do oka mu kulku vrazil,
by tu kůži nepokazil.

160./153. Když myslivec odšel ze vsi,
brzy přišel biřic,
odřel tam ty zabité psy,
žádnému neřek' nic,
jenom se ⁶⁾ s myslivcem spravil,
že mu výdělek připravil.

161./154. Aby pak i s klátem ti psi
v polích neběhali, —
chodili jednou v rok po vsi,
pazoury sekali
psům na obou předních nohách,
nechali je v velkých mdlobách.

162./155. Litostně se dívat bylo
na ty psy nebohé,
než se jim to zahojilo,
jak velké a mnohé
bolesti a hlad vystáli
a potom za nic nestáli.

163./156. Kočky taky nenechali
dle jejich postavy,
ale uši jim řezali
až u samé hlavy;
když prý jim tam rosa padá,
že kočka doma zůstává.

164./157. A když tu práci konali,
trojí lidé byli:
první, ti se radovali, (a)
a druhí kvílili, (b)
třetí pak dělali z platu,
biřic neb pacholek katův.

165./158. Sedlák psa neb kočku držel,
nad tím litostně stál,
prosil, klel, všecken se mrzel,
myslivec pak se smál;
biřic sekal, řezal chutně,
pes, kočka skučeli smutně.

166./159. Když se myslivec pomstít
na mnohém sedláku, [chtěl
jenom k němu na pole šel
maje oka z ptáků,
které do hrsti zaručil, —
ruku mu do kapsy vstrčil.

(a) R: Myslivci. — (b) R: Sedláci.

¹⁾ R: jen. — ²⁾ Tak piši dle P; v Z jest: tíž. R: náklad dost těžky. — ³⁾ R: nemohl. — ⁴⁾ R: v lesse jsme utíaly. — ⁵⁾ Z něm. Hunds-futt, Hundsfott = darebák, lotr. — ⁶⁾ R: jen se s tím.

167./160. Řekl k němu, vytáhna ji :
„Vy oka líčíte,
protož k panu forštmistrovi
stavět se musíte.“
Tam dozajista musil jít,
kdežto byl přukrutně bit.

168./161. Tam do strašlivé stolice
jej zašroubovali,
krk, nohy i taky ruce
pouty k ní připali,
hůř než Turci a Tataři
tloukli se zuřivou tváří.¹⁾

169./162. Ó jak mnozí lidé měli
své zdraví odňaté,
které ti zuřivci mleli
v té dílně proklaté!
Sám vím, že jeden třetí den,
jiný pozděj smrt z toho měl.

170./163. Než, jak sami spravedlnost
jsou vykonávali?
Těm vrchnostem, od nichž živnost
a plat dostávali,
jak spravedlivě sloužili?
Jen partykami kouřili.

171./164. V lese na výstavních
cejchy vyřezali, (a) [stromích
komu chtěl, tomu o nich
vědět jsou dali
a prodali je v tom glejchu
jako od panského cejchu.

172./165. Co dříví za celou zimu
napartykovali,
to člověku poddanýmu
nikdy neprodali;
aby se neprozradili,
z cizích panství lid vodili.²⁾

173./166. Panské trávy v malé ceně
po lesích ujali,
ty podruzi neprodleně
sekali, shrabali,
ještě co víc přísekali, —
a za to jim nic nedali³⁾

174./167. Srnce, zajíce, koroptve,
co ostříhat měli,
oni kdy jen chtěli, sotně

sami je stříleli;
něco někam darovali,
nejvíc do Prahy prodali.

175./168. Opět nemožné vyslovit
myslivecké běhy,
ani každému pochopit
chytré jejich vzhledy, —
žádný je nesmí haněti,
jen vždycky ctít, se klaněti.

176./0. Když přec skrz velké partyky
mnohý byl prozrazen,
nebyl o tom slech veliký,
všudy byl ostražen;
brzy tomu pan forštmistr
vyhledal nevinný muštr.

177./169. Abych nezapomněl taky
na rybníční lovy,
jaké tam bývaly strachy,
ó kdož to vypoví!
Samou ouzkoš, samou bídu
vidět robotního lidu.

178./170. Chalupníci, již za týden
dva dni robotili,
na lov rybníků⁴⁾ každý den
choditi musili,
celý den se znobiti,
bahnem a vodou choditi.

179./171. Ačkoliv někde rybníci [!]
ode vsi blíž byly,
však z těch vesnic chalupníci
na ně nechodili,
ale vzdálené dávali,
by tam přes noc zůstávali.

180./172. Ráno jak zasvítávalo,
k lovišti je hnali,
kdo se opozdil dost málo,
hned ho tloukli, prali
fišknechti, (b) také drábové,
dle spravedlnosti ďáblové.

181./173. A jak přišli k lovišti, hned
do vody jsou lezli,
byť pak byl na prst tlustý led,
třebas zimou skřehli, —
musili vodou choditi
a celý den se znobiti.

(a) Jako by panskou cejchovačkou uhozen byl. — (b) Z chalupníků
dělání lovcové, již veliké boty až pod pažďí měli a ti slouli fišknechti,
t. j. rybní pacholci.

¹⁾ Viz o myslivosti Pam. I. 2., str. 19. a další. — ²⁾ V R poslední
tyto dva verše přehozeny. R: lidi. — ³⁾ R původně: a za to nic nedo-
stali. — ⁴⁾ R: na ribniky tamf.

182./174. By který v rákos nezalez'
a nepoděl se kdes,
každému hrudkou na zádech
psali literu S (es) —
sucháci,¹⁾ tím jménem slouli,
avšak v šatech vodou plouli.

183./175. Fišknechti mívali sice
boty převeliké, —
když do každé dal po štice
než kapry všeliké,
šel pod hráz, prodal je čistě,
to kolikrát za den jistě.

184./176. Ale jestliže robotník
dost malou rybičku
někde schoval, — co jest podnik',
musil na kadečku
lehnout a držet mnoho ran,
tu rybičku zas přinést tam.

185./177. Fišknechti jenom na hrázi
ryby přebírali,
sucháci s velkou nesnází
je vytahovali;
ti v botách stáli na suchu,
sucháci mokří až k uchu.

186./178. Suchák, když z loviště²⁾
všudy vodou kropil, [vylez',
křičeli naň, by tam zas lez',
třebas se utopil:
„Lez tam, šelmo zat“,
však jsi dávno zaplaceněj!⁴⁾

187./179. Fišknechti v večer radostně
spolu hodovali,
z ryb strojené jídlo skvostné
i pivo mívali (a), —
sucháci po vsi chodili,
smutně o nocleh prosili.

188./180. Fišknechti po rybném trhu
peníze skládali (b), —
sucháci ran mnoho vrhů
kořalkou mazali;
fišknechti měli pohodlí, —
ti pro bolest spát nemohli.

189./181. V sobotu v noci, ne ve dne,
domů chodívali,
v neděli pak odpoledne
zas jít musívali
třebas dvě, tři míle sice,
by ráno (c) hned byl v rybníce.

190./182. Ó, jak sousedové mnozí
skrz to nastuzení
přišli o zdraví, nebozí,
také k ochuzení, —
když šest nebo osm neděl
doma své práce nehleděl.

191./183. Každý upřímný zpěváče,
že jest to pravda, věz, —
nedáť mně žádný koláče,
bychť tu měl psáti lež;
sám jsem též v tom lovu býval,
v vodě trnul, se znobíval.³⁾

192./184. Též sedláci v panských
musili mlívatí, [mlejných
jestli ne, jako by mlel v nich,
měřičné dávati:⁴⁾
Kolik korců v rok vymílal,
tolik čtvrtcí mlynáři dal. (d)

193./185. Pivo z téhož⁵⁾ pivovara (e)
musili jsme bráti,
o posvícení bez práva
za ně více⁶⁾ dáti
než dával šenkýř z hospody, —
trpěli jsme i v ty hody.

194./186. Visitací chodívala
z těch zámeckých drábů
a kde pivo vyhledala
z cizích pivovarů,
jako psi je⁷⁾ vychlastali,
pokutu za ně napsali.

195./187. Ti sami⁸⁾ panští drábové,
v zámku služebníci,
jejich ženy, děti mnohé
jako nádeníci
často v rok přibíhávali
a pokoj nám nedávali.

(a) Svou každodenní večeři, na kterou když se ryby daly, polovic jich prodali. — (b) Každý fišknecht každodenně 3, 4 i více zlatých za kradené ryby utržil. — (c) Totiž v pondělí ráno. — (d) Sama ves Milčice dávala toho měřičného mlynáři do Poděbrad 24 korce každý rok. — (e) Panského, o posvícení, o svatbách a vždy jindy.

¹⁾ Z německého suchen = hledati; dle lidového však výkladu proto suchák, že suchý nebyl. — ²⁾ R původně: Suchák jestli z vody. — ³⁾ Odtud až k závěru psal Vavák některé sloky v R původně jiným pořádkem a pak teprve znamením ukázal, jak mají jíti za sebou, dle čehož zde číslice podle R udány. — ⁴⁾ R: tam dáti. — ⁵⁾ R: z sveho. — ⁶⁾ R: zaň nětco víc. Z: za něj. — ⁷⁾ R i Z: ho ... za něj. — ⁸⁾ R: A co pak.

196./188. Z toho ohledu, v robotě
že jsou přistojící
a někdy v zámecké psotě
nás těžce bijící,
do šatlavy že vodějí,
na exekuci¹⁾ chodějí, —

197./189. Jako by nám dobrodiní
nějaké dělali,
vejce, hrách, mouku,²⁾ obilí
od nás jsou žádali;
jestli že to neužili,
pak se s karabáčem mstili.

198./190. Takový chlap, když
ceduli přinesl, [k rychtáři
spurným hlasem, s pyšnou³⁾ tváří
svá slova přednesl,
za stůl zrovna se posadil
a tak kluk sám sebe slavil.

199./191. Kam na exekuci přišel,⁴⁾
od stolu se nehnul,
jestli nějaký host přišel,
on ještě dál sednul;
nemaje studu na krátce,
sedl až do kouta k almárce.⁵⁾

200./192. O svátcích, o posvícení
také neminuli,
dělali při posezení
za stolem⁶⁾ figury,
chlástali až do vývratu,
se ctnostmi⁷⁾ patřili katu.

201./193. Však jsme je musili snášet,
dobrá slova dávat,
pivo, kořalku přinášet
a je vychovávat,
koláč, kus husy, pečeně
dát domů dětem a ženě.⁸⁾

202./194. V zámku když byli sedláci
dle svých povinností,
tuť ti necudní sviňáci
jak nějakí hosti,
kde sedláci obědvali,
jako psi k stolu se hnali.

203./195. Byť jim sklenici nepodal,
oni sami brali,
z první hospody ještě dál⁹⁾
do jiných běhali,
všudy chlástali a žrali,
za to nikde nic nedali.

204./196. Když ti kluci v tom svém
již se sestarali,¹⁰⁾ [prachtu
ne od práce, než od chlastu
službu nekonali,
zas mezi námi žebrali,
časté noclehy dělali.

205./197. Tak páni, když je odbyli,
zvolili si nové,
sedláci k horšímu¹¹⁾ cíli
zas měli oboje,
i ty staré i ty nové, —
nemohli¹²⁾ jim zlámat voje.

206./198. Naposledy taky biřic,
šatlavní bydlitel,
dvakrát za rok anebo víc
co nějaký přítel
mouky, hrachu vyholdoval,
že v šatlavě posluhoval.

207./199. Již jsem mínil dál nepsati,¹³⁾
konec učiniti,
však, jak robotníci — taky¹⁴⁾
musím oznámiti —
byli v tom svém ponížení
taky židům podřízení.

208./200. V celý rok co se popela
v domě naschránilo,
panskému židu docela
prodat se musilo,
vlna z ovec, (a) též i kůže (b), —
kdo neprodal, bylo hůře.

209./201. Ten od žida co zločinec
byl obžalovaný,
musil se stavět, chudinec,
tam přísně týraný
byl, proč jest to jlnam prodal —
a šatlavou to odvolal.

(a) V času stříže. — (b) O posvícení, kdo si doma zabil skopce.

¹⁾ P: Při prodeji exekucním bylo zvykem, že se rozsvítila malá svíčka, jež pokud hořela, mohli kupci přidávati; jakmile poslední jiskra uhasla a kouř z ní vyšel, koupil ten, kdo poslední přidal. — ²⁾ R: hrách, jine obily. — ³⁾ R původně: rdicý. — ⁴⁾ R: K komu na exekuci šel. — ⁵⁾ P: Almárka koutnice v rohu stavení na lavici za stolem stojící, kde jen hospodář čestné místo míval. (R: sed až.) — ⁶⁾ R původně: takove. — ⁷⁾ R: vejvratu (Z: vývratu), se skutky. — ⁸⁾ R původně: ještě dát, by přines ženě. — ⁹⁾ R: z jedne hospody zase dál. — ¹⁰⁾ V R i Z původně: sestarají, nekonají atd. — ¹¹⁾ R pův.: k zlemu. — ¹²⁾ R: nemohou. — ¹³⁾ R: Již jsem chtěl tomuto psaní. — ¹⁴⁾ R: robotnici sami.

210./202. Ročně kořalku od žida
musili jsme vzít,
ta byla smrad, holá brynda,
nemožno jí pít;
když ji kdo pánům představil,
co Götz ¹⁾ u Jankova spravil.

211./203. Veřejně především lidem
mohu zde napsat,
když kdo měl stání se židem,
nemohl vyhrati;
byť šel s pravdou a žid se lží,
žid byl jist co ořech v Kremži. (a)

212./0. I to nám bylo k lítosti
někdy v kanceláři:
Žid, nádoba plná zlosti,
jenž křesťany maří,
dostal k sezení židlici ²⁾ —
a rychtář byl vždy stojící.

213./204. Nu, již, milí potomkové,
považte to sami,
jak v té bídě robotové
byli jsme poddáni
v živobytí mravném, ctnostném, —
N.B. ani ne tak svým vrchnostem,

214./205. Jako pánům hospodářským,
jenž v zámcích seděli
a způsobem nekřesťanským
nás trápili, dřeli, ³⁾
šafář, dráb a kdo jen hůl měl
i ten žid šelma, kdy jen chtěl.

215./206. Já skladatel se vyznávám,
co jsem tu koliv psal,
že ještě mnoho nechávám,
píše ⁴⁾ jen, co jsem znal
a co jsem očima mými
viděl, zkusil bedry svými,

216./207. Co se na dvě, na tři míle
okolo mne stalo;
co dál v zemi (kdož to stihne?),
to se tu nepsalo.
Nechť se pak cokoliv ⁵⁾ stalo,
již to všecko konec vzalo.

217. 208. Tobě, Pane Bože, díky
srdečně činíme,
že's ta trápení veliký
zastavil, tě ctíme;
nyní, když již pokoj máme,
dej nám, ať tě lépe známe.

218./209. Co jsme prve nekonali
v tom robotování,
v neděli, v svátek zmeškali
mši svatou, kázání, —
učíš v nás srdce horlivé,
ať to nahražujem mile.

219./210. Josefe, slavný císaři
a pane náš milý,
Bůh ti dal poznat ty zkázy,
které v zemi byly
v lidu poddaném a statném,
v každém běhu zemi platném.

220./211. Ty jsi sám lítostně strnul
nad množstvím českých bíd,
pod svůj plášť milostně shrnul
nás všecken sedlský lid;
zapověděl jsi nás bít,
s robotou soužit a dřít.

221./212. Bůh ti dej slavné vítězství
v tom tvém bojování!
Již Bělehrad tvé jméno ctí,
Turek jest vyhnaný;
tam's přemoh' Turky tyrany,
zde pak tyranské křesťany.

222./213. Tam přec bylo půl měsíce,
zde vždycky tmavá noc, —
nyní zasvítilo slunce,
přestala panská moc;
ty sám nyní v celé zemi
vládneš s pány, s lidmi všemi.

223./214. Citivše to dobrodiní,
jakékoliv kdo má,
říkejme často i nyní,
v kostele i doma;
BVĎ Pán BVh Wěrně Ctěn ChVáLen
nĕl až na ⁶⁾ WIěkl. AMen. ⁷⁾

(a) V městě Kremži v Rakousích vždycky ořechy jistě jsou těm, jenž tam pro ně jdou.

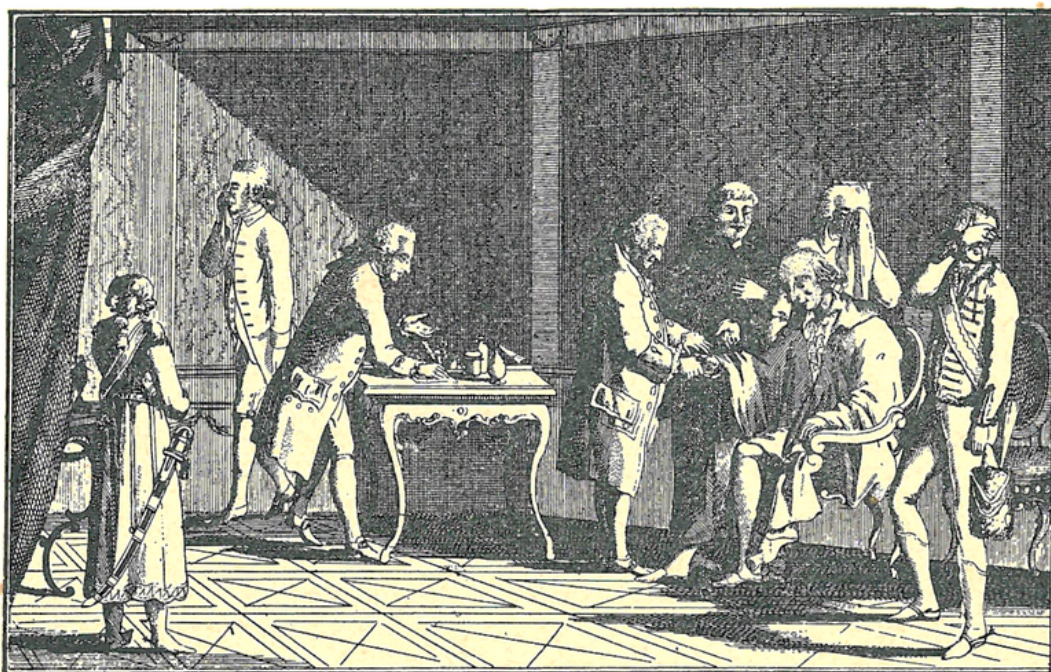
¹⁾ Z: Getz, R: Gec. — ²⁾ Z: ssidlycy. — ³⁾ R: mdlely. — ⁴⁾ R: pišic. — ⁵⁾ R: co kolyv kde. — ⁶⁾ V Z „na“ vynecháno. — ⁷⁾ V Z do-
datek: „Složená r. 1789, když v celé zemi robota přestala; zde přepsaná
r. 1809.“ V R pak vynecháno zůstalo i opovědění již dříve souvislé další
vypravování událostí válečných i zápisy pamětní z konce roku 1789
(z listopadu a prosince).

Rok 1790.

[577] První Den v roce byl teplý, přilge mlu, gasnli a swlétli.

S nastáním nového roku časové mírní a teplí, již až posud trvalí, nic se neproměnili; někdy ač mráz uhodil, však při tom dosti teplo a mírno bylo, ovce na pastvu vždy mohly jíti. Ledu také forot přece se udělati mohl. Obilí mělo cenu: Pšenice 5 zl. 15, žito 4 zl. 15 kr., ječmen 3 zl. 6 i 9 kr., oves 2 zl. 12 kr., seno centnýř 54 kr.

9. ledna dostali jsme poručení zas nový magacín dávatí, žito a oves. Ten podle výnosu obilního, jak nová fassí na každý grunt ukazuje, uložen byl a sice žito z výnosu pšeničného a žitného, oves pak z výnosu ječného a ovesného. Zdejší ves Milčice má ročně výnosu pšenice a žita 3198 měřic, ječmena a ovsa 3041 měřici 14 mázliků; z toho dá magacínu

Smrt císaře Josefa II. (U stolu lékař baron Quarin; u císaře, za ruku jej drže, baron Stork; vedle něho zpovědník.)

žita 135 měřic 9 mázliků, ovsa 220 měřic 2 mázliky. K tomu z přivtělených polí z Hořan žita 3 měrice 8 mázliků, ovsa 7 měřic 4 mázliky, z Tatec žita 1 měřici 10 mázl., ovsa 3 měř. 11 mázl., z chalupy na lukách ovsa 1 měř. 15 mázl., z Chváloviček žita 5 měřic, ovsa 9 mázliků.

[578] 16. ledna zase plat na váleční daň rozepsaný prohlášen byl v té velikosti a míře jako loňského roku.¹⁾ Pro

¹⁾ Dle gubern rozepsání z 29. listopadu 1789 (v Schönfeld. novinách 1789, str. 406.) má se platiti stejně jako na rok 1789 (viz svrchu str. 58.), jen uloženo, aby i IV. třída obyvatelů (quartum genus hominum) daň platila a to: Z ročního příjmu 100—150 zl. ať platí 4%, ze 151 až 200 zl. 6% a ze 201—300 zl. 8%; též písaři, šafáři, služebníci, služby atd. jsou této dani podrobeni.

pamět přisadím, co jsme zde v Milčicích jak loni tak i letos té daně složili :

Celoroční váleční daň vsi Milčic: Čís. 1. Matěj Stajner 10 zl. 56 $\frac{1}{2}$ kr. Čís. 2. Václav Kvíz 36 zl. 49 kr. Čís. 3. Václav Vozáb 30 zl. 54 kr. Čís. 4. Frant. Vavák 3 zl. 37 $\frac{1}{4}$ kr. Čís. 5. Doležalka 1 zl. 53 $\frac{3}{4}$ kr. Čís. 6. Václav Hotovec 8 zl. 53 $\frac{1}{4}$ kr. Čís. 7. Václ. Šlechta 10 zl. 27 kr. Čís. 10. Václ. Vozáb 14 zl. 32 $\frac{1}{2}$ kr. Čís. 11. Matěj Hotovec 13 zl. 56 $\frac{1}{4}$ kr. Čís. 12. Matěj Čermák 25 zl. 46 $\frac{1}{2}$ kr. Čís. 13. Václav Vrána 18 zl. 37 $\frac{1}{4}$ kr. Čís. 14. Matěj Brtek 2 zl. 42 kr. Čís. 15. Jakub Brtek 21 zl. 13 $\frac{1}{4}$ kr. Čís. 16. Franc Vavák 19 zl. 37 $\frac{1}{4}$ kr. Čís. 17. Tomáš Stehlík 21 zl. 24 $\frac{1}{4}$ kr. Čís. 18. Mat. Vavák 14 zl. 37 $\frac{1}{4}$ kr. Čís. 19. Jan Šlechta 10 zl. 55 kr. Čís. 20. Pavel Novák 14 zl. 31 $\frac{1}{2}$ kr. Obec 17 zl. 25 $\frac{1}{2}$ kr., — vypadá v jedné hlavní sumě 298 zl. 49 $\frac{3}{4}$ kr.

Po prohlášení téhož magacínu a této váleční daně cena v obilí každého druhu o 2, 3 i 4 groše přiskočila.

13. ledna malý sněžík spadl,

14. téhož zas sešel a svadl.

19. téhož 800 koní nových přes naše panství dolů k armádě vedeno bylo. Sem do Milčic ten den [579] dostali jsme 9 kuplí po 5 koních, činí 45 koní. Takoví koně již dříve skrze celý rok vedeni bývali a povždy v Poděbradech již tu přichystaným štuknechtem¹⁾ odváděni byli, při nichž také husaři od regimentu Esterházy²⁾ okolo Jablonce ležícího pro lepší pozornost bývali a je odtud až k armádě dopravili. Někdy také karabinýři od regimentu Toscani z Brandýsa až do Uher, do Pešti³⁾ je dovedli. Takoví koně mimo Holštýn, Koburk a Cheb také se v Plzni, Chomutově a Slaném shromažďovali a kupovali, odtud potom přes Brandýs, Poděbrady a Pardubice — v těch třech místech též nakoupené s sebou vzali⁴⁾ — do Uher se posílali.

28. ledna neveselá prášenice sněhová celý den trvala a sněhu spadlo, co by na tři prsty býti mohlo.

Toho dne syn můj Vojtěch, 12 let stáří, do Němec do vsi Doubí blíž Rechlice⁵⁾ němčině se učiti s formany odjel. V předpravené Rechlici již prve od měsíce června též můj starší syn Ivan v tamní škole na učení jest, do kteréžto školy i teď Vojtěch chodí.⁶⁾

¹⁾ Jízdní dělostřelec (Stückknecht). — ²⁾ Je to nynější husarský uherský pluk č. 3., jenž od r. 1888 má na vždy jméno polního maršálka Ondřeje hraběte Hadika z Futaku. V letech 1768—1792 byl majitelem pluku toho, jenž měl v plucích veškeré jízdy č. 32., generál Emeric hrabě Ersterházy. Při armádě v Čechách r. 1790 proti Prusku soustředované stály z pluku toho 2 divise; jedna byla již od r. 1784 v Nizozemsku, kamž r. 1792 poslány i ostatní. Za míru byli Esterháztští husaři posádkou r. 1790 v Jablonném, před tím v Zákupcích, r. 1792 v Pardubicích. Uniforma jejich byla tehdy: šedá čáka, tmavomodrý kabát s kožšinou, dolman a spodky téže barvy a žluté knoflíky; výložky karmazínové (tmavočervené). (Wrede, Geschichte der k. u. k. Wärmacht, III. 1, str. 242.) — ³⁾ R: Peštu . . . mimo Holšteinu, Koburku a Egru. — ⁴⁾ R: vezmouce. — ⁵⁾ T. j. Rochlice, Röchlitz, u Liberce. Vesnice Doubí jest dle všeho osada Eichicht, půl hodiny od Rochlice vzdálená. V Rochlici se již r. 1595 škola připomíná a r. 1820 školní knihovna. (Hammer, Geschichte der Volksschule Böhmens.) — ⁶⁾ Jan Ivan narodil se 20. června 1774 a Vojtěch 8. března 1777.

Na začátku února tři regimenty pěšího vojska Wallis, Wartensleben¹⁾ a Brentano,²⁾ jež při onom šturmu bělehradském první byly, sem do Čech na svá předešlá stanoviště³⁾ přišly. Dne 10. února Wallis svůj Kolín spatřil, jenerál pak jejich [580] tam v Bělehradě komendantem zůstal.⁴⁾

13. února vojáci karabinýři všecky ty koně do Poděbrad přivedše, tam štuknechtům pod komendou husarů je odvedli. Nato 16. února zase jiní koně sem přivedeni byli, práv v masopustní outerý a byli zde až do 28. téhož, 12 dní. Tu v Milčicích bylo 8 kuplí, t. j. 40 koní.

Od 2. února jasné a mírné časy zase se začaly a země vysychaly, tak že po první neděli postní, 22. února, již mnozí lidé začali sít ječmeny a ovsy. 25., 26. a 27. veřejně lidé síli.

Dne 18. února ve Vídni smrt samé žalosti působiti začala, když toho dne arcikněžnu Alžbětu, Františka vévody z Toskánu⁶⁾ (Leopoldového vlastního, monarchy pak Josefa II. přijatého syna) manželku, po porodu malé princešky na věčnost povolala.

Ještě pak dříve než ona pohřbena byla, s samým monarchou naším po dlouhé a skoro roční nemoci také v boj všedši, nad ním zvítězila a z těchto zemských království do nebeského přenesla.

Císař Josef toho jména II. narodil se ve Vídni léta 1741 dne 13. března, za římského krále ve Frankfurtu za živa otce svého zvolen 1. 1764 dne 27. března,⁶⁾ pak za císaře vyhlášen

¹⁾ Polní zbrojmistr Vilém hrabě Wartensleben byl v letech 1779—1799 majitelem 28. pěšího pluku českého, jenž měl tehdy doplňovacím obvodem kraj čáslavský a velitelství v Kutné Hoře. Od r. 1817 místo toho přidělena mu Praha. (Dosud má čís. 28., jméno však nese ital. krále Humberta I.) Ve vojně turecké byly dva prapory hned r. 1788, při obléhání Bělehradu pak byl celý pluk při zásobovacím sboru, r. 1793 opět šla část do Nizozemí. Uniforma tehdejší: bílý kabát, bílé úzké spodky, vysoké boty (kamaše), bílé knoflíky, trávov zelené výložky; na hlavě čapka (kašket). Wrede, I., str. 315.) — ²⁾ Je to tehdejší i nyní 35. pěší pluk český, jemuž přiděleno Plzeňsko a má nyní jméno Mořice svob. pána Daublébského ze Sternecku. Po hraběti Patriku Olivierovi Wallisovi (viz Pam. I. 1., str. 68.) byl majitelem pluku toho v letech 1788—1793 generálmajor Antonín svob. pán Brentano-Cimaroli. R. 1788—9 byly to dva prapory v Banátě, i při obléhání Bělehradu, r. 1793 poslán pluk do Nizozemska. Vojáci měli bílý kabát, žluté knoflíky, rakově červené výložky. (Wrede, I., str. 366.) — ³⁾ R: při onem ... stanoviště. — ⁴⁾ T. j. hrabě Michael Wallis. Byl roku 1787 jmenován hlavním velitelem v Čechách, byl již r. 1789 povolán do Vídně, aby předsedal dvorní válečné radě místo hrab. Hadíka, jenž převzal velitelství hlavní armády proti Turkům. Téhož však ještě roku povolán i sám k výslovnému přání churavého Laudona na bojiště a převzal po Laudonovi velitelství. Majitelem 11. pěšího pluku českého byl od r. 1774 do své smrti, 18. prosince 1798. Je to nyní písecký pluk Jiřího prince Saského. Dva prapory byly již r. 1788 u hlavní armády, nepřišly však do boje; r. 1789 zúčastnily se obležení Bělehradu, r. 1790 povolány tytéž do Čech k armádě proti Prusům a r. 1793 odešly do Nizozemí. (Wrede I., str. 187. Srov. Pam. I. 1., str. 32., pozn. 5.) — ⁵⁾ R: vyvody z Toškánu. — ⁶⁾ R: 6. dubna. (Dne 8. dubna byl korunován.)

1. 1765 dne 18. srpna,¹⁾ všecky dědičné země k panování přijal 1. 1780 dne 29. listopadu.²⁾ Umřel 1. 1790 dne 20. února v 1½6. hodiny ráno, v sobotu před první [581] nedělí postní. Panovníkem byl 9 let 2 měsíce a 22 dní Živ byl 48 let 11 měsíců a 7 dní.

Téhož 20. dne února tam v Vídni arcikněžny Alžběty funus nejsmutnější, jakýž kdy při kterém dvoře býti mohl, smrtí monarchovou osmutněn, držán byl po šesté hodině večer. Její tělo z dvorského hlavního chrámu, jež bosí augustiniáni drží, bylo doneseno ku kapucínům a tam v císařské pohřebnici položeno.

Tělo císaře Josefa po smrti bylo oblečeno do oděvu vojenského jako polního maršálka a zůstalo v pokoji až do 21., do neděle, nato bylo vystaveno v dvorské kapli k veřejnému vidění. Nato u večer v neděli bylo od císařských komorníků vnešeno do dvorského chrámu k augustiniánům a 22., v pondělí první postní, odtud s vysoce zřetelným průvodem v 5 hodin po polední bylo nesené ku kapucínům a tu před kostelem kvardiánové kapucínští s jinými svými bratry odevzdaného sobě jej majíce, nesli ho až do císařské pohřebnice (kryply). Tu ještě jednou truhla se otevřela a po spatření těla císařova zase zamkla. Klíč jeden ze dvou dal se domácímu kvardiánovi a druhý nejvyšší kanclíř do paláce vzal.

Kdo chceš o tom více znáti,
přečti numero desátý
novin českých roku toho,³⁾ —
já nemůž' psáti tak mnoho.

[582] Prve než císař Josef umřel, vyšel veřejně jeho Abschied neb opuštění vojny,⁴⁾ v německém jazyku, v němžto generál feldmaršál Hadik podepsaný byl.

Nyní poslední před smrtí mluvená jeho slova jak německy tak česky veřejně každý čísti může,⁵⁾ ta plná vysoké moudrosti a neustrašené smyslnosti jsou. Já je zde nepíšu pro obšírnost, neb k svému⁶⁾ psaní mám cíle
jen vždy na maličké chvíle.

Dne 22., v pondělí, již mnozí a 23., v úterý, všichni téměř veřejně dověděli jsme se o smrti císaře.

26., v pátek, v sobotu a v neděli druhou postní v celé Praze od 12 hodin až do 1. z poledne všemi zvony bylo zvo-

¹⁾ T. j. den úmrtí císaře Františka. — ²⁾ Den úmrtí císařovny Marie Teresie. Počítání na měsíce a dny neopravuji. — ³⁾ V čís. 10. Schönfeld. novin jest popsán pohřeb arcikněžny Alžběty, pohřeb však císařův až v čísle 11. (Krameriusovy noviny, máje po ruce toliko exemplář necelý, mohu jen částečně sledovati.) — ⁴⁾ T. j. rozloučení se s vojskem. Viz i v českých novinách (Schönfeld.) čís. 9. (R: abschit.) — ⁵⁾ V Schönfeld. novinách v čís. 11. („v češtinu uvedená od Karla Hynka Tháma“); poslední vzkaz Leopoldovi v čís. 12., poslední vůle a „mo litba císaře Josefa II. za svůj lid“ v čís. 13. — ⁶⁾ R: memu.

něno. Nato v pondělí, 1. března, a v následující dva dni v hlavním chrámu Páně na hradě pražském držané byly slavné exekvie za v Pánu usnulého monarchu našeho. Kostel byl veškeren černým sukem obestřen a hořelo v něm přes 2000 rozličných velkých i malých svíc.

4, 5. a 6. března ve všech kostelích pražských a ve třech v zemi biskupských kostelích, 8., 9. a 10. téhož ve všech městech, 11., 12. a 13. v vesnických farních kostelích takové exekvie spolu s předcházejícím zvoněním trojích hran držely se. Smutek při dvoře nařízen za 6 měsíců.

Námř nebylo třeba floru, nebo v pravdě říci mohu, že všechněm vesnickým lidem na tvářích byl smutek viděn, než přivedli toto k místu, co přečteš na druhém listu:

[583] Dne 4. března zemské nejvyšší poručení přišlo, senný magacín do Hradce a Plesu odváděti a to sice na troje raty, (odvody), první ihned, druhý v máji a třetí v červenci měsíci odvésti; které pak panství by ho nemělo, tak za něj peníze, po 1 zl. za centnýř a to sice za všecko troje dání ihned odvésti. Tu všecky od těch pevností vzdálené kraje uvolily se raděj peníze dáti, jakož i zdejší panství poděbradské. Že pak peníze ihned v krajském ouřadě odvedeny býti měly a repartice na celé panství přišla a na každou obec i na každého držitele luk rozepsána býti nemohla, tuť jsme musili peníze, kdo jaké měl, prozatím dáti a k tomu všecky kasy v zámku se vyprázdnily a takové peníze, za celé panství 3400 zl., se hned 7. března vezly a na to repartice (rozvrhy) do vesnic se dělaly. Celý týden i noci ke dnům přidávajíc[e] všichni písaři v celém zámku je dělali. My pak zatím o peníze jsme se starali, když i k tomu hned taky přibýlo, onu váleční daň, na niž až potud ještě žádný nic nedal, na 4 měsíce ihned složiti, a exekuce 6 vojáků, již za 10 stáli, na to vyslána byla. Než ten týden minul, opět ostré poručení přišlo, za onu v čas hladu roku 1771 obilní císařskou půjčku, které na 20 let k placení rozvržena jest a million-půjčka sluje, takového platu polovic roční kvoty ihned složiti.

[584] Ty tři věci, pravím, v skutku pomohly každému k smutku.

Mnohý sedlák, než to složil,

lkal co při mrtvém (a), se mořil.

Naše ves Milčice složila ve 14 dnech za seno spolu s lukami u Štřebestovic a s loukou Opatovou k Radimí náležející, sem připojenou, 341 zl. 26½ kr., váleční daně na 4 měsíce samotná 99 zl. 37 kr., million-půjčky na půl léta 11 zl. 8 kr., — v jednom 452 zl. 11½ kr. K tomu v těch dnech odvedla ovsa do Poděbrad 225 měřic.

(a. Když mrtvé tělo v domě jest pro lkání . . . [další asi dvě slova nečitelná].

Kontribuce pak bez oblevení každý měsíc zaplacená býti musí, ku kteréž ještě přibylo na služby kontribučních a na vojenské kvartýry, že téměř každý dle tohoto nového ustanovení více platí než prv platíval. Item za odvedené loňského 1789. roku magacíny, žita a ovsy, dořknuto, že peníze dostaneme, pokudž z každého 100 zl. 20 zl. rabatům ztratiti a tak za sto osmdesát přijíti chceme, jinak sice že nebudou až kdys po vojně k placení.

Nu, cožť jsme měli dělati,
když tak pořád jiné platy
v hotově máme platiti?
Svoliliť jsme to ztratiti,
by jen osmdesát dali;
brzy!, všichni jsme volali.

Ten senný magacín dával se jen z luk, obcí a zahrad. Kdo takové grunty má, ten z ročního výnosu desátý centnýř odvésti musí, sice za 1 centnýř 1 zlatý. Bydžovský kraj 14.000 zl., poděbradské panství 3.400 zl., naše obec milčická s připojenými Pečkami 756 zl.

[585] Dříve nežli to vše odvedené bylo, dne 16. března zase žitný magacín jsme dávali. Naše poděbradské panství dostalo skládku v Nymburce, kamžto dne 16. března tato a 23. druhá Labe strana každá obec své žito odvedla. Naše ves sama 135 měřic 9 mázliků, celá pak obec milčická s připojenou vsí Pečkami a dílem Chválovičky odvedla žita 316 měřic a ovsa 501 měřici.

Tento magacín mnozí sedláci již velmi těžce dávali, ano kupovali a dlužili se ho z té příčiny, že v minuté žně velmi málo žita naklidili. K tomu kontribuce od 1. listopadu 1789 každý měsíc platit se musí. Plat za robotu také ve čtvrt létě placenu býti mající, kterémuž čtvrt létu již hned při konci ledna termín vypadl, páni jej směle upomínají. A ať tu již nic nedím o nedostatecích semen k jarnímu setí a na chléb, též o domácích každodenních potřebnostech a vydáních, — z tohoto již každý znáti může, dobře-liť jsme se měli. Za milost pokládáme sobě i to, že tento magacín (forot) tak na blízce, totiž oves v Poděbradech a žito v Nymburce¹⁾ odvádíme a právě teď setí majíce, takový někam daleko nevezeme.

[586] Toto ještě zde přisadím
a pak se z toho vychladím:

Když svůj magacín někam vezeme, tehdy z domu vždy dvě míle darmo takový vézti musíme a když ze štací na štací t. j. z jednoho stanoviště na druhé jej převážíme, tehdy od 1 centnýře od jedné míle 2 krejcarey platu máme,²⁾ an[o] prve vždycky 4 krejcarey platu bývalo.

¹⁾ R: Nimburské. — ²⁾ Dvor. nařízení ze 7. prosince 1789.

Od začátku března velmi krásné byly časy, tak že pole k jarnímu setí dobře se orala, ano i v černých zemích, kdežto jsme jakživi v prvních března dnech neseli, nyní mnohem lépe než jindy měsíce dubna.

Ted' zas něco přespólního: Turecká vojna Uhrům k šťastnosti pomohla, nebo oni ještě za živobyť císaře všecky své žádosti dosáhli a nad tím radostně pleší, —
my pak vždy kvílíme Češi.

Předně od platu váleční daně na tento rok jsou osvobozeni. Za druhé, toho zde již uvedeného, tam pak teprv začínajícího steuer-regulirunku¹⁾ (poplatního zákona a vyměření všeho všudy) zbaveni. Za třetí, konškrpcí, popsání lidu a numerirování domů, sprostěni, — to jim až posavad bylo co sůl v oku. Za čtvrté, svou královskou korunu svatou (a), v vídeňském paláci v císařské komoře uloženou a s ní jiná královská regalia a ornata (příslušnosti a ozdoby) dne 18. února tohoto roku zpátkem dostavše, takové do Budína, hlavního svého města, přivezli.²⁾ K tomu i některé jiné staré svobody obdrželi.

[587] Hle, uherská země za celých padesáte let jen jednou vojenské logry viděla a jen v jednom svém koutě, v Banátu, od nepřátel na malou chvíli ušinuta byla — a již věděla, jak své rány hojiti, jakých flastrů hledati má: Vzpomínala si na flastry staré a vyřkla, pokudž jí ty nebudou přiloženy, že se nijakž nezhojí, nýbrž ještě víc a strašlivěji rozjitří,³⁾ čemuž vysoce moudrý a veliký monarcha dobře rozuměje, ty staré flastry — jejich někdejší svobody — jim vrátil a tím je netoliko zhojil, ale i potomky jejich oradostnil.

Ó by milá vlast naše, země česká, něco k tomu podobného taky šťastně dosáhla! Ó, kdež jste, naši milí předkové, někdejší čeští stavové i králové, — což byste nyní v té své⁴⁾ zamilované vlasti viděli! Nemohli byste snad v klínu té dobré matky nikde hlavu položit, kde by vás nepíchalo. My jsme — právě vaši potomci — ne víc Čechové, ale Němcové, ne víc rekové, ale otrokové, ne víc bojovníci, ale nádenníci, ne kvetoucí, ale vadnoucí, ne rozhlášení, ale rozplašení, ne milosti užívající, ale o všecko přicházející, ne svobodou neb korunou se těšící, ale ustavičnou smutností kvílící, ne vlastním jazykem zvučící, ale všudy co sloupové mlčící, ne tou milou mateřskou řečí v školách se učící, ale zhola a přinuceně jí zapomínající, atd. Ó, mnohem více bych mohl jiných ještě těžkostí a ouzkości našich vypsati, ale poněvadž [588] tak jemně citlivé jsou, že počna od pánů stavů a duchovenstva až do žebráka každý o tom hojně řečiti a svým dětem i vnukům oznámiti může, já jen přidám, že ovšem nyní žádnou vojnu v zemi nemáme, avšak pro starosti a zármutky a poplatky s nic býti a ani v noci spát nemůžeme.

Ó, při[j]diž a pospěš ten čas,
ať můžem v zemi naší zas
svou korunou se těšiti
a vlastní řeči řečiti,
z té poroby na Karlovy (b)
dny a práva trefiti.

Leo-polde (c), naší země
máš lva z předu ve svém jméně;
z lásky k němu učíš změnu,
za věrnost dej mu odměnu.

(a) Uherská koruna proto slove svatá, že byla sv. Štěpánu, prvnímu tam křesťanskému králi, dána s nebe. [Byla mu dána od papeže Silvestra II.] — (b) Karla IV. — (c) Leo na česko lev, erb země naší.

¹⁾ R: Steier regulirunku. — ²⁾ Popis slavnosti v novinách Schönfeld. str. 79., v Kramer. str. 85. — ³⁾ R: tí . . . přiložene . . . strašlivějc rozjitřní. — ⁴⁾ R: vaši

Neb již dlouho (a) v té tíhotě
pozůstává
a v své veliké chromotě
sotva vstává.

Považ sobě věrnost jeho
v bojování
a tu velkou křivdu jeho
vem v zastání.

Vzpomeň, co musil zkusiti
za tvé matky (b),
rač mu jeho nahraditi
nedostatky.

Odlož již tu hůl železnou (c),
s níž se tepe,
uzříš¹⁾ jeho službu věrnou
v každém létě.

A dej mu jeho korunu
zas na hlavu (d),
budeš mít na jeho trůnu
větší slávu.

[589] Nechej ho drobet pozdřimat (e)
v tichém dílu,
budeš moct lépe užívat
jeho sílu.

Když tak sobě odpočine
a vstane zas,
jeho síla nepomine
za dlouhý čas.

Při tom mu přej zase řvati
vlastním hlasem (f),
bude tobě v lásce státi
každým časem.

Když tu jeho barvu bílou (g)
vždy nosíme,
ať také tou řečí milou
též mluvíme.

Neb dokud on hlasem vlastním
směle řvával,
býval vždycky v bojích šťastným,
neprohrával. (h)

Dostane-li, co má vzato (i),
slávy dojde,
budeš se rád dívat na to,
Leo-polde.

Leo-polde, této země
zčernalého lva veď k změně,
čiň mile ho zas bílého
a užiješ lásky jeho. (j)

Dne 12. března Jeho královská Milost Leopold II., Františka I. a Marie Teresie syn, Josefa II. bratr, arcivévoda v Toskánu,²⁾ jakožto pravý nápadník a všech dědičných zemí dědic, z města Florencie šťastně do Vídně přijel u večer po 8. hodině a hned po svém přijetí list již vyhotovený Laudonovi, polnímu maršálkovi, poslal, v němžto mu správu vojska poručil.³⁾

Toho též dne v Uhřích umřel Ondřej hrabě Hadik, vojenský polní maršálek, maje věku svého 79 let.⁴⁾ Tentýž léta 1757 dne 16. června, prve než od Pražů ves naše Milčice vypálena byla, před mým statkem čís. 16. spolu s jenerálem Baranyayem⁵⁾ na koních stáli a přicházející od Sadské Prajzy pozorovali.

[590] Tohoto měsíce března ještě se pořád lid mladý

(a) Od Ferdinanda II. a roku 1620. — (b) Od roku 1740 až do roku 1779. — (c) Všechna nás velké daně. — (d) Aby nám taky vrácena a na hlavě krále viděna byla. — (e) Robotních aspoň platů slevit a některé zrušit. — (f) Řeči naší českou mluvit. — (g) Bílé vojenské šaty. — (h) Viz české kroniky. — (i) Své staré svobody. — (j) Ten zpěv s přídavkem ještě jiného zpěvu a psaní jest veřejně v novinách vytištěn v Praze, kamž jsem to na průbu poslal. [Viz v dodatcích na konci tohoto svazku.]

¹⁾ R: uzdrvíš. — ²⁾ R: arcy vejvoda v Toškánu . . . dědič. — ³⁾ Viz Krameriovy noviny, 1790, str. 94. — ⁴⁾ R: 81 let. (Viz Kramer. noviny, 1790, str. 99.) — ⁵⁾ Viz Pam. I. 1., str. 82. R: Baronajem.

a větší výšku mající k hlukům vojenským odvádí, což od měsíce listopadu roku minulého 1789 trvá.

Veřejně nyní hlas povstává, že by opět s Prušany vojna býti měla, nebo pruský král to loňského roku v Nizozemí¹⁾ proti císaři Josefovi zbouření učinil, Poláky též pro[ti] nám pohnul a nyní i taky Uhry k odpadnutí od císaře naváděl i vojsko své v Slez[s]ku taky sám shromažďuje. Protož taky pevnosti Hradec a Ples jak spíží²⁾ tak vojskem se naplňují.

Mezitím při konci února a na začátku března obilí cena přibývala: Žito 4 zl. 24 i 30 kr., pšenice 5 zl. 30 kr., ječmen 3 zl. i taky 3 zl. 6 kr., oves 2 zl. 10 a 12 kr., hrách 5 zl., sena centnýř 1 zl. i taky 1 zl. 6 kr.

Až do Květné neděle, dne 28. března, časy velmi pěkné a pohodlné bez dešťů, sněhu, mrazu a větru trvaly. Nato v pondělí studený vítr vlti začal, v outerý mráz tuhý uhodil, jakož i ještě větší v středu Sazometnou, v Zelený čtvrtek, v Veliký pátek, v Bílou sobotu a po všecky tři dni velikonoční veliké mrazy, až i okna zamrzala a při tom velmi studené a veliké větry celé dni foukaly s takovou zimou, která ještě od podzimku viděna nebyla. Ječmeny vycházející pomrzly a v mělných zemích tak vyfoukané byly, až navrchu jako rozsáté ležely, žita zmodrala a ztratila se.

[591] 16. a 17. dubna teplejší dnové se ukázali i malý deštiček spadl, po čemž osení všecko okřálo. Ale 19. téhož zase mráz uhodil a každý den až do 25. se studenými větry trval, od čehož všecka osení zase uvadla, žita zmodrala a ječmeny zbělely — a již znáti se dalo, že znamenitě ta připovídající ouroda, kterou dřív na kráse toho osení viděti bylo, zmenšena a zkažena jest.

Mezitím v tyto dni všecky ty vojenské regmenty (témy), jež za Prahou v krajích rakovnickém, litoměřickém, žateckém, loketském, plzeňském atd. ležely, přes Nymburk a Poděbrady, též Kolín do kraje hradeckého, bydžovského a chrudimského marširovaly a prozatím po městech a vesnicích na dél počna od Poděbrad až po Králíky se kladly. Od Králíků³⁾ pak na-proti Slezsku až po meze uherské zase moravská armáda se postavila. Tak obojí hnutí a začátek boje pruského krále očekávají.

Rovně v těchto dnech mimo velmi husté vojanské maršovní foršpony oves na magacín dávaný do Hradce jsme, mouku pak do Bydžova vozili. Dne 23. dubna naše panství ze mlýna [592] Pamětníka,⁴⁾ mezi Chlumcem a Přeloučí ležícího, do města Bydžova 347 centnýřů mouky odvezlo, kterou jsem já odváděl. Byla v 80 sudích. Do toho mlýna Pamětníka loňského roku v červenci žito naše domácí z poděbradského špejcharu, jakož i letos v únoru vozili jsme, an[o] to žito všecko v poděbradském mlýně mohlo semleto a mouka do Nymburka neb kam jinam mohla odvezena býti. Ale nechtělo to jíti. Nyní vždy přece obdrželi jsme milost, aby něco toho žita tu v Poděbradech semleto a mouka do Nymburka odvedena byla a protož 27. dubna 124 sudy té mouky tam do Nymburka jsme odvezli.

Byvše vždy nuceni každoměsíčně kontribuci platiti, žádali

¹⁾ R: Nyderlandu. — ²⁾ R: špiži. — ³⁾ R: městách . . . na dyl . . . po Krulich . . . od Krulicha. — ⁴⁾ Na panství chlumeckém hrab. Kinského.

jsme, aby nám loňský magacín, který téměř na $\frac{3}{4}$ léta kontribuci by byl vynesl, zaplacen byl, ale nemohli jsme se dočkat.

V půl dubna přišel patent,¹⁾ nímžto se ti jak hlavní, tak vesničtí kontribuční aneb výběrčí ruší a odvod kontribuce z cizích panství a vesnic do jednoho místa neb zvolené obce přestává, načež hned všude likvidace, pořádnosti se začaly. Nebyl žádný jistě, koho by to netěšilo.

[593] Ale hned zas v prvních máje dnech,²⁾ ač ti hlavní výběrčí neb kontribuční přestali a do zámku na svá předešlá místa kontribuce se odváděla, nicméně ti vesničtí obecní výběrčí rychtářové přece zůstali. Z cizích panství vesnice pak, ač do té neb oné obce platiti nebudou, nýbrž k svému ouřadu, však přece ouřad ten tam tu kontribuci odvésti musí, kam již v té nové fassl připsána jest. A tak s tím sedlákům jest něco práce a chůze umenšeno, ouřadům ale přidáno.

Od půl dubna slunečné časy s teplými větry se začaly a poněvadž za celý jarní čas nepršelo krom něco máličko 16. a 17. dubna, což však vsaté zrno ani neucítlo, protož sucho velmi znamenité panovalo. Luka a obce ještě 8. máje tak bílé byly jako na zimu bývají, pastva žádná nebyla, osení všecko vadlo. Od 3. až do 8. máje každý den mračna viděti se dala, ale nikdy z nich nepršelo. Cena v obilí na začátku máje byla: Pšenice 5 zl. 30 kr., žito 4 zl. 30 kr., ječmen 3 zl. 15 kr., oves 2 zl. 24 kr. i 2 zl. 30 kr. míra vrchovatá, seno 1 zl.

[594] 14. máje ve vsi Polabci u Poděbrad slouhová tamní³⁾ přinesla trávu v pytli na provaze okolo krku uvázanou a [když] tak s ní na hůru lezla po řebříku, nenadále hřeb jeden v řebříku pod ní se zlámal a ona touž dírou dolů propadla a [ježto] pytel zas nazpátek ji táhnoucí krk jí zlomil, ona⁴⁾ hned na místě mrtva zůstala.

Dne 15. máje, v sobotu po Božím Vstoupení, jenerál hrabě z Hodic,⁵⁾ Moravan, kterýž v Poděbradech u dragounského regimentu Koburg⁶⁾ komendantem byl, ráno v 6 hodin odtud

¹⁾ Nařízení z 27. (dle dvor. dekretu z 22.) března 1790 (Schönfeld. nov. 1790, str. 112.) — ²⁾ Nařízení ze 6. dubna 1790. (Schönfeld. nov., str. 127.; Kramer., 136.) — ³⁾ Johanna, manželka Jana Houdka, pastýře v Polabci č. 13., padesátiletá. „Casu strangulata“. Pochoval kaplan Pavel Antosch. (Z matrik probošt. v Poděbradech.) — ⁴⁾ R: a tak s ní . . . lezaucy po hřebříku . . . v hřebříku . . . propadvši a pytel . . . zlomil a ona. — ⁵⁾ Myslím, že to hrabě František Bedřich Hodic (Hoditz), r. 1784 až 1790 velitel 1. pluku karabiníků vévody Alberta Saského-Těšínského. Roku 1790 uvádí se při pluku tom již jiný velitel, jmenován byl tedy Hodic v té době generálmajorem. Schönfeld. noviny na str. 130. ve zprávě z Prahy dne 28. dubna 1790 o rozložení vojska v Čechách píší, že přijde „1 rozdělení od druhého karabinského tmu do Poděbrad“ a že ustanoven při něm v „Poděbradě“ generálmajor Hodic. V pozdější pak zprávě v novinách Krameriových (str. 165.) ze dne 22. máje psáno o novější rozloze, že státi budou „3 dyvizy od 2ho tmu těžkých jezdců v Náchodě a 3 dyv. Hohencolerských na Hrádku pod zprávou polního M. L. Kawanaka a Generálmajora Hodice.“ — ⁶⁾ Fridrich Josias princ ze Sasko-Coburg-Saalfeldu, polní maršálek a znamenitý vůdce rakouské armády, stojící tehdy ve Valašsku proti Turkům, proslavený několika

do Pardubic odjel. Nato v týž den v 11 hodin před polednem tamž do Poděbrad z Prahy přijel v 18 koních [Fridrich Vilém] kníže z Hohenlohe, z linie [Kirchberské],¹⁾ u nás jednoho pěšího regimentu jenerál a nynější české proti Brandeburku stojící armády feldmaršál, kterýž od onoho vítězství nad Turky u Rimníka ve Valachii²⁾ slavný jest. Nato ráno 16. máje k Náchodu do polního ležení odjel.

Téhož 16. máje všecka armáda, jež až posavad po městech a vesnicích počna od Nymburka až po Žamberk na dél³⁾ a na 2 i 3 míle na šíř rozložena byla, začala k Náchodu do ležení polního táhnouti. V Náchodě hlavní kvartýr býti má.⁴⁾

[595] 20. máje nejvyšší poručení přišlo, aby vaření a jiné potřebné věci ke stravě do oněch nových tří⁵⁾ pevností českých z celé země se odváděly, a sice do Hradce Králové kraj bechyňský, čáslavský, chrudimský a hradecký, do Plesu kraj bydžovský, boleslavský, kouřimský a rakovnický, do Terezova kraj plzeňský, žatecký, loketský a litoměřický. Naše poděbradské panství mělo dáti do Plesu hrachu 39 měric, čočky 11 měric, jahel 42 měrice, vajec 3070. K tomu přiřknuto, aby jedno každé panství ihned někoho tam do pevnosti poslalo, za jakou cenu takové věci se odvésti mohou.

velikými vítězstvími, byl r. 1769 – 1798 majitelem tehdejšího dragounského pluku českého čís. 6., jenž byl r. 1801—2 zrušen. Za doby míru sídlil pluk většinou v Klatovech. Proti Prusům r. 1790 měl vykazáno stanoviště ke konci dubna (dle Schönfeld. novin, str. 130.) 1 divise do Hlušice a 3 do Nymburka (ty snad tedy byly také pod velením Hodicovým) a v polovici května (dle Kramer. novin, str. 165.) do Roketnice, v pravém křídle armády stojícím pod vrchní správou maršálka hraběte Kinského. (Hodic tehdy byl u hlavního-středního-křídla.) Ještě r. 1790 odešel pluk ten na řadu let na bojiště v Nizozemí a Porýnsku. Vojáci měli tehdy (do r. 1798) kabát, spodky a knoflíky bílé, výložky nachově červené. (Wrede, III. 2., str. 689.) Po válce s Turky jmenován byl princ Koburk velitelem v Uhrách, hned však r. 1793 postaven opět císařem Františkem II. v čelo rakouské armády proti Francouzům. I zde vyznamenav se, že i Francouzy samými byl vážen, odešel r. 1794 na odpočinek do Koburku v Sasku, kdež zemřel v r. 1815 ve věku 78 let. (Würzbach, Biogr. Lexicon.)

¹⁾ Kníže Fridrich Vilém Hohenlohe-Kirchberg, (Vavák tu píše zcela omylně: „Kristian Albrecht Ludvík kníže z Hohenlohe z linie Langenburské“) polní zbrojmistr, byl ve válce s Turky r. 1789 velitelem v Sedmihradsku, kdež, jakož i před tím dříve častěji se vyznamenal. Když chystalo se k válce s Pruskem, jmenován byl r. 1790 generálním velitelem v Čechách. Po té přiděleny mu různé úkoly a hodnosti ve válce s Francouzy, kdež opět se osvědčil. Zemřel 64letý 10. srpna 1796. Byl důvěrným přítelem Laudonovým. (Würzbach, Biogr. Lex.) Od roku 1781 až do své smrti byl majitelem pěšího pluku čís. 17., jenž se doplňoval tehdy zvláště z Čech z kraje litoměřického. (Nyní je to krajinský pěší pluk čís. 17. s velitelstvím v Lublani.) Vojáci měli tehdy bílé kabáty a spodky, bílé knoflíky a světlohnědé výložky. (Wrede I., str. 132.) — ²⁾ Hohenlohovo hlavní vítězství bylo 7. a 8. října 1789 u Porcseny a Vajdeny. Vítězstvím u Rimniku (u Martinešti na řece Rimniku) označuje se veliké vítězství prince Koburského (spolu s Rusy) 22. září 1789. — ³⁾ R: dýl. — ⁴⁾ Rozložení vojska v Čechách tehdy viz v Kramer. nov., 1790, str. 165. ⁵⁾ R: K zdravě . . . třech.

Náš poděbradský ouřad hned 21. máje mne a se mnou rychtáře libického, Františka Vindušku,¹⁾ tam poslal, kamž my 22. máje přijevše, v domě komendanta tamního²⁾ shromáždění vojenské rady jsme natrefili a k témuž přivedeni byli. Když tázání jsme byli³⁾ předně, zač bychom ty nám nařízené věci tam odvésti mohli, odpověděl jsem, dle v týž den ráno v Hradci držaného trhu obilního, že hrách za 4 zl. 6 kr., čočka tolikéž, jáhly 6 zl. 15 kr., kroupy 5 zl. 20 kr. jedna měrice, vajec pak 100 za 1 zl. aneb 5 za groš nebo v Hradci 4 toliko za groš byly. Za druhé byli jsme [596] tázáni, zdaliž ty věci v domě máme a hned je přivéztí můžeme. Odpověděl jsem, že nikoliv, ale pokudž to dáti musíme, že to za hotové peníze krom vajec kupovati přinuceni budeme, jakož pak že již v Hradci takového člověka zaopatřeného máme, jenž to za nás proti hoto- vým penězům odlífovati se uvolil. Nato ti páni německy roz- mlouvali a⁴⁾ komendant sám potom zavřel a nám řekl: „Po- něvadž takové věci kupovati a ještě v jiné pevnosti v oumyslu jste, protož z toho se propouštíte, vejce ale ve forotu držte; za dva měsíce dá se vědět, zdaliž se, anebo ne, dáti musejí; nyní ještě posavad nevíme, budem-li je potřebovat.“ To my vděčně slyšeli a já⁵⁾ žádal jsem, aby se nám to na náš pas napsalo, což také na poručení komendanta hejtman Kail, u re- gimentu Wallis bývalý a tu při tom shromáždění všecko píšící, nám napsal. A tak jsme se odtud s radostí zas do Hradce na noc odebrali a tam nazejtří hod slavný svatodušní 23. máje dopoledne světice, odpoledne domův jsme odjeli.

NB. Tamž v Hradci v kostele hlavním biskupském velké kázání držel důstojný pán Mauritius Rainer Klier, kanovník a městský děkan, velkou mši zpíval děkan, důstojný pán Jan Frant. Vokoun,⁶⁾ pod infulí.

[597] Dne 30. máje, na den nejsvětější Trojice, důstojný otec, pan Karel Vorel, děkan poděbradský, na to děkanství

¹⁾ Frant. Vinduška pochází ze starého rodu domácího, který byl usedlý na více gruntech v Libici. František V. držel grunt čís. 38. (dle starého číslování) o 18 korcích. Již otec jeho, Tomáš Vinduška, nabyt tohoto gruntu směnou od vdovy po Jakobovi Salavovi za nepatrný vlastní grunt s 1½ kopou záhonů rolí. R. 1745 ujal statek syn jeho Jiří za 220½ kopy grošů míš. a r. 1765 od něho nejmladší bratr Fran- tišek Vinduška, rychtář, za 323 kopy míš. Dle kšaftu měl hospodář ují- mající vydat bratru Janovi jalovici dvouletou a sestře Kateřině jalovici tříletou, pak kotel rybní, necky prací, plech na vdolky, truhlu, kotel prací měděný a má ji koupiti 3 konve. (H.) — ²⁾ „Militär-Almanach für das Jahr 1800“, str. 177., udává, že od r. 1788 jest plukovníkem Jan Rabani de la Roque, velitel v Hradci Králové. Svenda ve IV. rozdílu „Čtvrtého (hliněného) obrazu Králové Hradce“ k roku 1789 píše, že 27. dubna přijel do Hradce „nový budoucí města komendant, pan Filip Rawány, obrst od choru inženýrského“. — ³⁾ R: tazání byvše . . . odvedsti. — ⁴⁾ R: rozmluvivše, komendant. — ⁵⁾ R: slyšice žádal sem. — ⁶⁾ Jan Vo- koun (Wokaun) byl kanovníkem od r. 1755, kapitulním děkanem od r. 1771. Zemřel 66letý 26. ledna 1796.

slavně installován¹⁾ byl skrz důst. pana Mauritia Rainera Klieru, kanovníka a městského děkana hradeckého, kterýžto jest můj taky dobrý známý a u něhož jsem já tam v Hradci dne 22. máje večeřel.

Při konci máje a na začátku června suchota převeliká, jakouž ještě žádný nepamatuje, každému k srdci šla. Obilí, sotva se dost malým kláskem vymetalo, již začínalo schnouti a běleti, jarního osení mnoho ani nevyšlo. Tráva na lukách a obcích netoliko nerostla, ale i všechny drny tak poschly, že se všechno bělelo; v obilích také žádná tráva nerostla. Dobytek hladem řval a místem ovce hynuly.

Z takové veliké ouzkości každodenně v městech²⁾ i v vesnicích do kostelův aneb ke kříži lidé se scházeli a za deštiček Pána Boha prosili i procesí — spolujdy — do jiných vzdálenějších kostelů vykonávali. Do Chotouně k sv. Prokopu přišli z Škramníka, ze Sadské, ze Lstiboře, z Dobřichova, z Plaňan.

[598] Do Libice pak k sv. Vojtěchu v rozličných dnech přišli z Hor Kuten, z Nového Kolína dvakrát, z Starého Kolína, z Malína, z Čáslavě, z Týnice Labské, z Žiželic, z Žehuně, z Dymokur, čímž náš ouřad zámecký probuzen byv nařídil tam též procesí z celého panství na den 6. června, v neděli po Božím Těle, kamž sešlo se převeliké množství lidu se svými pastýři,³⁾ že mimo naplněný dosti hrubý kostel sv. Jiří — nyní slove sv. Vojtěcha — ten před ním plac v návsi plný lidu byl. Protož aby více lidu mohlo kázání slyšet, tu v návsi u zvonice držáno bylo, které vykonal velebný pán Antoň Gostko z Saxenthalu, děkan číňoveský a p. t. administrátor vikářství poděbradského, po kterémžto ač mnoho mši svatých v kostele čteno bylo, ale že přece každý tam dostati se nemohl, protož on číňoveský také tu při té zvonici mši svatou odsloužil, při níž tu přítomný hojný lid nábožně zpíval.

Přišli též do Poděbrad a do Libice poslové z Jihlavy a ze Slováků hranic uherských, nesoucí sem a ke gubernium žádoucí lístky, že sem přijdou s procesím k sv. Vojtěchu dne 10. června. Spíše pak než ten přišel, dostali tam vláhu a [599] protož v jiný dobrý skutek svůj oumysl změnivše,⁴⁾ do Libice nepřišli.

Z příčiny té tak hrozné suchoty cena v obilí vždy pořád rostla. Při konci máje platilo se: Pšenice 6 zl. 30 kr., žito 5 zl. 45 kr., ječmen 3 zl. 30 kr., oves 2 zl. 30 i 45 kr., sena centnýř 2 zl. 30 kr. Okolo svátku sv. Víta již měla pšenice 8 zl., žito 7 zl., ječmen 4 zl. 15 kr., oves 3 zl. 30 kr., hrách a čočka 8 zl., seno 1 centnýř 3 zl. Do 20. června již chtěli za žito 7 zl. 30 kr., za ječmen 5 zl.; oves ani k dostání nebyl.

K tomu ještě jiná ouzkost přibyla, kdyžto na menších potokách a řekách voda vyschla a mlíti se nemohlo; i též na Labi, ač všechnu vodu zdržovali, však proto přeci dost skrovně mleli. Každý téměř den odpoledne mračna deštivá na obloze viděti se dávala, jako by hned pršetí mělo, ale nikdy nepršelo.

13. června ráno déšť téměř celou českou zem skropil místem více,

¹⁾ R: instellovan. — ²⁾ O slavném procesí k sv. Vítu v Praze viz v Kramer. nov. 1790, str. 176. — ³⁾ R: Tejnice . . pastýřeml. — ⁴⁾ R: změnivši.

místem méně, u nás málo, u Hradce a Pardubic hojně. 18. téhož zase tak přišel, ale zde ani prach se nepromočil. Někteří přece začali sít proso.

[600] 12. června poručení krajské přišlo, aby naše panství 58 for do Hradce na vožení země odeslalo. Oůrad zámecký pozoruje tak v obroku nedostatek a drahotu, poslal mne zas tam, zda bych mohl ty fůry tam s denním¹⁾ přídavkem zjednati, kamž já dne 14. téhož přijeda, s vůlí a vědomím tamního krajského pana komisaře, Josefa Reichenbacha,²⁾ zjednal jsem na to pana Jiřího Gregori, tamního měšťana, s přídavkem 1 zl. 36 kr. na den, a tak za 58 dní přijde 92 zl. 48 kr.

Odtud domů se vracuje zajel jsem do Bohdanče k tamnímu panu fišmistrovi, Janovi Tušicovi,³⁾ z Poděbrad vlastenci a mému známému, odkudž přes Semín a Oboru Kladrubskou do Poděbrad přijeda, své zjednání panu vrchnímu a panu sirotčímu [jsem] okázal, [kteří]⁴⁾ byli s tím obzvláště spokojeni, že ještě tak levně jsem to způsobiti mohl; neb kdyby tam těch 58 for z panství jeti mělo, při nejmenším každá 10 zl. by stála.⁵⁾

V Hradci ještě posavad pracuje 1500 samých vojáků a 1000 přichozího sedlského lidu aneb podruhů, kteří tam z krajů bydzovského a chrudimského ustavičně choditi musejí, jakož i odtud z Milčic práv nyní 5 jich tam bylo.

[601] Onyno dva zpěvy, které jsem dne 20. dubna k probuzení mysle věrných vlastenců Čechův učinil a panu Kramerijsovi, impressorovi, do Prahy poslal, on pak mimo mé nadání je oba spolu i s tím na něho udělaným psaním vytlačiv do novin ku nru. 19. přiložil.⁶⁾ Když se po zemi rozešly, rozličné laskavé pohnutky v mnohých vlastencích způsobily a k milování svého vlastního jazyka českého povzbudily,^{*)} až i jeden upřímný a učený vlastenec, pan František Hek,⁷⁾ kupec v Dobrušce a tam nejznamenitější muž, díkopsaný mně poslal, obzvláštní radost a obveselení nad tím ukazuje. Ó, by více ta-

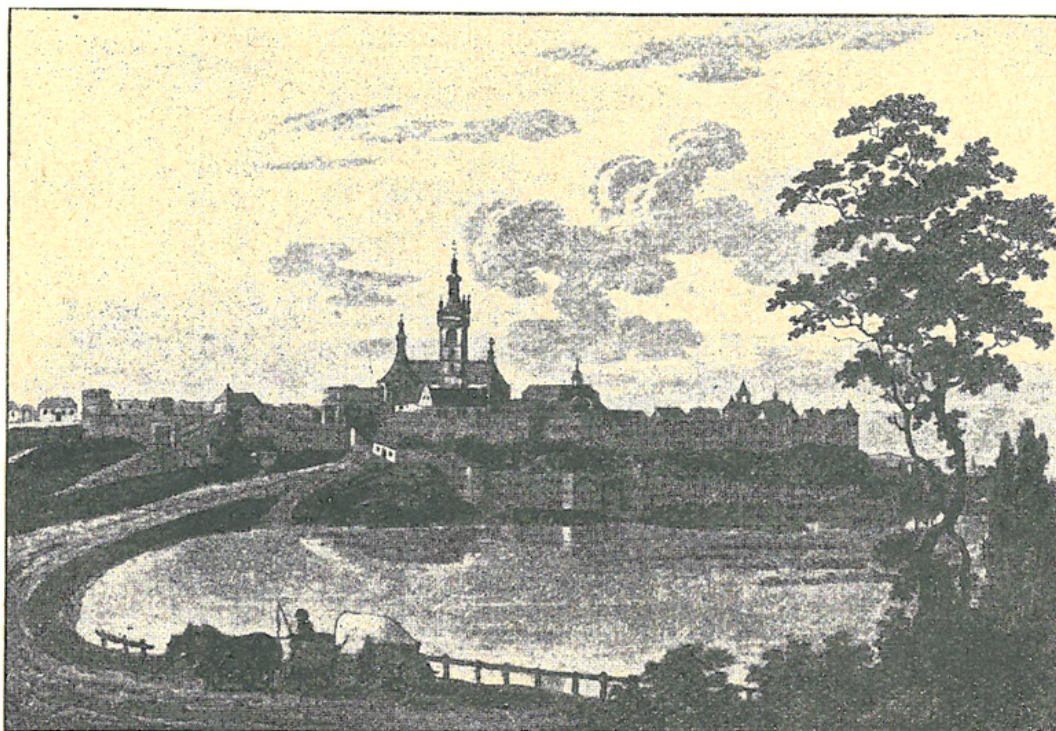
*) [Později připsáno:] Roku 1795 v knížce nové, jež „Věнец pocty“ slove, opět jest to vytištěné.

¹⁾ R: pozorujice . . . mně . . . z denním. — ²⁾ Viz pozn. 3. na str. 75. Vavák však přece správně jej jmenuje a nevím, proč v schematismu právě jméno Reichenbachovo schází mezi úředníky krajskými (i městskými). Švenda ve IV. rozdíle „Čtvrtého (hliněného) obrazu Králové Hradce“ píše na str. 5., že roku 1780 dne 20. října „v počet radních v Králové Hradci dosazen byl pan Josef Reychenbach, rodič Mejtský a při Hradci bývalý prokurátor.“ Dále pak při roce 1789 ve zprávě o přístavbě domu kněžského se píše, že „péče toho stavení panu Jozefu Reichenbachu — bývalému radnímu, nyní komisaři krajskému, poručena“. I později se jako krajský komisař připomíná, na př. při roce 1792. (Švenda l. c., rozdíl V., str. 21.) — ³⁾ Jan Tuschitz byl syn Vojtěcha T. a Anny, dcery Jana Santla, kantora a hudebního skladatele. Bratr jeho František byl pisařem purkrabským a spolu fišmistrovským v Poděbradech. Viz Pam. II. 1., str. 79. pozn. 3. (H.) — ⁴⁾ R: vracujic . . . Voboru . . . přijeda a me . . . okázav, byly. — ⁵⁾ R: koštovala. — ⁶⁾ Viz napřed str. 122. pozn. (j) a vzadu přídavek. — ⁷⁾ Titulní osoba slavného Jiráskova obrazu z doby probuzení, „F. L. Věk“.

kových Cechů bylo, již by cenu své vlastní řeči lépe vážiti sobě uměli a chtěli, — zrostla by zas uvadlá a udušená krása a vážnost její!

Toto zde nepíši pro svou chválu, ale vám, mé děti, k radosti a k příkladu, abyste i vy v ctném zachovávání a zvelebování své mateřské řeči mne následovaly. Témuž panu Františku Hekovi na jeho v tom psaní žádost zas písemně jsem se ozval a dne 14. června z Hradce s přiloženou písní svou o onom ¹⁾ sedlském pozdvížení r. 1775 ²⁾ a s díkem tištěným, který jsem r. 1785 velebnému knězi Frant. Procházkovi do Prahy učinil, jemu k nějakému obveselení do Dobrušky poslal.

[602] Okolo svátku sv. Jana Křtitele nic jiného psáti se nedá, jen samá smutnost a ouzkost veliká, všecken lid podnámající, z té nikdy

Čáslav.

¹⁾ R: mou o onnem. — ²⁾ „Píseň historická o zbouření sedlského lidu skrze robotu v království Českém a přitáhnutí k hlavnímu městu Praze“ jest ve „Zboru písní“ a začíná „Slyšte milí potomkové naši“; počáteční pak písmena slok za sebou čtena dávají větu: „Složil František Vavák Milčický pro všechny Čechy i k budaucí památce a ku příkladu potomkům podda[ným i pánům“] — těchto slov v závorkách se dohaduji, ježto konec písně ve „Zboru“ schází. Má svůj zvláštní osud tato píseň Vavákova. Jan Tadeáš Plaček, učitel posléze v Hradištku, si ji přisvojil a příliš málo poctivě a stejně i málo podařeně si ji upravil tak, že počáteční písmena slok měla pak takovéto asi znění: „Složil Jan Tadeus Plaček, rozený ze vsi Píst, školní učitel v Pístech, Zvěřínku a v Hradišku a tu přestal učit.“ V Hradištku Plaček učil do roku 1801, po tom tedy roce tuto píseň „složil“. Přepis její, snad již z několikáté ruky a upravovaný, pořídil si také Jiří Paroubek ze Sadské (zemřel r. 1824) a tento přepis vydán byl prof. O. G. Paroubkem v „Časopise Musea král. Česk.“ r. 1893, str. 248. a další pod titulem „Dvě písně o selském

ještě nepamatované a strašlivé suchoty. Žita již docela suchá místem lidé sečí a žnou, v nichž jest zrnko velmi maličké a polovic klasů prázdných, na polovic toliko vymetalých. Pšenice nemajíce též zrnko dorostlé již bělejší. Ječmeny velmi maličké, řídké a v nich první nejlepší výstřelky, které přece klásky mají, leží na zemi od větru sporážené, odtud k sekání a hrabání velice neschopné. Ovsu málo a nic na více polích se nebude, nežli bude, kliditi. Prosa jsme dosavad neseli a kdo onehdy zasel, posavad nevychází. Zelí, řepy ještě se nesázely, leda tu, kde příležitost k zalívání mají. Seno žádné nikde nesekáme, luka bílá jsou; i v místech vlažných, jako zde u Milčic, nic nevyrostlo. Občiny se nejinač bělejší, než jako po žních bývají strniště.¹⁾ Hrachy, vikve, čočky maličké i s květem schnou. Dobytku kus trávy není možné nikde natrhat. Stromy, ač jsou ovocem osypané, vadnou a ovoce z nich prší. Slámy od loňska nezbyvá, protože ani k řezání ani k stlání, tím méně k stravě dobytku lidé jí nemají, tak že se platí za 2 zl. mandel. Seno kdo kde přece aspoň při Labí dostati může, [603] tak na místě stojatou travu lidé platí, že potom shrabané seno přes 3 zl., ano na 4 zl. centnýř se jim ukáže, k jakéžto drahotě ještě onano slavná a již hrubě zvyklá licitaci ještě více dopomáhá a tak pěkně vědomě, hůř než taškáři, peníze lidem z kapsy bere.

Tak teď v Juni jako v Máji od horka zem v nohy pálí,
každý den jest jasný, světlý, pakli vitr, tehdy teplý.
Rosy malé aneb žádné, někdy i mráz ostrý padne.*)
Mraky často se houštějí, však déšť nikdy nespouštějí.
Voda v studnicích se tratí, v řekách velkých dno jest znáti,
malé struhy a potoky ty jsou suché jako střechy.
Obilí schne, štěpí vadne a dobytek hladem chřadne —
a cokolivěk vidíme, na všem záhubu cítíme.
Bože, račiž přispíšiti s pomocí a potěšiti
srdce jednoho každého tvorů tvého souženého!

Dne 26. června, v sobotu, na večer a následující noci malý deštiček padl a jedno každé lidské srdce rozumné obveselil, ano i ten dobytek občerstvil. Buď tobě čest a sláva, náš nejlaskavější Tatičku, nebeský Slitovníku!

[604] Patent od našeho nového krále, Leopolda II., v příčině danětního pořádku (Steuerregulierung)²⁾ a urbárních (výnosních) povinností aneb robot, ve Vídni dne 9. máje datýrovaný, v kraji kouřimském hned na začátku června, u nás pak až 21. téhož prohlášený jest byl. Sám krajský hejtman, baron z Launay, se svým sekretářem po kraji jezdil [a an]³⁾ vždy ze dvou neb tří panství do jednoho zámku lid — z každé vesnice rychtář se dvěma sousedy, z měst pak a z městeček purkmistr s písařem a jedním radním — povoláni byli, ten patent jim byl přečten i taky jeden exemplář každému rychtáři

povstání r. 1775“. Prof. Paroubek však si nepovšimnul zkomoleného již akrostichu Plačkova a má za skladatele písně buď Jiřího Paroubka samého, či někoho z okolí poděbradského. Při otisku správného textu Vavákova (k němuž bohdá také dojde i k vydání celého „Zboru písní“) více o tom vyložím i vyjasní se tu také mnohé nejasnosti a nesprávnosti „úpravy“ Plačkovy. Druhá píseň Vavákova, allegorická, kratší, „Příběhy v Čechách roku 1775“ (jest rovněž ve „Zboru písní“ přepsána) otištěna jest prof. O. G. Paroubkem též ve zmíněném článku.

*) 9. Juni byl mráz.

¹⁾ R: žnělech . . . strnišstiat . . . k zdravě. — ²⁾ R: steirregulirungku.
— ³⁾ R: Lunay . . . jezdě, vzdy . . . třích . . . se 2mi . . . povolani byvše, ten.

odevzdán. Že pak ten patent ono po kolik let s hroznými náklady vzdělávané stavení (ano mnohým pevnost se zdála) zase z gruntu boří a starý pořádek daní a robot uvozuje, protož zdá mi's, abych věc tak zřetelnou i sem pro památku přisadil, učiniv pro lepší srozumění z každého punktu nějaký skrovný výtažek: ¹⁾

My, Leopold etc.

I. Že náš nejmilostivější král hned při počátku panování svého z příčiny velkých jak od českých vrchností, tak od mnohých poddaných proti onomu od 1. listopadu r. 1789 uvedenému bernímu a urbárnímu systému zadaných stížností pohnut byl takový system dobře poznati a spovědomiti.

[605] II. Že uznal a přesvědčen byl, že to nové uvedení, ačkoliv na polehčení a dobrý stav jak vrchností tak poddaných jediné směřovalo, ale nikoliv svého cíle nedosáhlo, tak že kdyby třebaš sám slavné paměti císař Josef živ byl, když by nyní ty tak protivné toho následky spatřil, tím spíše by to zas vyzdvihl a zrušil.

III. Hlavní cíl, jenž skrz to nové vyměřování a zrnování země a podle toho zřízení berně (kontribuce) a robotních poplatků na rozmnožení prospěchu poddaných směřoval, že není obdržen. U vyměřování že panuje onde i onde nesprávnost; tu mnohé pole nad svou nejmožnější výnosnost zvýšené, tam zas mnohé lepší pole snižené. Na náklad k vzdělávání polí potřebný, na outraty s vožením obilí do trhu žádný ohled že pozorován nebyl. Srovnávání a úsudek čtverého druhu obilí nesprávně a samým příz[n]ávačům nesrozumitelně; tu pole velmi vzdálené a větší práci potřebující aneb všecko plotem musitedlným ohražené s jiným lepším a výnosnějším i bližším na stejnost vzaté, aneb jiní industriální, z přirozenosti pocházející užitkové docela se pomíjeli.

IV. Že podle té samé grunto-výnosnosti vysazená roční daň všem poddaným obtížna, urbární (výnosní) pak neb robotní poplatky ještě obtížnější být musejí, [606] když musí poddaný své povinnosti zapravovati, an mu na ně ani jeho grunt nevynáší, nýbrž jinde své potřebné peníze vyzískati musí, kteréžto vyzískání ²⁾ taky časem od rozličných vtoků, nečasů a nepřiležitostí bývá přetrženo a jeho vynasnažení zkaženo; nebo mnohý poddaný, aby k hotovým penězům přijíti mohl, musí buďto více polních užitků vyváděti a takové zpeněžení, aneb taky své pole z rozličných příčin pronajmouti. Jakož pak mnozí v Čechách pro maličkost svých gruntů aneb pro jejich špatnou půdu nic víc užitků nevyvádějí, jen co k svému vyživení a kontribuce zaplacení potřebují; ³⁾ kteří pak více nad takovou potřebu užitků vyvád[ějí], takové pro vzdálenost cesty na trhy v lacinější ceně doma prodati musí a ještě neúrodám a jiným ouhonám a škodám podrobeni jsou; často také žádnou příležitost nemají nějaký výdělek sobě způsobiti. Protož patrně se poznává, kterak větší díl českých poddaných velkou obtížnost má mimo na kontribuci potřebné peníze ještě tolik peněz vyzískati, aby nimi ⁴⁾ své urbární (robotní) povinnosti vypláceti mohli.

V. Ta těžkost kdyby dále zůstati měla, byli by poddaní přinuceni, aby krom povinných platů ještě více hubící exekucí se sprost[iti] mohli, taky časem své rozličné svrchky, ba i dobytek laciněji prodati a dluhy dělati, aby jak anticipando napřed-měsíční kontribuci, tak čtvrtletní odvod robotního platu zapraviti mohli. Naproti tomu dobrodiní se jim učiní, když se povoluje, [607] aby poddaní svým gruntovním pánům místo peněžního platu buďto vyvedenými naturálními svršky, ⁵⁾ to jest obilím, dřívím, dobytkem, aneb dokona svou ruční a potažní prací, to jest ro-

¹⁾ České znění úplné viz v Schönfeld. novinách, 1790, str. 198.—202.
— ²⁾ R: vyzejskati . . . vyzejskani. — ³⁾ R: nevyvádí . . . potřebuje. —
⁴⁾ R: vyzejskati . . . s nimi. — ⁵⁾ R: svrškami

botou, své povinnosti odbývatí mohli, o kteréžto a takové vybývání ani neuroda a zkáza nějaká, ani místné položení, to jest od měst vzdálení, poddané připravit nemůže.

VI. Rukojemství, v celé nyní spolčené obci jeden za druhého, ba i za svou taky mnohou váhavou aneb na škodách jsoucí vrchnost kontribuci časem platiti, též za nejobtížnější břemeno býti musí a pomalu na zkázu celé obce by přivedlo; neb žádný předzvědět nemůže, jak mnoho mu přes jeho vlastní kontribuci taky k placení přijde a jak mnoho užitek obdrží, tím méně aby za jiného platiti musil.

VII. Při starém způsobu každá vrchnost za sebe samou, tak taky poddaní skrz jednoho od též vrchnosti ustanoveného kontribučního svou kontribuci odváděli, z čehož ten užitek plynul, že žádný za žádného, jen každý sám za sebe stál a jak svou daň odvedl, všeho rukojemství zbaven byl. Ano, vrchnost, když nějaký poddaný do škody padl, mohla mu nějaké poulevení přáti a skrz možnéjší gruntovníky jeho zastoupiti, an dle tohoto nového systému takového dobrodiní každý poddaný docela zbaven byl.

[608] VIII. K vůli urbánních platů, tu kde žádných výdělků poddaní dosíci by nemohli a vrchnosti by je taky přinuceně vymáhati musely, stalo by se, že by poddaní do restů a dluhů upadali a svým časem i z gruntů vysazování byli, aneb sami odcházeli.

IX. V starém způsobu poddaní službu kontribučního málem zapravili; v tomto pak novém systému pro množství kontribučních výběrčích tak velký plat na ně vzrostl, že víc než o dvanáctý díl samou kontribuci zvýšil. Nyní pak těch platů budou zas poddaní zbaveni a vrchnostem uloženo takové výběrčí v zámcích ustanoviti, za ně státi a je ze svého platiti. Skrze to stane se poddaným polehčení a jim na ony¹⁾ vojenské kvartýry skrze nový system uloženy plat znamenité přispění.

X. Na ty tak očitě újmy poddaných že nemohl pán náš král s upokojenou myslí hleděti a je trpěti, rovněž jako i vrchnostem a duchovenstvu jejich spravedlivé vlastenství že jest povinen hájiti a jejich žalostivé stížnosti (skrze těch jejich spravedlností svémyslné snížení) přednesené vyslyšeti.

XI. Pročež přísně napomínají se všichni poddaní, aby takové bludné domnění, jako by mimo kontribuci svým vrchnostem již ničím zavázání nebyli, aneb že by se ty jejich povinnosti zdvihaly aneb někdy vyz[d]vižené býti mohly, na vždycky opustili; nebo sice pán země podle spravedlnosti každého jak práva vrchnosti [609] dobře nabytá a v zřízení zemském základ mající, aby rušiti se měla, nemůže připustiti, — tak taky poddaní aby v svých spravedlivostech újmu netrpěli a jinak soužení nebyli, povinen jest a chce hájiti.

XII. Poněvadž skrz ten nový system byly vrchnosti o znamenitý díl svých důhodů připravené a s poddanými v jeden svazek spojené vždycky býti musejí, protož jejich urbánní užítky jakožto věc spravedlivou zas vrchnostem vrátiti i taky ten hynouti nemohoucí svazek mezi vrchnostmi a poddanými, z něhož v rozličných okolostojích poddaným prospěch vyplývá, obnoviti a upevniti pán země že povinen jest.

XIII. Aniž také onen přešodlivý oučinek skrze nový system uvedený může své místo míti, když ceny gruntů a statků tak velmi proti předešlému způsobu snížené byly, že mnohé nábožné ustanovení tudy zkrácení trpělo i taky odvody desátků obilních duchovním pastýřům podle peněz odváděné jejich živnost zmenšily, tak že by přinucen byl pán země pro jejich zachování jiný nějaký způsob obstarati a nové snad poplatky na lid uložiti, dle čehož by ti, již nějaké ulevení skrz ten nový system dosáhli, byli [610] by zas poznovu obtíženi, ti pak, již odlevu nedosáhli aneb jim platu přibýlo, museli by klesnouti a pod takovým nesnesitelným břemenem i zkázu vzíti.

XIV. Konečně když tak nyní válečné okolostojčnosti v zemích

¹⁾ R: onne.

dědičných panujících, protože víc než jindy potřeba jest, aby zemské daně v nebezpečném a nejistém běhu nestály, což by však skrz ten nový system bylo povstalo, poněvadž jeho způsob dle dobrý stav poddaných a vesměs pak vrchností znamenitě umenšil.

XV. Taková podstatná považování pohnula pána země ten nový urbární system a nařízení, obzvláště co se v patentích 1. září r. 1788 a 10. února, 17. a 19. září roku 1789 do království českého vydalo a nařídilo, zcela vyz[d]vihnouti a z jejich moci zsaditi, jakož pak je ihned za vyzdvížené a vši moci zbavené tímto vyhlašujem.

XVI. Pročež nařizuje pán země, aby se v Čechách od 1. máje tohoto 1790. roku zemská daň (kontribuce) zase podle starého způsobu, tak jak r. 1789 do posledního října vybírána byla, zase vybírala prozatím, až by pokojnější časy povolily taky i nedostatky napravit, jež by se snad i v tom starém způsobu nalézt mohly, což potom po vyslechnutí pánů stavů českých, bude-li jaká potřeba, tomu též spomozeno býti má.

[611] XVII. Od 1. tehdy máje běžícího roku 1790 má předešlá kontribuční povinnost zase vesměs v svůj předešlý běh vstoupiti.

XVIII. Stavové a vrchnosti, ačkoliv mnohá břemena zemská sami nesou, přec dobrovolně se prohlásili, že k té zas uvedené staré berní dani dle srovnalosti nového vyměření gruntů jak in dominicali (panských) tak rusticali (sedlských) a z toho vynalezlého odhadního kapitálu (t. j. vyplývajících několik zlatých ze sta) s poddanými konkurrovati¹⁾ (se smlouvati) — a na to přejímají vrchnosti na sebe k placení přes výnosek svého předešlého extraordinarium (kromobyčejného platu) ještě znamenitý díl berní daně sedlské, dle čehož daň aneb kontribuce z vrchnostenských gruntů jako ze sedlských se udá a poddaní polehčení užijou.

XIX. Všecky grundy v Čechách, na které až posavad žádná daň ještě uložena nebyla, až stavové způsob vynaleznou, jak by se to státi mělo, pod daň se uvedou, což k dobrému každé gruntovní vrchnosti i poddaným dle slušné a stejné rozvrženosti²⁾ vyplývati a přáno býti má.

XX. Z ohledu povinnosti poddaných, s kterou svým vrchnostem a desátečním pánům (a) zavázáni jsou, [612] jakož i z ohledu urbárních (výnosních) povinností jeden každý poddaný v té míře a na ten způsob takovou povinnost svému pánu letos [v] 1790. roce docela zapraviti má tak, jak ji v minulém militárním 1789. roce zapravovali a vybývali. (b)

XXI. Od té pak celoroční urbární povinnosti, kterou poddaní vyplniti mají a která buďto jest naturální (dle výnosku gruntu vypadající), aneb mezi pány a poddanými dle smluvy nějaké vykoupená robot, a co za půl leta od 1. listopadu 1789 až do 1. máje 1790 dáti měli, tak se vynímají, že vrchnosti, co na ten půl leta vypadá, toliko čtvrtý díl celoroční povinnosti přijímají a pakli by někdo víc přeplatil nebo odělal, to zase zpátkem dostati anebo v nejbližším čtvrt letě na svůj odvod odraženo míti má.

XXII. Stavové dále se prohlásili, že tu, kde jejich zemské hospodářství to připouští, že by robotu nepotřebovali a poddaní jejich majíce dost jiných postraních výdělků raději chtějí robotu zaplatiti nežli ji odpracovati, to že jim na nějaký počet let přiti chtějí a takové dobrovolné srozumění vrchností s poddanými a ujednané vykoupení robot má se pánu země k obzvláštnímu zálibení vztahovati.

[613] XXIII. Kdyby takové srozumění ujednáno býti nemohlo, tu má tak buďto s vybýváním aneb placením robot zůstat, jak se v mi-

(a) Desáteční páni jsou, již od poddaných desátý díl všech užitek berou. — (b) Z toho srozumívá se, že v té míře a na ten způsob jako r. 1789., t. j. naturálně robotovati.

¹⁾ R: concurirovati. — ²⁾ R: rozvrženosti vypejvati.

nulém 1789. roce do posledního října vybývalo. Jakož také i tu, kde se již před uvedením nového systému robota platila, má se smlouva na určitý počet let učiniti.

XXIV. Jestliže by se kde z ohledu robot, služeb, obilí, daní a jiných povinností nějaká přetahování poddaných a jiné zlé návyky vyskytly, mají v každé příhodě žaloby vyšetřené býti a dle patentu od 1. září 1781 vydaného urovnati a pakli by tak urovnané býti nemohly, má to dle slušnosti od krajských ouřadů rozhodnuto býti.

XXV. A poněvadž přítomná nařízení jediné tam směřují, předně, dobré poddaných a též užítky vrchností k prospěchu obojích a k obecnému dobrému spojití; za druhé, škodlivé následky odvrátiti, které ten nový system dílem již zplodil a mnohem více by byl naplodil, když by hospodářové tak velké urbární povinnosti platiti musili a nemohoucí takové svým časem odváděti do restů a dluhů by upadali, tak že by zprávenství země (vrchnosti a ouřadové) musili by se zas i nutících prostředků a přisností uchopiti (a), aby své povinnosti od poddaných dosahovati mohli, kteréžto by taky vrchnostem spravedlivě odeprené býti nemohly; [614] za třetí, břímě aneb těžkost vyplácení daně těm okršním výběrčím a na ně uložené platy k polehčení všech gruntovníků vyzdvihnouti a zrušiti; za čtvrté, správný a lehčejší běh zemo-knižecích daní pojistiti a za páté, abychom skrz ten nový system umenšeného příjmu a rozmnoženého vydání všech zemských gruntovníků nemuseli na naše milé poddané nějaká nová a daleko obtížnější břemena ukládati, takové potřebě se vyhnouti: — pročez důvěřujeme se, že naši čeští stavové a poddaní tento náš otcovský oumysl vděčně uznají a společným usilováním k tomu dopomáhati budou, aby toho prozatím nařízené spořádání té důležitosti dle předešlého způsobu v určité lhůtě (b) bez meškání a odporu v skutek uvedeno bylo.

Dáno v našem městě Vídni, dne 9. měsíce máje v 1790. a panování našeho v prvním roce. Leopold. — Leopold hrabě z Kolovrat, království Českého nejvyšší kanclíř. Frant. Karel svobodný pán z Krezlu.¹⁾ Jan Václav hrabě z Ugarte.²⁾ Ad mandatum Sacrae Regiae Majestatis proprium Antonín Fridrich z Maiern.³⁾

[615] K slyšení toho patentu do zámku poděbradského povoláni byli poddaní panství dymokurského, z každé vesnice rychtář se dvěma⁴⁾ sousedy, tolikéž město Poděbrady, Sadská, Králový Městec a Kovanice. Mezi lidmi těmi, kteří v minutý 1789. rok od 1. listopadu robotu s radostí pozbyli, způsobil nemalé zkormoucení a pohnutky, neb v nově robotovati jim tak jde k chuti, jako by někoho topícího se z Labe vytáhl a zas ho tam vhodil; každý raděj chce robotu platiti nežli ji pracovitě vybývati.

Dne 22.⁵⁾ června v Praze na Hradčanech umřel důstojný v Kristu otec, pan Josef Jan Nep. Kvíz, hlavního kostela sv. Víta probošt a království českého první prelát, z naší vsi Milčic vnuk, jehožto otec, Václav Kvíz, byl syn Matěje Kvíze, sedláka zde v statku čís. 2.

Teď pravený Matěj Kvíz tři syny měl, prvního Václava; ten jako chlapec dán byl za služebníka Lodgmanovi z Auen,⁶⁾ hejtmanu podě-

(a) Arestu, bití a exekucí. — (b) Od 1. máje běžícího 1790. roku.

¹⁾ Kancléř. (Kresel.) — ²⁾ Vicekancléř. — ³⁾ Dvorní rada při česko-rakouské dvorní kanceláři. — ⁴⁾ R: 2mi. — ⁵⁾ R: 21. (Viz Pam. I. 1. str. 126.) — ⁶⁾ Frant. Vilím Lodgman z Auen narodil se v Poděbradech, 11. dubna 1655. Po gymnas. studiu v Praze vstoupil r. 1682 ve svém rodišti do služby císařské. Do r. 1694 byl tu písařem kontribučním a obil-

bradskému, od něhož potom písařem učiněn, nato tu v Poděbradech pojezdným nějaký čas byv dostal se do Brandýsa za důchodního, kterýžto ouřad 34 léta zastával a tam¹⁾ tohoto syna Josefa, teď zemřelého probošta, a Václava, jenž kapucínem jest.²⁾ a tři dcery zplodil.³⁾

Druhý syn Matěje Kvíze byl Matěj. o němž by bylo mnoho co psáti. Ten zde na statku po otci hospodářem [616] byl a roku 1748 umřel. Zanechal po sobě manželku Kateřinu, která až do roku 1781 jako vdova hospodařila a ve všem 57 let sedlkou byla.⁴⁾ Item děti, Jana, jenž v Pískové Lhotě na gruntě umřel, Matěje, jenž podnes v stavu panickém zde živ jest, Václava, kterýž na témž gruntu od roku 1781 hospodaří,⁵⁾ též dcery Annu, Kateřinu, Alžbětu, Rozinu a Františku.⁶⁾

Třetí syn Matěje Kvíze byl Jakub, nejmladší; ten právo dědictví Matějovi postoupiv, do Chválovic nad Labem na grunt se dostal a tam r. 1779 umřel.⁶⁾ Po něm pozůstalé děti r. 1782⁷⁾ při onom satanášovu svodu všecky od Boha jim dané víry odpadly.

K lepšímu pochopení

tohle dám vysvětlení:

Kterýž nejprv ve dvoře Srbci blíž Voskobruhu šafářem byl a zde v Milčicích r. 1705 grunt ve 30 kopách spolu se svobodnou rychtou od urozeného pana Daniele Rotta⁸⁾ koupil, jmenoval se Matěj Kvíz. Syny

nim, pak se stal fišmistrem, r. 1704 purkrabím a 1719 hejtmanem, jímž byl do své smrti, 28. srpna 1735. S manželkou Joannou Polyxenou roz. Lysandrovou z Ehrenfeldu, ovdovělou Doubravovou po purkrabím Danielovi Doubravovi, nabyt značného jmění. S obcí poděbradskou měl časté spory. Po matce dědil dům nákladnický v rynku č. 3.—I., který po ohni 1681 prodal purkrabímu Blovskému. Za jeho úřadování byl císař dvakrát hostem v Poděbradech. R. 1734 vymohl si inkolát v Čechách a zlepšení erbu. Syn jeho Jan František byl sirotčím v Brandýse a od r. 1720 purkrabím ve Smrkovicích. Druhý syn, Václav Vilím, byl vrchním vojenským komisařem v král. Českém a měl dům v Poděbradech. Potomci jeho žijí dosud. (H.)

*) [Později připsáno:] Léta 1799 dne 10. ledna umřel.

¹⁾ Josef Jan Kwis, pozdější probošt, nenarodil se v Brandýse, nýbrž v Pardubicích r. 1735; tam tedy též otec jeho sloužil, než přišel do Brandýsa. — ²⁾ Dle klášter. archivu kapuc. (sdělil dp. P. A. Smékal) zaznamenán jest jako Benedikt Kvis a řeholním jménem P. Renatus. Narodil se 31. prosince 1739 v Brandýse, klášterní obláčku měl r. 1757 v Mnichově Hradišti. Domácí studia vykonal s prospěchem velmi dobrým v Opočně, v Praze a v Brně. Působil v různých klášterech řádu jako v Kolíně, Litoměřicích, Kyjově, v Praze a posléze v Roudnici, kdež zemřel 26. února 1808. — ³⁾ Děti tyto měl Václav Kvíz s Kateřinou, dcerou mydláře, souseda a senátora poděbradského Františka Vepřeckého z Vepřku (ze starobylého rodu vladyckého), s nímž se oženil v Poděbradech r. 1728. (H.) — ⁴⁾ Viz str. 23. — ⁵⁾ Podle stáří jdou za sebou: Anna r. 1724 a dále vždy po dvou letech: Jan, Matěj. Kateřina, pak r. 1734 Jakub (a nikoli Františka) a opět po dvou letech Alžběta, Rozina a posléze r. 1742 Václav, držitel gruntu po otci. (Ze skramnických matrik.) — ⁶⁾ Držel statek čís. (staré) 8. (po tchánovi svém Matesovi Salavovi), jež zdědil po něm syn Matěj; druhý syn, Jiří, přiženil se na statek čís. 13. starého číslování. (H.) — ⁷⁾ R: 1781. (Viz Pam. I. 2., str. 27.) — ⁸⁾ Otec tohoto Rotta (Rotha) Tomáš Rott byl měšťtínem Starého města Pražského a koupil r. 1631 statek se svobodnou rychtou v Milčicích za 750 kop grošů českých od Jiřího Držického. Po smrti Tomáše Rotta r. 1678 dědil statek jediný syn, Daniel, a jeho manželka Ludmila, u níž jest při křestním zápisu jednoho z jejich dětí i přidáno: „Ludmila rozená paní Krefenburková. V křestních matrikách skramnických uvádí se rodina Daniele Rotta od r. 1664, v rejstříku (v matrice nikoliv) jsou při nechejmej ho dítek poznámky: „Eques.“ Vavák měl snad na mysli exi-

měl: ¹⁾ 1. Václav a z něho Josef, probošt, Václav, kapucín; 2. Matěj a z něho Jan v Piskové Lhotě, Matěj, Václav zde; 3. Jakub a z něho Matěj, Jiří.

Že jsem o Kvízových dětech
psaním²⁾ zmařil kus chvíle,
ne teď, ale snad po letech
bude to mnohým milé.

[617] 23. června do pevnosti Plesu 500 měřic sušeného sladu z pivovaru poděbradského dáno a odvezeno bylo. Co z celého bydžovského kraje aneb i z jiných se ho tam dalo, není mně povědomo.

Ačkoliv tolik vojska — 140.000 — v zemi naší se vynachází, proto přece nemnoho s převážením magacínu zaneprázdnění jsme z příčiny, že jistý vysloužený vojenský pan hejtman Wimer³⁾ až na 3000 párových vozů způsobil, lidi a čeleď k nim najednal i zelenými šaty odíl, jim chléb a plat 20 kr. na den dává a s nimi magacíny (foroty) v rozličných materiích (jakovostech) z místa na místo i až k armádě převáží a za to hotový plat od Jeho královské Milosti bere, s čímž nám gruntníkům veliké přispění v hospodářství se působí.

stenci nějakého predikátu Rottova, ježto jej tituluje urozeným pánem a za slovem „Rotta“ nechává v *R* mezeru jinak zcela bezúčelnou. Při křtu Danielova syna Jana 9. máje 1678 zapsán jest kmotr (vedle dvou jiných) urozený p. hrabě Zikmund Ferdinand z Herbersteinu. Jinak však není dokladu (pokud mi známo) pro šlechtický titul této rodiny, v městském pak archivu pražském nejsou prý zmíněni Rottové ani mezi měšťany pražskými uvedeni. Snad se podaří zprávy zde podané podrobnějším badáním ve větší srovnalost uvést. Jestli rod tento tím zajímavý, že z něho se odvozuje původ dosud známého rodu pražského, z něhož i pocházejí spisovatelky naše Karolina Světlá a sestra její Zofie Podlipská, rodem Rottové. Zmíněný již také Jan Rott, v Milčicích r. 1678 narozený, odešel někdy kolem r. 1703 z Milčic, byl pak 3 leta měšťanem v Sadské, oženiv se tu s vdovou Němečkovou. Potom se usadil v Českém Brodě a když mu zde žena zemřela, oženil se znovu r. 1734 s Barborou Černohousovou. V Brodě měl slušný majetek, mimo jiné hospodu na Pražském předměstí. Z r. 1736 je zachován v českobrodském městském archivu obšírný examen-výslech Rotta, stíhaného pro podezření z kacířství. R. 1749 Jan Rott v Č. Brodě zemřel. (Podáno dle laskavých zpráv páně Hellichových, p. J. Miškovského a jeho spisu „Českobrodští kacíři a první evangelici“, dle matričních výpisků vdp. faráře J. Lva ve Skramníkách a dle sdělení p. Ph. Dra. Ed. Šebesty, adjunkta městského archivu v Praze.)

¹⁾ Rod Kvízovský jest na Poděbradsku široce rozvětvený. Nejstarší zprávy (okolo r. 1602) jsou o něm z Hořátve. Odtud se oddělili Kvízové usazení ve Zboží, později asi i ti v Milčicích, ve Chvalovicích a jinde. Matěj Kvíz, šafář v císařském dvoře v Srbcích, který se roku 1705 usadil v Milčicích, byl nejspíše bratrem Jana Kvíze, jenž koupiv r. 1665 ve Zboží statek (nyní v čís. pop. 36., tehdy největší s výměrou 2½ lánu za 800 kop míš.), avšak spálený a ve válce od mnoha let pustý, stal se zakladatelem Kvízovské větve zbožské. (H.) — ²⁾ *R*: s psaním. — ³⁾ Kramer. noviny, str. 141. „Pan hejtman Wimer od Oldřicha Kinského tmu podle učiněné smlouvy přes 2 tisíce čtyřmi koňmi zapřežených vozů pro českou armádu na svůj náklad držeti bude; a tento pořádek mnohem lepší jest, než aby se z královského důchodu náklad na vozy vésti měl.“ V Schönfeld. nov. str. 116. a 139.

Vždycky v nějaké ouzkosti, když bída a strach bývá,
mimo lidské nadálosti Pán Bůh s něčím přispívá.

Ten den po sv. Janu Křtiteli ženci se zhusta v polích viděli;
po svatém Duchu pátá neděle dala viděti žitné mandele;
Petra a Pavla když jsme světili, přespolní ženci z hor již tu byli,
do svátku pak svatého Prokopa v mnohé stodole bylo mandel kopa, —
já sám měl jsem jich padesát.

W Sobotu dne 15. Máje.

Saufromné wogenské Zpráwy.

Za hodina vždy wje a wje se
přibližuje, w krejz wogna
mezy Břestanskými Moc-
náti pro naponioženj Tur-
kům propuštění má; a snad již odbila,
když gá toto píšl. Nebo galkoli Pru-
sky dwor hleděl swójg annysl a předsz
wzjetj strýwasi, eak předce wsscko na
gewo přislo, galk mile gebo přátelská
smlauwa s Tureckým dworem w známost
wwezena byla. Turecká rada tato smlau-
wu dne 31 ledna toho roku wssm cyzým
Wlasystrům w Konstantynopoli oznámila,
kterij o tom hned swým dworům zprá-
wu učinili. Rakauský dwor časné o tom

zvěděl od Benátské obce; na rychlost
wyprawil posla do Berlína, krejz posel
poručeno měl, když se zpáskem wracet
bude, aby se w Praze w Bnižere Hohenz-
lohe zastawil, a gaim listy z Berlína
zaslané odwedl. Nepochybně že Bnižer
Hohenlohe poručeno má, pokudž toho
okolostogicnosti wyhledawagi, aby hned
s Ceskau armádaui dále k Pruským hra-
nicem postaupil, a zagisté njmro časem
weyhyby Pruského dwora wje přigary
nebudan.

Wogna tedy gest glistorná; Ruso-
wé a Rakusané muségi na Poláky a
Prussany wyrazyci, galk mile se Fromm
přij-

11

[618] Na den milého vlastence a orodovníka našeho,
sv. Prokopa, jenž v neděli 6. po sv. Duchu se trefil, slavnost
v jeho vlasti, vsi Chotouni, zase v místě jeho narození, v kapli
někdy od rodu Berkovského vystavěné, od nichž i grunt ten
až podnes Berkov slove, zřetelně držána byla, an[a] po pře-
dešlá tři léta, totiž 1787, 88 a 89 v kostele někdy farním sv. Petra
a Pavla tamž k vůli jakési politické vichřici se vykonávala,

kdež od množství lidu tíseň i reptání bývalo. Nynější těch sjednocených tří¹⁾ gruntů držitel, pan Jan Pulpán, kraje chrudimského hejtman, více ke cti a chvále Boží prohlédaje, kaplu tu otevřít a v ní vlastencům zemským vlastence nebeského uctít dovolil. NB. Ta kapla dle onoho kdysi v zemi prošlého poručení nikdy zavřena býti neměla, protože gruntovní a jako jiná zámecká kaple jest; ale že nebožtík pan Vojtěch Pulpán nebyl veřejných pobožností milovník, aneb snad že by oběd něco stál²⁾ nechával ji tak zavřenou, až rozlučenými okny ptáci tam létající měli tam své bydlo.³⁾

Všichni věrní vlastencové dnes když tam zase vešli,
měli potěšení nové a radost v srdci nesli
K tomu Pán přidal radosti, když deštiček hned z rána
pršel nám k naší libosti a celý den byl s náma.
Bože, jenž v naší smutnosti ráčíš nás dnes těšiti,
popřej tvé svaté milosti, ať přestanem hřešiti.

[619] Dne 1. července do zámku poděbradského [když jsme byli] povoláni⁴⁾ všichni rychtářové s konšely, tu předneslo se nám, že ono pánů stavův převzaté quantum kontribuce z poddaných, tak jak v onehdy slyšeném i k rukám dodaném patentu v punktu (v dotčení) 18. připovězeno jest, již zde se vynachází. A protož naše poděbradské panství plativši prv minulý rok 1789. kontribuce 30.297 zl. 12 kr., nyní od 1. máje platiti má 26.677 zl. 19 kr. a tak od předešlé summy ubývá 3619 zl. 53 kr., dle čehož tážání jsme byli, jak ten úbytek rozvržený míti chceme, zdaž podle starého bývalého způsobu, aneb podle teď nového systému (uvedení). Že pak pan sirotčí se prohlásil, kterak podle nového uvedení mnohem lehčej rozvrh se učiní, přivolovali hned rychtářové mnozí nerozuměvše tomu, aby dle nového uvedení rozvrh na vesnice činil; já ale řekl jsem, že to dobře nebude z této hle příčiny: Poněvadž prve některé velké vesnice, kde grunty větší i v polích jádro lepší se nachází, jako Velim, Milčice, Pečky, Bobnice, Chleby, Rašovice atd., již několikrát z jiných vesnic vzatou kontribuci sobě přidanou měly a za jiné plativše v svém platu zvýšení byli — a když tak nyní zas na starý způsob kontribuirovati (daniti) máme a dle toho [620] opět, co nám nyní spravedlivě ubylo, zbaveni a do starého způsobu uvedeni budeme, že by se měl rozvrh dle starého způsobu činiti; nebo když na ty vesnice zas větší sumy k placení padnou, že dle těch taky větší na ně padne úbytek. Ku příkladu, zde v Milčicích dle nového uvedení ubylo kontribuce 58 zl., nyní zas těch 58 zl. přibude⁵⁾ a dle nového způsobu (jako by těch 58 zl. se nikdy neplatilo) učiní se ten úbytní rozvrh, — ještě méně na ves padne úbytku a krátce dle menší sumy se učiní rozvrh úbytku a větší suma se bude platiti. Neprospěl jsem ale nic, protože více rychtářů

¹⁾ R: třech. — ²⁾ R: koštoval. — ³⁾ Viz na str. 15. — ⁴⁾ R: povolání byvše. — ⁵⁾ R: přibude,

bylo, již novoty se drželi, protože jim něco místem přibylo, což jim k dobrému bude; nebo ten příbytek jim upadne a oni dle větší sumy srážku dosáhnou. Čili snad mnozí jsou, jak pán slovo promluví a své zdání předloží, aby ho nepohoršili, hned k jeho zdání svolují. Posléz když dobrou chvíli hluk v lidech trval, tázal se mne pan vrchní řídítel, jak to přece chci mít. Já slyše, an pan sirotčí řekl, kterak se starým rozvrhem sotva do Všech Svatých, s novým pak přece za 6 neb 8 neděl hotov může býti a tudy outrat na schvální písaře zbavit, a že všichni „Na novo!“ křičeli, tak jsem taky svolil na to novo. [621] NB. V celé zemi páni stavové té kontribuce z poddaných na sebe vzítí měli 300.000 zl., to jest třikrát sto tisíc zlatých rýnských.

Když tak podle toho patentu hned v předešlém měsíci červnu na privátních panstvích páni oficiři robotu na lidech vesnických mítí chtěli, nechtěliť se k ní nikde podvoliti a ji pracovitě vybývati. Rozličných prostředků k tomu se užívalo. Svojšický direktor několik sedláků do Prahy ku krajskému ouřadu poslal, kdež taky pan krajský hejtman (z Bienenberka)¹⁾ z nich tři do vojanských šatů obléci nechal, čehož doma sedláci dovědévši se i s ženami a čeledí do zámku se brali. Direktor zvědév to, i s paní před nimi do Kolína ujel a hlas, že sedláci se z[d]vihají, způsobil. Tam při [velitelství]²⁾ Walisovského regimentu pomoc vojanskou žádal. Že pak tam nic nebylo vojáků, drago[u]ni Koburkovští tam jeti musili. Z té pověsti po všech zámcích páni oficiři v rozličná myšlení i v strach upadali a bližší od Svojšic již i své lepší věci do truhel skládavše, takové pryč véztí mínili, jako v Černém Kostelci, Radimi, Zásmukách, Bečvářích, Kounicích, Ratajích a jinde. Hluk ten i do našeho zámku když se dostal, náš jemnostpán vrchní poslal mně zapečetěnou [622] cedulku v těchto slovích:

„Rychtáři vsi Milčic! Mně předneseno bylo, že na jistém privátním panství poddaní s tím nedávno od nejvyššího místa vydaným patentem, dle kterého na privátních panstvích poddaní zase jak vždy jindy robotovati mají, spokojeni nejsou. Poněvadž ale vy na hranicích zdejšího král. panství poděbradského bydlíte a jestli by co takového na některém od vás blízkém privátním panství se vynacházelo, nejbezpečnější téhož povědomost mně dáti můžete, protož od vás toho jistou povědomost očekávám, zdaliž to, co tímto zvěstuji, v pravdě se vynachází. Kdybyste vy něco podobného pozoroval, tehdy mně hned buď sám oustní zprávu, neb písemně po jistém poslu odeslati nezanecháte. — V král. zámku poděbradském, dne 26. Juní 1790. J. Josef Baierweck, vrchní řídítel.“

Po témž poslu ihned odepsal jsem následovně:

„Jemnostpane vrchní řídíteli! Dle té pověsti, že by na privátních panstvích poddaní robotovati nechtěli a skrz to pohnutky i zbouření lidu že by povstávati mělo, jsa já tu v kraji našeho panství, oči i uši nachýlené mám a každý den vyzvídám, jestli by co pokojí protivného se kde zběhlo, abych ihned rychlou zprávu svému³⁾ slavnému ouřadu

¹⁾ Guberniální rada Karel Josef Biener z Bienenberka. (R: Binnenbergku . . . oblect.) — ²⁾ R: při ambtu. — ³⁾ R: jsouce . . . memu.

odeslati mohl. Ale dosavad zde všudy ticho jest, ano na panství černo-kosteleckém někteří sousedi vidouce velikou panskou potřebu, tento týden na robotu jeli. [623] Jestli dále něco neobyčejného se zběhne, to ihned můj slavný ouřad zvěděti má. — V Milčicích, dne 26. Juni 1790. Vždy poslušný Frant. Vavák, rychtář.“

Mimo tento svojšický hluk také i za Čáslav něco drago[u]nů z Poděbrad odjelo. Na panství hrab. Valdštejnském v kraji boleslavském, kamž husaři Ersterházští z Nymburku též jeli, taky nějaké nedorozumění se zběhlo, což mně ještě není povědomo. Tuším,¹⁾ že takovými pohnutkami a daremnostmi taky nerozšafnost některých divokých pánů oficírů, kteří ještě na ono egyptské cihlářství (na to staré robotní tyranství) nezapomněli. vinna jest a kteří, jak jim jen hlas musitedlné roboty v uších zazní, již hned ačkoliv s lidmi, však nelidsky zacházeti v chuti mají. Ale sedláci jsou přece taky lidé a Boží obrazové, majíce od svého Stvořitele taky dar rozumu i všelikého schopu a umění již nyní lépe své ouzkości a pronásledování cítiti, tak že i toto jejich robotní protivenství jistě není bez rozumu, aniž to kdo za nějaké šelmovství a bezbožnost pokládati může. Neb oni praví: „My proti pánu země nemáme nic, my jeho patenty rušiti nechceme, my víme, že své dědičné vrchnosti taky jisté povinnosti [624] dlužni jsme a těm se nic neprotivíme. My dle toho král. patentu chceme se svou milostivou vrchností umluvití a ji za robotu platiti aneb i taky robotovati, jen kdybychom²⁾ v tom dokonalou (podle gruntů) vyrovnalost a v robotách snesitedlnou mírnost viděli. My žádnou bouřku začínati a svatý pokoj rušiti nemíníme, jen mírnost, jen snesitedlnost žádáme. My umíme dosti těžká břemena nésti, jen nám takové jako prv nesnesitedlné nedávejte, my naši vrchnosti věrně sloužiti chceme.“

Nu, nejsou-liž to moudré a lidské i poddané slova a řeči? Ale mnozí páni chtějí svou vyvést přeci: Jako tu na Černo-kostelecku nařídili jezdecí robotu do lesů na dříví vození, kamž tyto polní vesnice: Hořany, Klučov, Lstiboř, Chrástany, Bylany, Poříčany, Vrbčany atd., dvě a půl třetí míle pro náklad, s nákladem pak do Dobřichova, do Cerhynek a na Domek zas půl třetí míle jeti a to za den roboty míti mají. Když tehdy tak po tři dni pojedou, co hověd a vozů stýrají a obrok i vši stravu velmi draho (za 4 zl. korec ovsu, za 7 zl. již korec žita) připočtou, co ty tři dni státi³⁾ budou, to žádnému pánu srdci jíti nechce.

Kdyby každá věc s dobrým povážením a lidským aspoň během se dala, musila by býti snesitedlna a když by byla snesitedlna, takyť by byla (mám za to) přijata a vykonávána. I to hověd, když se břemenem přeloží, ohlíží se, zastavuje se, polehčení hledá a pakli to nedosáhá, klesá, padá i umírá [625] Takž i poddaní, když jsou přílišnými tíhotami překládání a takměř odření a jinak zhubení, chřadnou⁴⁾ a hynou, z čehož ani pán země nemá žádný užitek, nýbrž škodu, ani dědičná vrchnost žádnou čest.

1) R: tužím . . . zavzní. — 2) R: kdybychme. — 3) R: zravu . . . koštovati. — 4) R: křadnou.

Lépe jest mítí poddané živé a bohaté, nežli mrtvé a nahaté. „Ovce stříhati, ne pak dřítí,“ Trajanus císař říkal; ¹⁾ nebo ovce ostříhaná zas dá jinou vlnu, ale zcípá a odřená psům jest ku pokrmu. I toto rovně ven z dokonalého zřetelu, zdá mi se, ²⁾ vychází, že vrchnosti s poddanými svými jen skrz ty domácí direktory, správce a purkrabí jednají, a sami svých poddaných hlas nikdy neslyší a tváře jejich nevidí, ani nějakou dobře zřetelnou a plnomocnou komissí nepošlou. Nebo takoví správcové již vždy po zachování víc a víc panství zvyšovali, užítky rozličným i časem bez svědomí způsobem vyhledávali již navykli, ani s poddanými slušně a rozšafně nejednají, ani vrchnostem upřímé zprávy a poddaných stížnosti i záhubu nepředstavějí. Jen když oni mají patent,

skoč hlava nebo zub,
myslí, že je sedlák dub.

A tak takoví nerozšafní a nelicní Nábalové někdy všeliké bouřky a zlých sedlských pověstí i trestů sami příčina bývají, jako i v roce 1775 toho veřejného tahu příčina byli, avšak proto přece z nich žádný nevisel.

[626] Kdo chceš vědět, co bylo za příčinu v roce 1775 sedlského tažení, — nic jiného nežli panské těch sedláků dření. Neb tehdy mnohý pán za čest sobě pokládal, když na jeden statek za rok třebas tři sedláky dával. A když všecky ze všeho, což měli, oškrábal, — že dobře hospodaří, hlas o sobě vydával. Kdo tehdy přestoupil všech deset Božích přikázání, lépe než aby den nebyl na dříví dělání. Roboty ta tehdy tak panovala, že všecky zákony, práva i rozum převyšovala.

Nelhu, potomkové milí, nelhu — a kdykoliv o běhu roboty mluvím neb píši, nikdy všecku její hrůzu vypravití v stavu nejsem. Kdo zkusil a umí povážiti, zajisté těm, již se nyní robotovati zpěčují, ³⁾ za zlé mítí a jim zatracených šelem nadávati nebude. A kdyby jen samé vrchnosti se svými poddanými mluvily, tak by jejich pokoru, upřímnost a věrnost zkusily.

Bůh vám dej slávu věčnou, naše někdejší staré české vrchnosti, hrabata, páni, rytířové a vladykové, kteří jste dle své nejvyšší možnosti mimo své jak zemské tak vojenské ouřady na svá panství a statky často a to jediné z lásky k svým poddaným přijížděli aneb na nich ustavičně zůstávali, s poddanými jako s dětmi milostně a sladce jednávali, do práce k nim přicházivali, je svou přítomností těšili, vlastní mateřskou řečí [627] s nimi mluvili i se zasmáli, v zámku ranní a večerní písně, na procházce pak žalmy pobožně česky zpívali, do kostela a na procesí je předcházivali, je jako svůj poklad milovali, v připadajících domácích neb veřejných škodách je retovali aneb jim něco odpouštěli, každého stížnost laskavě vyslechli a napravili, poddané své za zboží a komoru, správce pak za strážné toliko a za služebníky měli, sami sobě právo panství, jestosti a životu poddaných nechávající, žádnému jste je trápití a soužití nedali a říkali jste, písaře a správce že můžete z ledakohos udělati, třebas taky ze sedláka (jakož tak vě[t]ším dílem rychtářům nechávali jste všecko řídití), ale dokonalého sedláka a gruntovníka že nemůžete z ledakohos, ani z písaře a správce, učiniti.

Naproti tomu poddaní vidouce takovou vaši lásku a milostivost, zase vám věrně, chutně a upřímně sloužili, rádi robotovali a lásku láskou odměňovali, v čas potřeby ochotně založili, zastali, statky i hrdla svá pro vás časem vynaložili. Ach, toť jsou byly zlaté časy a tuť Pán Bůh požehnával, když se tak poddaný s pánem srovnával. Nebývaliť jsou tehdy žádní inšpektorové ani direktorové, ani [628] za vrchnosti tak často neběhali poslové. Ku králi žádné žaloby nikdy nepřicházely

¹⁾ Výrok vzatý, tuším, z Veleslavínovy Polit. histor. — ²⁾ R: scýpla . . . zřetellu zdámis. — ³⁾ R: zpěčují.

a krajší ouřadové nikdy co souditi neměli. Komissí rozličné a vyslychání nebylo nikdy v zemi k proslýchání.

Ano :

jestli se kde která vrchnost roz[s]tonala (a),
rychle na své panství dovézt se dala
a po své smrti nechtěla býti v těle
nežli s poddanými při jednom kostele, —
odkudž v kostelích v Čechách a v Moravě
hrobových kamenů vlděti jest drahně.

Jaké průvody (funusy) těch pánů bývaly a jak pro ně poddaní srdečně plakali, kdybych měl zde všechno obšírně vypsati, musil bych i já i ty, čtenáři, až posavad plakati.

Ted' když umře mnohá vrchnost,
poddaní mají z toho radost,
a když nová vrchnost panství dostane,
poddaným zas nová žalost nastane.

Odkud to ?

Mnozí poddaní již jsou zšedivěli,
a svou vrchnost ještě neviděli.
Jestli pak kdo k ní kdy přišel z své ouzkości,
pán (b) ho tam předepsal, že jde z šelmovství.
A tak vrchnost neukázala k poddanému náchylnost
a poddaný ztratil k vrchnosti lásku a důvěrnost.

Kdo příčina ?

Ti mezi vrchností a sedlákem prostředníci,
zámečtí páni a ouředníci,
neb oni vždy jen vyhledávají zvýšenost,
třeba sedlák trpěl více než dost.

[629] Ze všeho pak nejvíce každého sedláka od robotování odráží a chuť mu přejímá ta letošní neouroda a ty smutné žně, když obzvláště jarního osení mnohý nesklidí, co se vydlužil a vysel. Mnohý také svá hovada již odprodal a jen dva kusy k své potřebě chová, kupovatí pak jiné nyní s tou dvojnásobní válkou pro velikou drahotu není možné. Za třetí, že opět, jak výš dotčeno, žádná snesitelná mírnost a dokonalá podle velikosti gruntů vyrovnanost v tom se nepůsobí, nýbrž tak podle starého zvyku, v kterém málo aneb žádné pravosti nebylo, ji vybývati nařizují. Dle kterého velkým gruntovníkům vždy lehčeji a malým pak vždy tížeji robotovati vypadalo.

Ale dnes již dosti o tom, —
počkejme, co bude potom.

Dne 11. července těch 3070 vajec slepičích, onehdy na Ples nařízených, do zámku z panství odvedené a do Plesu v truhlách odvezené byly. Tolikéž kroupy, jáhly a bílou mouku mlynářové samotně tam odváděti musili. Ovesný magacín (forot) také na samé vrchnosti a senný na všechen lid rozepsán v nově jest. Jak mnoho z těch tří krajů, bydžovského, boleslavského a kouřimského, vajec na Ples odvedeno bylo, toho jsem dosíci nemohl.

[630] Dne 6. července zase 1000 měřic sušeného sladu ze zámku poděbradského na pevnost Ples odvezeno. Slad ten do pevnosti Plesu, Hradce a Terezova toliko sama panství královská odváděla. Do Plesu naše panství dalo ho 1500 měřic,

(a) Třebas v Praze. (b) Direktor neb správce.

Pardubice pak 2500 měric. Co jiná královská panství tam aneb do Hradce ho dala, není mně povědomo.¹⁾

Co se vajec týče, ta když odváděna byla,²⁾ dal jsem radu panu sirotčímu, aby asi o 200 kusů větší rozvrh na panství učinil, že rovněž mnohá z nich k roztlučení přijdou a taková tam přijata nebudou. I stalo se tak a místo 3070 složilo se jich do řezanky v truhlách 3270, o 200 více; vždy však přece roztlučených bylo 214 a tak se jich ještě 14 nedostalo, ale ta již v nově žádána nebyla.

Od začátku července ačkoliv místem hojně vláhy dostali, že ani pro deště obilí pohodlně kliditi nemohli, v našem ale vůkolí ač po 9 dní deštiček spadl, ale nikdy potřebně nenamoklo, jen že jsme mohli žitná strniště zaorávat.³⁾ Klizení obilí ostře šlo od ruky, poněvadž velmi málo klidilo se. Žence přespólní málokdo podle obyčeje měl, každý se svou čeledí stačil kliditi.

[631] Jaké byly žně roku 1790.:

Staré přísloví letos jest patrné,
že brzké žně nebývají jadrné.
Po čtyři léta čekali jsme žně hojnější,
dočkali jsme ale všech prvních mizernější.

Ačkoliv února a března měsíce zimní osení hojnou ourodu připovídalo, ale jarní semena jak se zasila, krůpěje deště neviděli jsme celých 18 neděl, — ano hlavně nepršelo od sv. Václava roku minulého až 26. června roku tohoto, v jednom 39 neděl, krom že třikrát v zimě dost malý sníh spadl. Že pak již všechny příčiny tak smutných žní a malé ourody pořádně od jara výš v tomto spisu položené jsou, tuto jen zkrátka napíši, jaké byly žně a výnosnost zrna vyšetého:

Žita větším dílem sekaná, od mrazu a sucha tak zhubená a jalová, dle slámy 2, 3, a 4 mandele po 1 korci, z mandele pak 2 čtvrtce aneb 1 větel zrna. Pozdnější žita lepší klas a zrno měla a na slámu více zrostla, vždy ale nemohouce pro sucho žádné odnože⁴⁾ přidati, řídká byla a těmito po sv. Janu příšlými deštičky dobré a pěkné zrno dostala, že loňské převýšilo. [632] Pšenice všechny sekané, nevymetalé, místem na píd' toliko vysoké, zhusta snětivé a těmito deštičky zrno žluté; výnos mandelů po korci a zrna z mandele rovně tak jako žito. Ječmeny na slámu, na zrno i na tu práci nejnízernější, pro svou⁵⁾ řídkost, maličkost a od větrů sporázení pracné velmi k sekání, hrabání i k vázání.

Pro nerozmoklé hrudy velké po polích všudy
nebylo lze sekati dobře, ani hrabati.

Ač jsme málo klidili, však jsme přece musili
k vůli času mnoho klasů tak na polích nechat.

V černých zemích rozpukliny země byly takové, že do nich krátce utínaný ječmen když padl, více ho nebylo možné dostati ani spatřiti. Ranné ječmeny tak poschly, že zrno zadinu představuje. Pozdní pak po těchto deštičkách nejprv zčervenaly a dobře zrno nalily, potom zbělely a výborně jadrné jsou. Na mandele ječmena a ovsa nejméně sklizeny.

¹⁾ Schönfeld. noviny, 1790, str. 252.: „Dne 22ho července byl pan polní maršálek hrabě z Pellegriny v pevnosti Plesu, v které on všechno prohlídl a tamšího sládka předvolati nechal a se ho tázal, pakli on na dvě leta s ječmenem opatřen jest. by se v příhodě, kdyby pevnost zavřená byla, pro 10.000 mužů denně 30 sudů piva opatřiti mohlo. Poněvadž ale tak veliká zásoba před rukama není, tak se rozkaz udělil, by kameralní panství ostatek co nejrychleji tam odvézt nechali.“ — ²⁾ R: ty když odváděny byly atd. — ³⁾ R: sme mohly žitné strniště zavovat. — ⁴⁾ R: obnoše . . . deštičkami. — ⁵⁾ R: jejich.

Menší hospodářové, zvláště v městech své ječmeny trhati dávali, plativše od jednoho záhona po 7 a po 10 krejcařích, však proto přece 2, 3 mandele po korci jedva dostali. Sýpka¹⁾ ječmena byla větší, protože krátký byl, dle čehož v celém snopě klas. [633] Ovsu, hrachu, vikve ze všeho nejméně sklídilo se. Proso kdo hned dubna měsíce zasil, takové přece s užitkem sklídil, ač málokdo; větším dílem čekavše na vláhu přes celý máj i červen, až okolo Petra Pavla jsme sili, které sice krásně vzešlo.²⁾ Rovně zelí a řepy, též zemská jablka těch časů lidé sázeli, ale nyní vše zas poschlo.

Takových smutných žní zajisté žádný nepamatuje. Ačkoliv v roce 1746 převeliké sucho také bylo, ale přece aspoň sena něco lidé dostali, letos pak nic, což každému obzvláště také k srdci jde, že pro dobytek málo aneb nic píce a potravy má. Toto však přece jest k zřetelnému pozorování: 1. Že dobytek při tak malé a žádné pastvě vždy přece zdravý, čerstvý i hladký pozůstává, ač příjdoucí z pastvy slámu z hnoje bere a hladem řve. 2. Zrno všeho druhu obilné jest v jádru svém dobré. 3. Ovoce až posud dosti na stromích pozůstává, které bez červů pěkně zdravé jest. 4. Ač takové prudké časy dlouho trvají, přece málo aneb nic hnisu, pavučin, motýlů a nových housenek na stromích se nezrodilo, jakož i při lesích a v domích much velkých i malých, blech a jiného hmyzu méně než jindy se vynachází. [634] Lidé, hovada a všecken dobytek není tak od toho jako jindy soužen. 5. Kde jaké lusky v hrachu, ač na mále, vyrostly, v takových ani jedinký červ nebyl k spatření. Zrno hrachové, vikvové atd. velmi krásné jest. Zelí, řepy sázené, olejně řepky seté kde jsou, žádné mušky, brouci a pavouci na nich se neplazí a je nehubí, krom že to pro suchotu růsti nemůže.

Zajisté rok tento na všechny ourody velice šťastný, jadrný a výnosný by byl, kdyby ta tak neobyčejná suchota dlouho byla netrvala, ano jen za celé jaro jediný hojný dešť kdyby byl spadl. Okolo sv. Markety, 13. července, začínáme obyčejně žné, ale letos víc než polovic obilí sklizeno bylo, i pšenice i ovsy mnozí doma měli.

16. července ty přecházející malé deštičky nás opustily a začaly se zimy, studené větry, že v ruce i v nohy záblo. Sekáči ječmeny a pšenice v plátěných kabátích (plandách) sekali. Trvalo to až do 25. července, nato 26. téhož uhodila zas veliká parna a teplé větry, — časy takové, kdo ráno a dopoledne jakkoliv trávnou neb silnou pšenici posekal, odpoledne pro drcení klasů a zrna padání se škodou ji vázal. Při tom často a málokterý den vymíníc veliké větry vždy od západu foukaly, tak že vázání obilí velmi [635] pracné a škodlivé bylo. Těch kratičkých ječmenů a pšenic mnoho na zemi zůstalo a mnoho ještě vítr rozházel a roznesl, tak jako by všechny čtyři živlové proti nám bojovali:

1. Země: Železná učiněna jest, ourody své nám před očima ujala a ústa svá rozpuklinami svými na nás rozdírala, jako by nám lála.³⁾

2. Oheň: Ačkoliv onen hromový stavení nepálil a nehubil (málo zajisté hromových a blýskavých mračen letos bylo), tolikéž náš domácí málokde viděti se dal, ale horkost slunečná s mocností Ladoně (a) spojena jsoucí prudkost svých papršků silně na zem spouštěla a jako ohněm bila, že všecko listí a jakákoliv zelenost neb čerstvost vadnutí a schnouti musila. Slaměné střechy div že se samy nezapalovaly. Dobytek tou hořkostí s otevřenými ústy chodil a smutně vyhlížel.

3. Vítr: Jednak teplý, jednak studený, málokdy mírný vál; jak zrostlinám zemským a stromoví, tak pracujícím lidem překážky činil, střechy, stromy hubil, vlhká místa, řeky a všech zrostlin šťávy⁴⁾ sušil a jiné škody působil.

4. Voda: Ta se před námi dokonce schovala a jako [636] bychom jí ani hodni nebyli, ani s nebe na nás pršet, ani v řekách téci⁵⁾ a nikde

(a) Hladoleta.

¹⁾ R: Seypka. — ²⁾ R: vzešly. — ³⁾ R: laala. — ⁴⁾ R: vaal . . . zrostlyn zofty (šťávy) sušil. — ⁵⁾ R: z nebe . . . tecti.

státí nechtěla; ba i z těch pramenitých studnic málo nám své hojnosti přála, místem i v těch dokonce se ztratila a lidem i dobytku své občerstvování utrhla, dle čehož i o mletí obilí veliká nouze byla.

K tomu všemu ještě blýskající se meč nepřátelův našich, jak těch vzdálených pohanů Turků, tak podlejších sousedů Prusáků, do pošvy se neschovává. Děti naše i manželkám mužové s prvními i druhými se bítí a krev svou vylévati ustavičně se berou a tam smutně jdou, nám doma též ještě větší smutnosti přidávající. Bože, smiluj se nad námi a odvrť od nás metlu rozhněvání svého,¹⁾ pro své neskončené milosrdenství a pro Ježíše Krista, Syna svého milého, který s tebou v jednotě Ducha svatého živ jest a kraluje věčně věkův. Amen.

Mezitím na začátku žní staré žito kdo měl, za 5 zl. 30 kr. a pšenici za 6 zl. 30 i taky za 7 zl. prodati mohl. Okolo půl července nové obilí platilo se: Pšenice za 6 zl., žito za 5 zl. 15 a 30 kr., ječmen pak za 5 zl. 15 kr. a 30, 45 kr. Po sv. Jakubu již dávali za ječmen 6 zl. i taky 6 zl. 15 kr. a to sice ti, již ho k setí potřebovali. Až posud o žních²⁾ roku 1790.

[637] Ve vsi Chotouni pan Jan Pulpán, chrudimského kraje hejtman, celé žně i s svou paní zůstával a přiveza z Prahy sochu kamennou bratra svého, pana Vojtěcha Pulpána, takovou v zahradě gruntu někdy Dvořákovského jemu na díkočin, že po něm tyto grundy zdědil, dne 27. července postavit dal.³⁾

Dne 28. července přihodilo se ve vsi Tatcích na Radimšti: Jedna žena ze vsi Chotouně rozená, nejprv zde v Milčicích sloužící⁴⁾ a za Jiřího Hrona, výminkáře z nr. 14.⁵⁾ vdaná, pak za Červinku do Tatec provdaná,⁶⁾ ta strojíc večeri a nechavši oheň v kuchyni na ohništi, šla na zahradu hrušky trásti. Zatím spadl oharek z ohniště a hned od něho blízko ležící chytila se sláma i jakési tam v síni položené polní sbírání, z čehož oheň děravou podlahou do střechy i dveřmi sinnými⁷⁾ ven vyjda celou chalupu obestřel a z té hned přes cestu přepadl na hospodu, kdež nejprv stodola a tři panská od lidí, a sice kováře a koláře zakoupená bydliště (kvartýry), potom i celá ta hospoda, jižto v Čechách málo rovných se najde, najednou hořela, [638] a že vody dostatek k dostání nebylo, ač se množství lidu s přípravami sběhlo, přece celá strávena byla.

Ta hospoda roku 1650 [?] od tehdejšího držitele Radimě, pana z Bratieru⁸⁾ proto tak valně a nákladně i obšírně vysta-

¹⁾ R: tveho . . . tveho. — ²⁾ R: podsud o žněch. — ³⁾ V R jsou ještě slova: „kteráž má tento nápis“, avšak místo pro ně vynecháno. Ježto socha ta již v Chotouni není, ani není o ní v pamětní knize farní zmínky, ani mezi lidem o ní žádné paměti, nebylo lze vynechané místo doplniti. — ⁴⁾ R: sloužecý . . . strojcey . . . nechavše. — ⁵⁾ R. 1757 držel chalupu čís. (staré) 14. Tomáš Hron a po něm ujal ji Matěj Brtek; bylo k chalupě 14½ korce rolí. (H.) — ⁶⁾ Dle křestních zápisů jejích dítek z prvního manželství jmenovala se křestním jménem Kateřina. Zápisy oddavek jejích (obou) v matrice skramnické se nenašly. O požáru tehdejšího píše kanovník Puchler teprve r. 1791, udává však stejné datum s Vavákem i že oheň zavínala „jakási Červinková“. ⁷⁾ T. j. od síně. (Jungm. Slovník.) R: ohništěte . . . zbírání . . . synneymí . . . bydlýšťlata. — ⁸⁾ R: „z Brachilu.“ I udání času „r. 1650“ jest mylné. V té době byl držitelem statku Radimě Jakub Berchtold svob. pán z Uherčic a z Freidingu, ředitel české komory dvorské. R. 1658 po něm ujal Radim syn

věna byla, že tudy z Lipska a Drážďan od Lovosic mimo Prahu přes Brandýs a Kolín cesta do Vídně a Terstu¹⁾ bývala, a říkali jsme obyčejně „lipská silnice“. Sem množství silných a nejhlavnějších formanů pro volnost marštalí, vody a všech věcí dostatek se táhlo a veliké summy peněz se zde utratily. Když pak onano z Vídně do Prahy dlážděná silnice roku 1750 začala se stavěti a po ní jezdit všem přikázáno bylo, ten tah tady přestal. Mohl bych tu i některé šenkýře s jejich užitky jmenovati, ale pro krátkost jen posledního, jakožto svého²⁾ přítele a vlastního bratrance: Tomáš Vavák,³⁾ ze zdejší milčické krčmy syn Matěje Vaváka, řezníka, kterýž byl otce mého, Jana Vaváka, bratr,⁴⁾ ten též řezník jsa roku 1758 tu hospodu zakoupil a byv tu nejprv, řeknu, slavným a dalece rozhlášeným řezníkem, každoročně za mnoho set zlatých všeho druhu dobytka jak zhandloval, tak rozsekal; i kněží a páni na míli a více okolo od něho maso brali; každý naň laskav byl, každý mu rád dobytek prodával, každý s ním rád handloval a každý rád od něho maso bral; dva tovaryše⁵⁾ a učedníka [639] míval a všudy čest a vážnost velikou měl. Vrtkavé ale štěstí, které všecko má, jen stálost ne, opustilo ho, což jak se stalo, opustil ho každý a on, ač vždy dobrý a pilný hospodář byl, nijakž pomoci⁶⁾ sobě nemohl, a jiný žádný pomoci mu nechtěl, ano taky (jakž výš o správciích dotčeno) jeden nepříznivý Nábal, správce radimský, jménem Josef Peduzzi, z Benešova kominíka Vlacha syn,⁷⁾ že mu v čemsi po vůli býti nechtěl, staré brakyně krávy a ovce, zač

Jakub Filip a 1670 prodal statek svob. pánu Janu z Graeffenburgu a na Merklíně a po jeho smrti 1675 tam byla vdova jeho se 2 syny. R. 1679 jest držitelkou Anna Kateř. hraběnka z Herbersteina, která r. 1685 prodala vše Emerenciáně z Galassu a tato r. 1703 Janu Frant. rytíři z Bratieru, radovi komory české, jenž umřel r. 1712 bezdětek. (H.) (Srovnej jména Graeffenburg i Herberstein výše na str. 135. pozn. 8. při rodu Rot-tově.)

¹⁾ R: vystavená . . . Triestu. — ²⁾ R: užitami . . . meho. — ³⁾ Tomáš Vavák, syn Matěje a Kateřiny, narodil se v Milčicích 8. prosince 1725 a zemřel 19. května 1785 v Tatcích č. 8. Manželka jeho jmenovala se Dorota, (jen to se při křestních zápisech jejich dětí uvádí) a zemřela 17. dubna 1790 ve věku 48 let. V letech 1762—1780 měli 8 dětí: Annu Ludmilu, Kateřinu, Dorotu, Zofii, Jakuba, Alžbětu, Františku a Jana. (Ze skramnických matrik.) — ⁴⁾ Matěj Vavák, syn Jiřího (zakladatele hlavní větve Vavákovské v Milčicích) a Ludmily, narodil se 17. února 1699 (r. 1721 ujal po otci hospodu s masným krámem v Milčicích), zemřel 21. července 1763. Sourozenci jeho byli: František Ambrož, nar. 3. pros. 1697, Jan Antonín (otec našeho spisovatele Pamětí, nar. 1. ledna 1702, a Anna, nar. 2. dubna 1705. (Z matrik skramnických.) — ⁵⁾ R: thovariše. — ⁶⁾ R: pomoci . . . Peducy. — ⁷⁾ Dle matriky děkanství benešovského narodil se Josef Peduzzi 30. ledna 1733. Otec Michal Peduzzi, matka Kateřina Rosina. Kmotrem prvním byl pan Jan Sadilek, purkrabí konopištský. Při děkanském kostele je též fundace, aby byla 16. srpna (na den sv. Rocha) sloužena mše sv. „za Michaela Peduzziho a mistry zednické“ (pro magistris murariis); tedy snad spíše zedníkem byl otec Josefa Peduzziho.

sám chtěl, mu vysadil a vzíti to přinutil, z čehož on sotva polovic peněz stržil, a tak k ostřejší zkáze mu pomohl. Umřel týž Vavák roku 1785 měsíce května,¹⁾ vdovu se čtyřmi dětmi po sobě zanechal, z nich tři dcery a čtvrtý syn Jan byl. Hospoda v příčině dluhů s jedním kusem pole a ostatní pole každé zvlášť na 18 let pronajaly se, a [any byly]²⁾ již dvě dcery vdané, matce s ostatními dvěma nechal se výminek. Ta jsoucí výborná a velmi ochotná kuchařka, sem tam po zámcích na hraběcí i knížecí tabule, po farách na installacích³⁾ a kde co nejvzhllednějšího bylo, zvána byvši, strojila, a tím sebe i ty dvě děti dosti trefně živila; roku pak letošního 1790 v dubnu⁴⁾ taky umřela. Děti Jan Santholtz,⁵⁾ kovář tatecký, jejich švagr, k sobě vzal a nebohé odpolu zavřenou rukou živil. Zboží v cínu⁶⁾ a jiných svrchkách dosti krásné pán správce radimský moha za ně přes 100 zl. těm dětem utržiti, vždy s prodají [640] odkládal a „již tehdy, již tehdy licitací bude“, říkal, až celých 15 neděl proběhlo, a teď vše popelem lehlo.

Tuť jest běh hospodářství i stolu slavného, —
nemyslete, mé děti, že jsem psal cos marného.
Hospodář pilný byl, piva jakživ nepil,
přece své štěstí zbyl, zlý osud vše trefil.

Na začátku srpna již opět všecky občiny a drny, příkopy a meze od velikého sucha se bělely, tak že dobytek žádnou opět pastvu mít nemohl.

Nové ovoce dávali 4 hrušky i taky 3 a taky 2 za 1 krejcar, menších 8 a maličkých 10. Jablek tolikéž. I ty dost špatné všelikého druhu slivky, jichžto jindy na hrnce měřivají, letos na počet se prodávaly, a dávali mandelínek, chrupavek, sladčic, sroněk,⁷⁾ psích ok a tak dále 30 a nejvíc 40 za 1 krejcar.

Obilí mělo cenu okolo Vavřince: Pšenice 7 zl., žito 6 zl. i taky 6 zl. 15 kr., ječmen 5 zl. 30 i 45 kr., místem taky 6 zl.; v našem důchodě za rovnou míru dávali 5 zl. Oves měl 4 zl., místem 3 zl. 30 a 45 kr., sena centnýř 3 zl., mandel slámy 2 zl. 30 kr. Lny a konopě žádné nebyly.

Od té drahoty všecky jiné věci od řemeslníků a na jarmarcích kupované velmi drahé byly.

[641] Když pak těchto let onde i onde v zemi takměř na každém panství rybníky se suší a obilím zasívají, ten náleze obzvláště letos veliký užitek přinesl; nebo na takových osetých rybnících hojně obilí všech druhův se naklidilo; pakli na některém ne hojně, aspoň přece než se na polích více, nebo po 1 strychu místem 8 i 10 mandel pšenice a ječmena, též ova dosti dobrého sklídilo se. Lny, konopě, zelí, řepy, [zemáky]⁸⁾ atd., vše na rybnících zrostlo a užitek přineslo. Na rybníce Domeckém pod Dobřichovem, kdež okolo po krajích pod množstvím korců lidem prodáno, v prostředku pak pro vrchnost necháno,

¹⁾ R 1784 měsíce června. (Viz poznámku 3. na str. 146.) — ²⁾ R: a jsouce již . . . dvaumi. — ³⁾ R: knížetcy . . . inštellacych. — ⁴⁾ R: v březnu. (Viz pozn. 3. na str. 146.) ⁵⁾ Za Jana Santholze, kováře v Tatcích č. 7., vdovce, provdala se Kateřina, dcera Tomáše Vaváka, dne 24. června 1783. (Z matriky skramnické.) — ⁶⁾ R: v cegnu . . . za něj. — ⁷⁾ Sladčice = sladké letní hrušky (u Jungm. jen sladice, sladička). Sronky = kulaté slivky. (Viz u Jungm.) R: psych vok. — ⁸⁾ R: erdteple.

při licitaci pak od lidí — dost bláznově — až 8, 9 i 10 i taky 12 zl. pod korec na jedno sklizení toliko dáváno bylo, přece letos žádný tam škodu neměl, ale každý užitek. Ano i hrách kdo tam sil, dobře lusk-natý a sypný sklídl. Tolikéž na našem panství poděbradském na druhé straně za Labem na několika suchých a zasetých rybnících hojnou ourodu lidé dostali, obzvláště v ječmeně a v ovse, tak že nyní s touto drahotou zištní jsouce, z toho přítomného sucha ne tak se rmoutí jako těši; nebo ovšem kdyby třebaš dva jen silné deště byly přišly, na mnohých rybnících ta ouroda by nebyla.

[642] Dne 10., 12. a 14. srpna mnoho vojska od armády, která proti Prušanům na slezských hranicích stála, zpátkem k Praze marširovalo, a sice třemi cestami, přes Jičín a Mladou¹⁾ Boleslav, přes Bydžov, Nymburk a Lysou a přes Chlumeck, Poděbrady a Mochov. Žádný však posud neví, kam dále od Prahy půjdou.

O pokoji ustavičně se mluví, ale vždy dočkat se ho nemůžeme. Já ačkoliv každotýhodně noviny čtu, však zde přece nic jistého napsati nemohu a nic nepykám, že jsem od jara nic o této s Prušany válce a o tomto vojenském tažení nepsal; nebo co se ve třech neb čtyřech měsících stalo, nyní o málo více řádkami napsati snad bude se moci.

Hlavně po tyto dni přes Sadeckou a okolo Boru k Semčicům převezeno bylo na 200 kusů t. j. děl. Dne 14. srpna regiment zelených dragounů na panství poděbradské přišel, s nimiž i kníže z Hohenlohe²⁾ taky do Poděbrad na noc se přibral. Seno, které z Brandýsa do Hradce vézt se mělo, zůstalo stát; takové dne 15. srpna do Čáslavě tudy přes Milčice vezeno bylo.

Z strany této vojny a tohoto zpátečního tažení nechyblm snad, když napíši tuto rytmu:

Mnoho jest nyní mezi lidmi bloudů (a),
mnoho i z novin dá se dělat soudů.

(a) Mnozí v tom, co mluví a jistí, bloudí.

¹⁾ R: Mladý. — ²⁾ Zelenými dragouny nazývá tu Vavák snad tehdejší dragounský pluk čís. (v celé jízdě) 39., jehož majitelem byl roku 1781—1798 generál Kristián August princ Waldeck (jenž měl při armádě proti Prusku soustředěvaně vykazáno stanoviště v Novém Jičíně; viz Kramer. nov., 1790, str. 123). Před Waldeckem byl majitelem Zweibrücken-Birkenfeld. (Viz Pam. I. 1., str. 80.) Velitelem r. 1781—1798 byl plukovník Fridrich Karel princ Hohenlohe-Ingelfingen. V turecké válce účastnil se pluk obléhání pevností Dubice, Novi i Bělehradu. Vojáci měli tehdy kabát, spodky a knoflíky bílé, výložky tmavozelené. Po několikeré přeměně je to nyní od r. 1873 husarský pluk čís. 15. arcivévody Františka Salvatora. (Wrede III. 1., str. 304.) Anebo — dodatečně zde připisují — je tu spíše míněn „zelenými dragouny“ pluk štábních dragounů, nedlouho trvající, jenž měl opatřovati službu při velitelství, hlavně transporty, stráž, ordonance a j. Proto zde, jak Vavák píše, jednou s vrchním velitelem, knížetem Hohenlohem, jenž se tehdy vracel od armády do Prahy, kamž přijel již dle novin (Kramer., str. 268.) dne 14. srpna před polednem. Dragouni ti měli kabáty zelené (grasgrün), černé výložky a žluté knoflíky. R. 1798 dostali dragouni všech pluků kabáty (místo dosavadních bílých) tmavozelené, r. 1802 opět bílé. (Wrede III. 2., str. 693. a 940.)

[643] Okolo svátku Nanebevzetí Panny Marie listí na stromích již bělelo a schlo jako v listopadu. Vrchnosti pro panský dobytek k stlaní mech z lesů dávaly vozíti; rákos na rybnících žádnému prodati nechtěly, ale na střechy do dvorů a k stlaní takový klidily.

Což pak my budem dělat poddaní lidé,
když se nemůžem vyhnout nižádné bídě?
Pane Bože, náš všemohoucí Pane,
měj nás všecky v své božské ochraně
a když's dopustil na nás tuto suchotu,
neodvracuj od nás svou ¹⁾ nesmírnou dobrotu!

Již bych byl zapomněl na dějiny a proroctví našich odpadlých bratří. Nejprv slyše takové bajky a věda, že oni vždy mnoho jich mají a nimi se těší,²⁾ hlavně šálí, neměl jsem za hodné hromady toho bláznovství na papír postavit. Když ale nyní shledávám, že netoliko od toho neustupují, ale vždy více ještě proroctví přidávají a z nich i mnozí moudřejší a vzhlednější tomu věří, to jistí, tím se těší, protože aby poznáno bylo, jaký duch, pravdivý čili lživý, je nadchnul³⁾ a aby se vědělo, zdaliž stalo a stane-li se to nebo ne, teď některou kapitolu z toho jejich proroctví přednesu.

[644] Předně, co se stalo: Císař Josef nikdy prý neumřel, ale až posud živ jest. On nemoha kněze a pány přemoci a své mínění k dokonalému stavu přivést, vymyslel takovýhle způsob: Maje při svém dvoře jednoho vojáka v tváři, v postavě, v řeči i posuňkách a takž ve všem podobného a vida při začátku své nemoci, že by ho doktoři brzy ze světa svedli, protože tajně smluvil se s tím vojákem, aby na jeho místě nemocným byl, od doktorů léky přijímal, ano i umřel, dav⁴⁾ mu za to několik set dukátů, kteréžto voják svým přátelům rozdal a je zbohatil. Nato císař Josef odjel tajně k pruskému dvoru, voják pak nedlouho nemocným byl, nýbrž maje brzy od doktorů jedu v lékařství dodáno, umřel a dle císařského způsobu pohřben byl. Žádný zajisté ten handl poznati prý nemohl a nepoznal, Bůh prý to tak míti chtěl.

II. Co se státi má: Nyní císař Josef jsa v Berlíně u pruského dvora, s králem pruským se smluvil a tak spolu tuto vojnu začali a proti Leopoldovi se postavili, [645] aby jak jeho tak taky všecky pány stavy přemohli a je zahubili, obzvláště kněžstvo. Potom katolickou víru docela z Čech, Moravy a Rakous že on Josef vyplemení a samé Švýcary (helvety) a lutriány že rozmnoží a upevní, všecky kláštery rozhází, faráře katolické vyžene a místo nich pastory usadí; všecky stavy a vrchnosti zhubí, zámky rozmetá a jediné v celé zemi královské panství způsobí; roboty a všeliké jiné daně zahladí, jedinkou malou jakousi daň že nechá (někteří praví, že žádnou) a takovou všemu lidu milou a svatou svobodu že vzdělá a ustanoví. Tuf

¹⁾ R: tvou. — ²⁾ R: s nimi. — ³⁾ R: nadchnul. — ⁴⁾ R: dadouc. . . pruzskemu.

prý nebude více žádných pánů a poručníků, žádných sužitelů, žádných ouřadů a vrchností, ale každý, co sklídí, sám užije a každý těšiti se bude svobodou Krista Ježíše. Kdo by pak víry katolické se spustiti a švýcarskou přijíti nechtěl, ten každý ze země jíti musí. Ale však prý málo jich ze země půjde, leda někteří kněží. Budou prý lidé lépe osvíceni a poznavše to kněžské mámení, na překot prý budou přijímat víru švýcarskou t. j. helvetskou.

NB. Tak se mluvilo, [646] dokud vojsko při hranicích stálo. Mnozí vzhlednější a i moudřejší lidé, ano i někteří sprostější katolíci věřili tomu a „císař živ jest, císař živ jest“ prohlašovali.

Když pak se hlas rozlehl, že s pruským králem pokoj učiněn, páni stavové čeští že sněm v Praze drží, item pro korunu do Vídně že pojedou a král Leopold na království české že korunován bude, tuť s tou proměnou taky proměnilo se proroctví, a začali zas housti takto:

1. Koruna, pro kterou páni stavové do Vídně pojedou, není prý pravá česká královská, ale svatováclavská; korunu českou prý má francký král.

2. Do Prahy sedm¹⁾ (hned) králů se sjede a tu voliti budou jednoho, o němž nyní žádný neví. Pruský král když přijede, že [s] sebou přiveze tajně toho, kterýž králem býti má. NB. Jiní budou, že Francouz takového přiveze, spolu i korunu pravou českou, kterou již prý kolik set let za sebou má.

[647] 3. Každý bude myslit, že Leopold králem bude, ale stane se jináč: Když mu budou chtít stavět korunu na hlavu, rychle se tu najde jiný, jenž sedne, nato jeho zástupcové tu přistojící králové, obzvláště pruský a švédský, též francouzský, vytáhnou meče a tu ukáží²⁾ na toho těm, již korunu držeti budou, a hned ho korunovat musejí a ten králem bude. Potom se teprva rozhlásí, kdo jest a z jakého rodu; někteří praví, že to bude Josef, kterého s sebou pruský král do Prahy přiveze, jiní, že ne, ale Francouz že takového dosadí.

Ale dříve prý tohle ještě se stane: Za Strahovskou bránou na Bílé hoře jest prý kostel troje dveře mající; tam sjedou se veliká vojska a tři králové vejdou každý jinými dveřmi do toho kostela a jejich gardy vně státi zůstanou. Tam budou se ti králové raditi a půjdou-li ven všickni tři spolu jedněmi dveřmi, dobře bude; hned sednou na koně a pojedou do Prahy do jednoho kostela, kdež koruna od dávna u stropu visí, oni vjedou pod tu korunu tak na koních a který [648] má králem býti, tomuť se Božím řízením ta koruna sama od sebe na hlavu spustí a krále okáže a ten potom že bude českou korunou korunován.

¹⁾ R: sedum . . . Francos. — ²⁾ R: švejdscky . . . francoský . . . ukazavše.

Ale jestli prý půjdou ti králové každý z toho kostela jinými dveřmi, toť bude zle; nebo hned vsedavše na koně každý k svému vojsku se obrátí, naň vzkřikne a hned ukrutně se bítí budou. Jeden pak z nich zvítězí a na svědectví, že králem býti má, přece do toho kostela vjede, ta koruna se naň spustí a tu každý pozná, že on králem býti má.

NB. Ale opět nejsou v tom svorní, nebo někteří praví, že to bude císař Josef, jenž jest posavad živ; jiní, že od Francouze přivezen bude a že bude ze starého českého královského rodu; jiní, že to bude Švéda¹⁾ a ten že všecky přemůže a že bude nejprv všelikých rovnání rychtářem a to že jest český rychtář a ten na to nejvíc půjde, aby co nejdřív vlára katolická z Čech a Moravy vyhlazena byla.

Milý čtenáři, takových žvaní
mnoho nechávám, nemám čas k psaní,
aniž uznávám za hodné býti
s tou daremností chvilku zmařiti.
Sudť jak chceš řeči těchto proroků,
máť se to státi tohoto roku

1790tého. Už prý je tu ten čas.

[649] Nyní smutnou a napořád všem obyvatelům císařských zemí nemilou novinu napíše, totiž že onen slavný a v celé Evropě rozhlášený hrdina a vůdce vojenský, jenerál Laudon na věčnost odešel. On byl tohoto 1790. roku od Jeho Milosti krále Leopolda nad vojskem proti Prušanům v Čechách, Moravě a v Halicii (a) stojícím nejvyšším vůdcem ustanoven, ku kterémuž vojsku dne [18. června]²⁾ z Vídně do Moravy nejprv odejel a tam dne 14. července v městečku Novém Jičíně³⁾ umřel, maje věku svého 75 let. Odtud tělo jeho dne 17. července do Rakous na jeho statek Hadersdorf přivezeno a tu u večer v hrobce, kterou sobě sám byl přihotovil, u přítomnosti velikého množství lidu pohřbeno.⁴⁾ Slavné heroické⁵⁾ skutky, kterých v válkách působil, tištěný český i německý život jeho vypravuje.⁶⁾ Všelikých nápisů a veršů od učených lidí k jeho cti učiněných v rozličných jazycích zhusta se vidět dáva.

Na jeho místě král Leopold té armádě starého, někdy bý-

(a) Halicia slove ten díl Polska k Rakousům připojen[ý].

¹⁾ R: Švejda. — ²⁾ Vynechané datum doplněno ze Schönfeld. novin, 1790, str. 204. (Kramer. nov., str. 211.) — ³⁾ R: v městečku Děčíně.

⁴⁾ Kramer. nov., str. 247. Schönfeldské pak noviny na str. 248. píší: „Laudon roku 1788 v Hadersdorfu zemřelému učenému učiteli Gellertovi hrob učiniti nechal, vedle kterého svůj sobě ustanovil. Jeho hrobový nápis, který sám sobě učinil, jest: Mortis memoria est optima philosophia. (Upamatování na smrt jest největší mudrcství.)“ — ⁵⁾ R: heroitske. — ⁶⁾ V „závěsku“ ke Kramer nov. čís. 31. doporučuje se „Věmec pocty na věčnou památku zemřelému Gedeonovi svobodnému pánu z Laudonu, . . . sebraný od jeho ctitele A-l-ra“.

valého vůdce a maršálka, hraběte Lascy ustanovil a hned 24. července jeho pakáže z Vídně do Moravy táhly.

[650] Netoliko vojáci, ale všichni obyvatelové spojených královských zemí nad smrtí toho vítězného a šťastného vůdce, Gedeona Laudona, truchlili a jej litovali.

Při konci srpna a na začátku září obilí platilo se: Pšenice 7 zl. 15 kr., žito 6 zl. 15 kr., ječmen 6 zl., místem 6 zl. 15 kr., oves 3 zl., hrách, čočka 8 zl. i 9 zl.

Dne 8. září bylo nám milé,
když vzácný host se k nám zahodil:
Na den Narození Panny Marie
deštíček se nám narodil.

Ten přišel okolo 10. hodiny před polednem téměř beze vší přípravy i bez bouřky a byl tak hojný, že v našem vúkolí takového deště jak roku 1789 před sv. Václavem jsme neviděli. Nato 11. téhož, v sobotu, opět hojný déšť takměř celou zem českou skropil po kteréžto vláze travička, jež v jaře růsti měla, na občinách teprva nyní růsti začínala, jakož i všeliké byliny, mezi jinými sedmikrásu svou spanilostí brzo drny oděla¹⁾ a jejich zelenost bíle i červeně pokropila, že moudré lidské srdce od radostných slzí zdržeti se nemohlo. Tuť dobytek lépe se napásaje veselější byl, stromové i všecky zrostliny okřály a my jsme mohli dobře pole orati.

[651] Mezitím v těchto dnech vojsko, kteréž proti Prušanům v Polsku, Moravě a v Čechách okolo slezských hranic stálo, vždy ještě přes Prahu do Nizozemska²⁾ marširovalo.

Pruský král Vilím v tomto běhu starého krále Fridricha chytrou školu okázal, když nepřeje nám štěstí nad Turkem, abychom nad ním déle vítěziti a snad do Konštantinopole dostatí se nemohli, toto založil: Uherské i nizozemské stavy proti domu rakouskému pohnul, dav jim návěští, oč žádati a co nepřijímati mají, — odkudž v Uhřích ono vymazání numer, zrušení a spálení steuerregulirůnku³⁾ (poplatního ustanovení) a vyměřování země, přivezení z Vídně koruny a vyhnání z Uher všech zemoměřičů i jiné staré stavovské osvobození a svých starých práv dosažení stalo se. V Nizozemí⁴⁾ pak divné lidu roz dvojení, plundrování, rabování, pálení i krve prolití, když tam někteří jak duchovní, tak světští stavové a s nimi města nedali své kláštery rušiti, kostelní věci, zlato a stříbro odvážeti a jiné nábytky (tak jako zde) prodávati a všeliké jiné císařské nařízení nechťeli tam přijímati a tak rakouský monarchický řád chtěl docela s sebe svrci.

[652] Sám pak vojsko do Slezska okolo hranic stavěl, s veřejným pak prohlášením vojny prodlíval, až vzdálená vojska a regrutírování dohromady svede. Poláky zas proti Rusům zbouřil, dav jim naději, že jim od ruského i rakouského panování pomůže, sám svůj díl, jež⁵⁾ drží, vrátí, když mu jen za to Gdansko a Toruň, ty dva mořské přístavy, dadí a pustí.

¹⁾ R: odíla. — ²⁾ R: Niderlandu. — ³⁾ R: abychme . . . niedrlannské . . . staiserregulirůnku. — ⁴⁾ R: Niderlandu . . . monarchitsky řed. . . z sebe. — ⁵⁾ R: jenž . . . Gdansko a Thornu.

Taková jeho jednání když ještě dobře ozřetelněna nebyla, císař Josef umřel, po čemž pruský král i Turek více chuti nabýli. Naši vzavše mnoho vojska z Turek, musili je¹⁾ proti Prušanům stavěti, aby nám do země nevtrhli.

Mezitím dne 12. března, slavný a starý jeden vojanský vůdce aneb feldmaršál, hrabě Ondřej Hadik, kterýž hned Karlovi VI., Marii Teresii a Josefovi ve vojnách věrně sloužil a této turecké válce velmi potřebný byl, v 79 letech věku svého umřel a v městě Futoku v své hraběcí kryptě pohřben.²⁾ Byl dle rodu jeden z nej přednějších stavů uherských. NB. Tento pán v čas vojny pruské roku 1757 dne 16. června v oně u Milčic s Prušany šarvátky tři regimenty husarů komandoval³⁾ a před mým statkem čís 16. na koni stál. Když pak pro množství pruské pěchoty [653] a několik děl jim vydržeti a je zajmouti nemohl, zpátkem přes Radim a Plaňany k Chocemicům⁴⁾ k velké armádě naší couvl, po čemž Prušané chléb a obrok, kterýž z Nymburka ke Kouřimu do své tam stojící armády na 400 vozích vezli, skrz naši ves Milčice když projeli, ji potom ze všech stran zapálili, nejdřív však nelítostivě vyrabovali; kde co bylo od obilí, mouky, nářadí, šatstva, dobytka, všecko vzali. Potom oheň žádnému hasiti aneb z domu co vynešti nedali, lid tloukli a prali a ti, již k tomu řízení byli, když celá ves padla, teprv odtud odjeli. Ten oheň byl nejrychlejší jejich posel u armády o pomoc žádající. Jakož pak celá armáda pruská u Kouřima se pohnula a polovic takměř vojska se oddělilo a k Třebouli pro zachování tohoto tak silného forotu naproti marširovalo; vidíc pak, že již na svobodě jest, obrátivši⁵⁾ se zas do svého tábora lehlo. Nato potom dne 18. června, v sobotu, u Křečhoře nad Chocemici ona vítězná nad Prušany bitva stala se, o čemž obšírněji hned toho roku jsem psal, ač mladý a šestnáctiletý toliko jsem byl.

Nyní k předešlému běhu letošního se zas vrátím. [654] Když vojsko naše okolo slezských hranic již se stavělo, náš hrdina Laudon, byv k němu za vůdce jmenován, chtěl hned pádem do Slezska vtrhnouti a prve než se Prušáci zberou, Kladsko,⁶⁾ Vratislav a Svidnici vzíti, ale náš dobrý král Leopold, mysle raději přátelsky se smluviti nežli lid hubiti, toho učiniti nechtěl. V tom dvorové rakouský, ruský, pruský a polský do města Reichenbachu v Slezsku posly vyslali, kdež o pokoj jednáno bylo, a tu se okázalo, k čemu pruský král směřuje a jaký jest Turkův přítel; neb to, co v Bukarestu, kde smlouva s Turkem se činí, Turek od našeho dvora žádá, toť zde pruský taky míti, nad to Poláky v prvnější jednotu uvéstí chce a hlavně: nic jiného nežli nepřítel a závist ruskému

¹⁾ R: vezmauc . . . ho . . . do zemi. — ²⁾ Kramer. nov., str. 99. — ³⁾ R: komendyroval . . . caufl. — ⁴⁾ T. j. Chocenice. — ⁵⁾ R: viděvše . . . obrátě. — ⁶⁾ R: Gladsko . . . Rajchenbachu.

a našemu dvoru, že s milostí Boží tak trefně nad Turkem vítězí, ruský dvůr že své panství rozšiřuje, jednu krajinu po druhé Turkům bera, náš pak že dávno již v turecké moci zůstávající země šťastně dobývá a sobě podmaňuje.

Zatím přece v tom Reichenbachu učiněno jest jakž tak příměří, k čemuž pruského snad pohnulo ono slavné vítězství, které Rusové nad Švédy ¹⁾ na moři obdrželi a je potloukli; ²⁾ nebo Turek spolu s pruským taky Švédu proti Rusům napalil, [655], ale Švéda, chtě Rusy krotiti, sám škrocen byl a po své znamenité porážce pokoj s nimi učinil. Články (artikule) toho příměří nejsou mně povědomé, ³⁾ nicméně již na tom bylo a veřejně vyšlo, že náš král Leopold všecky Turkům vzaté země, města a pevnosti vrátiti míní a chce, nad to ještě Turek za škody a outraty (poněvadž on prý vojnu nezačal) 50 millionů piastrů ⁴⁾ nahrazeno míti chtěl. ⁵⁾ My jen toliko abychom po Dunaji svobodnou plavbu na Černé moře měli, pevnost pak Bělehrad aby dříve, než ho Turci dosáhnou, rozbořena a v nic uvedena byla, aby nikdy víc žádné straně za obranu býti nemohla.

To než k potvrzení přišlo, stavové uherští prohlásili se, že oni sami s Turkem další vojnu povedou, jen aby se mu zas ty země, při jejichžto dobývání již tolik tisíc lidu zhynulo, zpátkem nevracely.

¹⁾ *K* i dále: Švejda. — ²⁾ Ve Finském zálivu dobyli Rusové, ve dnech 3. až 5. července skvělého vítězství. Týden však na to opět Švédům za vedení samého krále (Gustava III.) podařilo se zvítěziti, ale ježto byli již válkou vysílení a ruské loďstvo, daleko četnější, strojilo se hned zase k nové bitvě, přistoupili Švédové k uzavření míru dne 14. srpna, jímž byla rusko-švédská válka od r. 1788 se vlekoucí skončena. —

³⁾ Dohoda v Reichenbachu ujednána byla 27. července a potvrzena 5. srpna. Pruský král Fridrich Vilém II., žárlivý na úspěchy Rakouska a Ruska, pod záminkou přátelství k Turecku a Polsku a udržení politické rovnováhy evropské chtěl se sám domoci rozšíření své říše o pobaltické území s městy Gdanskem a Toruní na útraty království polského (jemuž tato města náležela) a Rakouska (jež mělo za to postoupiti Polsku v náhradu Halič, získanou r. 1772 při prvním rozdělení Polska). Proto Leopold II., aby Prusku sobeckou jeho záminku odňal, ustoupil od svého původního plánu, dožadovati se na Turecku z dobytého území části Srbska a Malé Valachie (jež již jedenkrát, r. 1718 mírem v Požarevci po vítězstvích slavného prince Eugena Savojského k Rakousku byla přivtělena, o níž však za nedlouho, r. 1739, po nešťastné nové válce s Turky Rakousko přišlo), — a zároveň za součinnosti delegátů Polska, Ruska, Anglie a Hollandska přistoupil na tyto články dohody v Reichenbachu, že 1. vrátí dobyté země Turkům, jak je měli před válkou a s Tureckem o podmínkách míru se dohodne, a 2. že potrvá-li válka Ruska s Tureckem dále, zůstane Rakousko neutrální a nebude Ruska podporovati. (Polit. Journal, 1790, str. 872. a další.) S Tureckem uzavřeno příměří dne 19. září 1790 na 9 měsíců v Bukurešti, dle něhož mají obě strany podržeti, co právě mají, až do konečného ujednání mírového, při němž sprostředkovateli budou Prusko, Anglie a Holandsko, a za jehož místo zvolen Svišťov na Dunaji v Bulharsku. S Ruskem mělo si vyjednávat Turecko přímo. — ⁴⁾ *R* omylem přidává: (tolarů). — ⁵⁾ Kramer. nov., str. 312. (*R*: abychme.)

Nato vojsko naše od slezských hranic, když již svého tatika Laudona taky ztratilo a Lascy za tátu dostati mělo, pod správou knížete z Hohenlohe dílem do Nizozemska¹⁾ a dílem do Uher zas marširovalo.

[656] V tom veliký vezír turecký, učiniv s knížetem Koburkem na 20 dní příměří, takové nezdržel, ale dříve než ty dni vyšly, u Pr[j]edoru v Bosni na naše stráž udeřil a je couvati²⁾ přinutil. Přitáhl ale jenerál Špork s větším vojskem a Turky nejen zpátkem zahnal, potlouk[li], ale i jejich tábor (ležení) obdržel, skrze což onomu svolení konec učiněn a další válka s Turkem v svém předešlém běhu zůstává. V Bělehradu od boření pevnosti také přestáno, neb již začalo se tam bořiti.³⁾

Dříve než vojsko naše do Nizozemska⁴⁾ přišlo, tamní stavové začali se našemu králi pokoriti i obecní lid k tomu napomenuli, ale on ještě od bouřky přestati nechce.⁵⁾

To když se tak tohoto 1790. roku dalo, král sicilský, jináč neapolitánský, umíniv sobě západní díl Evropy spatřiti, i se svou královnou a dětmi nejprv do Vídně svou cestu založil a dne 27. srpna u Fiumy⁶⁾ z moře na zem vystoupil, kdež⁷⁾ již náš král i s královnou tam jej očekávající ho přivítali a slavně dne 15. září do Vídně uvedli, kdež přátelským během se veselivše (a), [657] novinu veselou brzy obdrželi, když v říšském městě Frankfurtu nad řekou Mohanem⁸⁾ shromáždění říšsko-císařští volenci jednomyslně Leopolda, dědičného krále našeho jakožto volence českého za císaře vyvolili a k přijetí koruny císařské laskavě ho pozvali. Mnozí řekli, že Leopold, král náš, nehrubě dychtil po císařství, že by raději bez něho na svých dědičných zemích byl přestal, ale poněvadž dle zlaté bulle Karla IV. císař musí býti předně náboženství katolického, za druhé jeden z volenců světských a oud říše, za třetí mocný a k obhajování říše statečný pán, což všecko nejvíc při našem králi Leopoldovi se shledává a již takměř domu rakouskému císařství více než 300 let jako dědičné jest (a já přidám, že rovněž nebe přední hlas v tom má), protož dne 23. září on král Leopold spolu s královnou a syny Karlem a Leopoldem, pak 24. téhož zase král sicilský s svou královnou a arciknížaty našimi Františkem a Ferdinandem z Vídně do Frankfurtu vyjeli. Spolba slavného komonstva byla taková, že všech vozů po 6 koních (něco málo po čtyrech) 57 bylo, samých tažných koní 300 se počítalo.⁹⁾

[658] Mezitím k radostnějšímu běhu toho korunování nebe

(a) Týž král sicilský, Ferdinand IV., má manželku Marii Karolinu Leopolda, našeho krále, sestru.

¹⁾ R: Nyderlandu. — ²⁾ R: coufati. — ³⁾ Kramer. nov., str. 314 a 315. — ⁴⁾ R: Nyderlandu. — ⁵⁾ Kramer. nov., str. 317. — ⁶⁾ T. j. Rjeka Kramer. nov., str. 303. — ⁷⁾ R: vystoupiv, již náš. — ⁸⁾ R: řížskem. Maynem . . . řížsko — ⁹⁾ Kramer. nov., str. 319.

svých milostí ještě přidalo, když nejvyšší vezír turecký s naším nejvyšším vůdcem, knížetem z Koburku, příměří ode dne 19. září roku toho 1790 až do dne 1. máje roku 1791 v Bukarestu zavřeli a ode všeho boje ihned přestáno jest.¹⁾ To příměří má trvati celých devět měsíců. K tomu dvůr ruský začíná Poláky k své straně přitáhnouti, čehož oni vděčněji než od pruského dvora přijmou, jedno že dvůr ruský daleko mocnější jest nežli dvůr pruský, za druhé se Švédy a Dány²⁾ že pokoj učinil, Turky pak vždy pořád tresce a hubí; náš pak dvůr kdyby urazili, že by od něho rovně i nyní i někdy velikou nelibku i újmu trpěti mohli.³⁾

A tak v těchto dnech po velikém letním strachu, kterýž nelitostivý Ladoň jak doma tak ve všem vůkolí působil, dočkali jsme z daru a milosti Boží chutné obveselení a zaraženým vnitřností našim oddechnutí,

krom že z té neourody
rány velké chudoby
na nás valně padají,
všude se rozléhají.

[659] Dne 27. září saský princ Antonín se svou paní manželkou Marií Teresí, Leopolda, krále našeho, dcerou, s níž ve Vídni drahně času byl, do Prahy přijel, kdež od našeho nejvyššího českého kněze a starého tatíka, arcibiskupa Antonína, v jeho bydlišti⁴⁾ slavně byvše ctěni, dne 29. téhož odtud do Drážďan odjeli.⁵⁾

Abychom všichni věrní vasalové pána našeho z jeho na císařství korunování taky nějakou radost měli, tohoto měsíce věděti nám dal, že onu již po dvě léta placenou váleční daň na budoucí militární 1791. rok takovou zcela odpouští a na nás jí víc nežádá.⁶⁾ „Budiž pokoj, Pane, v mocnosti tvé a hojnost v věžích tvých.“⁷⁾

Okolo slavnosti prvního krále našeho, svatého milého Václava, sucho zase se zjevovalo, drny a obce, jež se pěkně zazelenaly, zase bělely i ozimní osení zřídka vycházelo. Ovoce všelikého ač dosti hojně bylo, však pro tu neourodu přece dost draze se prodávalo: Švestek nejvýš 40 za 1 krejcar aneb 45, jablek [660] 4 neb 5 za 1 kr., hrušek tolikéž, ano i těch zemských jablek⁸⁾ dosti drobných za 2 zl. 1 korec, místem i přes 2 zl. se prodávalo.

Dubového ovoce neb žaludů až k podivu veliké množství letos jest. Páni za ně v lesích až na tisíce od honáků a příležitých vesnic natržili. Do těch vesnic zas odjinud sviňský dobytek do pastvy braši a berouc[e] z velkého kusu 3 zl., z prostředního 2 zl. a z malého 1 zl. 30 kr., mnoho peněz dostali, z nichž svou povinnost do zámku odvedše,⁹⁾ s dobrým a zisťným ostatkem se potěšili. Mimo to ještě množství korců

¹⁾ Kramer. nov., str. 322., 340. — ²⁾ R: Pražský . . . Švejdy a Dene-marky. — ³⁾ Ohlas úvodních článků v Kramer. nov. ze října. — ⁴⁾ R: bydlištěti. — ⁵⁾ Kramer. nov., str. 320. — ⁶⁾ Dvor. dekret z 10. září 1790. Viz Kramer. nov., str. 311. (R: Abychme . . . scella.) — ⁷⁾ Žalm 121, v. 7. — ⁸⁾ R: jablek, erdeply, dosti. — ⁹⁾ odvedše . . . zýštným.

žaludů nasbíravše, takové po 1½ zl., též po 1 zl. 45 kr. i taky po 2 zl. prodávali. Mnoho chudých lidí tím taky se obživilo. Mnozí staří lidé praví, že za svého živa jen jednou kdysi, asi prý před 50 lety, takové množství žaludů viděli. Dost divu, že takové převeliké sucho je nezhubilo, ano při krajích lesa, kde slunce do stromů celý den bilo, takové nejvíc žaludů měly. Při tom

vína dost i taky chmele
bylo, málo však oleje.

[661] Obilí se v těchto dnech platilo: pšenice 7 zl. 15 kr., žito 6 zl., taky 6, 9 i 12 kr., ječmen 6 zl., oves 2 zl. 30 a 45 kr. i taky 3 zl., hrách 10 i taky 12 zl., čočka tolikéž, sena 1 centnýř 2 zl. 30 kr., slámy 1 mandel 2 zl.

Ze všech věcí nejlaciněji dobytek a maso se prodávalo, neb gruntovníci viděvše, že na zimu málo píce mají, dobytek zhusta prodávali, zvláště ovčí, tak že ovce po 1 zl. 30 kr. 1 kus třebas 2, 3 libry i více loje mající se prodával, dle čehož 1 libra skopového masa za 4 kr., místem za ½ čtvrtá i taky od židů za 1 groš se kupovala. Kůže ovčí za 20 a nejvýš za 24 kr. byla; hovězí maso za 5 kr., vepřové za 6 kr.

Stará Boleslav a zámek brandýský.

Ze všeho nejdražší zelí a řepa byla, nebo za 2 zl. sotva 1 vědro zelí stlouci mohl. Řepa velmi maličká byla a přece tak drahá, že jí za 1 zl. ženská v svém klíně snadno unesla a zcela mnozí, kolik zlatých za řepu dali, tolik jí měli klínů aneb tolik kop. Mnozí lidé pro drahotu bez toho obého zůstali. Kdo přece jaké podobné zelí a řepu měl, velmi mnoho peněz za to natržil. Podle té ve věcech živnostních drahoty taky všechny jiné k šatstvu¹⁾ náležité věci velmi drahé byly.

[662] Dne 30. září v městě Frankfurtu společným hlasem všech volenců Jeho Milost náš král Leopold toho jména Druhý, Josefa II. bratr, vyvolen jest na císařství. Dne 4. října on král Leopold spolu s králem sicilánským Ferdinandem a s arciknížaty atd. do Frankfurtu přijeli.²⁾ Nato dne 9. října, jenž byla sobota před nedělí 20. sv. Duchu, Leopolda, krále našeho, slavné korunování na císařství římské vykonáno bylo.³⁾

Radostný a velmi povděčný hlas v Čechách se rozešel,

¹⁾ R: šactvu. — ²⁾ Kramer. nov., str. 335. — ³⁾ Schönfeld. nov., str. 345.

že po korunování císař Leopold spolu s králem sicilským a s celým dvorem do Prahy přijede a již i k tomu den 18. října jmenován byl, ano také rychlý posel z Neapole, za svým králem poslaný a ve Vídni tak zpravený, dne 19.¹⁾ října do Prahy přijel mněje,²⁾ že tu krále svého napadne. Protož všeliké přípravy od pánů stavův českých a měst pražských k přivítání tak slavných hostů s velikými náklady se dělaly, že to mnoho množství tisíc stálo.³⁾ Samé lampy na jediném hraběcím Šternberkovském domě přes 1000 zl. stály⁴⁾ a co jiného více.

Kníže Karel z Aueršperku⁵⁾ mnil ty nejjasnější hosti v zámku svém Žleblích, když z Prahy do Vídně [663] pojedou, jak noclehem a jídlem, tak také i velmi zřetelnou a nákladnou honbou zvěře poctiti, až ho to skvostné chystání přes 100.000 zl. stálo.⁶⁾ Tak mám od hraběte Kraut [?], rytmistra od těžkých toškánských jezdců, kterýž jeda tam ze Staré Boleslavě⁷⁾ pro svůj regiment plán dělat i zpátkem se vrací, u mne foršpon (přípřež) bral a že mu všecko sám kníže Aueršperk okázal a všudy ho prováděl i tu sumu svých nákladů sám vyřknul, mně jistil. Oba regimenty týchž těžkých jezdců (karabiníků), Albert a Toscana⁸⁾ již tam marširovali, když parádu (krásu) dělat měly. Neméně v Českém Brodě, Kolíně, Čáslavi, v těch na cestě stojících městech, jak vojáci tak měšťané krásou a zvučností se zachystávali.

Tolikéž i kníže Alois z Liechtenšteina na své tu po sobě šestero ležících panství vzkázal,⁹⁾ aby ta radimská bažantnice („v Babinách“ slove a nejbliž od Milčic leží) na ten nejlepší způsob spravena a ze všech panství ptactvem nanošeným zásobena byla, kamžto on byl v oumyslu od z Prahy jedoucí císařo-královské spolby v Českém Brodě ty mladé prince s králem sicilským pozvati a sem na honbu přivesti a pak odtud do Žlebů za císařem jeti. [664] Že pak ta bažantnice skrze pořád zběhlých [5 let¹⁰⁾] trvajících sucho znamenitě vyschla, že v ní více prázdnoti nežli zarostlosti bylo, protož háj za Chválovičkami, Doubek řečený, všecken i kde jaké vazy, topoly a co jiného na Radimště větrového bylo, osekali a ty prázdny placy vysazovali, hustinu tvoříce. Tolikéž bažanty a koroptve na všech panstvích, totiž černokosteleckém, ouřeňovském, škvoreckém, kounickém a ratajském, chytali a sem

1) R: 19. (Kramer. nov., str. 344.) — 2) R: Neapoly . . . spravený . . . mnějic — 3) Schönfeld. nov., str. 341. — 4) R: staalo . . . koštovaly. — 5) Majitelem žlebského panství byl tehdy kníže Josef Adam Auersperg (zemřel r. 1795), jenž (vlastně jeho manželka, roz. Marie Kateř. hraběnka Schönfeldová) panství to spolu s nasavrckým a s Tupadly r. 1773 zdědil. Po něm přešly statky ty v majetek jeho synovce, knížete Karla, posléze podmaršálka, jenž zemřel r. 1822. (V Kramer. nov., str. 384. zpráva, že neapolský král do Žleb na hon přijede.) — 6) R: koštovalo. — 7) R: jedouc . . . Stareho Boleslavi. — 8) R: karabiniru . . . Toškáni. — 9) R: skázal. — 10) Slova v [] nečitelná.

něsti měli. Nad to ještě taky mnoho ptactva do Valčic (Feldšperku) v Dolních Rakousích¹⁾ odtud posláno bylo, kamžto ze Žleb ti²⁾ nejjasnější hosti přijeti a také honbu držeti měli.

To když tak všudy s obzvláštní dychtivostí a chutí zapopatřováno bylo, dne 18. a 19. října nenadálýtě hlas přišel, že již ony nejjasnější dvory do Prahy více neprijedou a že již v příčině nemoci sicilského krále zrovna do Vidně jedou, kamž také dne 22. října šťastně přijely, a tak nám zde v Čechách ta radostná naděje bez jistoty sama zůstala.³⁾

Běh a řád císařského korunování s jeho okolostojícnostmi mohl bych vám, mé děti, taky zde napsati, ale nemám času; nebuďte lenivi a vyhledejte si to v jinších knihách.⁴⁾

[665] Dne 31. října, v neděli, v hlavním kostele pražském držáno bylo Te Deum laudamus s obzvláštní zřetelností a střelbou, že král náš Leopold korunu císařství dosáhl.⁵⁾ V tuž neděli též po celém biskupství litoměřickém a v pondělí, na den Všech svatých, po celém arcibiskupství pražském, nato v příští neděli, 7. listopadu, po celém biskupství králohradeckém všudy v městech s střelbou a vojenskou parádou (krásou) slavně též odzpíváno bylo.

Na začátku listopadu hojná vlaha zase spadla, až i vody na potoky přibýlo, že se mohlo lépe mletí, ale vždy přece přes 10 coulů namoknuto nebylo, místem sotva 8 a 6 coulů. Při tom cena v obilí o něco se zmenšila: Pšenice pěkná 7 zl., žito 5 zl. 45 kr. a 48 kr. i 50 kr., ječmen 5 zl. 30 a 40 kr., oves 2 zl. 30 a 36 kr., hrách s čočkou 10 zl., proso 8 zl., víkev 10 zl., brambory⁶⁾ 2 zl. 15 kr., žaludy 1 zl. 40 a 45 kr. Suché ovoce, zahradní byliny, křen, petržel atd., všecko drahé, ano mnohem dražší než v roce 1771 a 1772, protože těch let skrz mokré časy dost toho bylo.

[666] V těchto dnech velebný a vysoce důstojný v Kristu otec, pan [Matěj Arkadius]⁷⁾ Svoboda, farář poříčanský třetí, od kapitoly hlavního kostela pražského za spolukanovníka zvolen a přijat, ale pro nemoc svou nemohl hned tam se odebrati. NB. Potom jedá tam odpíral se a oni ho nechali.

V Poříčanech od starodávna farní kostel pod titulem Narození Panny Marie skrze válku žižkovskou roku 1421 faráře zbaven byl. Roku 1624 byl přidán k řízení faráři škramnickému a tak až do naší paměti, do roku 1751 zůstal. Roku 1750 kněžna Savojská, vdova, rozená Liechtenšteinka⁸⁾ paní na Černém Kostelci, davši ten starý kostel docela zbořiti, z gruntu nový tento vystavěla; spolu i faru obnovivši faráře tam dosadila, kterýž byl r. 1751 uveden první pan František Sales. Budil, prv kaplan škramnický, rodič z Říčan, umřel tam dne 25.⁹⁾ června r. 1772,

¹⁾ (R: v Moravě). Valčice (Feldsberg) jsou (nyní okresní město) při hranicích moravských poblíž Břeclavě a Mikulova, na panství Lichtensteinském. O honu tam chystaném viz Kramer. nov., str. 387. — ²⁾ R: ty. — ³⁾ Kramer. nov., str. 349. — ⁴⁾ V českých novinách tehdejších není korunovace ta podrobněji vyličeána. — ⁵⁾ Kramer. nov., str. 360. V Schönfeld. novinách str. 355. a 357.—8. slavnost ona obšírněji se popisuje. Známý tehdejší „povětrní plavec“ Francouz Blanchart uspořádal opět toho dne v Bubenči vzlet „s svým podivným přehrozným větrným balounem.“ — ⁶⁾ R: Erdepfle. — ⁷⁾ R: František. — ⁸⁾ R: Saffojka . . . Lichtenštajna. — ⁹⁾ R: 29. (Tohoto dne byl pohřben u malého oltáře sv. Jana Nep.)

řídil 21 let.¹⁾ Druhý, pan Josef Šperling, prv kaplan plaňanský, dostal se tam 24. července 1772, odtud přišel do Tuklat roku 1782, řídil 10 let. Třetí pan Matěj Svoboda, prv kaplan plaňanský, dostal se tam r. 1782 a ten nyní za hrado-pražského kanovníka zvolen (ale nim není).²⁾

[667] Dne 15. listopadu císař Leopold II. v Uhřích v městě Prešpurku na svůj svátek svatou korunou uherskou na království uherské slavně a velmi zřetelně korunován byl.³⁾ Paměti hodné jest, že ve Frankfurtu na císařství korunován byl od svého bratra Maximiliana, arcibiskupa kolínského, což mu byl arcibiskup mohučský⁴⁾ postoupil. Zde pak na království uherské korunován byl od svého syna Leopolda, kteréhož den před tím stavové uherští za nejvyššího palatina a ředitele země (jako u nás jest nejvyšší purkrabě pražský) byli zvolili,⁵⁾ a tak on jakožto nejvyšší politický země ředitel spolu s arcibiskupem ostřehomským, téhož království primasem, korunu na hlavu otce svého stavěl.

Dne 17. listopadu, když jsem byl já⁶⁾ na Horách Kutných, — neb hledaje oves z Čáslavě jsem tam přijel, — tuť v týž den ještě prodáno bylo židům 14 zvonů a to od kostela sv. Bartoloměje 8, od kostela nejsvětější Trojice 2 a od sv. Martina 4 [668] za sumu hlavní 1111 zl. 38 kr. (a) Někteří takových jako-

(a) O tom prodaji jinde učinil jsem spis v samých verších a ten i do Kutné Hory se dostal a tam vážen byl.

¹⁾ Prvofarář Budil byl syn stavitele nového chrámu poříčanského, Tomáše Vojt. Budila. — ²⁾ Matěj Arkadius Svoboda confirmován byl 12. prosince 1781 pro faru říčanskou, odkudž osobní děkan Fr. Wolf žádal o Uhříněves; ježto však místo do Uhříněvse byl praesentován do Tuklat, kam nechtěl, zůstal raději tehdy v Říčanech. Tuklaty dostal Šperling a Svoboda místo do Říčan musil do Poříčan. Byl to kněz apoštolský. Když toleranční patent odloudil mu několik oveček, založil v Poříčanech 6 fundačních mší sv. „za obrácení bloudících u víře.“ Byl též velký milovník přírody. Velikým nákladem vysázal pustá místa kol fary zahradou (mnoho stromů se dosud po něm zachovalo) a nejpustší místa vysázal lesem. Na pahrbku mezi zahradou a hájem vystavěl nákladem přes 100 zl. domeček (nyní byt hrobníkův), hlavně pro „nejmilejší samotu“, jak píše o tom v pamětní knize vzletně a krásnou latinou, aby se tu vzdálen domácího ruchu mohl věnovati zbožnému rozjímání. Proč zvolen jsa za svatovítského kanovníka (29. října 1790, všemi hlasy kromě jednoho) volby nepřijal, vypravuje v pamětech svých obšírně. Po čtyři leta jsa vybízen žádati o kanonikát, zažádal tedy konečně a byl zvolen. Avšak neměl v duši pokoje a přes všecky časné výhody důstojenství toho nemohl se odloučiti od své duchovní správy, byť skrovně ho živící. Listem ze dne 14. ledna 1791 vzdal se kanonikátu, uváděje za důvod svoji chorobu. Jedni ho prý za to chválili, druzí nazývali pošetilcem, on však prý je se svým spokojen. Od mlada prý miloval samotu a přírodu; Praha byla by mu žalářem atd. Končí modlitbou k Pánu Ježíši za pokoru zde na zemi, by zasloužil si povýšení v nebesích. Farář Svoboda zemřel 6. srpna 1799. (Z far. archivu v Poříčanech.) — ³⁾ Kramer. nov., str. 381. — ⁴⁾ Obšírnější vyličení v Schönfeld. novinách, str. 385. a v dalších číslech. — ⁵⁾ R: Mohutský. — ⁶⁾ Kramer. nov., str. 381. Arcikníže Alexander Leopold narodil se 14. srpna 1772. „Tento princ“, píší noviny, „má husarský regiment, vždy chodí po uhersku a dobře uherským jazykem rozpráví“. — ⁶⁾ R: listop. byvší já . . . Kuttnách.

vostí (materií) rozumní řekli, že tou sumou jeden od sv. Bartoloměje největší zvon zaplacen není, neb mimo krásnou rytinu a nápisy od množství v sobě majícího stříbra sněhovou tak měř bělostí se skví a cenou půl třetího tisíce se chlubí. Optal jsem se tam pana servusa, kterýž při krajské komissí stoje licitací psal, zdaliž kdo z Horníků (poněvadž tu celá tři léta pohromadě ty zvony svezené byly) aspoň nápisy z těch zvonů přepsal, kterýž odpověděl, že ne. Řekl jsem: „To jste hodni, páni Horníci, že když zvonů, tak slavné památky předkův svých¹⁾ zbaveni budete, ani těch nápisů pro sebe jste nenechali, což jste vždycky učiniti mohli.“ Nato 18. listopadu pospíchal jsem do Kolína, kamž ty zvony odvezené byly, abych z nich vždy něco pro sebe přepsati mohl, ale onino židé kolínští, již ty zvony koupili, nebyvše praví kupci, ale toliko pražských židů náhončí, protož jak s nimi u večer na kolínský rynek přijeli, formané jen hovada pokrmivše, hned v noci s nimi ku Praze jeli. Tak jsem byl i já toho zbaven. Znáti jest, že onoho po několik let přes českou zem[i] létajícího a kostelní věci hubícího draka [669] ocas ještě se tu dosavad vleče, t. j. že toho ustanovení, aby tolik kostelů nebylo, ještě konec není.

Listopad měsíc odběhl s mírným teplem, promíchanými deštičky,²⁾ vždy však do gruntů nenamoklo. Obilí zimní pěkně všudy se ukazovalo. Při jeho konci a na začátku prosince obilí mělo cenu: Pšenice 7 zl. 15 a 20 i 24 kr., žito 6 zl., ječmen 5 zl. 30 kr., oves 2 zl. 45 kr., hrách 10 zl. i 12 zl., čočka tolikéž. Koňský a hovězí dobytek velmi laciný, seno a sláma drahá; centnýř sena 2 zl. 15 kr., slámy mandel tolikéž i dráž místem se prodávala.

Kníže z Aueršperku,³⁾ aby ty jeho tak veliké náklady k onéno honbě na Žlebích učiněné a pro náš císařský i pro neapolitánský dvůr přichystané vždy darmo nebyly, přece tam král neapolitánský s některými knížaty z Vídně dne 2. prosince přijel a po tři dni s honbou a střelbou kratochvilil; odtud zas zpátkem do Vídně 5. téhož odjel. Jan Josef hrabě z Thun, pán na Žehušicích,⁴⁾ daroval mu vůz pro honbu, na němž mnoho osob okolo stolu seděti, jísti a píti, z něho střílet i od zimy skrze tam [670] vsazená plechová⁵⁾ kamna chráněni býti mohou. On má 9 loket délky a 6 loket šířky, 4 kola; vyhlíží jako nějaká malá chaloupka. Rozličným řemeslníkům, již na něm v Žehušicích pracovali, krom materií (jakovostí) dáno 300 zl. Táhne se osmi i taky šesti koňmi. NB. Mezi koly⁶⁾ jest šířka 5 loket.⁷⁾ Pěkná věc pro nás Čechy,

¹⁾ R: svezene . . . vašich. — ²⁾ R: deštičkami. — ³⁾ R: Augšperku. —

⁴⁾ Hrabě Jan Josef Ant. z Thunu a Hohensteina, držitel všech tří majorátů Thunovských (kláštereckého, děčinského a choltického), rozdělil je r. 1786 svým třem synům. Zemřel r. 1788. Klášterecký majorát, k němuž náležejí i Žehušice, dostal hrabě František Josef Thun, jenž zemřel r. 1813 stár 79 let. — ⁵⁾ R: vsazene plechove. — ⁶⁾ R: kolmi. — ⁷⁾ Schönfeld. noviny na str. 413. píše o tom: „Honba se v Žlebu hned po jeho [t. j. krále neapolského] příští od 2ho až do 5ho t. m. neustále držela. Dne 2ho byl sení vůz, který Jeho Excellenci pán hrabě z Thun vynalezl a dle

že naši páni stavové jednoho tak vzácného, vzdáleného a nikdy před tím zde nebývalého hosta jak potěšitelnými vzhledy, tak i dary uctili a oradostnili.

Prosinec teplé dny s malými mrazy měl až do 21., kdež napadlo na dva prsty sněhu, kterýž to krásné obilí před ovčáky ukryl a zachránil. Svátky vánoční, ač od sněhu bílé, však teplé, tiché, víc pošmourné než jasné, v noci však od měsíce světlé odešly.

Okolo vánoc v Praze každému obilí o 5 grošů spadlo, neb tam až od Bavor po vodě obilí přišlo, zde ale v té ceně jak na začátku prosince trvalo. NB. To jest sice něco starodávního, že před vánoci v Praze vždy obilní cena se zmenší, nebo pro utržení peněz mnoho jest prodavačů.

[671] Ten [týden]¹⁾ před vánoci (hod Boží v sobotu byl) velebný pán Antoň Hynek Gostko z Sachsenthalu, farář čínoveský na zdejší poděbradském panství, rodič novokolínský, dostal se na děkanství brandýské.²⁾ On po smrti dobré paměti pana děkana poděbradského Ziegelheima měl býti v Poděbradech děkanem, ale jaksi z toho sešlo. Právě pak teď v rok při vánocích stal se již jako jistý hlas, že bude v Litoměřicích biskupem,³⁾ že již jej k tomu císař Josef veřejně jmenoval, i sama Praha za to měla. Náš zámek pozvav ho, s bubny a troubami slavně mu štěstí vinšoval, ano písemných,

svého rozkazu vyhotoviti dal, k tomu místu, kde honba se vedla, přivezen. Na jednou se toto kunstovné stavení v chalupu loupežných střelců změnila, kamna se do něho vsadily, a tak toto stavení s vším možným pohodlím zaopatřeno bylo, a jeho k. Milost v něm snídala, kterého času se líbezná turecká hudba slyšet dala. Večír byl vypuštěn veliký povětrný baloun s lampami osvícen, a tak jedna radost druhou střídala, které zde popsati pro krátkost místo možno není. V čase té honby bylo na malé zvěři zastřeleno 5820 kusů, mezi kterými se 1070 zajíců, 2616 bažantů a 2023 koro[p]tvi vynachází.“

¹⁾ V *R*: datum vynecháno. — ²⁾ Ant. Ignác Gostko ze Sachsenthalu (či Goskho ze Saxenthalu) byl sedmým farářem v Číněvsi. Jmenován byl jím od císaře Josefa II. a úřad nastoupil 18. června 1783. Dříve byl vojenským kaplanem u kyrysnického pluku prince Alberta, tehdy v Poděbradech posádkou ležícího. Za něho zřízeny z přifařených osad Vrbice a Oumyslovic samostatné lokalie. Viz Pam. II. 1. (Z far. archivu v Číněvsi.) Dne 7. listopadu 1790 byl jmenován od Leopolda II. děkanem v Brandýse a 1. prosince investován. V Brandýse stal se Gostko vikářem, r. 1793 byl jmenován arcijáhnem kraje kouřimského, roku pak 1799 odešel, jmenován byv od císaře infulovaným arcijáhnem a proboštem v Krumlově. (Z děkan. archivu v Brandýse.) Gostko byl veliký ctitel vojevůdce arciknížete Karla, jemuž k počtě postavil v děkanské zahradě brandýské hezký pískovcový sloup s nápisem: „Heroi Austriae Carolo, Germaniae recuperatori, Bohemiae tutelari. devovit Boeemus a Saxonumvalle, 1797.“ Pomník ten je dosud velmi dobře zachován. „O tomto děkanovi“ — píše mi laskavě nynější vld. pan děkan J. Matouš — „vypravoval mi před 17 lety starý, 80letý zvoník, že jezdil se čtyřmi koňmi; nejezdil prý tak jako děkan, ale jako šlechtic“ I literárně byl Gostko činný; jeho jsou spisy, které Jireček (*Ruk. I.*, 205) omylem přislal svatovítskému kanovníku Janu Jakubu Goskhovi ze Sachsenthalu. (Viz Dr. Ant. Podlaha, „Series Canonorum“, str. 297.) — ³⁾ Po smrti (7. prosince 1789) biskupa Emanuela Arnošta hraběte Waldsteina.

obzvláště z toho biskupství, přes 250 gratulací (vinšů) dostal, mimo co mnozí faráři ovšem vykonali. Nebyla však v tom než marná pověst z Vídně sem přinešená a tu i tam kvapně¹⁾ rozhlášená i od něho již věřená a přijatá. Když pak ta vichřice utichla, našlo se, že tam za biskupa onen první škol normálních přírůstek, Ferdinand Kindermann ze Schulsteinu,²⁾ probošt vyšehradský, dosazen byl, tento pak vážený pán nevinně tou pověstí ofouknut, od mnohých zavilců i posměchu neušel.³⁾

¹⁾ R: pozvavši . . . qvapně. — ²⁾ Byl vrchním ředitelem normálních škol v Čechách, o rozkvět školství (ovšem německého) skutečně zasloužilý. Přízní císařovou zahrnován, jmenován byl děkanem u Všech svatých, pak i proboštem na Vyšehradě i (bez zákonité volby kapitulou, pouze na rozkaz císařův) kanovníkem scholastikem svatovítským. Na začátku roku 1790 jmenoval jej císař Josef II. biskupem v Litoměřicích, kdež setrval až do své smrti 25. května 1801, zůstav i jako biskup nejvyšším c. k. školním visitátorem. (R: Kindrman z Šulenštainu.) — ³⁾ Jako na konci první knihy viz Pam. I. 2., str. 198.), tak i ve druhé knize na str. [672.], poslední, zapsal se horlivý čtenář Vavákův, loučný Karel Víchera, s datem, kdy dočetl tuto knihu a připojil oslavné verše:

„BVh toble przeg po teto strastl
 žIWot WleCznl W WnebeskIch WLastl,
 tak at splWa Wesskeren sWět,
 FrantIssek WaWak, W nás Libl kMet,
 stareCzek JIž We WlekV sessLI
 opVstIL nas tV pržateLe WsseChnl.

TenhLe rVkopls CeLeg přeCžeteL ga na Den sternaCti ListopaD, Karel WIchera, LaVCžnl.“ A jiný ctitel na důkaz úcty a vděčnosti připojil Vavákovi přání (podivnou jeho latinu mu odpusťme): „Requiem scant in pacem. Pokog geho popely. J. Nowák, učitel, 1848.“ Josef Novák byl učitelem na jednotřídní škole milčické v letech 1846—1855. (Viz „Národní školství Poděbradska“, str. 198.)

DODATKY.

V ČÁSTI I.

Na stránce 44. Ke zprávě (pověsti upřílišené) o poštmistru královéhradeckém přidávám ze Švendova „Čtvrtého (hliněného) obrazu“ v rozdílu IV. na str. 129.: „21ho ledna [roku 1789] ráno život dokonal v Králověhradci pan Václav Fingr, postmistr, roku svého padesát let, jenž poštu od jeho milosti císařské roku 1779 obdržel, však když z nedbalého vladářství ani povinnost císařskou vypláceti již v stavu nebyl, z rozkazu císařského jemu něco vyhozeno a pošta administraci pana Tomáše Freinda, apatykáře, odevzdaná byla, což také spolu jemu život ukrátilo.“

Str. 112. a 113. Ke zmínce Vavákově o tísni velimského pastora, superintendenta Kovacse, pro neochotu obce jeho k poplatkům, přidávám, co se podobného píše v Schönfeldských novinách r. 1787 v čísle 1. ze Sán při zprávě o odchodu tamějšího pastora, Samuela Szeremlaye: „Ti lidé mají takový obyčej: Když protestantský kazatel od nich platů žádá, hrozí mu, že k katolickému, a katolíci naproti tomu, když jich farář o svůj desátek upomíná, hrozí, že k evangelickému náboženství přistoupejí“. Ovšem, právě o sánském pastoru Szeremlayovi následuje v čís. 4. z 25. ledna další zprávu, že neodešel pro neplacení, nýbrž že byl povolán na nové působiště po Kšel. — V týchž novinách v čísle 1., 2. a 4. jsou zprávy o nově se utvořivší sektě t. zv. „Sionských“ či „Sionitů“ v Křečhoři. Jest jich 5 rodin. Odmítají křest (pro 5. verš 1. kap. Skutků ap.). Podali císaři žádost za uznání, avšak on ji roztrhal před očima jejich deputace. Dne 4. ledna dostali každý po 25 ranách a pokázání k poučení Frant. Kováčovi, superintendentu ve Velimí.

V ČÁSTI II.

Str. 15. K poznámce 4. o faráři Krausovi došel mne ještě výpis z pamětní knihy farní v Přelouči: „1803 po Šourkovi [viz str. 16., pozn. 5.] přišel do Přelouče od císaře Františka, toho času ještě II., farář solnický, Augustin Kraus, jenž od tehdejšího kapitulního děkana královéhradeckého, Františka Gelbicha, dne 19. září investován byl. S velikou chválou jak podřízených, tak představených vedl farář Kraus správu duchovní, až churav následkem horlivosti duchovní učiněn jsa, přinucen byl dne 24. července 1809 fary se odřici. Po něm vedl jeho příbuzný administraci fary, byv u něho zvoleným kaplanem, P. Jan Teplý, který, když pan farář Kraus l. P. 1814 dne 14. ledna v Praze zemřel, ve svém 34. roce od císaře Františka, již nyní zvaného I., farářem přeloučským ustanoven jest.“

Str. 79. Dle úřední vyhlášky v příloze k číslu 31. Schönfeld. novin r. 1789: „kdo by u zemřelého poděbradského děkana, Antonína Valentina Ziegelhayma, který žádnou poslední vůli nezanechal, co žádati měl, ať se v roce v Poděbradech přihlásí.“

Str. 104., pozn. (e). Slova o purkrabím Brožovi platí (dle mínění páně Hellichova) snad o Matěji Brožovi či správněji Broschovi, jenž byl správcem ve Lhotce Hlaváčově u Kouřimě, která náležela od r. 1755 hraběti Filipovi Krakovskému z Kolovrat. Pocházel z Turska u Rakovníka. Na sklonku života svého žil v Poděbradech (odkudž byla jeho druhá manželka, Antonie, dcera kupce Frant. Krodla) a po smrti bylo tělo jeho převezeno do Veltrub, kde snad dříve působil. Podobizna zmíněná

druhé jeho manželky z r. 1814 zachovala se v rodině Černých v Poděbradech. (H.)

Str. 104., pozn. (h). Jan Pavel Zauberth, bývalý správce z Králova Dvora, stal se purkrabím v Poděbradech po smrti Jana Křištofa Holfelda r. 1757. Když i Zauberth sám za rok nato zemřel, nastoupil po něm sirotčí Jakub Jan Fanta.

Str. 104., pozn. (i). Jan Křištof Holfeld (Hohlfeldt) přišel za purkrabího do Poděbrad kolem r. 1743, působiv před tím po 8 let v rozličných stupních hodnostních na panství pardubickém. Byl dvakrát ženat. R. 1752 koupil od Jana Procházky, staršího sládka podzámeckého v Poděbradech, dům varní č. 41.-I. (dnešní radnici), jež zdědila po něm dcera z druhého manželství, Maria Anna Alžběta (provdaná po prvé od r. 1776 za Filipa barona Normana, hejtmana pluku vévody K. R. z Ahrenbergu, a po druhé od r. 1778 za uroz. p. Jana Scharfa ze Scharfenfelsu, rytmistra a komendanta setniny dragoun. pluku falckrabího ze Zweibrücken, v Poděbradech tehdy posádkou ležícího) — a ta prodala dům po otci zděděný se zahrádkou obci poděbradské r. 1775 za 2050 zl. pro novou radnici, protože obec starou svoji budovu radniční prodala před tím vojenskému eráru na zřízení kasáren pro trvalou vojenskou posádku v Poděbradech. R. 1745 sepsal Holfeld z vlastní pile německy „Soupis panství poděbradského“, uložený teď v městském muzeu. Holfeld byl pochován v kapli P. Marie v pravé lodi děkanského kostela, kteroužto kapli založil původně stavitel zámku poděbradského, Jan Portalis de Sala. Kaple byla zvána pak „Holfeldovskou“. Vdově Kateřině vyměřena byla pense 200 zl. ročně. Za spásu duše zesnulého manžela zřídila vdova fundaci 100 zl. rýn. na sloužení 7 mší sv. ročně a 100 zl. věnovala na prospěch záduší. Z prvního manželství Holfeldova bylo 5 dětí, z druhého 6, z nichž jeden syn, Jan František Holfeld, vstoupil do řádu jezuitského. Ke konci století XVIII. jméno Holfeld z Poděbrad vymizelo. (Viz o celé rodině podrobné zprávy ve článku p. Hellichově „Z kroniky rodin poděbradských: Rod Holfeldův“, v časopise „Nezávislosti“, roč. I., čís. 14. a další.)

Str. 108., pozn. (e). V pamětní knize farní v Konarovicích přichází o Bojakovském jakožto patronu fary konarovické první zmínka r. 1769, kdy 31. května vykonal tam světící biskup Jan Ondřej Ant. Kayser generální visitaci a birmoval 33 osoby. Další zpráva jest z r. 1771, kdy 29. června z rozkazu guberniálního uvalena byla na Konarovice sekvestrace (imposita fuit sequestratio) a za sekvestrátora politickými úřady ustanoven byl pan Paczalt, měšťan kutnohorský a téhož města arendátor (správce či nájemce statků?). Téhož roku 1771 dne 1. prosince ohlášen byl úpadek statku konarovického (cria proscripta fuit). Licitace byla určena na den 29. února 1772, avšak na zakročení pana Bojakovského odložena byla až na 5. května. Posléze koupila Konarovice v licitaci za 60.600 zl. „Illustrissima ac Excellentissima Comitissa et Generalis Elisabetha de Quasco, nata Comitissa Netolitzkiana de Eisenberg“. Pak již jen přichází o Bojakovském úmrtní zápis jeho v matrice, že 28. června 1792 v čís. 1. (t. j. zámek) zemřel na vodnatelnost ve věku 70 let „Jakub Christian Rityrř z Bojakowsky, Beywaly někdy Pan Statku Konarowskyho“.

Str. 122., pozn. (j) a str. 128. Druhá píseň, o které se Vavák zmiňuje na str. 128., byla „Pohnutka aneb vzbuzení mluvit vlastní řečí v zemi“, která v „Pamětech“ opsána není. Avšak i druhá báseň, „na krále Leopolda“, na str. 121. zde otištěná, jest v novinách dosti pozměněna, asi Krameriem upravena (hlavně narážky a poznámky vynechány). Také nyní počáteční písmena slok za sebou čtena dávají Vavákem oblíbenou hříčku akrostichovou. Obě skladby (také ve „Zboru písní“ jsou opsány) zaslal Vavák Krameriovi spolu s vlasteneckým přepisem, jež Kramerius také otiskl i svůj úvod připojil v „Závěsku k královským Pražským Poštovským Novinám, 1790. K Nru. 19.“, kdež zní vše takto:

„Následující list s níže položenými dvěma zpěvy zaslán nám byl od našeho dobrého starého Čecha a jinak vlastence upřímného, který

sobě, tak jako jiných tisíc Čechů, na svém mateřském jazyku vždy mnoho záležitosti dá. Přijmětež, milí Čechové! tuto jeho práci, abyste se v milování svého jazyka rozhojnili.“

„Nejmilejší pane vlastenče! upřímný Čecho-rode, zemo-vlastní řečo-vode, i se všemi jinými bratřími Čechy upřímnými, o zachování a rozmnožení milého jazyka našeho věrně a laskavě se starajícími.

Když tak v novinách i v rozličných spisích Vašich s potěšením srdce mého rozličné, sladké, milé a laskavé, jak vodem řeči naší, tak skrze verše dělané pohnutky o české řeči čítám; dovoluž, ó bratři! — přirozená milost a povinná láska k témuž našemu mateřskému jazyku, jímžto já samotným toliko zvučiti mohu, pohnula mne, abych i já, ač jen prostý sedlák, také Vám k potěšení něco zazvučil a spolu dokázal, že Vaše práce, kteroužto Vy mnohé nedbalé vlastence jako ze sna probuditi, oči promýti a jim pravý ten sladký běh a zvuk řeči naší ukázati a k držení a zachování jeho přidržeti se usilujete, zajisté vínšovaná, užitečná a všech díků hodna jest.

To, co Vám nyní ve verších posílám, zazvučil jsem jako nejmenší ptáček, to jest, jako nejmenší neučený a vždy všech škol prázdný sedlák. Strptež mne prozatím, dokud bych se z Vašich spisů lépe nepoučil, ač 50ník jsem, však z té lásky, kterou k milé vlasti a řeči její mám, snad ještě něco z daru Božího zazvučiti budu moci. Pokudž by pak, bratři moji! tento můj hlas po vlasti naší — pressem Vaším rozražený — rozlihati se nemohl, odvrztež jej, já v té věci jiným učeným bratřím svým Čechům ochotně ustoupím a k jejich krásnějším zvukům uši rád nastavím. Zůstáváje Váš vždy upřímný bratr Čech — ve vsi Milčicích na král. komor. panství Poděbradském, dne 20. dubna 1790 — František Vavák, soused a rychtář.

I

Pohnutka aneb povzbuzení
mluvit vlastní řeči v zemi,
v upřímnosti udělaná,
všem Čechům obětovaná!

Všickni milí vlastencové,
upřímní věrní Čechové,
jenž svým hlasem
tímto časem
zvučíte v království našem.

A též jiných bratří Čechů
k jejich dobrému prospěchu
mluvit vlastně,
libě, krásně
učíte: budiž to šťastné!

Velmi tvrdě naši spali,
že tak mluvit přestali,
až by byl
jazyk milý
ven ze země vyhladili.

Aj ti, kteří nám to přáli,
byli by se nám vysmáli,
řekli by, z těch
lvů českých všech
kdež pak jest jeden pravý Čech?

Každý národ při svém trůnu,
zvláště když má svou korunu,
vždycky předci
všecky věci
nejraději má v vlastní řeči.

MILé se to mnohým zdálo,
když jakés povětrí válo,
jenž mísilo
a dělilo,
co nebe do Čech vtělilo.

Českých dětí krásné vtipy
chtěli v jiném vzhledu mítí,
když tak stlali
a my spali,
špalků by z nás nadělali.

I naši samu češtinu
v tvrdém běhu a termínu
nám točili
a zvučili,
co sme se s ní namučili.

Co potom by bylo divu,
kdyby lid byl na omylu
čisti, psáti,
něco znáti,
když se nám řeč vlastní krátí.

K vám mluvím, milí synové,
slavných Čechů potomkové,
jenž teď vejše,
na vzdor pejše
zvučíte česky skrz verše.

Y mne, bude-li k prospěchu,
přijmete do svého cechu,
ač sprostáček
gseM seDLáCžek,
aWšak Wáš Wěrneg zpěWáCžek.

II.

Zpívám naši sedlskou žádost,
i také pro vaši radost,
ať ji slyší, dovoltež nám,
nejprve naši země pán.

Leopolde, české země
máš lva zředu ve tvém jméně,
z lásky k němu
učíš změnu,
za věrnost dej mu odměnu.

Ej, již dlouho v své tíhotě
pozůstává
a ve všelike chromotě
sotva vstává.

Oprav lékem tvé milosti
jeho mdlobu,
bude vždy sloužit v čerstvosti
tvému rodu.

Považ sobě věrnost jeho
v bojování
a tu velkou křivdu z něho
vem v zastání.

O! znej, co musil zkusiti
v tomto věku,
rač mu něco nahraditi
k jeho vděku.

Lásku k němu rač přiložit,
jest jí hoden,
bude k tobě svou zas množit
s celým rodem.

Dej také jeho korunu
na svou hlavu,
budeš mít na jeho trůnu
větší slávu.

O! nech ho málo pozdrímat
v tužném dílu,
budeš moc lépe užívat
jeho sílu.

Věz, když sobě odpočine
a vstane zas,
jeho síla nepomíne
za dlouhý čas.

Ieště mu přej také řváti
vlastním hlasem,
bude tobě v lásce státi
každým časem.

Když tu jeho barvu bílou
vždy nosíme,
ať také tou řečí milou
též mluvíme.

Ržád, dokud on hlasem vlastním
směle řvával,
býval vždycky v bojích šťastným,
neprohrával.

A byl též dost vyučený
v politice,
ve všech uměních zvýšený,
i v muzice.

Laskavi na něj bývali
světa páni,
osobně s ním přebývali
v Praze sami.

I dej mu zas, co má vzato,
slávy dojde,
budeš se rád dívat na to,
Leopolde.

Leopolde, naší země
sčernalého lva veď k změně,
Cžlň MILého
WŽDY bJLého,
WzrostaV krásně WLasY gehu.

FRANTIŠEK VAVÁK.

SEZNAM VYOBRAZENÍ.

V ČÁSTI I.

1. (Str. 9.) *Povodeň v Praze 1784.* Podpis: „J. Berka del. et sc.“ Asi ve $\frac{2}{5}$ původní velikosti (t. j. délky). Obrázek ten byl, tuším, přilnou k současným Schönfeldovým novinám. (Zapůjčeno ze sbírek Musea království Českého.)

2. (Str. 17.) *Pražské pouliční figurky z konce XVIII. století.* Rázovité obrázky tyto, tvořící většinu ilustrací v první části druhé knihy „Paměti“, jsou otištěny v původní velikosti dle příloh při knize „Vollständige Beschreibung der königlichen Haupt- und Residenzstadt Prag, von den ältesten bis auf die jetzigen Zeiten. Zweyter Theil. Prag und Wien, in der von Schönfeldschen Handlung 1787.“ (Musejní exemplář, sign. 70. F. 213./2.) Na konci knihy té jest ke každému obrázku podáno krátké vysvětlení, jež tu také otiskuji. Autor kreseb není udán. Zde na str. 17. jsou tyto dvě figurky: 1. *Prodavač koziho mléka.* („Der Ziegenmilchhändler, der täglich früh mit zwey Ziegen durch die Gassen geht.“) 2. *Deštníkář.* („Der Parasolhändler, der alle Plätze fleissig frequentirt.“)

3. (Str. 33.) *Kolín.* V $\frac{1}{4}$ původní velikosti. Podpis: „Ansicht der Stadt Colin an der Elbe in Böhmen. Vue de la Ville de Colin sur l'Elbe en Bohême. À Prague chez Marco Berra Marchand d'Estampes. Vincenz Morstadt del.“ (Z Musea král. Českého.)

4. (Str. 41.) *Prodavačka pučalky.* („Prägelerbsenweib, pflegen auf den offenen Plätzen Winterszeit zu sitzen.“) *Popelářka.* („Aschesammlerin. Sie gehen von Hause zu Hause.“) Viz při čísle 2.

5. (Str. 49.) *Fičtn.* Podpis: „Die Fürstlich Trautmansdorfsche Stadt Gitschin. Gez. v. J. Venuto. Gest. v. G. Döbler. Prag, bei G. Döbler.“ Kolorovaná rytina skoro v $\frac{1}{2}$ pův. velikosti. Z počátku XIX. století. (Z Musea král. Českého.)

6. (Str. 57.) *České Budějovice.* Podpis: „Die Kreisstadt Budweis. Gez. v. A. Juhn. Gest. v. G. Döbler. Prag, bei G. Döbler.“ Skoro v $\frac{1}{2}$ pův. velikosti. Z počátku XIX. stol. (Z Musea král. Českého.)

7. (Str. 65.) *Hadrářka.* (Lumpensammlerin, welche die Kehrichthaufen durchwühlen.“) *Listonoš.* („Briefträger, oder sogenannte Klepperpost.“) Viz při čís. 2.

8. (Str. 80.) *Uzenkář.* (Würstelmann, deren Geschrey in allen Ecken ertönet.“) *Židovka vetešnice.* („Handerlejudinn, die ihre Waaren auf der Gasse darbietet.“) Viz při čís. 2.

9. Výkresy geometrické na str. 82. až 85. jsou upraveny podle náčrtků Vavákových ve formě pro tisk vhodnější.

10. (Str. 89.) *Preclíkář.* („Pretzelmann, der den grössten Debut zur Faschings- und Fastenzeit macht.“) *Židovský vetešník.* („Handerlejuden, die verschiedene Sachen einschachern.“) Viz při čís. 2.

11. (Str. 105.) *Mlékařka.* („Milchweib, deren es viele hunderte giebt, die täglich vom Lande zur Stadt kommen.“) *Prodavač pastí na myši.* („Mausfallhändler, der damit hausieret, und schreyt, Follo! Follo!“) Viz při čís. 2.

V ČÁSTI II.

1. (Str. 9.) *„Upřímný veřejný vděk . . . Frant. Faust. Procházkoví.“* Zmenšeno asi o $\frac{1}{2}$ původní velikosti. Viz na str. 1. pozn. 3. (Z Musea král. Českého.)

2. (Str. 17.) *Pochvalný dekret Vavákův z r. 1787*. Asi ve $\frac{2}{3}$ původní velikosti. Viz v textu str. 5. (Z Musea král. Českého.)
3. (Str. 37.) *Ruční stříkačky z XVIII. století*. Asi v $\frac{1}{2}$ pův. velikosti. Příloha při 13. části Krünitzovy „Oeconomische Encyklopädie“, v Brně 1788. Viz v textu str. 32., pozn. 3. (Z kapitulní knihovny svatovítské.)
4. (Str. 49.) *Vyšehrad*. Podpis: „Wischehrad. A. Pucherna del 1804. et sculpsit 1804. Prag, bey F. K. Wolf, 1804.“ Kolorovaná rytina v $\frac{1}{2}$ původní velikosti. (Z Musea král. Českého.)
5. (Str. 65.) *Chrudim*. Podpis: „Die Kreisstadt Chrudim. J. Venuto del. G. Döbler. sc. Prag, bei G. Döbler.“ Kolorovaná rytina z počátku XIX. stol. Skoro v $\frac{1}{2}$ pův. velikosti. (Z Musea král. Českého.)
6. (Str. 73.) *Generál Laudon*. Podpis: J. Berka sc. Pragae. Z konce XVIII. století. V původní velikosti. (Z Musea král. Českého.)
7. (Str. 77.) Vavákův výkres českého groše. Snímek v původní velikosti.
8. (Str. 81.) *Ruská císařovna Kateřina II*. Podpis: Sculp. A. S. Petersburgo.“ V $\frac{1}{3}$ původní velikosti. Z konce XVIII. století. (Z Musea král. Českého.)
9. (Str. 94.) Pamětní peníz Vavákův od císaře Josefa II. Fotografický snímek v původní velikosti. Viz na str. 93. pozn. 5. (Majetek rodiny p. J. Vaváka v Milčicích.)
10. (Str. 105.) *Tresty v XVIII. století*. Asi v $\frac{1}{2}$ původní velikosti, z Pamětní knihy král. města Pardubic od mag. rady Fr. Červenky z r. 1814. Podle původních (zde otištěných) náčrtků Červenkových nakreslil P. Körber několik obrázků a ty byly uveřejněny ve „Světozoru“, 1890, str. 559. při článku Jos. Wegera „Tresty ve stoletích minulých na panství poděbradském“ a znovu otištěny v „Českém lidu“, roč. IV. na str. 119. při článku dra Č. Zibrta: „Zpráva Jana Jeníka rytíře z Bratřic o trestech lidu poddaného ve stol. XVIII. a trestech řemeslníků nepoctivých.“ Majetek pana Čeňka Červenky, statkáře v Pardubicích.)
11. (Str. 15.) *Smrt císaře Josefa II*. Podpis: „Der Tod des Kaysers Joseph des Zweiten den 20. Februar 1790 um ha' 6 Uhr früh.“ Písmenami označení: „a) Der sterbende Kayser. b) Baron Stork (drží ruku císařovu). c) Baron Quarin (u stolu). d) Der Beichtvatter.“ Ve $\frac{2}{5}$ pův. velikosti, z konce XVIII. století. (Z Musea král. Českého.)
12. (Str. 129.) *Čáslav*. Podpis: „Die Kreisstadt Czaslau. J. Venuto del. G. Döbler sc. Prag, bei G. Döbler.“ Kolorovaná rytina z počátku XIX. století. Skoro v $\frac{1}{2}$ pův. velikosti. (Z Musea král. Českého.)
13. (Str. 157.) *Kraměryusovy Král. Pražské Poštovské Noviny*. Titulní stránka čísla 20. ze dne 15. máje 1790. Asi ve $\frac{2}{3}$ pův. velikosti. Označení v titulu „Král. . . noviny“ mají Kraměriovy i Schönfeldské od čís. 9. až do 42., t. j. od úmrtí císaře Josefa II. až opět do císařské korunovace Leopolda II. Jinak je titul: „Kraměryusovy Cýs. k. Pražské“ atd. (Z biblioteky Musea král. Českého, sign. 29. C. 2.)
14. (Str. 157.) *Stará Boleslav a zámek brandýský*. Rytina při spisku „Geographische Ortsbestimmung von Altbunzlau“ od Cassiana Halaschky, Praha 1822. Podpis: „Alt-Bunzlau nebst dem Schlosse von Brandeis. C. Morstadt del. G. Döbler sc.“ Ve $\frac{2}{3}$ pův. velikosti. (Z kapitulní knihovny svatovítské.)